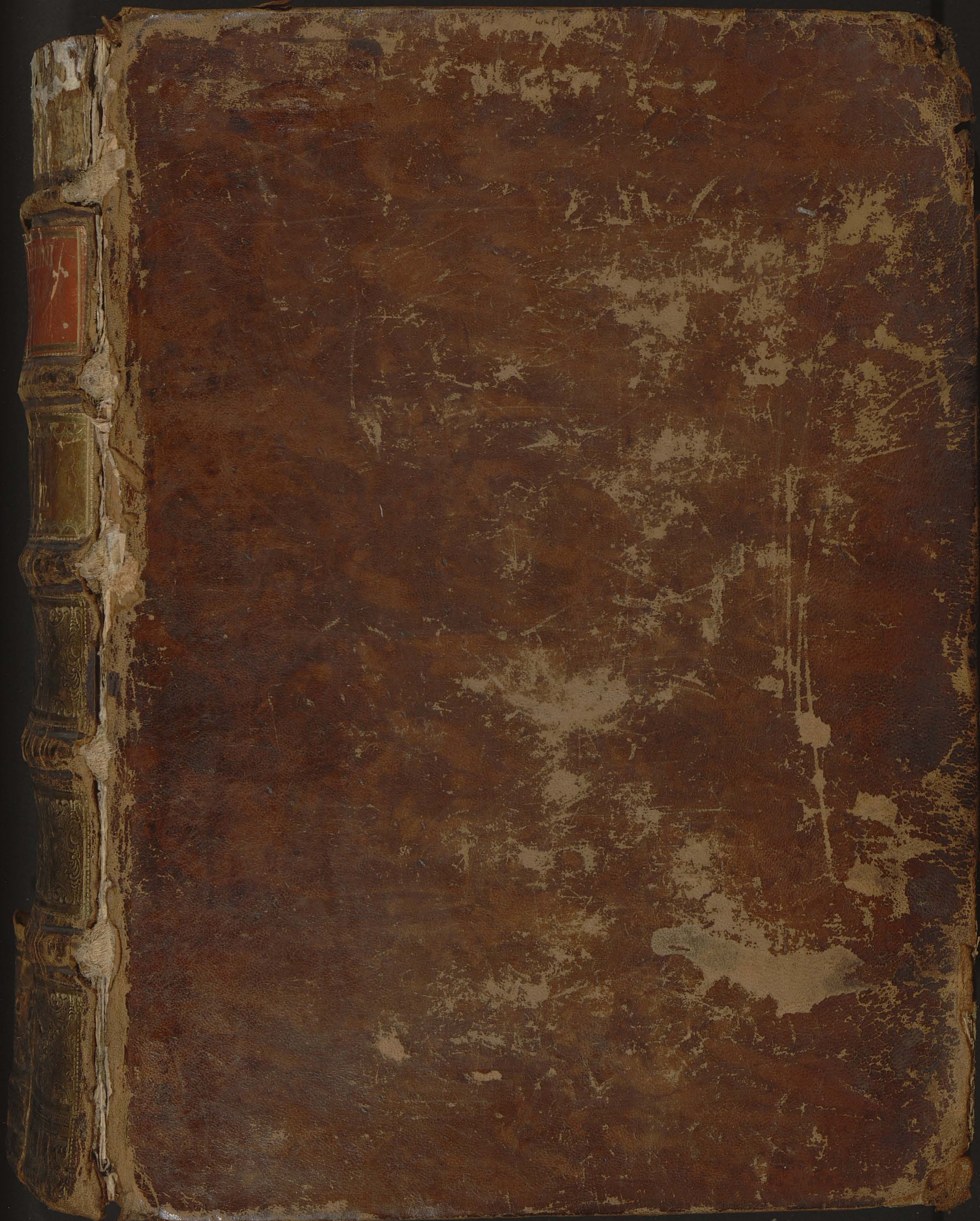
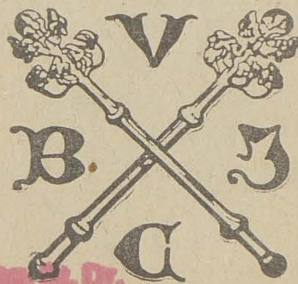

V
B
J
C

50f 3

LIBER III.
DECADIS I.
MISCELLANEORUM HISTORICORUM
REGNI BOHEMIÆ,
TOPOGRAPHICUS
ET
CHOROGRAPHICUS,

QUI

FINES ET TERMINOS TOTIUS BOHEMIÆ,

TUM

IPSORUM DISTRICTUUM FIGURAS, ARCES, OPPIDA & Urbes (additâ etiam Regij Comitatûs Glacensis, & Silesiæ, brevì, sed accuratâ, descriptione) continet, ac complectitur;

TUM

OPERA PUBLICA BOHEMIÆ, PONTES, BASILICAS ET TEMPLA CELEBRIORA, PALATIA, COENOBIA, ÆDIFICATIONES sumtuosas,

Verbo:

Quidquid *MEMORABILE BOHEMICÆ TELLURI* inhæret arte & labore hominum perfectum;

Deinde

SUBTERRANEAS MOLES, ET PER EAM CAUSSAM SPECTRORUM, Thesaurorum, Vaticiniorum, Præstigiarum &c. exempla pertractat.

Enumerantur Centum septuaginta septem Prælia, quibus Bohemiæ solum contigit cruentari.

Ad extremum

Melchioris Goldasti Calviniani calumniæ adversus Gentem Bohemam refelluntur, earúmque loco *Testimonia* magnorum Virorum *pro Bohemia* recitantur.

AUTHORE:

BOHUSLAO BALBINO è SOCIETATE JESU.

Opusculum varietate rerum, lætísque ac jucundis narrationibus passim distinctum, & à pluribus desideratum.

PRAGÆ: Typis Georgij Czernoch, M. DC. LXXXI.

Nullum ego Regnum ætate noſtrâ in tota Europa tam frequentibus, tam auguſtis, tam ornatis Templis ditatum fuiſſe, quàm Bohemicum reor: Templa in cœlum erecta, longitudine atque amplitudine mirabili fornicibus tegebantur lapideis, Altaria in ſublimi poſita, auro & argento, quo Sanctorum Reliquiæ tegebantur onuſta, Sacerdotum veſtes margaritis textæ, ornatus omnis dives, pretioſa ſupellex; feneſtræ altæ atque ampliſſimæ conſpicuo vitro, & admirabili opere locum præbente. Neque hæc tantùm in oppidis atque Urbibus, ſed in Villis quoque admirari licebat, &c.

Pius II. Pontifex in hiſt. Bohemiæ C. 36. ad Alphonſum Magnum Arragonum Regem, de Vetere Bohemia ſcribens.

MISCELLANEORUM HISTORICORUM REGNI BOHEMIÆ LIBER III. CHOROGRAPHICUS ET TOPOGRAPHICUS.

CAPUT PRIMUM.

An Bohemia Germaniæ, & Imperij Germanici Provincia, & pars sit, & an ad Imperium Germanicum referatur? Bohemiæ Ordines olim ad Imperij Comitia vocari solitos; eosdem posse in Imperio bona emere, & possidere.

Quid Imperij Romani nomine hoc loco intelligamus.

MAgnam in Quæstione, quam proponimus, ambiguitatem, atque ut Philosophicâ voce utamur, *æquivocationem & amphiboliam* latêre, nemo prudens dubitabit; nam si *Imperij Romani* nomine contineri credimus, quidquid usquam *Roma* rerum Domina aut concupivit, aut tenuit, aut armis quæsivit, *cui margine Cæli* (ùt Claudianus canit) *clausit opes natura suas*, nimirum non sufficiet Europa, Asia, & Africa, designanti, & ad vetera decora Imperij hianti, idem erit Imperij terminus, ac mundi; si rursus *Germanici Imperij* nomine circumscribimus *Europam*, nè id quidem ratione faciemus, cùm non omnia, quæ

 olim

Nimis antiquæ causæ bellum justum non faciunt.

olim fuerint, perseverent, benéque ab *Accursio* scriptum esse sciamus (quem *Besoldus de Jurisdictione Imperij Romani* capite 6. citavit) periculosum fore, si *Imperator* (idem est de alijs Regibus) omnia velit recuperare, quæ antiquo jure ad Imperatorem spectabant, *hoc*, inquit Accursius, *esset revangare mundum*; jam si *Imperium*, solis Germaniæ Provincijs definiamus, quæ in *circulos* suos tributæ immediatè Imperatorem respiciunt, earum in numero *Bohemiam* non inveniemus, quæ nullo *circulo Imperij* continetur, neque unquam ad Imperium aliter, quàm *mediatè* (ut in Philosophia loquimur) id est, per Regem suum, (qui ab Imperatore Investituram solenniter accipit) refertur, idem Rex *Elector* est, & *primus* ab Imperatore *Imperij Princeps*, ùt in aurea Bulla *Caroli IV.* Cæsaris reperitur; Illud ergo in controversiam cadit: utrúmne *Bohemia* (quod exteri quidam Scriptores, & Germanicarum rerum minùs periti docuerunt) Imperatori sic obnoxia sit, ut Imperator (quisquis demum ille sit ex quacunque gente editus) *ex Bohemia ali, & sustentari debeat, vel ex hoc Imperatorio titulo, Juris aliquid in Bohemiam consequatur?* hoc ego ajo, tam stultè, & ridiculè dici, ut quisquis id sentiat, eum prima *Imperij Romani* fundamenta, & quid *Bohemia* sit, ignorare eâdem operâ sit necesse. Hoc ampliùs addo: longè etiam minùs *Imperatoribus Bohemiam* obnoxiam esse, quàm ullam, quæ in Imperio censeatur, Provinciam, eámque immunitatem, seu gentis *antiquâ libertate, & armorum* fœlicitate quæsitam, & inventam, seu *Privilegiorum* ab ipsis Imperatoribus concessorum multitudine ità stabilitam, ut me in Historicorum numero haberi nolim, si id meridiano Sole clariùs, si id agatur, demonstrare non possim.

§ I.

Ferdinandus I. pro Bohemia in Comitijs Imperij perorat.

Libertas Regni Bohemici.

Regem suum respicit *Bohemia*, & per eum Imperium, ac *Imperatoris Majestatem comiter colit*, ultra nihil debet aliud, quàm quod *Rex Bohemiæ* debet, quem honorari ab Imperio, non onerari, & in gratiosis, non in odiosis includi, *Ferdinandus I. tanquam Bohemiæ Rex*, postea Imperator, in publicis Imperij Comitijs fidenter asseruit Augustæ Anno 1548. cùm Imperatoris Fratris, & communi omnium Ordinum Decreto, *Matriculatio*, seu *taxatio Regni Bohemiæ* indicta fuisset; audiamus verba Augusto ore prolata conquerentis: Daß in deren zu Wormbs Anno 1521. verfasten Matricul das Königreich Böheimb mit 400. zu Roß/vnd 600. zu Fuß belegt worden / da doch die Stände der Cron Böheimb gantz keiner Reichsanschläge bekentlich / vnd gar nicht wusten geständig zu seyn / daß weder der angezogene Wormbsische / noch anderen älteren Reichs Anschläge mit ihrer Königl. May: löblichen Vorfahrern Könige zu Böheimb wissen noch willen geschetzen / viel weniger dieselbe jemahls darein gehohlen / oder einige Hülffe darauf entrichtet / oder auch die wenigste zu leisten schuldig gewest wären. Weil auch die Steuren im Reich mehrentheils auff die Stände in den 10. Kraysen bestimbt; die Cron Böheimb aber in einigen deß Reichs Bezirck niemahls gewisen worden / sey leichtlich abzunehmen / daß dieselbe Cron mit dem Reich in vorigen zeiten gantz nicht gesteuret / vnd dannenhero jetzt vnbillig in die Anschläge deß Reichs gezogen würde. Hactenus *Ferdinandus*, quæ in actis publicis eorum Comitiorum leguntur; recitátque eadem fusiore stylo *Landorpius*; itaq;

Ferdinandi I. Oratio pro libertate Bohemiæ.

Landorp. in actis publ. Tomo I. 10. C. 5.

itaque neque tum, neque postea quicquam ex *Bohemia*, nisì precariò, pro Imperio aut indictum est, aut datum; subscribunt præstantissimi Juris consulti: *Buxtorffius*, *Cluten*, *Carpzovius*, *Maurus*, *Freherus*, *Daniel Otto*, *Bertramus*, *Quirinus Cubachius*, *Henricus à Griesheim*, *& Dubravius*, ac *Henelius*; quos quidem, uti & *Ferdinandi I.* Orationem refellere conatus est *Goldastus*, sed tam frigidis, & nihili rationibus, ut glacies æquè frigida non sit, quàm quæ à *Goldasto* adferuntur. Delentur igitur unâ fideliâ, & quodammodo è rerum natura tolluntur, quæcunque *Goldastus* libri II. Capite X. XI. XII. XIII. XIV. XV. XVI. & XVII. (otiosè, ùt apparet) disputavit, utpote quæ *Privilegijs* nostræ genti datis, *& Diplomatis Carlsteinensibus* (quæ alibi referemus) è diametro adversantur, & Regiâ *Ferdinandi I.* protestatione sunt decussa. Narrat alio in loco idem *Goldastus* ex *Lehmanno* A. 1387. *Mergetheimi* in Franconia in Comitijs, præsente ipso *Wenceslao Cæsare* actum esse, ut in suos *Circulos* Imperium divideretur, atque in primo Imperij circulo comprehendi debuisse: *Regnum Bohemiæ* cum suis incorporatis Provincijs, Comitibus, Baronibus, Equitibus &c. tum *Marchiam Brandeburgicam*, *& Duces Saxoniæ*. Fatetur tamen idem *Goldastus*, hæc omnia consilia, & partitionem, nunquam ad finem perductam, & depositione *Wenceslai* Cæsaris omnino cessâsse. Et quanquam aliquid ejusmodi intercessisset, irritum postea redditum est *Constitutione Cæsareâ Friderici III.* (quam *Eysen* recitat) nam Rex *Georgius* (quod notari dignissimum est) caveri sibi voluit, *nè Bohemia in partitionem Imperij trahatur, nè ulli Capitaneo circulari, subjiciatur, sed liberæ, & absolutæ sui Regis dispositioni relinquatur;* quod *Constitutione* editâ sanxit *Imperator*.

[Bux]torff. disput. in aure[a] Bullâ c. 8. [Clut]en in Syl[loge] rer. quoti[d]. C. 24. C[arp]zow. dissert. de Capitu[l]. Cæsar. H[er]mannus M[au]rus An: 15[..]. Fr[ehe]rus Notis [in] Petrum de [Vi]dlaw l. 2. [c.] 2. D[ubr]aw. l. 19. hi[st.] Boh. He[ne]lius in Si[le]sior. C. 7. Go[lda]stus l. 2. c. [..] & 17.

G[o]ldasti m[a]gnitas.

Go[ld]. l. 4. c. 8.

Lehman. in Chrouico Spirensi l. 7. c. 68.

Ab Eysen in deduct. Bohem. Num. 21.

✠

§ II.

Objectiones Goldasti solvuntur.

[Go]ld. l. III.

OB has, plurésque alias caussas, cùm superioribus suis libris magno conatu, *Goldastus* alia omnia, ùt dixi, de *Bohemia* docuisset, tandem postea libro IV. capitis VIII. fine, vi veritatis adactus, hæc scripsit: *Bohemia eundem in Imperio statum obtinet, quem Borussia, Livonia, Helvetia, quæ nulli circulo sunt addictæ.* quâ voce seipsum refellit, & jugulavit *Goldastus*. Hæc amabò perpendat, quisquis authoritate nationalis alicujus Scriptoris inductus est in fraudem; contrarium certè *Ferdinandus I.* affirmat, *Privilegia Regni, literæ publicæ, & authenticæ*, quas in *Archivi Carlsteinensis* Indice adferemus, loqvuntur: fateor ultro, *Bohemiam* Imperatorum penuariam cellam, & ùt *Barclayus* scripsit, *mensam* jam altero sæculo esse, & fuisse; at id nunquam factum probari poterit, nisì cùm Regibus nostris Imperij Majestas accessit; quò pretiosiorem, & cariorem Imperio Romano, *Bohemiam* esse oporteret, quæ tamdiu illi Imperatores aluerit, aliátq; in bella pro Imperio gerenda, & pecuniam & sangvinem impenderit, aliáque nunquam satìs exsolvenda (quæ invidiosè commemorare nolo) præstiterit. Quam mihi *Goldastus*, & Authorum alius, literam adferre poterit, ex qua *Bohemiam*, si Rex suus abnuat, *Imperatori* alimenta, aut aliud quidpiam debere monstretur? at *Bohemia in Germanico solo & fundo sedet*: quid istud evincit? an Saxonia, Misnia, aliæque Provinciæ in Germania non censentur? Cur igitur *à Bohemia* plus requiris? ad pauciora potiùs cogi potest, cum & *Regnum* sit, & à diversa natione insessum, & ab omnibus

[B]u Argenide.

Bohemia Regi suo & nulli alteri obnoxia.

Imperij oneribus absolutum. Sed nec illud de solo tam certum, ut negari ab homine paulò præfractiore non possit; limites præscribebat potentia, nec ulli termini terrarum primitus fuerunt, quos vel Jus naturæ, vel Gentium assignârit, valétque hic illud Æneæ Sylvij dictum, quo historiam suam *Bohemiæ* conclusit: *Regna armis acquiri, non legibus;* quæ sententia, etsi constitutis jam regnis, & divisis Provincijs, ægre subsistat, in prima tamen occupatione terrarum, justissima, & certissima reperietur, cùm novas sedes, eásque vacuas quærerent Populi, & inventas implerent cultoribus, ùt *Czecho & Lecho* contigit, qui desertas magnâ parte *Bojorum*, *Quadorum*, *Lygiorum*, & *Marcomannorum* sedes ingressi, novam sibi, ac suis Patriam condiderunt.

Teutoniæ in medio generosa Bohemia, Regnum
Constituit, Populi fortis, & acris opus!

Ex antiquis inhabitatoribus terrarum subjectio male probatur.

Cecinit *Georgius Fabricius;* quod distichum alio in loco, utpote præclarum virtutis Czechicæ ab homine Germano testimonium, pridem laudavi. Itaque enerve, & ab imbelli manu telum est, quod jecit *Goldastus*: *Bohemiam ad Imperium, & Germaniam, vel ex eo etiam pertinere, quòd in ea quondam Boij sedem fixerint, & Bojohemum sit Patria Bojorum;* eâdem enim operâ Nos *Gallis* adscribet, cùm ipsi *Boij* è Gallia Celtica profecti, *Sigoveso* Duce longè ante Christum natum in has oras advenerint, ùt omnes sciunt, atque ipsemet *Goldastus* postea narravit; nihil ex istis primis hominum novas sedes quærentium colonijs ad hodiernum statum Provinciarum convellendum rectè potest adferri; quæ enim rogo, regio in Europa reperietur, quam unica tantùm gens ab orbe condito insederit, quot & quàm varios cultores, & incolas *Italia*, *Gallia*, *Hispania*, *Sicilia*, *Germania* prioribus sæculis habuerunt? lege *Wolfgangum Lazium* in libris de *Migrationibus Gentium* hæc tractantem; quas terras omnes, si *Goldastus* primis cultoribus restituere velit, maximas sinè dubio nugas egerit; non eget *Goldasto* Dictatore, & Sectore Orbis, quem Divina Providentia, & Potentia, primis hominum temporibus, temere populis ex terra Sennaar profectis, habitandum concessit, & occupandum, & implendum reliquit in medio; regnis postea constitutis, & sedibus nationum divisis, de *Jure* disputare & primos cultores rursus inducere, tam stolidum mihi videtur, quàm si quis aves, & feras libero volatu & cursu commeantes, uni regioni adscribere tentet, negétque ab alijs capi posse, & examinari priùs oportere, ubi primùm cubilia, nidósque posuerint. Nonne olim in *Latio* habitâsse *Græcos* longè priùs, quàm *Romanos*, & ipsam *Italiam*, magnam *Græciam* appellatam in historijs legimus? quid tamen *Juris in Italiam Græcis* unquam fuit? adde quòd non desint Scriptores, qui *Slavos* (quos illi quanquam falsò, ùt ante probatum est, *Vandalos* vocant) longè ante, quàm *Saxones & Germanos* cæteros, hasce regiones ab *Albis fontibus* usq; ad mare Balthicum continuo terrarum tractu coluisse, & inhabitâsse contendant. Sed de his satis: nam quod certum, & per se clarum est, si nimiùm explicare coneris, non tã illustrabis disputatione, quàm potiùs obscurabis.

Gold. l. 1. de Iurib. Boh. c. 2.

Gold. l. 1. c. 4.

Considerent Lectores, oro, quæ paulò antè ex *Ferdinandi I.* ore Regio prolata attuli; multa enim in verbis illis latent, quæ soli prudentes videant, & colligant, in *Regni & Regum Bohemiæ* favorem.

Sed aliam formam *Goldastus* assumit velut *Proteus*, ut quod jure evincere non potuit, blandiendo, & quasi per delicias assequatur: *Regnum Bohemiæ*, inquit, *hactenus fuit Imperij nostri horreum, & svavis alumna, atque nutricula Imperatoris in honorem sacri Romani Imperij.* Semel ex te verum audio *Goldaste!* svavis es homo! sed

quàm

quàm gratus, qui istam *nutriculam tuam*, & Tuorum alumnam, tam indignis modis in hisce libris tractâsti, *& velut nutricis pallium*, ut Plautinè dicam, impurus infans maculosam efficere, velut *Copronymus*, voluisti. Proh quanti hæc *nutritio Bohemiæ* nostræ stetit, & stat etiamnum! ingrati sunt, qui beneficium aut nesciunt, aut contemnunt! Quanquam autem Bohemi *Circulum in Imperio*, in quo censeantur, non habeant, tamen gratissimi, & cordati homines veteres Germani, *Bohemorum Gentem* in suos *circulos* libenter admittebant, & ultro invitabant; in *Torneamentis Germaniæ* Nobilitas Bohemica cùm decurrere placuit, aliquando in *Circulo Bavarico*, aliquando in *Saxonico*, ut Ludorum Præfecti statuerant, numerabatur, quod veteres *Torneamentorum Libri* testantur. Alia Universitatum, & Academiarum ratio: in *Academijs Italicis* (ùt *Bononiæ*, *& Patavij*) item in *Germanicis* (ùt in *Academia Ingolstadiensi*) *Bohemi ac Moravi* cum *Suevis & Austriacis* sub una natione comprehendi solent, ùt *historici Universitatum* illarum docuerunt.

[Margin: B hemiæ N bilitas e circulo i scripta in l is publi c.]

[Margin: * L r Torneamentorum Ge or Reuxneri]

[Margin: In Universitatibus Bohemi comprehensi sub Nationibus alijs.]

[Margin: *Horatius Gabatius in stat: & Privilegijs almæ Univer: Juristar. Bononiens. Anton. Riccobon. l. 1. de Gymnasio Patav. Wigulejus Hundius in Metrop. Salisburg: Tract. de Fundat. Monaster: & Colleg. Bavar.*]

§. III.

Bohemiæ Reges ab Imperatoribus in Imperij corpus honoribus, & necessitate ipsâ sunt attracti.

Fateor ultro *Regalia* ab Imperatoribus *Reges Bohemiæ* accipere solitos; sed eam rem alienis, non meis verbis, explicabo: *Bohemia quoque*, ait Piasecius, (*ut Silesiam taceamus, quæ longè pòst avulsa à Polonia, & sponte suâ conjuncta Bohemiæ, majores retinet libertates*) *non potest dici verè, & propriè feudum Imperiale, ùt alia feuda, cùm non sit ab Imperio profecta, nec unquam fuit vectigalis Imperij, sed libera, & volens accessit ad Societatem Imperij, allecta consortio dignitatis Electoralis. Unde ad Indictiones, & collectas Imperij nîl confert; ad gratuita onera, vel defensionem publicam Imperij non obligatur; in serie circulorum, seu Tribuum, in quas Imperium est partitum, non numeratur, nec comprehenditur; nullúmque fœdus unquam inivit cum ordinibus Germaniæ pro defensione mutua, seu manutenendo communi statu &c.* Hæc & plura alia *Piasecius Episcopus* Przemysliensis, quæ ego nec refello, nec approbo; sed eò adduxi, ut diversitas sententiarum Lectoribus meis innotesceret; quod argumentum, si quis operosè & diligenter ventilatum videre, ac legere velit, *Paulum Stransky* consulat. Nam cùm ego me tantis rebus definiendis imparem esse semper existimârim, præcipuam tamen hanc quæstionem de Bohemia omittere non potuerim, aliorum sententias adduxi, meam subtraxi.

[Margin: *Pi cius in Ch nico suo: ten ad An: 16.*]

[Margin: B emiæ lib tas.]

[Margin: *Stransky in Reg. Bojem. C. 3. toto.*]

Porrò *Bohemiam*, ejúsque Reges, multis honoribus ad Imperij societatem à Cæsaribus invitatos diu restitisse, nè Imperio obnoxij viderentur, ex *Annalibus* nostris datur intelligi: lege quæ de *Wratislai II.* (primi *Bohemiæ* Regis ab *Henrico IV.* Cæsare creati) tum *Wladislai I. & Wladislai II.* Regum nostrorum coronationibus, tradunt Scriptores; tandem nihilominus, metu, qui in constantem Regem cadit, victi, & reverentiâ Cæsareæ Majestatis allecti, præsertim armis Germaniæ conterriti, quibus semper se pares futuros sperare non poterant, manus dedêre, & quantum licuit sinè oneribus (quod eorum conatus in *Annalibus* consignati indicant) honores, & beneficia à *Cæsaribus* oblata, recepêre. Itaque *amici* Imperij primùm, *Vicarij Imperatoriæ Majestatis*, *Principes Electores* appellati, ad *Comitia Imperij* vocati, regionibus, & Provincijs additis

[Margin: Quibus artibus Bohemiæ Principes ac Reges in German. sint attracti.]

ditis *Moraviâ*, *Silesiâ*, *Lusatiâ*, ditati, denique ad ipsum *Imperium*, & augustam Imperij dignitatem sunt vocati, ut tantis honoribus onerati, recedere ab Imperio, & liberare sese ad extremum non possent: *Fridericus I.* unum id quæsisse summo studio videtur (cujus rei *Privilegia Regno Bohemiæ* ab eo data fidem faciunt) ut *Bohemiam Imperio* adjungeret, sed integrè istud perficere non potuit, alijs bellis impeditus, & morte præventus. Idem alij Cæsares præstare conati sunt; denique, cùm sub *Ottogari* filio *Wenceslao*, *Bohemia* rursus potentiam, & vires pristinas recepisset, paulò pòst Carolus IV. Aureâ Bullâ editâ (maximè, quòd speraret, Familiam suam diu in *Bohemia* regnaturam, & Imperaturam) sic *Bohemiam Imperio* copulavit, ut abrumpi, & avelli ampliùs non possit, ex quo id consequebatur *Carolus*, ut ante omnes alios Principes ad *Imperij Romani Augustam* dignitatem *Bohemiæ Regibus* aditum aperiret, cùm Principibus alijs populos, alijs opes, alijs terras, alijs animum, alijs authoritatem, alijs amicitias ad ambiendum Imperium, alijs alia defutura speraret. Una *Sanctionis* illius, seu *Bullæ aureæ* inspectio, tum illa præsidia, & Privilegia, quibus *Regum Bohemicorum* potentiam munivit, & sepsit, omne *Caroli* consilium pandet, ut manu quodammodo tangi possit, quod dixi. Eandem cæteri Imperatores sunt secuti viam, adeò ut *Rudolphus II. Imperator* in Pace Religionis An. 1610. *Bohemos præcipua membra Imperij Romani* appellare nihil dubitârit. §. 8.

Conventus Imperij in Bohemia celebrati.

Non igitur mirum *Regno Bohemiæ*, quosdam *Imperatores* tantum tribuisse, ut velut in Imperij Romani Provincia, conventus celebrarent: *Budvicij* in Bohemia Anno 1227. *Leibusij* in Silesia Anno 1228. *Pragæ* Anno 1297. *Cadanæ* Anno 1298. *Egræ* sæpius, ac Patrum ætate *Rudolphum II.* Conventum Ordinum ab Imperio deputatorum *Pragæ* Anno 1610. habuisse, *Goldastus* recenset; quanquam de *Budvvicensi*, & *Leibusiensi* Conventu ægre inducor, ut *Goldasto* subscribam. Idem *Goldastus* multis argumentis, & documentis evincere conatus est: *Bohemos*, *Moravos*, *Silesios*, *licèt origine Slavos*, *natu esse Germanos*; *veros Germaniæ Cives*, & *ad officia tam Politica*, *quàm Ecclesiastica in Germania admissos*; *Fideles Imperij appellatos*, *possessionatos in Imperio*, *immunes à vectigalibus in Imperio*; at, quod addit *Goldastus*: *Barones Bohemiæ à Germanis* oriundos, in paucis locum habet, ùt in *Epitome* probavimus, & plerosq; non *Germanicæ*, sed *Slavicæ* originis esse, cùm de Nobilitate agemus, luce meridianâ clariùs ostendemus.

lib. 3. de Regni Boh. 1. & seq.

Nobilitas Bohemiæ potissimâ parte originis Slavicæ.

§. IV.

Nobilitas Bohemica Status est Imperij; adhibentur Officijs Imperij, possident Imperij ditiones.

Episcopi Regni Bohemiæ ad Comitia Imperij vocabantur.

QVod attinet ad Imperium, idem *Goldastus* ex omni antiquitate demonstrat, ad *Comitia Imperij* non modò *Bohemiæ Reges* ipsos, sed etiam *Regni Bohemiæ Episcopos*, Pragensem, Olomucensem, Litomislensem vocari solitos, multò etiam magis postquam *Vice-Cancellarij Imperatoris* munus gessêre; quod idem intelligendum de *Proceribus Bohemis* esse contendit, & de *Ordinibus* ipsis, tum de *Legatis* loco suorum Regum ad *Imperij Comitia* venientibus, vel etiam munia Imperij gerentibus, quod sæpius fieri contigit. Neque obstat *Goldasto*, quòd hodie ad Comitia in Imperium non vocentur, cùm plurimos *Goldastus* enumeret Episcopos, Abbates, Principes, Comites, &c. qui, quamvis sint Imperij mem-

Gold. l. c. 16. in f.

membra, non vocantur tamen ad Imperij Comitia, & si veniant, excluduntur. Placet in exemplum adducere aliquorum nomina, qui ex *Coronæ Bohemiæ* Provincijs Imperialia munia gessêre; unde conficitur: nationem nostram in Imperio Germanico non pro extranea, & peregrina, ac hospite, sed pro *domestica, ac Cive* semper habitam, & in posterum habendam; præcipua ex *Goldasto* describo:

Bo[illegible]mi ad hi[illegible]i offici js I[illegible]periali bu[illegible]

Albertus de Leskovvetz Archi-Camerarius Cæsareæ Majestatis *Friderici II.* Anno 1232. *Con[illegible]t. Imperial. [illegible]omo I. A. [illegible]32.*

Franciscus Canonicus, & Custos ad Sanctam Crucem Wratislaviæ, *Protonotarius Imperialis*, Anno 1426. *Con[illegible]: Imperij P. Anno 142[illegible]*

Michaël Pacest Præpositus Boleslaviensis, *Secretarius Imperialis* sub *Sigismundo* Imperatore Anno 1414. & 1426. Idem munus gessit *Michaël Priest* Canonicus Pragensis, An: 1420. & 1421. Ego (pace *Goldasti*) crediderim, unum eundémque fuisse *Michaëlem*, & nomen solum corruptum, & ab ignaro ex uno duos factos. *In li[illegible]is Sigis[illegible]un Cæs: [illegible]assi. In re[illegible]ipto [illegible]d C[illegible]ines Bo[illegible]em:*

Cancellarius Aulicus Imperialis sub *Carolo IV. Pretzlaus Wratislaviensis Episcopus* Anno 1352. subscriptus.

Joannes Episcopus Litomislensis (à Novo foro cognomine) quàm diutissimè *Cancellarij Aulici* Imperialis munus gessit, passímque *Caroli IV.* Diplomatis subscriptus in *Constitutionibus Imperij* reperitur. *[illegible]b: [illegible]irem [illegible]b: [illegible]h. 8.*

Protonotarius, vel Supremus Aulæ Cæsareæ Scriba *Wladislaus* Canonicus Pragensis, & Wissehradensis, Anno 1347. *Con[illegible]t: Imperij [illegible] 347.*

Secretarij Imperiales seqvuntur: *Nicolaus de Cremsir*, Anno 1355. in diplomate de success: Elect. Boh. *Joannes de Glatz* Anno 1357. in Bulla Metensi. *N. Decanus Glogoviensis*, Anno 1366. in Diplomate quodam apud *Richardum Streinium*. *Petrus Præpositus* Olomucensis. Anno 1371. in Diplomate Pragensi. *Nicolaus* Præpositus Camicensis, A. 1376. in Diplomate Noribergensi.

Magister Curiæ Imperialis Petrus de Wartemberg in Kost sub *Carolo IV.* successit autem in hoc Aulæ Cæsareæ officio *Burchardo* Burgravio Magdeburgensi. *Passim in Diplomatis Caroli IV.*

Bohuslaus de Welharticz Mareschalcus Imperialis, An: 1369. *Lehman. in Chronico Spirensi.*

Joannes de Duba Camerarius Imperialis; ijsdem annis, *& Joannes de Wartemberg Pincerna Imperialis.* *Ibidem.*

Sub *Wenceslao Cæsare Cancellarius Imperialis Joannes Archi-Episcopus Pragensis* Anno 1377. & post ejus decessum *Joannes* Episcopus Olomucensis, pòst *Patriarcha Aquileiensis* (non *Antiochenus*, ùt *Goldastus* memoriâ lapsus scripserat) *Jodoci & Procopij* Marchionum Moraviæ Frater. An: 1396. *Apud Bzovium Tomo XIV. subscriptus literis. In actis Concilij Basileensis. Goldast. l. cit.*

Registrator Imperialis Wenceslaus de Jenikovv, An: 1376.

Pergit postea probare *Goldastus*, allatis quàm plurimis subscriptionibus ex Constitutionibus Imperij, Decretis, Rescriptis, Diplomatibus Imperatorum: *Episcopos, Abbates, Prælatos, Barones, Equites, Civitates Bohemiæ, Moraviæ, & Silesiæ, non modò S. R. Imp: Principes, Nobiles, & Fideles appellari, sed etiam cum Germanis indifferenter collocari, & connumerari. Nec obstat* (verba sunt Goldasti) *quod objici fortè posset: hosce Imperatores fuisse Reges Bohemiæ cui objectioni olim respondit Carolus IV. Imperator: Reges Bohemiæ, nihil alienum à moribus aliorum Imperatorum facere, si Bohemos præcipuè ad munia, & Officia Imperialia promoveant, eodem nempe jure utentes, quo Saxoniæ Duces olim suos Saxones, Svevi Svevos, Bavari Bavaros præ cæteris Germanis promovissent.*

Caroli IV. Cæs. Bohemorum in Imperio justa defensio.

Gold. l. 3. de Juribus Regni Boh. C. 1.

Ad extremum *Goldastus* probat: *Bohemis* ab omni memoria licuisse honoratas possessiones Principatuum, Castrorum &c. *emere in Imperio. Sigismundus* Rex Ungariæ vendidit *Joanni de Wartemberg* Principatum Custrinensem An. 1397. eidémque oppignoravit totam Marchiam *Brandeburgensem* super Oderam Anno 1398. ùt testan-

Bohemis in Imperio licet ditiones emere, & possidere.

In Beylagis Germanicis apud Goldast.

testantur Diplomata. Sic *Rudolphus Baro de Nova-Domo, & Hermannus Baro de Maltitz, Bohemi* (Goldastum hîc describo) *jam sub Rudolpho I. Cæsare, Dominia in Germania possidebant, quorum nomine ad Comitia cum cæteris Imperij Comitibus vocati, Decretis subscribebant, ùt videre est in Diplomate Rudolphi I. de Cessione Marchionatuum Ostlandiæ. Egræ, Anno 1289.* Plura idem *Goldastus* congerit exempla, ùt *Sslickiorum, Risenbergicorum;* Nos quoque *Comites Guttensteinios* in Franconia ditiones habuisse in eorum Originibus probavimus; neque hodie desunt exempla *Lobkovviciorum, Janovvskiorum, Robenhauptiorum &c.* Sic *Carolus IV.* Imperator concessit *Petro* de Wartemberg Domino in Cost, *Telonium* Seltzense ad Rhenum An: 1371. & *Wenceslaus* confirmavit Noribergæ in Comitijs Anno 1376. ùt habet *Goldastus.*

In Archivo Carlsteinensi leguntur authenticæ *Gerlaci Archi-Episcopi Moguntini,* & Imperialis Cancellarij supremi literæ, datæ Noribergæ An. C. 1356. in crastino Epiphaniæ; quibus ille testatur: *Quòd liceat Regibus Bohemiæ, & omnibus Bohemiæ Magnatibus, ac Personis alijs, terras in Imperio possidere.* Quæ omnia licet admittantur à Nobis, ex ijs tamen vel parum, vel omnino nihil *Goldastus* conficiet, cùm in odiosis & onerosis Imperij rebus non includi *Bohemiam,* nuper allata *Ferdinandi I.* demonstret Oratio. Quod si tamen *Bohemiæ Proceres,* vel munia, vel terras in Imperio sitas possideant, eam dubio procul ob causam, *non verò propter Bohemiam* ijsdem cum Imperio oneribus & Legibus subjacebunt, ac proinde *vel ut domestici & Cives* onera & odia sustinebunt.

CAPUT II.

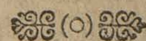
De Bohemiæ Veteris finibus. Misniæ, & Lusatiæ partem aliquam olim in Bohemia censam fuisse: nominatim Zittaviam & Görlicium. Bohemiæ fines ultra Comitatum Glacensem usquè Wartam, & Camencium quondam extensi. Item procul in Austriam, & in Palatinatum usquè Noribergam, & in Bavariam. Marchia Brandeburgica nunquam fuit pars Bohemiæ. De Prussia Crucigerorum.

Cosmas ad A: 1023.

IN confesso est, alios olim fines *Bohemiæ* fuisse, alios nunc esse: *Cosmæ Decani* temporibus, ùt patet historiam ejus legentibus, etiam aliqua *Misniæ* pars à Cæsaribus donata Nostris Ducibus, *Bohemiæ inserta* fuit, ac nominatim *Misna* Civitas, quam Anno Christi 1075. Henricus IV. Imperator *Wratislao* Regi nostro donavit; cui Rex Præfectum, & Gubernatorem imposuit Generum suum spectatæ virtutis virum *Vipertum Peganum Marchionem Osterlandiæ.* Secutum est bellum Misniacum, feliciter à Regijs gestum, quod *Cosmas* describit, Vide, quæ libro II. de *Misnia* attuli, cùm novitium Scriptorem refellerem, asserentem Jus in *Misniam* Reges nostros habuisse propter id unum, quod ex *Anhaltina,* vel *Rosensi* Familia descenderent, quæ vanissima Scriptoris illius conjectura, nullo omnino nititur fundamento.

Fabric. l. 5. Origin. Saxon: in Henrico II.

§. I.

§ I.

Limites Septentrionales Bohemiæ.

PIrnam in *Misnia*, *Wenceslaum* Regem nostrum ante Annum 1299. (*Bernardo* Misnensi Episcopo vendente) tenuisse scribunt *Fabricius & Dresserus*, súntque in eam rem authenticæ literæ. Anno 1300. *Wenceslaus Rex Bohemiæ*, nomine *Alberti Imperatoris*, rexit terram Misnensem; sed istud nullam possessionem ostendit. Idem de *Lusatia* probari potest; de *Görlicio*, *Zittavia* nominatim; (prior illa *Pohorzelecz* cùm conderetur aut instauraretur à *Sobieslao* Bohemiæ Duce Anno 1131. appellata est; *unde tandem Görlitz flexu, seu commutatione quadam literarum factum*, ait Dresserus) *Zittaviæ* ipsum nomen Bohemicum est; ædificata vel certè munita scribitur à *Wenceslao* circa Annum C. 1255. ex quo tempore in *Bohemorum* ditione, ac potestate remansit; educatus est in hac Urbe *Wenceslaus II. Bohemiæ Rex*, qui Anno C. 1273. Regnum auspicabatur, & plurimùm amavit *Zittaviam*. *Fabricius* rem miram, & alibi à me non lectam adfert: *Lusatiam inferiorem* ad *Regem Bohemiæ* pertinere tanquam *Electoris* possessionem, ejúsque partis *Lusatiæ* urbem primariam esse *Lukam*; res est controversa, *Fabricij* tamen authoritas est apud me momenti non levis. In veteribus *Bernæ Regalis* Indicibus, inter alios *Bohemiæ Districtus Zittaviensis* semper numeratur. Quod universam *Lusatiam* attinet: apparet ex *Fabricio*, cæterísque Scriptoribus paulò antè An: 1300. quæcunque *Rex Bohemiæ in Lusatia* olim tenebat, progressu temporum, aut conjugij, aut oppignoratione, aut etiam vi & fraude, præsertim post *Ottogari* cladem Regno universo nutante, aut alio titulo, avulsa, & *Misniæ Marchionibus* transcripta fuisse. *Joannes Lucemburgicus* Bohemiæ Rex *Friderico* III. Landgravio Thuringiæ, & Marchioni Misniæ meritò offensus (quòd *Juditham* filiam suam, quam sibi desponsaverat pridem, & habebat in *Misnia*, in *Ludovici Bavari Imperatoris* gratiam in *Bohemiam* remisisset, Regiæ filiæ illudens, & suam affinitatem repudians) scripto confestim Exercitu (ùt erat irritabilis maximè, & primus inter ejus ætatis Principes bellator) superiorem Lusatiam adoritur, Görlicium capit, commisśóque cum *Friderici* Præfectis non magno, neque difficili prælio, quidquid ibi unquam *Bohemiæ Reges* habuerant, recuperat, ejectísque alienis Præfectis, *Bohemos* cum præsidio militari imponit; eâ ratione *Lusatia ad Bohemos* redijt, *Friderico*, ejúsque successoribus, non armis (quippe inferioribus) non transactione (cùm ad *Bohemiam* pertinuisse constaret) *Lusatiam* repetere, & recuperare valentibus, quam usquè ad ætatem nostram *Regno incorporatam*, ut sic loquar, tenuimus *Misniam*, ut omitterent, faciliùs nostri Reges exorari se passi sunt: habebant in *Misnia Reges Bohemiæ* Arces, & oppida 64. ùt fatetur *Fabricius*: ergo *Fridericus II. Misniæ Marchio*, cui grave videbatur ditionem interpolatam, & alijs Dominis obnoxiam habere, cum *Georgio Podiebradio* Rege transegit, ut Jus, quod in *Misniacas* illas Arces habebat, abdicaret (quod etiam impetravit in Egrensi colloquio) cùm priùs Elector *Brixiam* Bohemiæ Urbem, arcem *Risemberg* ad *Ossecam*, aliáque plura cum jure omni *Georgio* restituisset. *Glacensem* quoq; *Districtum* inter *Bohemicos* nominatum in *Berna Regali* invenies: *Ælurius* affirmat, primùm Anno C. 1459. 24. Junij *Glacensem Bohemiæ Districtum*, Comitatûs, ut vocant, titulum accepisse. Bohemicè olim locutos *Glacenses*, ejúsque Comitatûs Incolas negare non

Fabric. l. 2. Annal. Urbis Misn.
Dresser. l. cit.
Ex supplemento Pirna.
Glaft. in Bergis n. 20.
Dresser. in Gerlic.
Dresser. in Zittav.
Fabric. l. 5. Orig. Saxon: in Frider. III.
M.SS.
Lusatia avulsa à Regno sede Ottogari.
Redit ad Bohemos.
Fabr. in orig: lib. 7.
Georgius Rex Boh: decessit parte Misniæ.
Ælurius in Glaciograph: in Præf:
In Comitatu Glacen:

non possumus: vidi ipse Tribuum, Opificúmque lêges antiquâ Bohemorum linguâ scriptas, easque petentibus sum interpretatus; meminêre etiam senes, *Ecclesiæ S. Wenceslai* ad Arcem Glacensem, ubi *Bohemicus Capellanus*, itâ vocabant, sacris præerat, ad quem plures, quàm decem Bohemici Pagi referebantur; in ipsa Urbe Glacensi *Judicem* habebant *Bohemi*, qui *Bohemicè* Jus diceret; oppida, & urbeculæ Comitatûs, Bohemicis, quæ alibi commodiore loco referemus, appellabantur nominibus; *Glacij* prætereà à sæculis pluribus, *Cerevisia Hradecensis è Bohemia* in Taberna propinabatur; donec tandem Anno 1517. Comes *Udalricus ab Hardek* Glacij Dominus civibus cerevisiæ coquendæ Jus in perpetuum contulisset. Neq; *Bohemiæ* limites *Glacensi Comitatu* olim claudebantur, cùm constet (ùt in *Wartensi* historia probavi) non modò arcem *Wartæ*, sed etiam *Camencij* excitâsse *Bohemos*, quibus hostes arcerent.

Id Ælur. in Glaciogr. sect. 1. N. 5.

Id. sect. 3. N.

§ II.

Limites Australes, & Occidentales.

De Limitibus Austriam versùs.

JAm *Austriam superiorem* versùs, ampliùs quàm hodie videamus, extendebatur *Bohemia*: *Weitrach* (Bohemis **Witoraz**) Civitatem Austriæ habebamus. Usque ad *Plagense Cœnobium*, *Rosensium* Bohemorum Ditiones porrectas fuisse, in monimentis ejus *Cœnobij*, quæ legenda mihi quondam Loci Abbas obtulit, vidi, & ex *Annalibus Rosensium* libris, qui apud me sunt, si ea res ageretur, nullo negotio probare possum; eadémque ratio est de pluribus alijs, aut oppidis, aut ditionibus, quas odiosè commemorare hoc loco nihil attinet. Illud præteriri non potest, tam profundè in *Bavariam limites Regni Bohemiæ* extensos *Caroli IV.* temporibus fuisse, ut ob amplitudinem terrarum *Bavariæ Capitanei* (itâ appellabantur) ex *Bohema Nobilitate* crearentur, qui nominati à Regibus, regionibus illis præessent. Talis erat *Borzivojus* ille Bohemus Baro, Anno 1397. à *Wenceslao* Caroli Filio constitutus. Ego tamen existimo errorem esse in voce, & non *Borzivojum*, sed *Borsonem* appellatum *Comitem Ossecanæ* stirpis, quam suspicionem meam alio in loco firmiùs approbabo.

Histor: Rosen: M. S. C. 1.

Bavariæ pars spectabat ad Bohemiam.

Bruschius Centuria 1. Monaster. Germ: in Ebraco.

De *Palatinatu* audiamus vetus M.S. ad Ann: 1349. *Carolus Imperator magnificè Regnum Bohemiæ amplificavit hoc tempore; emit enim plurimas ditiones propè ad ipsa usquè mœnia Noribergæ. Sanè in Erlstein pago, medio Noribergâ milliari, limites Regni Bohemiæ visebantur; videlicet quatuor sedilia ex saxo, & columna insuper, Regnum ab Imperio discriminans; in ea columna supernè duæ cruces, quarum altera Imperium, altera Bohemiam respiciebat, & denotabat.* Hæc manuscriptus Codex. Et subscribit, qui tum vivebat *Benessius*: *Emit*, inquit, *Carolus plurima, & dilatavit Regnum Bohemiæ, ad omnes partes:* ad Annum 1370. *Carolus Imperator emit oppidum Fürstenberg prope Civitatem Francfurt, ibique Castrum firmissimum, & Pontem super flumen Oderam extruxit, ipse toto vere instans operi eo in loco moram traxit.* Et ad Annum 1348. *Carolus in Palatinatu plura emit usque ad mœnia Civitatis Noribergensis.* Quâ ratione igitur avulsa sunt à Regno tot castra, tot urbes, tot Provinciæ? De *Bavaria & Palatinatu Dresserus* candidissimè, & brevissimè negotium explicuit: *Imperante*, inquit, *Wenceslao Pigro Palatini cum Ducibus Bavaricis &c. Imperatori fidem & obedientiam renuntiant, Oppidáque & arces, quas antè à Ruperto Palatino seniore Carolus IV. emerat, recuperant, & inter se distribuunt.* Hæc ad

M S Vita Caroli IV. incerti Authoris.

Palatin[atus] non mo[di]ca pars [ad] Bohem[iam] refereb[atur].

Beness. Chronic. Prag. 3. Chron. ad A. 13[..] 1370.

Item R[...] ad Fra[nc]furt pe[r] fl. Oder[am].

Dress. in Isagoge hist. tit. Bav.

Quomodo alienat[a] sint à Reg. Boh. oppida Bav[ar]iæ.

ad verbum Germanus homo *Dresserus*, quibus ego adjicere nihil possum; aliquod tamen summarium publicarum literarum (quas apud *Goldastum* legere est) conficiam: Literæ *Ruperti* Comitis Palatini, Renunciatio Jurium super quibusdam terris *Bavariæ*. *Hagenoviæ* Anno 1352. *Confirmatio Feudorum* Imperialium in *Bavaria Regi Bohemiæ* factorum, *Ludovici Brandeburgici* S. R. Imperij Archi-Camerarij. Nürnberg. 1353. Similes habentur ab omnibus Principibus Electoribus, v. g. *Gerlaci* Archi-Episcopi Moguntini, tanquam Electoris Confirmatio Incorporationum *Bavariæ* cum *Regno Bohemiæ* Anno 1355. in Nürnberg. Vide Indices *Archivi Carlsteinensis*, quos alibi recitabimus. Recognitio *Theodori de Wildenstein* Præfecti Ducis *Bavariæ*; quòd si Dux moriatur, debeat terram ejus *Carolo Regi* Bohemiæ resignare. Francofordiæ 1349. die Veneris post Sanctum Joannem. De silva *Vehlnerforst*, habes literas in *Goldasto*. 1353. Hagenoæ Anno 1354. *Ruperti* senioris Palatini Electoris Traditio Feudi Imperialis in *Hohenstein*, *Hirsberg & Averbach* in *Bavaria*, *Regno Bohemiæ*; Hagenoæ die Veneris post SS. Simonem & Judam. Consimiles habentur literæ *Ruperti Junioris*. Literæ *Ludovici* Marchionis Brandeburgici, qui promittit *Carolo* Regi Bohemiæ ex parte præcedentium contractuum: quòd si assignatio terrarum *Bavariæ* in manus suas venerit, eam velit circa jura sua protegere. Dresdæ Anno 1355. die Veneris ante festum S. Mathiæ. Rursus *Rupertus senior* Palatinus, recognoscit: nullum esse Jus feudale, sive in terris Bavariæ, sive alibi emptis à *Carolo*, nisi ab Imperio super *Hohenstein* & *Auerbach*. Wertheim 1353. Idem *Rudolphus Palatinus* promittit, quando *Carolus Rex Bohemiæ* persolvet 2400. Marcas argenti, tum debere se providere, ut omnes terræ suæ prædicto Regi jurent. 1355. die Mercurij ante S. Georgium. *Gerlacus Archi-Episcopus Moguntinus* attestatur: *Duces Bavariæ Rupertum seniorem, & Juniorem* vendidisse *Regi Bohemiæ* terram *Bavariæ* (enumerantur Arces, & Ditiones omnes &c.) Norībergæ. 1355. die S. Thomæ. Idem *Gerlacus Moguntinus* confirmat emptionem Juris feudalis ab Ecclesia *Trevirensi* super Castro *Stirberg* cum suis pertinentijs, quod *Landgravius Leuchenberg* nunc tenet à Regno *Bohemiæ*. Noribergæ 1356. Eâdem Regum nostrorum providentiâ, & augendi Regni solerti studio, *Cubitensis & Egrensis* Regio longè antè Bohemiæ Regno accesserant, ùt in historia narrare memini, tantâque eâ tempestate *lingvæ Bohemicæ* authoritas apud vicinos *Misniæ*, *Bavariæ*, atque etiam *Austriæ* populos fuit, ut (quod exemplis probare in proclivi mihi est) non pauci ex *Bavaris*, *Palatinis*, *Misnijs*, *Austriisq;* Principibus probè, & luculenter Bohemicè loquerentur; Nobilium verò & Optimatum, sed maximè Mercatorum filios ad Bohemicam lingvam discendam *Pragam*, aliòve mitti solitos memoriæ veteres demonstrant, sic ut etiam ad cœnobia & claustra Religiosorum, ea consvetudo perveniret, ùt observat *Gaspar Bruschius*; exempli gratiâ: *Mittuntur Waldsassio Monachi Cistercienses in Bohemiam ad lingvam Regionis discendam*, pergit Bruschius: *omnes enim ferè Waldsassenses Monachi antiquitus trilingves erant, Latinam videlicet, Bohemicam, & Germanicam callentes.* Sed quid hæc minora adducimus, cùm constet paulò ante *Henrici Aucupis* tempora (ùt alibi probatum est) omnes propè septentrionales Provincias à *Danubio & Albi*, usq; ad mare, & *Venedicum Sinum*, Slavicè locutas, idque manifestum redditur ex *Witikindi* Annalibus, qui *Ottoni I. Henrici Aucupis* filio erat à sacris, comésque bellorum, quem *Ottonem M. Slavicam* etiam calluisse lingvam testatur.

Anno 1327. novum feudum Regno

[Margin notes, left: *Goldast in Bey l. N. 40.* — *N. 43.* — *N. 44.* — Cantur Literæ publicè Bavariæ Bohemiæ jungēd. — *In plagiis N. 31. 2. 35.* — *Gold. l. cit. n. 37.* — *N. 38.* — *N. 19.*]

[Margin notes, right: *N. 41.* — Lingvæ Bohemicæ usus olim magnus. — *Brusch. Cent. 1. Monast. in Waldsassio 1358.* — Slavicæ lingvæ amplitudo. — *Witikind. l. 2. Annal. Saxon. in fine.*]

Privilegia Regni M. S.

Plawenses Principes incolæ Regni Boh:

gno accessit, Ditiones scilicet *Plavvensium*, quas Joanni Regi subjecerunt, cúmque postea id feudum nescio quo modo evanuisset, *Carolus IV.* Imperator, omnes eas Urbes, atque arces, quæ ad *Regnum* aliquando pertinuissent à *Burgravio Plavvensi Rutheno* cognomine, Anno 1357. recuperavit; *Ernestus* tandem *Elector* Saxo Anno 1466. *Plavensem* ob ejus injustitiam omni ditione exuit, qui exul in Bohemiam concessit; at *Elector* certam ei pecuniam postea numeravit, quâ ille *Tauzim* (Deising) & *Engelsburgum* (Angelstau Horu) comparavit, eòque in oppido, & arce consedit; unde velut domestici in *Bohemia Plaveny* haberi cœperunt, & Regni primis officijs honestabantur; certè priore sæculo *Cancellarium Regni Henricum Principem Plavvenium* habebat Bohemia.

§. III.

De Marchia Brandeburgica.

De March: Brandeburgica.

JAm verò qui *Marchiam Brandeburgicam* Bohemię adjiciunt, falluntur egregiè: non enim unquam inserta Regno fuit, licèt à Regibus nostris, vel Regia eorũ familia teneretur; cùm *Waldemarus* verus Marchio (*verus* dixi, nam pseudo-Waldemarus exortus est postea, totúmque turbavit Imperium, ut in Regum libris, si DEUS vitam dederit, narrabimus) cùm, inquam, *Waldemarus* sinè liberis objisset, eam Provinciam, quasi rem caducam, & ad Imperium devolutam (ùt olim *Rudolphus I.* in Austria fecerat) *Ludovicus Imperator* filio suo *Ludovico*, cognomine *Romano* (quod Romæ natus esset) contulit, hanc postea *Otho* Bavarus Princeps vendidit *Carolo IV. Regi Bohemiæ* pro filio *Sigismundo*, ùt scribit *Cromerus*; filius *Caroli Wenceslaus* vendidit *Jodoco* (*Justum* alij Scriptores appellant) & *Procopio*, Moraviæ Marchionibus; isti bellis civilibus ad egestatem redacti, *Wilhelmo II.* Misniæ Marchioni pro quadraginta millibus sexagenis vendiderunt, aut, ùt *Weleslavinus* existimat, oppignorârunt; at, cùm *Wilhelmi* Frater *Fridericus* Saxoniam obtineret, essétque *Elector*, nè in una familia utraque dignitas *Electoris* resideret (quod Majores nostri religiosè cavebant) reddita est à *Sigismundo* Cæsare I. *Wilhelmo* pecunia, & *Brandeburgia*, totius Imperij voluntate, in *Concilio Constantiensi Friderico Norimbergensi Burggravio* (unde Brandeburgicæ stirpis prima appellatio) cum *Feudi* onere est relicta.

Cromer. li 13. histor. Polon. Fabric. l. 7. Origin Sax:

Quod modò scripseram, *Othonem Carolo IV.* Marchiam vendidisse, violenta nimiùm illa venditio fuit: *Benessius* ejus temporis Scriptor audiatur: *Anno 1373. Otto Marchio Brandeburgensis, Gener Caroli IV. præteritis filijs Imperatoris, contra pacta, voluit instituere hæredem (quia ipse carebat liberis) Fridericum Ducem Bavariæ; itaq; Imperator conscripto Exercitu occupavit plurimas Othonis arces, ità, ut adactus sit venire Pragam; quo petente Carolus per banderias investivit filios suos Wenceslaum, Sigismundum, & Joannem, & ijs deficientibus, Marchiones Moraviæ Ducem Joannem, & filios ejus Jodocum, Joannem, & Procopium, & dedit Ottoni pro Marchia innumerabilem pecuniam, & castra Sultzbach, Flos, & cætera, & Civitates*, quæ ibi enumerantur. Hæc Benessij verba dilucidè, atque perspicuè explicant illam *Marchiæ Brandeburgicæ* emtionem. At postea mutari omnia contigit: nam *Sigismundus* Imp. Caroli IV. filius & Boh. Rex A. 1417. *Friderico Burgravio Noribergensi Eittel-Friderici II.* abnepoti (ut dixi) ob res sapienter, ac fortiter domi, belliq; per *Ungariam, Bohemiam, & Ger-*

Benes. l. Chronic. 1373.

Henel. Siles. siograp. Reisn: ... lico Ga... Ricciol. Catal.

& Germaniam gestas, hanc *Marchiam* dedit cum *Marchionis* titulo, suúmq; in eo Principatu successorem, *Electorémque* constituit; à quo *Friderico* omnes *Brandeburgici Marchiones*, quotquot in *Marchia, Prussia, Ducatu Juliacensi, Franconia*, alibique floruerunt, ac florent, rite descendunt, ùt omnes Genealogistę demonstrant. At huic donationi (vel quidquid fuit) factæ à *Sigismundo* non semel etiam publicis literis, & Comitiorum Articulis ipsi *Sigismundo* porrectis, *Bohemiæ Ordines* reclamarunt: quòd nimirum *Carolus IV. Imp. Marchiam* illam (quidquid sit de *Electoris* dignitate) collectâ in hunc ipsum finem à Regno Bohemiæ extraordinem pecuniæ summâ (quæ ducenta millia Ungaricorum superabat) emerit à *Palatinis Principibus*, eâque ratione *Marchiam Bohemiæ* conjunxerit, ac saltem *Feudum* effecerit; de qua caussa exstant plurimæ in Archivo Regio publicæ multorum *Imperij Principum* literæ, quarum suo loco expressam faciam mentionem. Omnes enim historiæ nostræ (si fieri possit) ut Veritas constet, *publicis Transactionem literis* optimè innituntur, & ad hanc minimè fallentem (ut ita dicam) *libram & libellam* exiguntur justissimè. Suspendant igitur tantisper assensionem suam, si dubium oboriatur, *Lectores* eruditi, dum *Acta publica* adferantur.

L. VII.

Ottogarus Rex Prussiam Crucigeris tradidit.

Prussiam Crucigerorum, Majores quoque nostri ad *Bohemiam*, nostrósque Reges *Patrocinij nomine* pertinere existimabant, tum quòd eam devictam *Ottogarus Rex* primùm Crucigeris tradidisset, & Ordinis Patronus nominatus esset, & quòd contractu quodam interveniente cum *Alberto Brandeburgico* acquisivisse viderentur. Fuit ex ea caussa à *Ladislao* missa ad *Casimirum II.* in Poloniam Legatio, quam irridet *Cromerus*. Sed de his omnibus, præsertim de *Feudis Bohemiæ*, agemus postea libro singulari.

Cromer. in Histor. Polon. L. 12.

CAPUT III.

De Regionibus, seu, ùt nunc vocant, Districtibus Bohemiæ; fines, & termini singulorum; Oppida, Civitates, & Arces; tum quâ dote commendentur, ac tandem quâ figurâ quisque eorum chorographicè delineari possit.

Carolus IV. Bohemiam in 15. regiones non divisit. *In p. Boë. C.*

PAulus Stransky, in summa, quam secutus est, brevitate, insignis Bohemæ Reipublicæ Scriptor, egregiè lapsus videtur, cùm *Bohemiam* in Districtus XV. à *Carolo IV.* Patriæ Patre divisam affirmat, eámque *Caroli* partitionem posteros omnes amplexos esse, & ad nostra usque tempora perseverare; clarissimè refellitur hæc sententia ex codice authentico, cui titulus est, *Berna Regalis*, in quo Codice civitates omnes, quid quæque Regi, aut Cameræ Regiæ pendere quotannis solitæ sint sub *Carolo IV. & Wenceslao* ejus filio, diligentissimè annotatur; additæ sunt sessiones *Justitiariorum*, seu *Popravvczonum* (ùt tum Capitaneos regionales vocabant) scilicet nomina Urbium, in quibus Capitanei exercebant judicia, & dissidentes componebant; vide, quæ scripsimus pridem in *Auctario I. Historiæ S. Montanæ* Cap. I. Porrò in eo Codice non 15. sed 12. tantùm numerantur Districtus, in partes, quantum fieri potuit æquales, divisi hoc ordine: I. *Pragensis* seu *Gurimensis*, in quo *Praga* major censetur. II. *Plsnensis*. III. *Lito-*

Ms. Coll. Pr. N. 340.

Bohemiæ vetus divisio.

Litomericensis. IV. *Grecensis* seu *Hradecensis.* V. *Rakovvicensis*, ad quem etiam *Verona* seu *Berauna* referebatur. VI. *Chrudimensis.* VII. *Prachinensis*, in eo *Kamyk*, *Brzeznicz*, *Netolicz &c.* VIII. *Slanensis*, in quo *Praga minor*, *Raudnicz*, *Welvvar &c.* IX. *Boleslaviensis.* X. *Zacensis*, in quo etiam *Usti* super Albea, id est, *Austa super Albim.* XI. *Czaslaviensis.* XII. *Bechinensis*, in quo *Usti* super Luznitz: nondum enim à *Taboritis* Urbs illa excisa conciderat. Hinc patet Districtus *Podbrcensem*, *& Wltaviensem*, nondum *Wenceslai* Regis temporibus appellationem habuisse, nec *Pragensem* à *Gurimensi* fuisse divisum; serò tandem in Comitijs Anni 1569. & 1579. Praga non, ùt *Stransky* existimavit, *Districtus* peculiaris facta est, sed ob prærogativã dignitatis à *Gurimensis Districtûs Capitaneorum* Jurisdictione exempta, sic ut in posterum ab ijs, quos Rex constituebat, Præfectis tribus, tres Pragenses Urbes, *Antiqua*, *Nova*, *& Parva Praga* regerentur.

Stransky l. c. Pragenses Urbes non reguntur à Capitaneis Districtuũ.

Porrò de Præfectorum Regiorum, & Regionalium Capitaneorum authoritate, potestate, & cujus ordinis, & dignitatis illos esse oportuerit, & quæ eorum munia fuerint, déque alijs huc pertinentibus, in sequentibus *Miscellaneorum* libris agemus. Omisso igitur *Pragensi* Districtu, quem *Stransky* nobis obtrudere voluit, XIV. Districtus habemus: *Kaurzimensem*, *Hradecensem*, *Chrudimensem*, *Czaslaviensem*, *Bechinensem*, *Prachensem*, *Plznensem*, *Rakovvnicensem*, *Slanensem*, *Zatecensem*, *Litomericensem*, *Boleslaviensem*, & quos sub Wladislao Rege additos suspicor, *Podbrcensem*, *& Wltaviensem.* Supersunt tres regiones, & Provinciæ, ab ortu Solstitiali *Comitatus Glacensis*, ab occasu æquinoctiali *Territorium Egrense*, ab occasu solstitiali *Territorium Cubitense* (de quibus, quâ ratione *Bohemiæ* adjuncti, & ut ità dicam, incorporati sint, alia habebit tractatio) Has tres regiones, si quis inter *Districtus* Bohemiæ connumeret, non pugnabo: *Cubitensis Districtus* jam passim vocatur; *Egrense territorium*, *& Glacensem Comitatum*, ego quidem *Districtus* appellare non soleo. Ante omnia Lectores admoneo: enumeraturum me quidem hoc loco quasdam Urbes, Arces, Oppida Regionum seu Districtuum singulorum, at nihil (nisi rarissimè) præter nomen additurum. Memorabilia enim Civitatum, & Arcium alteri tractationi reservo, hîc quasdam, easque præcipuas tantùm nominasse sufficiet.

Regiones Bohemiæ seu Districtus.

§. I.

De Districtu, seu Provincia Kaurzimensi, quæ ejus figura, quæ Districtûs Urbes, Oppida, ac ditiones præcipuæ; qui termini, & quâ dote commendentur.

Ac primùm *Kaurzimensis*, *vel Gurimensis* (ut scribebant Veteres) *Districtus* omnium antiquissimus habetur à vetustissima Urbe *Kaurzim*, quam *Ptolemæi Casurgim* esse multi existimant; habuit Duces suos antiquissimos, quos etiam aliquando *Praga* formidavit. Si in *Kaurzimensi* Provincia *Pragam* reponas, nullus reliquorum Districtuum huic poterit comparari, sed nos *Pragæ* alium dabimus locum. *Pragâ* igitur ad Solis ortum ex antiqua, vel novâ Urbe eunti *Kaurzimensis Districtus* occurrit; *Equini capitis frænati*, nisi fallor, effigiem refert, sic ut in Equi fronte *Praga* sedeat; auriculas post Pragam occupent ad septentrionem sita loca; os cum fræno usque *Woticium* porrigatur, reliqua *Caput & Cervicem* conficiant.

Caurzimensis Districtus figurã habet Equini capitis.

Si totum obire *Kaurzimensem Districtum*

Limites hujus Districtûs.

strictum placet, hasce lineas terminales habeto: Pragâ per *Podskal* exito; tum per ripam Muldavæ fluminis (qui ad Podbrcensem Districtum refertur) ad *Ostrovv* seu *Insulam* (quondam Cœnobium illustre Benedictini Ordinis) applicato. Hîc notare te oportet; quidquid tibi hoc toto itinere (quod describo) à sinistræ manûs parte occurret, id omne ad *Kaurzimensem Districtum* pertinere. Jam igitur Cœnobio *Ostroviensi* à dextris stante, per *Sazavæ* fluminis (qui sinister erit) crepidinem, sub ipsum *Porzicium* (quod quia ad Wltaviensem Provinciolam spectat, ad dexteram stabit) *Konopisstium* rectâ contende, eâque munitissimâ arce, ùt & Janovicio à sinistrâ, *Hradek* rubro, & *Kosovâ horâ*, mox *Nedrahonicio* à dextra parte relictis, versùs *Kostelecium*, quod *Podolsky* dicimus, te præcipitato; at quia *Kostelecium* in *Bechinensem* Provinciam (cujus hîc limites obvios habebis) refertur, ad sinistram totum te converte, & *Miliczino* à dextris stante, *Jankovium* ingredere; perge deinde *Wlassimium*, *Sstiepanovium Sternbergense*, *Kacovium*) hæc enim sunt in hoc Districtu oppida terminalia) tum *Albim* (sed vitato priùs *Sukdol*) continges, qui jam tibi hujus Districtûs limitem aget usquè *Mielnicum*, quo à dextris stante, ad *Muldavæ* ripam transibis, & adverso illo & à dextris fluente penes *Liben* *Pragam* ascendes; atq; ità totum *Kaurzimensem* Districtum obijsti.

Limites hujus Districtus.

In hoc Districtu Kaurzimensi liberæ Regni Urbes censentur tres: *Kaurzimium*, *Colinum*, & *Broda bohemica*, de quibus in Urbibus agemus. Oppida Regiæ Cameræ: *Gilovia* cum aurifodinis, *Brundusium* Civitas, & Arx Albi imminens (de qua in tractatione de Arcibus) *Przerovia* olim Sselembergicorum, postea Vetero-Pragensium, nunc Regia ditio, *Kostelecium* *Albense* seu ad Albim (imò veriùs in ipso *Albi*, locus olim munitissimus & aliquot prælijs nobilitatus) *Sselakovvice*, *Zapæ* (Stranskij Patria) *Saczka*, ubi olim ex miraculo S. Apollinaris (quod in Epitome narravi) Collegiata Ecclesia, deinde Cœnobium Canonicorum S. Augustini stetit.

Regiæ Urbes et ditiones Caurzimensi.

Ditiones Nobilitatis: *Klecany* (quæ ob campanarum Boleslaviam peregrinantium fabellam ridetur) *Kluczovv*, *Kaunicze* (cognomine Illustrissimæ stirpis Comitum) *Cerhenice*, *Zasmuky*, *Colodiege*, *Aurzinovesium*, *Ratage*, *Sternberga* à Sternbergijs condita, *Kostelecium* super nigras silvas (de quo in arcibus) *Pysseli*, *Hradek* ad Sazawam, *Lissno* arces partim solæ, partim cum oppidis; Oppida *Domassinum*, *Benessovium Hodiegoviorum*, Cœnobium ad Sazawam S. Procopij, miraculis illustre, cujus Abbas Regni Prælatus est. *Auvval* ejusdem *S. Procopij* natalis locus; *Skara* castrum ad Auwal dejectum, in quo *B. Arnestus Pragensis* Archi-Episcopus est genitus; *Konopisstie* (de quo in Arcibus) *Wlassim* (unde *Wlassimia* Baronum stirps nomen accepit) *Genstein*, val *Genzenstein* (arx olim Baronum ejusdem nominis) *Bystricium*, *Janovice* dictæ carbonariæ (Uhlirzsky) *Jankovv* (locus infelicissimi prælij A. 1644.) *Chotiessany*, *Sstiepanovv*, *Kacovv*, *Machovice*, *Sstirzin*, *Sskvvorecz* (unde Sskworeczky illustris olim Dominorum familia) *Rziczany* (Rziczaniorum originaria sedes) *Planiany*, *Nehvvizd* cum periculosa, ac tristi viatoribus silva (cui gemina est *Brodam* versùs ante *Auvval*, quæ *Fidrholtz* dicitur) *Brzezany* duplex, *Czestinkostel*, *Chocemicium*, *Chrast* (Chrasti est in Chrudimensi) *Kolovvraty* (sinè dubio familiæ cognominis sedes) *Kvietnice* (ditio prima Maternarum Equitum vetustæ stirpis) *Launiovice* (quondam Cœnobium Præmonstratensium Virginum sub Præposito) *Lobkovvice* (unde Lobkovvicij) *Postupice* (unde nobilissima Kostkarum stirps) *Radborz* (granatis gemmis celebre) *Winorz* (primigenia Equitum sedes) *Wodolinevvoda*,

Nobilitatis ditiones in hoc tractu.

hodie Odolka (quanquam ista ad Slanensem Districtum ob arcem *Nelahozeves*, cui adjungebatur, hodie pertineat) ad Albim *Neratovvice*, *Obrzistvo*, *& Chvvatieruby*, tria hæc loca à Salmonum piscatu notissima; *Clominum*, *Chvvaly*, *Taussim* (habitatione quondam *Caroli IV.* dum staret castrum, consecratum) *Dubecz*, *Petzinovv* (unde fortè secta Piccardorum Pecinovvska, & Fratres Pecinovvssti) *VVotice*, *Castrum Kassin* è regione *Aulæregiæ*, aliáque plura. Ad *Brodam* vicus est *Hrzib* nomine, clade Taboritarum insignis, quo eodem in loco A. 1434. à Catholicis propè internecione sunt deleti, ùt in Historia narravi.

Quibus bus Dis ctus Ka mensis undet.

Caurzimensis Provinciæ præcipua dos est silvarum multitudo, quâ unâ merce maximè sese Regiæ Urbi *Pragæ* commendat, innumeris ratibus secundo *Sazavâ & Muldavâ* Pragam continenter descendentibus, & quidquid lignorum, frumenti, ac cæterarū mercium advexerint, in Urbe præsenti pecuniâ vendentibus; *Salmonum* quoq; capturâ, ùt ante notavi, certis locis fælix est *Kaurzimensis* Provincia.

§. II.

De Reginohradecensi Provincia; figura ejus, ac Termini, Urbes, Arces, Oppida, ac ditiones, ac denique dotes præcipuæ.

Quâ figurâ exprimi possit Reginohradecensis provincia.

Reginohradecensis Districtus omnium Bohemiæ Districtuum amplissimus, ab Urbe primaria *Reginohradecio* appellationem traxit; repræsentat, ùt consideranti facilè patere potest, manipulum, aut *Fasciculum Florum*, eâque figurâ exprimi potest, sic ut flores ipsi supernè in fasciculis latiores à Podiebradio adusq; fontes Albis extendantur, petioli autē florum & fasciculi ipsius infima, & angusta pars, à *Bohdanecz & Nachod* usq; ad fontes *Moravæ*, qui in hoc Districtu oritur, perveniant. Aptissimè verò floridi fasciculi figurâ pingetur: cùm enim Civitates, & potior Districtûs hujus pars *dotalis* sit, & *Reginis*, quæ coronatæ sunt, dotalitio nomine tribuatur, fasciculum florum in manus *Reginæ* dare videntur Reges, cùm *Reginohradecensem Provinciam* tradunt; ad id exemplum in historijs legimus in certis regnis, quædam dari Reginis in *soccum*, quædam in *amiculum*, in *fasciam*, in *strophium*, & alios mundi muliebris apparatus.

Termini Districtûs.

A Praga ortum hibernum versùs euntibus post grandia sex milliaria, *Podiebradij* Districtus inchoatur, & generatim ab occidente, *Boleslaviensi*, ab Aquilone montibus *Cerconossijs*, & silvis Silesiticis, ab oriente *Comitatu Glacensi & Septentrionali Bohemiæ* plaga, ab Austro Districtu *Chrudimensi* circumscribitur.

Civitat & Opp

Urbes liberæ *Nymburgum Regis*, Reginarum verò Bohemiæ: *Hradecium*, *Jaromirium*, *Bydzovium novum*, *Trutnovium*, *Curia*; de quibus in historia Urbium agemus: aliæ Nobilitati subjectæ Civitates, & Oppida: *Giczinium*, *Braunovia*, *Dymokurium* cum arce, *Copidlno*, *Chlumecium* (ubi in silva vicina *Lotharius Imperator à Bohemis* cæsus, & captus est:) *Gilemnicium*, *Peczka* cum arce, *Smirzicium*, (familiæ cognominis ditio) cum Arce, *Nova Civitas* à Pernsteinijs condita cum arce, *Opoczna* cum arce, *Tynicium*, *Zezelicium*, *Horzicium*, *Wrchlabium*, seu *Hohenelb* (Albipolis) frequentissima omnis generis artificum sedes, *Hostinna*, seu Arnau, *Policium*, *Dobrusska*, *Trzebochovicium*, *Solnicium*, *Rychnovium* pannificio nobile, (originaria Baronum Richnowskyorum hodiéque superstitum) *Costelecium* ad Aquilam, *Usta*, vel *Austi* ad Landscronam, munificentissima naturâ loci Arx *Cumburg*, eique respondens *Velisš*, tum Adrspach, (unde Adrspachensis certa linea

linea Berkianæ gentis) *Nachod* (originaria Comitum de Nachod) cum Arce, multis obsidionibus nobilitata, *Boruhradek &c. Podiebradium* oppidum cum Arce Regia (quam Regibus nostris stirps Podiebradiensis, seu Cunstadæa vendidit) *Barchovv* (originaria Dassiczkiorum de Barchowa) *Czernin*, *Czernikovvice*, cum arce à Zisska diruta, *Dietenicium*, *Dobrzenice* (originaria) uti & *Dobalice Dobalskiorum*, *Herzmanice* (Fridlandiæ Ducis natale solum) *Lomnice* cum arce Procerum Waldsteiniorum, *Mokrovausy* (lineæ Zarubianæ Equitum clarissimorum sedes) *Semilovv*, *Slaupno* (unde se *Cordulæ* Equites cognominant) *Kunieticzka Hora*, arx jam deserta, olim inter munitissimas habita; *Libicium S. Adalberti* & fratrum ejus Martyrum patria; *Trosky* geminæ arces sunt velut sororiantes duplici in rupe, æquali etiam ferè arcium ædificio, prope se stantes, & quasi mutuò respicientes: quæ dextra est, *Pragâ* spectantibus *Baba* (Vetula) quæ sinistra est, *Panna* (Virgo) irritâ Zisscæ obsidione celebris, appellatur. *Ziehaunie*, *Hradisstko*, *Miestecz Wodrany*, Przemyslai Ottogari (ùt traditio) est Regis bellicosissimi nativitate celebris; *Sslibovvice*, *Hlussice*, *Kunczice*, *Wamberg*, *& Zamberg*; *Litice* arx memorabilis, de qua suo loco; *Jablonka*, *Orlice*, *Krulich*, *Mladkovv*, *Skalice*, *Rizmburg*, *Rockenstein* in edito monte; *Hradisstie*, *Police*, *Ssimburg*, *Schatzler* castrum desertum, latronibus quondam infame; *Pilnikovv* (Silvariorum Equitum originaria sedes) *Branna*, *Paka* (effigie DEI Matris, ad quam supplicationes plurimæ ducuntur, nobilitata) *Miletin*, *Drzevvnice*, *Bradlecz* arx deserta, *Libanie*, *Aulibice* (Aulibiciorum Equitum origo) *Smidary*, *Petrovvice* duplex, *Skrzivvany*, *Chotiessice*, *Nechanice*, *Rokytnice* duplex; *Kyssperg* castrum, *Zampach*, *& Potenstein* Arces (unde Zampachij clari Proceres nomen sunt mutuati) prior deserta, hæc adhuc defensioni accommodata; *Czastolovvice* (olim Procerum de Czastolowitz originaria sedes) & in ea Arx insignis; *Wostromierz*, Equitum ejusdem nominis; *Sadovvy* (familiæ Sadovvskyanæ Equitum prima sedes) *Koczlirzovv*, *Zirecz* vel *Schurtz*; *Ples* arx ad Jaromirium (unde Kordulæ & Plessij Equites) pluráque alia, quæ numerare infinitum foret.

Reginohradecensis Provincia *Phasianis* avibus ultra omnes alios *Bohemiæ* Districtus abundat: *Phasianotrophia* multis in locis olim vidimus, & nunc etiam videmus constituta: *Smirzicij*, *Giczinij*, *Dimokurij*, *Chlumecij*, *Czastolovicij*, multisque aliis in locis, ut Libro primo *Miscellaneorum* diximus. *Caseolorum* quoq; præstantiâ (nè quid etiam parvi per negligentiam omittam) in Antiquitate hanc regionem celebratam, constat ex *Bohuslao de Lobkovvitz* (qui Regi *Wladislao* aderat) ad ejus Regis nuptias, quæ *Budæ* celebrabantur, *Reginohradecenses* caseos in Ungariam usquè petitos, & devectos fuisse. *Nymburgum* (quod in regione perfrigida mirum) Peponibus præstantibus, aliisque Pomonæ muneribus circumfluit. *Equorum grandium* generosâ propagine commendabatur olim *Reginohradecensis* Provincia, præsertim ad *Giczinium*, sic ut fortiores, & præstantiores Equi in Cataphractorum Equitum usum, non aliunde peterentur; hodie quoque *Cæsarea Equilia* duo (olim etiam *tertium* Fridlandiæ Ducis *Smrkovicense*) in hac regione censentur, aliquâ Cæli ipsius in hoc animal inclinatione; cœlũ enim in Equorum educationem aliquid posse observant Equorum Curatores, & Magistri; at illa verior, & justior gloriatio est: quòd viros militares, ac præcipuos Duces militiæ optimos ea pars *Bohemiæ* semper protulerit; neminé nominabo, sed in antiquitate *Wartembergici*, *Röderi*, *Smirzicij*, *Trczkæ*, *Oppersdorffij* Turcicis prælijs celebrati, *Sadovvskij*, *Kapaunij*, *Bubna*,

Quibus abundet hic Districtus.

Th. Mitis in vita Bohuslai ex ejus Epistolis.

Militares Viri ex hoc Districtu prodiêre.

næ, *Bercæ* multiplices, *Nachodij*, *Bibrsteinij*, *Harantij*, *Herzany*, *Krzinecij*, *Richnovij*, *Stoßij*, *Waldsteinij* (quanquam isti ad *Boleslaviensem* Provinciam non minùs pertineant) *Slavatæ*, *Zampachij*, *Zarubæ*, *Sselembergij*, *Czertoregij*, *Haugvicij*, *Benedæ*, *Amchæ*, *Bukovvský*, *Dohalský*, *Raßinij*, *Kordulæ*, *Rodovvský*, *Dobrzenskij*, *Odkolcij*, *Ugezdecenses*, *Mladotæ*, *Stracæ*, *Talaczkij*, *Wostrovecij &c.* hanc regionem natalem habuerunt.

Memorabilia hujus Districtûs. *Miscell. l. 1.*

Memorabilia, & notatu maximè digna hujus Provinciæ loca sunt: *Montes Gigantûm*, & in ijs spectrum *Ribenzal* (de quo peculiari tractatione egimus) *fontes Albis* in ijsdem montibus orientis; gemmarum, & pretiosorum lapidum copia; *Jaromirium* typhlarum piscatu nobile; fluvij *Salmonum & auratarum* plenissimi; *ferarum* ubique ingens numerus; *Piscinæ* piscium refertissimæ (inter eas *Blato* Piscina ad *Podiebradium*, uno ampliùs milliario quaquaversum diffusa) ad *Jaromirium & Skalicium* antra quædam subterraneis ambitibus, & meatibus admiranda; *Liticij* arcus triumphalis *Georgij* Regis, tum arces egregiæ non paucæ de quibus suo loco agemus; Inclytum *Braunoviense* Cœnobium, & quondam divitijs in Bohemia primum *Opatovicense* Benedictini Ordinis, de utroque in Sacris.

§. III.

Chrudimensis Provincia.

Limites Districtûs.

CHrudima Urbs Regia, & primæ per eam viciniam dignitatis, Regioni *Chrudimensi* nomen dedit; Boreales ejus limites *Reginohradecensis*, Orientales, & meridionales *Moravia*, Occidentales *Czaslaviensis* Provincia contingit. De

Figura.

Figura, quam *Chrudimensi* Districtui tribuerem, diu dubitavi: corio extenso animalis cujuspiam, *Castoris* præcipuè, vel *Fibri* persimilem esse dixerim, & approbârunt amici: *Svvoganovv*, *& Bistry* ex Districtu quodammodo exiens *capitis* pellem, *Svvoys & Petrovvitz* duo anguli oppositi, primores pedes, *Dassice & Hlinsko* posteriores, cætera reliquum corpus conficient, *cauda Castoris* ad Przelaucensem angulum mergetur in *Albi*: & sanè ingens *Castorum & Fibrorum* per eum Districtum in fluvijs (*Aquilâ*, *Chrudimka*, *&c.*) multitudo reperitur, & capitur.

Quæ hîc Urbes & Oppida.

Liberæ Urbes & Reginis dotales (ùt in *Reginohradecensi* monueram) hîc sunt: *Chrudimium* ipsum *à Chrud* Conditore, *Altameita* à telonio, & *Policzka* à decipulis dicta (quòd hîc *Moravos* hostes quondam *Bohemiam* ingressos iniqvum in locum pertraxerint) aliæ Urbes, Oppida, & arces præcipuæ censentur: *Pardubicium* cum arce perelegante, quod *Rudolfus Imp.* à *Perensteinijs* præsenti pretio emit, cum vicinia tota, ad delicias aucupiorum, piscationum, venationum accomodatissima; in Regis itidem patrimonio est *Przelauczium* oppidum ad Albim. Nobilitati parent: *Litomißlium* Civitas perfrequens cum arce, insigni architecturæ opere fabricata, *Brundusium* ad Aquilam, *Miesteczk-Hermanni*, *Chrast* Episcopi Reginohradecensis ditio, *Choltıcium*, *Chraustovicium*, *Dassice*, *Cossumberga*, Slavatarum originaria sedes, *Rychmburga* (vetus ditio Dominorum de Pardubicz, qui album Equum dimidium gerebant in clypeo) *Chocna*, *Novohradum*, *Cruceburgum*, *Raubovice*, *Bistry*, *Zumberga*, *Rosice*, *VVorle*, *Slatinany*, *Aurzeczice*, *Svvogesfice*, *Morassice*, *Dobrzicovvium*, *Lamberg*, *Svvoganovv*, *Sezemice* (ubi quondam Cænobium Virginum stetit) *Secz*, *Tuniechody* (Equitũ ejusdem nominis prima sedes) *Auhersko*; *Landscrona* Civitas, Eximij Medici *Marci* patria, multis rebus celebris, ut suo loco dicam; *Trzebova* Bohemica, *Hlinsko*,

arx

arx *Lipka*, *Teinecz*, *Luzie*, *Stolany*, *Friſsavva*, *Camenicium* forenſe, *Podlazice* Cœnobium quondam, nunc pagus.

Pi narum m itudo.

Memorabilia, & viſu digna Regionis hujus loca ſunt: *Pardubicium*, parva quidem Civitas, ſed à *Perenſteinijs* Proceribus venuſtiſſimo domorum ordine condita cum *Arce* Regibus digna, in quibus nihil venuſtas munitioni derogat: à *Dorſtenſonij* Svecico Exercitu oppugnata acriter arx, & Civitas, & incenſa, expugnari non potuit. Viſendum quoque eſt in hac ditione piſcinarum opus, deductis labore magno canalibus per piſcinas omnes, quæ quadringentæ præterpropter numerantur; maxima earum *Czeperka*, quæ ad tria milliaria germanica diffunditur, ut ad eam Equo obeundam vix una ſufficiat dies. Litomiſslenſem arcem viſu digniſſimam eſſe judicant architectonices periti; uti & nobilem *Baſilicam Altomeitæ*. Ridetur vetere proverbio quidam *Meitæ* incola dictus **Augeba z Meyta**/ quo cognomine inſulſum hominem hodie appellamus; nec minùs ridicula ſententia Senatus *Przelauczenſis* A. 1598. lata ad 16. Cal. Martij. ob quam hodiéque vexantur ſic, ut omne gratiæ datum edictum, *Przelauczenſe* vocemus. *Turris* quoque *Pardubicenſis* inauratis egregiè pinnis, & cuſpidibus, proverbio locum fecit, cùm dicimus rem aliquam *ad inſtar Pardubicenſis turris*, ſplendere & fulgere.

M. Rationes Ca æ Regiæ & S nsky in Rep oi.

Quæ dotes Regionis.

Regio hæc, etſi non magna, magnis dotibus commendatur: inprimis *Equis* generoſis, & fortibus; tum *piſcibus cyprinis*, & *lucijs* optimi ſaporis: omnes enim reliquos *Diſtrictus* multitudine piſcinarum exſuperat; tandem *Vitrorum* confectione, quæ in hac Provincia ad *Heralecz*, *Wrziſtie*, & *Friſsavam* in altiſſimis ſilvis elegantiſſima, nitidiſſima, & ſummæ perſpicuitatis funduntur, & flantur. *Pardubicenſes Gladios & Enſes* magno ubique eſſe in pretio *Fournier* noſter teſtatur.

Fournier in NotitiaOrbis. l. 4. C. 6.

§. IV.

De Provincia Czaslavienſi.

Te ini.

CZaslavienſis Diſtrictus ab Urbe vetuſta *Czaslavia* nomen accepit: nam *Cuttnam*, vel *Cuttenbergam* (ùt in Epitome probavi) longè ſeriùs, repertis argenti venis, fundari contigit: fines ejus à Septentrionibus *Reginohradecenſem*, ab ortu *Chrudimenſem*, ab occaſum *Kaurzimenſem*, à meridie *Bechinenſem* Diſtrictum, & *Moraviam* contingunt.

Fig a.

Forma, & Figura totius Diſtrictûs, ſi diligenter examines, *Crumenam* aliquam repræſentat; cujus crumenæ, ut ità dicam, *gula*, funiculis prope *Iglaviam ad Pecinovium* adſtringitur; aptiſſima verò, & conveniens Provinciæ figura eſt *Crumena:* ſiquidem hic Diſtrictus jam propè quatuor ſæculis opulentavit *Bohemiam*, & ob argenti copiam, Regum noſtrorum, & totius Regni inopiam ſublevavit; unde odiosè *Ziſka*, *Cuttnam Antichriſti crumenam* (quòd catholicâ religionem ſtudioſe ſectaretur) appellabat.

Urbes & Oppida Czaslavienſis Diſtrict.

Regiæ, ac proinde liberæ Urbes in hac Provincia cenſentur: *Cuttna* (de qua modò) tum *Czaslavia*, ac deinde *Teutobroda;* hæc quâ ratione regiam dici poſſit, explicuit *Stranskius*; tandem *Przibislavia*, Cyclopis Ziſſcæ morte nobilitata.

C. 2. Reip. Boh.

In Nobilium patrimonijs ſunt arces, & oppida, atque integræ ditiones (*Maleſsovv* cum arce priore ſæculo patrimonium Regium Anno 1586. fuit) quæ ſequuntur omnes: *Novvydvvory*, *Zehuſſice*, *Ronovium* (cognominis ſtirpis Procerum, originaria ſedes ex *Lippæorum & Berkarum* familia deſcendentium) *Wilimovium* (ubi celeberrimum Benedictinæ Familiæ

miliæ Cœnobium aliquando stetit) Arx *Polnensis (*nam Civitas ad *Moravos* spectat*)* duplex *Jenikovia*, *Krzivvsudovv*, *Lipnicium* cum arce præclara quondam, & permunita; *Zleby* (Lippæorum perantiqua ditio*) Lichtemburg* (itidem rami Lippæi patria sedes, ut in Stemmatographia dicemus*) Ledecz*, *Svvietla*, *Zrucze* (unde Equites Zruczkij) *Chotieborz*, *Okrauhlice*, *Czechtice* (originaria sedes Equitum de Czechticz) *Kossetice*, *Heralecz*, *Miestecz Wognu*, *Studenecz*, *Bohdanecz*, (originaria sedes Equitum Bohdaneczkiorum*) Zbraslavice*, *Worlik*, *Senozaty*, *Borovva*, *Humpolecz*, *Drzevnice*, Villa *Martinice*, *Ovvcarze* (ditio Majorum meorũ priore sæculo, id testantur Tab: Regni & Paproczky in Equitibus fol. 407.) *Pabienice* (à Woracziczkijs condita.) *Sautice* (Czabeliczkiorũ originaria) *Wšeborzice*, *Zabielczicze*, *Krutzburg*; *Frauenthal*, & *Zdiar* Cænobia, illud Virginum, hoc Virorum, utrumque Cistercienſis instituti; tum *Sedlecium* ejusdem ordinis, ac plura alia oppida, & arces. *Sazava* hîc ortus, mediam secat *Provinciam*; *Chrudimka* alter quoque fluvius hîc nascitur, & in *Albim* supra *Pardubicium* devolvitur.

Memoratu digna loca sunt: *Kuttenberga*, fodinæ argenti scilicet, tum machinæ, quibus massæ, & glebæ argenteæ foras evehuntur; fornaces, quibus argentum eliquatur, & purgatur; officinæ, in quibus pecunia procuditur, aliáque monetaria, & montana artificia. *Sedlecense* Cœnobium mira continet multa, inter quæ grande illud *Cæmiterium*, in quo stant ordine locati ossium, & sceletorum humanorum exercitus. *Jenicový* Beatissima *Virgo Lauretana* summâ pietate colitur. Præcipua Provinciæ hujus commendatio est à *Natura*: *argentum*, de cujus proventu mirabili extat libellus patrio sermone editus ab Amico P. Jo. Korzinek. Veteri Bohemorum parœmiâ huic regioni (ob labores fodinarum, & carbonũ infinitam advectioné) Equorum armenta attribuebantur, eáq; in hunc modũ circumfertur: **Slánſſtj Holubářj / Litoměřictj Winařj / Rakownictj Piwowárnicy / Zatečtj Sládcy / Prachenſſtj Rybářj / Bechynſſtj Rybnikářj / Plzenſſtj Wowčácy / Cžáſlawſſtj Konjřj.** quis de alijs Regionibus Bohemiæ Veterum sensus fuerit, ex nullo audire potui.

Memo- digna i- Czasla- si.

§. V.

Provincia Bechinensis.

Termini Provinciæ.

SEquitur amplitudine insignis *Districtus*, quem à Castro fortissimo, & antiquissimo *Bechynâ*, *Bechinensem* vocavit antiquitas; is ab oriente hiberno *Moraviam*, ab æstivo *Czaslaviensem*, à meridie *Austriam*, ab occasu *Prachensem*, à septentrione partim *Wltaviensem*, partim *Caurzimensem* Provinciam contingit. Si Figuram telluris hujus, & quibus illa limitibus, ac terminis coërceatur, diligenter examines, *Alæ cujuspiam* (quales *Angelis* à pictoribus tribui solent) aut Instrumenti Musici (quod **Křjdlo** / *Alam* à similitudine, aut alterius, quod *Harffen*, seu *Decachordium* appellant) effigiem notabis; eâque formâ examussim totam posse in Ala *Provinciam Bechinensem* depingi, videbis: infima instrumenti pars stabit in *Reichenau*, non procul à *Freystadt* in Austriæ confinibus; apex Instrumenti ad *Jankovv*, reliqua jam omnia aptissimè concordabunt, ut vel primâ Tabulæ chorographicæ inspectione videbis. Regiæ, liberæque Urbes, & ad Comitia vocandæ nominantur: *Budiejovicium*, seu Budvicium, *Taborium*,

Figura.

Urbes Oppid-

rium, *Peldrzimovium.* Fabulatur *Stransky*, qui à *Buditi Budiegovicium* appellatum putavit: nam vetus *Budvicium* (hodie pagus) à Rosensibus in gratiam recèns nati pueri *Budivogij*, vel *Budiegovij* conditum, ex Annalibus vetustissimis Rosensium constat, & vetus istud, in meliorem locum *Ottogarum* transtulisse, & descripsisse locum Urbis (quæ nunc *Budvvicium* est) retento etiam vetere nomine, Equite *Hrziz* ædificationem Regiam procurante, ex *Epitome* nostra potest intelligi citatis Authoribus; sed postea cùm de Urbibus Bohemiæ agetur, *& Budiegovicij & Taborij*, *& Peldrzimovij*, & aliarum Urbium origines, & fortunam attingemus.

Porrò præcipuæ hujus regionis Urbes Nobilitati subjectæ, hisce Regijs, quas modò nominavimus (si vetera *Jura & Privilegia* respiciantur, & serventur) nihil concessuræ, tum Arces, & oppida permunita, & quondam opulenta censentur: *Crumlovium* cum Arce perampla; *Bechyna* arx eximia; (fallitur insigniter, & fallit *Stransky*, qui Bechynam arcem nec à Taboritis quidem capi potuisse scribit: captam enim priùs ab ijs, & cùm à Catholicis recepta esset, denuo à *Procopio Raso* Taboritarum campestrium Duce captam in *Epitome* ostendimus) *Sobieslavia* civitas, *Rzeczice* duplex (Rubra & Cardassij) *Cerequice* duplex (nova & Leskovecia) *Camenecium* cum Arce præclara, *Czernovicium*; Civitas *Poczatky*, *Weßelium*, *Caplicium*, *Lomnicium*, non infrequentes sunt urbeculæ; his adde: *Neustupovium*, *Lautcovium*, *Zelivium* (cum Cœnobio) *Svvinas*, *Paczovium*, *Chaustnice* cum Arce pervetusta, & originaria Dominorum de Chaustnik, qui in clypeo scalas pensiles gerebant, eo prorsus, quo *Scaligeri Veronenses* modo; *Bystricium* novum (cum Cœnobio Minimorum de Paula, quod vivente adhuc *S. Fundatore Francisco* excitatum est) *Horzepnikum*, *Novohradum*, seu *Gratzen*, *Rosenberga* (oppidum cum arce nova, & vetustæ ruinis) *Lissovium*, *Landstein*, arcem olim munitissimam (unde *Landsteinij* Rosensium patrueles) *Batelovv*, *Bozegovv*, *Budislaviam*, *Cukrstein*, *Deßny* fonte medico nobile (*Dirni* Equitum originaria) *Hlubokam* arcem olim inexpugnabilem habitam; *Hrzimovv* pagũ (Collegij Crumlovicensis Soc: Jesu) *Humpolecz*, *& Worlik*, *Kamen* arculam naturâ loci munitam; *Kalenice* (Equitum de Kalenicz natalem) *Lhotas* tres, *Mnich*, *Nemyßle* (Mitrowskiorum originariam) *Rzisnicium* (originarium Equitum de Rzisnitz) *Slavkovv*, *& Slavvkovvice*, *& Tuczapy* utrumque vetustorum Equitum originariam, *Wczelnice* (ubi Ecclesia Wencelikorum Equitum sepulchris plena) *Wiezniky*, (originaria) *Witanovice*, *& Olbramovice*, (utrumque originarium *Naczeradecz*, *Miliczin*, *Lukavecz*, *Wozice* cum turri antiqui operis; *Cheinovv* olim Archi-Episcopalem ditionem; *Richnoviam novam*, *Kostelecium Podolskianum*, *Bernardicium*, *Milevvsko* cum Cœnobio Præmonstratensium (de quo alio loco) *Zdiar Pluhovvy*, *Straz* (Procerum de Straz originariam sedem) *Licovium*, *Strzimilovv*, *Kumzakum*, *Daudlebium* (quam vetustorum Equitum *de Daudleb* primam ditionem fuisse Historia vetus Rosensis affirmat) *Dobramvvodam* (de qua in miraculis) *Dvvorzißtie*, *Rißenberg*, *Hroby*, *Zerovvice* cum veteri arce Wencelikorum Equitum, *Hohenfurt*, seu *Altovadum* (nobile Cisterciensium Cœnobium) *S. Coronam* (alterum ejusdem sacri ordinis ditissimum quondam Cœnobium) *Borovany* Canonicorum Regularium S. Augustini; *Rudolffstatt* argenti fodinas divites, à Rudolfi II. Imperatoris nomine; *Lukavvecz*, *Paczov* (Maloveciorum vetustam ditionem, ùt ex Ecclesia ipsa noscimus, quam loco pylarum, *dimidij Equi*, ipsa scilicet Maloveciorum insignia sustentant) *Kamberg* (familiæ Equestris de Camberg

Plurimæ Nobiles stirpes in Prachensi exortæ. *M. S.*

berg originariam sedem) *Borotin* (eorundem Malovecium diu sedem) *Radenin*, *Drachovv*, (unde Equites militaribus factis inclyti Drachowsky) *Pardovvicz*, *Zatoni*, aliáque plura.

Memorabilia hujus regionis.

Memorabilia hujus Provinciæ loca & quæ notari possint, hæc sunt: *Ecclesia S. Viti Crumlovij*; Insignis item Ecclesia *Altovadensis* cum Cœnobio, in qua Rosenses Proceres compositi velut ad consultandum in senaculo mortui sedent; hoc Cœnobium regioni Prachensi Stranskius attribuit. Arces: *Crumloviensis*, *Novodomensis*, *Trebonensis* (& in hac olim Bibliotheca rarissimorum librorum) tum subterranei *Trebonæ* meatus (ad defensioné) *Bechinensis*, *Camenecensis*, aliǽq; nonnullæ. *Jordan* piscina ad *Taborium*, quarta magnitudine, nisi fallor, omnium per Bohemiam piscinarum. *Taborium* ipsum Civitas castrensis erecta, origine memorabilis est, cùm *Ziska* militibus, quem quisque teneret locum in castris, domos per contubernia extruere imperâsset tentoriorum loco; unde *Tabor* seu *Castra*, primum, & accomodatissimum novæ urbi nomen impositum; jucundum erit videre, & castrorum locum agnoscere ex alta turrri, unde Urbs ipsa despicitur. In mœnibus turrem videbis penuariam ab ipso *Ziska* conditam, in cujus uno latere *Ziscæ* effigies, Monachi rasum caput manu sinistrâ pertentantis, & in id caput clavam dextrâ vibrantis, spectatur.

Quibus abundet regio.

Abundat hæc Provincia, ad *Novamdomum*, *Trebonam*, *Budvicium* Cyprinis seu Carpionibus, ob piscinarum, quæ vivo flumine implentur, multitudinem optimi saporis; sed illud alijs Districtibus non concessum: quod ad *Tinam*, *&* *Pisekam* Salmones fæturam emittant, unde *Salmunculi* paulò medio digito majores, magno numero in *Watava* capiuntur, & amicis per *Bohemiam* gratum munus mittuntur; quo me munere procul absentem non semel honoravit Pisecensis Urbis Primas Martinus *Trojer* Vir humanissimus, & peramicus.

§. VI.

Provincia Wltaviensis.

Figura & limites Districtûs.

MInimus omnium in *Bohemia* Districtus censetur *Wltaviensis*, sic appellatus, quòd ejus tota longitudo flumine *Wltavâ*, vel *Moldavâ* alluatur; longitudo Districtûs sex nostratia milliaria vix excedit, latitudo vix tria; aptissimè per Canis sedentis figuram exprimi, & pingi *Districtus* posset, sic ut in apice capitis *Ostrovv*, seu *Insulanum Cœnobium* sedeat, in ore, & rostro canis *Porzicium*, *&* *Borotinum* protrahantur. Nulla in hoc Districtu Urbs Regia, nulla, ùt vocant, *Cameræ* bona reperias, etsi à *Capitaneis*, seu à Præfectis æquè, ùt aliæ Provinciæ, regatur. *Sedlczanum* primaria Regiunculæ est Civitas; *Ostrovv* Cœnobium antiquitate venerandum Instituti *Benedictini*, quod jam *S. Adalberti* temporibus stetit, de quo agemus in sacris; *Porzicium*, *Sstiechovvice*, *Hradisstie*, *Tlosskovium* cum castro; *Nevvyklovv*, *Woseczany* (originaria sedes Equitum, qui Monachum, aut peregrino habitu virum gestabant in clypeo) deinde, ùt dicebam, *Sedlczany*, *Hradek* rubrum, *Nedrahonicum*, *Krasna Hora* Arx, ac tandem cum Arce oppidum *Wobdienice*, *Bozebin*, *Bozkovice*, *Chlumecz Lobkovicianum*, *Gistebnicium*, *Kosovva hora* cum Arce, *Krassovice*, *Mitrovice* (originarium familiæ Wratislavianæ) *Poczepice* (originaria sedes Poczepickiorum) *Prczice*, *Radicz* duplex, *Smilkovv*, *Svvogkovv* (Capauniorum prima ditio) *Teinecium* ad Sazawam, *Woraczice*, *Zahradka*, & plura alia.

Quâ dote commendetur Districtus.

Quâ dote hæc Regio commendetur, præter *Piscium* omne genus in *Mul-*

Muldava gignens, & infinitam *lignorum & frumenti* copiam (quæ omnia Regiæ ſedi *Pragæ* ſecundo *Wltavvâ* ſuppeditat) dicere non habeo. Memorabilis in hoc Diſtrictu locus eſt *Cænobium Inſulanum*, de quo alibi. Cur tam brevi ambitu concluſam regionem *Diſtrictum* eſſe, & appellari voluerint Majores, dixi pridem in I. Appendice ad Hiſtoriam S. Montis. De *Nevyklovv* vetus eſt apud *Bohemos* proverbium, cujus originem nemo poteſt dicere (Nechce ſe Cžertu do Newyklowa) ſuſpicor: Proverbio cauſam dediſſe *Energumenum*, qui divinâ Sacerdotij poteſtate à Viro quopiam Sancto *Cænobij Oſtrovienſis* in hac regione ſit exactus ex obſeſſo corpore, & egregiè caſtigatus, & multatus, huc uſquè loci ſibi tam deteſtabilis memoriam circumferre putatur, nolitque redire.

§ VII.

Podbrdenſis Provincia.

Diſtri[ctûs] figu[ra].

INter mediæ magnitudinis Diſtrictus cenſetur *Podbrdenſis*; ſed ſanctimoniâ locorum, rerum pretijs, & raritatibus quibusdam, nulli alteri *Bohemiæ* Diſtrictuum conceſſurus: deſcripſi pridem hanc Provinciam in *Hiſtoria S. Montis*, ejúsque memorabilia diligenter ſum proſecutus. *Pulmonis* ſpecie accommodatiſſimè totus exprimi poſſet hic *Diſtrictus*, ut (ſi argutari liceat) ad *S. Montis Divam* quæ in limitibus hujus & *Prachenſis* Diſtrictûs ſtat, velut calore cordis excitetur, elevetur, & ſpiret. Contiguos Diſtrictus habet ab ortu æſtivo *Caurzimenſem*, ab hiberno *Wltavienſem*, quà longiſſimus eſt, totum; à meridie *Prachenſem*, ab occaſu ſolis *Pilſnenſem*, à ſeptentrionibus partim *Slanenſem*, partim *Rakovvnicenſem*.

Diti[on]es in Provi[n]cia Podb[rd]enſi.

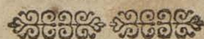
Regia in hac Provincia Urbs eſt *Berauna* (Veronam Cæſaris *Caroli IV.* tempore dicebant) de qua ſuo loco in Urbibus agemus. *Cameræ* Regiæ bona non pauca, & opima *Kralovvydvvur*, arx *Tocznik*, & *Zebrak* cum oppido (multis ſæculis ſedes *Hamzburgicæ*, ſeu *Zagiciorum* familiæ, quæ in hac vicinia à *Zbraslavv* latè uſque in *Zageczovv* regnabat) *Dobrziſs* cum plurimis villis, agris, & ſilvis, olim ad *Inſulanum Cænobium* pertinens, nec non *Cninenſibus* aurifodinis; arx celeberrima *Carlſteina*, *Caroli IV.* Regium opus (de qua in arcibus) & *Tetin S. Ludmillæ* Martyris cæde nobilitatum caſtellum, & oppidum, ad cujus crepidinem in præterfluente aqua auri ramenta colligi ſolent. Ex his *Fiſci Regij* ditionibus quædam à proximis Regibus, ut ita loquar, arendata, quædam oppignorata, quædam vendita, tenentur à Dominis. Inter *Proprias* Dominorum ab antiquo poſſeſſiones numerantur: *Nizburg* caſtrum, *Lochovvice*, *Horzovvice* (originaria ſedes Equitum *de Horzovvicz*, qui corvum roſtro annulum aureum tenentem geſtabant in clypeo) *Comarovium* (originaria ſedes Equitum Peſſikiorum) ubi celebres ferrifodinæ, *Mniſsek*, *Chraſstiany*, *Augezd*, *Bukovva*, *Hluboſs*, *Korkinie* originaria ſedes Bohemæ, & Polonæ nobilitatis, quæ rates geſtat; *Piczin* arx vetus, & Eccleſia, locus ſepulchri familiæ Bechiniorum de Lazian; *Meyto* oppidum, *Hoſtomice*, *Kameyk*, *Knin*, *Waldek* (certæ lineæ Hazmburgicorum nomenclatio) *Gince*, *Kradek*, *Zdicze*, *Skrziple*, *Radkovvice* (originarium) *Smolotely*, *Svatopole* (quondam Præpoſitura Nepomucenſis Cœnobij) *Suchomaſti* vetuſta ſedes *Svvarovvarum*, multis immunitatibus gaudens; *Zvvikovecz*, *Suchydul*, *Dubno*, aliáque plurima.

Quæ memorabilia hujus Diſtrictûs.

Memorabilia hujus Diſtrictûs loca ſunt: Cœnobium *S. Benignæ* Auguſtiniani ordinis; Arx *Carlſteinenſis* ante omnia, ædificijs, Coronæ Regiæ, & Reliquiarũ ſacrarum aſſervatione inclyta;

clyta; tum *Aulæ Regiæ* Cœnobium Cistercensium, *S. Ivani & Teslinensis* Benedictinorum solitudines, Mons *Veliz*, origine Berkarum Procerum in Bohemia maximi nominis signatus, tum arces illæ Regiæ, quas paulò antè nominavi, & *Tetinium &c.* quæ omnia in *Historia S. Montis* latè descripsimus, eòque benevolos Lectores remitto. Abundat hæc Provincia *ferro*, abundat *Cervis* omnium per Bohemiam optimis, ùt multi existimant, præsertim in montibus, qui *Basstiny* à similitudine propugnaculorum dicuntur, & in montibus *Brdys*, unde Provinciæ huic, quòd montibus illis subjaceat nomen, **Krag Podbrský**; atque adeò luculenter erravit *Stransky*, qui hoc nomen à *licio* deduxit, cùm nihil hîc liciorum, & quod artificio texendi fiat, appareat; Peregrinationibus ad *S. Montem* viæ hujus Provinciæ assiduè teruntur, totáque Regio Pietati est consecrata; *Cninum* oppidum aurifodinis pridem inclaruit, ùt *Tetinum* arenis aurum volventibus. Figlinum opus, & figuli ad *Beraunam*, omnes per *Bohemiam* artificio vincere se gloriantur; qui cùm fornacibus, & officinis assistant, facie ex flammis accensâ, proverbio datus est locus, ut eos, qui tubercula ex frequentibus haustibus relicta in vultu gerunt, *Beraunenses* esse dicamus, aut per jocum, quid *Beraunâ* novi (velut inde orti) apportent? quærere soleamus.

Quibus rebus abundet hæc regio.

§. VIII.

Provincia Prachensis.

Figura hujus Regionis.

HÆc Regio, magnitudine, figurâ, & terræ ipsius constitutione prorsus *Bechinensi* respondet, sic, ut propemodum in hujus area *Prachensis*, in *Prachensi Bechinensis* describi à Chorographo possit; itaque uterque Districtus *Alæ* alicujus (ùt nuper in *Bechinensi* diximus) aut *Decachordi* effigiem præfert, & si utrumque junxeris, *Cordis* habebit imaginem. Appellationem trahit ab arce vetusta *Prachno*, vel *Neprachovv*, cujus rudera ad *Horazdiovicium* in præalto monte, quem in crepidine aurifer fluvius *Ottava* allambit, hodiéque spectantur. Reconcinnare, & excitare Arcem hanc ante Annum Christi 1500. tentavit *Puta Schvvihovius*, supremus Regni Judex, maximus in stirpe sua ædificator, sed mors opus abrupit; pendent in casum etiamnum lapides, & mœnia, séque antiquitatem sentire demonstrant.

Limites Districtûs.

Porrò Districtus iste ab ortu *Wltaviensem*, & *Bechinensem*, à meridie *Austriam* superiorem, ab occasu *Passaviensem* Diœcesin, & partem *Plsnensis* Districtûs, à septentrione *Podbrcensem* Provinciam confines habet; à *Bechinensi* uno flumine *Muldavâ*, toto latere dirimitur, & in duas, ùt dixi, æquales ferè partes secatur. Regiæ Urbes Prachensis Districtûs sunt: *Pisek*, *Sussice*, *Wodnianum*, & *Prachaticium*; quanquam postrema Urbs imminutâ nonnihil libertate, tutelam *Rosensium*, nunc *Crumlovviensium Ducum* respiciat; de his Urbibus alio in loco agemus. In Nobilitatis censu non omnino ignobiles Urbeculæ numerantur: *Strakonicium* cum arce Magni Prioris Melitensium Equitum sedes, *Brzeznicium* cum arce Genis-kiorum Baronum, *Horazdiovicium* cum arce, *Netolicium* Crumlovviensiû Ducû, olim *Przibramum* cum fodinis argentiferis, *Cameræ* Regiæ, ac fisco tributum; *Brzezy*, *Bratronice*, *Bukovany* (Bukowanskiorum origo) *Bergreichenstein*, **Kassperský Hory**, *argentifodinæ*, *Kadovv* originaria Equitum, *Kassperg*, *Kestrzany*, *Strzela* (arx vetus sagittæ figurâ, quam olim Strakonæ Domini, *Bavorij* ferebant in Clypeo) *Tiso-*

Urbes Oppid

Tisovva duplex, *Trzebomyslice* (originaria Dubskiorum) *Welbarticium*. Castrum antiquissimum Procerum de *Welbarticz* (qui ab eadem origine cum Dominis de *Novadomo* descenderant, licèt clypeo differrent) in quo *Zisskianis* temporibus, Regni coronam asservatam fuisse, dum ob eam *Carlsteina* obsideretur, author est *Theobaldus*; *Wysoka*, *Trzebsko*, in quo celebré & ædificio, & imaginibus Ecclesiá exstruxit Eques *Czastolar*; *Wimberg*, & *Winterberg*, *Husinecium* Hussij Hæresiarchæ Patria &c. oppida alia, tum arces non aspernandæ: *Orlik* arx munitissima ad *Muldavam*, tum in peninsula, quam confluentes *Muldava*, & *Ottava* efficiunt, arx *Zvvikovv* (in qua, velut inexpugnabili, antè quàm *Carlsteina* conderetur, *Coronam Regni* asservari solitam accepimus) arx *Strzela*, *Helffenburgum* spectris infestum, naturâ loci invictum, *Rozmitalium*. Archi-Episcoporum ditio (originaria *Procerum Leonum* ab eadem cum Hazmburgicis stirpe descendentium) *Drahonicium* (prima sedes *Ssicziorum* de Drahonicz) tum alia oppida, & pagi: *Milinum*, *Zaluzany*, *Hradek Starosedlsky*, *Bielczice*, *Blatna* cum arce, & ingentis magnitudinis piscina (an lacu?) ex quo *Uslava* fluvius nascitur, arx *Tochovice*, arx *Lnarz*, aut *Sslüssel-burg*, *Sedlecium* (quam ditionem Proceres Sternbergici Kwocznam, seu Gallinam ex ovi nixu quiritantem appellabant: quòd velut Gallina pullos, sic Sedlecium reliquas Sternbergicis ditiones pepererit) *Oselecz* originaria ditio Equitum ejus nominis, utì & *Dlauhovves* & *Chanovvice* cum arce (Equitum Dlauhoweskiorum, & Chanowskiorum) *Rzepice* (Equitum Rzepiczkiorum) *Mirovice*, *Mirotice*, *Bavorovv*, *Wolin*, *Lasko* cum arce, *Nalziovv* cum arce, *Frymburg* arx diruta, *Wolinium* Præpositi Prag: Ecclesiæ ditio; *Zaborzi* (originaria Zaborskiorum) *Zichovvice*, *Cerhonice*, *Sstiekni* aum arce, *Kestrzany* cum arce, *Kraselovv* (originaria ditio Equitum Chanowskijs, & Malovecijs cognatorum) *Czizovvy* cum arce, *Protivin* cum arce, *Blatto* cum arce, *Mochovice* cum arce (originaria Mochovskiorum sedes) Arx *Carlsberga*, *Menstein* cum arce, & *Wimberg* cum arce, *Lebnicium* (oppidulum fide in Cæsarem, & ejus tum Ducem *Buqvojum* olim in motibus Bohemicis post An. 1618. celebre, ex quo is nuncios duces itinerum, & exploratores fidissimos circùm se habebat) *Brzezy*, *Hartmanice*, *Zablati*, *Chvalczin*, *Weldanice*, *Rychnovv*, *Zelnavva*, *Ssenau*, *Svvietlik*, *Schvartzbach*, *Witkovia*, aliáque plurima. Ad Netolicium *Tempe* stant operis memorandi (*Kratochvvil*) viridarium nobile, à *Guilielmo Rosensi* ad superioris sæculi finem figurâ quadratâ ædificatum. Sunt in hac Provincia duo Cœnobia quondam opulentissima Ordinis Cisterciensis, *Altovadense*, & *Spineæ*, seu *Aureæ Coronæ*, (quod Stransky in Districtu Prachensi, uti & ipsum Crumlovium collocavit) illud à *Rosensibus* Dynastis, hoc ab *Ottogaro* ultimo ejus nominis Rege fundatum; illud suâ potentiâ nixum stat adhuc, istud magnâ bonorum parte ab ijs, quibus minimè oportuit, orbatum, paulatim è cineribus resurgit. Præter hæc memorabilia Regionis loca sunt, & visu digna præcipuè Arx *Rabi*, ubi antiquissimam arcium muniendarum rationem intelliges, idémque est in *Zvvikovv*, *Orlik* & *Hluboka* arcibus perantiquis. Si Regionem hanc *Matronæ* instar exprimerem, *Mundum illi muliebrem* copiosè circumponerem: abundat enim unionibus, & gemmis, neque hâc dote ulla *Bohemiæ* pars cum ea conferri potest: leguntur uniones ab Orientalibus (ùt *Anselmus* fatetur) vix tantillo differentes in amne *Watavva*; auri obryzi inter arenas plurima grana reperies; arenæ quondam artificio lavabantur, & siccabantur; unde nomina Urbium *Pisek*, id est *arena*, *Sussice*, id est *Siccatio*; sed de his jam

Theobald. in Hussicis.

Memorabilia Districtûs.

Quibus abundet hæc Regio.

l. de gemmis. vide l. 1. Miscellan.

jam aliqua superiùs diximus. Argentum ad montem *Reichenstein* (auro aliquando cum venis argenti permixto, quod etiam in fodinis *Crumloviensibus* evenisse legimus) & ad *Przibramū* effoditur; Ad *Nalziovium, & Hradek* argento Majores nostros multùm locupletatos invenio; at omnia metalla superat *S. Mons* (si eum ad hunc *Districtum* ex *Podbrcensi*, ùt multi faciunt, & ùt olim fuit, attrahere velimus) nihil enim sanitate præstantius, quam cœlestibus beneficijs, & miraculis in *S. Monte Virgo* Beatissima mortalibus ægris conciliat, cujus rei innumera exempla omni testificatione comprobata leguntur; hæc præcipua, & maximè memorabilis hujus Regionis dos, & gloria censeri debet, quæ etiam nobis olim utramque paginam fecit. *In Histor. Montis.*

CAPUT IV.

Idem Argumentum pertractatur.

§. I.

Provincia Pilsnensis.

Fines Districtûs.

Districtus *Pilsnensis*, Catholicæ Religionis studio (primariæ Urbis, à qua illi nomen, exemplo) inclytus, amplitudine, nî fallor, post *Hradecensem* primus, populi multitudine, ac nobilitatis Equestris & probatissimæ numero (heu quondam!) cæteris omnibus præferendus. *Pragâ* ad Occidentem hibernum tendentibus, superato *Podbrcensi* Districtu, post sex, & paulò ampliùs milliaria, occurrit. Limitem ejus ad Orientem, is quem modò nominaveram, *Podbrcensis*, cum altero *Prachensi* occupat. Ad meridiem *Bavaria*, ad occasum *Palatinatus* superior, *& Egrensis Provincia*; ad Septentrionem ejus *Zatecensis, & Rakovnicensis* Districtus concludunt.

Figura Districtûs.

Figura totius *Plsnensis* Districtûs, si rectè examines, *Cochleam Limacis* examussim refert, sic tamen, ut ad *Landeckam, Teising, Miles, Mantin* Limax, ùt solet, ex domuncula illa sua paululùm caput proferre videatur.

Urbes & Oppida.

Regiæ urbes hoc loco perinsignes sunt: *Plsna* ipsa Nova (nam *Vetus* in oppidulum pridem transiit) Urbs adversùs hæreticos gloriosa, & triumphatrix (de qua alibi) *Clatovia, Strzibro*, seu Miza, *Domazlicium*, seu Tusta, & *Rokyczana*. Regis (quod sciam) in hac Provincia patrimonium modicum est, sed Nobilitatis, ac Procerum eò majus. Præcipuæ Regionis Civitates, oppida, & arces, ultra modò dictas invenies: *Tachovium, Tinam Horesſy*, cum arce præclara, *Dobrzanum, Nepomukum*, cum *Zelena Hora* seu *Grünberga* Arce elegantissima, lætissimâque; *Kdinium, Przesticium, Hostaunam, Negirzskum, Radnicium, Stodam, Ronspergam, S. Crucem*, cum arce noviter, & eleganter à Comite de *Lammingen* extructa, *Ssvvihovv* cum arce antiquissima æterni per se operis, nisi manu dejecta fuisset; *Blovicium* cum arce Hradisstie dicta, *Planicium* cum arce, *Mutietin, Wſſeruby, Kaczerovv* cum arce, *Sstiahlavvy, Taußkovvium* duplex, *Prostiborze* (originariam Equitum Prostiborzsky) *Bielam, Strassice*, (Strassickiorum primam sedem) *Sselenberg, Osek, Wolsse, Zelenam Lhotam, Neißtetl, Niemczice* cum arce noviter exstructa, *Planam Procerum de Zeberg*; tum alias arces plurimas: *Bezdruzice* (ori-

(originem unius rami Kolowratiani) *Przimdam*, seu *Fraunbergam* (de qua arce mira est apud *Hagecium* narratio) arcem *Ryzmberg* à *Ssvvihovijs* conditam munitissimam, quæ nunc cadit in cumulum, *Raupoviam*, (originalem Baronum de Raupowa) *Leskovv oppidum*, *Schental*, *Schenvvaldt*, *Schenbrun*, *Srbice* duplex, *Zakavvy* (Zakaweciorum) *Kadovv* (originariam Equitum ejusdem nominis) *Zadub* (natalem locum Zadubskiorum) *Lukavice* (Lukawskiorum) *Bor*, *Nebylovium* (originariam Nebylowskiorum) *Przichovice* (Przichowskiorum) *Radinie*, & *Wildstein* arces, *Porzicium*, *Zinkoviam*, *Teßenicium*, *Bystrzicium* super Uhlavam, *Opalkam*, *Janovicium* (originarium Janowskiorum) *Merklinium* (de Merklin Equitum) *Lubum* (Laubskiorum) *Klenovvy* (Klenowskiorum) *Bießiny* (Biessiniorum) *Herstein* (Procerum Hersteiniorum) *Kanice* (Kaniczkiorum) *Teirzovv* (Teirzoviorum) *Kolovvecz*, *Ssvvamberg*, (Procerum ejus nominis) *Pernatice* (Equitum clarissimorum sub Carolo IV.) *Krzimice* (originalem Krzimiciorum magni nominis Equitum) *Nectiny* (Benedarum vetustam sedem) *Czachrovv* (originarium) *Svvoyßin* quondam Templariorum Castrum, arcem *Trpist*, arcem *Kunzvvart* (hodie Königswartam) arcem vetustam *Lopatam*, *Obitecium*, vel *Obicium* (Equitum Obiteckiorum) *Kidliny* (Equitum ejus nominis prima statio) & *Chudenice* Czerniniorum, plurimáque alia. Silva à latrocinijs celebris in hujus regionis limite, hinc atque inde à lateribus *Misæ* fluvij **Wydrïduch** ob cædes olim appellata, à viatoribus timetur. Cœnobia opulentissimè quondam fundata in hoc Districtu censentur: *Cladrubiense* S. Benedicti Ordinis, *Chotießoviense* Virginum, & *Teplense* virorum Præmonstratensis Instituti, *Plaßense* Cisterciensium, *Pivvonkanum* Eremitici Ordinis S. Augustini.

Memorabilia maximè & visu digna hujus Districtûs loca sunt: *Grünbergensis* arx ædificationibus, & palatio visenda (nisi eam in Prachensi numeres) in arce *Raupovvviensi* fornax visitur, quæ mille Imperialium pretio quondam constitisse dicitur: sunt in ejus fornacis fronte, & lateribus, *Raupoviensium* Baronum cognationes, & Genealogia tota, vero auro illitis Familiarum Nobilium Clypeis. Argentifodinæ divites hunc Districtum plurimùm in antiquitate commendabant: *Planæ* S. Anna Sslickios Comites maximè ditavit; *Miza* ipsum argenti nomen sibi vendicavit, ut *Strzibro* appelletur. Hîc *cerevisia* è tritico, quam *albam* dicimus, coquitur primæ notæ, eáque cum *Strigensi* in Silesia concertat. Misensis certè propè tota *Noribergam* per Mercatores devehitur. Cùm tota hæc regio ovium pascuis lætissima, & aptissima censeatur, nullibi oves plures, quam hîc invenies; unde *Plsnenses* facetè *Ovvczaky*, id est, ovium custodes, & pastores appellari per jocum sæpius audimus; ac proinde, ut nomen sustineant, *caseorum* bonitate, & compingendorum arte singulari, omnes reliquas apud nos Provincias superare *Plsnensis* vulgò creditur.

Memoranda Districtûs loca.

Quibus rebus abundet.

§. II.

Zatecensis, seu Lucensis Provincia.

VEnio nunc ad *Zatecensem* Provinciam, quæ olim à *Pragensi Principatu* separata, suos (ùt *Caurzimensis*, *Lippensis*, *Warensis*, *&c.*) singulares habuit Duces, à quibus regeretur, ùt in *Hagecio*, ac *Dubravio*, cæterísque Scriptoribus nostris est legere. *Zateczensis* ab urbe primaria,

maria, *Lucensis* cognominatur à *pratis*. Septentrionalia *Zatecensis* sunt montana *Misniæ*, & pars quædam *Litomericensis* Provinciæ, Orientalis *Slanensis & Rakovvnicensis*, meridionalis *Plsnensis*, Occidentalis *Cubitensis* Districtus. Regias Urbes liberas quatuor numerat: *Zatecium*, *Pontem*, *Launam*, *& Cadanam*, de quibus nobis postea sermo recurret. *Figura* Zatecensis Provinciæ *quadrata*, excepto quòd extra illud quadratum ad *Chiß & Rabstein* acuminetur; itaque expansi cujusdam vexilli, cujus manubrium à *Wruticio* usque in *Rabstein* protendatur, effigie potest exsculpi. *Cameræ Regiæ*, seu Patrimonij Regij ditio, est frequens populo Civitas *Commotovia*, (quæ *Georgio Lobkovicio* ablata avorum memoriâ fuit) tum *Brzeznicium*, *& Przisefznicium*, ubi angustiæ Thermopylarum similes *Bohemiam à Misnia*, *& Voitlandia* defendunt. Aliæ Civitates, Oppida, arces, & pagi in ditione Nobilitatis, ac Procerum censentur præcipuæ: *Bor*, seu *Girkavia*, *Maßtiovium*, *Libsteinium* (originaria sedes lineæ *Maßtiovvskiorum*, *& Libsteinskiorum de Kolovvrat*, quarum prior stirps pridem interijt) *Nepomyßle*, *Ruvenicium*, *Postoloprt*, seu Postelberg, olim grande, & opulentum Cœnobium S. Benedicti *Porta Apostolorum* nuncupatum; *Gessenicium*, *Catharinæ mons*, *Sebastianberg*, *Blatna*, *Hogensdorff*, *Novoschumburg*, *Kralupy*, olim Regium telonium; *Daupovv* (originarium ejus familiæ) *Hrzivice* originarium Equitum clarissimorum de Hrzivitz) Novum *Pichlberg*, *Pietipsy* originarium Pietipeskiorum, *Roczovv* vetustissima Kolowratiorum sedes, fundato ibidem Cœnobio *Augustinianorum Eremitarum*; *Sedczice* à Sekercis conditum, *Strogetice* (originaria Equitum) arx *Schorffenstein*, Arces *Novohradum*, *Liczkovia*, *Walecz*, *Blßany*, *Hassensteina* castrum quondam munitissimum (à quo *Lobkoviciorum* peculiaris Linea appellationem accepit) *Clasterecium*, *Rotenhaus*, *Sonneberga*, *Egerberga*, *Kinsperg*, *Eisenberg*, *Zdiar*, seu *Sora* (originaria stirpis Zdiarskiæ sedes) & plures aliæ. Præter alia visu digna, habet *Brixia* perelegantem absque ullis columnarum fulcris *Ecclesiam*, comitiorum Regni auxilijs, cùm antiquum Templum flammis concidisset, exstructam: *Launensis Ecclesia* ab artifice maximo *Benessio* (qui *Palatium* quoque *Regium* *Pragæ* exstruxit) commendatur; *Commotoviensis Collegij*, *& Ecclesiæ* fabrica laudatur à peritis. *Przisefznicium*, repertis An. 1341. *Carolo IV.* optimo Principe regnante, argentifodinis clarum habetur. Ad hunc Districtum *Joachimi vallem argentiferam* antiqui referebant. Abundat hic Districtus (potissimùm ad *Zatecium*) humulo, seu lupulo, éstque ille melioris notæ, quàm reliqua *Bohemia* ferat, certatimque in exteras Regiones pretio distrahitur; unde non mirum toto hoc Districtu præstantissimas cerevisias prostare, ùt *Zatecensem* (quæ *Samecz* dicitur) *Girkaviensem*, *Eidlicensem*, *Commotoviensem*. Sed frumenti in hac Provincia mirabilis est proventus, quæ dos illi cum *Slanensi* communis, jactabántque veteres, si vel in *Lauczka* (vallis est è medio *Zatecensi* tractu per *Slanensem* usquè ad *Muldavæ* crepidinem longis ambagibus producta) frumentum bene provenerit, *Bohemiam* eo anno non esurituram.

Limites Provinciæ. Figura. Urbes & Oppida. Circa A. 1515. Quibus undet. Districtus.

§. III.

Rakovvnicensis Districtus.

Limites Districtûs.

HIc Districtus post *Wltaviensem* brevissimus, & minimo ambitu circumscriptus, totus silvis, & montibus impletur; ad Orientem *Slanensi & Podbrcensi*, à meridie eidem *Podbrcensi*, *& Plsnensi*, ad occi-

occidentem *Zatecenſi*, & ad Septentriones eidem *Zatecenſi & Slanenſi* conjungitur. Figuram etiam propè quadratam habet, ſed infrà ad *Kralovicium* cuſpidatam, ſic ut in Vietorum malleo, aut in Pictorum, quem coloribus imbutum ſiniſtrâ tenent aſſerculo, tota ejus Provinciæ area aptè poſſit effingi. Urbs hîc una libera, & Regia *Rakonicium* eſt, ſæpius proximis bellis (ùt aliæ per *Bohemiam* omnes) data in terram; noviſſima omnium cæterarum Urbium ſui Juris facta An: 1588. cùm antè à *Regia Camera* dependeret. Eſt in hoc Diſtrictu amplum patrimonium Regis ad *Arcem* Regiam Krziwoklad, (ſeu Burgelis) quam *Wladislaus I.* ejus nominis *Bohemiæ Princeps* conſtruxit, & validè permunivit, pertinens. In hac arce gaza omnis Regia quondam ſervabatur, ac Viri magni, ſi quid peccâſſent, hoc velut carcere claudebantur, adeò, ut etiam *Principes, Duces, Archiduces* ex antiquitate nominare poſſimus, qui capti in hac arce ſederint. *Silvæ Regiæ* ad arcem hanc ſitæ commodiſſimè *Miſâ* ſecundò *Pragam*, ac deinde in omnes ferè Cameraticas ditiones, materiam, cùm opus eſt, ſubminiſtrabant per flumina. Eidem *Regiæ Cameræ* ſubeſt novum oppidum *Straſſecium*. In Nobilium ditione cenſentur reliqua omnia oppida: *Senomaty*, *Kralovvice*, *Kruſſovv*, *Soſna*, *Petrsburg* cum arce; *Cziſta* (ditio Canonicorum Eccleſiæ Metropolitanæ) *Krakovvecz* (certæ lineæ *Kolovvratiorum*, ùt aliqui exiſtimant, prima ſedes) *Horoſedlæ*, *Pſovvlcæ* arces, &c. *Cereviſiæ* bonitate *Rakovvnicium* omnes Diſtrictus provocat, ſed hibernis menſibus; nam, cùm aliorum Diſtrictuum Cereviſiæ potiſſimùm æſtate commendentur, hæc una ferè *Rakovvnicenſis*, hieme bibitur innoxiè, & ventriculo calefaciendo adhibetur. Præter *Krzivvoklad* veterem arcem, & novam *Czerniniorum Petrsburg*, vix aliud, quod viſu dignum ſit, hic *Diſtrictus* ſuppeditat.

Figura.

Minoran- da ujꝯorç.

Quâ dote commendetur.

§. IV.

Provincia Slanenſis.

PRagâ ad Occidentem æſtivum euntibus, prima Regio *Slanenſis* occurrit. Multi minorem *Pragam*, *& Arcem S. Wenceslai*, ac *Sedem Regiam* in *Slanenſi* computare non dubitârunt, ſed *Pragæ* apud me ſingularis ſervatur tractatio. *Zrzitsko à Zrzito* monte, alij *Slansko Slanenſem* Diſtrictum appellant. Stetit in hoc tractu quondam *Urbs Regia*, ædificijs, divitijs, & omnibus Urbium fælicitatibus affluens *Slana*, de cujus opibus multa Majores noſtri narrabant; aliam hîc Urbem Regiam non invenies; ſed quædam Cameræ Regiæ bona ad arcem *Krzivvokladum* ſpectantia; quale eſt *Aunhoſt*, & alia paucula. *Welvvariã* non contemnenda quondam Civitas, Burgravij Pragenſis ditioni ſubjicitur, ùt, cùm de *Magiſtratibus Regni* agetur, dicemus. In cenſu Nobilitatis ſunt cætera, ùt *Raudnicium* venuſta quondam Civitas cum arce pereleganti, quam cùm arſiſſet, reſtituit Dominus loci *Wenceslaus Princeps Lobkovicius; Budina* oppidum muris incinctum, arcem habet vetuſtam *Procerum Hazmburgicorum; Kladna* itidem arcem oſtentat, ùt *Muncifag* oppidum, *Smecznam* arcem inſignem, & *Patek*, *& Mikovicium* oppida cum arcibus. Arces quoq; celebres ſunt: *Okorz* (quæ una quondam, cùm *Welvvarium Ungari* tenerent, *Pragam* protexiſſe legitur) *Buſtiehradum* (Kolowratæi rami Buſſtiehradenſis originaria ſedes) *Hoſpozin*, tum arx vetuſta *Zierotin* originaria Bohemicorum Zerotiniorum, qui *Aquilam* ferebant in Clypeo; *Horeſſovvice*, *Kornhaus*, *Wrany*,

Slanenſis regiones oppidi & pagi.

ny, Wrbno, Strzedokluky, Tuchomierzice, arx *Nelahozeves, &c.* quædam sinè arcibus oppidula, ùt *Teinecium*, in quo olim *Virgines S. Claræ* habitâsse puer memini; *Rubrum Augezd, Srbecium, Dievicium, Slavietinum, &c. Budecium* in hoc Districtu quondam stetit, urbs perinsignis, Schola prima universæ Bohemiæ, in qua primùm sub idololatris *Bohemiæ* Principibus magica sacra docebantur; at postea hâc Academiâ à *SS. Cyrillo & Methodio* expiatâ, literis Slavicis, & sacris Christianis informabatur *Bohemiæ* juventus; constat S. *Wenceslaum Budecenses* scholas in pueritia frequentâsse, hodie propè nulla Urbis supersunt vestigia. Monte *Zrzit* celeberrimo *Slanensis* Regio exornatur, quòd *Czecho* in has oras venienti *speculæ* vicem præbuerit, ad quem etiam montem in *Cztinovves Czechum* conditum Veteres historici tradunt; itaque prærogativâ quadam ob primas apud se *Czechi* sedes Districtus *Slanensis* gloriari potest; sed de hoc monte alibi plura.

Dotes regionis.

Slanensis cerevisia olim per Bohemiam commendatissima fuit; antiquis etiam ob *salem* (cujus hîc fons scaturiebat) *Slana* fuit in honore; hodie nulla *Slanensi* Regione frumenti feracior habetur. *Tellus tota hortuli* cultissimi similis, quatuor fluvijs irrigatur, & clauditur. Præcipuum, quod in hac regione videri possit, sunt: *Raudnicensis* arx, *Slanensia* duo Cœnobia, Mons *Zrzit*, ex quo tam læta totius Regionis facies despicientibus se offeret, ut nullum spectaculum lætius, & viridius, ut sic dicam, oculis usurpârim.

Figura

Porrò *figuram* regioni dare, qualisnam ea sit, difficile admodum videtur, ob varias fluminum (qui regionem circumeunt, & peninsulam efficiunt) ambages; *Bipenni* tamen maximè similem esse, aut *peltæ*, in eáque delineari Districtum hunc posse existimo, eâ quidem ratione, ut *cuspis*, quæ pungere potest, ad *Doxanense* Cœnobium perveniat, *corpus* ipsum *peltæ*, quâ dividit, à *Divicio usque Pragam* trahatur; manubrium deinde sculptor adjiciat.

§. V.

Provincia Litomericensis.

IN *Litomericensi* Districtu describendo, *Paulus Stransky* (etsi olim in Senatu Urbis primariæ summum Magistratum gesserit) non satìs diligenter, ùt mihi quidem videtur, est versatus. *Fabulam* imprimis *Hagecij* secutus, *Litomericium à* Lito mi ty Měřice deducit, quòd minùs à nomenclatura Urbis discedat, quàm derivationes cæteræ. At, quis non videt, si à *Lidomiro*, vel *Litomiro* (quem antiquitas tota *Litomericenæ* Urbis conditorem agnoscit) appellationem ducamus, nullam nos nomenclaturæ vim inferre, ac multò suaviùs, unâ tantùm literâ extritâ, vel mutatâ, deflectere, quàm si tot syllabas collisas contrahamus? nimirum malebat *Stransky à Molitore* aliquo nominis auspicium petere, quàm *Litomericium* suum à *Litomiro* conditum, aliquando Nobilitati servivisse fateri. Similem errorem admisit in duobus Cœnobijs *Litomericensis* Districtûs: *Ossecanum* enim *Cistercien sibus non Ottogarus*, sed Ryzmbergica stirps, ùt in *Epitome* probavi, *Submielnicense* verò Augustinianis Eremitis non *Comes Hroznata*, sed (ùt ibidem ostendimus) *Equites de Cetau* vel *Citovva*, qui Ibycem vel Caprum salientem gerebant in clypeo, fundârunt. At de Cœnobijs in hac, & cæteris per *Bohemiam* regionibus, alius erit scribendi locus.

Fines Districtûs.

Litomericensis regio ab oriente *Boleslaviensem*, à meridie *Slanensem*, ab occidente *Zatecensem* Districtum contingit, ab occidente ad septentrionem usquè, primùm

mùm *Miſnia*, deinde *Luſatia* ſuperior, ſunt ei confines. Poſt *Litomericium* Regia Urbs eſt *Auſta*, aliam hîc non invenio; *Mielnikum* (quòd adjicit *Stransky*) in *Boleslavienſi* cenſetur. Regio *Litomericenſis Bohemiæ Paradiſus* appellatur ex merito, omnia illi inſunt bona, fruges omnigenæ, hortorum deliciæ; valles frumento fluctuant, montes vitibus coronantur; accedit, quòd viâ parabili, flumine ſecundo ſcilicet, per *Albim*, quidquid uſquam in reliqua *Bohemia* bonorum eſt, ad *Litomericenſes* devehatur; & quidquid à mari aſcendit, hoc primùm *Litomericio* offeratur, ſeu merces ſpectes, ſeu quod ultro venit: *Salmones*, *Typhlæ*, *Sturiones &c.* ut propè ſingulis annis novum aliquod marinorum piſcium genus ad *Litomericium* capiatur. Sed vino, quod **Podſkalſký** ex re appellant, (quòd ſub rupibus poſt *Uſtam* Urbem creſcat) nullum generoſitate par habet Bohemia (nam *Mielnicenſe* æquiparari non poteſt) vehitur etiam in *Auſtriam*, & cum primæ notæ vinis, exoticis etiam & transmarinis, concertat.

Figura Regionis.

Figurã Pyramidalem tribuit huic Regioni *Stransky*; ſed ſtriæ, & plicæ hinc atque illinc baſim nimiùm inæqualem efficiunt, ut longè aptiùs per *Cornucopiæ*, *botris*, *pomis*, & alijs anni fructibus, tum etiam *humuli lupulo*, *& frumenti ſpicis* refertum, cujus camura, & ſubtilior corniculi pars ad *Hanſpach*, *& Rumburg Luſatiam* versùs protendatur, exprimi poſſit; & ſanè hic Diſtrictus, & *horreum*, *& cella vinaria*, *& cornucopiæ Bohemiæ* dici poteſt. *Litomericenſis* Provincia habetur inter meliores, eadémque inter ampliores.

Quibus rebus commendetur.

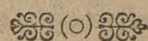
Fodinæ hîc ſunt ſtanni pręſtantes poſt *Crupnam*, thermæ ſaluberrimæ *Teplicenſes*; argentum olim in *Hrob*, ſeu *Grab*, & in *Roztok* eruebatur. Ad *Podſedicze* ſeptem Pragâ milliaribus, *gemmarum fodinæ* reperiuntur. Nobilitati parent Civitates muratæ *Bilina*, *Teplicium*, *Duchczovium*, in quibus & arces egregiæ, & ſumptibus maximis exſtructæ viſuntur. *Auſſa* quoq; vetuſtam arcem oſtentat, & *Lippa*, *Munkaczovv*, *Svvadovv*, *Libochovicium*.

Oppida & loca insignia.

Oppida ſunt *Camenicium*, *Radauſſovv*, *Trzebenicium*, *Schluckenau*, *Kreibicz*, *Blanckſtein*, *Levvin*, *Hoſſka*, *Zahorzany*, *Zvvikavia*, *Broczno*, *Libochovvia*, *Libczovves*, *Brozany*, & mettallica oppida duo, *Crupna*, *& Hrob*, de quo jam dixi. Arces quasdam præclaras hæc Provincia habet: *Dieczin* propugnaculum eſt limitaneum adversùs *Miſnios*, aliæ quoque arces pro cuſtodia *Patriæ* conditæ, ùt *Rumburg*, *Tollenſtein*, (montibus auro ditiſſimis inædificatum, vetuſta ſedes Baronum Schleiniciorum) *Ronovv* (Ronowiorum Procerum) *Birckſtein*, *Brzeznicium* ad *Auſtam*, *Riſenburg* (arx deſerta ſuper Oſſecam Cœnobium, originaria Comitum de Oſek, qui raſtrum hortenſe ferebant in clypeo) *Haſenburg*, *ſeu Klopay* (à Zagicijs conditum) *Mileſſov* (Kaplirziorum ab annis mille continuata ſedes) *Koſſtialovv*, *Kameyk* (originaria ſedes ejus nominis Equitum) *Libczovves*, *Enczovvany*, *Giſterpy*, *Brzezno*, *Daubravvska Hora*, *Libieſſicium*, *Skalka*, *Sulevice* (Kaplirziorum originaria ſedes) *Czizkovicium*, *Nedvviedicium*, *Ugezdum*, *Sobochlebæ*, *Schönſtein*, *Svadovia*, *Strecovia*, *Zitenicium*, (Præpoſiti Wiſſehradenſis) *Ploskovicium*, *Konogedy*, *Stolinky*, *Libchava*, *Beneſſovium Salhauzianum*, *Berzkovvicium* (originaria ſedes cognominis familiæ) *Beſſcovicium*, *Czernczice* (originarium Procerum ejusdem familiæ) *Citovv* originarium; *Doxanenſe* Cœnobium Virginum Præmonſtratenſis Inſtituti ad confluentem *Albim & Egram* ſitum, inter hortulos, & amœniſſimum circuitum, velut quidam *Paradiſus* ſpectatur; *Drahobuz* (originarium) *Honſpach*, arx *Koſtomlaty* antiqua, & Nova, *Lipa* Wartembergicorum, *Mireſſovvice*

E Arx

Arx (originaria) *Razyce, & Wchynice* (originaria utraq; sedes Chinskiorum) *Svvietse* quondam Virginum Cœnobium, *Ziernoseky*, & quis enumeret omnia?

§. VI.

Boleslaviensis Provincia.

Boleslaviensem *Districtum Stransky* à Juniore Boleslavia appellationem traxisse scripsit luculento errore, cùm *Boleslavia Junior* Patrum memoriâ primùm (A. 1600.) inter Regias Urbes cœperit computari. In libro vetere *Bernæ Regalis*, quem initio hujus tractationis laudavi, disertè post titulum *Districtûs Boleslaviensis* subjicitur: *Boleslavia* vetus, seu ad *Albim*, ut appareat, cujus Urbis gratiâ Districtus sit appellatus; & quia *Boleslavia* bellis nuperis in acervum lapidum abijt, & ad Urbis Regiæ dignitatem *Nova*, seu *Junior* ascendit, nihil mirum hodie *Boleslaviam Juniorem* primariam hujus Provinciæ Urbem censeri, sed nomenclatura ex Vetere primùm fuit petita.

Fines hujus Districtûs. Districtus hic inter ampliores Bohemiæ censetur. Ab oriente *Hradecensi* Provinciæ, à meridie *Kaurzimensi*, ab occidente *Litomericensi*, à septentione partim *Lusatiæ* superiori, partim *Silesiæ* conjungitur, idq; per montes *Giganteos*, quorum pars ad hunc Districtum, altera ad *Reginohradecensem*, pars reliqua ad *Silesiam* spectat.

Arces & Oppida. Ex hoc *Districtu*, & *Lusatia*, & *Silesia* annonam maxima ex parte petit. Reginæ dotalis Civitas *Mielnicum* hâc regione continetur, quæ libertatem Regijs Urbibus parem semper habuit, strenuéque sese adversùs *Arcis Præfectos* libertati suæ graves defendit: habet enim mœnibus impositam *Arcem Regiam* cum vicino territorio, quod unà cum arce pignoris titulo diversis Proceribus, nostrâ, & patrum memoriâ, à Regibus utendum fruendúmque conceditur; *vinum Mielnicense rubrum* (ex *Gallia* jam pridem *Carolo IV.* apud nos regnante, allatis in melle vitibus) omnia *Vina rubra* per Bohemiam vincit. Novimus hospites *Italos*, *Gallos*, *Germanos*, qui Mielnicensia vina nativa pro melioribus Italiæ vinis biberant, & advecta ex *Italia* esse jurabant; ex quo satis refellitur *Silvius*, qui *vina Bohemica acida*, & nullius rei esse scripsit. Regij fisci, & Cameræ in hac Provincia ditiones multæ quondam fuerunt, nunc pauciores sunt, ad arcem videlicet *Brundusinam* spectantes; venationes Cervorum, Aprorum, aliarúmque ferarum, & hujusmodi Regum delicijs potissimùm accommodatæ, ùt *Opoczinum*, *Hlavvenecium &c.* De *Vetere Boleslavia*, Canonicorum *Collegio*, *Beatissimæ Virginis Basilica*, & memorabilibus ejus loci, ac viciniæ, egimus peculiari opere, ut supervacaneum sit repetere. Castella, oppidáque potiora Nobilium in hac regione censentur: *Bakovv*, *Mšeno*, *Biela* muro cincta, ùt etiam *Turnovium*, *Sobotka*, *Mimonie*, *seu Niems*, *Gablona*, (*Beatæ Zdislavæ*, loci quondam Dominæ, sacro corpore gloriosa) *Kurzivvoda*, *Fridstein*, *Dub* (Oppersdorffiorum quondam) cum arcibus, & castellis oppida: *Lißa*, *Brodecæ*, *Daubravvice*, *Krzinecz* (rami Ronoviorum, qui Krzineckij dicti sunt, originaria sedes) *Košatky*, *Svvogany*, *Hradißtie* Monachorum, *Wartemberg* (originaria maximorum ejus nominis Procerum ditio) *Benatky* (quam *Tycho Brachæus* diu incoluit, & *Benachiam* in cælestibus suis operibus appellat) *Ronovv* novum, *Wysoka* oppidum gemmarum patria, *Dietenice*, *Zasadka*, *Doxi*, *Fridlandia*, *Reichenberga* (olim Liberkum) *Zakopy*, *Katusyce*, *Waleczovv*, *Navvarovv*, *Waltinovv*, *Liben*, *Hrußovv* (originaria sedes, & arx Hrussovviorum) *Dra-*

zicz

zicz (originaria ſedes Procerum vetuſtiſſimorum de Drazicz) *Rozdialovvice* (Equitum, qui pridem interierunt, prima ſedes) arx *Falkenburg*, *Libiechovv* cum arce, *Rzehnice* (originaria ſedes Wanczurarum) *Zielezna*, *&c.* Arces munitiſſimas in editis collibus, & petris habet hæc regio multas; principatum obtinet *Bezgezy* vel *Bezdiezy* (quam *Sigiſmundus* Cæſar expugnare nullâ vi potuit) memini me turris cujuſdam in ea arce murum dimenſum eſſe, qui octo ulnarum craſſitiem habebat; *Grabſtein* (Svecorum nuper nidus, unde illi *Reginohradecium* uſque dominabantur) *Dievvin* (ubi puteum vidi ſaxo exciſum ad centum Orgyas profundum) *Widim*, *Hauska*, *Doxa*, *Zvvirzetice* (unde ramus Zwirzeticiorum è Wartembergicis) *Waldſtein* (originaria Procerum ejus nominis à Wartembergicis deſcendentium) *Kozmonoſy*, *Brzezno*, *Stranovv*, *Byſſice* (Byſſiciorum Equitum originaria) *Bohuſovv*, *Rohozec*, *Arx Novoboleslavienſis*, *Samſſin*, *Semilium*, *Novum Berſtein*, *Lemberg*, *Dub*, *Ralsko* (prima ſedes Wartembergicorum, & Waldſteiniorum) *Hirſperg*, *Skaly* ejus nominis caſtrum duplex, naturâ loci munitiſſimum, *Koſt*, *Bezno* (originarium Bzenskiorum Equitum) *Rzepin* caſtrum vetus, Equitum Teutonicorum &c. Memorabilia maximè hujus Provinciæ loca ſunt, inprimis *Montes Cerconoſij*, ſeu *Gigantæi*, *Ribenzal* appellant, infames: volupe foret miras de eo narrationes audire, quas alteri loco ſervamus; oritur in ijs montibus *Albis*, ùt pridem dixi, tum etiam gemmifer, & auri grana volvens *Iſera* fluvius *Watavæ*, vel *Ottavæ* apud Prachenſes divitijs æmulus; digniſſimæ viſu ſunt Arces *Skalenſes*, tum quædam aliæ, quas nominavi. Ob pietatem verò in *DEI Parentem*, & prima Chriſtianæ antiquitatis monumenta *Vetero-Boleslaviæ Baſilica D. Virginis*, & altera *Collegialis*, *& prima* Canonicorum Eccleſia *S. Wenceslai* ſangvine irrigata. Ad *Miſſeno* vaſti ſunt hiatus, unde ventos Septentrionales *Bohemiæ* oriri à Majoribus noſtris eſt traditum. Abundat *Boleslavienſis* regio gemmis, & pretioſis lapidibus; unde figura ejus & loci poſitus, *monilis inſtar* exprimi poteſt, quale *Nurus Procerum* geſtant in pectore; ſic, ut anſa, vel *circulus* hujus *monilis* (quod inſtar tabellæ, latius erit, quàm longius) ad *Arces Troskianas* pendeat; latitudo verò monilis à *Mielniko* uſque ad *Grabſteinam*, (ſpatio circiter decem grandium milliarium trahatur, infima monilis pars ad *Grompach*, *& Berſtein* gemmis congruis exornetur.

Memorabilia hujus regionis.

Quibus rebus abundet.

Figura Diſtrictûs.

§. VII.

Cubitenſis Regio.

Cu tensis Re o pri- der adBo- hei. ſpe- cta

VIdeo ævo noſtro *Cubitenſe*, ſeu *Loctenſe* aut *Elbogenſe* territorium ſinè ullo diſcrimine cæteris *Bohemiæ* Diſtrictibus accenſeri; olim ſic non erat; ac niſi *disertè* exprimeretur; oneribus aliiſque odioſis Regum, & Comitiorum imperijs non tenebatur. Jam pridem *Joannis* Regis temporibus (circa Annum 1330.) & multis antè ſæculis *Vogeno* apud nos regnante, *Bohemiæ* adjunctum fuiſſe oſtendit *Stransky*; idem ex vita *Beati Hroznatæ* probari poteſt: nam *Lichtenſtadt* (locum in medio Cubitenſis Provinciæ ſitum) *Comes Hroznata* ex Bohemiæ Proceribus unus jam circa An. 1217. tenuit, atque (ùt eſt in ejus teſtamento) *Teplenſi* abs ſe exſtructo Cœnobio donavit; idem de *Thermis Carolinis* aſſeri poteſt, quas de ſuo nomine (ùt in *Epitome* narravi) *Carolus Cæſar Carolinas* appellavit. *Sigiſmundus Cæſar Caroli* filius hanc Regionem poſtea *Gaſpari Sslickio* Vice-

E 2 Can-

Cancellario, & tum *Egrenſi Capitaneo*, qui in ditione *Veneta* patrimonium ſuum *Paſſanenſe* amiſerat, dedit, donavit; additum deinde eſt *Sslickijs Jus monetæ cudendæ*, quod olim *Paſſani* cum effigie *S. Annæ* in nummis habuerant, cui *Planæ* inſigne Sacrarium, verius Templum ædificavit *Sslickiorum Comitum* poſteritas. *Joachimi Vallis* argento prędives in hoc Diſtrictu cenſetur; unde origo thalerorum; ſunt tamen, qui haſce fodinas ad *Zatecenſem* referant. De his plura in hiſtoria diximus, cùm de repertis ad An: 1516. argentifodinis ageremus. Conjectura quorundam eſt, non modò argentum, ſed aurum etiam in *Jochmſtalenſibus* fodinis olim repertum; ex eorum numero eſt V. Cl. *Wilhelmus Wilimovvsky* Menſor Regni, qui ſe in vetuſto *Codice Tabularum Regni* conſignatum legiſſe ad me ſcripſit: **aby ſe při Dckách Zemſkých platilo Penězy dobrými Zlatými Jochmſtalſkými.** id eſt: *ut ad Tabulas Regni pretium ſolvatur probâ monetâ auri Jochmſtalenſis.* Niſi fortè hoc loco non *aurum* intelligatur, ſed *Floreni*, qui apud nos (ùt etiam apud Germanos) **Zlatý**/ (**Gulden**) appellantur; quod veroſimillimum puto. Urbecula munitiſſima *Cubitus*, in tractatione de *Urbibus Bohemiæ* locum habebit; illud inſigne ad memoriam: cùm plurimæ aliæ per *Bohemiam Civitates* à Svecis expugnatæ eſſent, *Cubitum* expugnari non potuiſſe, multóſque ibi *Svecorum* humum planxiſſe, unde illud noſtrum in Epigrammatis:

Iverunt Cubitum, Cubitum expugnare volentes,
Occubitus Svecis Ulnáq; Mortis erat.

Porrò *Cubitus* appellatur ab eo, quòd *Egra* fluvius *Cubitum* ſic alluat, ut *Cubiti figuram* ex montibus vicinis deſpectantibus, repræſentet. Quibus illac iter eſt prope *Cubitum*, ob rupes ad portam Civitatis occurrentes, ipſam ingredi Urbem coguntur, neque prætervehi poſſunt, ſed ibi in foro acto in gyrum curru, eâdem portâ (quæ una tantùm Urbem claudit) exire, & ad alterum latus deflectentes iter cæptum proſequi, quod mihi quoque accidiſſe, dum illac An. 1642. haberem, commemini; at hodie, ſi vera ſunt, quæ audio, ſupervacuo ſtudio rupibus, ſaxiſque perfractis, iter novum *Cives* effecêre, ut inſalutatâ, & non aditâ Urbe (quod erat illis olim & utile & glorioſum) currus prætervehi poſſit. Sunt in hoc Diſtrictu *Thermæ Carolinæ*, de quibus ſuo loco jam diximus, *Lichtenſtadium*, *Falconavium* cum arce, *Königsberga*, *Neideka*, *Schönpach*, *Stampach*, (originaria, & cognominis ſedes Comitum, & Equitum) *Schlackenvverda* cum arce, & horto, cui parem non habet Bohemia (hanc aliqui ad *Zatecenſem* referunt) Arx inſignis *Angelicus mons* appellata, *Audrcz* (originaria ſtirpis Audrczkianæ) *Himmelſtein*, *Beczovium* cum arce, *Luticium*, *Chyſs*, *Bochovium*, *Felixburg*, *Künigshon*, *Slavvkovv* Civitas (ſtanni, quod hîc foditur) feraciſſima; *Haunſtein*, *Habrſperg*, *Hartnſtein*, *Neideck*, *Reichſtadt*, *Tauzim*, *vel Deiſing*, *Globenum*, *Schancza*, *Deyſa*, *Machovicium*, *Crupa*, *Kopecznum*, *Lukum*, *Przemluvicium*, *Polomum*, *Delbicium*, *Teleczium*, *Otnovicium*, *Reſsvicium*, & alia plura. Memorabiles, & ſummâ admiratione dignæ ſunt in hoc Diſtrictu *Thermæ*, tum *hortus Schlackenvverdenſis*, tum *fodinæ argenti* in Joachimica valle, quæ hodiéque coluntur. Ob eam maxîmè cauſſam, ſi chorographicè regiuncula hæc exprimenda eſſet, crederem in *Gleba argentea* (Handſtein appellant) univerſam exſculpi poſſe.

Loca ... briora ... Regio...

Miſcell.

Figur... biteni ... ſtrictt...

Cubitenſis Comitatus cum caſtris omnibus, quâ Juris viâ in Regum Bohemiæ feudum, ac poſtea ditionem à *Ducibus Wirtenbergicis*, *à Ruthenis Plavvenſibus*, *à Plikijs*, *ab Hertenbergijs*, aliiſque pervenerit, in *Carlſteinenſis* archivi literis reperitur.

Cubi... feſtor...

Archiv. Ciſta I. D.

Sslackevvalda (Bohemis dicta Slawkow)

kow) in eodem Comitatu, in ditione primùm fuit Bohemicorum Procerum de *Risenberg*, qui *rastrum hortense*, ùt in *Ossecensi Cœnobio* videmus, ferebant in clypeis; ab his conjugio ad *Comites de Gleichen* pervênit; ex his *Ernestus Henrico Principi Plauvvenio* A. 1440. vendidit; *Plauvvenius* paulò pôst (A. C. 1502.) Baronibus *Pflugijs de Rabenstein*; ex hac gente *Casparus Pflugius Regni Bohemiæ Cancellarius*, cùm *Joannem Georgium Saxoniæ* Electorem *Carolo V.* rebellem consilijs, & factionibus in Bohemia excitatis, adjuvisset, proscriptus, ditionem amisit, quæ *Regiæ Cameræ* An. 1547. est adjuncta.

)✠(

§. VIII.

Egrensis Regio.

EGra nobilis urbs cum territorio adjacenti, quâ ratione, & quando *Bohemiæ* adjuncta sit, *Cosmographia Münsteri*, tum *Gaspar Bruschius* ejus Civis, novissimè, & brevissimè *Stransky* docuerunt, qua de re nos etiam aliquid in *Epitome* nostra diximus. *Chebbe* olim, ùt in *Goldasto* legimus, vocabatur; unde Bohemi Cheb hodiéque appellant; Germani ab *Egra* fluvio, qui in *Pinifero Monte* cum cæteris quatuor fluvijs ortus, eam alluit, *Egram* appellare maluerunt. *Cubitensi*, *& Egrensi* Provinciæ ad septentrionem, & ad occidentem adsitæ sunt *Voitlandia*, *& Misnia*; ad Austrum, seu meridiem *Palatinatus superior*, & pars quædam Provinciæ *Plsnensis*, ad orientem *Zatecensis*, & angulus septentrionalis Provinciæ *Plsnensis*. In Egrensi territorio Arces, & oppida potiora habentur. *Nechanice* oppidum, *Culma* olim *Chlum*, Ecclesiâ Divæ Virginis effigie, & beneficijs percelebris, & pauculi quidam pagelli. Ad *Egram* erumpit fons acidus (*Acidulas* vocant) mirè salutaris, & medicus, cujus aquæ in multas procul Provincias per Imperium, Poloniam, aliàsque Provincias, verno, & æstivo tempore devehuntur. *Mulsum Egra* præstantissimum quondam conficiebat, vicinísque omnibus, ac præcipuè *Bohemiæ* propinabat, hodie nihil de ea potione auditur, vinis aliarum terrarum omnibus honorem deferentibus. Sed *Theriaca Egrensis*, quæ à *Virginibus sacris* ibidem singulari arte paratur, magno omnibus est in honore. Regio tota angulosa ob tres angulos, & quandam subtus longitudinem, *Arcûs attracti speciem* refert; atque itâ *Egra* Urbs, locum, quâ sagitta emittitur, versùs *Voitlandiam*, occupabit; *chorda* verò attracta per limites *Cubitensis*, *Zatecensis*, *& Plsnensis Provinciæ* trahetur. Figura Regionis Egrẽsis.

Egram olim Imperialem Urbem fuisse, idem *Gaspar Bruschius* apud *Münsterum* velut pro aris, & focis defendit; ego id facilè quidem concesserim, ajo tamen, si quis præfractiùs paulùm pugnare velit, quæstionem perdifficilem nasci posse; non enim tempus apparet, quo *libera & Imperialis* Urbs esse potuerit. Vide, quæ in notis ad vitam *B. Hroznatæ* scripsi. Scio *Adelheidam*, vel *Mechtildem* Comitissam in *Chebbe* (itâ enim tum *Egra* appellabatur) *Theobaldi Marchionis Vohburgensis* filiam, *Friderico Imperatori* nuptam, Tabulis nuptialibus *Egram* in dotem attulisse, A. C. 1178. ùt habet *Bruschius in Waldsassio*; at (quod notandum curiosis est) non continuò quod *Imperator Conjugio acquirit*, id in Jura transit Imperij: possident enim & possidere possunt *Imperatores* privatim Provincias, & Regna, quæ suis hæredibus, non Imperio relinqvunt. At idem *Münsterus* narrat An. 1270. *Egram* sese *Ottogaro Bohemiæ Regi* subjecisse; probandum igitur erit Egrensibus

In Cosmograp: Münsteri.

Origines Gutensi. c. 19. §. 10.

Brusch. in Cœnobijs in Waldsassio.

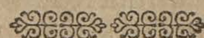
Idem habet Weleslaw. in Geneal. in Ottogaro II.

ſibus publicis literis, eo intervallo inter An. 1179. & 1248. (nam eo anno *Hermannus de Ssvvamberg* à Rege Boh. Urbi Præfectus fuit (libertate donatam *Urbem Imperialem* evaſiſſe. Certè An. 1285. *Rudolphus I. Habſpurgicus* genero ſuo *Wenceslao Regi Bohemiæ Egrenſe territorium* (Goldaſtus putat exceptam ipſam Urbem fuiſſe) & *Cubitenſem Comitatum* in dotem filiæ conceſſit; ac tandem *Ludovicus Bavarus Imperator* A. 1315. Egram ipſam cum toto territorio, *Joanni Regi* pro 40. millibus Marcarum legitur oppignorâſſe. Extant originales, eæque multiplices literæ in *Archivo Carlſteinenſi* (quarum ſummam recitabimus ſuo loco) quibus obedientiam, & ſubjectionem primùm *Ottogaro*, deinde *Wenceslao*, tum *Joanni Regibus Bohemiæ* promiſiſſe ſe *Egrenſes* fatentur, atque iterum (donec redimantur) *Carolo Imperatori*, *& Regibus futuris Bohemiæ* promittunt An. 1357. in eámque rem ſunt literæ omnium Imperij Electorum. Vide ea, quæ attulimus in *Epitome Hiſtorica* l. 3. in Notis ad Cap: XVI. ubi hanc quæſtionem ex *Archivi Regij* literis explicare conati ſumus; quamvis & ibi non omnia ad liquidum ſint adducta, ùt patebit legenti. Huic urbi *Carolus Imperator*, confirmatis omnibus vetuſtis Privilegijs, ac Juribus concedit, nè per totam *Bohemiam*, neq; *Pragæ* (quod diſertè additur) ullum telonium ſolvere obligentur. Plura de rebus *Egrenſibus* in *hiſtoria Urbium Bohemiæ*, alio in libro adferentur.

Goldaſt. l. 1. C. 17.

Egram qui olim tenuerint.

Formæ C... ctuum C... um. M. ... 254. in ... the: Clem... S. J.

§. IX.

Unde tanta vis opum in Vetere Bohemia.

Hactenus breviſſimè *Regiones*, *& Diſtrictus Bohemiæ* percurrimus, præcipuas Urbes, Civitates, oppida, & arces nominavimus, *Figuram* cuique regioni ſuam ex ſenſu noſtro (cùm neminem haberemus, quem in hoc ſequeremur) idoneam præſcripſimus; memoranda in ſingulis, & viſenda attulimus, tum, quâ ſinguli dote commendari poſſent, docuimus; jam aliud ſupereſt nihil, quàm, ut ea, ex quibus pretium aliquod confici poſſit, adducamus. Sed alia quondam fuêre, alia nunc ſunt ſæcula: plura vetamur: *Harpocrates digitum*! omnia igitur commiſcebimus: olim maximus in *Bohemia auri & argenti* proventus fuit, ut *Regnum aureum* Bohemia, & *Reges aurei Bohemiæ* etiam à Pontificibus dicerentur, præſertim, cùm *Indicæ*, *& Americanæ* opes Orbi noſtro adhuc ignotæ eſſent; *Equorum* maximum quoddam genus, ùt alibi dixi, è *Bohemia* petebatur; *ſtipendia Bohemi milites* faciebant, penè apud omnes nationes: *Italos*, *Gallos*, *Germanos*, *Polonos &c.* *gemmas*, *uniones*, *& pretioſos lapides* Venetis, & vicinis omnibus ſuppeditabant; *vinum* Luſatijs, & Miſnijs; *cereviſiam* toti Comitatui Glacenſi (ùt oſtendit *Ælurius* Glacenſis Hiſtoricus) Palatinatui, Noriberganis, Auſtriacis &c. *humulum*, ſeu *lupulum* Saxoniæ ſuperiori, & inferiori, & Bavaris; ijsdem *materiam*, *& ligna* per Albim uſquè Hamburgum in ædificia, in naves, & malos; *frumentum omnis generis*, *& fructus*, Miſniæ, Luſatiæ, Sileſiæ, Bavariæ, Palatinatui, Voitlandiæ; *piſces*, præſertim *Carpiones*, utrique Auſtriæ, Sileſiæ, & alijs quibusdam Regionibus; *ferrum*, *ſtannum*, *ſulphur*, *nitrum*, *chartam*, *vitra*, vicinis omnibus; *pecora*, *boves*, *oves*, *ſues*, ijſdem Provincijs; *merces* omnes Caroli IV. tempore tam Italicas in Septentrionem, quàm ex Septentrione in Italiam, alióque ituras, *Pragæ* deponi impetraverat, & imperaverat *Cæſar* Caro-

Memoranda Bohemiæ, & unde Majorũ divitiæ.

Fodinæ.

Equi.

Stipendia.

Gemm...

Vinum

Ælur. in ... ciogr. C... ſia.

Lupul...

Ligna.

Frume...

Fructi...

Piſces

Metal...

Pecor...

Merce...

Carolus; Nundinarum tempora tantâ frequentiâ in Bohemia celebrabantur, ùt hodie nusquam magis; *Studiosorum plurima millia*, qui in Universitate Carolina literis dabant operam, quantum *Bohemiæ* lucri apportarent, explicat *Hagecius*; ad *Sacras Christi, & Sanctorum honorandas Reliquias* quotannis tot millia *Pragam* ventitâsse memorant Scriptores, ut uno die ad portas Pragenses *centum millia Peregrinorum* numerata, alióque tempore in tota Triurbe Pragensi, ob Peregrinorum multitudinem, *Panem defecisse* legamus; jam *Regum & Imperatorum Aulæ, Electorum*, ac cæterorum Germaniæ Principum Domus, qui recepto id temporis more Imperatorem sequebantur, quantum ad augendas opes *Bohemiæ* contulerint, quis explicet satis? *Saxo, Palatinus, Brandeburgicus, Misnenses, & Anhaltini Principes, Archi-Episcopus Moguntinus* in Domibus suis prorsus in *Bohemia* apud Cæsarem habitabant; ad *Thermas Carolinas, & Teplicenses, ad Acidulas Egrenses* quotannis bis confluebant Misnenses, Saxones, aliique vicini magno numero; *transitus perpetuus* fuit *Polonorum, Ungarorum, Silesiorum, Austriacorum*, ac cæterorum in Imperij Germanici terras, atque ulteriùs in *Belgium, Galliam, Italiámque*, & contrà ad Imperatoris aulam tendentibus, non parum *Bohemiæ* adferebat emolumenti; accedit, quòd præter *Salem* (quem obcæcatis nostris salsis fontibus, & confectionem *Salis* impedientibus, aliunde petere necesse est) nihil propè, nisi ad delicias comparatum, invehere quondam opus fuerit. *Crocum* Majores nostri colebant in hortis, eúmque omni Orientali meliorem (ùt *Mathiolus* Vir magnus attestatur) vicinis regionibus vendebant; *Zinziber* & patrium, & nativum habebant, in *Podbrcensi* Districtu alibíque; alia *aromata* tardè in usu Majoribus nostris esse cœperunt, qui *allijs & cœpis* pro omni condimento utebantur; *lanæ & lini* copia tanta erat, ut hodiéque domi nobis supersit, & *Bavari*, aliíque vicini certatim advolent emturi; nec *telæ*, aut *panni vulgaris* confectio deest; *suo lino, suóque panno*, in villis, pagis, & Civitatibus contegitur *Bohemia*; Exoticos pannos, ac Cameracenses, subtilésque illas telas *Nobilitati Mercatores* advehunt; vulgus non eget, tot passim linificibus, & lanificibus *Novædomi, Albipoli, Reichenbergæ, Commotovij, Novoboleslaviæ, Braumoviæ, Litomyßlij, Crumlovij &c.* ac præcipuè in tota *Iglaviensi* vicinia, & in Districtibus *Boleslaviensi, Reginohradecensi, & Bechinensi* eo labore occupatis; adde *Rubiam sativam* (de qua suo loco) ex qua olim magna *Bohemis* opum accessio; & *Alumen*, tam necessarium artificibus certis, quod utrumque largè suppeditabat *Bohemia*; *monetæ verò Bohemicæ* tanta erat probitas, ut, quemadmodum nostri Reges *Wenceslaus, & Georgius*, tum cæteri, publicè ad *Electores* gloriati sunt, nihil esse *monetâ Bohemicâ*, justius, ac purius, & ad valorem Bohemicorum, vel etiam *Pragensium* grossorum, & postea *Ferdinandi I.* temporibus ad *Jochmstalensium in Bohemia Thalerorum* pretium, aliæ grossorum species exigerentur plerumque.

Studiosi. SS. Reliquiæ. Aulæ. Thermæ. Acidulæ. Aromata. Vide ec. 1. lib. 2. Lana & linum. Panni. Rubia. Alumen. Moneta.

Taboritæ & Orphani gens ad latrocinandum genita, aliam faciendæ, & inferendæ in *Bohemiam* pecuniæ rationem quandam invenêre; scilicet ut vicinæ omnes Provinciæ (nî spoliari, necari, exuri vellent) damna, quæ latrones inferre minabantur, redimerent, ùt in Epitome nostra, quæ manibus multorum teritur, pridem narravi. Denique verbo uno: præter *salem & Vinum* (quod soli propè Magnates, Majorum aureis illis sæculis bibebant) nihil erat, quo careret *Bohemia*, multa erant contrà, quæ pro pretio ex *Bohemia* peterentur.

CA-

CAPUT V.

De Comitatu Glacenſi breviſſima tractatio.

CUm *Comitatus Glacenſis* (ùt infra videbimus) ad *Bohemiæ Coronam* pertineat, & *Bohemiæ* etiam noſtro tempore attribuatur, neceſſe eſt in his *Miſcellaneis* (cùm de *Diſtrictibus* agitur) aliquam ejus fieri mentionem. *Georgius Ælurius* unicus eſt (quod ſciam) *Glacenſis Comitatûs* hiſtoricus, qui An. 1625. (*Glaciographiæ* titulo) *Lipſiæ* libro edito, quidquid de *Glacio* ſcribi potuit, magnâ diligentiâ, & (quod ſentio, dicam) Veritatis amore congeſtum, commemorat; adferam ex eo multa, multa adjiciam, refellam, adſtruam: ſinè præjudicio ſcribo, judicium legentibus relinquo.

§. I.

Glacio unde nomen? quis fundator? an fuerit Urbs Imperialis?

Origo Glacij fabuloſa

NOtandum eſt igitur ante omnia, *Georgium Ælurium* ignoràſſe omnino Veterem Provinciarum ad Septentrionem jacentium conditionem, & ſtatum, quódq; plures Scriptores peccant, dum gentis ſuæ origines auguſtiores conantur efficere, de *origine Glacy* mira ſomnia ſomniâſſe. Primò ait *Glacium* dici, quaſi *Clazomenæ* in *Jonia Aſiæ*, vel *Glantz* à ſplendore, vel etiam *Gotz*, quaſi dicas *Civitatem DEI;* eâdem pueritiâ à *Galatis Aſiaticæ Græciæ* populis *Glacenſem* nomenclaturam deducit, vel à *Glacie*, quòd mons ille *Glacenſis* calvitium quoddam præferat, & lævis, glabérque ſit; quæ omnia *Lector* eruditus ſomnia eſſe facilè intelliget. Ego in Nomenclaturis Urbium ad *Coronam Regni Bohemiæ* pertinentium, *Henelium* diligentiſſimum Sileſiæ Scriptorem, toties jam in ea re laudatum ſequor, qui vetuſtas pleraſque omnes *Sileſiæ* Urbes à *Slavis* primitus conditas, nomen etiam accepiſſe *Slavicum*, ſcribit, quiq; id negare auſint, eâdem operâ *Solem meridiè lucere negaturos*, *Kladsko* igitur Bohemis, vel *Klodsko* dictum Polonis (ùt ex antiquiſſimis Scriptoribus vocant *Poloni* juxta, Bohemíque Scriptores, *Coſmas*, *Hagek*, *Miechovius*, *Cromerus*, *Dubravius*, cæteríque omnes) à verbo **kláſti**, deductum eſt; quod componere, ſeu ligna conſtruere, & ſuper ſe locare, & **Kláda / Kladſko / že ſau kladli**) *compoſitionem lignorum*, ſeu *congeſtum*, verbo: habitationem & domos conſtructas, *Slavorum* lingvâ ſignificat, atque inde antiqui (ùt Coſmas &c.) nunquam *Glacium*, ſemper *Kladskum*, vel *Gloſcum* appellent. *Secundò*: Ex eadem Antiquitatis ignoratione, ortum habet altera fabella: *Glacium* à Duce quodam Romano *Luca* (propiùs ad fidem *Lucium* dixiſſet *Ælurius*) circa An. C. 300. conditum per cauſſam caſtrorum, quæ in eo loco adversùs *Marcomannos*, *Sarmatas*, *&* *Quados* poſuerit. Authorem deſidero, unde hæc deſcripſerit; deinde neque hæc narratio congruit locis: nam, ſi Romanus ille *Lucas* à ripa Danubij (inde enim ad nos ex *Pannonia*, militare Romanis iter erat) tam procul in hoſtico caſtra figere potuit, jam & *Marcomannos & Quados*, eorúmque regiones ſuperare debuerat; adde quòd nulla in *Itinerarijs Romanis* (quæ extant) & in *notitia Romani Imperij Lucæ* Urbis, aut Stationis Romanæ hoc loco ſit mentio, quod certè omiſſum non eſſet, præſertim, cùm *Quadi & Marcomanni* pro ſummis, & periculoſiſſimis *Romani*

Ælur. Glaciogr. l. 1. C. 1.

Glacij nomen.

Henelius in Sileſiogr. init.

DeLuc manol fabella

mani Imperij hostibus, ùt ex ijs, quæ secundo Libro attulimus, constat, haberentur. *Tertiò*: nec illud sustineri potest, quod de *Henrico I. Aucupe* narrat: illum circa An. 908. ex oppido, *Glacium* Urbem fecisse, & ab *Ungarorum*, quos devicerat Duce *Glotzar* dicto, *Glacium* appellâsse, ipsúmque *Urbis Imperialis* titulo decorâsse; propè est, ut Terentianum illud exclamem: *ô Dave Dave! hæc non sat commodè divisa sunt temporibus tibi! Primò*: nullibi extat ejusmodi privilegium: sed affirmat *Ælurius* se illud in M.S. quodam Codice *Glacij* reperisse, & descripsisse; at in re tanta incertæ alicujus manûs authoritas ad fidem faciendam non sufficit, præsertim quòd privilegium istud ijsdem omnino verbis, nè syllaba unâ permutatâ aliæ quædam Urbes (ùt *Münsterberga*) sibi datum (non *Glacio*) fuisse contendant. *Secundò*: suspectum de impostura Privilegium facit, ipsa *Cæsaris* subscriptio: *Henricus I. hujus nominis Imperator*. Quis enim nesciat, rarò Principes ac Reges, numerum nominibus suis apponere, minimè omnium *Primum* ejus nominis se dicere, idque ex *Meibomio* tot *Diplomata Regum ac Imperatorum* recitante discimus; *Tertiò*: nunquam se *Henricus Auceps Imperatorem* scripsit, neque unquam modestiæ causâ *Imperator* sustinuit appellari, sed *Germaniæ Regem* tantùm, ùt probat *Baronius in Henrico I.* ad An. C. 1014. alíique innumeri Scriptores. *Quartò*: idem *Henricus* sui nominis loco (quod & cæteri Reges ac Imperatores factitabant, ùt ostendit *Meibomius*) solitus est literas quasdam *intortas* (quod *signum D. Henrici* vocabant) Decretis suis appingere, & tale ejusdem *Henrici signum* ex pluribus literis, & lineis compositum spectatur in antiquis Scriptoribus, apud *Meibomium*, & *Münsterum*, & *Henrici II. in Cosma*, & nos ipsi innumera ejusmodi *Caroli IV.* signa in membranis Cœnobiorum vidimus, aliísque demonstravimus;

Glac[...] nun[...]quam [f]uit Urbs [I]mperialis.

Teren[t.] in Andria.

Ref[ell]untur l[it]eræ Hen[ri]ci I.

Di[...] Hen[...] Meibō: in M[a]deburgo &c.

Mei[bom]. l. c. & M[ün]ster. in Cos[mog]r. l. 3.

Cos[m]. in hist: Bo[h]. lib. 1. fine.

Quintò: Literas hasce *Henrici* ait *Ælurius*, scriptas esse linguâ Germanicâ; at vel istud unum sublestæ fidei literas ostendit; nam omnia eo tempore *Cæsarum decreta, & acta publica*, Latinâ linguâ edebantur, & primùm An. C. 1247. publica Instrumenta Germanicè (Latinis tamen literis, quæ Antiquitas historiarum amanti notanda est) scribi cœpta sunt, ùt probat *Carolus Stengelius Abbas Ænhusanus*. *Sextò*: Quisquis ipsam hujus Privilegij (quod *Ælurius* recitat) Phrasin, & loquendi modos diligenter perpenderit, facilè perspiciet, procul esse ab illa antiquitate, quam in ejus ævi literis legimus, totúmque illud *Henrici Diploma* verbis hodiernis, & ex moribus paucorum ante nos sæculorum esse conceptum, & scriptum; displicet & illud: *Nos Henricus DEI gratiâ Electus Romanorum Imperator*, (à quo amabò *electus*, cùm Electores nondum essent?) *& ejusdem Imperij semper amplificator*. Abhorrent hæc à veteri illa simplicitate. *Septimò*: scribit *Henricus Glacium* à se conditum, idque *Urbem Imperij* nominat. Quomodo igitur à *Luca* illo Romano? Deinde nè vestigium quidem in ulla historia reperietur, neque ullus posterorum Imperatorum hoc nomine *Glacium* sibi reddi voluit, neque ipsi *Glacenses*, cùm in tot *Bohemiæ & Poloniæ* Interregnis, & bellis, à Cæsaribus sæpe *Bohemo & Polono* nomini infestissimis, impetrare facilè possent, ejus Privilegij mentionem ullam fecère. Adde quòd *divisio Imperialium Civitatum* longè posteriùs sit facta: neque Civitas *Glacium*, sed *Oppidum* adhuc ante 300. annos vocatur. Liberat præterea *Civitatem Glacensem* idem *Henricus* ad tricenos annos ab omnibus censibus, tributis, steuris, & *Cerevisiarijs Contributionibus*; quas difficile est credere illo sæculo, præsertim hisce nominibus, in usu fuisse; tandem suspectum est, quod infra eundem annum, quo *Glacium* conditur, jam oppidum & *Civi-*

Stengel. P. 2. rer. August. C. 42.

F *tas*

tas est (quæ tam subita incrementa?) & Cives ab ipso Cæsare, 𝔈𝔥𝔯𝔰𝔞𝔪𝔢𝔫 appellentur, quem titulum à *Cæsaribus* nunquam *Civi* datum legi; multum est, si *fideles nostri, aut dilecti subditi* nuncupentur.

Satis de subreptitio illo, & confictо *Henrici Aucupis* Diplomate (cui tantum quidam tribuerunt, ut *Glacium Imperij Urbibus* auderent æquare) quod si concidit, totam *Ælurij* sententiam (utpote huic uni argumento nixam) concidere necesse est, idque fit quartum *Ælurianæ* ignorantiæ Caput, quòd ex eo *Decreto* confici posse putat: *Glacium*, neque ad *Silesiam*, neque ad *Bohemiam* pertinuisse, nulli nec *Silesiæ*, nec *Bohemiæ* obnoxium, in medio, suúmque consistere, & omnimode absolutum, sed istud originalibus, & authenticis Principum, Regum, & ipsorum *Imperatorum* literis (quarum Indicem *ex Archivo Carlsteinensi* suo loco recitabimus, quibus nimirum plus fidei, & Authoritatis, quàm omnibus omnium historicorum narrationibus inest) è diametro adversatur. Quanquam & ipse *Ælurius* vi veritatis adactus, ùt jam videbimus, *Glacium Bohemiæ* partem, & Regno insertum postea fateatur.

§. II.

De Diœcesi, & quinam Glacium ditione tenuerint.

Glacenses ad Diœcesim Bohemicam spectant.

SEd *Diœcesim* quoque sui *Glacij* (tanta tum erat rerum ignorantia! ac potiùs *Præsulum* negligentia!) *Ælurius* ignoravit, cùm asserit ad *Wratislaviensem* spectare. Scio *Miechovium* scribere, negligentiâ *Thomæ II.* Wratislaviensium Episcopi *Glacensem Comitatum ad Pragensem Diœcesin* fuisse devolutum; sed istud subsistere nullo pacto potest, ùt ex *libris Erectionum* (quorum summam, si DEUS vitam dederit, adferemus) & ex publicis *Ernesti* literis luce meridianâ clariùs pateat, *Comitatum Glacensem*, ac nominatim *Canonicos Regulares S. Augustini*, deinde *Melitenses Equites*, qui *Parochiam regebant*, (verba sunt *Ernesti*) in Diœcesi Pragensi ab immemorabili tempore censos fuisse, idque longè ante *Thomam* Episcopum.

Ernestus I Archi: in narrat. Visionis.

De Dominis ac Possessoribus Comitatûs Glacensis.

Jam quos *Dominos, Comitatus Glacensis* habuerit, videamus. *Primùm:* dubitari vix posse video, quin ùt *Silesia*, *Glacium* quoque primitùs ad *Polonos* pertinuerit, & *Poloniæ* nomine, velut tota *Silesia*, sit olim inclusum; quia verò etiam *fratrum concordia rara est*, inter *Bohemos*, *& fraternam gentem Polonorum* (Czechos, & Lechos) cruentissima bella, *Glacium* à reliqua *Silesia* aliquoties avulsêre; idque ex *Cromero & Hagecio* datur intelligi. Anno 1074. *Wratislaum II.* Bohemiæ Ducem præsidium *Bohemorum Glacio* imposuisse narrat *Hagecius*. *Brzetislaus II.* hujus filius rivalem Imperij *Udalricum* fratris sui filium captivum *Glacij* clausit; *Sobieslaus I.* cùm *Glacium* cepisset ex *Polonis*, exustam, & ad terram datam *Arcem Glacensem* egregiè exstruxit, & de novo condidit Anno 1129. At rursus ad *Silesiam* redijt, eique conjunctum est, præcipuè postquam filij *Wladislai Ducis Poloniæ* post Annum 1160. *Boleslaus Procerus*, *Meczislaus*, *& Conradus Silesiam* omnem inter se divisissent, ac nominatim ad *Wratislavienses Principes* spectavit; audiamus Cromerum: *Wratislavienses An. 1276. ad Przemyslum Ottogarum in periculo suo confugiunt, & castrum & Oppidum Cloczko ei tradunt;* (at quod sequitur falsum est) *ex eo tempore Cloczko in potestatem Regis Bohemiæ devênit;* constat enim rursus *Wratislaviensium Principum* fuisse; hi reddidêre iterum *Ottogaro*, at post ejus in acie occasum, iterum ad se traxêre; quâ

Miechov. l. 3. hist. Pol. C. 58.

Hagek in Annal. Boh.

Bohem. & Pol. Princip. tenuêre Glacium.

Id. Hagec. Stranski Rep. Boi.

Tum Silesiæ Duces.

Cromer. l. hist. Pol.

Curæus ... lius & F... ad A. 12.. & seq.

quâ ratione dein *Glacium ad Berkas* pervenerit, omnino non liquet; tenuisse tamen *Glacium Hinkonem Berkam* An. 1316. certissimum est, ex Confœderatione Procerum *Pragæ* die S. Marci facta, quam recitat vetustissimus Scriptor *Familiæ Rosensis*; sed longè ante id tempus post An. 1268. ad *Wartembergicam Stirpem Glacium* pertinuisse, tum ex hoc *Rosensi* Codice, tum ex *Campano, & Dubravio* constat, quòd *Ottogarus Rex Glacium Wartembergicis* ademit. An. 1222. *Boleslaus Münsterbergæ Princeps Joanni Regi Glacium* vendidit, isque rursus, *Henrico VI. Wratislaviensi* Principi, eâ conditione donavit, ut post mortem *Henrici*, non *Glacium* modò, sed etiam *Wratislaviensis Principatus ad Coronam Bohemiæ* devolveretur, quod factum 1337. Ijsdem legibus à *Carolo IV.* Joannis filio, *Boleslaus Münsterbergensis Glacium* accepit An. 1341. à cujus morte unà cum Principatu *Glacium* quoque ad *Coronam* est reversum; ità *Glacium* ad comparandos quosdam *Principatus* nostri Reges, velut *escam* quandam *Silesiæ Principibus* obtrusêre; post hæc *Carolus IV.* An. 1350. *Glacium* cuidam *Ulrico de Krzenovvicz* oppignoravit. At rursus A. 1353. (ùt ex constitutione *Caroli IV. Pragæ* data, quam habet *Goldastus*, apparet) Glacensis Comitatus Bohemiæ incorporatur; indè *Glacium* sive emtione, sive alio modo (id enim non constat) *Victorinus I. de Podiebrad Georgij Regis* Parens possedit, qui An. 1427. obijt; ab eo (quo titulo nescitur) *Hinek Kruffina Lichtembergius Glacij Dominus* legitur A. 1447. Recuperavit *Comitatum Glacensem Georgius Podiebradius* An. 1455. Pòst in *Georgij Regis* filios Duces *Münsterbergenses* hæreditate *Comitatus Glacensis* transmissus est. Sed A. 1500. ijdem *Münsterbergæ* Duces *Ulrico Comiti de Hardek* (qui eorum sororem *Sidoniam* in conjugio habebat) pro 60. millibus Coronatorum *Comitatum* vendidère, qui ex eo tempore *Comitum Glacensium* titulum præferre cæperunt.

Ab *Hardekijs* An. 1537. redemtum *Glacium*, à *Ferdinando I. Dominis de Perenstein*, (illic viciniæ Dominis, & *Novæ Civitatis Bohemicæ* per id tempus Conditoribus) donatum, ac rursus *Ernesto Duci Bavariæ* Episcopo Passaviensi, & postea electo Archi-Episcopo Salisburgensi oppignoratum narrat *Ælurius*; Ego sic comperio: (ex *Comitijs Regni Bohemiæ* An. 1547. 23. Augusti celebratis) *Joanni de Perenstein* Glacium oppignoratum primùm (ridicula enim est ad tempus donatio, quam fingit *Ælurius*) postea permissum ab Ordinibus Regni, ùt *Ernestus* (si priùs tamen pro *Incola Regni Bohemiæ* suscipi ritè peteret, & admitteretur) *Glacium ab Joannis* filijs redimeret, quod ille A. 1549. numeratis centum quadraginta millibus florenorum, perfecit; cùm verò An. 1560. *Glacij* obijsset *Ernestus*, & jus suum in *Glacium*, *Alberto Bavariæ Duci* transcripsisset, *Regni Ordines* præsente ipso in Comitijs *Cæsare Maximiliano* An: 1567. Art. 6. decernunt: non posse per *Constitutiones Regni Albertum* inter Incolas Regni numerari, ac proinde *Comitatum Glacensem* quàm primùm vel à *Rege*, vel ab aliquo ex Statib⁹ redimendum; id cùm factum esset, & *Comitatus ad Bohemiam* redijsset An: 1579. *Cæsare Rudolpho* præsente, Comitijs maximis (nam ex omnibus Provincijs Coronæ annexis aderant delegati) decretum est: ut in posterum *Glacensis Comitatus Bohemiæ Coronæ* uniretur in perpetuum, essétque Regia, & velut *Patrimonialis Regum ditio*, quæ vendi, oppignorari, aut in dotem dari, aut alienari non posset; in eo statu *Glacium* ad Annum usque 1623. permansit, quo devictis hæreticis rebellibus *Comitatum Glacensem Ferdinandus II. Imperator*, Serenissimo Fratri suo *Carolo Wratislaviensi Episcopo* donavit; ac brevi eodem Comitatu recepto, eundem in Provinciolę cujusdam formam rédegit, ut suum Capitaneum suum Tribunal, suas leges haberet,

Ælur. in Glaciograph.

Perensteinij.

Ernestus D. Bavariæ.

Ælur. l. c. Comitior. acta impressa art. 20.

Comitatus Glacensis redit ad Reges & Regnum Boh:

Henninges in Genealog Ducum Bavar.

Hartleder. in Handlungen S. R. Imp. l. 3. C. 83.

Comitia An. 1579. 9: Febr.

tas est (quæ tam subita incrementa?) & Cives ab ipso Cæsare, Ehrsamen appellentur, quem titulum à *Cæsaribus* nunquam *Civi* datum legi; multum est, si *fideles nostri, aut dilecti subditi* nuncupentur.

Satis de subreptitio illo, & confictо *Henrici Aucupis* Diplomate (cui tantum quidam tribuerunt, ut *Glacium Imperÿ Urbibus* auderent æquare) quod si concidit, totam *Ælurÿ* sententiam (utpote huic uni argumento nixam) concidere necesse est, idque sit quartum *Ælurianæ* ignorantiæ Caput, quòd ex eo *Decreto* confici posse putat: *Glacium*, neque ad *Silesiam*, neque ad *Bohemiam* pertinuisse, nulli nec *Silesiæ*, nec *Bohemiæ* obnoxium, in medio, suúmque consistere, & omnimode absolutum, sed istud originalibus, & authenticis Principum, Regum, & ipsorum *Imperatorum* literis (quarum Indicem *ex Archivo Carlsteinensi* suo loco recitabimus, quibus nimirum plus fidei, & Authoritatis, quàm omnibus omnium historicorum narrationibus inest) è diametro adversatur. Quanquam & ipse *Ælurius* vi veritatis adactus, ùt jam videbimus, *Glacium Bohemiæ* partem, & Regno insertum postea fateatur.

§. II.

De Diœcesi, & quinam Glacium ditione tenuerint.

Glacenses ad Diœcesim Bohemicam spectant.

SEd *Diœcesim* quoque sui *Glacÿ* (tanta tum erat rerum ignorantia! ac potiùs *Præsulum* negligentia!) *Ælurius* ignoravit, cùm asserit ad *Wratislaviensem* spectare. Scio *Miechovium* scribere, negligentiâ *Thomæ II.* Wratislaviensium Episcopi *Glacensem Comitatum ad Pragensem Diœcesin* fuisse devolutum; sed istud subsistere nullo pacto potest, ùt ex *libris Erectionum* (quorum summam, si DEUS vitam dederit, adferemus) & ex publicis *Ernesti* literis luce meridianâ clariùs pateat, *Comitatum Glacensem*, ac nominatim *Canonicos Regulares S. Augustini*, deinde *Melitenses Equites*, qui *Parochiam regebant*, (verba sunt *Ernesti*) in Diœcesi Pragensi ab immemorabili tempore censos fuisse, idque longè ante *Thomam* Episcopum.

Ernestus I Archi: in narrat. Visionis.

De Dominis ac Possessoribus Comitatûs Glacensis.

Jam quos *Dominos, Comitatus Glacensis* habuerit, videamus. *Primùm:* dubitari vix posse video, quin ùt *Silesia, Glacium* quoque primitùs ad *Polonos* pertinuerit, & *Poloniæ* nomine, velut tota *Silesia*, sit olim inclusum; quia verò etiam *fratrum concordia rara est*, inter *Bohemos, & fraternam gentem Polonorum* (Czechos, & Lechos) cruentissima bella, *Glacium* à reliqua *Silesia* aliquoties avulsêre; idque ex *Cromero & Hagecio* datur intelligi. Anno 1074. *Wratislaum II.* Bohemiæ Ducem præsidium *Bohemorum Glacio* imposuisse narrat *Hagecius*. *Brzetislaus II.* hujus filius rivalem Imperij *Udalricum* fratris sui filium captivum *Glacÿ* clausit; *Sobieslaus I.* cùm *Glacium* cepisset ex *Polonis*, exustam, & ad terram datam *Arcem Glacensem* egregiè exstruxit, & de novo condidit Anno 1129. At rursus ad *Silesiam* redijt, eique conjunctum est, præcipuè postquam filij *Wladislai Ducis Poloniæ* post Annum 1160. *Boleslaus Procerus, Meczislaus, & Conradus Silesiam* omnem inter se divisissent, ac nominatim ad *Wratislavienses Principes* spectavit; audiamus Cromerum: *Wratislavienses An. 1276. ad Przemyslum Ottogarum in periculo suo confugiunt, & castrum & Oppidum Cloczko ei tradunt;* (at quod sequitur falsum est) *ex eo tempore Cloczko in potestatem Regis Bohemiæ devênit;* constat enim rursus *Wratislaviensium Principum* fuisse; hi reddidêre iterum *Ottogaro*, at post ejus in acie occasum, iterum ad se traxêre; quâ

Miechov. l. 3. hist. Pol. C. 58.

Hagek. in Annal. Bo[hem.] Bohemiæ & Poloniæ Principes tenuêre Glacium. *Id. Hag. & Stransk. Rep. Bo[hem.]*

Tum Silesiæ Duces.

Cromer. l. hist. Pol.

Cureus & Pol. lius & Fr. ad A. 12. & seq.

quâ ratione dein *Glacium ad Berkas* pervenerit, omnino non liquet; tenuisse tamen *Glacium Hinkonem Berkam* An. 1316. certissimum est, ex Confœderatione Procerum *Pragæ* die S. Marci facta, quam recitat vetustissimus Scriptor *Familiæ Rosensis*; sed longè ante id tempus post An. 1268. ad *Wartembergicam Stirpem Glacium* pertinuisse, tum ex hoc *Rosensi* Codice, tum ex *Campano, & Dubravio* constat, quòd *Ottogarus Rex Glacium Wartembergicis* ademit. An. 1222. *Boleslaus Münsterbergæ Princeps Joanni Regi Glacium* vendidit, isque rursus, *Henrico VI. Wratislaviensi* Principi, eâ conditione donavit, ut post mortem *Henrici*, non *Glacium* modò, sed etiam *Wratislaviensis Principatus ad Coronam Bohemiæ* devolveretur, quod factum 1337. Ijsdem legibus à *Carolo IV.* Joannis filio, *Boleslaus Münsterbergensis Glacium* accepit An. 1341. à cujus morte unà cum Principatu *Glacium* quoque ad *Coronam* est reversum; ità *Glacium* ad comparandos quosdam *Principatus* nostri Reges, velut *escam* quandam *Silesiæ Principibus* obtrusêre; post hæc *Carolus IV.* An. 1350. *Glacium* cuidam *Ulrico de Krzenowicz* oppignoravit. At rursus A. 1353. (ùt ex constitutione *Caroli IV. Pragæ* data, quam habet *Goldastus*, apparet) Glacensis Comitatus Bohemiæ incorporatur; indè *Glacium* sive emtione, sive alio modo (id enim non constat) *Victorinus I. de Podiebrad Georgij Regis* Parens possedit, qui An. 1427. obijt; ab eo (quo titulo nescitur) *Hinek Kruffina Lichtembergius Glacij Dominus* legitur A. 1447. Recuperavit *Comitatum Glacensem Georgius Podiebradius* An. 1455. Pòst in *Georgij Regis* filios Duces *Münsterbergenses* hæreditate *Comitatus Glacensis* transmissus est. Sed A. 1500. ijdem *Münsterbergæ* Duces *Ulrico Comiti de Hardek* (qui eorum sororem *Sidoniam* in conjugio habebat) pro 60. millibus Coronatorum *Comitatum* vendidêre, qui ex eo tempore *Comitum Glacensium* titulum præferre cæperunt.

Ab *Hardekijs* An. 1537. redemtum *Glacium*, à *Ferdinando I. Dominis de Perenstein*, (illic viciniæ Dominis, & *Novæ Civitatis Bohemicæ* per id tempus Conditoribus) donatum, ac rursus *Ernesto Duci Bavariæ* Episcopo Passaviensi, & postea electo Archi-Episcopo Salisburgensi oppignoratum narrat *Ælurius*; Ego sic comperio: (ex *Comitijs Regni Bohemiæ* An. 1547. 23. Augusti celebratis) *Joanni de Perenstein* Glacium oppignoratum primùm (ridicula enim est ad tempus donatio, quam fingit *Ælurius*) postea permissum ab Ordinibus Regni, ùt *Ernestus* (si priùs tamen pro *Incola Regni Bohemiæ* suscipi ritè peteret, & admitteretur) *Glacium ab Joannis* filijs redimeret, quod ille A. 1549. numeratis centum quadraginta millibus florenorum, perfecit; cùm verò An. 1560. *Glacij* obijsset *Ernestus*, & jus suum in *Glacium*, *Alberto Bavariæ Duci* transcripsisset, *Regni Ordines* præsente ipso in Comitijs *Cæsare Maximiliano* An. 1567. Art. 6. decernunt: non posse per *Constitutiones Regni Albertum* inter Incolas Regni numerari, ac proinde *Comitatum Glacensem* quàm primùm vel à *Rege*, vel ab aliquo ex Statib. redimendum; id cùm factum esset, & *Comitatus ad Bohemiam* redijsset An. 1579. *Cæsare Rudolpho* præsente, Comitijs maximis (nam ex omnibus Provincijs Coronæ annexis aderant delegati) decretum est: ut in posterum *Glacensis Comitatus Bohemiæ Coronæ* uniretur in perpetuum, essetque Regia, & velut *Patrimonialis Regum ditio*, quæ vendi, oppignorari, aut in dotem dari, aut alienari non posset; in eo statu *Glacium* ad Annum usque 1623. permansit, quo devictis hæreticis rebellibus *Comitatum Glacensem Ferdinandus II. Imperator*, Serenissimo Fratri suo *Carolo Wratislaviensi Episcopo* donavit; ac brevì eodem Comitatu recepto, eundem in Provinciolæ cujusdam formam redegit, ut suum Capitaneum suum Tribunal, suas leges haberet,

Ælur. in Glaciograph.

Perensteinij.

Ernestus D. Bavariæ.

Ælur. l. c. Comitior. acta impressa art. 20.

Comitatus Glacensis redit ad Reges & Regnum Boh:

Henninges in Genealog Ducum Bavar.

Hartleder. in Handlungen S. R. Imp. l. 3. C. 83.

Comitia An. 1579. 9. Febr.

...l. in Bre... ...ph. C. 5. ...ko Berk. Domin. ...ij.

... *Codex ... Rosf. Dubr. in hist. ... Campan. ... esth. hist. ... togaro.*

... Vartembergici.

... in Annal. Siles. ... law: in ... d. hist. ... us IV. ... in Vita ... 8.

... in No... Silv. 13.

... in Ca... ... hist. ... av. in ... d. hist. ... April.

Item Sile... Duces. *... l. 1. ... Boh:* C.

...tadæi Comites Glacenses.

Comites de Hardek.

Adversus Ælurium.

quæ ratio gubernationis usquè hodie perseverat. Grandis in hoc quoque *Ælurij* hallucinatio apparet, quòd disputans de tempore, quo *Comitatûs* titulum, ac nomen, Regio illa *Glacensis* acceperit, asserat id factum à *Friderico III. Cæsare*, An: 1463. qui ut sese gratum *Georgio Regi* præstaret (quòd obsessum, & jamjam capiendum à *Viennensibus* suis, perjuris, ac rebellibus *Cæsarem* perstrenuè vindicârat) filios ejus *Münsterbergæ Principes, & Glacenses Comites* appellârit; nam, ut taceam *Fridericum Cæsarem*, quod non habebat ipse, donare in alieno Regno non potuisse, constat jam pridem *Victorinum de Podiebrad* Georgij Regis Patrem *Comitis Glacensis* titulum gessisse, imò & *Duces Wratislavienses*, aliquot antè sæculis, *Glacensem Regionem Comitatûs* titulo nuncupâsse. Quid igitur *Fridericus Cæsar* contulit? videlicet: ut cùm *Principatum Münsterbergæ, & Comitatum Glacensem* ditione tenerent, unà titulum (authoritate Cæsareâ) *S. R. I. Principum, & Comitum* gererent, atque ut in Imperio & Europa universa ijs titulis honorarentur. Providentissimè igitur, & longè in futurum prospicientes *Georgij Regis filij*, statim à Patris morte à *Rege Ungariæ Mathia* (qui tum *Silesiam* habebat) *Principatum Münsterbergicum*, & à Rege *Wladislao Comitatum Glacensem* confirmari sibi, ac posteris petierunt, impetrâruntque amplissimis literis, quibus *Wladislaus Rex Glacensem Comitatum Regni Bohemiæ Feudalem*, donat in perpetuum *Familiæ Cunstadææ*, liberat omnes subditos ab oneribus Regijs, subjicit *Cunstadæis*, nisi quid in feudum peccarent: & *Regi Bohemiæ* debitam obedientiam exuerent; atque ita *Comitatum*, *Bohemiæ* incorporat, unítque, ut à Corona separari ampliùs non possit, &c. *Datum Pragæ* 29. Aprilis A. 1472. Regni nostri anno primo. Ego iterum collatis rebus omnibus existimo: cùm *Bolko Münsterbergensis Joanni Regi Glacium* venderet, isque illud rursus *Henrico Duci Wratislaviensi* concederet, tum primùm *Comitatûs* titulum accepisse; antiquiora certè ejus *Tituli* documenta non suppetunt.

Michaël Sachs. P. 4. Chronici Cæsarei.

§. III.

Comitatûs Glacensis Clypeus. Termini. Figura. Hominum multitudo. Civitates, & quædam singularia.

Insignia Comitatûs Glacensis.

GLacensis Comitatûs Insignia, seu Regionis *Clypeum* ait esse *Ælurius* tres lineas, sed colores non explicat, sunt eo ordine collocati, ut vel tres lineas rubras in albo campo, vel in rubro campo tres albas lineas inflexas dicere possit, at ipsa *Civitas Glacensis*, ùt pleraq; per *Bohemiam Urbes*, *Leonem album* gestat bicaudatum in sangvineo campo furentem.

Ab A. 1550.

Lites de terminis.

De limitibus *Comitatûs, & Bohemiæ* magnum, & diuturnum superiore sæculo certamen fuit, hinc *Ernesto Duce*, & post eum procuratore *Rudolfi Cæsaris* Regio, indè *Nicolao de Bubna* Equite splendidissimo litigantibus, id certamen propè in quadraginta annos extractum *Septuaginta quinque millibus sexagenarum* ex utraque parte traditur constitisse. Anno tandem 1586. sententia lata, ac definitum: fluvium Aquilam usquè ad Rubiconem, seu rubrum fluvium (ità vocant) verum esse Comitatûs, & Reginohradecensis Districtûs limitem, sic, ut superior ejus pars in *Bohemiam*, inferior pars altera ad Comitatum pertineat.

Figura Comitatûs.

Comitatus, qui propè *folio querno* figurâ persimilis videtur, quâ latissimus est, *quinque milliaria majora Germanica*, quâ longissimus *octo milliaria*, ejúsque ambitus, seu peripheria universa,

versa, *viginti quatuor* milliaria comprehendit: Novem habet Civitates: *Glacium*, (à quo ei nomen) *Habelschvverdam* (Bohemis olim Bystrice à fluvio subterlatente ejusdem nominis) quam olim (ùt & *Mittelvaldam*) ad *Districtum Hradecensem* pertinuisse constat. Wunschelberg / (Hradek Bohemis) *Landekam*. Minores Urbeculæ, *Neuroda*, *Stillfridorum* Baronum ditio, *Mittelvvalda*, *Reinertz* (Bohemis Dussnik) *Levvin*, & *Wilhelmsthal*, vel *Neustetlein*, olim *Cœnobio Camencensi* ab *Joanne Rege* donata. *Pagos* numerat supra centenos; populo (quæ communis montanis hominibus dos est) abundat ùt maximè, hodiéque narrat *Ælurius* An. 1620. cùm vicesimus quisque patrum familias (*possessionatos* appellant) ad bellum mittendus esset, milites ex solo Comitatu 720. censos esse. *Thermas* saluberrimas habet *Landeka*, quas *Curæus* medicè descripsit; *Acidulæ aquæ* tanto erumpunt numero, ut earum duodecim suis appellentur nominibus; *Lapides Carbonarij* in fabrorum usum effodi possunt copiosissimè, at quia materia ex silvis suppetit, negliguntur. In *Wilhemsthal* (quam Civitatulam *Wilhelmus Oppersdorffius supremus in Bohemia Monetæ Præfectus* An: 1581. reparavit, & de suo nomine dici voluit) auro & argento, avorum memoriâ ad aliquam nominis claritatem pervenerat, nunc jacent omnia.

ivitates sedes æcipuæ.

ominum altitudo.

ur. in Glagraph.

uibus re- s Comi- us abun- maxi-

Cingitur *Comitatus* universus altissimis Montibus & silvis, ex quibus cæsâ materiâ (duodecim millia orgyarum quotannis) in fluvios dejiciuntur, & *Glacium*, *Habelsvverdam*, & *Landekam* imò & *Glacio Nissam* usque quoties Emtores postulant demittuntur; hic præcipuus (præter tributa) in *Comitatu Regis* est proventus. Fluvij *Nissa* (qui in Comitatu nascitur) *Bila*, *Bistrice*, cæterique, truttarum, aliorúmque piscium feracissimi, sic, ut majores vix alibi in his nostris oris reperiri possint, medium quoddam genus inter *Salmonem* & *auratam* (Lachs-Forell) singularis cujusdam svavitatis est, idque magno numero capitur; silvæ ferarum omni genere plenæ; Molares lapides circa *Lomnicium* (*Lomnicz* Bohemicè latomiam sonat) optimi, procul devehuntur.

Levinenses Oppidani tornatores plerique sunt, & miro artificio *cochlearia parant lignea*, quæ in vicinas, remotásque Provincias perferuntur; miraculo est ipsa rerum, quas torno perficiunt, parvitas; hoc ipso anno, dum hæc scribo, 1673. emi aliquot obolis, dum illac iter facerem, unum *Cerasi Nucleum*, in quo *duodecim duodenæ cochlearium* spectabantur, rursus tantidem comparatam pixidulam *Apis* magnitudine, quæ 24. cochlearia elegantissimo artificio distincta claudebat.

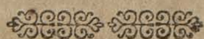
Ars tornandi.

Arces desertæ non paucæ hodiéque in *Comitatu Glacensi* visuntur. Ad *Levinum Homole* (Bohemicâ lingvâ quasi dicas *meta lactis* densati) spectabat olim ad *Krussinas*, qui *Nachod* Arcem tenebant; Arx *Carpenstein* à *Carpis* populis, (ùt suspicor, de quibus libro II. aliquid dixi) condita, ad *Landekam* latronum nidulus, An. 1443. *Schnellenstein* circa Annum 1425. *Keilberg* An. 1450. *Conradsvvald* 1469. dejectæ. Pagum (*Mellink*, Mielnik olim) totius *Comitatûs* antiquissimum vocat *Ælurius*, ibi, inquit, *taberna Bohemica, in quam Bohemi jus antiquissimum habuerunt!* sed istud quid miri continet, cùm *Comitatum Glacensem* ante duo sæcula pluribus in locis *Bohemicè* adhuc locutum probari possit? In ipsa *Urbe Glacensi*, *platea* dicta *Bohemica*, Bohemis constabat, quibus *Judex* suus Bohemicè Jus diceret, eáque lingvâ lites finiret; *Bohemicè Privilegia Tribuum Glacensium* quarundam conscripta ipse vidi, sed hæc antè dicta, prætereo. *S. Wenceslai* Ecclesiâ post arcem *Glacensem* stabat ad *Melitenses*

Lingvâ bohemicâ olim utebatur Comitatus.

 Equi-

Equites pertinens, in qua *Bohemus Sacerdos* Catholicus dicebat ad populum, cui Parochiæ undecim pagi, qui decimas ferrent, & ad ſacra venirent, attributi fuêre.

§. IV.

De Nobilitate in hoc Comitatu; déque ejus fidelitate; tum de mutatione Religionis.

Familiæ Nobiliſſimæ.

NObiliſſimas Familias in hoc Comitatu reperies: *Panvvicij* (ex quibus *Erneſtus de Panvvicz*, cui hodie in hoc Comitatu *Tabulæ* commiſſæ ſunt, Diſcipulus quondam meus, mihíque ſemper amore ſincero conjunctus, Vir eruditus, & Philoſophiâ, & Juris ſcientiâ clarus) *Panvvicij*, inquam, jam An. 1341. *Glacenſis Arcis Burgravij & Præfecti*, nunc *Commendantes* dicimus nominantur, eorum decora alteri loco ſervantur. Fuêre hîc quoque *Glaubicij vel Globicij Equites*, ſunt hodiéque *Stillfridij* (atque ut quàm diutiſſimè perennent ac floreant, animitus voveo!) *Comites*, *Herberſteinij*, *Götzij*, Barones *Stredele de Montani*, *de Morganthe*, *&c.* tum Equites *Schenckendorffij* (atque ex ijs vetus Patronus *Wolfgangus Henricus* Vir omnium ſcientiarum) ſunt *Reichenbachij*, *Ullersdorffij* (ex quibus *Joannes Ullersdorff* amantiſſimus nominis mei, & ſtudiorum meorum) *Salhauſij*, *Moſchenij*, *Cziſvviczij*, *Eckersdorffij* (jam in Bohemiam tranſlati) *Donigij ſeu Ratoldi*, *Raſſinij*, *& Haugvviczij* (Bohemicæ originis tres ſtirpes) pluréſque alij, quos, dum *Arneſti* Sanctiſſimi Præſulis vitam *Comitatui Glacenſi* dedicarem, enumeravi.

Laus Nobilitatis in hoc Comitatu: ſemper Regibꝰ ſervata fides.

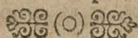
Nobilitas hujus *Comitatûs* plerumque pro *Bohemiæ* Regibus omni ætate ſtetit; quæ pulcerrima laus habetur. In *Huſſiticis* bellis, pro *Sigiſmundo*, *Alberto* pugnârunt, tantáque fuit eorum fides, ut quidquid vicina *Sileſia* clamaret, nunquam cogi potuerint, ut *Regem* ſemel coronatum dejererent; vide quæ in *Arneſti vita* de ſtudio Fidei Catholicæ memoravimus. At prioris ſæculi initio *Lutherus*, deinde paulò pòſt circa Anno Ch. 1530. *Gaſpar Schvvenckfeldius* hæreſiarchæ, uterque corruptis *Glacenſium* primarijs Viris, ac fæminis, omnem propè priorùm ſæculorum gloriam corruperunt:

Religio Catholica priore ſæculo in Comitatu afflicta.

Lutheri hæreſin tota propè Nobilitas, tum & pleraq; oppida ſunt amplexa; *Schvvenckfeldius* ipſe *Glacij* præſens (quem malè *Ælurius Anabaptiſticam* hæreſin docuiſſe tradit) libris virulentiſſimis ſparſis, ad enthuſiaſmum ſuum, & *privatos Spiritûs Divini* (ſcilicet) *inſtinctus* populo tam diſertè commendabat, ut non alibi fæliciùs, quàm *Glacij* errores provenirent. A. 1538. Myſtas ſuos *Schvvenckfeldius Glacij* habebat quendam *Fabianum Eckel*, poſt eum *Sebaſtianum Eiſenmannum* Achatem Schwenckfeldij; *Habelſchvverdæ* regnabat *Schvvenckfeldius* magis, quòd in ea Civitate Anno 1533. viam illi muniverant *Anabaptiſtæ*, qui tanto numero *Habelſchvverdam* confluxerant, ut obſerato Templo, & conclavatis foribus, nemo Civium, anni uniùs ſpatio, *Templum* ampliùs adire voluerit, tota illa Civitas (præcipuè A. 1545.) *Domus* una videbatur, & *Anabaptiſtarum Commune*. Pellebantur illi quidem ex Urbibus, neque *Erneſtus Bavariæ* Dux conſiſtere illos patiebatur, præſertim advocato *Glacium*, *Chriſtophoro Neatio SS. Theologiæ Doctore*, *Decano* conſtituto, Viro Catholicæ rei propugnandæ, & promovendæ percupido (cujus, & *Hieronymi Hanovvsky* ſtudio, *Glacij Catholicorum Sacerdotum* parva Synodus An. 1556. celebrata eſt, hæretici libri publicè incenſi, *Prædicantes* hæretici exacti

exacti) malum tamen hærebat in fibris, sic ut A. 1559. undecim in *Senatu Glacij Schvvenkfeldiani* sedisse legantur.

Absolutis ijs, quæ universim de *Comitatu Glacensi* historiæ Veteres suppeditant, operæ pretium esset de ipso *Glacio* scribere; at si describendam mihi omnium Urbium historiam susciperem, nunquam operi meo finem possem imponere. *Ælurius Glacensem* Urbem tantâ diligentiâ descripsit, ut nihil ulli relinquere voluisse videatur; Sed in hoc minimè ferendus est ejus error, ùt antè narravi, quòd *Comitatum* in sacris ad *Episcopum Wratislaviensem à Curæo* deceptus, pertinere putavit; nihil enim certius est, quàm & nunc, & olim ab immemorabili tempore ad *Archidiœcesim Pragensem Glacium* pertinere, ídque *Ælurium* ipsa illa, quæ de *Ernesto* attulit, docere potuissent. Mirificam *Divæ Matris* statuam in *Melitensi*, nunc in *Societatis Ecclesia* stantem, quæ vultum à *puero Ernesto* avertit, in eodem libro æri incisam obtuli spectandam.

§. V.

Series Capitaneorum Comitatûs Glacensis.

ADduxit *Ælurius* nomina quorundam, sed ità corruptè, ut nihil corruptiùs esse possit; sciat verò *Lector* paucos adferri, non omnes, alios enim Vetustas sepelivit.

Wolfardus de Cedlitz circa Annum 1363.

Beneß de Wartemberg 1382. Bohemus Baro. malè *Ælurius Mertenberg* posuit.

Stephanus Podußka de Martinicz Bohemus ab An. 1389. usque ad 1395. hujus vidi complures literas in Archivo Collegij Glacensis cum *Nymphæis*.

Joannes Dux Oppaviensis & Ratiboriensis, qui Antecessorem suum occiderat A. 1396. jussu *Cæsaris Wenceslai*, ab An: 1397. usque ad A. 1400.

Bernardus Schnellenstein A. 1416. & sequenti.

Putha de Czastolovvitz. 1423. Baro Bohemus.

Haßko de Waldstein. 1437. Baro Bohemus.

Marquard de Misilevvitz, 1439. legendum de Mezilesicz, Bohemus.

Joannes de Toczik, lege *Tocznik* Bohemus 1447. Hi duo ùt apparet, sub *Victorino Podiebradio* Magistratum gessêre. Post hos

Hinek Krussina Baro Bohemus, Dominus Glacij, 1447. tum

Georgius de Podiebrad 1455. postea Rex Boëmiæ, loci Dominus.

Joannes de Warnsdorff 1463. Georgij jam Regis Aulicus.

Joannes de Panvicz, 1498. *Georgius de Preitenstein* 1509. Hi duo postremi, ille pro *Ducibus Münsterbergæ*, hic pro *Comitbus Hardekanis*, Magistratum gessêre, ùt etiam ij, qui seqvuntur:

Petsch, Czißvvicz, Hund, Reinvvalt, Hancke, Regern, & Schaffman. At postquam Comitatus ad *Bohemiæ Reges* reversus est, post *Ernesti Ducis Bavariæ* mortem A. 1560. Regij Capitanei fuêre:

I. Christophorus Mucheker de Bukau, Pragæ nominatus A. 1572. huic

II. Joannes de Pobschütz & Falkenau successit, eóque mortuo

III. Christophorus de Schellendorff, qui obijt 1583.

IV. Joannes de Panvitz mortuus 1588.

V. Melchior de Rechenberg Baro Lutheranus.

VI. Henricus de Logau, Vir Catholicus, Eques Melitensis, Bohemici Prioratûs Receptor, Oppaviensis Commendator, &c.

Henrico altiùs ascendente, in ejus locum successit, An. 1607.

VII. Nicolaus Gersdorff de Malßvvicz Dominus in Horka majore. Post hunc

VIII. David Baro de Czirnhaus & Polchenheim; quem Pseudorex *Fridericus* confirmavit.

Receptum *Ferdinandi II. Cæsaris* armis *Glacium An. 1621. Carolo Archi-Duci Episcopo Wratislaviensi* donatum, & brevi rursus ad *Regem* devolutum fuit, impositusque est Capitaneus Regius

IX. Philippus Rudolphus Comes à Liechtenstein Stirpis Castelkornææ, Pater *Caroli Principis & Episcopi Olomucensis,* de quo apud se nato meritò *Glacensis Civitas* gloriatur. Patri ad novas dignitates abeunti, suffectus est (nisi me fallit memoria)

X. A. 1626. Adamus Godefridus Berka familiæ Illustrissimæ Procerum Bohemorum; tum

XI. Arbogastus Comes ab Anneberg. Eóq; defuncto

XII. Christophorus Dominus de Lobkovvitz, postea Supr: Præfectus Regni Bohemiæ.

XIII. Melchior Ferdinandus Comes Gassin.

XIV. Joannes Comes de Bubna, Dominus in Zamberg, & Liticz. Hic mortuus successorem accepit

XV. Joannem Comitem de Götz magni illius Militiæ Ducis filium; Dum hæc exprimuntur Typis decessit, & locum dedit Illustrissimo Comiti *Wenceslao ab Althann* humanissimo, omnibúsq; Procerum virtutibus, & artibus ac scientijs excultissimo Viro.

§. VI.

Series Præpositorum Cœnobij S. Mariæ in Monte Glacensi. Arx Glacensis olim dicta Frastenberg.

De Præposito in Monte B. Virginis Glacij.

Canonicorum *Regularium S. Augustini celebre Glacij* Cœnobium, ut antè innuebam, sub *Præposito* ejusdem Ordinis, stetit in Monte super Civitatem, ubi nunc altissimè ex laterculis & saxo propugnacula visuntur, sic, ut nè vestigium quidem percelebris *Ecclesiæ Beatæ Virginis,* & totius amplissimi Cœnobij (uti & non procul *S. Wenceslai* Bohemicæ Parochialis Ecclesiæ supersit. Cœnobium *Ernestus I.* Archiepiscopus sub *Carolo IV.* fundavit; descripsi *Cœnobij* fundationem, Ecclesiam, opes, & quidquid memorabile de eo inveniri potuit attuli in *Vita Ernesti I.* Archi-Episcopi Pragensis, omisi tantùm *Ordinem Præpositorum,* quem hic adferam ex *Archivo illius Cœnobij,* quod inter manus meas sæpius fuit, non parvo labore hinc atque indè descriptum, partim ex *Contractibus* quibusdam in membrana scriptis, partim ex fragmento quodam, cui titulus est *Chronicon Glacense* M. S.

Catalogus Præpositorum Glacensium.

I. Præpositus ab Ernesto Archiepiscopo ex *Raudnicensi* in Bohemia Cœnobio huc translatus, & præsentatus fuit *Joannes* (cognomen nullibi reperire potui) Vir sanctimoniæ & doctrinæ famâ inclytus, natione *Bohemus,* cujus quasdam Lucubrationes in *vita Ernesti* laudavi. Obijt An: Domini 1382.

II. Præpositus in Glacz *Joannes* natione *Austriacus,* electus & confirmatus An. 1382. 24. Aprilis. Resignavit Præposituram in manus Vicariorum *D. Archi-Episcopi Pragensis,* & ipse reliquam vitam egit in *Cœnobio Saganensi.*

III. Præpositus in Joannis locum *liberis* Capitularium votis electus An. 1396. *D. Petrus,* confirmatus 18. Aprilis; fuère tum sub illo in Cœnobio Glacensi Presbyteri decem, Diaconus unus, & unus Conversus. Additur in quodam Manuscripto: *D. Petrum* ante ingressum suum in Religionem fuisse *Cancellarium Wratislaviensem, insu-*

in ſuper bonum, & glorioſum Rhetorem. Hæc ibi.

IV. Poſt obitum *D. Petri* electus eſt An. 1403. *Auguſtinus.* Confirmatus 7. Julij; qui reſignavit An. 1413. & ejus loco electus eſt tertio nonas Junij.

V. Præpoſitus Lucas. Hujus tempore fundatum eſt *Monaſterium Corporis Chriſti Cracoviæ in Caſimiria*, & ex *Glacenſi* Cœnobio Fratres petiti, ex his *Conradus* electus in Præpoſitum Cœnobij ibidem, & poſt Conradum *Joannes Auſtralis*, & poſt hunc *Georgius*, omnes tempore Lucæ Præpoſiti, qui etiam ad tempus fuit in Caſimiria. *Tantæ verò famæ fuit Monaſterium noſtrum in Cracovia* (exſcribo M. S. Codicis verba: *quòd etiam Regina Hedvvigis, tempore Joannis Præpoſiti cum Sereniſſimo Principe Wladislao Rege Poloniæ Conſorte ſuo, petiverit, & obtinuerit fraternitatem nobiſcum.*

Henricus Præpoſitus [...]tis ſerva[...] Glaciū.

VI. Præpoſitus Henricus electus An: 1435. 1. Aprilis. Hic eſt ille *Henricus* qui *Glacium* ſervavit: cùm enim An. 1428. *Taboritæ* in conſpectu *Glacij Joannem Ducem Münſterbergicum* cum exercitu, Duce ipſo cæſo, profligâſſent, & Cives deſperatione Urbem dedere vellent, *Henricus* tum adhuc *Prior*, indutus loricâ & enſe, familiam Cœnobij armatam ad Civitatis portas adduxit, quo exemplo & cohortationibus *Henrici* inprimis, animati *Cives* corripuerunt arma, & hoſtibus viriliter reſtiterunt. Confirmatus primùm *Henricus* eſt 9. Septembris An. 1435. quòd *Adminiſtratores Archi-Epiſcopatûs* non *Pragæ*, ſed *Zittaviæ* degerent. Obijt plenus meritis An. C. 1453.

In Cœnobij Vitam Ar[...]neſti.

VII. Præpoſitus eodem anno electus eſt XI. Cal. Februarij *Jacobus*, jam decrepitæ ætatis. Sub hoc *Præpoſito* cùm *Fulnecenſe Cœnobium* (jam Anno 1398. fundatum) penuriâ Religioſorum laboraret, ex hoc *Glacenſi* miſſi eò Fratres fuêre, ùt *Chronicon* M. S. ſignificat.

VIII. Præpoſitus poſt *Jacobum*, qui triennium regendo non ſuperarit, electus eſt *Michaël de Niſſa* An. C. 1456. Hic *Michaël Chronicon* illud M. S. (à me toties in *Vita Arneſti* citatum) conſcripſit; diúque cum ſumma laude præfuit, ac demum An. 1489. 2. Junij deceſſit.

IX. Præpoſitus Benedictus, electus eſt ultimâ Junij, 1489. Hic maximas tricas, & contentiones habuit cum *Gregorio Werneri* Plebano Noribergenſi Promulgatore Indulgentiarum, (quæ lites in *Archivo Præpoſituræ* per longum, & latum, ùt ajunt recenſentur.) Reſignavit *Præpoſituram*, factúsque eſt *Præpoſitus Landskronæ*; ei ſucceſſit

X. Præpoſitus Georgius Beijer, electus 7. Aprilis An. 1491. Confirmatus 6. Maij. Obijt A. 1504. in vigilia SS. Philippi & Jacobi. Poſt hunc

XI. Præpoſitus Paulus electus 17. Maij, & confirmatus 27. Maij, 1504. Poſt hos undecim non potui (quanquam diligentiſſimè inveſtigârim) ſucceſſionem *Præpoſitorum* conficere. Anno 1565. fuit *Præpoſitus Joannes.* Item Præpoſitus *Andreas*; ſed quando neſcitur.

Ultimus Præpoſitus fuit *Chriſtophorus Kermiſerus* An. C. 1593. Qui cùm unicus eſſet in illo Cœnobio, & hæreſi dominante tueri ſeſe non poſſet; nè in eorum manus veniret, *Pontifice, Cæſare, Archi-Epiſcopo Pragenſi*, atque ipſo *Kirmiſero* volentibus, & tradentibus, *Præpoſitura in Societatis JESU Collegium* permutata eſt, ùt in *Vita Erneſti* pridem narravi.

Arx Glacenſis Fraſtenberg.

Statuta Caroli IV. MM. SS. plurima, præcipuè in Cæſarea Bibliotheca Viennæ M. S. Ambraſianum n. 400.

Extremum hoc ex intima *Bohemiæ* antiquitate adjicio: Oppidum *Glatz* hoc ſemper nomine, nec aliter, appellari; ſed *Arcem Glacenſem* non item. In antiquiſſimis *Statutis Caroli IV.* inter Arces, quæ à *Regno* alienari non poſſint, legimus *Arcem Glacenſem*, ùt ait Carolus, ſeu *Fraſtemberg.* Mihi quidem compertum non eſt, quâ ratione apud *Glacenſes* hoc nomen exoleverit; nihilominus in alio vetuſto

M. S. Codice omissum video illud *seu*; ac fortè *Frastemberg* aliud *Castrum* fuit nobile, & munitissimũ quod prostare, & servare ad securitatem Regni multum interesset; res tota dubia est, arbitrio *Lectoris* finienda.

CAPUT VI.

De Silesia Regni Bohemiæ Provincia. Historici Silesiæ Scriptores; unde Silesiæ nomen; de Principibus Silesiæ, ac Principatibus; de Nobilitate Silesiæ; de opibus, & terræ Genio; de Civitatibus; migrationes Germanorum in Silesiam; quædam de Wratislaviensi Episcopatu, de Cœnobijs, & Templis; quâ ratione Silesiæ Duces ad Coronam Bohemiæ accesserint; de nummo S. Petri; de Privilegijs Silesiæ, præsertim Ducum Brigensium. Transactio Kolovvratiana.

Silesia Coronæ Bohemię conjuncta.

Silesiam ad Coronam *Bohemiæ* hodie pertinere, atque eo ipso, quòd *Rex Bohemiæ* coronatus sit, alio nullo addito, eundem *Moraviæ Marchionem*, & *Silesiæ supremum Ducem* esse, nemo dubitat; æquè dubium esse non potest, *Silesiam* olim ad *Polonos* pertinuisse, imò & *Poloniæ* nomine apud Veteres Scriptores censeri, út in *Epitome historica Bohemiæ* probavi; quâ porrò ratione, & quibus tradentibus *Bohemiæ* accesserit, ibidem legi potest, idque suo loco explicabimus diligenter, cùm *Archivi Regij* literas compendio referemus.

§. I.

Iudicium de quatuor Silesiæ Historicis.

Judicium de Silesiæ Scriptorib⁹

DE *Silesia* scripsêre permulti, quatuor potissimùm celebrantur: *Curæus*, *Schickfusius*, *Polius*, & *Henelius*. *Polij hemerologium* nunquam videre contigit; qui vidêre, negant magnum esse operæ pretium, cùm illa omnia ex ordine temporum in *Schickfusio* legantur; tres reliquos diligenter, & sæpius pervolvi; *Curæus* Scriptor est fabulosus, *Schickfusius* mala mens, malus animus, ut cum *Terentio* loquar; *Henelius* (quem ipsum aliquando *Camencij* apud Abbatem *Simonem Ridiger* Prælatum incorruptæ, & integerrimæ mentis, Anno 1654. vidi, & familiarem habui) omne tulit punctum, & quamvis *Schickfusio* antiquior, omnes illos simplicitate, candore, veritate, cæterisque historiæ dotibus vicit; quæ laus major evadit, quòd duos tantùm libellos (quod sciam) ad *Silesiæ* historiam pertinentes vulgârit, *Silesiographiam*, & *Breslographiam*, utramque *Francofurti* editam Anno 1613. in ipso flore *Bohemiæ* & *Silesiæ*: nam sequentibus annis omnia mutari vidimus; præter alias igitur historiæ dotes laudem etiam summam brevitatis *Henelius* est consecutus; ex eo præcipua de *Silesia* adferemus, ijs adiunctis in loco, quæ in *Adversaria* pridem retulimns; at priùs de *Curæo*, & *Schickfusio* dicendum, nè prædamnatos, & solâ accusatione, indictâ causâ, obrutos illos esse, sectatores eorum querantur. Quid fabulosius obsecro in *Curæo*? quàm cùm narrat *Judæos semper permixtos fuisse*

Quæ in fabulis Curæi.

Ger-

C[...]us in An-n[...]. Siles. mi [...]g. 14.

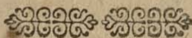
Germanis, ac singulari DEI providentiâ factum (verba ejus annumero) *ut hæ gentes jungerentur;* rursus ait, *Israëlitas ductores fuisse Cimbrorum.* Unde id quæso accepit, aut quando id contigisse credemus? Illud paradoxum: *Henetorum lingvam,* quæ eadem sit cum *Slavica*, olim fuisse, & appellatam esse *Gallicam*; quæ isthæc somnia? *gerræ germanæ* Plautus diceret, *atque ædepol lyræ, lyræ!* Talia, & illa sunt: *Attilam* non in *Pannonia*, *sed in Silesia* regnavisse; *Svevorum* appellatione in Tacito *Silesios* comprehendi; inde *Schvveinitz* (quasi Urbis illius insigne nesciret) & *Schvviebus à Suionibus*, *&* *Svevi* deduci; *Ottonem Imperatorem* non profectum esse Gnesnam ad Corpus *Sancti Adalberti* pietatis causâ, sed ut *Polono Principi Regiam Coronam* imponeret; aliud Veteres omnes tradiderunt: nimirû urebat *Lutheranum* hominem pietas illa totius Antiquitatis, quâ *Divorum Martyrum* coluntur exuviæ. Sed in hoc maximè ridiculum se ostendit, cùm *Divam Hedvvigem*, *Lutheranam* conatur ostendere; scilicet animo ità comparatam fuisse, ut si *Lutherum* audisset, sinè dubio *Lutheranis* accessura fuerit, *Romanâ Ecclesiâ* relictâ. Unde igitur ea mens *Divæ Hedvvigis Curæo* nota fuit? & an ob eam caussam pro *Lutherana* haberi possit, æstimarique, quòd quid *Lutherana* fides sit, nescierit? hâc ratione *Turcæ* Christiani à *Curæo* dicentur, quòd, si inter *Christianos* nati, & educati forent, *Christianè* crederent, & viverent. Hæc paucula in exemplum adduxi.

pa[.] 18.

pa[.] 3. & seq.

De Schickfusij quibusdam erroribus.

Jam ad *Schickfusium;* hunc ab ipsis *Silesijs* non alio propè, quàm *mendacissimi Scriptoris* (quoties ejus mentio fiebat) titulo insigniri sæpius ipsimet audivimus. Quæ non ille in commendationem *Novæ* suæ *religionis* artificiosè confinxit? plus valuêre apud hæreticum hominem centum anni à *Luthero*, quàm tot superiora sæcula, quibus avita, & ab *Apostolis* per manus tradita ad nos usquè religio in *Silesia* floruit, argumentum ingens scribendi, si mala mens abfuisset. *Judæos Wratislaviâ expulsos* queritur, quasi miraculum compunctæ pugionibus hostiæ, & sangvinem per plateas Urbis rivis fluentem, & mensam illam in *Curia Wratislavia* repositam cruentam ignorare potuerit. Quid de perpetuo, & contestato omnibus historiæ locis in *Polonos*, *&* *Bohemos* odio dicam? quid de disputationibus supervacaneis, & prorsus futilibus, de *antiquis Silesiæ* nominibus, quæ pridem refutata legere in *Henelio*, aut in *Cluverio* potuit? an ergo nesciebat *Silesios* novum, & advenam esse populum, quibus illa nomina *Taciti* temporibus usitata nullo modo possent congruere? Sunt alia plurima, quæ nunc condonantur.

§. II.

Populi qui incoluêre Silesiam. Termini Silesiæ olim ampliores.

Sil[...]æ Veter[...] populi

Clu[...]r. l. 3. Dr[...]r. p. 5. La[...]s in LL. de [...]grat. Ge[...]n Quad.

SIlesiam olim à *Quadis*, quos *Germaniæ* populos fuisse, & *Germanicâ* usos lingvâ eruditi omnes consentiunt (videatur Vir irrefragabilis *Philippus Cluverius in Antiqua Germania*, & in *Introductionibus suis Geometricis*, idque disertè probantes, *Dresserus*, *Lazius*, aliique) à *Quadis*, inquam, habitatam, partim etiam à *Lygijs*, certum est, & subscribit *Henelius* Neostadiensis Silesius. *Quadorum* gente bellicis calamitatibus unà cum *Marcomannis* itidem Germaniæ populis, aut excisâ, aut aliò migrante, successêre *Slavi* gens *Sarmatica*, prægravante domi multitudine in *Illyricum*, & inde *Czecho*, *&* *Lecho Duce*, vel etiam rectiore itinere, transmisso

Jo: Rawen in Cosmogr. Henel. C. 1. Silesiogr.

Vistulâ, ut libro 2. dictum, huc profecta. *Silesiæ* nomen annos 500. non superat; inde natum existimant *Poloni, Bohemique* Scriptores, Ze ſau ſe ſlezli/ id est: quòd multæ, & variæ gentes in unam provinciam confluxerint; *Cromerus* ait, hoc nomen *Silesiæ à Slavis* populis circa Annum Domini 1163. esse impositum. *Henelius* ait: ex Lingva sola Polonica (seu Slavica) Silesiæ nominis, uti & Urbium Silesiæ vetustiorum, rationem petendam esse; vide mihi nullo fuco affectûs decolorem, ac Veritatis ipsius orationem! idem refutat eos, qui *Silesiam ab Elysijs*, vel *Lygijs* dictam putaverunt, refellitúrque unà *Ortelius, qui Silesiam* ab amne, vel à Rege *Schleso* deduxit; quis enim amnis, quis *Rex Silesiæ Schlesus* unquam in ulla historia reperitur? ridiculè *Ælurius à Silendo Silesiam* derivat, quòd de ea nihil propè historici retulerint (quasi verò *Germaniæ* populorum nomina à Latinis primùm sint imposita) sed mox sese quasi in melius corrigens à vocabulo *Schloß Silesiæ* nomen inflectit, quòd in ea præclaræ Urbes, & arces spectentur; quæ, ut reor, refutatione non indigent, cùm nullâ authoritate, aut ratione nitantur; quæ subjicit, Lectoribus examinanda relinquo, videlicet: antiquæ *Silesiæ* nomina fuisse *Lygios, Monimos, Lutiburos, Batinos, Corcontios, Asciburgios, Cognos, & Sidones*, & alia nominum monstra in extremis historiarum marginibus malè hærentia. Porrò *Silesia* in longum *quadraginta* milliaribus Germanicis, in latum mediâ parte minùs extenditur. Latiores olim extitisse *Silesiæ* terminos in confesso est, & olim *Osuencimensis, & Zatorensis* Ducatus (cujus Duces *Piastææ stirpis Bohemicis* familijs, sæpius, nominatim *Baronibus Sselembergicis* per conjugia implexi fuère) item *Severiense, & Fraustadiense, seu Wuchanense* territoria ad *Silesiam* pertinebant. Illi duo sub *Casimiro Jagellonis* filio ad *Poloniam* redierunt, *Severiense à Wenceslao Tessinensium Duce, Sbignæo Cardinali, & Episcopo Cracoviensi* pro 6. marcarum millibus venditum; postremùm à *Casimiro Wladislai Lokteci* filio Anno 1343. contra pacta conventa interceptum, & à *Glogoviensi Ducatu* avulsum scribit *Henelius*.

Unde Silesia dicta. — Vide lib. 2. — Slezácy. — Hagek in Annal. — Cromer. l. 6. hist. Polon. — Ortel. in Theatro Orbis. — Ælur. in Glaciogr. P. 1. — Silesiæ termini. — Michael Neander in Orbis. Münster Cosmog. — Henel. Silesiogr.

§. III.

De Silesiæ Principatibus; quot fuerint, sintq; hodie. Feudales sunt omnes. Nobilitas Silesiæ præcipua.

Silesiæ Principatus.

Sexdecim Silesiæ *Principatus* à totidem primarijs Urbibus appellantur: *Wratislaviensis, Swidnicensis, Jaurowiensis, Glogoviensis, Saganensis*, (hic olim Saxoniæ Duci paruit, quem *Ferdinandus I.* Anno 1548. redemit; nostrâ ætate Zdenkoni Lobkovicio venditus) *Oppaviensis, Oppoliensis, Ratiboriensis, Tessinensis, Nissensis* (hunc *Jaroslaus* Princeps, & *Wratislaviensis* Episcopus à Patre sibi datum, odio *Henrici Barbati*, Wratislaviensi Episcopatui in perpetuum circa Annum 1200. adjunxit, quémque alijs alij ditionibus, *Brzecislaus Episcopus, Grotkoviensi* territorio, reddiderunt auctiorem) *Lignicensis, Brigensis* (qui suum ad nostra tempora habuerunt Ducem à *Piasto* legitimè descendentem) *Münsterbergensis, Olsnensis* (nunc Principis Wirtembergici) *Carnoviensis, seu Jägerdorffensis* (quem unà cum *Oppaviensi, Ducis* titulo, *Carolus Liechtensteinius* obtinet) & *Crosnensis* (qui *Electori Brandeburgico* paret) cæteri omnes (septé illis, quos nominavi, *Saganensi, Oppaviensi, Nissensi, Münsterbergensi, Olsnensi, Carnoviensi*, & denique *Crosnensi* exceptis, qui tamen feudales sunt) cæteri omnes *Jure Feudi* in

in *Regum Bohemiæ* potestatem pervenerunt. Porrò *Crosna* unà cum *Zulichio*, *Sommersfelda*, *& Boberßperga* oppignorata *Brandeburgicis*, nec præstituto tempore liberata, primúsque ex ijs *Crosnæ Ducem*, *Ferdinando I. Bohemiæ Rege* consentiente, se scripsit *Joachimus II. Elector Brandeburgicus*. Plures alij in antiquitate *Silesiæ Principatus* leguntur, ùt *Coslensis* (ab oppido *Kozle*) *Ribnicensis* (à Ribniko) *Sprottaviensis* (à Sprotta) *Stinaviensis* ad Oderam (à Stinavia) *Glivicensis* à Glivitio &c. Nimirum cùm *Principes* pluribus prolibus familiam suam auxissent, necesse erat, unum eundémque *Principatum* in plures dividi, ac nè alter frater alteri enormiter prælatus videretur, adjicere & *titulum Principatûs*; unde graviter hallucinaretur, qui emtâ, aut devolutâ ad se aliquâ earum ditionum, quæ *Ducem* olim habuissent, continuò propter eam ditionem, (nisi *Feudi Domini* specialis accederet voluntas) *Principis*, *vel Ducis* titulum usurpare se posse crederet; non enim his (quæ paulò antè enumeraveram) Civitatibus, aut oppidis, aut arcibus inhærebat *Principatus*, sed ipsis Personis *Principum*, ac filijs, qui videlicet Principes nati fuissent. Ex *Piastæa* Principali, ac Regia *Poloniæ* gente plerique istorum Principum descendebant; unde illi conficiebant: *Poloniæ Reges* non in se, ac sua (præsertim si *Piastæi* non essent) sed se in *Poloniæ Regnum* Jus habere; certè *Henricus Barbatus*, aliique *Silesiæ Principes*, *Poloniæ se Principes* appellabant, quódque amplius est, in authenticis *Lignicensium*, *& Brigensium Ducum* literis adhuc An: 1307. legimus inter alios titulos *Hæres Poloniæ*, & quòd postea *Wladislaus Loktekus* eos per injuriam, ùt ipsi sentiebant, in Regno occupando antevertarit. Hæc tamen ego sinè ullius præjudicio scripta velim; quod in *Henelio*, cæterisque *Silesiæ* Scriptoribus reperiebam, exscripsi; vide *Annales Schickfusij*. Adferam in Genealogijs suo loco, in *libris Miscellaneorum* sequentibus, generalem quandam *Tabulam Silesiæ Principum* familiæ *Piastææ*, ex quibus nulli omnino hodie posteri supersunt. *Jure clientelari* omnes *Silesiæ Principes*, *Bohemiæ Regibus* nunc sunt, ac fuerunt obstricti, ob quam caussam Pactum confraternitatis inter *Joachimum Brandeburgicum*, *&* *Fridericum Ducem Lignicensem*, velut naturæ feudi adversans, rescidit *Ferdinandus I.* *Schickfus.*

Baronatus Liberi Silesiæ.

Quatuor Baronatus Liberos, nullius, præterquam *Regis Bohemiæ* Majestatem agnoscentes, habebat Silesia: *Wartenbergæ Donenses*, *Milicij Maltzanos*, *Plesſæ Promnicios*, *Trachenbergæ Kurtzpachios*, deinde *Schaffgotzios*. Præcipui in Nobilitate Silesiæ censentur: *Beßij*, *Braunij*, *Donati*, *Kitlicij*, *Kochlicij*, *Kotulinský*, *Logi*, *Mettichÿ*, *Opersdorffÿ*, *Barchvicij*, *Proskovij*, *Röderi*, *Schöneichÿ*, *Sedlniczkÿ*, *Tschirnhausij*, *Wrbnæ*, *Zedlicij*, plurésque alij, ut Nobilitatem *Oppaviensem* prætercam, quam percensebimus suo loco. Nobilitas primaria.

§. IV.

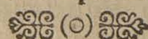
Divitiæ Telluris Silesiticæ.

DE *Telluris genio* dicendum aliquid est: *Baccho* inimicam esse *Silesiam* scripserat *Dubravius*, cui *Henelius* respondet: *Crosnæ* jam Anno 1493. vineas fuisse; at *Dubravius*, forsitan feracitatem, & præstantiam vini abesse *Silesiæ* dicere voluit, quod est certissimum, & reprehendi non potest. *Agri* laudabiliores censentur, *Wratislavienses*, *Strzelenses*, *& Leobschicenses*, qui aliquando sexto, septimo, octavo, nonnunquam etiam decimo fructu cultores exhilarant; sed præcipuus *Silesijs ex lino* Agri.

Linum. Rubia.

lino (quod hîc laudatissimum nascitur) & ex *sativa rubia* (quâ lanæ primùm præcolorantur, & ad alios colores penitùs, & firmiùs combibendos initiantur, & præparantur) est quæstus. Ex *Acori* quoque radicibus, quæ sponte proveniunt, alióque evehuntur, lucrum *Silesia* quærit; nec auro, & metallis cæteris caret: *Goldberga* circa Annum 1200. tam ferax fuisse dicitur, ut septimo quoque die 150. libras auri redderet, & 500. metallicos, seu fossores numeraret; *Leobergæ*, *Strigoviæ* (hodie in *Zuckmantel*) *Reichensteinij*, *Langenoviæ in Grunau*, multisque alijs in locis, integra puri auri frusta effodi novum non erat. *Reichensteinij* præcipuè, ubi fodina, *Aurei Asini* nomine, clarissima; olim ad *Camencense Cœnobium* Cistercientium spectans, quæ, quâ ratione abalienata sit, piget dicere. Eam, uti & *Silberbergam* ditioni suæ adjecit patrum memoriâ *Joachimus Ferdinandus Dux Brigensis* An: 1599. emtam à *Petro Wok Rosensi*, cui eam reliquerat moriens frater *Wilhelmus*, qui ipse emerat 1581. 27. Sept. ùt *Rosensia Archiva* testantur. Arenæ aureæ in fluvijs *Catto*, *Bobero*, *Zaco*, *Goldbach*, & cæteris colliguntur. Ab argento laudatur *Silberberga*, *Bithonia*, *Tarnovicium*, *Reichensteinium*, *&c.* *Æs*, *plumbum* utrumque (album, & nigrum) *ferrum*, *stibium*, seu antimonium, *chalcanthum*, seu vitriolium, &c. deniq; & *marmor* effoditur. *Terra sigillata*, probissima ad *Strigam* (ex qua etiam *Cerevisiæ Strigensis* commendatio) quanquam non desunt, qui vim illius *flatulentam, cavendámq; ijs, qui literis studendo sedentariam vitam exercent*, existiment, ùt ait *Henelius*; at Sigillata candida ad *Lignicium* invenitur; ollæ ad *Trebnicium* ex sepulchris gentilium, ùt ait *Henelius*, eruuntur è terra. *Sale* solo destituitur *Silesia*, & vitra quantumcunq; conêris, non procedunt sub manus, minúsque sunt pura. Gemmæ quàm plurimæ, & pretiosi lapides, præsertim sub *Gigantæis Montibus* leguntur, de quibus proprio libro egit avorum nostrorum memoriâ *Silesius hæresiarcha Schvvenckfeldius*; in *Quiso* flumine conchas unionum feraces invenias; fluvij regionis principes habentur *Odera, seu Viadrus*, (quem non esse *Guttalum* Veterum *Henelius* demonstrat) *Vistula* (Vistella Plinio, alijs Istula) *Boberus*, & alij, quos antea nominavi. Lacus duo sunt ad Gigantûm Montes immensæ profunditatis; Thermæ *Hirsbergenses* non procul inde erumpunt saluberrimæ, quas brevissimè descripsit *Henelius*.

Auri feracitas. — Aureus Asinus. — Argentum. — Terra sigillata. — *Henel. in Silesiogr. C.* — Sal — Gemmæ. — Uniones. — *Henel. l. c.* — Thermæ.

§. V.

Civitates Silesiæ. Lingva.

Civitatum nomina antiquitus à Slavis imposita.

NUnc aliquas *Slavicæ Originis* Civitates adducam, nè (quod in *Pomerania*, *Marchiáque* contigisse videmus) earum quoque nomina ex memoria hominum deleantur: *Wratislavia* Urbs pulcerrima, & nullâ, etiam Imperialium Urbium inferior, *Bresla* à Silesijs appellatur: condita est à *Mieczislao Polonorum Principe* paulò pòst An. C. 1000. quam deinde *Wratislaus Bohemiæ Rex* eo tempore, quo, ùt *Cureus*, *&* *Henelius* loqvuntur, *magnam Poloniæ partem subegerat*, instauravit, & denominavit; ob cujus honorem literam W in Insignibus gerit. *Primislavia*, seu *Primka* oppidum à *Primislao Sprottaviæ Duce* condita, hodie *Primkenavia*. *Tiessinium* (Cromero Cessinum) *Teschen* Germanis. *Bernstadium*, olim *Beriltovvia*, aut Berolthovia. *Briga*, olim *Brega*, *vel Bregum*, Breh vel Brzeg (quod ripam significat) appellabatur; *Bythoniam*, Curæus *Bethaniam*

Dlugoss. seu Longinus in hist. Polon. Curæus Henel. l. c.

niam novo nomine dixit. *Crosna*, Crosen; *Hotzeplotz Osoblavia* Dubravio Olomucensi, loci Domino; & Episcopo. *Jägendorff*, *Carnovia*: *Javoria* olim, nunc *Jaurovia* vel *Javver*. *Münsterbergensem Principatum* Cromerus *Sambicensem* appellat. *Neostadium* Polonis est *Prudnicza*. *Skoczovia* (Skotzuff) Cromero *Kozuchovia* appellabatur. *Strzela* olim, nunc *Strelen*. *Strigovia* vel *Striga*, quondam *Strzehom*; plura adferre tædium, quod mihi statim obrepsit, non finit. Lingvâ olim *Slavicâ* utebantur *Silesij*; at Germanorum coloniæ (ex *Saxonia*, *Marchia*, *Misnia*) lingvam ùt fatetur *Henelius*, cæterique, mutârunt; *duæ* præcipuæ *Nobilitatis* in Silesiam commigrationes, ad tempora *Rixæ*, vel *Richsæ Ottonis III.* Imperatoris filiæ *Miecizislao II.* nuptæ, & ad S. *Hedvigis* tempora pertinent; hæc, cùm ex clarissima stirpe *Ducum Carinthiæ*, *& Istriæ* orta foret, magnam ex *Germania* Nobilitatem post annum 1200. in *Silesiam* traxit; *Richsa* antiquior, post Annum 1015. magno *Germanorum* comitatu (utpote *Maximi Cæsaris Ottonis filia*) in *Poloniam* venit, nec desinebat illa suæ gentis studiosissima plures ac plures (è *Saxonia* præcipuè) advocare; quod cùm *Poloni* ægerrimè ferrent, à *Marito* impetravit, ut extra ipsam *Poloniam* in aliqua *Provincia*, *Poloniæ* attributa, *Germanis* hospitibus degere liceret; impetravit, iisque in vicinam Regionem (quę inde *Silesia* antiquis Slezia, dicta est, & populi Slezácy Slavis, id est qui adrepserint, appellantur) immigravêre, & quasdam Urbes, & oppida condidêre, novis iterum colonijs *Germanorum*, undique accitis, sic ut progressu temporis, novus hic, & adventitius populus (cùm *lingvam Slavicam Polonorum* addiscere non posset) antiquos *Silesiæ* incolas *Polonos*, præsertim in *Silesia* inferiore (*Lusatiæ*, *Misniæ*, *Marchiæque* conterminâ) in sese converterit, & lingvam, ùt dixi, mutârit. In primo illo *Germanorum in Silesiam* affluxu, fundata est *Civitas*, cui *Slavi* nomen dedêre Německ (*Nimtsch*) vocantes (id est *Civitas Germanorum*) cùmque numero advenæ augerentur, *Turma* altera (quæ ferè *Franconibus* constabat) à suo nomine *Franckensteinium* fundavit. Sed adhuc oppida penè tota & Pagi pleni ultra *Oderam* maximè, etiamnum *Slavicum* sermonem retinent; unde illis ab *aqua* nomen imposuêre *Germani*.

Dubrov. l. 17. hist. Boh.

Lingva Silesiis quando mutata.

Hen. in Silesiog.

Ælur. in Glaciogr.

Curæus in Annal. Siles. p. 6. 36.

Schickfus. in Annal. Siles. pag.

Ælur. in Glaciogr. l. 2.

§. VI.

De Christiana Fide suscepta; déque Episcopatu Wratislaviensi.

Silesia olim Diœcesi Pragensi (sed ab Henrico Imp.) transcripta.

Quando Silesij Christianam fidē amplexi.

CHristo adjuncti sunt *Silesij* (ùt & *Poloni*) per *Bohemam Virginem Boleslai I.* Ducis filiam *Dambrovkim* (Dobravam vocat *Ditmarus*) nuptam Poloniæ Principi *Miecislao I.* cujus tam incensum in rem Christianam studium extitisse narratur, ut *novem* statim diversis in locis ornatissimas *Basilicas*, censibus, ac possessionibus maximis locupletatas exstruxerit, inter eas *Divi Wenceslai* honori sacram *Cracoviensem*, & in Silesia *Smogoroviensem*, cujus cathedra primùm *Bicinam*, tandem à *Casimiro Polono Miecislai II. filio Wratislaviam* est translata, insulâ urbi vicinâ ad *Oderam*, Principi, Episcopo, & Canonicis attributâ; hæc gesta circa A. C. 1052. ferunt; at quia hæc translatio, inconsulto *Cæsare*, facta fuit, *Henricus IV.* Imperator An. C. 1086. in Comitijs *Moguntinis* eam irritam pronunciavit, & *Silesiam* (quo jure, nihil disputo) unà cum *Districtu Cracoviensi in Diœcesin Pragensem* transcripsit; ipsum diploma recitat *Cosmas Pragensis Decanus*, qui cùm à *Cæsare* diploma illud obsignaretur, *Moguntiæ* se adstitisse, & signa-

Cosmas histor. Boh. l. 2.

signari vidisse testatur, editúmque est Hanoviæ à *Marquardo Frehero*. Auctus verò in tantum est *Wratislaviensis Episcopatus*, ut *Aureus* antiquitus appellaretur, *quem*, ait Silvius, *Hussitarum Bella luteum reddidêre*. ob eam opulentiam in vetere *Taxa Annatarum*, (quam *Goldastus* licèt mendosè edidit) quatuor millia florenorum pendebat, quantum in *Germania Episcopi* paucissimi, in *Corona Bohemiæ* nullus.

Æn. Silvius Comment. de Europæ statu C. 18. Gold. in LL. de Bohem.

Wratislaviensis Ecclesia cur lilia gerat in clypeo.

Wratislaviensis Episcopatus olim *Gnesnensi Metropolitano* suberat, nunc est *Exemptus*, & sub Ecclesia Romana, *immediatè*, ùt loqvuntur, *consistit*. *Basilica Cathedralis D. Joanni Baptistæ* consecrata est, qui quondam *Tutelaris Silesiæ* fuit, ut etiam viri Principes nomen ejus literis suis præfigerent, citátq; in eam rem *Henelius Henrici Barbati* Diplomatis initium hujusmodi: *Nos Henricus DEI, & B. Joannis, Patrísque mei Boleslai Gratiâ, Silesiæ Dux &c.* Ordinem Ceremoniarum, & Cantûs & vestitûs, atque ipsa *liliorum* Insignia in *Wratislaviensem Ecclesiam ex Lugdunensi Galliæ* nobilissima Ecclesia induxit circa Annum 1148. *Walterus Episcopus Zadoreorum* natus familiâ. Ad hoc exemplum postea circa Annum 1250. *Hugo de S. Caro* primus ex ordine Prædicatorum *Cardinalis* ad formam ejusdem Ecclesiæ *Lugdunensis Leodiensem Ecclesiam* composuit; *Lugdunum* verò *Carolus Magnus* (adductis Româ Psalmodis & Cantoribus) invexit ordinem psallendi secundùm Ritum Sacri Palatij, quod utrumque tradit *Theophilus Raynaudus*. Series Antistitum in *Schickfusio & Henelio* legi potest, primus An. C. 964. *Godefridus* nobilis Romanus appellabatur. Vidi olim M. S. Codicem, in quo clypei gentilitij Episcoporum picti, & singulorum gesta compendio relata visebantur; Collegium quoque *Wratislaviense S. J. Sebastiano Episcopo* omnium ejus *Ecclesiæ Præsulum* Vitas per elogia, ante pauculos annos dicavit: *Episcopum* liberis suffragijs eligunt *Canonici*; quem confirmat *Rex Bohemiæ*, à quo & *Regalium*, quæ habet, *Investituram* petere, & *homagium* illi, atq; fidelitatem, *tanquam Princeps, & Vasallus ligius, utpote Princeps Nissensis*, præstare, & ad coronationem Regiâ venire obligatur: eligendus autem est ordinariè è *Bohemis, Moravis, Silesijs*, aut adjunctis *Regno Bohemiæ* Provincijs: sic enim in celebri illa *Transactione Kolovvratiana* (quam scilicet *Albertus de Kolovvrat, supremus Regni Bohemiæ Cancellarius* A. 1504. confecit, quámque latè recitant *Schickfusius, & Henelius*) est videre. Idem est de beneficijs Ecclesiasticis, nè alijs, quàm Indigenis, Regníque, & conjunctarum Provinciarum incolis conferantur; quæ sinè dubio *Fundatorum* prima fuit mens, & voluntas. Sed in his rebus sua imperantibus & eligentibus relinquenda sunt Jura, neque ij sibi præscribi sinunt; viderint, qui de *Juribus* disceptant, ego historicè, quæ in illa *Transactione* leguntur, recitavi.

Th. Raynaud. Tomo VIII. in Mantissa ad Indiculum SS. Lugdunensiū.

Ib. in Libra-do.

§. VII.

Quædam de Cœnobijs Silesiæ, & Wratislaviensibus Ecclesijs.

Cœnobiorum in Silesia origines

DE *Cœnobijs Religiosorum* Virorum à me quidem pauca possunt adferri, quòd in *Silesia* minimè in eorum *Origines* inquisiverim; quæ scio, pauca dabo: *Goldbergense* Cœnobium à *Diva Hedvvige* An: 1212. conditum *Lutherana* hæresis in *scholam* convertit: idem cum *Parthenone Strelensi* factum audivi. *Naumburgense* Canonicorum Regularium *D. Augustini* Collegium ab *Henrico Barbato*, ejusque Conjuge *Diva Hedvige* An. D. 1217. fundatum, & dotatum, post 67. annos in vicinam Urbem

Urbem *Saganensem* transtulit *Sprottaviensis Dux Przemislaus.* *Svvidnicij* Monasterium *D. Virgini* Matri sacrum Nobilissimi fratres, & jam tum Comites, *Stephanus*, *Andreas*, *& Franciscus Wrbnæi* (quæ stirps Illustrissima hodiéque perennat) An. 1220. erexerunt. *Trebnicensis* Parthenon à S. *Hedvvige*, & ejus Conjuge *Henrico* pro *Cistercïensibus* Virginibus fundatus est, primæ sacræ Virgines ex Cœnobio *Bambergensi* translatæ. Aliorum Cœnobiorum fundationes per *Silesiam* in *Schickfusio* leguntur; *Wratislaviensia* sacra quædam attingam: *Basilica S. Joannis* (quam inter primas, & potiores *Germaniæ* collocavit *Henelius*) lignea primùm à *Casimiro* circa An: 1052. condita est, sub *Waltero* Episcopo ex lapide secto exstructa cum tecto cupreo. *Mortes Episcoporum & Canonicorum*, certis prænunciabantur signis, vel *rosâ* in subsellio morituri jacente, vel *subsellio* à se ipso clauso, vel *campanis* nullo impellente sonantibus. *Æneas Silvius* scribit: *Canonicos Wratislavienses, dum horas canunt, rubeis cappis ornatos, Cardinalium Romanæ Ecclesiæ morem tenere.* Cistercïensium Cœnobia in *Silesia* hunc habent ordinem antiquitatis, quem ex vetere Codice descripsit *Ælurius*: *Porta* An: 1131. *Lubens*, vel *Leubens* Anno 1164. *Cella* 1175. *Henrichoviense* (in Ducatu Münsterbergensi à Nicolao Wratislaviensi An. 1222. conditum) *Camencium* A. 1268. *Grissau* An. 1306.

B[a]silica S. J[oa]nis Wra[tisla]viæ.

H[en]el. in Bre[s]l. C. 3.

P[ræ]sagia m[o]rtis, & h[ab]itus Ca[no]nicorum

Si[lv]. Comment. d[e G]ermania.

Sanctæ Crucis Templum ab *Henrico Probo* Wratislaviensium Duce ædificatum Anno 1288. affirmat *Henelius*; at istud de *Henrico Probo* sustineri non potest, cùm constet *Henricum Probum* Anno 1241. adversùs *Tartaros* fortissimè pugnantem in acie cecidisse; nisi alium *Henricum Probum Wratislaviensem* intelligat *Henelius*; ac certè *Probum* non fuisse, vel illud ostendit, quòd idem *Henricus* Anno 1286. *Episcopum* unà cum *Clero Wratislaviâ* ejecerit, ideóque semel, ac iterum anathemate sit ictus, ùt *Honorij II.* Pontificis literæ demonstrant; ad expiandum igitur hoc crimen *Ecclesiam Sanctæ Crucis* fundavit, ùt habet *Miechovius*; antiquius est *Elisabethanum* Anno 1253. constructum; *Magdalenæi* Templi Originem nullam adducit *Henelius*; hæc duo postrema Templa, quâ ratione *Lutheranis* cesserint, tacente *Henelio*, *Schickfusius* commemoravit; *Bibliothecæ* adsitæ duæ sunt, in quibus non tam mihi librorum bonorum numerus, quos alibi plures vidi, quàm *Numismata Consulum Romanorum*, *& veterum Imperatorum* miraculo fuerunt, neque me unquam tot simul aureos, argenteos, æreósque ex antiquitate nummos vidisse ingenuè confiteor. *Ecclesia Sancti Bernardini* ab ipsis *Wratislaviensibus* Civibus, dum in ea *Urbe* versaretur *B. Joannes Capistranus* An. 1452. condita est; at An: 1522. *Monachis* ex Lutheri Evangelio ejectis, Templum in Parochiam, Cœnobium in *Hospitalem domum* conversum. *D. Jacobi Cœnobium* Divi *Francisci* Sodalibus *Henricus Probus S. Hedvvigis* filius condidit, éstque in eo tumulatus; hæc Ecclesia sub *Ferdinando I. Sancti Vincentij* nomen accepit, translatis illuc è suburbano Cœnobio *Præmonstratensibus* (quibus Cœnobium illud Anno 1139. *Petrus During ex Dania Comes* condiderat) istud præ textu *Turcarum Viennam* obsidentium *Wratislavienses* An: 1529. unà cum alijs duabus suburbanis Ecclesijs diruêre.

S. Crucis [Ec]clesia.

[Ra]ynald. in [An]nal. Eccl: A. 1286.

Miechov. in hist. Polon.

S. Elisabethę & S. Mariæ Magdalenæ Templa.

Beatæ Virginis in Arena Canonicorum Regularium Sancti Augustini Cœnobium à Maria *Petri Dani* Uxore fundatum. Habitarunt hi *Arroasienses* primùm in *Monte Silentij*, vel *Sobotka*, tum propter rigorem auræ descendêre, *Gorka* hodie sub monte locus veteris Cœnobij appellatur; *Wratislaviam* deinde transtulêre se ad *Sancti Adalberti* Ecclesiam, quam tandem *Prædicatoribus* cessêre, occupatâ extra Civita-

Canonici Reg. S. August: Wratislaviæ.

Fundationes quædã Ecclesiarũ Wratislaviæ.

vitatem *Insulâ arenariâ*, quam suis habitationibus impleverunt.

Sancti *Adalberti* Cœnobium S. *Hiacynthus* instruxit, & in eo *B. Ceslaum* fratrem germanum suum (cujus Tumulum osculo venerari concessum mihi est) & *Godinum* collocavit; *Ceslaus* traditur fusis precibus ad DEUM ab *Arcis Wratislaviensis* obsidione *Tartaros* flammis cœlestibus depulisse. *Hospitale D. Mathiæ Cœnobium Sodalibus* cum rubea Stella excitavit *Anna* filia *Ottogari Bohemiæ Regis*, *Henrici Probi* Conjux, prout à Sorore sua *Beata Agnete Pragæ* viderat excitatum. Eadem *Anna* S. *Claræ* Parthenonem fundavit, & dotavit, circa Annum 1260. post Conjugis mortem, & isthic in *D. Hedvvigis* Sacrario est condita, & miraculis scribitur claruisse. Templum *S. Dorotheæ*, mole, & altitudine visendum pro *Sancti Augustini* ordine condidit *Carolus IV.* quod nunc *Minores* ex Sancti *Francisci* ordine obtinent. *Corporis Christi* Ecclesiam cum *Commenda*, ùt vocant, *Melitensium*, *Senatus Wratislaviensis* occupavit. Sunt alia 14. *Wratislaviæ* Templa, quæ hoc loco adferre esset hominis otio abutentis, neque id à me in his de *Bohemia* libris postulatur; nullum puto me præterijsse, quod non diligenter inspexerim, licentiam à *Senatu Wratislaviensi* impetrante, méque per omnes illas Ecclesias æquè Catholicas, ac hæreticas deducente *R. P. Theodoro Moreto S. J.* Magistro in Mathematicis disciplinis meo. *Academiam Silesia* nullam habet hactenus. Anno 1505. *Wladislao Bohemiæ Rege, & Joanne Episcopo Wratislaviensi* nervis omnibus connitentibus, jam in eo erat, ut *Wratislaviæ* studiorum *Universitas* excitaretur, *Cracoviense* studium intercessit, & *Polonicorum* Antistitum, tum *Cardinalium* collectis sententijs, tantum apud *Julium Pontificem* effecêre, ut ad hanc *Novam Universitatem* recipiendam, & confirmandam, aut debitis Privilegijs ornandam, nunquam posset induci. agit pluribus de hoc Regis consilio *Münsterus*.

Minste l. 3. Cosmograph. C. 50a

§. VIII.

Quâ ratione Silesia sese â Poloniæ Regno diviserit; authenticæ in eam rem Silesiæ Principum literæ citantur. An Silesia Vicariatus Imperij.

Quâ potissimùm causâ impulsi Silesiæ Duces à Polonia discessionem fecerint.

JAm aliquid de *Magistratu* quoque, & de cæteris ad regimen pertinentibus, dicamus: *Silesiam Poloniæ* Regni, quod *Lechus* condidit, Provinciam antiquitus fuisse notius, & certius est, quàm, ùt à quoquam negari possit (ùt jam ante dixi) post A. 1200. cùm *Germanorũ* colonijs impleretur Silesia, factum quoddam initium est cujusdam à *Polonia* abalienationis, quæ postea prorsus discessionem, & separationem attulit à *Polonis*: nam cùm in *Silesia Principes ex Piastæa* gente (quæ apud *Polonos* facilè 500. annos regnavit) summo, & absoluto jure dominarentur, & *Poloni*, *Silesiæ Principes* jam moribus *germanicis* imbutos aversarentur, & odissent, neque in *Electionibus Regum* suorũ, præsertim postea in Electione *Wladislai Loktici*, *seu Cubitalis* (quàmvìs isti è *Piasto* descenderent) ullam eorum haberent rationem, offensi *Principes*, ad id Regnum occupandum *Wenceslao II. Bohemiæ Regi* aditum fecêre; hic, quòd *Elisabetham*, seu *Rixam Przemislai Regis filiam* unicam in conjugio haberet An: 1292. Exercitum per *Silesiam* duxit; primi *Oppolienses*, *Ratiborienses*, *Brigenses*, *Bithomienses*, & *Tessinenses Silesiæ Principes*, *Coronæ Bohemiæ* se subjecêre, ùt omnes Historici, etiam *Poloni*, consentiunt, ac præcipuè sacer Scriptor, & coævus *Abbas Aulæregiensis*. Hoc ini-

D[...]av. hist. B[...] l. 18. H[...]k in An. [...]n. C[...]nic: Aulæ R[...] C. 43. C[...]er. hist. [...] 3. C. 66.

initio facto, cæteri quoque *Silesiæ Duces* debitâ successione in *Polonia* exclusi, repulsæ, & contemtûs sui dolore à *Polonis* discedere, ac nè vim ullam imposterum timere possent, *Regum Bohemiæ* potentiam respicere cœperunt; affecta tum res est, postea ex toto, per otium quodammodo, & liberè, nè quis vim aliquam suspicetur, *Joannis* Regis nostri, & *Caroli IV.* temporibus confecta. Extant omnium, & singulorum *Silesiæ Principum literæ Originales in Archivo Carlsteinensi*, quod per titulos in his *Miscellaneis* postea suo loco recitabo; neque modò *Principum* sed etiam ipsorummet *Regum Poloniæ*, *& Reipublicæ Polonæ*, *renunciantium in perpetuum Juri*, *quod in Silesiam habere possent*, *cùm vicissim Reges Bohemiæ renunciarent Juri*, *quod per Elisabetham Polonam Wenceslao II. nuptam accepissent*, *Titulámque Regis Poloniæ omissuros se promitterent*, cujus rei (contra quosdam hujus, & prioris sæculi Scriptores) locupletissimus, & irrefragabilis testis adduci potest ipse *Carolus IV.* Imperator *in vita sua*, ùt pridem retuli in *Epitome historiæ Bohemiæ*. Transactiones verò publicas Regum nostrorum cum *Regno Poloniæ*, usquè ad Patrum memoriam, sub *Rudolpho II.* Imperatore factas ad verbum recitavit *Schickfusius*, sic ut nulla res magis, tantóque studio, ac tam firmè constabilita videatur, neque nisì ignarissimus in dubium audeat revocare. Vide *Archivi Carlsteinensis* (quod iterum, iterúmque moneo) *Indices*, quos in sequentibus libris adferemus, tum ea, quæ de *Carolo IV. in Epitome* nostra scripsimus, atque etiam illa, quæ in præsenti opere in *Indiculis Chronologicis* nostris adducemus, præcipuè ab Anno 1338. *Goldastus in Beylagis* suis publicas quasdam ad *Silesiam* spectantes literas ad verbum recitat: N. 27. *Recognitio & renunciatio Casimiri Regis Poloniæ pro se, & successoribus suis omni Juri, actioni, quæstioni &c. in Ducatibus Silesiæ* A. 1339.

Si[...]ia Bohe[...]m: conjũ[...]cta authen[...]ti.

In[...]es Chro[...]ici Regni B[...]n Miscel[...]la.

[...]eræ Prin[...]c[...]um Sile[...]s[...]fubjici[...]e[...]ium sese [...]gi & Re[...]g[...] Boh:

Cracoviæ; enumerantur singuli Silesiæ Principatus. Vide Indicem Chronologicum ad An: 1339. N. 42. *Caroli IV. Constitutio de Incorporatione Ducatuum Silesiæ, & Marchionatûs Lusatiæ, quòd perpetuò Regno Bohemiæ sint indivisibiliter counitì.* enumerantur Ducatus, & Jus Regis. An: 1355. Pragæ 7. Idus Octobris. N. 45. *Gerlaci Archiepiscopi Moguntini attestatio Incorporationis, & declarationis Caroli factæ super Ducatibus Poloniæ, Silesiæ, & Marchionatu utriusque Lusatiæ* Anno 1355. in Nürnberg. N. 47. *Casimirus Rex Poloniæ resignat omni jure terræ Swidnicensis, & Jaurensis* A. C. 1356. N. 48. *Casimirus Rex Poloniæ ob Ducatum Plocensem, & alios Principatus Masoviæ donatos Casimiro, & Ludovico Ungariæ Regi à Carolo IV. Bohemiæ Rege, donat vicissim Carolo & Coronæ Bohemiæ Oppida Bythen, & Creuçenburg, & extingvit omnia debita.* *Aurea Bulla Caroli IV. super Incorporatione Provinciarum Poloniæ, seu Silesiæ ad Regnum Bohemiæ.* Pragæ, 1345. 7. Octobris. enumerantur hoc loco omnes Silesiæ Principatus, atque insuper *Masovia & Ploczko.* Brevissimè rem totam coævus, & sacer Scriptor *Benedictus Pragensis Canonicus* complexus est l. 2. Chronicorum: *Hoc, inquit, tempore, intervenientibus Tractatibus Joannes Rex Bohemiæ acceptâ pecuniâ maximâ, à Casimiro Poloniæ Rege, cessavit se scribere Regem Poloniæ, ità tamen, quòd prædicti Duces omnes Silesiæ, & Oppoliæ, Vasalli feudales Regni Bohemiæ & Coronæ, temporibus perpetuis remanerent; & sic factum est, & firmatum literis, & monimentis.* hæc ad verbum *Benessius.*

Num. 40.

Beness. ad An. 1320.

Nota.

Ad Annum 1335. eodem libro 2. longè diligentiùs, eandem tractationem, non modò ex parte *Poloni*, sed etiam *Ungari* peractam describit. Operæ pretium erit de *Silesia*, *Regno Bohemiæ* adjuncta *Carolum IV.* Imperatorem, testem omni exceptione majorem, & qui rebus ipsis, dum gererentur, interfuit, & quorum pars magna

Narratio fide dignissima Imp: Caroli de Silesiæ Ducatibus.

 fuit,

fuit, audire; cui Principi integerrimo, major sine dubio habenda fides est, quàm omnibus ijs, qui post annos 300. propemodum, ac 400. ea de re nationis suæ studio occupati, scripserunt: *Illo tempore misit nos Pater noster cum pulcro Exercitu super Ducem Slesiæ nomine Bulkonem, Dominum Münsterbergensem: nam ille Dux non erat Princeps, neque Vasallus Patris nostri, & Regni Bohemiæ; Pater tamen noster acquisierat Civitatem Wratislaviensem per D. Henricum VII. Ducem Wratislaviensem, qui hæredes non habebat. Et idem Dux acceperat in donum Glacense territorium temporibus vitæ suæ, voluitque potiùs prædictam Civitatem, ac Ducatum Patri nostro, & Coronæ Regni Bohemiæ perpetuò applicare, quàm fratri suo Boleslao dimittere, quia ipse, & frater suus mutuò sibi inimicabantur. Postquam autem Pater noster accepisset possessionem Civitatis Wratislaviensis, omnes Duces Silesiæ, & Oppoliensis subjecerunt se ditioni suæ, ac Coronæ Regni Bohemiæ perpetuò, ut defenderentur à Regibus Bohemorum, exceptis Duce Slesiæ, Domino Svvidnicensi & Münsterbergensi, cujus territorium devastavimus, prout in Chronicis scriptum est; quod in tantum devastatum fuit, quòd ipse coactus est mediantibus placitis, esse Vasallus Patris nostri, ac Coronæ Bohemiæ, sicut & alij Duces. His peractis, arripuimus iter versùs Ungariam ad Patrem nostrum, quem invenimus in Wissebrado super Danubio apud Regem Carolum I. qui antè habuerat Sororem Patris nostri, ipsâ verò defunctâ, acceperat Sororem Regis Cracoviæ Cazimiri, cum qua genuerat tres filios: primogenitum Ludovicum, secundum Andream, tertium* Stephanum; *Ibiq; fecit idem Rex Carolus pacem inter Patrem nostrum, & Cracoviæ Regem, ità quòd renunciaret Pater noster juri sibi debito in inferiore Polonia, scilicet Gnesnensi, & Calissiensi, & alijs inferioribus Provincijs Poloniæ. Rex verò Cracoviæ renunciavit Patri nostro, & Regno Bohemiæ pro se, & Successoribus suis, Regibus inferioris Poloniæ in perpetuum de omni actione omnium Ducatuum Silesiæ, & Oppoliæ, & Civitatis Wratislaviæ. Nam antea erat dissensio inter eos: quoniam Avus noster Wenceslaus II. Rex Bohemiæ, possederat inferiorem Poloniam prædictam cum Ducatibus Cracoviæ, & Sandomiriæ ratione unicæ filiæ, Przemyslai Regis inferioris Poloniæ, Ducis Cracoviæ, & Sandomiriæ, quam acceperat in uxorem; qui Przemisl post mortem suam dederat Avo nostro, & Coronæ Regni Bohemiæ in perpetuum tam Regnum, quàm Ducatus possidendos. Cazimirus verò prædictus erat Patruus ipsius Dominæ, & dicebat se Jus habere in Regno Poloniæ inferioris, asserendo, quòd fœmina non posset hæreditare in Regno. Et sic guerra à longis temporibus duraverat inter Reges Bohemiæ, & Cazimirum, ac Patrem suum quondam Wladislaum Regem Cracoviæ, seu inferioris Poloniæ. Sicq; illa guerra concordata fuit per prædictum Regem Ungariæ, qui propter hoc ligavit se, & promisit esse in adjutorium Patri nostro contra Ducem Austriæ, qui abstulerat fratri nostro Ducatum Carinthiæ, & contra Ludovicum prædictum &c.* Vide Lector, quàm breviter, & nervosè totam hanc de *Silesia* litem, & ordinem, in quo illa versatur, *Carolus IV.* Imperator aperiat, simúlque animadverte, cùm *de Juribus Provinciarum* disceptatur, ratione, non ense (qui etiam injustitiæ servit) lites exequendas esse. Porrò *Svvidnicensis Principatus* tardiùs, quàm cæteri, *Bohemiæ Regno* adjunctus est: An: 1368. *Bolko Dux Svvidnicensis* ultimus absq; liberis moritur: Anno sequenti *Carolus IV.* cùm quidam *Jus* sibi in eum *Ducatum* arrogarent, adveniens in *Silesiam*, debita omnia persolvit, præsertim *Poloniæ Regi*, tributis in eam rem per *Bohemiam* indictis, ac nè quid moveri in posterum posset, ab ipsa filia sua *Austriæ Ducissa*, jus successionis pecuniâ præsente comparavit, adeóque firmiter *Coronæ Bohemiæ* conjunxit, ut omnis

Carolus IV. Imp: in Vita sua C. 8.

Nota.

Nota.

Compactio de Silesia inter Polonos & Bohemos.

Elisabeth seu Richsa, vel Ricza.

Nota.

Svvidnicensis Principatus tardiùs Bohemiæ adjunctus.

Beness. l. 4. Chronic.

omnis *Nobilitas* Provinciæ, ac Civitates, nullâ morâ, Anno 1369. *Wenceslao Caroli* filio fidelitatis, & subjectionis juramentum præstiterint. An. C. 1462. 18. Maij. *Georgius Bohemiæ*, & *Casimirus Poloniæ Reges*, novem diebus *Glogoviæ* unà versati, æternum, & fraternum statuêre fœdus: *Georgius* verò castris (quæ alioqui ad *Silesiam* spectabant) Osvvieczin, Volok, Zathor, Zivecz, Ssevior, & Bervalt suo, & Regum posterorum nomine *Polono* decessit.

Jam & à *Germanis de Silesia* quædam controversia excitatur, tum ob ipsam *Silesiam*, quæ inter *quatuor Vicariatus Imperij* nominatur, tum ob *Münsterbergam*, quæ inter *Montes ejusdem Imperij* collocatur; sed refutavit istud utrumque validis argumentis *Nicolaus Henelius*, negavitque unquam in ulla *Imperij Germanici divisione*, hos vel *Silesiæ*, vel *Münsterbergæ* titulos inveniri, ac proinde ab aliquo sciolo sine antiquitatis authoritate confictos. Vicariatus Imperij an sit Silesia.

§. IX.

Judicia, & Comitia Silesiæ.

JUdiciorum, & Comitiorum in *Silesia* rationem in summa brevitate diligentissimè explicavit idem *Henelius* toto Capite 8. & 9. suæ *Silesiographiæ*, ut nihil adjici posse videatur. Odiosa multùm, & invidiosa sunt, quæ sequuntur; probat idem: *Regem Bohemiæ* (quà Silesiæ Principem) conveniri posse in *Supremo Silesiæ Tribunali*, quod quotannis ex Statibus Provinciæ, eorúmque Delegatis convocatur; adducit in eam rem *Privilegium Wladislai Regis*, datum An. 1498. neque id *Regi* esse indecorum, cùm ipse *Imperator* coram *Comite Palatino Rheni*, & *Galliæ Reges in Suprema Curia Parisiensi*, & Reges *Arragoniæ*, *Angliæ*, *Daniæ* in Regnis quique suis, & Saxo *Elector in Curia Lipsensi* possint conveniri. Difficiliùs longè est illud, quod subjicit: posse *Status Silesiæ* etiam capitalem in *Principes Silesiæ* ferre sententiam; ità *Nicolaum Principem Oppoliensem Nissæ* sententiâ à Judicibus urbanis pronunciatâ, capitali supplicio affectum; sed hoc factum molestè tulisse *Regem Wladislaum*, & authoritatem suam læsam esse graviter questum, ipsemet fatetur *Henelius*. Porrò *Silesia* in rebus profanis *Jure Saxonico* utitur; *Spiram* nemo ex *Regno Bohemiæ* appellare potest, ùt *Goldastus*, aliiq; Scriptores demonstrant: *Ferdinandus I. Appellationum Tribunal* in Arce Pragensi instituit, ùt suo loco dixi, ad quod non modò ex *Bohemia*, & conjunctis ei Provincijs *Provocationes* ad Regem mitterentur, sed & *in prima instantia* (ità disertè docet *Henelius*) sententiæ inde definitivæ (informationis enim caussâ, ad quæcunque Tribunalia ire licitum est) peterentur; ab hac provocatione ad *Regem* liberatos se quidam per speciale nescio cujus Regis *Privilegium*, Principatus Silesiæ jactitant, ùt *Glogoviensis*, *Jaurovienſis*, *Oppoliensis*, & *Ratiboriensis*; ità quidem, ut sententiæ in *Comitijs* eorum latæ *provocationum Remoris* non sint obnoxiæ, ùt asserit *Henelius*; at cùm extremæ *Appellationis* Jus inter Jura Majestatis, præcipuum esse videatur, neque oppressis fortasse extremum hoc auxilium jure communi negari possit, eam rem, nè cui præjudicare, aut derogare videar, in medio relinquo, præsertim, cùm quatuor hi *Principatus ad Regem Bohemiæ vi feudi* devoluti sint, neque supersint ulli qui *Privilegio* ejusmodi (si quod fuit) gaudere possint. Capitanei Silesiæ.

Satis jam de *Silesiæ Judicijs*; qui plura volet, consulat *Schickfusium*. *Schickfus. in Annal. Silesiæ.*

Syllabum Supremorum Silesiæ Capitaneorum, ùt vocant, ab A. 1546. recitavit *Henelius*, sed omisit antiquio-

 res,

res, quòd videlicet ijs allatis, sententia ejus quadantenus jugularetur, cùm solis deberi *Silesiis* munus illud asserat, quod tamen *Bojemi Proceres* non semel gesserunt, ùt de *Joanne de Rosis*, aliisque apertissimè constat. *Genealogias* omnium *Silesiæ Principum* (si quis avet cognoscere) in *Schickfusio*, *Münstero*, *Weleslavino*, *Reusnero*, aliisque reperiet. *Privilegia* quædam *Silesiæ* recitavit *Henelius*; ea nos in *Archivo Carlsteinensi* referemus.

Literæ publicæ in M.S. M.S. Rosensi.

§. X.

De S. Petri Denario à Silesiis pendi solito. Quædam de Privilegijs, & de Tractatione Kolovvratiana, quæ basis est.

De S. Petri denario.

Silesiâ ad *Bohemos* translatâ, translata quoque fuit olim obligatio quotannis ex singulis domibus, *S. Petri*, ùt vocabant, *Denarium* pendendi, quod *Casimirus Rex Poloniæ Sedi Apostolicæ* promisit, ùt habet *Gregorius VII.* in Epist. ad *Wratislaum Bohemiæ Ducem: falluntur enim* (verba Goldasti recito) *qui putant etiam Bohemiam sic fuisse subjectam; est enim tantùm mentio Silesiæ. De hoc denario ex Silesia multi Scriptores egêre,* pergit Goldastus: *repugnant in hac re Duces Silesiæ, ideò à Pontifice excommunicantur. Epistola Gregorij est L. 3. Regest: Ep. 7. & Tomo 111. Concil. Gener. P. 2.* hæc *Goldastus;* quibus ego nihil addam de meo, cùm nimiùm odiosa videantur, & *Miscellaneis* meis ejusmodi tractatio malè conveniat. *Odoricus Raynaldus in Annalibus Ecclesiasticis* narrat: *Wratislaviam* nominatim *vectigalem Romanæ Ecclesiæ* fuisse, idque in acta publica assentiente Rege *Joanne* Anno 1327. à *Petro Alverno Apostolicæ Sedis Legato* relatum. Porrò *Nummus* hic, ùt habet *Cromerus*, minutus est: nam æreus tantùm datur, cùm antè *tres oboli, & cribrum* avenæ daretur. Totum hoc evidenter confirmat *Carolus IV.* Imperator in vita sua: *Post hæc,* inquit: *profecti sumus Avenionem ad Papam Benedictum XII. ut componeremus litem de nummo S. Petri, quem pendunt in Diœcesi Wratislaviensi; lis indecisa mansit.* Videsne nihil hîc de *Bohemia*, nihil de *Moravia* dici? neque ulla est alia in ullo Authore hujus pensionis memoria.

Goldast. l. 2. de Jurib. Boh. C. 12. Petr. Abbas Aulæ Regiæ in Chronico. Dubrav. l. 7. hist. Boh. Curæus in Annal. Siles. Silv. in hist. Boh. Miechov. & Cromerus. Thomas Bozius de Jure div. & natur. C. 14. Raynald. in Annal. Eccl. ad A. 1327.

Cromer. l. 11. hist. Polon.

Carolus IV. in Vita sua C. 14.

De Privilegijs Silesiæ.

Privilegia quoque *Silesiæ* inspicienda sunt ei, qui accuratam ejus Provinciæ notitiam sibi parare velit: singulare est, & quasi basis cæterorum à *Wladislao Rege* An: 1498. latum *super Evocationibus, Juribus, & Bernis*, quod *Ferdinandus I.* An. 1328. *Maximilianus* An. 1567. *Rudolphus* 1577. confirmârunt. Illud *Wladislai Regis Diploma Budæ* datum, habes in *Henelio*. Refert idem *Henelius Transactionem Colovratianam*, factam scilicet ab *Alberto de Kolovvrat, Supremo Regni Bohemiæ Cancellario*, inter Ecclesiastici Ordinis homines, & Principes, atque inter *Ordines Silesiæ* An. 1504. 18. Februarij *Budæ à VVladislao Rege* confirmatam, cujus hæc est summa: *Primò*: nè quis in posterum Episcopus Wratislaviensis creetur, nisi vel *Bohemus* gente, vel *Moravus*, vel *Silesius*, vel *Lusatius* (tum enim adhuc *Lusatia ad Reges Bohemiæ* spectabat) vel ex conjunctis, atque, ùt vulgò loquimur, *incorporatis Coronæ Bohemiæ Provincijs. Secundò*: nè beneficia Ecclesiastica, quorum collatio ad Episcopum, Principes, Collegium, vel alios quoscunque pertinent, alijs, quàm *Coronæ Bohemiæ indigenis* conferantur. Item consensus *Bohemiæ Regis* super *Electione Episcopi, & Beneficiorum* collatione requiratur. *Tertiò*: Ecclesiastica administratio *Episcopis* permittatur. *Quartò*: ut *Decimæ Clericis* persolvantur sinè imminutione, aut defalcatione prætextu sterilitatis, atque ut intra triduum *Ecclesiastici Decimas* ex agris auferant.

Goldast. De Privilegijs N. 7. id recit. Schickf. in Annal. ...

Henelius in Append. ad Silesiogr.

Sum̃a Transactionis Kolovratianæ.

ferant. Nî fecerint, eligantur jurati quidam, qui *Decimas Ecclesiasticis* debitas à reliquis frugibus separent, & designent, Rusticis suum auferre permittant. *Ferto Episcopalis*, sive *Maldrata* juxta consvetudinê persolvatur. *Quintò*: nè quis sive Clericus, sive Laicus *Tabernas Cerevisiarias*, aut artificû officinas in alterius præjudicium erigat. *Sextò*: Ecclesiastici ad Patriæ defensionem contribuant requirentibus Principibus, in quorum ditione *Bona Ecclesiasticorum* sita sunt. *Septimò*: De modo procedendi adversùs eos, qui *Reditus* non solvunt. *Octavo*: de Bonis desertis, & vacantibus. *Nonò*: ut debita *Originalibus Chirographis* probentur, non exemplis, seu Vidimus. *Decimò*: Si Parochus quis intestatus decedat, bona ejus non ad *Episcopum*, aut loci Dominum, sed ad *Ecclesiam* deferantur. *Actum Wratislaviæ die Sabbathi post Purificationem S. Mariæ*, 1504.

Porrò præcipuæ authoritatis in *Silesia* inter Principes, *Lignicenses*, & *Brigenses* fuêre; eorum investituræ apud *Goldastum* multis in locis leguntur à *Wenceslao Rege Bohemiæ Pragæ* 1379. illud peculiare, ut cùm sex fratres essent, moriente uno, alter succederet. Ab eodem *Wenceslao* Anno 1383. Pragæ *Rupertus*, & *Wenceslaus* Duces Lignicenses investiuntur. *Wladislaus* Rex An. 1502. Olomucij, *Ducibus Lignicensibus*, & *Brigensibus* investituram confert. At verò Anno eodem *Budæ* die Veneris ante S. Margaretam eorundem *Ducum Privilegia* omnia confirmat. Rarum illud, & pretiosum An. 1505. in die S. Laurentij, *Wladislaus Rex Friderico* Duci Lignicensi, & *Goldbergensi* concedit, ut possit quærere metalla, & elaborare, ædificare &c. imò per quatuor millia-ria longè, & latè, ultra suas ditiones fodere &c. Idem *Wladislaus* concedit Duci *Friderico Lignicensi*, ut suas res moriens, cui velit donare possit; *Wratislaviæ* die Lunæ post Dominicam Palmarum. An. 1511. *Ludovici Regis* confirmatio Privilegiorum Principatibus *Lignicensi*, & *Goldbergensi* datis. 1524. die S. Hedwigis. Eadem gemina à *Ferdinando I.* Lincij, 27. Julij. & iterum Anno 1549. 2. Novembris, omnia eorum Privilegia confirmantur. Sed has omnes gratias, favores Regum, ac literas fatali superinductâ lineâ, *mors ultima linea rerum* nuper delevit, sublato *Georgio Wilhelmo Lignicensi*, & *Brigensi Duce* An. 1675. 20. Novemb. qui fuit ex *Piastæa* regnatrice apud Polonos familia postremus, & *Divæ Hedwigis sangvis*, cujus (suæ videlicet gentis) occasum (si vera sunt, quæ in *Silesia* audivi) *Diva ipsa Hedwigis* comminando prædixit apparens.

N. 77.

N. 79. & N. 87.

Dixeram Capitis hujus initio: non licere *vi Feudi*, *Transactiones*, & *cessiones Principatuum*, *invito Rege Bohemiæ*, facere; in eam rem hæc habentur: An. C. 1546. ultimâ Martij. *Ferdinandus I. Rex Bohemiæ* citat *Fridericum* Principem Lignicensem *Pragam* ob contractum cessionis Principatûs sui factum cum *Joachimo Marchione Brandeburgensi*. Extant ejusdem Principis *Friderici Reversales* de rescisso illo cum *Marchione Brandeburgico* contractu. Pragæ, 1549. Literæ *Friderici* Ducis Brigensis, & Lignicensis *Reversales* de annihilata successione *Marchionis Brandeburgici*, 1596. 11. Martij. Aliæ *Reversales* ejusdem *Friderici* promittentis se Monetam non cusurum (ùt olim Avus fecerat, quem in Majo An. 1546. inhibuit *Ferdinandus Rex*) donec *Jus* suum *Rudolpho II.* quâ *Regi Bohemiæ* probet, & ab eo permittatur &c. Transactionem quoque cum *Marchione Brandeburgico* irritam esse debere significat *Wratislaviæ* 15. Martij Anno 1598.

Cessiones Principatuum in Siles. invito Rege B. irritæ. *Goldast. in Beylagis. N. 84.*

N. 85.

N. 91.

N. 90.

Wratislaviensem populum seditiones domesticæ non semel turbârunt: tristissima fuisse videtur An. C. 1418. 18. Julij, cùm per tumultum populi, Con-

Seditio Wratislaviensis. *Weleslav in Calend. histor. 6. Martij.*

Consules ex fenestris Curiæ præcipitati & trucidati sunt; quod publicum latrocinium *Sigismundus Rex biennio* pòst adveniens, supplicio capitis viginti duorum Civium, & aliorum exilio vindicavit.

§. XI.

Cur tam multa de Silesia adferantur; nihil de Moravia, nihil de Lusatia.

Cur hoc loco de Silesia tractârim.

HUcusque de *Silesia*, quæ in *Adversarijs* meis repereram ex optimis Scriptoribus, & *Literis publicis* Regum, ac Principum depromta, quæ vix, ac nè vix quidem à privato aliquo Scriptore conjecturis, vel audaciâ ipsâ armato (quod fieri aliquando vidimus) refelli, ac refutari possunt.

Illud mihi Lectores citiùs objicient: quid sit, quòd tam multa, & tam diligenter de *Comitatu Glacensi* superiore Capite, & nunc de *Silesia* unum in locum collegerim, & coacervârim, cùm vix tantâ diligentiâ tractem res *Bohemicas*, quæ tamen in præsenti Opere scopus sunt, & finis studiorum meorum? huic ego objectioni facillimè respondeo; *primò*: convenienter huic loco, & *Bohemicarum rerum* tractationi *Silesitica, & Glacensia* subjici, & conjungi, cùm hæc in eodem *Regno Bohemiæ* censeantur, potissimùm *Comitatus Glacensis*, qui *Bohemiæ*, ut ita dicam, suburbanus, domesticus, & insertus, multis titulis nobiscum unitur; deinde semel expedire volui, quæ aliquando tamen erant adferenda, ut jam quasi curâ istâ vacuus, ad cætera persequenda solutiore animo, & quasi novis viribus auctus accedam; deniq; nemo existimet diligentiorem me in *Silesiticis*, & omissiorem in *Bohemicis* rebus commemorandis aut fuisse unquam, aut postea fore: quid enim hactenus *primo*, aut *secundo* libro, quàm *Bohemica* tractavi? aut quid sequentibus libris aliud sum tractaturus? hæc mihi in posterum (ùt ajunt) utramque paginam facient, hæc implebunt Volumina. Sed illud potiùs accusent, & postulent legentes, ut aliquid de *Moravia & Lusatia* adferamus, quandoquidem & istæ *Provinciæ Coronæ Bohemicæ*, velut pretiosissimæ gemmæ inseruntur, aut insertæ fuerunt; at Ego in alienam messem nolui falcem injicere, siquidem *Lusatiæ* historiam concinnandâ sibi sumsit *Reverendissimus & Doctissimus Pragensis & Budissinensis Canonicus, & Prælatus Christianus Pfaltz; Moravographia* verò diu promissa, & jam, ùt audio, ad Typum adornata, ab Illustrissimo Episcopo *Thoma Pessinâ Samandriensi* indies expectatur. Quanquam neq; hâc excusatione uti possim, cùm in libris sequentibus, longè alia, quàm nunc attulerim, *de Silesia, de Comitatu Glacensi, de Moravia, de Lusatia* utrâq;, *de Oppaviensi Ducatu, de Olomucensi Principatu* (fortasse in vulgus ignota) allaturum me confidam, & promittam. Interea velut ex peregrinatione *Glacensi & Silesitica* in *Bohemiam* ad nostra tractanda redeamus.

Quare tractatio Moraviæ & Silesiæ hoc loco omissa.

C A-

CAPUT VII.

De Calamitatibus Urbium, & Oppidorum Bohemiæ; quantam Populi Bohemici stragem proxima bella ediderint; De multitudine Populi ante bellum hæreticorum; De vetustis Urbibus Bojemiæ apud Ptolemæum; Origines Urbium Bohemicarum per Indicem, juxta Chronologiam Hagecij Annalium Bohemiæ Scriptoris, tum Oppida; aliáque huc spectantia.

Primæ calamitates & inde solido Bohemiæ.

DE *Urbibus & Oppidis Bohemiæ*, pauca hâc ætate nostrâ (quâ bellorum continuatione, & crudelitate ter illum superavimus) scribi possunt: nulla *Urbs*, nullum adeò *Oppidum* nominari potest, quod non proximis bellis arserit; Sunt, quæ post expilationem hostilem, iterum, iterúmque flammis conciderint, & in terram data sint; de his calamitatibus in *Historia Boleslaviensi* quædam diximus.

Supersunt tamen etiamnũ Veteris magnificentiæ, splendoris, ac gloriæ in *Arcibus*, *Oppidis*, *& Civitatibus* quædam, etsi pauca, quæ calamitates, & strages hostium & ignium effugerunt, vestigia, ac monimenta; ex quibus tamen prudentes, aliquam de fælicitate priorum temporum capiunt conjecturam; videbis aliquando deserto in loco stantem egregij operis *portam*, aut *columnam*, aut *stabuli* alicujus magnificum fragmentum aut frustum, cùm ex tota reliqua villa appareat nihil; alibi *Turris* occurret, quæ pago, aut oppido in cineres abeunte, sola remansit; alibi multorum fastigiorum inclinatas jam ruinas, minásque murorum exhorrescit *Viator;* in Urbibus & Oppidis propè desertis, insignem aliquam *porticum*, vel *Menianum* aliquod è domo exiens, elegantissimo opere lateritio, vel saxeo pictis aut incisis Dominorum insignibus mirari poteris; alibi ingentibus ruinis descendit, hiátque *testudo Curiæ;* domus rusticorum nonnunquam partim *imbricatæ*, parte aliâ stramento teguntur; *Cisternæ* ipsæ in Urbibus veterem fori majestatem multis in locis ostendunt: *Bohemobrodam*, *Slanam*, *Pragam novam*, *Pisecam*, *Nimburgum*, *Litomericium*, verbo: *Urbes Regias omnes* oculo curiosiore perlustret, quisquis à me fieri sibi fidem postulat. Jam ad Populum: *Summus Regni Cancellarius Wilhelmus Slavata*, qui post hæreticorum Regnum, & *Ordinum Rebellionem* vivebat, & quæ videbat, pro munere suo, publicè (aliàs etiam privatim rerum ejusmodi curiosissimus, & diligens) annotabat, affirmat disertè: Anno 1622. & tribus, aut quatuor sequentibus, *triginta familiarum millia ex sola Bohemia excessisse* (possessionatos vocant) ut aliorum numerus non ineatur, *Mulierum*, *parvulorum*, *imbellis ætatis*, *filiorumfamilias*, *Opificum*, *Mercatorum*, *ac cæterorum; Nobilitas* verò maxima pars amissa est, qui omnes conservari poterant, si lentiùs quidam festinare voluissent, & oculo ad alienas ditiones semel adjecto, cupiditati suæ imperare; nunc velut *canis festinans cæcos parit catulos* (ùt est in proverbio) sic isti affectuum impotentiâ cæci, religionis prætextu (quæ sæpissimè etiam ab irreligiosissimis obtenditur) Regnum vacuârunt cultoribus, Regis, & Reipublicæ irreparabili damno, cùm potentiores ferè emigrarent, secúmque infinitam auri, argenti, & cæterarum opum vim (quibus tum ex longissima pace, & aureis *Maximiliani*, *& Rudolphi* Cæsarum temporibus, ultra vici-

nas omnes Provincias affluebat *Bohemia*) in exilij sui solatium, & necessarium viaticum, ac præsidium efferrent, solis ferè *pauperibus terræ* (ût sacræ litteræ de Translatione *Judæorum in Babyloniam* loqvuntur) in *Boëmia* relictis. Secuta sunt *Svecorum* bella cum extremo *Patriæ* exitio, & cæde incolarum, anno demum, quàm cœperant, *octavo decimo* finita; de quibus cùm serum sit queri, supervacaneum est scribere; memoriam suam consulant, qui vidêre; qui non viderunt, ratiocinentur, & prudenter colligant: quid *amici milites*, omni impunitate permissâ, hoste nisi ipsi priùs spoliarent, & everterent omnia rapturo, omnibus propè illis annis in *Bohemia* æstivantes, hibernantes; quid deinde *hostes* toties, & ipsi traductis Exercitibus, captis plerisque *Arcibus*, *Oppidis*, *& Urbibus* nostris, totâ propè occupatâ *Bohemiâ*, edere damnorum potuerint, cùm *isti* velut hostes agerent, *illi* quod Incolis raperent, hosti se detrahere arbitrarentur, iniquissimo, malè comparato, & prorsus exitiali certamine. Sed nos vetustiora magis, quàm hæc tristia persequamur.

Bellum Svecicũ quàm exitiale Bohemiæ.

Numerus Incolarum Bohemiæ avorum, & patrum memoriâ.

Rudolfo II. Cæsare apud nos regnante adhuc 34700. pagi, qui *Pastores* gregibus, & armentis alerent (nam villæ, & Dominorum prædia hoc numero comprehensa non sunt) 34700. inquam, pagi in *Regni Tabulis* recitantur; *Oppida*, *Urbésque* muratæ 732. *Arces* (**Zámky** appellamus, neque hoc nomine Nobilium habitationes, **Twrzy** dictas, complectimur) 124. *Patresfamilias* numerabantur *tricies centena millia, quatuor millia, & septingenti.* annotatum in ijsdem *Tabulis Rudolfinis* reperio: si ex *Bohemia* decimus quisque in bellum legeretur, Exercitum 346120. *Militum* scribi posse; sed hæc olim fuêre.

Dum hæc ad Typum mitterem en offert mihi V. Cl. & Regni Geometra D. *Gulielmus Wilimowsky* vetus Amicus grandem *Tabulam*, artificio singulari Scriptoris constructam, & certis lineis, spatijs, & classibus divisam, & discriminatam; in qua Ditionibus omnibus, Urbibus, Oppidísque nominatis usquè ad segmenta & atomos ultimas demonstrantur totius *Bohemiæ* facultates: ea tabula confecta fuit A. 1596. authoritate summorum Procerum, quos *Ordines in Comitijs Pragæ* celebratis ab eo anno usque ad 1604. *Tributis Regni* exigendis præfecerant, cùm nimirum periculosum bellum cum Turcis *Rudolfus Imperator* gereret, eique extraordinarias ad id bellum pecuniæ summas in decennium *Bohemiæ Ordines* promisissent. Cuperem hoc loco eam *Tabulam* exscribere, si modò Lectores paterentur, & si magnitudo rerum sineret; at fortè essent, qui clamarent ista ad præsentem rerum statum nihil facere, neque satis expedire, ut hæc arcana, quibus vires Regni patescunt hostibus, evulgentur. Itaque compendifaciam omnia, & summas generales attulisse contentus, particularia ex quibus summæ probantur, tum ipsas ditiones & nomina Civitatum, oppidorum, Arces & ditiones, aliáque his similia transiliam:

Ditiones Regiæ Majestatis Camerales in Bohemia 24. numerantur.

(Notandum: hac ætate nostrâ, quâ vivimus, plusquam dimidiam earum Cameralium ditionum partem abalienatam esse; nominare possem singulas, sed odium non evitarem.)

In Regijs ditionibus subditi & glebæ adscriptitij olim numerabantur -	14373.
Parochiæ seu Collaturæ	132.
Camini - -	2089.
Rotæ molares -	555.
Magistri Opilionum	24.
Opiliones -	64.
Judæorum domus -	13.

Ordo Dominorum seu Baronum Regni Quatuordecim Districtibus Re-

Regni (omittuntur enim in hac Tabula Egrenſis, Cubitenſis, & Glacenſis Comitatus) numerum conficiunt 254. qui omnes ſuas habent poſſeſſiones & ditiones, Dominorum inquam & Baronum Ordo ſubditos habet univerſim - 67125.
Parochias ſeu Collaturas 517.
Caminos - 7472.
Rotas molares - 3152.
Opilionum Magiſtros 278.
Opiliones - - 549.
Domus Judæorum - 81.

Equeſtris Ordo in Quatuordecim Bohemiæ Diſtrictibus poſſidentium bona, conficit numerum 1128.
Subditorum habet numerum - - $54413\frac{1}{2}$.
Parochias habent $520.\frac{1}{2}$.
Caminos - - 6244.
Rotas molares - 3185.
Opilionum Magiſtros 652.
Opiliones - 1140.
Judæorum Domos - 40.

Civitates Regiæ & liberæ ſunt 49.
In ijs ſunt Domus 14961.
Habent ditiones, & in ijs ſubditos ſuæ glebæ - 5326.
Parochias ſeu Collaturas 101.
Caminos - - 25662.
Rotas molares - 1053.
Opilionum Magiſtros - 32.
Opiliones - - 56.
Domos Judæorum - 242.
& in hac ſumma incluſæ 146. domus Judæorum in antiqua Urbe.

Status Eccleſiaſticus habebat tum Ditiones - - 50.
In ijs ſubditos numerabat 7339.
Parochias ſeu Collaturas 72.
Caminos - - 515.
Rotas molares - 407.
Opilionum Magiſtros 20.
Opiliones - - 37.
Judæorum Domum nullam o.

Liberorum prædiorum poſſeſſores Swobodnicy / Freubawren / Sculteti & liberi in nullo tamen ſtatu Bohemiæ computati 333.
Subditos habent - 72.
Parochiam ſeu Collaturam nullam
Caminos - - 99.
Rotas molares - 6.
Opilionum Magiſtros 1.
Opiliones - - 1.
Domus Judæorum nullas o.

Civitates Dominis vel Equitibus ſubditæ - - 48.
Subditos numerant 2282.
Parochias & Collaturas 24.
Caminos - - 1458.
Rotas molares - 133.
Opilionum Magiſtros 10.
Opiliones - - 12.
Judæorum Domum nullam o.

Hæc ex illa, quam dixi, Tabula. Summam rerum omnium quas attuli, quisque Numerorum peritus facilè conficiet: ad propiora nobis tempora veniamus: Paulus Aretinus Civis Pragenſis præcellens Geographus in Tabula Bohemiæ abs ſe edita A. 1619. affirmat Bohemiam in circuitu ſuo milliaria $123.\frac{1}{2}$. continere. Ab Oriente in Occidentem habere milliaria Germanica maxima 40. (quæ ſingula ut plurimùm duabus, imò & quædam tribus horis conficiuntur curru ſat expedito) à Septentrione in Meridiem patêre triginta quinque milliaria; totam verò aream Bohemiæ in ſuis metis & limitibus 659. millia quadratorum comprehendere; pergit: juſtas Urbes & oppida numerari 722. Arces munitas 200. Nobilitatis ſedes (Twrze/ Bohemis, Ritterſitz/ Germanis) 3377. computari. Vide quanta rerum à parvo tempore mutatio! Hominum in Bohemia numerum diligenter inivit ætate ſuâ *Paulus Stransky*, qui paulò ante victoriam in *albo monte* de hæreticis partam, affirmat in *Bohemia*: (verba ejus recito) *Agricolas* centies quinquagies; *Cives* plus minùs duodecies mille; *Scultetos* (de quibus mox) trecentos triginta octo;

Stransky in Rep Boi. C. 19
Jus Provinciale E. 12.
ordinatio Reg. Rudolphi II. A. 1585.
Comitia Anno 1596. & 1598

Parochias & Sacerdotes pagorum, mille trecentos quadraginta; *Opilionum Magistros* mille sexaginta & octo; *Opiliones* ipsos mille octingentos septuaginta quinque censos, & Regni Tabulis inscriptos fuisse. Porrò *Sculteti*, ut rem obiter explicem, erant coloni prædiorum liberi, quorum unicum onus, ut bello excitato, (*Artogleriam* barbarè appellant) omnem machinarum apparatum, tormenta ænea, globos, pyrios pulveres subvehant, atque in id equos, & operas præstent. Horum hodie exilis est numerus, mediâque parte imminutus, cùm graves alienæ libertati homines multa semper agant pro libitu. **Do Pekla hlubokó/ do Nebe wysoko.** & iterum: **Bůh wysoko/ Král daleko/** vetus est Veterum *Bohemorum cantio*.

Quid sint Sculteti seu Coloni prę diorum liberorum & munus eorum.

M. S. Reginohrad.

Hodie nihil in *Bohemia* frequentiùs, quàm Arcium, pagorúmque ruinas spectari, quorum etiam nomina ignorantur. *Arces* adferam quasdam suo loco, quæ ubi steterint, nullâ diligentiâ potuit deprehendi, ac vicissim medijs in silvis, altissimis montibus, & saxis affixas vidi, quarum mihi nomina, nè ipsi quidem, qui ea incolebant loca, edere potuerunt. Illud memoratu dignum: *Claudium Ptolemæum* (qui sub *Antonino Pio*, nisi fallor circa Annum Christi 150. Orbem terrarum tabulis divisit, & singularum Provinciarum Oppida, & Urbes præcipuas signatis in cœlo *longitudinum & latitudinum gradibus* nominavit) cùm de *gente*, ùt vocat, *magna Bæmorum, & Bojohemo* agit, non paucas *Urbes* adduxisse, quarum hodie nulla superest memoria; nimirum verum est illud *Ausonianum*:

Bojohemi vetusti Urbes in Ptolemæo

Mors etiam saxis, marmoribúsque venit.

De hisce *Ptolemæi Urbibus* quid sentiendum sit, dixi alio in loco, quæ repetere, esset hominis otio suo abutentis. Erant scilicet Urbes istæ *Bojorum, Hermundurorum, Marcomannorum, Quadorum;* qui Populi, quâ demum ratione amissi sint, perierintque, libro II. docuimus.

In Epit. historica.

§. I.

De Hermundurorum, & Bojorum vetustis Urbibus; Quæ primæ Czechorum in Bojohemo Urbes; earum origines ex Davide Crinito Nepomucensi.

Hagek in Prolegom. ad Chronic. Boh.

Hagek *Panilum* quendam *Hermundurorum* Regem nominat, qui antè, quàm in has oras *Czechus* advenisset, in *Reginohradecensis Districtûs* finibus *Glacium & Moraviam* versùs, regnârit: ejus sedem fuisse *Krulich*, quæ hodiéque retinet nomen; in arce *Landsbergensi* (crediderim *Landscronensi* legi oportere) *Regni Hermundorum Archiva* servata esse, ibidémque Regem illum *Panilum*, Leges, quas tulerat, deposuisse; quæ unde descripserit *Hagecius*, scire non possum.

Hermunduro rum relictæ Urbes in Boh.

Ex manu scriptis *Bojorum* historijs circa A. 300. narrat *Velserus ab Adalgaro*, qui *Boijs* præfuerit, inter alios *Osinuchum* quendam apud *Bojohemos Regem* superatum esse; cui narrationi timidè se assentiri *Velserus* ipse fatetur; ad certiora, propiora, & ùt ità loquar, *Slavica tempora* veniamus:

Osinuchus Bojohemorum Rex.

Velser. l. rer. Boicar.

Quæ primæ apud nos Arces, quæve oppida à *Czechis* nostris condita surrexerint, diligentissimè persequitur *Hagecius;* de originibus earum Chronographicos versus *doctos & laboriosos*, avorum ætate vulgatos, vidisse memini, quos *David Crinitus*, Poëta Bohemus, ortu *Nepomucenus*, Civitate *Rakonicensis* vulgavit. *Cosmas Pragensis Decanus*, & primus (post *Christannum* Ducis *Boleslai sævi* filium) Boëmicarum rerum scriptor, affirmat: tres *Croci*

Hagecius in Annal. Boh.

Cosmas l. 1. hist. Boh.

ci Junioris filias, singulas sibi Arces struxisse: *Tetkam Lechin* castrum, *Kassam* à patris *Croci* nomine *Crocum*, quod castrum suo jam tempore in ruinis steterit, altissimis obrutum silvis, non procul pago *Ztibone*; tertia sororum *Libussa*, pluribus excitatis Urbibus inclaruit, *Pragâ* præcipuè tot Ducum, Regum, ac Cæsarum Inclytâ sede; aliam quandam *Urbem*, ùt idem *Cosmas* loquitur, *potentissimam* condidit à suo nomine *Libossam juxta silvam, quæ tendit ad pagum Ztibecinam;* ita ille: hodie neque silvæ, neque pagi nomen, quod sciam, sibi constat, *& Civitas illa potentissima*, nè quidem in ruderibus usquam spectatur.

De vetustis priorum Cechorū Urbibus.

Libussa Civit.

E regione clarissimi Cisterciensium Cœnobij (quod *Aula Regia* dicitur, uno ab Urbe *Pragâ* milliario meridiem versùs) trans *Muldavam* Mons altus, minoribus collibus incinctus apparet, colles illi omnes, unâque & mons, nihil aliud dici possunt, quàm ingentes lapidum cumuli; in multis adhuc commissuram calcis videas, tum vestigia *domorum ac mœnium* per rupes euntia, tum *cellaria* è vivo saxo altè effossa, ut *Urbem* insignem eò loci stetisse nemo dubitare possit; & affirmant Incolæ, traditum à Majoribus, *Bojorum* veterum id opus, & sedem Regiam fuisse multis ante *Pragam* sæculis; quid si illud *Marobodui Bubienum* (cujus regiam in Bohemia *Lipsius*, aliique omnes statuunt) faciamus? At alij *Bubienum*, quâdam vocis similitudine ducti, proximè ad *Pragam* collocant, ubi nunc pagus *Bubenecz*, in quo rudera, mœnia, & subterraneos meatus manufactos ostendunt.

Bubienum.

Arcem Regiam Pragensem *Mnata* Bohemiæ Princeps in *Suillo Monte* (ita enim dicebatur) condere cœpit primus, Uxori *Strzezyslavvæ*, ubi illa cùm placeret, altissimo è loco despectans omnia, & in sublimi cum puellis suis, cœlo magìs, quàm terrâ frueretur.

Praga.

Proximum, & proclive foret *Pragam* descendere, sed peculiaris illì locus servatur, cùm hæc universalia, & ad universumRegnum pertinentia expediverimus. Ac nè se desertos tamen à me, & sine duce in itinere inexplicabili relictos, Lectores querantur, placet *Urbium Bohemicarum*, sed earum tantùm, quas *Regias* vocant, unius *Regis* aut *Reginæ* subjectas Imperijs (nam serviles, ùt sic loquar, & Procerum glebæ adscriptas, recensere infinitum foret) earum, inquam, *Urbium Origines* brevissimè indicare, & quo fundatæ sint anno, singulis adscribere. Illud moneo: me in his Urbium originibus non meam (quæ probatissimorum Scriptorum est) sed *Hagecianam Chronologiam* esse secutum; nam si nostram (quam superiore libro statuimus) sequamur, omnia ducentis minimum annis priùs facta esse dicendum est.

Kaurzimium à fumo in auras ascendente, quasi *Fumariam* diceres, fundatur An. 653. *Hagek ad eum An. Crinitus.*

Praga minor à Libussa Duce, à limite dicta, An. 711. Mense Novembri exstrui cœpit, ùt annotat *Crinitus*; ædificijs mirum in modum augetur An. 791. *Hagek. Crinitus.*

Zatecium, priùs erat *Luczko* à pratorum amœnitate. A. 718. dicta postea *Zatecz*, à flexuoso, verticosóque *Egræ* fluvij præterlabentis cursu. Alij *Zatecz*, τῷ Z acriter pronunciato, à copiosis messibus dictum existimant. *Iidem.*

Berauna (quam *Carolus Cæsar Veronam* suam appellare solebat) à latrocinijs, & rapiendo. An. 718. conditur. Slawossow primitus appellabatur. *Iid. Hagek ad A. 746.*

Slana Urbs quondam splendida, & Regia, à *sale* ibi reperto An. 750. *ijdem.*

Mielnicium quasi Melnik à molendo, & molarum frequentia à *Comitibus Bßovijs, seu Guttensteinijs* An. 757. conditur. *ijdem.*

Piseca ab arenis aureis (*Arenaria*) A. 760. *ijdem.*

Lidomericium, nunc *Litomericium* à familia *Wrßoveciana* An. 771. fundatum. Fabula est *Hageciana*, illud

τὸ: **Lito mi ty měřice.** *Lidomirus Koſſalÿ filius* opportuniſſimo loco fundavit.

Plſna. *Plzna* duplex eſt: *Vetus* ſub caſtro *Radinie*, condita 775.

Nova veterem devoravit, translatis aliò (à loco priore uno milliario non minùs) Civibus; *Joannes Rex Lucemburgicus* maximus hujus Urbis *Novæ* amator fuit. Ac nè *Nova* originis ſuæ immemor videretur, vetera etiam inſignia retinuit, *Plze*, ſeu *limaces;* quòd dum domus in *Vetere* conderentur, ingentem eorum copiam effodiſſent. Hujus Urbis *ſemper Catholicæ*, gloriam & inclyta adversùs hæreticos edita facinora, in Calendario *R. P. Georgÿ Crugerÿ S. J.* leguntur.

Reginohradecium. *Regino-Hradecium*, ſeu *Hradecium Reginæ*, Civitas *Reginæ* dotalis (quæ me prima naſcentem vidit) ex Caſtro Regio (id enim vocabulum *Hradecz* ſignificat) Civitas evaſit A. 782.

Suſſicium, quòd ibi auri ramenta, & arenæ percolarentur & ſiccarentur, A. 790.

Praga major, ſeu *Vetus*, cùm in *minore Urbe* ob multitudinem anguſtè habitaretur, neque ob *Petrinum & Suillum* montes, domus latiùs ire poſſent, in adverſa fluminis *Wltavæ* ripa 795. ædificari cæpit.

Cadana 821. à conditore dicta, fundatur.

Uſta vel *Auſta* à ſilvæ denſitate (quod eſt Hauſsti) 822.

Luna vel *Launa à Launo Croſſi* filio pagus antè conditus, mœnibus A. 829. cingitur. Apparet eos, qui mœnibant, aliquam nominis rationem habuiſſe, cùm bicornis *Lunæ* vel curvati ſinûs ſimilitudinem Civitas referat.

Domazlicium ſeu *Tuſta* ex pago *Draſsovv* in Civitatem, *Ottonis* Magni Imp. Imperio aſſurrexit circa An. 964. cùm *Boleslao ſævo Imperator honorem Pincernatûs*, ùt in *Epitome* probatum eſt, eò loci detuliſſet.

Chrudimium quando conditum ſit, nusquam annotatum reperi; ſed jam An. 1055. Civitatis jura habuiſſe conſtat.

Czaslavia Civitas multis immunitatibus ornata condita eſt An. C. 796. à Majoribus Woraczizkiorum inclytæ ſtirpis fratribus; quorum alteri Czas, alteri Slaw nomen fuit.

Przibramum paulò poſt An. C. 884.

Miſa, ſeu *Strzibro* ab argento dicta; fundatur An. 1131.

Budvicium, ùt de *Plſna* paulò antè diximus, duplex eſt: *Vetus*, à Roſen- *Hiſtoria ... ſis M. S.*
ſibus Dynaſtis ex *Budivogÿ* nomine conditum; *Novum* ab *Ottogaro II.* circa An. 1265. & deſcriptum, & exædificatum, cùm ibi *Regina* filium pepeeriſſet; cujus regij *Infantis effigies* ex ſaxo, hodiéque in *Eccleſia* RR. PP. *Ordinis Prædicatorÿ* ſpectatur. *Budvicÿ* Budvicium
origines diligenter deſcripſit ejusdem Ordinis Sacerdos R. P. Michaël Schickelius, mihi quondam dum viveret chariſſimus, & religioſâ amicitia conjunctiſſimus, in eo libello, quo *miracula B. V. quæ Budvicÿ colitur*, eſt complexus.

Ea verò cauſſa eſt, cur *Budvicium* inter *Bohemicas* Urbes fori amplitudine, olim (ante incendium) ſplendore, domorum & inſularum æqualitate, platearum deſcriptione, totóq; ordine rerum antecellat: aliæ enim adædificationibus, & domibus temere (ut *NoviCives* adveniebant) ſtructis incrementa ſumsêre; at *Budvicium*, *Ottogaro II.* jubente, à ſtrenuo Equite *Hirz* nomine, primùm deſcriptum, & juxta eam deſcriptionem fundatum, & conſtructum eſt, primáque ædes in Urbe nova *Cœnobium Prædicatorum* fuit.

Nimburgum à Teutonibus occupatum, & hoc nomine inſignitum *Marchione Brandeburgico* Tutoris nomine Regnum adminiſtrante, poſt *Ottogari* cædem ſuſpicio eſt An. 1270. alioquin origo Urbis antiquior; *Wicemil Mnohoſtai* filius An. 779. eam Urbem condidit, quæ multis ſæculis *Wicemilovv* appellabatur.

Praga nova à Carolo IV. An. 1348. fun-

fundatur; de hujus Urbis fundatione plura diximus in *Epitome*. *Boleslavia Vetus* circa An. C 920. *Junior* verò A. 973. condita perhibetur.

Budina An. C. 881. *Broda Teutonica* 793. *Bilina* 744. *Bydzovium* 763. *Chlumecium Wchinskiorum* 763. *Jaromirium* circa 1123. *Clatovia* 771.

Rakona vel *Rakovvnicium*, licèt credibile sit, longè antè conditum, Immunitates tamen quasdam, Civitatibus Regijs proprias, primùm ab *Joanne Rege* An. 1319. accepit.

Idem de *Thaborio* dici potest: Castrum *Kotnovv* A. 774. (quod hodiéque in Civitate illa videmus) *Koten* quidam fundavit. At Civitati faciem, forum, domos, plateas *Ziška* magnus bellator circa A. 1419. adjecit ædificando.

Iglavia A. 799. Bohemis *Gehlavva*, vel *Giglavva* (Igl Germanis) ab *Erinaceo* animali in fundamentis reperto, qui *Slavis Gehlak* dicitur.

Gerlicium Lusatiæ ex pago Drzeuniow *Sobeslaus Bohemiæ* Princeps An. 1131. fundavit.

Zitaviam à Zito, quod *Siligo* dicitur *Primislaus Ottogarus* II. Rex Bohemiæ An. 1255.

De *Bohemiæ Urbibus* plura suis locis, præsertim in Historia Civitatum Bohemiæ, ubi etiam illas, quæ hîc omissæ sunt, referemus.

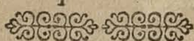
§. II.

Districtus Bohemiæ apud Veteres, duodecim, & Sedes Justitiariorum enumerantur. Podbrcensis, & Wltaviensis novissimè additi. Ordo sessionis Urbium in Comitijs. Opes Civitatum superiore sæculo unde possint colligi. Multitudo hominum in vetere Bohemia. Potentia Pragæ. Quantæ olim cædes hominum. De Lezacis quædam.

Bohemiam regionatim, seu per *Districtus* divisam, tertio abhinc *Capite* exhibui, docuíque errare eos, qui eam à *Carolo IV.* Patriæ Patre in XV. Regiones tributam scripserunt: nam *Caroli IV.* ejúsque filij *Wenceslai* (ùt mox probabo) temporibus nonnisi duodecim in ipsa *Bohemia* Districtus nominabantur, æqualiter quàm maximè fieri potuit, divisi, & in ipsis *Districtibus* certæ quædam *Urbes*, vel *Oppida* designabantur pro commoditate locorum, in quibus & *Capitanei* residerent, & sessiones suas (ùt illi loquebantur) celebrarent, & *Bernam Regalem*, seu *tributum*, quod Regi, & Regno pendebatur, deponerent.

Districtus olim tantū XII.

Referam hoc loco *Bohemiæ* Districtus juxta veterem divisionem ex libro *Wenceslai* Regis ac Cæsaris temporibus scripto, in honorem antiquitatis.

Berna Regalis Regni Bohemiæ colligitur per Districtus infrà scriptos, ac sessiones.

Pragensis aliàs Gurimensis Districtûs sessiones.
Major Civ: Prag:
Broda Bohemicalis.
Nova Colonia.
Gurym (Caurzimium.)
Wlassim.
Benessow.

Districtûs Plznensis sessiones.
Nova Plzna.
Glatovia.
Tusta.
Misa.

Districtûs Litomericensis.
Litomiericz.
Lippa.

Miel-

Mielnik.

Diſtrictûs Grecenſis (*Regino-hradecenſis.*)

Hradecz Reginæ.
Koſtelecz prope Potenſtein.
Jaromirz.
Giczin.
Bydzovia.

Diſtrictûs Rakovnicenſis.

Rakownik.
Werona (Berauna.)

Chrudimenſis Diſtrictûs.

Chrudim.
Altamuta.

Prachinenſis Diſtrictûs.

Kamyk.
Brzeznicz.
Sicca (Sufficium.)
Horazdiowicz.
Strakonicz.
Netolicz.

Slanenſis Diſtrictûs.

Praga minor.
Slana.
Rudnicz.
Welwar.

Boleſlavienſis Diſtrictûs.

Nymburga.
Benatky.
Juvenis Boleslavia.
Hradiſſcze.
Sobotka.
Turnow.
Jablonecz.
Biela.

Zacenſis Diſtrictûs.

Luna.
Zacz.
Maſtiow.
Cadanum.
Pons.
Usk ſuper Albea.

Czaslavienſis Diſtrictûs.

Czaslavia.
Zbraslawicz.
Sſtiepanow.
Czechticz.
Humpolecz.
Broda Teutonicalis.

Bechinenſis Diſtrictûs.

Neweklow.
Sedlczany.
Kraſnahora.
Milewsk.
Pieska (Piſeca.)
Tyn ſuper Multavia.
Budweis.
Weſele.
Novadomus.
Paczow.
Usk ſuper Luznicz.
Miliczin.

Videat Lector Veterem *Bohemiæ* diviſionem à Noſtra, quâ modò utimur, toto, quod ajunt, cœlo, vel potiùs terrâ, diſtare; cùm plurimæ ex modò nominatis Urbibus, alijs, quàm nunc fiat, *Diſtrictibus* attribuantur, neque inter eos *Podbrcenſis*, ac *Wltavienſis*, multò minus *Cubitenſis* (qui decimus quintus eſt) legantur.

Hoc loco Ordinem dignitatis, & ſeſſionum in Comitijs, & Panegyribus Regni prærogativas, nè cui præjudicium faciam, adjicere nolo; certant quædam Urbes, *& adhuc ſub judice lis eſt.* Olim *Praga vetus, & nova* ſinè controverſia cæteris omnibus anteibant (imò vetuſtis *Bohemiæ* temporibus, ùt ex plurimorum Comitiorum ſubſcriptionibus patet, inter *Equites* nominabantur) tum vel *Plſna & Budvvicium, & Uſta* vel *Cuttna* (ego enim hâc meâ tractatione nulli Urbium præjudicare velim) poſtea *Hradecium Reginæ, Zatecium*, ac tandem triginta tres reliquæ, quarum etiam imminutus eſt numerus. Ubi controverſiæ iſtæ per Reges finitæ fuerint, omnia quæ nunc prætermittuntur, poterunt annotari. Inter eas dotales Reginis attributæ Civitates, Regiarum nihilominus in numero Urbium: *Regino-hradecium, Jaromirium, Trutnovia, Reginæ Curia* (**Kralowé Dwůr**) *Bydzovium, Chrudimium, Meito, Policzka,* olim etiam *Mielnicum* cum Arce, prædiisq;, & ampliſſimis latifundijs, vini, frumentíque feracibus.

Ordo gni tatis i Co- mitijs c loco c nõ adferat.

Poter aCi vitatu o- lim e Ber- nis co gi poteſt

Urbes Regiæ inter ſe collatæ, quantum

cum quæque earum sub *Ferdinando I.* opibus & multitudine populi valeret, non meliùs, quàm ex *Bernis* seu *Tributis* intelligere licet; exscribam Comitiorum articulum, in periculosissimis bellis (cùm *Turcæ* in ipsa *Moravia*, *Austria*, imò etiam in ipsa *Bohemia* timerentur) statutum:

Nymburga pendet 678. sexagenas Misnenses.

Jaromirium - -	190.
Policzka - - -	270.
Muta - -	400.
Plsna - -	1450.
Reginohradecium -	1400.
Dvvorum seu Curia Reginæ	90.
Chrudimium -	600.
Czaslavia - -	700.
Colinum - -	500.
Praga Antiqua -	2300.
Caurzimium -	100.
Taborium - -	480.
Wodnianum -	180.
Susficium - -	300.
Clatovia - -	1200.
Domazlicium seu Tusta	200.
Budvicium - -	1150.
Piseka - -	400.
Berauna - -	360.
Miza - -	880.
Zatecium - -	1400.
Nova Urbs Praga -	2050.
Slana - -	560.
Mielnikum - -	342.
Rakownicum -	500.
Rokiczana - -	140.
Bydzovium -	122.
Litomericium -	1200.
Austa - -	420.
Pons - -	776.
Trutnovia - -	100.
Minor Urbs Praga -	300.

Ex his omnibus, quæ præsenti, & superioribus *Capitibus* diximus, quisque in in rebus versatus facilè conjiciet, hodiernum *Bohemiæ* statum multò factum esse deteriorem, imò quod semel & verè dicendum est) nos nec *umbram quidem Veteris Bohemiæ* tenere; Vide quæ in *Ernesti vita*, alibíque sæpiùs dequesti sumus; quod populi multitudinem attinet, ausim dicere: nec decimam hominum partem, quæ superioribus sæculis in *Bohemia* fuit, nos æquare; laborabat populo vetus *Bohemia*, Regésque soliciti, vicinis Principibus militaturos offerebant, quod in *Sigismundo* prudenter animadvertit *Æneas Silvius*: militatum est Cæsaribus *Henricis*, *Ottonibus*, *Fridericis*, *Philippis*, *Ludovicis*, ac cæteris, in *Imperio*, *Italia*, atque ipsa demum *Palæstina*; militatum *Galliæ* Regibus, Rege ipso *Joanne* Exercitum ducente; militatum *Electoribus Imperatorum*, *Moguntinis*, *Coloniensibus*, præcipuè *Palatinis*, & *Bavaris*; sæpissimè *Poloniæ* Regibus, invitatis stipendio plurimis *Bohemorum* millibus, ùt patet *Cromerum* legenti; *Ungarica* verò bella, quot *Bohemorum* millia in prælijs consumserint, difficilè est dicere: legantur *Sigismundi*, & sequentium Regum cædes, & victoriæ apud *Bonfinium*, *Silvium*, *Revam*, ac *Theobaldum*, & quæ nos ipsi attulimus in *Epitome historica* ex oratione *Viennæ* habita ad Cæsarem *Maximilianum I.* duósque Reges, *Ungarorum & Polonorum*. Multitudo Populi in Vetere Bohemia.

Quantum Militum ex seipsa *Bohemia* vetus colligere potuerit, aliquam prudentibus conjecturam *Hussiticæ bella* facere possunt, quibus soli hæretici (nam *Catholici* plerumque cessabant) *Cruce signatis Teutonibus*, quorum *centum & plura millia* numerabantur, ad *Austam* viginti quinque, ad *Tachoviam* triginta, ad *Görlicium* quadraginta armatorum (hæreticorum tantùm) opposuêre millia, nunquam quoties totâ acie pugnatum est, fusi, ùt alibi commodiùs dicemus. Exercitus Bohemici. *Cochlæus in Hussiticis. StranskyC.16 Reip.Boh.§.3. & seq.*

Hæreseos *Hussiticæ* principio ad An. 1419. unam *Pragam* tantâ hominum promiscuorum & Civium turbâ refertam fuisse, qui tum vivebat *Mathias Lauda* scripsit, ut medio die quinquaginta, & plura etiam hominum otiosorum millia extra Urbem, in campum *Praga* posset educere, idque finè Praga quàm olim potens, & populosa.

Civitatis detrimento, minimóque sensu.

M.S Pauli Zidek ad Regem Georg. 1471.

Pragæ opulentiam ante hæresin, artificum vim infinitam, qui viderat *Paulus Zidek* describit. Etiam propiora ad nos tempora frequentiæ hujus Pragensis luculentum specimen edidêre.

Bonfin. rer: Ungar. Dec. 5. lib. 5.

Anno 1495. cùm *Wladislaus* Ungariæ & Bohemiæ Rex procul à suis in *Ungaria* diutissimè segniter desideret, pertæsi tam diuturnæ absentiæ *Pragenses*, Oratores suos *Budam* ad Regem miserunt. *Bonfinij* verbis rem totam absolvam: *Iisdem diebus, cùm Pragenses Oratores ad Regem venissent, decem ei Equitum millia, atque adeò, si necessitas posceret, quindecim millia polliciti sunt; petentique Regi, ut viritim unius grossi vectigal penderent, responderunt: se summo studio bis, quatérve in anno ad ejus arbitrium soluturos.* Vide *Urbis Pragensis* potentiam, & in Regem suum amorem!

Pragensiũ desiderium Regis Wladislai.

Quæ sequuntur, etsi ad propositum non spectant; in commendationem ad ostendendam bonam *Pragensium* mentem ex eodem *Bonfinio* adscribam: *Egerunt etiam quàm amplissimis verbis gratias* (Pragenses) *quòd caussam hæreticorum Pontifici Romano maximo studio commendâsset, ostenderúntque se ad officium, ritúsque Romanos libenter redituros, si iisdem conditionibus, quas Sigismundo Imperatore obtinuissent, in gratiam redire Pontificis, & Senatûs Apostolici possent, demum supplicârunt, ut Regnum suum inviseret: se suis sumtibus Aulam universam alituros, & omnia Ecclesiarum bona à se antè adempta ultro restituturos, & in sacros usus collaturos, receperunt.* Utinam eâ facilitate Pragensium Rex uti voluisset! sed in rem præsentem:

Quantum Populi in Boh. quedã bella consumserint.

Bella Zisskiana tantam multitudinem *Pragæ*, tum per reliquam *Bohemiam* egregiè imminuerunt. Quod superiora tempora, & nostra attinet, enumerare possum plura, quàm centum prælia, ex quo gens nostra condita est, quæ in ipsa *Bohemia* commissa & gesta sunt, velitationes prætereo, prælia intelligo, cùm acie totâ concurritur; *sunt pingues sanguine campi, sunt montes ossibus albi;* plurimum sanguinis *Bohemici*, quódque caput est, *Catholicorum* omnis generis, & sexûs Religiosorum Virorum & Sacerdotum, *Zisska Cyclops*, & post eum *Procopius Rasus* fecerunt, tum *Orebitæ*, *Taboritæ*, *Hussitæ*, donec & ipsi internecione à Catholica Boëmiæ Nobilitate delerentur; ducenta eóque plurâ *Catholicorum millia Zisskianis, & Taboritarum* temporibus, aquâ, flammis, & ferro perijsse tradunt nostri Scriptores; nulla nisi in armis spes, nullus veniæ & gratiæ locus; gerebatur sæpe ut sic dicam, *patibularium bellum* (Sſybenicna Wogna dixerunt) quòd quicunque in bello, vel fugâ caperentur ab hostibus, parte ab utraque, tam hæreticorum, quàm Catholicorum, ex proxima arbore suspenderentur, ùt ex *Chronicis Manuscriptis* eorum temporum datur intelligi.

M.S. Zidek ad Georg. Barth. ... honic... S. apud...

Tantâ strage hominum, & tot cædibus factis, effici tamen non potuit, ut *Bohemiæ* sui cultores, imò etiam vacui & otiosi deessent; *Leziakos* à jacendo vocabant veteres, quorum erat, ùt *Cæsar Adrianus* cecinit, *ambulare per popinas, culices pati rotundos*, calicibus epotandis studere, heluari, subare, rixari, & sanguineas lites excitare, itinera infesta reddere, Viatores spoliare, atque etiam trucidare.

Decr... gum ... Leza...

Extat adversùs prædones illos acerrima *Caroli IV.* ad *Bohemiæ Nobilitatem* Epistola in Libro manu scripto (qui in Bibliothecis nostris sæpius reperitur) cui titulus est: *Cancellaria Caroli IV.* Sunt apud me literæ *Wladislai* Regis nostri ad *Joannem Rosensem* datæ, quibus commendat, ut quantum potest, *Prædonum* illam licentiam compescat. Aliquando & *Nobilitas Bohemiæ* hanc prædandi licentiam sectabatur. Nota est de Equite, *Panczirz* nomine, apud *Hagecium* historia,

M. S. Bibliothecæ ... gen. S... 70.

ria, quam alibi descripsimus. Anno 1404. captus est famosæ Nobilitatis & nequitiæ Latro *Zaul* nomine, quem cum quinquaginta socijs (qui omnes ex *Equestri Nobilitate* censebantur) egregia juvenum manus, *Wenceslaus* Rex patibulo jussit affigi. Ad *Lezakos* redeamus: confixi postea sunt sequentibus sæculis *Lezaci*, omnium Comitiorum Decretis à Rege *Wladislao* usque ad *Rudolphi II.* tempora, neque facilè Comitiorum decreta legeris, quæ *Lezakorum* non meminerint. Et meminisse certè oportebat, cùm ab eorum impetu *Nobilitas*, quę plerumq; ruri habitabat, nunquam secura esset. An. 1590. ducenti ex eo hominum genere ad latrocinandum uno consilio se conjunxère; multa rustica prædia, multi pagi minores expilati, malè accepti coloni.

M. Cuttnen si.

W. zezan in S. Vita Wilhelmi Ro-

Secundâ Novembris, nocte, *Mikovicy Davidem Borinie* Equitem adorti, filijs & famulis postico evadentibus, extremo cruciatu intentato, ad pecuniam demonstrandam coëgere; cistâ ferreâ raptâ (quam octo valentissimi latrones ægre efferre poterant) seminecem Dominum reliquêre; alijs noctibus Eques *Hysrle in Cholupicz*, tum plures alij in *Zibrzin*, *Wonoklasy*, alibique, ut tandem malo invalescente, *Pragenses*, qui potissimùm petebantur, *Civibus* armatis latrones quærere, & aggredi statuerint; dissipati sunt feliciter, & triginta ex ijs capti, & suspendio necati sunt. Fatebantur pecuniosissimam illam vitam sibi fuisse, & vel ex *Boriniana* pecuniâ divisâ, cuilibet sociorum 300. sexagenas Misnenses, ut alia tacerentur, obvenisse.

Solebant ejusmodi farinæ homines, maximè si cujuspiam criminis convicti carcere attinerentur, *Maximiliano & Rudolpho* apud nos regnantibus, ad triremes vendi, *Italis* navarchis ementibus; at malè plerumque ea hominum nundinatio processit: nam patrij homines, Amicis monitis, quo die ducebantur, popularium auxilio invocato, depulsis *Italis*, quàm sæpissimè ereptos suis restituebant; notat id factum frequenter *Brzezan* tum ad An. 1572. cùm 64. *Lezaci Pragâ* ducerentur, irruit implorata plebs, & *Italis* occisis, pecuniâ *Mercatorum* direptâ, *Lezacos* exemit periculo, ac libertate donavit fugitivos.

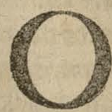
Ad triremes Latrones missi.

M. S.

Satìs *de Lezacis*. De multitudine Populi, & militiæ Viribus in vetere *Bohemia*, rursus sermo recurret, nec enim antevertere oportet & permiscere omnia, cùm hoc libro ea tantùm nobis tractanda proposuerimus, quæ *inhærent Telluri*, & Majorum nostrorum labore, & industriâ excitata surrexerunt.

§. III.

Index Urbium, & Civitatum in Bohemia, & quanto intervallo singulæ absint à Regia Urbe, & Metropoli Pragâ; Civitates dotales Reginarum Bohemiæ; ditiones Archiepiscopi Pragensis in antiquitate; item Episcopi Litomisslensis, & Suffraganeorum Pragensium.

OPerępretium aliquod me facturum speravi, si *Civitates Bohemiæ* (quantum scire licuit) ad demerendum Lectorem sub unum quodammodo aspectum ponerem, ut seqvuntur:

Urbes & Civitates Regni Bohemiæ.

A.

Austi (Austa) fuit gemina: altera ad *Taborium à Ziska* A. 1420. die Martis pridie Cinerum deleta, cæsis Catholicis omnibus (*Sezymiana* à Dominis *Sezymis* dicebatur) altera *Austi* ad Albim adhuc stat, Regia Urbs; de qua multa

multa in Historijs. In Litomericensi Districtu. 9. milliaribus Pragâ.

Außti (Auscha) *Berkarum* olim ditio, tum *Sezymarum cæruleæ Rosæ* Procerum, *Joannis & Friderici* fratrum; nunc illis pereuntibus, *Collegio* Soc. Jesu Pragensi attributa. Litomer: 7.

B. *Bilina* cum Arce, Procerum de *Lobkovvicz;* ubi & Gentis sepulchra. Litom. 9.

Boleslavia duplex. *Boleslavia* duplex: senior & junior cum Arce. De illa in *Epitome* multa. hæc Regia est, de qua postea in historia Urbium. Fuit priore sæculo ditio Procerum *Kragirziorum*. Hæc in Boleslav. 7. Illa in Bolesl. 3. *Pragâ* milliaribus distat.

Budynie (Budina) cum arce præclara, *Hazmburgicorum* præcipua quondam ditio; nostrâ memoriâ ad alios, aliósque Dominos pervênit. Slan. 5.

Biela ad arcem *Bezdiezy*, olim Baronum *Sspetliorum de Janovvicz*. Boleslav. 7.

Brandeys Regiæ Cameræ Civitas. Libera facta sub Rudolfo II. Caurz. 3.

Broda duplex: *Broda Bohemica* Regia & formosa & potens quondam Civitas post Auwal. Caurz. 4.

Brod Niemeczky (Broda Tevtonica) olim *Trczkianæ* stirpis ditio, nunc Regia. Czaslav. 11.

Brzeznice ditio *Genißkiorum*, olim *Lokßaniorum*. Prach. 9.

Bydzovv à Wartembergicis olim possessa, & libertate donata. Hrad. 10.

Berauna Regia, supra *Mizam* ad Arcem *Tetin*. Podbr. 3.

Bor (Heyde) sub arce *Przimda* (Fraunberg) *Ssvvambergiorum Procerum*, nunc Comitum *Götziorum*. Plsn. 15.

Bechynie (Bechina) cum Arce præclara, à *Bechinijs* Proceribus (qui *Sagittam* gestabant in Clypeo) condita; post hos devênit in ditionem *Sternbergicorum* (qui Cœnobium ibi condidêre) ab his ad *Ssvvambergicos*, & ab istis ad *Rosenses*, *à Rosensibus* tandem emtione in *Sternbergicorum* recidit potestatem. Bechin. 12.

Braunovv (Braumovia) ditio Abbatis *Brevnoviensis* & Cœnobij. Hradec. 20.

Budiegovvice (Budvicium) Urbs Regia, de qua in historia Urbium. Bechin. 16. habet auri, & argenti fodinas, atque insuper gemmiparas conchas in vicino *Moldavæ* flumine, quod in libro I. scribere omiseram.

Bystrzice (Bistricium) sunt plures, sed duæ tantùm Jus habent Civitatis: altera ad *Lißnam* Arcem in Kaurzimensi 5. altera ad amnem *Luznice Slavatarum*, olim ditio Procerum *Kragirziorum*, in Bechinensi 16.

Czaslavv (Czaslavia Regia Urbs, *Ziscæ* tumulo nota, de qua in historia Urbium. Czaslav. 9. C.

Chomutovv (Commotovium) cum Arce, ditio olim *Equitum Teutonicorum*, deinde *Czaltarum*, pòst *Weitmiliorum*, tandem *Lobkoviciorum*, nunc est in patrimonio Regis. Zat. 11.

Chotieborz Trczkarum quondam ditio. Czaslav. 13.

Chrudim Urbs Regia. Chrud. 13.

Cheb (Egra) cum Arce, de qua alibi. 18. Vide sup. C. 4. §. 15. in Epitome ...ta.

D. *Duchcovv* (Dux vel Duxovia) post *Bilinam*, cum Arce insigni, olim in ditione *Popeliorum*, nunc *Procerum Waldsteiniorum*. Litomeric. 10.

Dieczin cum Arce munita (Tetzen) ad confluentes *Albim & Pulsniciam*, Comitum de *Thun*. Lit: 12.

Dub (Duba) Bolesl. 10.

Domazlice (Tusta) cum vetere Castro, Civitas Regia. Pls. 16.

Dvvur Kralovve (Curia Reginæ) in *Reginohradecensi;* Urbs libera. 14.

F. *Fridlant* (Fridlandia) cum arce perinsigni, ditio quondam *Berkarum*, diu pòst *Röderorum*, nunc Comitum *Galasiorum*. Bolesl. 15.

Falckenovv (Falckenavia) cum Arce vetusta *Sslickiorum*, nunc *Comitum de Nosticz*. Cubit. 16.

G. *Gitzin* sub Castro *Weliß* (cum arce insi-

insigni) olim *Wartembergicorum, Smirziciorum, Waldsteiniorum*, nunc *Sternbergicorum*. Hradec. 10.

Gilovvey (Gilovia) ad *Horzislavv*, fodinis auri celebrata. Caurz. 3.

H. *Hradecz Kralovve* (Grecium, Reginohradecium, Königingratz) Urbs libera, Reginæ dotalis cum arce pervetusta, & caduca. Hradec. 13.

Hradecz Gindrzichu (Nova domus) ditio Procerum de Nova domo *aureæ Rosæ*; nunc Comitum *Slavatarum*. Bechin. 14.

Horazdiovice (Horazdiovicium) olim *Ssvihoviorum*, ubi & eorum sepulchra; hodie *Sternbergicorum* Procerum. Prach. 13.

Hora Kutna (Cuttna vel Cuttenberga) Urbs Regia, fodinæ argenti. Czasl. 8.

Hostinney (Arnau) olim *Waldsteiniorum*, nunc Comitis *Lamboy* ditio. Hrad. 14.

Hradisstie (seu Tabor) Regia Civitas, de qua alibi. Bech. 10.

Horzovice, vetusta ditio Equitum *Hradeczkiorum*, pòst *Rziczaniorum*, hodie Comitum de *Martinicz*. Podbrc. 5.

I. *Jaromirz* Civitas Reginæ dotalis & libera. Hrad. 14.

Jochmstal, fodinæ argenti. Zat. 16.

K. *Kaurzim* (Caurzimium) antiquissima Civitas Regia. Caurz. 5.

Klatovvy (Clatovia) Regia Civitas. Plſ. 13.

Kolin cum arce antiqua (Colinium) Civitas Regia, munitissima quondam. Caur. 7.

Kamenice (Camenicium) cum Arce insigni, *Leskoveciorum*, & *Maloveciorum* ditio, nunc *Paradisiorum*. Bechin. 11.

Krumlovv (Crumlovium) cum Arce præclarissima; condita Civitas à *Proceribus Rosensibus*; devoluta deinde ad *Cameram Regis*, postea Ducibus *Eggenbergicis* memoriâ nostrâ donatum. Bech. 18.

Kadan (Cadana) Civitas Regia. Zatec. 13.

Krupka (Crupna) sub montibus, Misniam versùs, fodinæ stanni. Litom. 10.

Kostelecium ad Albim, sunt nominis ejus plura, sed hoc unum olim jus habuit Civitatis. Caur. 3. Hodie nihil illi concedit Kostelecium ad Aquilam. Hradec. 16.

Kladsko (Glacium) cum arce munitissima, regia Civitas. 21.

Knin, ubi aurifodinæ *Camerales*. Prach. 4.

Krczin in Hradecensi Provincia. 12.

Litomierzice (Litomericium) Urbs Regia, de qua alibi. 7. L.

Launy (Launa) Regia Civitas sita inter *Teinecium*, & *Zatecium* super Egram fl. Zat. 7.

Lantshut. 18. Pragâ milliaribus in aditu *Silesiæ*.

Litomyssl (Litomisslium) sedes quondam *Episcoporum*; Ditio *Pragensium*, pòst *Kostkarum*, dein *Pernsteiniorum*, tandem Comitum de *Trauttmansdorff* cum Arce perereleganti. Chrud. 18.

Landskron (Landskrona) in Chrudimensi Provincia. 20.

Ledec ad Sazavam cum Arce pervetusta. Czaslav. 10.

Lippey (Lippa) ditio quodam *Lippæorum*. Litom. 9.

Lippnice Trczkianorum ditio, nunc *Werniriorum*, cum Arce vetusta & cadente. Czaslav. 13.

Loket (Cubitus) Urbs regia cum Arce munitissima, de qua aliàs 16. *V. suprà C. 4. §. 15.*

M. *Mielnik* (Melnicum) Regia Civitas cum arce vetusta; ubi *Albis* & *Muldava* confluunt. Fuit olim tota *Reginarum Bohemiæ*, jam est ditio in *Arenda*. (Boleslav: 4.) Civitas tamen remanet dotalis.

Most (Pons) Civitas Regia, habuit arcem munitissimam. Zat. 10.

Meyto (Altomita) duplex: alterum *altum*, Reginæ Civitas, alterum dictum *Popelovve*. Illud in Chrudim: 16. hoc in Plsn. 7.

Milevvsko apud Castrum *Zvvikav*,

kovv, ditio Cœnobij & Abbatis Præmonstratensis ejus loci. in Bechinensi. 10.

N. *Nymburg* (Nimburgum) ad Albim, excisum olim à Saxonibus Civitas Regia. Hradec. 6.

P. *Praga* Caput Regni. cum Arcibus duabus.

Praga. Vide in Civitatibus. Decade 2. Miscellaneor:

Plsna Regia Urbs. Pls. 10.

Polna in Czaslaviensi. 16.

Prachatice (Prachaticium) Civitas libera, olim *Præpositi Wissehradensis*, nunc in tutela Ducum Crumloviensium. Prach. 16.

Przibram. V. Lib. 1.

Przibram sub S. Monte. fodinæ argenti. Regis patrimonium, olim in Prachensi. 7. hodie, ut audio, in Podbrcensi censetur. Civitas cum arce olim Archiepiscopi ditio.

Policzka Civitas Reginæ dotalis. Chrud. 18.

Pisek (Piseca) Urbs regia cum Castro veteri. Prach. 13.

Pelhrzimovv (Pelrzimovium, Pilgram) olim ditio *Rziczaniorum*, nunc Civitas Regia. Bech. 12.

Pardubice (Pardubicium) ditio quondam *Baronum & Equitum de Pardubic*, pòst *Kostkarum & Pernsteiniorum*; emtione pervênit ad *Cameram Regis*. Arx ibi est elegantissima & munitissima. Chrud. 12.

Plana olim *Sebergiorum* Procerum, dein *Sslickiorum* ditio. fodinæ argenti. Pls. 16.

R. *Raudnicium* olim Archiepiscopalis ditio, pòst *Smirziciorũ*, tum *Rosenbergicorum*, tandem *Lobkoviciorum*. Slan. 5.

Rokyczany (Rokyczanum) ditio Archiepiscopalis, nunc Regia. Pls. 8.

Rakovvnik (Rakownicium vel Racona) olim Cameraticum, hodie *Civitas Regia*. Rakow. 6.

Richnovv Civitas, ditio *Bettenglij* Civis Prag. hodie Comitum de *Kolovvrat*. Hrad. 16.

S. *Slaney* (Slana) Urbs Regia & opulenta, nunc ditio Comitum de *Martinicz*. Slan. 4.

Vide supra C. 4. §. 12.

Sobieslavv (Sobieslavia) in tutela *Rosensium*, *Trebonam* refertur. Bechin. 12.

Sussyce (Sufficium) Civitas Regia. Prach. 15.

Stzribro (Miza) Civitas Regia. Plsn. 13.

Strakonice Civitas cum arce vetustissima Equitum *Melitensium*. Prach. 13.

Sslackevverda olim *Ostrovv*, *Sslickiorum*, nunc *Lavvenburgici Saxoniæ Ducis*. Cubit. 15.

Slavvkovv in Cubitensi Districtu, Civitas olim *Pflugiorum* de Rabstein. 14.

T. *Turnovv* (Turnau) Civitas Comitum *Waldsteiniorum*. Bolesl. 11.

Teynhorssovv olim Archiepiscopalis ditio (Tina, Teinß) cum Arce præstanti; postea *Dobrohostorum de Ronsperg*, hodie Comitum de *Trauttmonsdorff*. Pils. 15.

Trzeboñ (Trebona, Wittengau) cum arce nobilissima, Dominorum *de Rosis*, postea *Ssvvambergicorum*, tum *Regiæ Cameræ*, hodie Principis *Schvvartzenburgij*. Bech. 15.

Trutnovv (Trutnovia) Hrad. 16.

Teplice (Teplicium) cum Arce insigni, *Wrzesoveciorum*, pòst (per matrimonium) *Chinskiorum*, tandem *Aldringerorum*, & Comitum de *Clari*. Litom. 10.

Vide lib. in Thermi

Teyn nad Wltawau (Moldavoteyna) ditio Archiepiscopalis, pòst abalienata, jam restituta. Bech. 13.

Tepla Cœnobij ejusdem nominis ditio. Plsn. 13.

Tachovv Civitas olim in ditione Comitum de *Guttenstein*, pòst *Lobkoviciorum* &c. tandem ad diversos Dominos pervênit. Pls. 13.

Tabor Civitas Regia à Taboritis condita. Bech. 10.

W. *Wodnianum* olim Civitas libera; nunc *Trebonam* refertur. Prach. 15.

Wimberg olim *Maloveciorum*, nunc *Crumlovium* refertur. Prach. 15.

Wostrovv. Bolesl. 3.

Wla-

Wlaßym ditio Procerum de *Talmberg*. Caur. 7.

Welvary Civitas, spectat ad officium *Supremi Burgravvij*. Slanensi 3.

Wrchlab (Hohenelb. Albipolis) ditio Comitis *Moratzin*.

Z. *Zatec* Urbs Regia. Zat. 10.

Zlutice. Cubit. 10. Civitas *Kokorzoveciorum*.

Ziebrak patrimonium Regis. Podbrc. 5.

Civitates Dotales Reginarum Bohemiæ.

De Reginarum.

Reginohradecium.
Chrudimium.
Altomita.
Policzka.
Mielnik.
Jaromirium.
Curia.
Kostelec.
Lichtemburg. } olim.
Swoganow.

Ditiones Archiepiscopales olim.

Ditiones Archiepiscoporum.

Raudnicium.
Broda Bohemica.
Przibramium.
Tinhorssovia.
Muldavotina.
Herssteín
Helffemburg & } & alia longè plura.
Hoska.
Cheinovvia.
Krziwosudow.
Heralecz.
Stiepanow.
Wyskitna.

Episcopatûs Litomißlensis Ditiones:

Episcopat⁹ Litomislēsis.

Litomysslium.
Landskrona.
Landsperg.

Pragensis Suffraganei Ditio:
Tochovice.

§. IV.

Oppida Regni Bohemiæ Alphabeti ordine digesta, Districtibus annotatis, & quot milliaribus à Praga distent.

Oppida.

A. Angelska hora. Engelberg. in Cubit: 13.
Austi oppidum in Reginohradecensi Provincia ad Lanscronam, 19.
Autery in Pilsnensi. 14. Germanis Neumarck.
Aunhosst in Slanensi. 2.
Aulibice in Hrade: 10.
Augezdec. Slan: 4. cognominatur *Album*.
Auwal. Caurz. 3.
Audlice. Zatec. 11.
B. Benessow. Caurzim. 5.
Brandeys ad Aquilam. Hradec. 18.
Bojanow in Czaslaw:
Benotky (Tichoni Benachia) 5. Boles.
Borotin. Bechin. 9.
Bohdanec. Czaslav: 9. & alterum *Hermanni*.
Blattna. Prachen: 11.
Bolehradek. Hradec. 15.
Borowy. Plsn. 11.
Buskowice. Zatec: 7.
Blssany. Zatec. 8.
Blovice. Plsn. 10.
Bosni. Bolesl: 6.
Bakow. Bolesl: 8.
Brodce. Bolesl. 6.
Bochow. Cubit: 12.
Bielczice. Prach. 10.
Borowany. Bechin: 17.
Byssice. Bolesl.
Bystry. Chrud. 20.
Bukoly. Bolesl: 3.
Biehovice. Caurz. 2.
Benessow. Litomeric. 9.
Borek, seu Gerkavia. Zatec: 11.
Brzeznice. Zatec: 15.
Baworow. Prach: 15.
Biela ad Polnam. Bech: 10.
Brzezany multiplex &c.
Bohdalow, Brzezno, Bilkow, Bolehosst, &c.
C. Chocen. Chrud. 16.

Czasto-

Czaſtolovice. Hrad. 16.
Chraſt. Chrud. 14.
Chyſſe. Cubit. 10.
Cyrkwice. Czasl. 8.
Chlumec aliquot.
Czechtice. Czasl. 9.
Chrauſtow ad Albim, &c.
Czelakowice. Caurzim: 3.
Crhowice. Pilſn. 6.
Cheynow. Bech. 10.
Czernowice. Bech. 11.
Chobierzowice. Czymyſsle &c. Cyrkew, &c.
D. Daupow. Zatec. 11.
Dobruſka. Hrad. 16.
Daſſyce. Chrud. 13.
Dobrziſs. Podbr. 5.
Diwiſſow. Caurz. 5.
Dogſany. Litom. 6.
Drachow. Bechin. 12.
Dobrzany. Plſn. 12.
Deſſny. Bech: 13.
Dietenice. Hradec. 8.
Dobzy. Bolesl. 8.
Domaſſyn. Dawel &c.
G. Giſtebnice. Wltaw. 9.
Geſenice. Zatec. 8.
Gilemnice. Hrad. 13.
Genikow. Czasl. 11.
Geſtrzebi Lhota. Hrad. 10.
Gimramow. Chrud. 18. &c.
H. Habr. Czasl. 12.
Holice. Chrud. 14.
Hlinsko. Chrud: 15.
Horzice. Hrad. 12.
Hradiſſtie. Boles. 9.
Hroby. Bech. 10.
Humpolecz. Bech. 12.
Holany. Bolesl. 6.
Hoſka. Litom. 6.
Hoſtaunice. Podbr. 5.
Hoſtaun. Plsn. 16.
Hodkowice. Bolesl: 10.
Horzepnik. Bech. 10.
Hluboka. Bech. 15.
Huſynec. Prach. 15.
Hazmburg olim oppidum, hodie neq; pagus.
Hory Kaſſperſký. Prach. 13. & alia.
I. Janowice. Pls. 14.
Janowice Vhliřſký. Caur. 6.
Janowice Wrchotowý vel Předborowý. Bech. 7.
Janowiczky. Czasl. 8.
Jablonna. Bolesl. 12.
Jankovv. Caur. 7.
Jablon. Jablonne &c. &c.
K. Kamberk. Bech. 8.
Kacovv. Caur. 7.
Kaplice. Caur. 19.
Klomin. Caur. 3.
Klapey. Slan. 5.
Kopydlno. Hradec. 8.
Krzemze Kremuz. Litom: 8.
Kralovvice duplex, Cynadrowý / Rakovv. 8. Czasl. 8.
Kdynie. Pls: 16.
Kryry. Zatec: 9.
Kauty. Plſ: 16.
Krucburg. Czasl. 14.
Kraſna hora. Wltavv. 8.
Kunzhoky. Bechin. 16.
Koſovva hora, Wltavv. 7.
Krzivvſaudovv. Czasl. 9.
Kralupy. Zatec. 13.
Katovvice. Prach. 13.
Koſtelec. multiplex.
Kameyk duplex.
Kamenice multiplex.
Kyſſperg geminum.
Kolovvec.
Kladna, &c. &c.
L. Lukavec. Bech. 9.
Luzecz vel Luzce. Hrad. 10.
Lochovice. Podbr. 5.
Lſſtinie. Plſ. 12. vel Lſſtien.
Levvin. Litom. 8.
Landſſtein. Bechin. 18.
Luze. Chrud. 15.
Lyſa. Bolesl. 4.
Libochovvice. Litomer. 6.
Lubenec. Cubit. 9.
Liban vel Libanie. Hrad. 9.
Lipnice. Czasl. 13.
Leskovv. Pls. 15.
Lehnice. Prach. 15.
Liſſovv duplex.
Lomnice duplex, & alia plura.
M. Mniſſek. Podbr. 4.
Miliczin. Bech. 8.

Mlad-

Mladkovv. Hrad. 22.
Miletin. Hrad: 13.
Mantin vel Manietina. Plſn. 11.
Mſſeno. Bolesl: 6.
Mſſen. Slanen. 5.
Mileſſovv. Litom. 8.
Mezerzic vel Meceric. Bech. 10.
Mirovvice. Prach. 9.
Mirotice. Prach. 10.
Machovvice. Prach. 16.
Mochovv. Hrad. 4.
Merklin. Plſn. 12.
Malin. Chrud: 8.
Mimon. Bolesl. 10.
Meyto. Plſ: 7.
Milin. Prach. 7.
Mieſtec Zdiarenſe, Mieczin, Mlazovice, & alia plura.
N. Naczeradec. Bech. 8.
Neuſtupovv. Bech. 8.
Nechanice. Hrad. 11.
Nectiny. Plſ: 11.
Nepomuk. Plſ: 11.
Netolice. Prach: 15.
Nevveklovv. Wltavv: 5.
Nehvvizdy. Caur: 3.
Neyſſtatl. Pls: 15.
& plurima alia.
P. Pacovv. Bech: 10.
Przelaucz. Chrud: 9.
Przibislavia. Czasl: 15.
Planiaſy. Caur: 5.
Podborzany. Zatec: 10.
Poſtoloprty. Zatec: 8.
Przeſſtice. Plſ: 11.
Paka. Hrad: 11.
Poczatky, nunc Civitas. Bech. 14.
Prczice. Wltavv. 7.
Podiebrady. Hrad. 6.
Perucz. Slan: 6.
Przinda. Plſ: 16.
Police. Litom. 9.
Planice. Pls. 12.
Plsna vetus, nunc Plzenec. Plſ: 11.
Pobiezovvice, Porzicy multiplex, Petrovvice multiplex, & alia plura.
R. Rabſtein. Pls. 10.
Radonice. Bolesl: 2.
Ronſperg. Pils. 16.
Rovvne. Slan. 4.
Rzeczice duplex. Bech. 11. & 16.
Rziczany. Caur: 2.
Rovvensko. Bolesl. 13.
Rozdialovice. Boles. 7.
Ronovv. Czasl. 10.
Rzehlovvice. Litom. 8.
Roczovv. Zat. 8.
Rychnovv. Hrad: 16.
Rozmital. Prach: 9.
Rzewnice. Zat: 11. vel Rwenice.
Radauſſovv. Litom: 10.
Reichſtat. Cubit. 16.
Rozmberg. Bech. 20.
Rudolfsſtadt. Bechin: 16. hodie in ſolis propè ruinis.
Radinie. Radoſlovvice. Rychnberg. Ratage. aliáque.
S. Sedlczany. Wltav: 7.
Sezemice. Chrud. 12.
Slavietin. Slan; 6.
Solnice. Hradec: 16.
Senomaty. Rak: 7.
Svvadovv. Litomer: 9.
Smrdovv. Czaslav: 12.
Senozatne. Bechin: 11.
Straz. Bech. 14.
Secz. Chrud: 13.
Semilovv. Hrad: 12.
Straſſecy. Rakov: 4.
Stara. Hrad: 8.
Smirzice. Hrad. 13.
Sazavva. Caur: 5.
Strymilovv vel Strzemilovv. Bech: 16.
Skalice apud S. Procopium. Caur. 4.
Stary Sedlo. Zatec. 11.
Svvinczany. Chrud: 12.
Svvoganovv. Chrud. 19.
Skalice. Hrad. 15.
Stankovvy. Plſ: 14.
Sedlec triplex. Hrad: 13. Bechin. Prachen:
Sskvvorzec. Caur: 3.
Strunkovvice. Prach: 15.
Straczovv. Hrad: 11.
Sstieti. Litom: 6.
Sstieken. Prach: 13.
Ssental. Plſ. 16.
Sstiechovvice. Wlt: 3.
Sskrzinec. Hrad: 7.
Svietla. Czasl. 11.

Stod. Plſn: 12.
Sobotka. Bolesl: 9.
Semilovv. Hrad. 12.
Et alia plura, ùt Skucz, Sobieſſin, Sovvynky, Straznice, Stranovv, Straſſyce, Strazovv, Sstiepanovv, Sstiepanice, &c.

T. Teynecz triplex: ad Albim. Hrad: 8.
Teynecz Virginum. Slan: 6.
Teynecz Hrochuvv. Chrud: 14.
Trzebenice. Litom: 7.
Trzebechovice. Hrad: 14.
Tatenice vel Tatinney. Zatec. 9.
Tauſskovv duplex. Plſ. 11. & 12.
Tauzim. Deiſing. Cubit. 12.
Trzebovva. Chrud: 19.
Tyniſſtie. Hrad. 15.
Trhovve Svvinny. Bech. 16.
Tauſſen, Trubczice, aliáque plura.

W. Wamberg. Hrad. 17.
Wolynie. Prach. 14.
Wrautek. Zat. 10.
Wotice. Caurz. 7.
Wylimow duplex. Chrudim: 11. Zat. 11.
Wſſeruby. Plſ. 12.
Woſenicze. Boleslav: 8.
Wary (Carlsbad) Cubit. 14. hodie Civitas, nî fallor.
Woſtrovv. Bolesl. 3.
Wartmberg. Bolesl. 11.
Wyſoky. Boleslav. 12.
Wozice. Bechin. 8.
Wrani. Slan. 5.
Weſeli plurima.
Wondrzegovv, Uhla, Wokunovvice.

Oppidum de quo vetus proverbium, quod attulimus L. 1. C. 6. §. 6.

Zbraslavice. Caur. 7.

Z. Zahorzi. Bech. 9.
Zbieczno. Rakov. 5.
Zamoſſt. Bolesl: 7.
Zruce. Chrud. 8.
Zizelice. Zatec. 10.
Zahradka. Wltavv: 9.
Zamberg. Hradec. 18.
Zleby. Czaslav. 10.
Ziumberg. Chrud. 14.
Zvvikovv. Prach. 10.
Zageczovv. Podbrc. 6.
Zbiroh. Plsn. 6.
Zvvieſtovv. Bechin. 8.
Ziebrak. Podbr. 5.
Zahorzany, Zieleznice. pluráq; alia.

Usus hujus Catalogi.

Hactenus Urbes, Civitates & Oppida *Bohemiæ* enumeravimus, *Hagecij* operâ adjuti; quibus Nos & *Explicationes, & Districtus*, in quo cenſeantur, & ab Urbe primaria Bohemiæ *Pragâ*, *diſtantias* adjecimus; (*Hagek* enim nomina ſola Civitatum, & Oppidorum recitare ſatis habuit, nullo addito diſcrimine) Lectores igitur facili negotio, cùm nomen Urbis, aut oppidi audierint, hoc Alphabeto inſpecto, ubi locorum Urbs, aut Oppidum jaceat, reſcient; quod ſi etiam Tabulam noſtram *Chorographicam Bohemiæ* ad manus habuerint, ubi quærenda ſingula ſint, intelligent.

Notandum & illud: hâc ætate noſtrâ, & patrum, nonnullos pagos à Regibus, Oppidorum jura, & rurſus Oppida Civitatum titulum accepiſſe; quę cùm omnia complecti memoriâ non poſſim, excuſent *benigni Lectores*, ſi præterij. Conteſtor! nulli hâc omiſſione, præjudicium me facere voluiſſe. Hinc denique conjectura facienda eſt de *Veteris Bohemiæ* tum potentia, tum gloria, cùm tot Civitates & Oppida frequentiſſima, & populo refertiſſima ſtarent; quæ hodie bello, & pace ad incitas redacta, ægre nomen ſuum tuentur, ut verum eſſe videatur, quod *Poëta* nuperus cecinit:

Oppida ſunt Urbes factæ, facta Oppida Pagi;
Pagi ſunt Villæ; Villa ſed ipſa nihil.

CA-

CAPUT VIII.

De Arcibus Bohemiæ.

IN Bohemia tantus olim Arcium munitissimarum numerus fuit, ut montes plerique omnes editissimi earum ruinas hodiéque ostentent; in limitibus circum *Bohemiam* facilè centum arces ad hostes arcendos stetisse, in codicibus vetustis inveni; *Rudolfinis* adhuc temporibus arces munitas toto Regno centum viginti quatuor habuimus. Arcium nimiâ multitudine, & quòd nonnullæ earum à latronibus insiderentur, offensus olim *Carolus IV.* scripto exercitu, quasdam obsessas occupavit, & Duces prædonum egit in crucem, eóque justitiæ laudatissimo furore progressus est, alioquin Clementissimus Imperator, ut captâ arce *Zampach*, Equiti *Pancyrz* nomine (quem in clypeo militari ferreas chirothecas gessisse comperio, quémque non ità pridem ob virtutem militarem aureo torque donârat) ipse in collum laqueum injecerit, ducique eum jusserit, addito amaro, sed vero convitio: *Quantum hæc torquis ab illa, quam antè dedisset, distaret!* Enumerat *Carolus IV.* in vita sua arces Regias indebitè Proceribus oppignoratas, quas, cùm Domini pretium nollent, armis recuperârit, & Cameræ suæ adjecerit: *Teirzovv, Lichtenburg, Zluticensem, Hradecensem, Pisecensem, Trutnovviensem, Tachoviensem, Neztin, Zbiroh &c.* In Moravia verò: *Telczensem, Olomucensem, Brunensem, Znogmensem, Lukoviensem, & Wevverienſem;* harum nullam (quòd Regiæ forent) dejecit; at prædonum aliæ à *Carolo* dejectæ, *Chocen, & Zampach, Nicolai de Potenstein*, tum *Bradlecz*, aliǽque plures à Scriptoribus nostris nominatæ leguntur. Arcium condendarum maximam præbet facultatem ipsa *Bohemiæ* tellus, montosa magìs, quàm plana, & altissimis, & latissimis ubique montibus quasi conspersa; quam opportunitatem cùm videret antiqua Bohemiæ *Nobilitas*, & bella perpetua in Bohemia (*bellorum Patriâ*, ùt eam vocat *Goldastus*, aliique Scriptores) nihil tuti promitterent, in ditione quisque sua *Arcem* sibi ac suis construere properârunt, ad quam bellorum tempore receptum haberent, in qua quidquid erat in suppellectili pretiosum, summas omnes, ac cimelia reliqua, quibus abundabant Veteres, atque ipsam annonam reconderent, ex qua securi, hostes, & ditiones suas arcibus plerumque adsitas, despectarent; unde tandem factum, ut ab his Arcibus propè omnes Illustriores Bohemorum *Familiæ* nomen acquisierint, adeò, ut, quot apud nos in Nobilitate avita censentur, ab aliqua arce nomen mutuârint, itaque *Waldstein, Hazmburg, Ssvvihovv, Ryzmberg, Guttenstein*, verbo: majoris, ac minoris Nobilitatis penè omnia nomina ab arcibus sunt petita. Sed hæc alibi; jam ad aliquas recensendas accedamus.

Usus Arcium in Boh. belli tempore.

Gold. in libris de Bohem.

In Stemmatograph. Veteris Boh.

§. I.

Indiculus præcipuarum Arcium Regni Bohemiæ Wenceslai Hagecij.

CUm omnes bene natos, & bene educatos homines fœdissimum *plagij crimen, & plagiarij nomen*, velis, remisque fugere oporteat, tum præcipuè historiarum Scriptores, si modestiæ nomen habere

 velint,

velint, laudem ſuam cum ijs, per quos profecerint, libenter participare convenit; ab his enim omnis ſimulatio procul eſſe debet, *amore veritatis*, quæ obſtetrix eſt omnium noſtrorum partuum, & laborum; nimis certè turpe ducerem, alienis volare plumis, & velut *Horatiana Cornicula*, injuriam veris poſſeſſoribus ac Dominis inferre, odium apud eruditos conciliare mihi, apud omnes riſum mereri. Eam ob cauſſam in omnibus meis hiſtoriarum libris, quidquid hactenus attuli ſingulare, id omne authoritate alicujus boni Scriptoris firmavi (ùt, qui hæc, aliáque noſtra legerunt, & legent, animadvertent) multò autem id feci magìs, cùm aliquod ante me illi argumentum ſumsêre tractandum, nè debitâ, & juſtâ laude fraudarentur. Sed ſatìs ſit, nè inani hâc gloriatione, veram, ex veneratione Scriptorum laudem corrumpam, ſemel id dico, ut genium, & indolem meam legentes intelligant; alibi iſtuc non repetam. Qui igitur nunc adferetur Index, *Wenceslai Hagecij* labore confectus eſt; ſed is (ùt antè dixi) nomina recitare contentus, alia omnia præterijt; ego ſingulis arcibus, ùt nuper feceram) *Diſtrictum, & diſtantiam ab Urbe Praga* apponam; ſi quid memorabile *Arces* contineant, in ſequentibus paragraphis adferetur.

Arces in Vetere Bohemia.

A. Arces. *Hodiegowinus in M.S.*

ANdielska hora (Engelhauß) arx in Cubitenſi 13. milliaribus à *Pragâ*, inhabitatur hodiéque, hanc ſæpius, ſed eminus, ſum contemplatus.

Auſſt Litomer: 7. ſtat in urbe Auſchenſi pervetuſta Arx, quam *Collegium Pragenſe Societatis JESU* (in cujus ditione Civitas eſt) rurſus reconcinnavit, & habitabilem reddidit; nihil habet (quod ſciam) memorabile; quam luſtravi.

B. *Bor.* Plſn. 15. habitatur.

Bechyna. Bech: 12. habitatur; quam luſtravi, & inhabitavi.

Blatnenſis Arx duplex fuit. Prach. 11. habitatur; prior ubi ſteterit, neſcimus. hanc obivi.

Borberg. hodie ignoratur.

Borotin. Bech. 9. habitatur.

Blanik. ſuſpicor in monte *Blanik* ſtetiſſe, ſed veſtigium nuſquam apparet.

Bezdruzice. Pls. 15.

Beczovv. Cubit. 13. deſerta. à me perluſtrata.

Bilina. Litom. 9. habitatur, & ædificatur ſplendidè, quam vidi.

Budina. *Budina.* Slan: 5. habitatur. ſæpius à me luſtrata, & inhabitata.

Brzezno. Caſtrum Zat. 10. aliud Boleslav. 8. habitatur. utrumque inſpexi.

Bezdiezy. Boleslav. 8. habitatur. perluſtrata à me.

Berſtein. vetus arx concidit, nova ſtat. Bolesl: 7.

Brandeys (Brunduſium) Caur. 3. habitatur. ſæpius perluſtravi.

Boleslaviæ novæ arx 7. ſtat in ruderibus; habitabatur adhuc patrum memoriâ. perluſtravi ruinas Caſtri hujus firmiſſimi.

Brada. hodie ignoratur, niſi eadem ſit cum *Bradlecz.*

Brunduſium ſuper *Aquilam.* Chrud. 18. introſpexi.

Bradlecz. Hradec. 11. Arx. avorum memoriâ à *Waldſteinijs* habitata. nunc rudera ſunt, propè Giczinium, quam ſæpius perluſtravi.

Buſſtiehrad. Slan. 2. deſerta rudera, ſæpius luſtrata.

Blansko. locum neſcio; An: 1442. dirutum. niſi fortaſſe ſit Caſtrum *Blanckſtein*, quod per *Albim* deſcendentibus, *Auſtâ Tetznam* versùs, in ſiniſtra ripa in altiſſimo monte ſuper Albim vigilat.

C. *Chauſtnik.* Bech. 11. dejecta in cumulum; à me luſtrata diligenter.

Chei-

Cheinovv. Bech. 10. habitatur; lustrata à me.

Chyß. Cubit: 10.

Chebbe. (Egrensis arx) 18. habitatur; inspexi, & totam lustravi.

Chudoba. ignoratur, deserta. fuisse hoc castrum *Waldsteiniorum*, existimo, qui *Chudobæ* olim sunt cognominati; proinde in Boleslaviensi, vel Reginohradecensi Provincia stabit.

Cyrkvvice. Czaslav. 8. habitatur.

Czervveny Hradek. Wltav. 7. habitatur; vidi.

Chrzenovv. ignoratur.

Hajek in Annal. ob. ad A. 13.. *Czban.* Rakov. 6. deserta. erat Veterum Bohemiæ Procerum, qui de *Czban* appellabantur.

Chlumecz. Hradec. 10. habitatur; eámq; ipsemet diu inhabitavi.

D. *Dubravvska hora.* Litom. 10. dejecta nostrâ memoriâ, mihi notissima super Teplicium.

Dub. Bolesl. 10. habitatur.

Donin. (Dona) nunc tenetur à *Saxone Electore.*

Drachovv. Bechin. 12. arx deserta. vidi rudera.

Dieczin, (Tetzen) Lit: 12. habitatur & ædificatur magnificè. Arx hæc limitanea adversus Misnios à regio præsidio Militum continenter insidebatur olim; telonium regium hodiéque in oppido Arci subjecto perseverat.

Dievin. Bolesl: 12. cadit in cumulum. totam lustravi.

Dubecz. Caur. 2. arx deserta. stabat adhuc priore sæculo, de qua Hagek ad A. 1420.

Drazyce. Boleslav: 6. mera rudera. mentio ejus arcis est in *Hagecio* ad An. 1448. totam lustravi.

Dobrzyß. Podbr. 5. arx deserta, quá A. 1421. Pragenses diruerunt; quam inspexi.

Hajek. in Annal. Boh. *Drßtka.* ipse locus ignoratur; sed procul à *Przimda* abesse non potest, ùt ex *Hagecio* ad An. 1009. apparet.

E. *Eisenberg.* Zat. 11. reparatur; vidi.

F. *Falkenovia.* Cubit. 16. habitatur, & inhabitavi.

Flosmburg. est extra Regnum Bohemiæ, sed ad *Nos* sub *Carolo IV.* pertinuit. Vide *Privilegia Regni.*

Frymburg. Prach. 14. arx deserta. ad *Bubnas* spectabat, quam An. 1467. *Henricus, Georgij Regis filius*, captam dejecit; ipsa conscendi rudera.

Fridlandt. Bolesl: 15. habitatur. vidi. Fridlant.

Fraumberg. vide *Hluboka.* inspexi.

Gilemnice. Hrad. 13. habitatur. inspexi. G.

Gestrzebi. Hrad. 10.

Givvno. arx deserta.

Genstein. Caur. 2. stat in ruinis; obivi.

Grabstein. Boleslav: 14. habitatur; stat in monte marmoreo. Grabstein.

Hluboka. Bechin: 15. habitatur. (Fraunberg) inspexi. H. Hluboka.

Hradecz. 14. Reginohradecij Arx deserta, à Civibus ipsis diruta; sæpius eam perlustravi.

Horazdiovvice. Prach. 13. habitatur, & inhabitavi.

Humpolez. Bech. 12. deserta. habitabatur superiore sæculo; rudera vidi nuper eminus. *Hodieg. in M. S.*

Helffenburg. Prach: 15. in ruinis; sæpius obivi.

Horzepnik. Bechin. 10. habitatur, vidi.

Haßenstein. Zatec: 13. in ruinis. lustravi.

Herßtein. Pils: 15. deserta, vidi.

Hradek. Caurz. 4. sunt plures aliæ Arces hoc nomine. habitatur.

Hradißtko. Hrad: 11. habitabatur; habitavi (Gradlitz)

Humelstein. ignoratur. puto esse post Nachodium *Homole.*

Haßenburg. Litomeric. 6. nunc deserta. omnia perlustravi in hac arce, etiam Cellaria in vivo saxo. Hasenburg

Haußka. Boles. 6. nî fallor deserta. apparet optimè ex castro *Bezdiezy*, éstque huic subjecta.

Hostinney (Arnau) Hradec. 14. habitatur; totam lustravi.

Horzice. Hradec. 12. habitatur. inspecta est à me.

Hradiſſtie. Boles: 9. Plſn. 10. Wltav. 4. habitantur.

Tabor. *Hradiſſtie ad Tabor.* Bech: 10. totum diligenter inſpexi.

Homole (Humel) arx deſerta poſt Nachodium. hanc conſcendi. eſt forſitan eadem cum *Humelſtein.*

Helffenburg. alterum ad *Raudnicium.* Slan. 5.

I. *Janovvice.* Plſn. 14. habitatur. introſpexi, & luſtravi.

K. Krumlow. *Krumlovv.* Bech: 18. habitatur. totam luſtravi.

Kaſſperg. Prach. 16. fuit ditio *Epiſcopi Pragenſis.* aliter *Supihora.* Hagek A. 1329.

Kaplice. Bech. 19. arx deſerta, habitabatur non ità pridem.

Karlſtein. *Karlſtein.* de hoc in ſequentibus. Podbr. 3. luſtravi, eámque inhabitavi.

Komeſſin. in Prachenſi. rudera grandia ad Twrčowes penes *Clatoviam.*

Konopiſſtie. *Konopiſſtie.* Caur. 5. habitatur, vidi & luſtravi.

Kaczovv. Caur. 7. habitatur.

Krziwoklad. Hodieg. in M. S. *Krzyvvoklad.* 5. Rakow. habitatur. Pürgliß Germanis.

Komarovv. Plſ: 6. rudera. habitabatur ſæculo priore.

Koſſtialovv. Litomer. 7. in ruinis. vidi.

Kalich. arx deſerta, inter *Auſtam, & Auſſam* à Ziſka condita 1421. & necquicquam eodem Anno à *Sigiſmundo* Wartembergico oppugnata. perluſtravi rudera.

Kiſſperg. Hradec. 18. habitatur. alterum Litom: 10. prius illud ſæpe obivi & inhabitavi.

Koſt. *Koſt.* Bolesl: 10. habitatur; vidi.

Kameyk. Litom: 8.

Hod. in M. S. *Kurzivvody.* Bolesl: 8. deſerta. habitabatur ſæculo priore. vidi ex *Bezdiezy.*

Koſtomlaty. *Koſtomlaty.* Litom: 9. habitatur denuo, vidi.

Koſſumberg. Chrud. 15. habitatur, & ipſe inhabitavi.

Kumburg. *Kumburg:* Hradec: 11. dejecta Arx munitiſſima, diligenter à me luſtrata.

Kynſperg. *Kynſperg.* Zatec: 14. habitatur. vidi ex itinere Egrenſi.

Cunacimons. *Kunieticzka Hora.* Hradec: 12. Arx munitiſſima deſerta. habitabatur adhuc me puero; vidi & acceſſi.

Kolin. Caurzim. 7. Arx uſquè ad hæc tempora ſuper Albim poſita firmiter conſiſtit.

Koſtelecz. olim dictum *Slavatarum,* nunc ad nigras ſilvas. Caurz. 4. habitatur. vidi.

Glacium. *Kladsko.* 21. habitatur, & munitur. de ea agemus ſuo loco. vidi & luſtravi ſæpiùs.

Kraſelovv. Prach: 14. habitatur in ruinis. vidi.

Krusko. ignoratur.

Koſovva Hora. Wltaw. 7. vidi; ſtat adhuc.

Koſſyk. Bolesl: 7. ruinæ.

Kukla. ignoratur. credibile eſt, ſtetiſſe in *Slanenſi,* vide Hagek An. 874.

Kraſſovv. Rakow. 8. deſerta videtur.

Kamenice. Litom. 12. habitatur.

Hod. in M. S. *Krakovecz.* Rakow. 7. habitabatur priore ſæculo.

Kolovvraty. Kaurz: 2. deſerta.

Kvvietnice. Kaurz. 3.

Kamen. *Kamen.* Bech. 11. habitatur, & inhabitavi.

Kolodiege. Caur: habitatur, vidi.

Koſtelecz ſuper Sazavvam, Arx dejecta.

Kryzy. Zatec. 9. N. L.

L. Lichteburg. *Lichtenburg.* Czaslav: 11. videtur deſerta. vidi eminus.

Lipnitz. *Lipnicze.* Czaslaw: 3. propè deſerta, totam diligenter examinavi.

Lippey. Litom. 9. in ruinis.

Litomyſſl. Chrud: 18. habitatur & inhabitavi.

Landſtein. *Landſtein.* Bech. 18. vidi, inhabitatur. ante paucos annos unum Turris arcenſis cornu fulmen decuſſit.

Ledecz. Czas: 10. habitatur, vidi.

Landskron. Chrud: 20. habitatur, & inhabitavi.

Leſſ-

Leſsno vel Liſstnie. Caurz: 5. propè deſerta. totam perluſtravi.

Lyczkovv. Zatec: 9. vidi.

Loket. (Cubitus) 16. in ruinis. habitatur. obivi.

Lacenbok. ignoratur.

Litauſs. ignoratur.

Litice. Hrad. 14. deſerta. totam luſtravi.

Lopata. Plſ. 9. deſerta, alio nomine *Hus* appellabatur, dejecta A. 1442. vidi eminus.

Lyſa. Bolesl. 4. habitatur. inſpexi, & habitavi.

Landsperga. ad Landscronam. vidi.

Moſt. (Pons) ſupra Civitatem, Arx dejecta. dum ſtaret, vidi; *Landsverta* in Statutis *Caroli IV.* appellatur.

Milſtein. ignoratur

Mſseney. Arx deſerta. Bolesl: 5.

Mileſsovv. Litom. 8. vidi.

Mielnik. Boles. 4. habitatur in ruinis. vidi.

Michelberg. Plſn. 15. deſerta. vidi ruinas.

Maleſsovv. Czasl. 6. habitatur. vidi.

Mniſsek. Podbr. 3. de novo condita habitatur; vidi.

Mnich. Bech: 13. ruinæ. vidi.

Maſstiovv. Zatec: 10. deſerta. habitabatur ſæculo priore, in eáque reſidebat *Joannes junior de Lobkovvitz.*

Miletin. Hrad. 13. ruinæ. vidi & inhabitavi.

Novvy hrady. tres Arces hoc nomine habitantur. Hrad. 8. Zat. 8. Chru: 16. omnes has vidi, quæ in *Hradecenſi* ſita eſt, commendatur ſummopere.

Nizburg. Podb: 3. habitatur, condita A. 776. vidi.

Nedſstiny. ignoratur. cepit hanc arcem *Carolus IV.* A. 1335.

Nachod. Hrad: 16. habitatur, & inhabitavi.

Navvarovv. arx in Boles: ſub Montibus Gigantæis.

Okorz. Slan. 2. propè deſerta. condita A. 731. perluſtravi.

Opoczen. Hrad: 15. habitatur, & inhabitavi.

Oticze. Caurz. 7. habitatur.

Opalka. Plſn. 15. habitatur. inſpexi.

Przynda. Plſ: 16. in ruinis. habitabatur non ità pridem. vidi. P. *Hod: in M. S.*

Podiebrady. Hrad. 6. totam luſtravi. habitatur.

Petrspurg. Rakow. 8. de novo condita habitatur. vidi.

Potenſtein. Hrad: 17. in ruinis. habitatur. hanc obivi: firmiſſima eſt, cum fonte profundiſſimo in rupibus exciſo. Potenſtein.

Peczka. Hrad: 12. habitatur.

Przezovv. Caurz: 4. habitatur. vidi. Trosky.

Panna. Hrad. 11. ruinæ. acceſſi. tres Arces faciles reparatu.

Patek. Slan. 6. vidi. inhabitatur, & incolitur.

Przibram. Prach. 7. vidi, ac ſæpius luſtravi.

Plana. Plſn: 16. habitatur, & inhabitavi.

Polna. Czasl: 16. habitatur, & inhabitavi.

Paczovv. Bech: 10. habitatur, inſpexi.

Pravvda. Zatec. 7.

Pabienice. Czasl: 9. conditum à Pabieno. A. 803.

Perſsteinecz. Chrud. 9.

Rabi. habitatur, totam arcem hanc perluſtravi. Prach: 14. R. Rabi.

Rozmberg. Bech: 20. habitatur. inſpexi.

Ronſperg. Plſ. 16. habitatur, inſpexi.

Rzepice. Prach. 13. habitatur.

Raupovv. Plſ. 12. habitatur. bis eam conſcendi. Raupow.

Radynie. Plſ: 9. arx deſerta. rudera inſpexi, & quidquid eſt reliquum.

Rozmital. Prach. 9. habitatur, inſpexi.

Rychmburg. Chrud. 15. habitatur.

Ryſenberg. Plſn. 16. tota in ruinis. vidi.

Raudnice. Slan: 5. de novo condita. habitatur.

Ronovv. Czasl: 10. arx cecidit.

Ralsko. Bolesl: 9. deſerta ſtat, quam luſtravi. Ralskó.

Roho-

Rohozecz. Boleslaw: 11. habitatur; inſpexi.

Rozdialovvice. Bolesl: 7. habitatur; inſpexi.

Rychnovv. Hrad: 16.

Ronovvecz. ad Auſtam. deſerta arx.

Ratage. Caurz: 6. habitatur.

Rybnovv. ignoratur.

S. *Strakonice.* Prach. 13. habitatur, inhabitavi.

Sswihovv. *Ssvihovv.* Pls: 12. arx munitiſſima, nuper dejecta, quam totam perluſtravi.

Sstieken. Prach. 13. habitatur denuo; vidi.

Ssvvamberg. Plſ. 15. ruinæ. olim dictum Kraſykow. A. 1421. à Taboritis expugnatum.

Ssumovv. locus ignoratur.

Ssvvartzburg. ignoratur.

Sadlovv. ignoratur.

Stolynky. Litom. 8. ruinæ.

Skaly. *Skaly.* Bolesl. 11. & 12. habitantur.

Svvoganovv. Chrud. 19. *Zarubarum* in ditione eſt, qui eam incolunt.

Sternberg. *Ssternberg.* Caur. 6. habitatur; olim *Strzimelice* dicebatur.

Sazava. Caur. 5. N. L.

Strzekovv. Litom. 9. ruinæ.

Straz. Bech. 14. deſerta. perluſtravi.

Schatzler. *Ssaclerz.* Hrad. 16. deſerta. vidi.

Svvadovv. Litom. 9. N. L.

Sion. pridem deſerta.

Stranovv. vetus pridem dejecta; nova (Bolesl: 6.) habitatur. inſpexi.

Straznice. ignoratur locus.

Strzevvel. ignoratur.

Stradovv. Bech: 17. ruinæ.

Sskvvorec. Caur: 3. ruinæ, vidi.

Straczovv. Hrad. 11. ruinæ.

Strazovv. gemina. Pls. 14. Bech. 17.

Strzimelice. vide *Notas*, & ſupra *Sternberg.*

Strazißtie. Prach. 10. ruinæ.

T. *Tein Wltavvsky.* Bech: 13. ruinæ. vidi.

Tein Horßovv. Plſn: 15. habitatur, quam inhabitavi ſæpius.

Tachovv. *Tachovv.* Plſ. 16. ruinæ. vidi.

Trebona. *Trzeboň.* Bech: 15. habitatur. ſæpius inſpexi, & in ea pernoctavi ſæpius.

Tocznik. Podbr: 5. habitatur, in ruinis, vidi.

Tetin. Podbr: 3. ruinæ deſertæ. vidi.

Trosky. Hradec. 11. ruinæ, vidi.

Trutnovv. Hrad: 16. habitatur, vidi.

Tauzietin. Slan: 6.

Trzemßyn. Prach. 10.

Teynecz. Wltaw: 4. rudera.

Teyrzovv. Plſ: 15. habitatur.

Wimberg. Prach: 15. habitatur, vidi.

Worlik. arx munitiſſima ſuper Muldavam. Prach. 9. habitatur.

Worlik **nad Humpolcem.** Bech: 12. habitatur.

Welhartice. Prach. 15. munitiſſima. habitatur in ruinis. totam perluſtravi.

Woſtromecz. Bech: pridem diruta.

Wartmberg. Bolesl. 11. ruinæ habitantur, inſpexi.

Woſtrey. Litom. 8. ruinæ.

Waleczovv. Bolesl. 9. habitatur.

Waldſtein. ad *Turnovv*, arx deſerta,

Weliß. Hrad: 10. nuper dejecta, ſæpius in ea ſum moratus.

Wrzeßtiovv. Hrad: 12. N. L.

Wyſoky. ſunt plura, ſed meræ ruinæ.

Woltarzik. ignoratur.

Wobrzißtvvi. Caurz. 3. habitatur. ſæpius hanc Arcem acceſſi, & inhabitavi.

Woheb. ignoratur.

Woſtavvin. ignoratur.

Zelena Hora. 11. Plſn: habitatur. ſæpius in ea pernoctavi.

Zvvikovv. 10. Prach: munita. inhabitatur.

Zirovnice. Bech. 15. ruinæ propè deſertæ. habitabatur non ità pridem; à me tota perluſtrata.

Zruce. Czasl: 8. habitatur.

Zleby. Czaslaw: 10. habitabatur patrum memoriâ ab Equitibus *Bohdaneczkÿs.*

Zielevv, vel Zielivv. Bech. 11.

Ziebrak. Podbr: 5. ruinæ deſertæ. vidi.

Zvvirzetice. Bolesl. 8. habitabatur non ità pridem.

Ziam-

Ziampach. *Ziampach.* Hrad: 19. conscendi locum sæpius, meræ ruinæ.

Zierotin. Slan. 6. ruinæ. habitabatur avorum memoriâ. vidi.

Zbiroh. *Zbiroh.* Podbr: 6. habitatur. vidi.

Ziernovvice. ignoratur. in Litom.

Zbraslavice. Caurz. 7.

Zvvihovvecz. Plsn: 7. ruinæ.

Hactenus Nomina præcipuarum Arcium à *Wenceslao Hagecio* recitata; quibus ego, ùt antè dicebam, *Districtus*, & *Distantias* ab Urbe Regia *Pragâ* adjunxi, libello quodam *Wenceslai Lebedæ* (qui me puero *Societati* nostræ nomen dedit) adjutus; at certum habeat *Lector*, hunc Indicem tam imperfectum esse, ut major *Arcium* pars sit omissa; videtur *Hagecius* eas tantùm recitare voluisse, quæ adversùs vim idoneæ forent, & hostes si quando *Bohemiam* ingrederentur, arcere, aut saltèm remorari possent; sed ex his quoque præteritæ sunt quàm plurimę, ùt Tabulas Chorographicas inspicienti patebit: ubi enim ipsa *Pragensis Arx S. Wenceslai?* ubi *Wyßehradum* arx altera? ubi *Strzela*? aliæque innumerabiles? Dicet quispiam ex curiosis Lectoribus: *Ergo tu, quod defuit, adjice!* nihil dictu faciliùs; defugio inutilem, & propè infinitum laborem; satis est præcipuas adduxisse, & quid memorabile in ijs, vel ad eas gestum sit, quod jam aggredior, annotâsse. De quibus silebitur, argumento sit ipsum silentium, me de ijs nihil invenire.

§. II.

Memorabilia quædam Arcium Bohemicarum juxta superiorem Indiculum Alphabeti ordine.

Bechina. **B***Echina*, Urbs quondam Regia, *Arcem* habet in paucis memorabilem, ædificatam ab illustri *Bechiniorum* familia, qui sagittam *Kravvarzijs*, & *Mraczkijs* simillimam, ferebant in Clypeo, ùt in *Stemmatographia* Bohemiæ explicabitur; altitudo ædificij mira: Vir fide dignus narrat, septem fornices super sese stantes, sibique incumbentes numerari posse. In Hussitarum Regno, *Bechinense Castrum*, *Taboritarum* in eo Districtu frænum fuit à *Catholicorum* præsidio insessum; tandem *Procopius Major* An: 1428. vociferans: *plus nocere etiam minimum hostem vicinum, quàm ingentes Exterorum exercitus.* 16. Julij *Bechinam* obsidere cœpit. Protracta obsidio est ad 20. Octobris, quo die ad colloquium obsessi descenderunt, & *Taboritarum* potentiâ ad desperationem adducti, cùm ipsi à nemine spem salutis habere possent, transegêre cum *Procopio*, & 24. Octobris excessêre, ùt convenerant, manu solos enses retinentes; reliquêre in arce copiosum belli apparatum. Arcis Præfectus, *Honicz* nomine, arce traditâ, apud hostes remansit, ex quo suspicio nata, eum priùs cum hostibus collusisse.

In Epitome.

Blatna, amœnissimo loco sita Arx, originaria quondam Illustrissimæ stirpis *Leonum de Rozmital*, ùt in *Stemmatographia*, si DEUS annuerit, memorabo. Blatna.

Bilina, Arx, & Civitas An. 744. juxta *Hagecium à Bila Cassæ* filia condita, ab hæreticis Pragensibus An: 1421. proditione capta est; multùm ibi profusum est sangvinis, ùt in *Epitome* narravi; de consecratione Ecclesiæ S. Petri in Bilina, vide *Hagecium* ad An: C. 1061. Bilina.

Bezdiezy, omnium propè in Bohemia Arcium, quæ naturâ loci muniuntur, princeps habita semper est; procul à media parte *Bohemiæ*, quæ ad *Albim* porrigitur, spectatur; Libri quidam manuscripti *Bezgezy* appellant. Sub hac Arce ingentem piscinam effodit Bezdiezy.

In Epitome.

dit *Carolus IV.* manu etiam Regiâ operi admotâ, ùt alibi narravi. Hæc Arx oppignorata sæpe fuit exteris Principibus, ùt in *Theobaldo* legimus. *Procopio Marchioni Moraviæ à Wenceslao* Rege, ac Cæsare traditam invenio; unde eum promissionibus, & dolis deceptum, detraxit *Sigismundus*, & fame Principem egregium mori coëgit; hodie arx illa à *Serratensibus* Benedictinis tenetur, & inhabitatur; olim ad *Carlovienses*, vi *Caroli IV.* fundationis spectabat. Ante multos annos montem illum arduum arduo conatu ascendi (neque enim Equo, neque curru adiri poterat) *Turris* ibi rotunda, omnium ætatum, & Tempestatum ac fulminum victrix adhuc stat, excelsa, constans muro, cujus latus ulnas octo Pragenses crassitie superat, idque ego ipse sum mensus. Sub *Ferdinando I.* hanc Arcem tenebant Fratres *Sspetlý de Janovvicz*, Joannes Getrzich, & Wilhelmus Barones, qui *Aquilam* gerebant in clypeo.

Theobaldus in Hussiticis.

M.S. Wartembergicum.

Brundusiū.

Brandeis in Caurzimensi, arx Regia tribus Pragâ milliaribus, quam *Boleslaus sævus*, Pragenses Christianos metuens, An: 941. ad *Albim* extruxit. nostrâ memoriâ occupata à *Svecis*, multùm, diùque Cæsareum exercitum fatigavit, ùt in historia Boleslaviensi libro 7. narravi. Patrum memoriâ habitatione Cæsaris *Rudolfi* multùm inclaruit, qui ad eam Arcem, elegantissimis, & rarissimis arboribus, & stirpibus consitum *hortum* colebat; in quo, eventu mirabili, & nunquam satis explorato, *Mumiam* humanam verissimam effodit, uti & fodinam præstantissimæ terræ, quam dicimus *sigillatam.* de utroque jam egimus libro citato.

Benatky Arx cum tota ditione non ità pridem in Regis patrimonio censebatur. Cœli illius salubritatem, & cœlestes influxus *Tycho Brachæus* in Epistolis plurimùm commendavit, qui in ea Arce per annos aliquot cursus siderum observârat. Tradunt ab hac Arce in aliam, quæ *Drazicze* dicitur, subterraneo cuniculo iri posse.

Busstiehradum arx *Kolovvratæorum*, ob firmitatem, aliáque commoda, multùm semper obsidentibus attulit laborem. Anno 1450. *Georgius Podiebradius* in ea *Fridericum Kolovvrat* obsedit; post longa certamina coactus est *Kolovvratæus* pacem iniquam petere, & hosti *Busstiehradum* cedere.

Arx ... censi

In Ep. Boh.

Dubravvska, vel *Daubravvska Hora.* Arx fuit munitissima ad *Teplicium*, *Wrzesoveciorum* Equitum, qui eam unà cum Teplensi Virginum Cænobio, earúmque ditione totâ à *Georgio Rege* dono acceperunt, ùt alibi narravimus; ab his conjugio ad *Wchinskios* pervênit, qui eam vocatis ab *Hollandia* Castellorum muniendorum Magistris priore sæculo propè inexpugnabilem reddiderunt; nostrâ ætate, nè quid Regno noceret (id enim obtendebatur) manibus dejecta, Tempori debet ludibrium; obcæcati sunt fontes, valla subruta, fossæ altissimæ impletæ, mœnia, & turres invictę precipitatæ totius viciniæ labore, adeóq; totum illud ad *Misniam*, & *Lusatiam* latus, hostibus, si quando ingruerint, est apertum.

Dub

Dub, Arx Dubensis (Duba, vel Dub, non ignobilis est Bohemiæ Civitas, aliquot insignium nostrâ ætate Virorum Patria, ùt suo loco dicemus) Arx, inquam, Dubensis, mira quædam continet; illud præcipuum, quod multos latet: esse in ea, excisis magno sumtu rupibus, & saxis, subterraneum meatum, & viam per cavernas ad vicinam Arcem *Rabenæ* dictam, sic ut periculo extremo ingruente, præsidium aut hinc illuc, aut inde huc commeare, séque, & sua transferre, aut etiam fugâ hostes fallere possit. Fuit hæc Majorum nostrorum solertia, quam scio pluribus Arcibus, & Castris esse communem, nolo nominare omnes: ex Arce *Benatek* ad Arcem *Drazicze*, occultissimo sub terram itinere, patet via; ad *Gitzinium* simile est subterraneum,

neum, ùt ità dicam, commercium, & communicatio inter arcem Waldsteiniorum antiquissimam *Bradlecz*, & arcem proximam nunc desertam, quarum altera alteri situ rupium, aliisque manu factis præmunitionibus respondet.

Donin, Arx est pervetus, quam constat jam An. 1107. stetisse. An. 1113. *Henricus Cæsar* Arcem tenebat; proximis Annis (post Henrici mortem) ad Duces Bohemię pervênit, ùt ex Hagecio ad An: 1126. & 1128. datur intelligi; cujus Arcis possessionem *Ottogaro* Regi Bohemiæ *Fridericus* Imperator Anno 1212. Basileæ confirmavit. recitat ipsas literas *Hagecius*. Plura de Arce *Dony*, vel *Donin* habet *Dresserus*.

Dieczin. vide *Teczna*.

Dievvin. Arx est in altissimis silvis, & in rupe prælta ad *Nims*, seu *Mimonie*; quam ante hos proximos annos decem ascendi; est in ea miraculum fontis, mille & plurium cubitorum profundi (quanta scilicet est ipsius montis altitudo) ex vivo saxo, & petra ingenti, & sinè dubio in plurimos annos perpetuato labore; alia omnia nihil, præter rudera, exhibent spectandum; credo Arcem ad *Wartembergicos* olim spectâsse; patrum memoriâ habitatam adhuc illam arcem, atque in ea Dominos (nisi fallor *Röderos*) auri confectionem tentâsse, *Anus*, quæ in culina serviebat, & Arcem incoluerat, mihi narravit, admixtis multis alijs narrationibus, quæ huc non spectant.

Fraunberg. vide *Hluboka*. Item aliud *Fraunberg*: vide *Przimda*.

Frimburg. vide infrà *Wrzeßtiovv*.

Grabstein, Arcem Bohemiæ limitaneam, in conspectu *Zittaviæ* sitam, multi commendant; videre mihi eminus contigit, per temporis angustias intrare non licuit; stare totam Arcem super petram marmoream (ùt *Perensteinensem* in Moravia) affirmant, qui vidêre, idque citato Authore in *Historia Naturali Bohemiæ* probavi.

Fraunberg.

Hluboka, seu *Fraunberg* in *Bechinensi* Districtu arx celebratissima à Rosensibus primùm condita, naturâ loci, & arte munita; hujus fiduciâ, multa adversùs Reges *Rosenbergici Proceres* sunt moliti. *Zaviß* Arcis Dominus cùm *Regi Wenceslao* An: 1292. caput nollet submittere, ante eam Arcem in conspectu præsidij caput amisit. Proximis bellis eadem Arx *Svecorum* vim egregiè sustinuit. Si quis hanc, & alteram Arcem *Rabi* diligenter inspexerit, facilè, quem Modum Veteres in arcibus muniendis servârint, intelliget.

Hradecz, arx Reginohradecensis, ab ipsis Civibus A: 1423. ut fidem *Zißcæ* approbarent suam, dejecta. Tradunt in ea Moniales habitâsse aliquando, quod idoneo Scriptoris alicujus testimonio confirmare non possum.

Helffenberg.

Historia M.S. Rosensis.

Arcem *Helffenberg* ad Prachaticium Rosenbergici fratres, *Jodocus & Ulricus*, salutato *Carolo IV.* in editissimo monte circa An: C. 1360. condidêre, eâ maximè causâ, ut in eam belli tempore haberent receptum. De *Spectris* in hac Arce regnantibus, narrabimus alio in loco.

Hassenstein

Haßenstein munitissimum castrum, nomen dedit familiæ ab eadem origine cum *Lobkovicijs* descendenti, ùt in *Stemmatographia* dante Deo dicemus. Anno 1417. capta fuit, ùt narrat *Hagecius*.

Hagek in Annal.

Theobald. in Hussiticis P. 1. C. 45.

Hirschstein, vel *Herstein* prope Ronspergam Arx, altissimis silvis imminens, à *Domazlicensibus* capitur octo ante Pentecosten diebus. 17. Maij. A. 1421. Extremæ sævitiæ theatrum Rogus extructus, in quem injecti Catholici, qui in ea sese Arce concluserant, perierunt. In ejus Arcis vicinia (quam ego non semel obivi) lapides pretiosos crescere, mihi certissimum est. Lapides ipsi, paulùm si effodias, aliquid de gemmis affectant; vel illud argumento sit, quòd Vir nobilis, idémque amicissimus Adamus Grofs Judicij Burgraviatûs Pragæ Assessor se facilè antè 30. annos à senibus audîsse, ad

M 2 me

me scripsit: Italos ante Hæreticorum Rebellionem quotannis ad pretiosos lapides colligendos ab Italia venire solitos, cùm dicerent, magno operæ, & artis pretio lapides *Herßteinenses* poliri. Fuit hęc ditio Episcopi Pragensis, nisi fallor; nomen enim convenit.

Hagek ad An. 1379.

Hasenburg

Hasenburg, Arx condita An: 754. primitus Klopey, id est, *mons arduus* appellabatur; postea Germani *Hasenburg*, præsertim, quòd Arcis Domini *Leporem* gestarent in clypeo, vocavêre.

Hauska, Castrum, conditum à *Slaviboro* Comite Mielnicensi A. 878. in filij, quem *Hausek* appellabant, gratiâ.

Hostinney, seu Arnau. olim ad Dominos *Bergau* spectabat in Vetere Bohemia. Summa est Arcis illius gloria, quòd à *Zißka*, tam felici aliàs Duce, maximis viribus oppugnata expugnari non potuerit; condita est Arx à *Sobieslao* adversùs Polonos An. 1139.

Homole, Arx latronum, in qua, ùt in *Wartensi Diva* narravimus, *Camencenses* Religiosi odio fidei nostrę ab hęreticis sunt necati. A. 1427. emit arcem Homole *Nicolaus Trczka*.

Helffenburg alterum, ubi stet ubi steterit, certò non possum dicere. *Joannes de Genstein*, Archiepiscopus II. Prag: unà cum Oppido *Hoßka* Arcem quoque *Helffenburg*, non procul inde sitam, pro Archiepiscopali mensa emit, ùt narrat *Hagecius*. Munitissimam hanc Arcem fuisse, vel id ostendit, quòd Hussitis adversùs Religionem insurgentibus, Sanctorum Reliquiæ ad eam primùm Arcem sint devectæ; sed eas *Wenceslaus Cæsar* re cognitâ elevari, & in *Carlstein* (ut in Epitome narravi) devehi jussit.

Janovvice.

M. S. Ros: ad A. 1520.

Janovice. Arx fuit ad Clatoviam, quam *Petrus Suda* Eques, Civium adversarius An: 1520. tenebat, ex qua Viatores, & Mercatores Civicos spoliare ferebatur; *Pragenses* dissimulato consilio *Pragâ* egressi obsedêre *Sudam*, & cùm is per noctis tenebras effugisset, arcem (tradente *Prostiborskio*, quem *Suda* pro se præfecerat) solo æquârunt.

Klenovvey, Arx ad *Clatoviam*, in hac *Przibik de Klenovva* duos è Prædicatorum Ordine fame coëgit mori; Angelici cantus postea sæpe in ea turri, in qua necati sunt, auditi.

Karlstein. de hac peculiari tractatione agemus.

Konopißtie, Arx *Zdenkonis de Sternberg*, obsessa à Rege *Georgio* 1467. uno & medio anno obsidionem toleravit, tandem in Regis cessit potestatem.

Krzivvoklad, seu *Pürglitz.* Inter vetustissimas Arces *Burglays*, vulgò Pürgliß, veteribus Bohemis Kriwoklad appellata, censetur; magnos ea in antiquitate captivos conclusit: primus *Otto* Moraviæ Marchio 1110. Tum *Henricus Dux Austriæ* Friderici III. Cæsaris Frater An. 1322. plurésque alij. Memorabile est, quod in M. S. Codice legimus: dum Henricus Austriæ Dux conclave Arcis ingrederetur jam captivus, in quo conclavi præcipuorum Europæ Regum, ac Principum clypei pendebant, immotis cæteris omnibus, *Austriæ Clypeum* suspensum in pariete, ante *Henrici* pedes cecidisse. Peste *Pragæ* regnante, Regem *Wladislaum in Burgleis* invenio habitâsse An. 1473. An: 1422. 18. Martij, fortuitò igne, incredibili Catholicorum damno, quorum ditissimi illic viciniæ res suas omnes, sacram item supellectilem in Arcem illam, hostium metu, contulerant, conflagravit; tantáque ignis vehementia fuit, ut ruptis etiam mœnibus inhabitabilis redderetur; itaque unà omnes rebus suis exuti, necessario consilio *Plsnam* petierunt. Hæc Arx condita est paulò ante Annum Christi 1110. postea (nescio, quâ ratione) ad *Templarios* pervênit; ab ijs certè An. 1307. tenebatur. An. 1316. in ea Arce à *Wilhelmo* de Hasenburg *Carolus IV.* adhuc infans educabatur, quam Arcem adulto *Carolo* solam (omnibus alijs raptis) *Joannes* Rex Pater ei reliquit. *Thesauros Regios* in ea asservatos, indicat *Hagecius* ad An: 1420.

Koßalovv, seu *Koßtialovv*, Arx à mon-

Hag. in Annal. ob.

montis figura dicta, hodiéque ſtat in ruinis; ibi illud A. 1372. miraculum accidiſſe ſcribit *Hagecius*: Invaluerat eo tempore ſub *Carolo* Cæſare (qui apud *Gallos*, & amitinum Regem educatus erat) *Gallorum* habitum incertiſſimum imitandi mos, *calcei* præſertim acutiores, & *Ciconiæ roſtro* ſimiles ferebantur; ecce tibi Julio Menſe in hanc Arcem cælo intonuit, & Arci Præfecto *Alberto de Slavvietina*, ejúsque Conjugi paris Nobilitatis fæminę, illud roſtrum calceorum, illæſo tamen pede cætero decuſſit & deuſſit. Valuit res ad exemplum! certatim omnes in *Bohemia* talo, & calceo recto deinceps inceſsêre.

Theobald. in Hussitis P. 1. C. 6

Koſtomlaty in Litomericenſi, Arx munitiſſima: ſæpe Dominos mutavit; antiquiſſimi, quantum licet conjicere, *Wrſſovecÿ* fuêre, inde alij, aliique An: 1425. ad *Cunſtadæos*, ſeu *Podiebradios* pertinuit. *Hagecius* hanc Arcem collocat ad *Nymburgum*. An *Theobaldo*, an *Hagecio* Lector accedat, perinde habebo; ego tamen ipſe Koſtomlatæam arcem ſpectavi Crupnæ, ſed alia fortaſſe fuerit ad Nymburgum.

Kunieticka hora vel Cunaci mons.

Kunieticzka Hora. Veteres **Kunatická Hora** dicebant: *Kunak* quidam ex Procerum ſtirpe An: 838. ſub monte illo villam ſibi exſtruxit, & de ſuo nomine *Cunatice* appellavit; anno ſequenti caſtrum ſibi rude ſtatuit in ipſo illo monte, quem poſteri quotidie magis, ac magis munivêre. Non procul ab eo monte ad *Albim* ſtabat totius Bohemiæ ditiſſimum Cœnobium *Opatovicenſe*. Porrò arx *Cunaci* ad Dominos de *Pardubicz*, qui de *Miletnika* dicebantur, diutiſſimè pertinuit. An: 1437. tenebat hanc Arcem *Diviſs Borzek* ex eadem familia, maximus M. *Joannis Rokyczanenſis* hæretici admirator, & amator, qui eum *Pragâ* fugientem excepit, & in hac Arce clauſum ſervavit. Errant luculenter, qui hunc *Dionyſium Borzek* ſtirpe *Dohalskyorum* fuiſſe ſcripſerunt; quo in errore olim & ipſe fui, deceptus cognomine illo *Borzek*, quod *Dohalskÿs* alioquin proprium eſſe ſcimus; at *Joannes Hodiegovinus* Vir maximæ nobilitatis, & doctrinæ majoris, in *Notis*, quas ad *Hagecium* manu ſuâ adſcripſit, diſertè docet: hunc *Dionyſium Borzek* ex ſtirpe Dominorum de *Pardubitz & de Miletnika* ortum eſſe, idque poſtea publicis literis luculentè comperi.

Hag. in Annal. ob: ad A. 1089

Kolin, munitiſſima cum arce Civitas, quæ & *Alberti* Cæſaris Auſtriaci A. 1307. & An. 1311. *Joannis Lucemburgici* exercitus eluſit, pertinuit ad eundem *Dionyſium Borzek de Miletnika*, aliquando ad *Pragenſes*, tum ad *Orphanos*, denique ad *Regem*, qui illud ſæpius diverſis Proceribus oppignorarunt, aut elocarunt. Colinum.

Kladsko. Glacenſis Arx munitiſſima omnium, quas nunc in *Bohemiæ* finibus habemus, omni diligentiâ ab *Ælurio* in Glaciographia ſua deſcripta eſt, ſic ut nihil addi poſſe videatur; ad *Ælurium* igitur, qui in Bibliothecis proſtat, curioſum Lectorem remitto. Glacium. *Ælur. l. 2.*

Krakovecz Arx penes *Kralovvicz* in regione *Plſnenſi* receptaculum Huſſi An: 1413. cùm *Pragâ* exactus à *Conrado* tum adhuc bonarum partium, Archiepiſcopo Pragenſi exilium ſuum hæreſeos ſuæ diſſeminatione oppidatim ſolaretur. *Theobald. in Huſſ: P. 1. C. 9.*

Kvvietnice, Arx (*Maternarum* Equitum, niſi fallor, originaria ſedes) à *Trczkarum* Equitum eo tempore ſplendidiſſimorum familiâ ante ducentos, & quod excurrit Annos tenebatur. A. 1427. *Taboritæ* latrones publici ex *Sileſia* cum parte Exercitûs ſui (quos **Prasſata** appellabant, **Pracerty** veriùs dicere potuiſſent) redeuntes, in *Kaurzimenſem* ſeſe Provinciam infudêre, & captâ Arce *Kvvetnicz*, arcis Dominum *Prokopium Trczkam* odio fidei cum omnibus ſuis, injecêre in ignem; Arx ipſa etiam arſit, & dejecta eſt. *Theob. P. 1. C. 61. Hagek in An: ad A. 1425.*

Koſtelecz ſuper Sazavam. vetus Caſtrum, quod jam Anno C. 1154. ſtetit, ût narrat *Hagecius*. Fuit in ditione Procerum de *Rozkoſs*; Rex *Georgius* Koſtelecz.

gius eam An: 1450. cepit, & *Zdenkoni Sternbergio* donavit; paulò pòst An: 1466. *Sternbergius* Regis hostis declaratus est, & Rex *Georgius* obsessam, captámque diruit.

Lichtenberg. — *Lichtemberg* (primis sæculis Bohemiæ dicta *Lichnice*) celebratissima in bellis hæreticorum Arx. *Orphanis*, qui se ab alijs separaverant *Taboritis*, sal in oculis fuit, magno videlicet impedimento prædantibus erat, & sæpe *Taboritas* graves prædis, aggressi *Præsidiarÿ Lichtembergenses*, prædatores deprædabantur; sed contumeliâ verborum irritati sunt magis: nam, cùm *Orphani Cuttnæ* de bello gerendo consilia haberent, & ad dies quatuordecim inducias pacisci cuperent, respondêre *Lichtembergici*: Fœdas esse inducias, & pacem, quæ cum prædonibus ineretur. Ergo unanimi *Orphanorum* consilio decretâ obsidione *Procopius minor Orphanorum Dux*, Arcem An: 1428. circumvallavit; repulêre fortiter *Lichtembergici* hostes sæpius, cæsisque hostibus salvi redière, donec tandem fracti animo militariter, & audacibus conditionibus Arcem dedideruntAn. 1429. 25. Novembris; quam *Orphani Joanni Russinovio* commiserunt.

Hagec. ad An. 807.

Weleslavinus in Calend. hist. ad 25. Novembris.

Litomysslium. — *Litomyssl*, An: 1425. ab *Orphanis* & Civitas & arx occupatur. Sævitum est in Sacerdotes (qui se in Arcem receperant) tantâ rabie, ut tormenta, quæ Catholicis irrogata sunt, non uni vitæ, sed pluribus tollendis sufficerent. Episcopalis fuit Civitas, quam *Kostkarum* stirps, quæ Ecclesiasticorum bonis vel maximè inhiabat, diu possedit; postea conjugio ad *Pernsteinios* devenit, qui ibidem in ipso solo, ubi *Ecclesia Episcopalis* steterat, *Arcem* perelegantem novo Italico opere avorum memoriâ construxerunt.

Landskrona. — *Landskrona*. hujus Civitatis Castrum ab *Hermundurorum Rege Pawilo* conditum scribit *Hagecius*: in eóque *Coronam Regni* (unde Arci nomen) & Leges, quas Populo dederat, solitas asservari.

Hagek præfat. in Annal. Boh.

Leſtno. — *Lesstno vel Lisstnie* Arx vetusti operis A. C. 772. condita à *Miloslao, & Koten*, germanis Fratribus. Primis *Bohemiæ* sæculis à familia *Berkarum* tenebatur, pòst ad *Sternbergicos* devoluta est, nominatim ad *Zdenkonem* Konopisstiensem *Georgÿ* Regis affinem; multùm Regem obsidentem A. 1466. Arx exercuit. Spectantur in hac Arce *Sternbergicorum* diversa ab hodiernis Insignia cum *stellis pluribus*, & *Tartarorum mitris* cum titulo *Dominorum & Ducum de Sternberg*, ùt alibi commodiore loco narrabimus.

Cubitus. — *Loket* (*Cubitus*) Arx est pervetusta in Regione ejusdem nominis, videlicet *Cubitensi*; locum hunc ipsa natura communivit: nam rupes Arcis, & Oppidi prorsus est inaccessa, quam circùm altissimi, & abruptissimi montes Coronæ in modum, at ipsam Arcem, & Civitatem *Egra* fluvius incingit; ob id *Cubitus Virginea* Arx est, quę nunquam à *Svecis* potuit expugnari; Multa fabulosa ibi circumferuntur: *Pygmæos* quondam hìc habitâsse, locúsque ostenditur, ubi habitâsse creduntur. Item de quodam *lapide* in Arcis area jacente, non procul à fonte; eum lapidem *Popel* vocant, mirâque de eo comminiscuntur.

Lnarz, vel *Schlisslburg* ditio vetustissimorum Procerum, qui *Claves* gerebant in Clypeo; quæ hodiéque in antiquissimis Arcibus, & in Templis, præsertim per eam viciniam in *baptisterÿs* (ut in Sacris appellant) saxis incisa spectantur. Hanc Arcem Vetere dirutâ ex fundamentis novam sumtuoso opere exstruxit Comes *Alexius de Wratislavv Regiæ Cameræ Præses*, sed absolutam & perfectâ non vidit morte præventus.

Lacenbog, vel *Lacenbok*, ab hac arce *Slavatæ* olim appellationem habuerunt; sed ubi steterit, non æquè constat.

Lititz. — *Litice*. Arx est munitissima altissimorum montium coronâ incincta, non procul *Zamberga*; in qua *Georgius*

Rex

Rex Procerum erga se voluntatibus diffidens, gazas suas recondebat. Singularia duo hâc in arce visuntur: primum *Arcus Triumphalis*, more propè Romano (vel saltèm imitatione aliquâ Romanorum) pereleganter exstructus è lapide aureis literis *Georgium* hostium suorum Victorem commemorans. Alterum est, ingenti, & in multos annos continuato, ùt par est credere, labore, perfossus mons arcis, & in saxosum alveum immissus fluvius, *Aquila* dictus, sic ut averti non possit; rursúsque ex Arce cuniculi deorsum ad fluvium tendunt, itâ, ut nullo negotio aqua ex Arce per eos cuniculos hauriatur. Huic Arci *Georgius Rex* post *Glacium* plurimùm tribuebat.

Lopata &c. quidam appellant *Lopotam;* Sufficensi Civitati vicina; captam An. 1433. Sufficenses diruêre. Fuit arx ista Procerum *Sselenbergiorum*, ac fortè ab eo Castro *Lopatsstij* sunt appellati, ùt in *Hagecio* legimus.

Lissa &c. In hanc Arcem olim *Jaromirius* datus est in custodiam, & Fratre *Ulrico* mortuo An. 1037. liberatus. Post aliquot sæcula An. 1351. *Carolus Imp.* condito de suo nomine *Carloviensi* Cœnobio, Parochiam divitem in *Lissa* ijsdem Canonicis attribuit.

Landsperga. Arces *Hermundurorum* (in Districtu *Hradecensi* ubi ille *Boleslaviensi* committitur, ac deinde ponè Comitatum *Glacensem* ad Moravos protenditur) arces, inquam, *Hermundurorum* Czechiacis omnibus antiquiores, *Hagecius* nominat: *Krulich*, Metropolim Hermundurorũ, *Landscron*, ubi servabatur Corona, *Landsperg*, ubi Jura & Leges, tandem *Gurtz*, vel *Krcz*, vel *Krczin*, arcem altissimam quam Rex Hermundurorum *Panylus* ante mortem condiderit; admitto lubens *Hermunduros ad fontes Albis sedisse*, id enim docuit *Tacitus*; at *Krulich* quasi à *Krul* vel *Kral* deductum, Regiam videlicet Urbem, suspectam habeo: nam *Slavicum* quiddam sapit; *Hermunduros* verò *Teutonicè* locutos, ex *Cluverio*, *Lazio*, *& Scriptoribus* cæteris irrefragabiliter constat. *Landscrona*, *& Landsperga* hodiéque supersunt; *Krcz*, idem erit fortasse, quod ad *Landskronam* vetus Castrum *Trcz*, vel *Trczka*; sed hæc loci illius, & viciniæ peritis examinanda relinquo.

Most (Pons seu Brixia) Civitas, invictam supra se Arcem habebat, quæ *Landsverta* appellabatur. Hæc nostrâ tempestate, nescio, quorum hominum exterorum consilio, funditus dejecta, *Bohemiæ* latus illud hostibus aperuit. Zat. 10. — *Pontan: in Brixia l. 3.* Brixiensis Arx.

Milessovv. Litom: 8. arx deserta; sed ejus loco aliam novam, cámque præstantem magnis opibus condidit, nostrâ memoriâ Vir clarus bello *Zdenko Caplirz*, loci Dominus.

Mielnik &c. In hac Arce vetusta habitavit olim *Ludmilla S. Ducis Wenceslai* avia, ibidèmque à *S. Cyrillo* sacris aquis abluta *Christo* nomen dedit cum Conjuge suo *Slaviboro*, & Fratre suo *Haussek*, ùt in ejus vita narratur.

Nachod (quasi dicas: *passûs locum*, seu ubi *passus* figendus sit) in *Reginohradecensi Districtu* limitanea, *Glacium* versùs Arx; diruta nostrâ tempestate fuisset, nisi eam arcis Dominus, egregius belli Dux, *Princeps Piccolomineus* servâsset. Obsessa est An. 1427. à Silesiorum Exercitu, vano ad extremum conatu; Obtinebat eam *Kolda de Nachod*, hæreticorum Dux factiosissimus, idémque pugnacissimus. Fælicius cecidit Silesijs *Nachodij* obsidio Anno 1442. nam, quamvìs *Kolda* cum 100. Equitibus in *Wratislavienses & Svidnicenses* irruisset, virtute repulsus, cùm se imparem videret, cum omnibus suis inobservatus nocte effugit, ac *Silesij* Civitatem, & Arcem incendêre. Mox iterum reparata est, & Junior *Koldæ*, paci publicæ inimicus, An. 1449. à *Podiebradio* Gubernatore Regni Bohemię obsessus, editis egregijs facinoribus multis, iterum cum duobus Comitibus nocte evasit. — Nachod. — *Hagek in An.* — *Theob: in Hussit: P. 2. C. 13.* — *Id: P. 2. C. 18.*

Przimda; Germanis *Fraunberg*, altissimo — Fraunberg.

Theob: in Hussit: P. 1. C. 26.

tissimo in loco sita arx, à duobus amantibus, ùt in *Valerio Maximo Bohemiæ* narrabimus, condita; & quanquam loci ipsius naturâ, tamen postea à *Wrßovecijs*, qui eam à Regibus Bohemiæ donatam, obtinebant, multis fossionum operibus communita, hodiè stat in ruinis. Ejus arcis, dum adhuc staret, diligentissimam descriptionem apud *Theobaldum* invenies.

Potenstein.

Potenstein in Districtu *Reginohradecensi* post *Kostelecium* ad *Aquilam* fluvium. Natura arcem hanc communijt; spectabat olim ad Proceres magni nominis *Zampachios*, qui, cùm *Carolo IV.* Cæsari adversarentur, *Cæsar* obsessâ Arce *Zampachios* ad officium reduxit.

Peczka. Arx olim inter munitiores habita, quam priore sæculo tenuit, in eáque habitavit *Joannes Lithoborsky de Chlum*, Burgravius Hradecensis.

Przibram. condita fuit à *Przibral* genero Principis *Nezamysli* An. 755. cùm argentifodinas reperisset; postea & Arx, & Civitas *Przibramensis* ad Archi-Episcopalem mensam pervênit; nostrâ memoriâ *Cæsar & Rex Leopoldus* Archi-Episcopo *Matthæo*, arcem solam jam pridem dejectam ab hæreticis, restituit, quam idem *Archi-Episcopus* reparavit.

Rabi.

Epit. historica rer: Boh.

Rabi, arx peregregia à *Ssvvihovijs* Proceribus condita, fato *Ziscæ* maximè inclaruit; is eam primùm captam deseruit; Nobiles Catholici vacuam præsidio militari imposito, insedêre, & redeuntem *Zißkam* An: 1421. egregiè repulêre; *Zisca* ex Cyclope *Homerus*, & prorsus cæcus 29. Martij est redditus; fabula est, nescio ubi ab *Hagecio* audita, dissiliente ictu ballistæ arbore, defractóque inde ramulo excussum *Ziscæ*, quem unum habebat, oculum; sagittâ enim, in antiquissima arcis *Rabi* Imagine, oculus ei læditur, qui in curatione *Pragensi* prorsus est excæcatus, ùt *Lauda* testis oculatus testatur, qui, dum *Zißka Pragæ* curatur, adfuisse se, in historia sua disertè

Lauda in M.S. hist suor: tem Theob. in Huss. P. 1. C. 42. & C. 44.

commemorat, idémque de *Sagitta* scribit *Theobaldus*. Pictura hæc est in arcis porta: equitat à læva parte *Zißka* tribulum ferreum tenens cataphractus, comitantibus aliquot armatis peditibus; à dextra parte Picturæ, ex Turri firmissima Arcis (quæ Portæ imminet, hodiéque eadem esse agnoscitur) *Koczovvsky*, qui erat in præsidio, è ballista seu arcu Sagittam emittit, quæ rectâ in *Ziscæ* oculum fertur. In rei tantæ memoriam colloquium ipsum adscripsit Antiquitas : **Přibik Kočowský: Tyli sy Bratře Žižko: Žiž: Gá gsem. Přib: Kreyž holýho!** Paulò infrà hæc leguntur:

Zißka sub hac Turri jaculo percussus, ocellum
Qui tantùm unus erat, perdidit atq; operam;
Cæcus ut oppressit Patriámque fidémque, vehente
Dæmone (sic meritus) cæca Barathra petit. *Ladislaus Archiepiscopus Strigoniensis Regni Ungariæ Cancellarius existens in Rabi Faciebat.* (hæc ego ex ipso pariete manu meâ descripsi)

Ronsperg arx, olim etiam *Ronovv* appellabatur, ùt patet ex *Hagecio.* fuit firmissima; nunc repertis machinis, & tormentis ad defensionem inutilis.

Rzepice. Castrum non tam munimentis, quàm Memorijs, & Insignibus Veterum Bohemiæ familiarum exornatum, quas depingi curavit *Mecænas Eruditorum* suo sæculo *Joannes senior ab Hodiegovva*, Patriæ historiæ scientissimus.

Raupovv. arx munita, sed ex antiquis architecturæ legibus. Est in ea arce Palatium Veterum Stemmatum Clypeis illustre, exhibens cognationem *Raupoviorum*; at pessimo consilio, ante proximos triginta annos, loci Dominus deletis quibusdam clypeis, & suis, & suorum suppositis, omnem illum *Raupovvianæ* stirpis contextum, & cognationem confudit. Habet eadem arx fornacem memorandi, & pre-

pretiosi operis: nam in ea universa *Genealogia Raupoviani Stemmatis* expressa cernitur in laterculis singulariter ad id paratis, & incoctis, qui *vero auro illiti* clypeos gentilitios Illustrium Bohemiæ Familiarum exhibent. Fornacem hanc mille Imperialibus constitisse, dum fieret, à Senibus in Nobilitate Viris non semel audivi.

Radynie supra Veterem *Plsnam* in edito monte sedet, condita An: 775. locum ante complures annos inspexi, nihil nisì ruinas continentem: cellaria in vivo, ut ità dicam, saxo, admirationi mihi fuerunt; sed istud omnibus ferè arcibus nostris commune fuit: nulli enim Majores nostri parcebant labori, ut fontes, & cellas haberent, etsi saxa ad centum, & plures cubitos essent perfodienda. Vetus est traditio, in hac Arce *Radin*, vel *Radinie* ingentem thesaurum latêre, qui se aliquando flammis prodit, ùt accolæ narrant.

Risenburg, hoc nomine aliquot in Bohemia Arces fuêre: in *Litomericensi* antiquissima super *Ossecense* Cœnobium hodiéque, sed vacua, & deserta visitur; tenuêre eam diu *Comites Bilinenses, Borssones de Ossek*, aut, quod sæpe in M.S. invenio, *pauperes de Ossek* (cujus appellationis caussam, & originem, alio in loco indagabimus) qui *rastrum hortense* ferebant in clypeo, atque ùt in lapide sepulchrali ante altare summum in *Ossecensis Cœnobij* Ecclesia hodiéque legimus, *Ossecense* hoc Cœnobium (longè antè quàm sese *Ottogarus* in Fundatorem Cœnobij adoptâsset) fundavêre. Arx porrò *Risenburg* hodie nihil, quàm ruinas ostendit.

Rissenberg, vel potiùs *Rizemberg* (ità enim sæpius, & ab ipsis Conditoribus *Ssvvihovijs* appellatur, qui se ab ea arce *Dominos de Ssvvihovv, & Rizmberg* dixêre) à *Tusta*, seu *Domazlicio* tribus milliarij quadrantibus, altissimo in monte, velut toti illi viciniæ imperans, hodiéque spectatur, sed cultoribus vacua, & quotannis novam, ac novam ruinam trahens, facilè alioqui, si opus esset, ad humanos usus, & habitationis commoditatem, ùt vicini affirmant, aptabilis. Arx multa memorabilia habet tum in se, tum propè & in vicinia, quæ *Theobaldus in Hussiticis* ex occasione magni prælij, quod sub ea cruentissimum An: 1431. commissum est, inter Cruce signatos, & hæreticos, recenset. Aliud æquè horridum prælium penes ipsam arcem in monte committi contigit 1466. 22. Septembris. Dubiâ fortunâ pugnatum hinc à *Crucigeris*, illinc à *Tustensibus, Clatoviensibus, Sussicensibus*; recessus *Crucigerorum Tinam*, quandam victoriæ speciem hostibus reliquit; strata omnis via *Tinam* usq; cadaveribus, & sangvis à *Ryzmberg* rivis *Tustam* defluxit.

Vide Epitomen nostram ad A. 1466.

Helffenburg.

Raudnicensis arx, antiquitus *Archi-Episcopi Pragensis* ditio, Exercitus olim detinere posse jactabatur, tanta ejus erat firmitudo! virtute tamen militum assilientium eam cepit *Rex Georgius*, utì etiam *Kostelecium ad Sazavam* flumen An: 1466. & utramque incensam ad usquè fundamenta dejecit. Raudnicensem arcem nuperus quidam Scriptor *Helffenburgum* vel *Helffenstein* appellat (quo etiam nomine ad *Prachaticium* arx à *Rosensibus* condita, ùt aliàs dixi, appellabatur) mihi secùs videtur, ajóque Episcopalem arcem *Helffenburgum* (cujus est in *libris Erectionum* frequens mentio) à *Raudnicensi* arce longè fuisse diversam: jam enim pridem *Raudnicium* cum arce ad *Archiepiscopalem* mensam pertinebat, ac nihilominus *Joannes de Genstein* Archi-Episcopus Pragensis, ùt testatur *Hagecius* ad annum 1379. adjunxit Archi-Episcopatui oppidum *Hosskam, & castrum Helffenstein*, idq; etiam mœnibus auxit, & permunivit; quod nominare omisisset *Hagecius* dubio procul, si *Helffenburgum* vel *Helffenstein* ditionis *Raudnicensis* pars jam pridem fuisset.

Ronovv.

Ronovv. Plurimæ veteres arces in *Bohemia* hoc nomen habuêre. conditum ab *Hazmburgicis Ronovv*, narrat *Hagecius*, An: 728. ipsum esse puto, quod postea An: 1284. cum quibusdam alijs arcibus *Ottoni Brandeburgico* Tutori suo perfido oppignoravit *Wenceslaus* Ottogari filius Rex Bohemiæ.

Ralsko.

Ralsko. arx vetustissima, & prima *Wartembergicorum* Procerum sedes, qui ob id *Domini de Ralsko* in antiquitate appellantur. Locus est naturâ munitissimus, fonte admirando in saxo ad multam profunditatem exciso, quem ipse spectavi; facillimè permuniri arx posset denuò, si sedulæ manus accederent.

Theob: in Hussitic. P. 2. C. 15.

Ratage, seu *Ratag.* Castrum fuit Lippæorum. obijt in ea An. 1444. *Ptaczek de Pirkstein* Lippæus, à turbidis consilijs in bello *Hussitico notissimus.*

Sswihovv.

Ssvvihoviensis Arx, seu *Ssvvihovv*, in *Plsnensi* Districtu, firmitate operum, vallorum, & fossarum altitudine, tum, quòd uliginoso loco sita, suffodi non possit, nulli alteri in *Bohemia* castro vel munitissimo concedebat; pridem à *Ssvvihovijs* (qui arces plurimas in hac vicinia condiderant) extructa; cepêre eam *Taboritæ* An. 1427. sed nondum permunita erat; quod fecit *Puta Ssvvyhovvsky* post Annum 1490. Inter arces, quæ expugnari nisi fame non possent, ab omnibus censebatur; nostrâ memoriâ primùm, non bellorum tempore, sed illis ponentibus, jam *in Pace*, totius quasi viciniæ manu (cùm Arces omnes in *Bohemia*, nullo propè delectu, dejicerentur) & ipsa dejicitur. Videram stantem, & ad omnes injurias obsidentium excipiendas, & eludendas egregiè comparatam, altitudine murorum tantâ, ut præter Turrium pinnacula, nihil foris extaret, quod videretur; mira amplitudo murorum, ut duo currus adversi per mœnia commodè agitari possent; cùm eam demolirentur rustici, petram se clamabant excindere: non enim ampliùs terræ de mœnibus, quàm si montem effoderent per diem palis, & ligonibus defringebant, calce jam in saxum antiquitate quodammodo conversâ. Sensus erat vicinorum omnium, si eam, qui jubebant dejici, vidissent, nihil adversùs Arcem fuisse moturos. Ad *Ssvvihovium*, vetere in *Bohemia*, fundebantur ferreæ bellorum machinæ, præsertim illæ, quas nunc Regiment stückel dicimus, longè minorem quidem globum, sed remotissimè ob longitudinem, jaculantes, quæ *Bohemis* Sswihowky / ab Arce *Ssvvihovv* dicuntur. Invenio in *Rationarijs Rosensium libris* plurimas hujusmodi machinas pro Rosensium ditionibus *Ssvihovij* fusas, éstque etiam apud me *Rationum liber*, quantum æris in singulas fistulas sit datum &c. Visitur in hoc Castro *Sacellum* antiqui operis, in quo omnis *Ssvvihoviorum, & Leonum de Rozmital* consanguinitas artificiosis clypeolis expressa spectatur; est & aliud in ipsa ara artis miraculum.

Ssumovv. agit de ea Hagecius ad A. 1065.

Skaly. hanc arcem An. 1447. *Silesij & Lusatij* diruerunt. alia est arx *Skala*; de qua agemus suo loco.

Vide Se... melice

Sternberg. Vetus ejus familiæ Castrum, captum à *Rege Georgio* An. C. 1467.

Schatz...

Ssaclerz. Castrum fuit firmissimum ad *Montes Gigantæos.* Suspicor ab *Hermunduris*, ea loca tum incolentibus, esse conditum ad asservandos thesauros, qui è montibus illis effodiebantur. Historiam hujus castri manuscriptam ostendêre mihi *Jaromirienses*, in qua de *Dracone* grandi ad id castrum occiso, tum quomodo Arx à latronibus occupata sit, quomodo rursus recepta, mira memorabantur. A. 1447. cùm latrones arcem hanc insiderent, à *Silesijs & Lusatijs* est dejecta, ùt narrat *Hagecius.*

Theob. P. C. 1.

Sion. Arx fuit Lippææ stirpis peregregia, in quam *Rohacz* ex ea stirpe sese in-

se inclusit, & Cæsari *Sigismundo* jam in Regnum recepto, A. 1436. negotium facessivit, Patruelem *Rohacij* (vel, ùt Theobaldus appellat, *Rohatecij*) *Ptaczkonem* cum exercitu ad eum oppugnandum *Sigismundus* misit; quantuor ipsos menses obsidio tenuit, captus *Rohacz* defectionem morte luit.

Stranovv. ad hanc Arcem commissum est acre illud An. 873. prælium, Christianos inter, & Ethnicos, quo istorum vires in *Bohemia* fractæ sunt, ùt in *Epitome historica Bohemiæ* latè commemoratum est.

Sskvorecz. *Sskvvorecz.* Arx tertio Pragâ milliario *Sskvvorecianæ* Procerum familiæ (quę nostrâ memoriâ interijt) originaria, & natalis; ex ea familia illustrissima, *Wolframum* Archiepiscopum Pragensem prodijsse credendum est; vide *Stemmatographiam* nostram.

Strzemelice, vel *Trzemelicz*, Zdenkonis Sternbergici Arx, à *Georgio Rege* obsessa, uti & *Konopistie* omnium *Zdenkonis* Castrorum munitissimum.

Sperlingstein per Albim Tetznam defluentibus in dextra ripa *Castrum* quod modò nominavimus, occurret; res est visu dignissima inaccessa in rupe, nec Equo, nec curribus adeunda; *Speculæ* multiplices prominent, nullo hoste nisi *fame* expugnabiles; *Cellaria* etiamnum & vivæ aquæ, arterijs humanis similes micant, vini cados inibi repertos, & vina gustasse Audacem quendam (quem nominabant) Senes mihi narrabant; *Ithacæ*, quam velut nidulum petris affixum *Homerus* depingit, similis est locus, cujus certè aspectu diu exsatiari non potui.

Scherffenstein Arx deserta Albi imminens. Litom: 9. in *Austæ* conspectu. ajunt è regione ejus in adversa ripa aliud castrum stetisse, ut hoc gemino propugnaculo defenderetur *Albis*, ego hujus innominatæ Arcis rudera diligenter investigavi, nihilque reperire potui. Affirmabat Amicus aliud *Scherffenstein* ruinosum quadrante milliaris à *Benzen* (Benessoviâ, in Litomericensi Districtu) in alto Monte apparere; (nisi idem sit) aliud *Scherffenstein*, cùm ibi essem, non vidi.

Tachovv. De hoc Castro multa est in historijs nostris mentio, quæ supervacaneum est repetere.

Trzebon. (*Trebona*, Wittgenau) Rosensium Arx inter meliores & munitiores *Bohemiæ* Arces in antiquitate habebatur. Ejus maximam partem *Wok de Rosis* exstruxit post An. 1482. cùm antea *major Villa* potiùs, quàm arx diceretur. An: 1506. *Petrus de Rosis Trebonam* munire aggreditur, vallis, fossis, aliisque artibus munitionum; in id opus machinam grandem muralem à *Ladislao Sternbergio* emit, misit insuper *Ssvvihovium*, ubi ejusmodi longiores machinæ optimè fundi solebant, & plurima tormenta comparavit. Trebona. *M.S. Historia Rosensis in Wokone. W. Brzezan M.S.*

Tocznik. Arx regia, habitatione frequentissimâ *Wenceslai Regis*, ac Cæsaris quondam celebris; nam cùm semel, iterùmque ob violentiam, sanguineámque vinolentiam captus esset, in certis *Arcibus Bohemiæ* securum se esse putabat, ùt ipsemet fatetur in Oratione, quam An: 1417. habuit ad Proceres. In hac arce, & in *Krzivoklad*, *Zebrak*, *Carlstein*, *& Cunradicij* Thesauros Regios depositos fuisse Hussiticis temporibus author est *Hagecius*. Postea oppignorata arx fuit *Comitibus de Guttenstein*, ùt aliæ plures, iterùmque à Regno redemta. Tocznik. *Hagek in An: ad A. 1406. & 1420.* *Hagec. ad An. 1420.* *Id. ad A. 1509.*

Tetin. Castrum sanctitate magis, quàm aliâ dote illustre (conditum à *Tetka Libussæ* sorore A. C. 712. in Podbrdensi 5.) in ea enim *Borzivoius* Dux, & *S. Ludmilla* vale rebus humanis dicto, depositisque Principatûs insignibus, uni DEO servire cœperunt, cùmque prior *Borzivojus* obijsset, *Ludmilla Drahomiræ* insidijs appetita, Martyrium ibidem consummavit. Plura de *Tetin* suis in locis legentur. Tetinum.

Trosky. Geminæ Arces sunt conjunctissimæ, & ędificio, & altitudine germanissimæ, *Skaly* (tum arx *Wilhelmi* *Ha-* Trosky. *Theobald. in Hussiticis P. 3. C. 18.*

Arces complures. *Hasenburgici*) *Tauzim*, (Germanis Deising) *Angelska hora* (Engelhauß) *Wostrovv* (Schlackewerda) *Buchovv* cum Arce; quæ omnia *Georgius* Rex An. 1468. militariter cepit.

Trutnovv. Civitas, & in ea castrum, quod *Carolus IV.* An: 1335. velut ad Reges spectans de injustis occupatoribus cepit.

Teyrzovv. *Teyrzovv*. In hoc castro rebellis Patri Regi *Wenceslao* filius *Przemyslus*, captivus sedit An. 1250. Item Henricus de Lippa An: 1315. hanc etiam Arcem recuperavit armis *Carolus IV.* An. 1335. tum adhuc tantùm *Marchio Moraviæ*; dicebatur hoc castrum alio nomine *Angerbach*.

Tetzen. *Teczna*, Bohemis Děčin / Arx *Wartembergicorum*, firmissima, & sumtuosa in primis, adversùs Misniacos primùm condita videtur, hodie ad *Comites de Thun* pertinet; Hussiticis bellis incoluêre eam prædones, quos *Jacobus Wrzesovecius* arce captâ egit in furcas. Arx hæc perantiqua est, quam stetisse A. 1128. & in ea captivos quosdam *Bohemiæ Proceres* sedisse narrat *Hagec*: Vide plura in sequentibus. *In Annales.*

Worlik. *Worlik*. ad flumen *Muldavam* Castrum firmissimum, & firmissimè exædificatum ad *Ssvvambergicos* antiquitus pertinebat, postea sæpius Dominos mutavit; *Georgium Regem* exteris, & domesticis bellis appetitum, in hac Arce *Coronam Regni*, velut loco firmissimo, servare solitum, *Theobaldus* affirmat. Est in ea Arce *Tabulatum*, ligneum illud quidem, sed delicatissimæ manûs, & singulari perfectum opere, *quod Amicus* ita commendavit, ut magis non posset: nihil se in eo genere artis vidisse simile, Commissuras tabularum congruere & coire artificio mirabili tessellatas, proinde *Arcem* inviserem, ego tum *spatijs exclusus iniquis*, ut ait poëta, in rem præsentem venire non potui. *Theobald. in Huss: P. 1. C. 17.*

Welhartice. *Welharticium* Arx munitissima Bavariam versùs, altissimis & silvis & montibus, velut naturæ quâdam custodiâ cingitur. An. 1422. in Majo, cùm Bohemiæ Proceres *Coronam Regni* in fidissimum, & munitissimum aliquem locum, adversùs Hæreticos, & Pragensium præcipuè insidias, abdere vellent, primùm *Pragâ Carlsteinam* deportari jussêre quàm occultissimè; (sensêre tamen *Pragenses*, *& Carlsteinam*, ibi coronam depositam esse rati, cinxerunt; at illam, paulò ante obsidionem inchoatam, decem Equites, soli hujus arcani conscij, *Welharticium*, cum potiore *Thesauro* Regni, seu *Cimelijs* ad loci Dominum *Welharticensem ex Novodomæa* stirpe descendentem, attulêre; hic eam in hac arce sua multis annis servavit, & A. 1455. vel etiam seriùs, factâ jam pace, & cæsis *Procopijs*, Regno restituit, cùmque antè *Rosam auream* ferret in clypeo, ejus loco *Coronam Bohemiæ* inflexam, ut gestare in Clypeo posset, à *Sigismundo* impetravit in fidei suæ, & fiduciæ, quam in eo Regnum collocasset, æternum ad posteros documentum. *Id. P. 1.*

Wald[stein]. *Waldstein* notissimæ apud Bohemos Procerum familiæ arx originaria; habitabatur adhuc sæculo priore, ùt ex Memorijs Manuscriptis constare potest.

Welis[s]. *Welisß*. Castrum firmissimum, quod proximis bellis Svecicis, à pauculis Cæsareis militibus defensum, expugnari ab hostibus nunquam potuit; tandem bello jam finito (consilium nec probo, nec damno) dejectum est, totâ viciniâ unum tempore belli omnibus refugium. *Walsteinium Fridlandiæ Principem* vidi adhuc puer, sæpius hanc Arcem (quæ in ejus erat ditione) ex proxima Civitate *Giczinensi* adeuntem, ejúsque & viciniæ totius ad multa milliaria subjectæ aspectu sese oblectantem. Erat in hac arce *Fons* saxo excisus usq; ad fundum mirabili opere, latissimo circuitu rupium velut crater quidam, sed tantâ profunditate, ut cùm puer occultè lapillum jacerem, bis orationem Dominicam, & Salutationem Angelicam absolve-

solverem, tum primùm terribili sonitu audiebam lapidem ad aquam pervenisse, quem ego non rectà, & ad perpendiculum, sed de industria, ut in latera rupium impingeret, jaciebam. Vidi celebrem illum in Arce *Gracensi in Styria* fontem, quadrato lapide munitum, usquè ad *Muram* fluvium deductum (captivorum Turcarum opus) satis scio, hunc *Welißensem* (nè dicam *Dievvinensem*, qui longè profundior est) *Gracensi* nihil concedere.

Wildstein Arx, loco opportunissimo in *Plsnensi* regione, non procul *Blovicio* oppido sita est; subjecta ei arci planities, multo Catholicorum sangvine non semel immaduit. Anno 1421. *Ziscæ* temporibus ad *Elisabetham* Matrem *D. Ulrici de Rosis* stirpe *Kravvarzianam*, pertinuit; postea A. 1444. ad *Koczovienses* spectâsse videtur; nam eo anno *Jacobus de Wrzesovvicz Bilinæus* ex arce sua *Svvoyssin* comparatis omnibus nocte *Wildsteinium* occupavit, duósque Domini Zbinkonis Koczowsky filios *Taborium* captivos abduxit.

Wrzeßtiovv, & Chvvatieruby arces erant *Hazemburgicorum*, quas obsessas *Georgius* Rex dejecit. Eadem fortuna arcis *Frimburgensis*, cujus ruinas, minásque murorum ingentes nuper lustravi; ad *Bubnas* spectabat, quos in antiquitate *Warlichios* appellatos invenio.

Wobrzistvvi. Ex hoc *Hagecij* loco apparet, permunitam hanc Arcem fuisse super *Albim* stantem; hodie nihil ad defensionem, ad solam oculorum voluptatem comparata omnia deprehendes.

Zelena Hora. Antequam ulla Arx consisteret, jam A. 977. in eo monte cellas quasdam instar Cœnobij, & Ecclesiam in honorem Divinæ Matris condidère Eremitæ *Brzimota*, cæterique ejus Socij, ùt in vita *S. Adalberti*, & apud *Hagecium* legi potest. Sub hoc monte prædives, & opulentum *Cœnobium Cisterciense* stetisse in confesso est, facitque ejus rei aliquam mentionem *Hagecius*. Nos plura de eo Cœnobio attulimus in Appendice I. ad historiam *S. Montis*. In hoc Castro *Catholici Bohemiæ Proceres* A. 1466. regnante *Georgio*, celebravère Conventum.

Zvvikovv. celebris in Antiquitate Arx fuit, neque hodie famam amisit. An. 1467. à D. *Smilone de Hodiegova* Perillustris stirpis, & tum Catholico, pro *Rosensibus* tenebatur; cujus obsidionem Taboritæ, qui *Mladiegovicium* diruerant, ignominiâ non semel acceptâ, omittere sunt coacti. Zvvikovv. Theob. l. cit.

Zirovvnice. Multa in hac angusta, & brevi arce, in picturis, & stemmatibus (si quis curiosos, & eruditos oculos adferat) memoranda visuntur. Est locus in ditione Illustrissimæ Familiæ *Slavatianæ*; olim ad *Wencelicos* Equites, tum ad *Guttensteinios* Comites priore sæculo pertinebat. Zirovvnice

Zleby. Hæc arx An. 1427. à Taboritis incensa concidit. Quam etiam paulò antè, quòd ex ea *Marquardus de Wartemberg* latrocinaretur, dirui jussit *Wenceslaus Rex* An. 1384. Zleby.

Ziebrak. notissima Arx in Regione *Podbrcensi*, primùm spectabat ad *Hazmburgios*, qui se in antiquitate *Dominos de Mendico* nuncupare solebant; caussam in Epitome attuli: eadem est, quæ de *Chudienicz* Czerniniorum appellatio, *Pauperum de Osek* ad Bilinam, item *Chudobæ* de Waldstein. Agemus de *Ziebrak, & Budin* in Tractatu de Equitibus Religiosis *Teutonicis & Rhodijs* suo loco. In ea Arce magnis opibus Sacerdotium fundavit A. 1348. *Joannes* Carinthiæ Dux, Comes Tirolis, & Goritiæ, quam fundationem Anno citato recitat *Hagecius*, plenam tenerrimæ pietatis erga *S. Apollinarem*. A. 1507. inter Regias arces plurimas *Zebrakum* quoque *Guttensteinijs* oppignoratum fuit. Zebrak.

Zvvirzetice. Arx peregregia, unius rami *Wartembergici* originaria, qui se Zwirzetice.

se *Zvvirzeticios* vocabant. An. 1545. *Joannes de Wartemberg* in Zwirzeticz, Supremus Burgravius Pragensis *Hagecij* defensor initio Annalium legitur.

§. III.

Arx Regia Carlsteinensis.

Carlsteinæ condendæ caussa.

C*arlsteina* Arx nobilissima, si pro eo, ac ejus dignitas, & præstantia meretur, describenda foret, multas mihi paginas faceret ejus descriptio; à *Carolo IV.* primùm, *Regalibus & Cimelijs* Regni, literis publicis, Imperialibus, & Regni *Bohemiæ* Reliquijs, aliisque hujusmodi rebus asservandis regio splendore condita est. Nolo hoc loco otiosè repetere, quæ pridem, tum in *Arnesti I.* vita, tum postea in *Historia S. Montis* Appendice I. narravi. Cinxêre eam, & arctissimâ obsidione pressêre *Pragenses* 24. millibus armatorum, cum Duce suo *Coributo*) Ducis Litvaniæ fratre, non, ùt *Hagecius* existimavit, filio) quòd, ùt nuper dicebam, Coronam Regni, ac Regalia cætera, in ea servari crederent, quæ jam *Welharticium* clàm omnes fuerant deportata; accessêre *Pragensibus* auxilia Civitatum hæreticarum penè omnium, *Zatecio* excepto, quæ tum obsidebatur; ballistæ, & catapultæ, antiquâ arte perfectæ (nam machinæ nostræ hodiernæ, quæ ignescunt, & cum ingenti boatu, ac fragore mœnia verberant, etsi inventæ nondum erant tamen in frequenti usu quàm plurimæ) ac deniq; omnia alia ad obsidionem facientia advecta; catapultæ ejusmodi veteres usque ad meam memoriam in *Slovanensis Cœnobij* ambitu, & ejus *Ecclesia Pragæ* spectabantur. Excussa è catapultis in Arcem *Carlstein* maxima pondera *mille nongenta triginta unum*; neque tamen aut turres, aut muri labefactati; periculosius illud, quòd ex ijsdem machinis *duo millia* vasorum, quę sordibus, & venenis impleverant prius, injecêre, unde teterrimo odore arce impletâ, penè omnes obsessis dentes excidêre; saxa, & globi ad ballistas, ùt asserit *Theobaldus*, Pragæ parabantur, ex *B. V. ad Nives* Ecclesia, ubi columnæ ex monte *Petrzin* olim excisæ, facili & sponte manum sequente saxo, in globos conformabantur; ex eadem Ecclesia *Theobaldus* affirmat esse columnam illam, quam in *Wissehrad* ostendunt, & à Dæmone Româ allatam fabulantur, injectam videlicet, dum *Wissehradum* obsident *Pragenses*, à Machinarum Magistro, cui *Dæmoni* (Czert) nomen esset. Utut sit, infecto negotio à *Carlsteinâ* sexto ineunte obsidionis mense, cum summa ignominia, virtute obsessorum sæpe rejecti, & cùm *Pragæ* ipsi à *Taboritis* timerent, recedere sunt coacti. Plura de hac obsidione, quâ nihil ad *Carlsteinam* gestum est illustrius, ac memorabilius, in *Hagecio*, ac *Theobaldo* leguntur. Describendæ Arcis hujus onere levavit me amicus quidam è Societate meus, qui in ea Arce perdiu habitârat; eam descriptionem (quòd accuratissima sit) hîc adjicere placuit.

Ejus obsidio.

Theob: in ... sit: P. 1. (

Arx Carlsteinensis in Regno Bohemiæ olim celeberrima, hodiéque ob præclara vetustatis argumenta memorabilis, intra annos Domini 1348. & 1358. à *Carolo IV.* Imperatore Coronæ Regni, & Reliquijs Sanctorum servandis ædificata; Anno verò 1422. contra viginti quatuor millia Hussitarum Pragensium à 28. Maij usque ad 11. Novembris, fortissimè oppugnata, sita est loco peramœno, tribus Pragâ leucis Germanicis. Fluvium *Mizam* habet ad meridiem à monte, cui Arx insidet 313. circiter passibus Geometricis distantem. Clauditur quinq; mon-

Benessin... nico.

Montes circa Carlsteinam.

montibus præaltis, quorum unus, qui ad Occidentem, *Javurka* olim, hodie *Czihova*; alter ad Septentrionem Kněžský Wrch / id est, mons Sacerdotum (fors quòd sub eo ante portam arcis, *Domus Canonicorum* steterint) tertius ad orientem *Haknovecz*. quartus orientem inter, & meridiem anonymus. quintus denique ad meridiem, *Plessivecz* cognominatur. Mons Arcis, peripheriam habens circiter 628. passuum Geometricorum, à Septentrione per Orientem descendit infra meridiem descensu satìs tortuoso, sed declivi. Arx duplicem portam habet, ita tamen, ut venienti utraque sit transeunda. Superior porta tota ferro obducta est, supra quam picta *aquila Imperialis*: & infra hanc *Insigne Colovvratianum*. Olim utraque claudebatur, & tantâ vigilantiâ à duobus rusticis liberis, quos hodiéque *Mannos* vocant, diu noctúque custodienda erat, ut dum vice quâpiam Arcis Burgravius *Dominus de Kolovvrat* unum ex illis vigilibus à porta abesse deprehendisset, mox carnificem *Pragâ* advocârit, diéque insequenti caput ei præcidi mandârit. Hodie inferiorem quidem conductus è Mannis stipendio Janitor perpetuo clausam custodit, ad superiorem verò unus è Mannis per singulas hebdomadas vigilare cogitur, sad magìs jam in servitijs in Arce occurrentibus, quàm portæ intendere jubetur. Infimum Arcis locum occupat *Fons*, ob suam profunditatem memoratu dignus: namque dum explorarem 17. Junij Anni 1661. aquam in eo 74. pedum, reliqvum verò sursum usque centum septuaginta pedum, adeoque 244. pedum Pragensium profundum esse deprehendi: inde Aquam rotâ bene magnâ à duobus actâ per catenam 1805. annulos ferreos oblongos habentem sursum educi necesse est. *Fonti* proxima, loco aliquantum elevatiore, est pars Arcis inferior cubiculis etiamnum habitabilibus sat multis instructa. Inter alia, in media contignatione est cubiculum amplum *Mannorum*, Equestris dignitatis & Nobilitatis, in quo circa per parietes repositoria *armis Mannorum* servandis apta, Insignia *Mannorum Nobilium* præferentia, videre est. Ex hujus inferioris ædificij area, transitur ad *Cubicula Regia*: quatuor contignationibus illa continentur, sed hodie penè omnia deserta, fenestris spoliata, ruinámque minantia. Invenitur hìc inter contignationem tertiam cubiculum *Caroli IV.* tabulis ligneis antiquí, rudísque operis undequaque expositum, & infra hoc *Sacellum S. Nicolao* sacrum, sæpe multis miris visis, auditísque etiam apud hodiernos Arcis Incolas perquam celebre. Ædificio huic Regio per ascensum satìs altum, jungitur ædificium aliud loco editiori situm trium contignationum, cujus latitudo est circiter 77. pedum, longitudo 78. pedum, altitudo 65. pedum Pragensium. Muri crassities hìc est circiter 12. pedum Pragensium. In infima contignatione sunt aliquot cellaria, è quibus unum *Czervvenka* dictum, carcerum vices agit. In media sunt Cubicula Domini *Decani Carlsteinensis*. In suprema denique *Templum est B. Virginis Assumtæ*; huc Carlsteinenses, & vicini Incolæ, Dominicis, Festísque diebus ad Divinà conveniunt, ascensu tamen satìs arduò: namque octoginta gradus lapideos calcare necesse est, ut eò pervenias; quodsi ultrà sub tectum velis ascendere, adhuc 25. gradus sunt superandi, adeóque à terra ad supremitatem hujus ædificij, gradus lapidei sunt 105. Habet hoc *Templum Altaria* tria; in medio tabulatum templi grandi fulcitur columnâ. Parietes sunt omnes picti varijs imaginibus; tabulatum etiam nubibus, & angelis. In pariete, qui oppositus est Altari, est *Sacellum* parvum, ubi Sepulchrum Christi haberi solet; supra hujus portam picti flectunt circa Crucifixum ex una duo viri, ex altera parte duæ fæminæ;

Fons Carlsteinensis.

Mannorum cubile.

S. Nicolai sacrarium.

Ecclesia B. V. Assumtæ.

minæ; illi sunt *Joachimus* Burgravius Carlsteinensis, & Præses Cameræ, ac *Joannes*, uterque *Liber Baro de Colovvrat*; hæ verò *Anna*, & *Catharina Colovvratianæ*. Annus additus 1592.

Caroli IV. & filiorum effigies.

Supra altare parvum, quod est à dextris, in pariete visuntur tres imagines antiquæ: *Prima Caroli IV.* tradentis Crucem in manus filio *Wenceslao*; secunda *Caroli IV.* offerentis annulum Filio *Sigismundo*; tertia item *Caroli IV.* ante crucem altari incumbentis; in omnibus tribus est *Carolus* in corona, & paludamento Imperiali, pleno floribus. Infra has Imagines, ad ipsum templi pavimentum, est *foramen*, *longum* ultra duos pedes Geometricos, latum ad semi pedem, altum ultra unum pedem: per quod *Carolo IV.* in proximum *S. Catharinæ* Sacellum, ut spiritualibus vacaret, se includenti, litteræ, cibus, & alia necessaria porrigebantur. Clauditur adhuc hodie ferreâ portulâ. Ad angulum huic foramini proximum, est porta, eáque duplex: prima ferro obducta, altera tota ferrea; hîc intratur ad ambitum viridi colore pictum, longum 13. pedes, latum verò ultra tres pedes. Ad hunc ambitum est fenestra non magna, in qua jacet compes solidas cum tribus ferreis annulis, dicitúrque esse ex illis, quibus constricti erant rei illi in carceribus *Micro-Pragensibus*, ad quos *Corpus S. Wenceslai* occultè *Pragam Boleslaviâ* vectum An. 932. substitit, nec nisi postquam vincti illi dimissi sunt, ullâ vi boum moveri potuit.

Sacellum S. Catharinæ gemmeum.

Ad finem hujus ambitûs tertia porta est ferro obducta ad *Sacellum S. Catharinæ*, quod longum est tredecim pedes, latum verò octo pedes Geometricos. Parietes Sacelli sunt *lapidibus Bohemicis* majori parte rubris, materiæ inauratæ inclusis, expositi; fornix totus inauratus, cruculis hinc inde expressis. In pariete sinistro visuntur *sex Imagines* capite tenus *Sanctorum Patronorum* Regni, & supra portam intra Sacellum imago pectoralis *Caroli IV.* ex una, ex altera verò parte *Imperatricis*, crucem tenentium. Per longum Sacelli pergunt baculi ferrei penes parietes; à sinistris quidem tres, à dextris verò unus, & per latum fornicis supra altare item unus. Altare est intra foramen muri arcuatum, viridi colore pictum, & in eo Beatissima DEI Mater throno insidens cum JESULO. Illa manum porrigit *Imperatrici*, hic autem *Imperatori* infra thronum flectentibus. Circà sunt *SS. Petrus & Paulus*. Antipendio pro hoc altari opus non est: ipse enim lapis altaris totus pictus est; antè habet Crucifixum, & sub eo stantes mulieres, à dextris *S. Catharinam*, à sinistris, quæ sit imago, non dignoscitur. Circa verticem lapidis altaris erant circumquaque *lapides Bohemici* duplices, sed jam minoribus evulsis, majores tamen manent. Habetur in hoc altari portatile ex *lapide Bohemico* rubro, cui suprà scriptum est: *Altaris S. Catharinæ*. Parte ex adversa, ubi *Reliquiæ sacræ*, membranâ clausæ, leguntur hæc antiquo scripta charactere: *Noli me tangere, & aperire* (hic deletum aliquid, legi non potest) *præter Pontificem: quia Corpora Sanctorum in pace deposita sunt.* Supra hæc attestatio legitur *Consecrationis hujus portatilis, factæ per Reverendissimum D. Martinum Episcopum Nicopoliensem, Suffraganeum Olomucensem, Mense Octobri An: 1515. sub Leone X. Pontifice, & regnante Wladislao Ungariæ, & Bohemiæ Rege. In Ecclesia Pragensi, impensis Joannis Stadovinei Decani Carlsteinensis.* Stat in hoc altari statua elegans *B. Virginis*, tenens *Christum Dominum*, ex alabastro: stant & duæ cistulæ, tectæ serico rubro, duabus seris clausæ; in quarum una servatur caput *S. Euphemiæ*, tum *SS. Justinæ & Margaritæ* ossa bene magna, & *S. Burchardi* Episcopi mandibula, & brachium; in altera verò caput, & reliquiæ aliæ *S. Palmatij* (cujus templum est cis ipsum fluvium sub arce) *Martyris, Consulis, & Patritij Trevirensis*, mar-

Reliqu[iæ] Sacelli.

martyrio affecti sub *Ricciovaro* Prætore; intra quam cistulam servatur etiam attestatio harum Reliquiarum, data *Carolo IV.* à *Boëmundo Archiepiscopo Trevirensi*, sub ejusdem sigillo, nec non *Capituli Trevirensis*, à quo donatę sunt *Carolo* sub Annum 1346. Indictione 9. Die 9. Mensis Novembris. Stant etiam hîc *duo Candelabra ærea* cęruleo colore, stellulis hinc inde sparsis picta, non inelegantis operis. Ad pedem altaris stat campanula in quatuor ferreis pedibus antiqui operis, sed vocis argenteæ, per modum cymbali; dicitur curata à *Carolo IV.* Stant ex utraque parte duæ sellæ ligneæ, rudi minervâ elaboratæ, quas ipse *Carolus* manu propriâ fabricâsse dicitur. Stant denique in angulo intra Sacellum ad portam tres partes ligni ex curru, in quo corpus *S. Wenceslai Pragam Boleslaviâ* vectum fuit. Est supra hoc ædificium *turricula*, in qua duæ campanæ: in majore illarum hæc leguntur ex una parte: *An. 1372. Campana hæc primò fusa, & in Carlstein à Carolo IV. Imperatore, ac Fundatore Arcis cultui debito dicata, iterum integritati pristinæ, & loco restituta est, Imperante Rudolpho II. Anno 1605. Paulus Pistorius à Luczka Zatecenus, SS. Theologiæ Doctor, Canonicus Wißehradensis, in Carlstein Decanus. Daniel Papineus Pragæ in Monasterio Slavorum fecit me.* Hæc ex altera: *Guilielmus Slavata à Chlum, & Koßumberg, Dominus in Straz, Novadomo, ac Telcz, S. C. M. Cubicularius, Consiliarius, ac officij Supremi Cubicularij Administrator, Burgravius in Carlstein. Lucia Ottilia de Novadomo Conjux ultima stirpis.*

Campanæ Sacel.

Supremitatem *montis*, in quo *Arx* sita est, occupat *Turris* à reliquis arcis ædificijs sejuncta, & è duabus partibus muro duplici munita. Antequam ad illam accedatur, superandus est ponticulus, qui olim erat dimissorius, & post eum porta duplex, altera clausa ligneis foribus, altera aperta. Tum gradus lignei duodecim, ac tandem ad ipsum turris ingressum iterum porta duplex solido ferro, & multiplicibus olim seris munita; *Turris* autem altitudo ascendit ad 121. pedes Pragenses; longitudo in vertice turris est 84. pedum, & duorum palmorum; latitudo 56. pedum, & duorum palmorum: muri circa partes inferiores crassities 15. pedum Pragensium. Quinque in se continet contignationes: in inferioribus duobus sunt cellaria solidissimè fornicata, in tertia *Sacellum S. Crucis*; in reliquis duabus superioribus, quia lignea erant tabulata, penè consumta sunt; unde ad pergulam turris sat periculosus ascensus. Ascenditur autem in ipsa turri usquè ad *Sacellum S. Crucis*, per gradus 64. lapideos, supra sacellum 44. item lapideos, & pôst usquè ad supremitatem turris per 47. ligneos, adeóque in summam collecti gradus hîc inveniuntur 155. Inter ascendendum ad Sacellum, à sinistris *S. Wenceslai*, à dextris *S. Ludmillæ* vita picta est, illa à primis gradibus sursum, hæc à *Sacello* incipit deorsum. Utrobique erat subscriptio, sed jam ità attrita est, ut integre legi non possit. Ex eo tamen, quod adhuc legitur, colligitur, hanc vitam, postquam ea, quam *Carolus IV.* curaverat, vetustate penè perijsset, renovatam esse à *D. Guilielmo Slavata Burgravio Carlsteinensi*; & quidem *S. Ludmillæ* An. 1608. *S. Wenceslai* autem A. 1609. Portæ circa ipsum *Sacellum* sunt quinque: ad primum ingressum tres, duæ ligneæ, tertia ferro obducta, ad alteram verò duæ ferro item solidissimè firmatæ. Harum pleræque claudebantur serâ triplici miri artificij, præter ferramenta, quæ per duas portas transibant, & eas constringebant. Hodie adhuc tertia, & ultima seras habent, & quidem quinta tres, ex quibus una sex dentibus dimissorijs instructa est, dicitúrque non ità pridem ad antiquam formam curata, constare 50. sexagenas Misnenses. In secunda porta, quæ, ùt dictum, lignea

Turris præ alta.

Sacrarium S. Crucis.

est, ex utraque parte pictum est Insigne *Martinitzianum* cum hac inscriptione: Jan Bořita z Martinic/ a na Smečné / Purkrabé Karlssteynský. 1562. His superatis, patet tandem visu regio dignissimum *Sacellum S.Crucis*, olim adeò reverenti veneratione habitum, ut *Sacelli* Fundator *Carolus IV.* in majore ara alium, quàm *Episcopum* & Carlsteinensem Decanum in eo *Missam* dicere omnino vetuerit, imò etiam nostrâ memoriâ, *Domini*, quibus visitatio Coronæ, Regnique Privilegiorum, &c. hîc servatorum à Regni statibus committebatur, in prima parte *Sacelli* ante crates stare, solique *Ecclesiastici* in intimam partem *Sacelli* ingressi, *Coronam*, aliáque de quibus *Domini* quærebant, ijs exhibere soliti dicuntur.

Descriptio hujus Sacelli Regię Coronæ elegantissimi.

Crates, de quibus mentio facta est, sunt in medio ferè Sacelli, totæ ferreæ, inauratæ, altæ sex pedes, & duos palmos Pragenses, in medio item portam ferream inauratam habentes, supra quam sat altè ascendit arcus & hîc ferreus cum sex dependentijs, quarum singulæ tenebant lapidem viridem *Bohemicum;* sed jam præter unum, omnes perditi. Supra portam ex utraque parte sunt candelabra quatuor. Longitudo Sacelli à limine portæ usq; ad crates, est 23. pedum Pragensium; à cratibus ad murum usque 23. pedum, adeóque tota longitudo est 50. pedum Pragensium. Latitudo maxima, id est, inter fenestras, est 51. ped: Prag: inter parietes autem, quę minor est alterâ, est 30. ferè ped: Prag. altitudo denique maxima est 28. ped: Prag: Pavimentum ultra crates è rubris ordinarijs, & viridibus lateribus est fabricatum, alibi ordinarijs tantùm stratum. Ad duorum ferè pedum Pragensium altitudinem supra pavimentum, per omnes parietes, etiam in porta, sunt *Cruces rubræ* efformatæ. Ad finem illarum sunt baculi ferrei per totum Sacellum circa parietes, & in his candelabra, sive potiùs cuspides, candelis infigendis aptæ. Extant adhuc ex ijs 644. exciderunt autem, foraminibus tantum relictis, circiter 21. adeóque universim fuissent 665. Hoc tamen hîc notandum, quòd cuspides illæ ita alternatim sint dispositæ, ut una duos uncos, seu minores circa se cuspides habeat, altera non, tertia rursum sit cum duobus uncis talibus, & quarta vicissim non, & sic de cæteris. Proinde, si in his etiam minoribus cuspidibus candelæ ponebantur, effecerunt hæ minores numerum novum 665. & itâ in unum omnes collectæ arsissent 1320. candelæ. Hîc jam ad altitudinem 4. pedum, & duorum palmorum, ascendunt in parietibus *lapides pretiosi Bohemici*, plerique *rubri*, pellucidè elaborati, & sat frequentes, hinc inde *figuram Crucis* exprimentes. Pòst expositi sunt parietes ad fornicem usquè elegantibus (quæ in politis, auróque divitibus tabulis pictæ sunt) imaginibus; harum aliæ duplici per totum Sacellum, ad altare verò triplici ordine pergunt, latæ tres pedes Pragenses, longæ quatuor pedes; numero 93. quanquam jam ex his una perdita sit; aliæ ultrà, minores, numero 29. In pariete altaris supra locum coronæ sunt sex parvę duplici ordine, & supra has una *Christi Crucifixi*. Supra portam denique circa fenestram sunt 4. alijs majores, adeóque omnibus summatim collectis, erant hîc imagines (præter eas, quæ superiùs in muro ad fenestras pictæ sunt) numero 133. Et quod maximè est notandum, pleræque habebant sui quævis *Sancti Reliquias*, ùt loculamentà relicta testantur. Nihilominus tamen ad dexterâ ultra crates fenestram in imagine cujusdam S. Virginis sagittam in manu tenentis, bona pars sacri ossis crystallo clausa manet, prout eam, dum hæc lustraremus, deprehendimus, (apponi voluit hoc loco Vir fide dignus & Amicus, plures in crystallis quinque, aut sex superesse

Divo-

Divorum Reliquias ac nominatim *S. Laurentij Martyris dentem* hodiéque in Effigie SS. illius Martyris hærere.) *Fornix Sacelli* duplici ligaturâ constat, plenus speculis rotundis justæ magnitudinis, inauratis, & inter ea cruculis hinc inde interjectis. Deniq; totum opus plenum est auro; in fornice, in parietibus circa lapides, circa imagines variæ ubique figuræ ex auro expressæ, alibi flores, alibi crates, & aquilæ, alibi *apes*, alibi littera K. & corona. Fenestræ hîc erant quatuor: prima supra ipsam portam; sed hodie parvo foramine relicto, manet lateribus clausa. Est etiam inter hos lapides obmurata tuba, quantum apparet, stannea, aut plumbea, aliquantùm excisa: dicitur esse ex illis, cum quibus *Israëlitæ Jericho* circumiverunt; sit fides penes hujus rumoris authorem. Secunda fenestra est à dextris in prima parte Sacelli. Tertia est item à dextris, sed ultra crates, & huic opposita est à sinistris quarta item ultra crates. Erant olim pro his fenestris ad medium usque illarum (ùt ex uncis apparet) intra ipsum Sacellum valvæ ex *lapidibus Bohemicis*, alijs minoribus, alijs etiam ad pugni magnitudinem accedentibus viridibus, flavis, violaceis, qui unam majoris, & 4. minoris Crucis figuras referebant; sed jam nonnisi ad tertiam fenestram quatuor tales valvæ, & ad quartam una revulsa, altera adhuc affixa, manent; & hæ quidem ipsæ pluribus lapillis spoliatæ. Altaria, eáque ultra crates sunt tria: majus est in medio muri, septentrionem versùs; duo minora, alterum ad sinistram, alterum ad dextram fenestram. In majori altari, quod longum est 7. pedes, latum 4. ferè pedes, altum 4. pedes Pragenses, nulla imago, aut quidpiam aliud, sed foramen quadratum intra murum, intus viridi colore, & stellis aureis, foris aquilis, & leonibus item aureis pictum, latum 4. ped: altum 5. ped: Pragen: cratibus inauratis fortissimis armatum, qui ólim triplici serâ claudebantur; & hoc ipso loco *Corona* servabatur. Stant in altari duo candelabra non magna ex *junipero*, quæ mirum est per tot annos hîc esse servata: infrà enim in ijs hæc scripta sunt, in uno: *Paulus Pistorius de Luczka SS. Theologiæ Doctor, An. 1601. 13. Septembris, ex Archidiacono Pilsnensi, factus Decanus Capellæ Regiæ in Carlstein, hæc scripsi 6. Decembris, 1614. Eadem renovavi 13. Aprilis, 1616. Deo laus, & gloria, Amen.*

Fornix Sacelli.

Gemmæ Sacelli.

Altaria Sacelli.

Ad cornu Epistolæ sub gradu altaris est foramen, per quod descenditur ad cavitatem quandam, quæ est intra fornicem inferiorum cubiculorum, & pavimentum ipsius Sacelli, protenditúrque hæc cavitas sub crates sæpius memoratas. Invenitur hîc ad sinistram fenestram *Draconis caput* duos pedes longum cum aliquot ossibus. Ad oppositam fenestram dextram stat *Laterna* ex vitris crystallinis inaurato ligno inclusis, olim elegans, jam prorsus neglecta, alta duos ferè pedes. In pariete sinistro ultra crates inveniuntur variæ litteræ â Dominis Commissarijs, qui hoc Sacellum olim visitârunt, affixæ, & quidem I° Litteræ Visitationis An: 1604. factæ ratione conventionis cum alienis Provincijs, & nonnullis alijs de causis. Insignia, & nomina reliquerunt Domini sequentes: *Zdenko de Lobkovicz, Cancellarius Regni. Stephanus Sternberg, Præses Cameræ. Christophorus de Lobkovicz, Supremus Regni Præfectus. Adamus Sternberg S. R. Camerarius. Wolff: Kolowrat S. R. Iudex. Joannes Schwamberg, Supremus Judex Aulæ. Adamus Waldstein, Camerarius S. C. M. Ferdinandus de Donina, Præses Appellationum. Joannes Klenowa, S. R. Scriba. Joannes de Wrzesowicz, Burgravius Karlsteinensis. Christophorus Wratislaw, Burgravius Hradecensis. Ctibor Zdiarsky. Georgius Gerstorff.* Sub his est attestatio hujus visitationis à *Bohuslao*

Procerum nomina.

Micholovvicz, Vice Scriba Regni. II. Affixa eſt atteſtatio latina viſitationis, & Reviſionis Privilegiorum Regni factæ, An. 1608. 8. Junij, ſubſcripta ab *Henrico de Piſnitz*, Procuratore S. C. M. & *Chriſtophoro de Sebuſina*, Pro-Cancellario Regni. III. Reviſionis Privilegiorum atteſtatio facta Anno 1398. die Medardi ſubſcripta à *Bohuſlao Michalovvicz*. IV. Nomina, & Inſignia in membrana Dominorum, quibus hæc viſitatio fuit commiſſa. Sunt autem hi: *Chriſtophorus de Lobkovvicz, S. R. Camerarius. Wenceſlaus Berka, S. R. Judex. Wolff. de Kolovvrat. Hertvvigius de Schönfeldt, Reginæ Sub-Camerarius. Joannes de Klenau, S. R. Scriba. Henricus Kapaun de Svvogkovva.* V. In charta penes hanc membranam jam lacera, ijdem inveniuntur ſubſcripti, quibus etiam additus *Wenceslaus Pietipesky*.

Ciſta Privilegiorum Regni.

Habentur hîc è ligno ſolido *ciſtæ*, olim *Privilegijs Regni &c.* ſervandis deſtinatæ, multis ferramentis, triplicibúsque ſeris munitæ; jam verò aut vacuæ, aut lupulo impletæ, univerſim 19. & quidem I. in anteriori parte *Sacelli* in pavimento circùm ad parietes ſunt *octo* oblongæ. II. ultra crates ſimiliter oblongæ ad parietes quatuor. III. oblongæ item, ſed aliquantum altiores duæ. IV. aliæ his majores tres, quarum ſingulæ habent duplici ordine diſpoſita octo repoſitoria. *Prima* exteriùs ſignata eſt litterâ A. interiùs habet primum repoſitorium A. cum inſcriptione: **Prywilegia Latinſká Starſſj / na Králowſtwj Cžeſké ſe wztahugjcý.** *Secundum* B. cum inſcriptione: **Prywilegia na též Králowſtwj Cžeſké / Německá někte/rá / y Latinſká.** *Tertium* C. cum inſcriptione: **Rewerſſowé / a Liſtowé rozličnj na Obywatelé Králowſtwj Cžeſkého ſe wztahugjcý.** *Quartum* D. cum inſcriptione: **Markrabſtwj Morawſké.** *Quintum* E. cum inſcriptione: **Knjžetſtwj Slezſké.** *Sextum* F. cum inſcriptione: **Knjžetſtwj Opolſké / a Ratiborſké.** *Septimum* G. cum inſcriptione: **Měſto Cheb / Zámek Flos / Parkſteyn / a ginj Statkowé w Kragi Chebſkém / a Falczu.** *Octavum* H. cum inſcriptione: **Knjžetſtwj Rakauſké.** *Secunda* ſimilis ſignata eſt litterâ B. exteriùs; interiùs habet *primum* repoſitorium I. cum inſcriptione: **Markrabſtwj Brandeburgſké.** *Secundum* K. cum inſcriptione: **Země Bawořſká.** *Tertium* L. cum inſcriptione: **Knjžetſtwj Lucemburgſké.** *Quartum* M. cum inſcriptione: **Smlauwy wſſeligaké s okolnjmi Potentáty.** *Quintum* N. cum inſcriptione: Vidimus **rozličných Mageſtátůw.** *Sextum* O. cum inſcriptione: **Na Zemi Saſſkau / Miſſenſkau / a Franckenlandſkau.** *Septimum* P. cum inſcriptione: **Kwitancy mnohé na některý Summy dáwno zaplacené.** *Octavum* N. *ſecundum* cum inſcriptione: **Rewerſſowé od G. M. Cyſ: Stawům daný.** *Tertia* ſimilis, ſed vacat inſcriptionibus.

Quintò: Ad cornua Altaris eleganti opere elaboratæ duæ, in quibus ſervabantur *Reliquiæ Sanctorum*, manéntque etiamnum in una duo ſcabella, ſerico tecta, in altera unum. exciſum eſt in una: *Matthiâ II. regnante.* & infrà: 1612. in altera: *Status Regni FF.* & infrà: 1612. Denique ſtat ante crates *Pulpitus*, crucibus, & ſtellis è ligno rubro undique ſignatus. Item in angulo à dextris portę jacet lapis juſtæ magnitudinis, qui in obſidione Arcis An. 1422. projectus in *Carlſtein* ab Huſſitis Pragenſibus. *Turris* tectum ex imbricibus rubris, turriculam habet in medio, laminâ obductam, in eâque cymbalum pro Horologio, & unam campanam. Circa tectum eſt pergula ſat ſpacioſa, muro clauſa, per quam tota turris circumambulari poteſt. Renovata eſt hæc Arx circa Annum 1598. Imperatore *Rudolpho II.* cujus Auguſtiſſimi nominis initialis littera *R.* ex omnibus turris partibus picta, viſitur; in ea autem parte, quæ Orientem reſpicit, picta ſunt Inſignia *Imperij*, *Regni Bohe-*

Turr

miæ,

miæ & Procerum de Kolovvrat. Sub ultimo hæc scripta sunt: *Joachimus Novohradsky, & Dominus in Bustiehrad, Mielnik, & Kossatek, S. C. Regiæque Majestatis Consiliarius, Cameræ Regni Bohemiæ Præses, & Burgravius Carlsteinensis, An. 1598.* Ad extremum etiam notandum, esse hîc in mœnibus arcis sex domunculas (quatuor sunt circa turrim, una sub ædificio regio, & una ante fontem) in quibus olim nocturnas agebant vigilias sex rustici, & ad singulas noctis horas, præter ordinariam clamandi formulam, hæc addebant: **Dále od Hradu/ dále.** quod etiam hodie servatur. Erant pro his vigilijs ad medium milliare duo pagi, præter hoc onus, ab omni alio etiam tributorum liberi, sed jam ferè in ordinem subditorum redacti: namque *duo* hebdomadatim vigilias illas nocturnas servant, reliqui præter commune contributionum onus, peractâ suâ hebdomadâ, etiam alijs laboribus subjecti sunt.

Vigiliæ domunculæ saxeæ.

In vicinia sunt hæc memorabilia.

Primò: Ad medium ab arce milliare inter *Orientem & Meridiem*, erat arx *Carlik*, quam *Carolus IV.* pro Imperatrice, ejúsque Aula erigi curaverat, ut in ea nocturnum tempus transigeret (nulli enim tunc fæminæ in *Carlsteinensi Arce* per noctem manere licebat) diurnum in ipso *Carlstein* cum Imperatore actura. Sita erat hæc arx in monte quodam pratis, ac piscinis incumbente, loco amœnissimo; sed hodie, præter paucula rudera, de ea extat nihil, locúsque ipse ita arboribus etiam grandioribus refertus est, ut sinè Duce non facilè invenias. Vicini rusticani locum hunc vocant hoc tempore *Hradek.* *Secundò:* Occidentem versùs ad ipsum flumen *Mizam*, quartâ circiter parte milliaris ab Arce, est antrum gratiosum, cubicelli intra petram quandam portulâ ligneâ clausum, quod *S. Ivanus* incoluisse dicitur, priusquam eò loci, ubi à *Borzivogio* inventus, & mortuus est, migrâsset. *Tertiò:* Ad eandem partem à *Carlstein* milliari item trans fluvium eundem, Civitas olim, jam pagus *Tetin* est, ubi *S. Ludmilla* occisa; extat hodiéque lapis sangvine cruentus, ad quem *Sanctæ* caput, dum occideretur, allisum fuerat. Manet is in Sacello sub nomine *S. Ludmillæ*, eo ipso, quo occisa est loco, erecto. Ad pauculos passus est templum *S. Catharinæ*, & juxta, rudera templi Sanctorum 10000. Martyrum, ubi *Corpus S. Ludmillæ* aliquamdiu defossum fuit, & fòrs inde loco tanta reverentia, ut nullius corpus hîc inhumatum ultra 24. horas intra se terra patiatur. Quartum etiam adhuc templum ab his aliquantò remotius est *S. Michaëlis*, *à Borzivogio* Duce exædificatum; cujus *Principis* non longè abhinc ad ipsum flumen extant nonnulla rudera Arcis, quam is inhabitâsse fertur. *Quartò:* Tantundem spatij est occidentem versùs item ad *Monasterium S. Joannis*, & locum illum, quem *S. Ivanus* pluribus annis incoluerat, inibíque mortuus corpus suum reliquit, quod frequenti hominum, maximè *Pragensium* concursu, quotannis visitur. *Quintò:* In silvis, per quas *Carlsteinio ad S. Joannem* via est, extat in quadam quercu locus sessioni commodus, qui à vicinis *Sedes Regia* dicitur, ex eo, quòd *Carolus IV.* dum circà venationi indulgeret, quietem ibi capere sit solitus. Nec longè ab hoc loco fons scaturit, quem *Fontem Regium* simili ratione appellant, quòd idem *Carolus* sitim ad eum levare in more habuerit. *Sextò:* In monte arci vicino ad occidentem, qui olim *Javurca*, hodie *Czihovva* dicitur, erecta est Crux rubra prææalta, monitu Venerabilis Memoriæ Patris *Nicolai Lancicij Societatis JE-*

Arx Carlik.

Antrum S. Ivani Eremitæ.

Tetin Arx.

Cœnobiũ S. Joannis in rupe.

Sedes & fons Caroli.

JESU ab Illuſtriſſimo D. Joanne Kawka de Rziczan.

Arcis hujus vetus Gloria.

Hactenus *Carlſteinenſis* arcis deſcriptio ab Amico confecta: ſumma ſuper omnes *Bohemiæ* Arces hujus fuit gloria, quòd *Coronam Regni*, & reliqua *Cimelia*, quòd rariſſima *Sanctorum pignora*, quòd *Literas publicas* conſervârit; quòd duplici Regio Magiſtratu ex Dominorum & Equitum ſtirpibus (*Burgraviorum*) honorata; quòd *Caroli IV.* ſanctæ ſolitudini (in quam ſeſe quotannis, quantum Regiæ, & Imperiales ſinebant curæ, abdebat) quòd hæreticorum armis toties oppugnata, expugnari non potuerit, adeóque *Virgo & Innocens* ſit *ſolum*, quod hoſtes nunquam calcaverint.

§. IV.

Indiculus quarundam aliarum Arcium Regni Bohemiæ, quas Hagecius omiſit, quæ mihi reminiſcenti venêre in mentem, aut quas in Adverſarijs meis notatas invêni.

A.

Hagek in An: ad A. 1447.

Adrſpach. Arx in Provincia Reginohradecenſi, nomen dedit ramo familiæ *Berkianæ ab Adrſpach* prioribus ſæculis nuncupato; eam, quòd ſe in illis Huſſitarum temporibus prædones clauſiſſent, *Sileſij & Luſatij* captam A. 1447. diruêre.

Audrc. Cub. 11. originaria Arx nobiliſſimorum Equitum *Audrckiorum*. habitabatur Avorum memoriâ, ùt teſtatur *Hodegovinus* Vice-Judex Regni Bohemiæ in M.S.

Hodieg. in M.S.

Aunhoſt. Slan. 2. habitabatur priore ſæculo.

Hodie: in M.S.

Autvvina. Arx habitabatur priore ſæculo. locum ignoro.

Hodieg. Ib.

Auvval. Caurz. 3. Arx nunc deſerta. habitabatur priore ſeculo. incendit eam A. 1507. Pragenſium capitalis hoſtis *Kopydlansky.*

B.

Hagec. ad An. 1447.

Belvver. Arx fuit limitanea Bohemiæ, quam Anno 1447. *Luſatij* dejecêre in cumulum.

Bila.

Hagek in An:

Bila. Caſtrum (Germani Weißwaſſer dixere) vetuſtiſſimum, & juxta Hagecium An. C. 758. excitatum. A. 1121. occupatum à Germanis rurſus à Wladislao Duce Bohemiæ receptum eſt. Perdiu in ditione *Michalovviciorum Procerum* fuit, captum à Pragenſibus An: 1421. unde illi in *Miſniam* prædas agebant; *Sigiſmundus Saxoniæ Dux* adversùs hæreticos bello

Theobald. in Huſſiticis P. 1. C. 72.

ſuſcepto An. 1431. Arcem captam incendit, & defenſioni inutilem reddidit.

Blanckſtein. à Catholicis exciſum An. 1442. Hagek. Vide *Blansko.* §. 1.

Bolehoſtie. Caſtrum à Civibus *Hradecenſibus* captum A. 1458. hodie funditus eſt deſertum.

C.

Chlum. Caſtrum antiquiſſimum adversùs limites *Moraviæ*, de quo Hagec. ad A. 810.

Chvvatieruby. Arcem Haſenburgicorum Rex *Georgius* occupatam dejecit.

D.

Dievvin, vel *Dievvczibrad* ad *Pragam* (quà in *Rzeporey* via ducit) arx deſerta, hodiéque monſtratur, quam *Bohemiæ Amazones* adversùs viros An. 738. condiderant.

Domaſlavin. caſtrum per vetus *Libuſſæ* temporibus ſtetit; hodie etiam veſtigium arcis ignoratur. Hagek ad A. 721.

Druhovv. Arx deſerta, ad *Piſecam* erecta à Duce *Wogeno* An. 816.

Drſtka caſtrum Procerum *Weprzikorum*, ſeu de *Sselemberg*, non procul ab Arce *Przimda*, de quo Hagecius ad A. 1009.

Drzevvicz. Arx egregiè munita *Berkoveciorum*, in quam ſeſe A. 1004. *Udalricus* Bohemiæ Dux elapſus è cuſtodia recepit.

E.

Einſidel. Arx adhuc ſæculo priore habitabatur.

G.

Geniſſovvice. Caſtrum perquam mu-

munitum ab *Alberti* Archiducis Austriæ copijs, qui pro Socero *Sigismundo* adversùs hæreticos pugnabat. An. 1421. captum commemorat *Theobaldus*.

Gvvnik in Litomericensi, Arx fuit egregiè communita, quam prædones intercepêre; sed ipsos prædones *Jacobus Wrzesovecius* A. 1444. cepit, arcémq; incendit.

Heskovv Castrum ad *Beraunam* A. 776. conditum, nunc omnino desertum.

Hradistie montis Tabor. Vide *Tabor.* & paulò infrà *Kotnovv*.

Hradecz. Ad Aussti (hodie Auscham) in Litomericensi Districtu in silvis, & rupibus Castrum desertum hodiéque cum vetustate & tempore luctatur, seséque ipsum paulatim ruderibus insepelit; *Hradecz* vel *Hradek* olim appellabatur; nunc novo nomine (quòd ibi quidam *Simias* sua cubilia habere putârint, & armati in eas jerint) *Offenburgum* appellatur à Nostris

Hospozin. Arx vetus ad Pragensem Principatum spectans.

Kabence. Arx ad Dubam. de qua in *Duba.*

Kamberg. Bech. 8. habitabatur priore seculo. hanc esse puto, ad quam Imperator Henricus cæsus est An. C. 1040.

Karlik arcula ad Carlstein à Carolo IV. condita 1358. de qua nuper.

Kaffin arx vetustissima, è regione Zbraslaw A. 711. conditur.

Kornhauß. Slan. 5. habitatur. diruta fuit arx An. 1384.

Kozyhrzbet. Arx avorum memoriâ habitabatur.

Krasna hora. Wltaw. 8. habitabatur sæculo priore.

Krczin Arx seu *Gurtz*, vel *Kurtz* apud *Hermunduros*.

Krokovvec. castrum vetustissimum, A. 676. conditum, narrat *Hagecius*.

Kuklvveit. Arx in ditione Rosensium, sed, nisi fallor, primitus Regia; quam *Henricus de Rosis Wenceslao* Regi infensus A. 1394. captam solo æquavit; huc inducti altero sæculo sunt *S. Francisci de Paula* discipuli, ùt commodiore loco narrabitur. *Hagek ad An. 1394.*

Kunradice. minimo milliari *Pragâ*, Arx Regia quondam, *Wenceslai Regis ac Cæsaris* opus An. 1391. qui eam sibi condidit, & ùt olim *Tiberius*, pro *Capreis* suis, & *Capris*, dum vixit, habuit; ejus etiam morte subitâ nobilitata An. 1418. 16. Augusti cum suo conditore finem accepit; non diu enim pòst, videlicet An. 1420. à Pragensibus oppugnata, capta, ac diruta fuit tantâ rabie, ut lapis nullus alteri commissus superfuisse dicatur. Kunradice.

Kotnovv Castrum An. 774. excitatum est; eodem in loco post annos prope 500. *Tabor* Civitas condita, & ex ruinis hujus Arcis pervetustæ castrum aliud Hradisstě Hory Tábor. Hæc arx dolo nocturno An. 1428. à præsidiarijs *Arcis Bechinensis* capta cum omni populo incensa est; *Taboritæ* qui aberant, receptum Castrum restaurarunt. Kotnow.

L.

Lamberg. Arx, habitabatur superiore sæculo, ùt testatur *Hodiegovinus*. alia est Arx *Lemberg* Boles: 13. (Hodiegow: M. S.) quæ ab elegantia commendatur. *Hod. M. S.*

Ledcze Arx diversa à *Ledecz*. habitabatur sæculo superiore.

Libecz castrum, & Civitatem *Libice* A. 710. juxta Chronologiam Hagecianam *Libussa* condidit, ad confluentem *Albis & Cydlinæ*. Pertinuit hæc ditio ad *S. Adalberti* familiam, contigitque An. C. 995. 28. Septembris quinque germanos *S. Adalberti* fratres in hac urbe ab Ethnicis ob Christi fidem occidi, quos velut *Sanctos Martyres* antiqua honorat Bohemia. Nunc *Libicense* Castrum funditus dejectum est; oppidum *vix vixque tenet se*. Libicze. *Virg.*

Libiehrad à Gynæceo Libussæ Arx condita An. 712. è regione Tursko uno propè milliario Pragâ; Pagus subtus *Libczice* dicitur in ipsa Mulda-

væ

væ ripa; *Liebiehradi* rudera hodiéque ſpectantur.

Hod. M. S.

Lipenecz. Zatec. 8. habitabatur ſęculo priore.

Hod. M. S.

Lobkovvice arx Caurz. 3. habitabatur ſæculo priore. ſtetit hæc Arx jam ſub *Boleslao ſævo* An. 956.

Lomnicium. Hrad. 12. multo tempore à *Waldſteinijs* Proceribus ditione tenebatur; olim *Wenceslai Regis*, ac Cæſaris juſſu dirutum, cùm quidam prædones eò ſe recepiſſent A. C. 1417.

Hagek ad An. 864.

Lovin ad Zatecium ſtetit, quod caſtrum *Wladiſlavva Wlaſtiſlai* Ducis conjux condidit ad ſacra magica peragenda; quę cùm minùs ritè celebraret, fulmine ab irato dæmone perijt.

Lutice. Arx capta, & diruta à *Carolo IV.* An: 1335. fuit olim Arx & patria *Drahomiræ* conjugis *Wratislai Ducis*, & matris *Boleſlai* ſævi.

M.

Makotrzaſy, arx fuit munita; non procul *Buſtiehrado* rudera viſuntur, quam An. 1420. 23. Maij. *Zatecenſes*, *Launenſes*, *Slanenſes*, quòd eorum conatus remorari poſſe videretur, funditus exciderunt.

Theobald. in Huſſiticis P. 1. C. 35.

Hod. M. S.

Martinicze Arx. Czasl. 9. adhuc habitabatur ſæculo priore.

Hagek ad An. 1368.

Michalovvice. Arx deſerta poſt *Vetero-Boleslaviam.* habitabatur ſæculo priore. Hodieq: M.S. eadem Arx dicta *Michelſperg.*

Mladiegovice; hanc An. 1467. *Piſecenſes & Wodnianienſes* captam diruêre, ſpectabat ad *Joannem Tluxam Wrabsky* antiquiſſimæ ſtirpis Equitem.

Hagek.

Mſtibin Arx deſerta in Caurzimenſi Provincia A. 874. condita.

Mlazovice.

Mlazovice Arx fuit celebris *Czerniniorum* (id me M.S. quoddam cogit credere, cùm alioquin *Czerninij* in Reginohradecenſi regione vix unquam habitâſſe ſciantur) *Ziſka* Arce An. 1424. occupatâ *Czerninum* loci Dominum (ità illud M.S.) odio Catholicæ religionis occidit.

O.

Hagek in An:

Oheb Caſtrum adversùs Moravos A. 811. conditum.

Hod. M.

Oſtromecz Arx. habitabatur adhuc ſæculo priore, quam A. 1428. *Bechinenſes* Præſidiarij Catholici occupatam diruêre. condita fuit An. 784. à *Mnata* Bohemiæ Principe.

Theob. P. C. 18.

P.

Piczin. Podbr. 6. Arx propè deſerta. habitabatur initio ſæculi hujus.

Ples.

Ples. Caſtrum vetuſtiſſimum in Reginohradecenſi ſtetit eò loci, ubi *Metuge* fluvius ſub *Jaromirio* ſeſe in *Albim* præcipitat; hæc prima ſedes Equitum fuit, qui ferreas chirothecas geſtant in clypeo, quales *Sadovvskij*, *& Cordulæ*, *& Pleſſij* ex vetuſta *Bohemiæ* Nobilitate, qui hodiéque de *Ples* nominibus ſuis adjiciunt.

Epit. hiſ. 3. C. 6.

Podliſſin & Trz Caſtra, *Brzetislaus* Bohemiæ Dux in literis Fundationis Collegij Canonicorum *Boleslaviæ* nominat; quæ ubi ſteterint, ignoratur.

Theob. P. 1. C. C.

Popovvicz Arx maximæ firmitatis, auſa *Taboritarum* exercitui fanatico, nec fanaticè minùs obſidenti, reſiſtere An. 1420. cum cæde omnium ſuorum expugnata diruitur.

Poſtoloprti arx pervetus; de quo vide *Hagecium* f. 26. 53. & 102.

Hagek. 1.

Przemyſlen. Caſtrum à *Przemyslo Libuſſæ* maritò conditum, in quo *Nezamyſlus Libuſſæ* filius educatus eſt; rudera hodiéque ſpectantur uno, & dimidio milliari *Pragâ* in Caurzimenſi Diſtrictu *Odolkam* versùs.

Przerovv. Caſtrum 4. milliaribus *Pragâ* in Caurzimenſi, quod *Pragenſes* à Domino *Jaroslao Sſelembergico* Regni Camerario emerunt A. 1524.

Hagek An. 1424.

Przibiſlavv Caſtrum. 15. Czaslaw. quod dum oppugnat *Ziſka*, peſtilentiâ ictus perijt.

Przibenice, Arx *Roſenſium* Procerum, in qua captivus An. 1394. ſedit Rex, & Cæſar *Wenceslaus.*

R.

Id. ad. 844.

Radoſtin. Arx à *Krzezomyſlo* Duce condita.

Theob. A. 144.

Rudik. Caſtrum *Jacobi de Wrzeſovvicz* Zatecenſes A. 1444. incendunt.

Riſenberg, vel potiùs *Rizmberg.* vide ſuprà §. 2.

Hagek 92.

Ruzienie, Arx *Wrſſoveciorum*, jam diruta.

Rze-

Rzepin Arx antiqua. Bolesl. 5. habitatur.

Sedessin Castrum à Principe *Nezamyslo* conditum.

Skalka Castrum, cujus mentio est apud *Hagecium* ad An. 855. habitatur hodieq; novum.

Schreckenstein arx in Litomericensi Regione post Austam, *Wartembergicorum Dieczinensium* Castrum, diu invicta stetit; ad eam sese fugientes ex prælio recepisse, An. 1426. narrat *Theobaldus*.

Slatinany præclara omnino Arx hodiéque inter *Worle*, *& Chrudimium* sita spectatur, commendant eam qui vidêre; olim ad *Berkarum Fideicommissum*, ut vocant Jurisconsulti, referebatur, ejúsque portio fuit; nunc eam clari apud nos Equites, *Putzhart* obtinent.

Smeczno Arx, Slan. 4. habitatur.

Stochovv. Arx fuit, & ditio dotalis *Drahomiræ*, ùt ex *Hagecio* datur intelligi; pridem condita, à *Lucensibus* deinde eversa, & postea An. 870. à *Neklano* Principe reparata.

Strzibovv Castrum perelegans, & spatiosum commendat *Hagecius* ad A. 786. quod *Strzih* quidam homo locuples excitavit.

Skalice Castrum pervetus. Caur. 4. ad quod, priùs quàm *Caurzimium à Koldojo* caperetur, recepit sese *Krasnik* Dux Caurzimensis. Post plura secula An. 1394. *Racek Kobila* vir latrocinijs, & genere nobilis, Arcem hanc insedit, quam *Sigismundus* Rex Ungariæ, *Wenceslai* Cæsaris frater occupavit, & evertit. Est & alia *Skalice* in Hradecensi 15. quam An. 1450. *Reginohradecenses* Cives (quòd ex ea latrocinia fierent) diruerunt.

Skala fuit vetustissima Arx gentis *Ssvvihoviæ*, quæ Principum agnatis donabatur; unde & *Boleslai Pij Frater Christannus de Skala* dictus est; postea *Theobaldis Ssvihoviorum* originarijs in perpetuum cessit, ùt ex *Hageko* constat. diruta est à *Ssvvambergio*, *& Colovratæo* Proceribus An. 1442.

Ssvvamberg. Originarium Castrum Familiæ Procerum hujus nominis antiquissimis temporibus *Krasykovv* dictum, unde Proceres illi olim etiam *Krasykovij* dicebantur. Excidit Arcem hanc captam An. 1421. *Zisska* alter Bohemiæ *Poliorcetes*, cùm de *Ssvvambergijs*, ac præcipuè de *Bohuslao* ultionem peteret, qui An. 1419. semel, iterúmque *Zisskam* militariter obsedit, ac tantùm non cepit, per uliginem fugâ elapsum, ùt narrat *Theobaldus*. P. I. C. 32.

Sukoslavv Castrum à Majoribus *Kaplirziorum* An. 880. conditum.

Svvadovv vetus Castrum *ad Albim* A. 826. conditum, nihil habet præter rudera.

Taussen, vel *Taussinie* Castrum Procerum de *Michalovvicz*, non procul *Boleslaviâ* (in pago cognomine hodiéque rudera spectantur) olim ad *Reges* spectâsse, vel inde aliqua suspicio est, quòd in eo *Carolus IV. ex Boleslaviensi* peregrinatione rediens pernoctârit, ac fortè pluribus diebus quièrit, narrat enim ipse *Imperator in vita sua* se in *Taussinie* quasi per visum Evangelium quoddam interpretatum esse, quæ interpretatio & in *vita Caroli*, & apud *Freherum* legitur. Arcem hanc *Pragenses* vi cepêre A. 1421. sæculo priore habitabatur adhuc.

Tabor. vide *Kotnovv* paulò antè.

Weissenburgum Arx peculiaris lineæ *Berkarum*, qui à *Weissenburg* post An. 1200. sunt appellati. Hæc stirps Illustrissima pridem perijt, certè non memini post A. 1450. aut paulò pòst, ullam fieri in historijs nostris *Procerum de Weissenburg* mentionem. Arcem ipsam diruêre *Silesij*, *& Lusatij* A. 1447. ùt testatur *Hagecius*.

Waldek, Arx tota in ruinis, sic ut nec stet, nec jaceat, *Wranovvssti de Waldek* lineæ *Hazmburgicæ* Proceres eam condiderunt; vide *Hagecium* A. 920. in eadem illustris illa Beatissimæ DEI Matris apparitio contigit, quæ initium dedit *Cœnobio Insulano*, ùt in *Appen-*

P

Marginalia: Hagek. ad An. 713. — Theobal. in Hussit. P. I. c. 19. — Ad A. 21. — Skale. — Hagek. ad An. 1394. — Theob. A. 1442. — Hagek. ad An. 857. & 1122 — Ssvamberg — Hagek. — T. Taussinie. — Hodieg. in Ms. S. — W. — Waldek.

Appendice I. historiæ *S. Montis* latiſſimè commemoravi, & legi poteſt in *Hagecio* ad A. 1262. Poſtea A. 1346. *Theobaldus Ssvihovius*, qui cum *Wilhelmo ab Hazmburg* graves inimicitias gerebat, Arcem *Waldek*, triduo totis viribus oppugnatam cepit, incenditque.

Wietruſs, caſtrum An. 826. exſtruitur. jacet in ruinis.

Hodie: in M.S. *Wilſtein* Arx deſerta. Plſ. 10. habitabatur ſæculo priori. de ea jam egimus §. ſecundo, ſed huc ſpectat. Amanuenſis meus per errorem ibi ſcripſit, quæ hoc loco deſcribenda fuêre.

Wiſſehradum. *Wiſsehradum* ſuper Pragam Arx & vetuſtate, & operibus, & quòd in ea primi *Duces* habitârint, reliquarum tenuit principatum; multa ab initio geſſit nomina *Pſary*, *Libice*, deinde, quòd Principes in antiqua Urbe prope *Tein* habitare cœpiſſent, & Curiam ſuam ùt Caſtrum quoddam exædificâſſent, hujus comparatione *Wiſsehradum*, ſeu *Caſtrum altius* dici cœpit à populo. *M.S. Cuttenbergenſe.* *Hiſtoria Wiſsehradenſis Arcis* cum totius Bohemiæ hiſtoria conjuncta eſt, ùt ſupervacaneum videatur ſpecialiter de ea ſcribere; ſæpe Pragâ captâ *Wiſsehradum* hoſtes detinuit, *Polonos* anno integro poſt An. C. 1200. eluſit. Tandem ab hæreticis *Pragenſibus* An. 1420. obſeſſum, acriter ſeſe præſidio defendente, ſic ut in fine Septembris fugaverint obſidentes, & ducentos *Pragenſium* occiderint; fames omni hoſte violentior, poſtquam fæda eſu animalia abſumſiſſent, coëgit Arcem tradere; dejecta manu ſunt, quæ incendio cadere noluerunt; neque ab eo tempore (etſi id multum utile regnantibus opus videatur fore) Arx illa, quantum ædificium attinet, ſurrexit.

Theob. P. 1. C. C. 61. *Woborziſstie* Caſtrum in Regione Plſnenſi An. 1427. à *Taboritis* occupatum, & in præceps ad terram datum, nunquam reparatum.

Wozicium arx Regia, & ùt ruinę hodiéque oſtentant, munitiſſima, hanc *Ziſska* An. 1420. cum prædonibus ſuis aggreſſus, Cęſaris *Wenceslai* pręſidiû, quo defendebatur, occidit, arcem incendit, & diruit. *Th. l. c. C. 34.*

Zakupy. Caſtrum *Berkarum*, ac præcipuè *Zdiſlai* ſupremi Præfecti Regni Bohemiæ, ſummi defenſoris *Wenceslai Hagecij* Annalium Scriptoris. Obijt *Zdislaus* A. 1553. Z.

Zandovv Caſtrum à *Zanda* Wrſſovecio A. 815. conditum, in quo iſte Ducem *Krzezomyſlum* ad Epulas invitatum occidere decreverat; res tota in apertum prodijt, & ab *Hagecio* prolixè narratur. *Hagek* [...]

Ziabecz, vel *Ziaubetz* Arx à Rege *Georgio* capta, & ſolo æquata A. 1467. erat in ditione Viri eâ tempeſtate non ignobilis, quem *Huſsatam* Veteres Codices appellant. *Th. l. c. C. 17.*

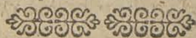
Zlonicz, vetus Caſtrum à *Wlaſtiſlao Lucenſi* A. 856. dejectum. *Hagek* [...]

In vetuſtiſſimis *Caroli IV.* ſtatutis recenſentur Regiæ Arces duûm generum, quædam à Regibus nunquam alienandæ; alteræ nonniſi ægerrimè & ſummâ neceſſitate cogente: prioris generis ſunt: *Glacium*, *ſeu Fraſtemberg*, *Lichtemberg*, *Bezdiezy*, *Königſtein*, *Klimberg*, *Zvvikovv*, *Klingenberg*, *Fraumberg*, *Burglenis aliàs Krzivvoklad*, & *Carlſtein*. Secundi generis ſunt iſtæ: *Koſtelecz ſuper Sazavam*, *Steigriff*, *aliter Ebrspach*, *aliàs Ovvin*, *Zebrak*, & *Getrpach*, *aliàs Miſemberg*, *Protivin*, *Frimburg*, *Baſicz*, *aliàs Bernart*, *Haſsenſtein*, *ac denique Dieczin*. Ex hoc apparet, omnes quas enumeravimus Arces *Caroli IV. Regias* fuiſſe; ſunt hodiéque quamvis nonnullæ deſertæ (ùt *Lichtemburg*, *Klingenberg*, *Ovvin*, *Frimburg*, *Baſicz*, & *Haſsenſtein*) & ijſdem appellantur nominibus. De *Gitrpach*, & *Baſicz*, ubi ſteterint, non poſſum dicere.

Statut. [...] IV. M[...] braſ. N[...] in Cæſ. [...] bliothe[...]

Nota. Fr[...] ſtember[...] ſuſpect[...] abeſt a [...] Codicil[...]

Arces non abalienandæ.

§. V.

§. V.

De Oivvin, vel Oibin; de Arcibus Przibenicensibus narratio memoratu digna. Stratagema, quo Arcem Caroli arctissimè ab hæreticis obsessam Alexius Wrabsky Præfectus servârit.

Cœlestini in Oibin.

OIvvin Cœlestinorum Cœnobium, aut potiùs sanctam solitudinem in *Urbis Zittaviensis* conspectu *Carolus IV.* Imperator, & Bohemiæ Rex An. 1366. fundavit viso quodam cęlesti admonitus, & monachis illis vicinam latè ditionem attribuit possidendam; ipsam visionem *Carolo* cœlitus objectam, & alia cœnobij hujus memoranda prosequemur alio in loco; nunc de Arce, in qua illud Cœnobium stetit, agemus; neque aliena à *Bohemia* hæc tractatio cuipiam videri potest: tum, quia *Carolus IV.* Bohemiæ Pater *Oivinum* condidit, tum quia ijs temporibus *Zittavia*, totáque illa Regio (ût ex *Cosma & Chronico Aulæ Regiæ* Abbatis Petri de Zittavia, & ex ijs, quæ de *finibus Bohemiæ* attulimus, datur intelligi) in Bohemia censebatur, & Regni pars erat, tum quòd adhuc Patrum memoriâ *Oivin*, ac Cœnobij ditio ad *Pragense Societatis JESU Collegium*, vi Fundationis à *Ferdinando I.* factæ referebatur, possétque si *Zittavia* cunctetur, quod debet, persolvere, *Collegium Pragense ad Oivvin*, ut cum Juris Consultis loquamur, *habere regressum.* Nihil in vita naturâ loci munitius (tribus, quatúorve arcibus exceptis) vidisse me puto, atque huc spectare *Caroli* vocem *Oibin* affirmant, cùm locum vidisset, *Oibien* voce Gallicâ exclamantis, & locum sibi probari significantis: Saxea tota moles est, neque cuniculis, aliisque hodiernis ignium artificijs, aut pyrio pulvere fartis siphonibus, & syringis obnoxia; quippe non unâ aliquâ petrâ mons excrescit, ut perfodi quamvis pertinaci labore possit, sed frusta petrarum, & saxorum grandia, domorum, & turrium maximarum instar accumulata montem conficiunt altissimum, & partibus omnibus, solâ; quâ aditur viâ exceptâ, in infinitam altitudinem abruptum. Via quæ ad arcem ducit, unica, angusta, lubrica, saxea tota, nec curru, nec Equo adeunda; è petris hinc inde quasi pergulæ lapideæ pendent ad defensionem Arcis artificio excitatæ (quales etiam in *Schattvien* post Viennam in angustis illis, ut ità dicam, Thermopylis spectantur) in has pergulas, & rostra jaculatores tres, quatuórve inclusi, cùm ipsi velut loricis, parvis illis mœnibus tegantur, & à suis ex alto defendantur, arcere ascendentes hostes nullo negotio, & magnas strages edere possunt. Semita ad Arcem tortuosa, & velut Mæander in seipsam quasi rediens, id efficit, ut hostes, cùm ascendunt, sæpissime sese offerre, & nudum latus præbere necessariò cogantur. Ubi portas, & quędam mænia idoneis locis excitata superâris, & summum montis apicem conscenderis, veteres tibi *Cœnobij* ruinæ occurrent; ibi jam continuum saxum exsurgit; *cellaria* memorandi operis profundissima narrant, qui viderunt, nullo murariorum, sed fossorum tantùm, qui petras frangunt, labore perfecta; tum inter saxa grandis, sed purissimæ, & cœlestis aquæ plena *lacuna*, seu *crater*, unde paratus Præsidiarijs haustus scatebat. Tradunt Incolæ (qui etsi alieni à Religione nostra, adhuc tamen Nominis, & juris nostri memores me deducebant, & comitabantur) totius *Cœnobij*, & omnium ædificiorum in arce tecta sic aptata fuisse, ut quoties cœlum plueret, omnis tectorum aqua in hanc scrobem, seu craterem colligeretur, & canalibus deflueret; adjuvari insu-

Via ad Arcē ducens.

O bene!

Impluvium Arcis.

per, augeríque aquas latice modico, sed perenni, qui scateat è rupe. Arx solâ illâ parte, & fronte, quâ ascenditur, mœnibus incingitur, reliqua latera omnia lubricis, præcipitibus, & nullâ propè arte, nullis scalis superabilibus saxis, ac rupibus muniuntur. Monstratur hodiéque in petra locus, ubi *Carolus IV.* Imperator sederit; tum alio in loco *Caroli* sâxeus lectulus, ubi traditur ascensu Arcis defessus paululum quievisse.

Ecclesia in Oibin.

Sed nihil *Cœnobij Templo*, quod adhuc stat integrum, illæsúmque, illustrius, & admirabilius, hoc quidem in genere vidi: non enim laterculis, aut saxis cæmento murariorum labore conjunctis, sed cavatâ, perfossâque petrâ, ac in Templi justi speciem conformatâ, assurgit ad fornicem; ac nè antrum aliquod esse existimes, fenestræ idoneis locis apertæ, lucem admittunt, fornix tantùm ubi curvari incipit, laterculis constat; latera omnia Templi, solum, parietes, quidquid latet, aut eminet, aræ, gradus, & cætera, ex eadem petra excisa, tam dextrè, & intra, & extra *Ecclesiam* adornantur, ut nonnisi à curiosis oculis hæc raritas notetur. Auget miraculum, & rei pretium, adsitum *Ecclesiæ Cœmeterium*, ùt vocant, prorsus parochialibus, & popularibus Ecclesijs germanissimum, minore muro, (sed hîc una, eadémque rupes omnia præstat) incinctum; fateri cogor ingenuè, attonitum me hoc ingeniosæ inventionis (quæ sinè dubio *Carolo Cæsari* debetur) & magni laboris miraculo, diu hæsisse. Satis de *Oibinensi* Cœnobio, quod *Taboritarum* temporibus summâ vi ab hæreticis oppugnatum, naturâ ipsâ adversùs hostes pugnante, nunquam expugnari potuit. Ejusmodi arces saxo excisas, sed pauculas, in libro de *Animalibus subterraneis* adducit *Georgius Agricola*, jam in *Bohemiam* redeamus.

Hist: Rosens. M.S. f. 77.

Ad *Arcium Bohemicarum* historiam spectat, quod sequitur, idque ex historia *Rosensi Manuscripta*, quæ apud me est, describo.

Przibenicenses Arces Rosensium.

Exstruxerant *Rosenbergici Proceres* ad defensionem ditionum suarum munitissimas Arces duas (*Przibenicium* utraque, illa scilicet *majus*, hæc *minus* dicebatur) ad fluminis *Muldavæ* ripam stabant, sic ut totum flumen admitterent, quod per medium arcium illarum defluens, utrique Arci inexpugnabile munimen præbebat. Loci fiduciâ in has Arces gazas omnes suas non modò *Rosenbergici*, sed vicina tota nobilitas, civitates, cœnobia, ac nominatim *Milovicense* Præmonstratensium Canonicorum, & sacrarum Virginum *Launovicense* intulerant; sed mirabili, & infelici prorsus eventu cum Arcibus amissa sunt omnia. An. 1420. *Ulricus de Rosis* in majorem Arcem *Przibenicensem* captos *Taboritas* numero quatuordecim incluserat cum duce suo apostata nequissimo Sacerdote *Wenceslao Coranda*, qui inter Sacerdotes prima quodammodo fax hæreseos dicitur extitisse; hos omnes, ùt publicos latrones decebat, *Ulricus* in turrim munitissimam Arcis injici, & in cippum dari jusserat; ibi cùm otiosi dies, ac noctes sederent, animadvertunt, *Cippum* antiquitate, & carie exesum, ac vietum prorsus levi conatu diffringi posse; diffringitur, atque ipsi libertatis jam non exiguam partam nacti, sibi, ac suis gratulantur; ergo, ut integrâ potiantur libertate soliciti, consilia conferunt;

Stratagema Corandæ in carceribus inventum.

magnum est, ùt ait ille, *in subitis casibus ingenium*, præsertim, si mentem mortis metus, & libertatis præsentis amor, acuerit! censebant plerique, utpote valentissimi, & audacissimi latrones, audendum aliquid, & præsidiarios Arcis invadendos, quibus etsi ter, & ampliùs numero vincerentur, virtute pares, aut superiores se futuros sperarent; at *Coranda* homo callidus, astu hæc omnia sinè periculo confici posse dictitans, hoc modo totum ordinavit consilium: ante omnia Portas Turris, in qua claudebantur, perfringunt, deinde summo no-

ctis

ctis silentio *Turris custodes* pauculos, nihil tale timentes, in infima turri aggressi, obtorto collo, nè vox audiretur, in eum carcerum locum, ubi ipsi sederant, compeditos trahunt, & compingunt, arma, & quidquid annonæ erat, inter se partiuntur, tum, velut nihil egissent, compositis, ùt priùs erant, rebus, certis se condunt in locis. Erat inter præsidiarios vir spectatus *Odolan* nomine, quem captivis Dominus præfecerat, is quotidie, ad captivos ventitabat, &, nè quâ fraude effugerent, circumspiciebat; hinc dum turrem uno milite comitatus ascendit, subitò *Taboritæ* circumsistunt, mirantem capiunt, militem vinciunt, & ad priores, quos jam clauserant, ducunt; *Odolano* mortem intentant, deinde quasi misericordiâ flexi, multa oranti, & pollicenti, parcere se dicunt, modò juret, facturum se, quæ fuerint imperata. *Odolanus* mortis metu jurat, *Corandâ* formulam dictante: *nulli captæ turris facturum indicium, protinus Taborium equitaturum; dissimulanter nullo in Præsidio sentiente, literas, quas Coranda ad Duces Taboritarum dederit, perlaturum, & traditurum in manus;* hæc jure jurando firmat per DEUM, per animam, per honestatem, pérque alia omnia, quæ tum occurrebant; at *latrones* vicissim certam pecuniæ summam, & nescio quas spes alias promittunt. *Odolanus* vir militaris, qui se etiam vi extortis juramentis teneri credebat, postquam *Coranda* literas absolvit, dimissus, è vestigio, nemine ex præsidiarijs conscio, *Equum* conscendit; & literas *Taborium* perfert; invitabantur à *Coranda Taboritæ*, adesse tempus, quod toties optâssent, arcis *Przibicensis majoris* capiendæ; venirent protinus, jam se turrim totius arcis firmissimam habere in potestate, posse Arcem vel scalis capi, admoverent copias portis, atque in turrim ex strenuissimis mitterent suppetias; statim *Taboritæ Odolano*, nè falleret, in custodiam dato, ad arma promtissimè concurrunt, *Przibenicium* contendunt, oppugnant, assiliunt; ecce autem in medio certamine ex turre altissima *Coranda* cum suis, quantâ maximâ potuit vociferatione *Tabor, Tabor* inclamat, simúlque ad ferendum suis auxilium descendit; *Arcis Præfectus* (quem fuisse *Joannem Smrczkam de Mnichu* Equestris familiæ virum ex eodem Manuscripto probari potest) gemino malo conterritus, cùm supra caput suum hostes videret, & evasisse inturrem hostes jam primùm existimaret, deditionem fecit. At qui in minore *Przibenicio* trans *Muldavam* in præsidio erant, majore Arce captâ, inde vires hostium metientes, desertâ Arce suâ turpissimè profugerunt. Itâ uno die, & pauculis horis *Przibenicenses Arces à Taboritis* ingenio, & astu *Corandæ in Taboritarum* manus venêre, quæ etiam geminos Exercitus obsidentes fatigare posse credebantur. Capta est innumera vis pecuniæ signatæ, argentea, & aurea *Rosensium*, aliorúmque Procerum supellex, gemmæ, mensarum, & conviviorum apparatus, vestes, & panni (ùt tum erant tempora) preciosissimi, pelles Zobellinæ, mandurinæ, aliíque ornatus, tum Ecclesiarum, & Cœnobiorum divitiæ, Infulæ, peda, calices, monstrantiæ, Casulæ (præcipuè ex *Milovicensi, & Launoviensi* Cœnobio) torques, & annuli aurei, & infinita alia. Sed nihil damnosius, & tristius Catholicis accidere potuit, quàm ipsa Arcium occupatio: siquidem *Taboritæ* totam eam latè regionem per sexdecim continuos annos ex his Arcibus infestam habuêre, sic, ut nihil ab ijs tutum esset, non viatores, non Incolæ; pagos, Arces, oppida expilabant, incendebant, Catholicos, præsertim Sacerdotes, excarnificabant, & præter *Taboritas*, omne hominum genus habebant pro hostibus. Tot malis adductus, qui maximè sentiebat, & gravabatur *Ulricus de Rosis*, ab hostibus pacem emere pretio coactus est, ac numera-

Historia Ros: M.S. in Udalrico.

Præda Arcis Taboritis cedit.

meratis 900. sexagenis grossorum *Pragensium* de suo, & impetratâ *Taboritis* à Rege *Sigismundo*, divite *Præpositurâ Launoviensi*, quam ditione obtinerent, *Arces Przibenicenses* recepit à prædonibus An. 1437. atque ut inter partes convenerat, Arcem utramque dejecit in cumulum. Tradit *Codex M. S. odio Taboritarum*, & memoriâ tot malorum, plurima rusticorum millia cum palis, ligonibus, ac cæteris ejusmodi instrumentis ultro advenisse, nec die, noctúque cessatum ab illis, donec omnia, quæ stabant, solo æquâssent.

Stratagema, & dolus, quo *Przibenicium* captum diximus, alterius me admonet, quo Arcem *Carlsteinam* servatam narrat *Hagecius*; res est non parum jucunda. Nè longum faciam: Obsederant A. 1422. Arcem *Carlsteinensem Pragenses*, ùt nuper dixi: in summum adducta erat discrimen *Arx* fortissima, fame prævalente: ad colloquium cum hostibus descendere parabant, tridui patientiam Arci Præfectus *Aleß Wrabsky* nobilissimæ stirpis Eques postulat à suis; ergo dolo composito *Legationem ad Pragenses*, præsertim ad *Coributum* militiæ illius Ducem adornat; mittit ex militibus audacissimos duos: *Facultate* (inquiunt Legati) *Tuâ, Coribute, vósque Pragenses freti, militariter, & audacter accedimus: Sponsus, & sponsa nos mittunt, qui hodie sese conjugio illigârunt, vósq; magnopere, ac benevolè salutant! nôstis humanos affectus, ac præcipuè amorem properare, & sectari lætitiam; ad has nuptias, commilito noster sponsus, omnes in præsidio invitavit; cuperemus hos duos, trésve dies læti, bonâ pace vestrâ, transigere; defessi utrique sumus, vos oppugnando, nos vim defendendo; abstinete tantisper jaculationibus, & date hoc sponso, & sponsæ, ut ab armis sit hoc triduo quies; his exactis diebus, & justitio exeunte, ad oppugnationem, & jaculationem redibitis.* Nova, festiva, ac lepidis verbis concepta *legatio* hostibus placuit; dant fidem omnes, triduo quieturos; *Legati* vicissim primum haustum (ùt fit) pro *Coributi Ducis* sanitate *Sponsum* propinaturum, & quædam alia jucunda promittunt. Impetratâ quiete, quantâ maximâ simulatione fieri potuit, à Famelicis *Nuptiæ* intus apparantur; musica instrumenta personant, mox convivantium clamores, ebriorum colloquia, & voces assimilantur, choreæ celebrantur, strepitus ubique maximi. Idem alterâ die repetitur gaudium nuptiale, cùm interim nihil haberent, quod vel roderent. Obibat Arcem *vetulus* quidam *hircus*, quem plebejâ persvasione, velut unicum pestilentię amuletum reliquerant; hunc *Aleß* Præfectus jubet occidi, tum consilium aperit; repertus est inter præsidiarios opifex inter pelliculas occupatus, qui *excoriato hirco* promitteret tam dextrè, & aptè per artem applicaturum quam vellet pellem, ut dignosci non posset; *Capreoli silvestris pendentem sub tecto pellem* applicari jubet; applicata est intimè pars bene magna hircini coxendicis, atque iterum *Legati* mittuntur ad *Sigismundum*: sponsum, & sponsam tanto beneficio (suspensione scilicet armorum affectos) ex Convivio nuptiali *ferinam recentem* in grati animi significationem degustandam offerre, & agere gratias, simul jecêre in medium. Mirari circumstantes, & ante omnes *Sigismundus Coributus*; ferinam esse, & recentem inter omnes constabat, nec aliud recens hirci sangvis svadebat; simul agunt & ipsi frigidè gratias, *Legatísque* abeuntibus, denique concludunt: obsessos necessariò occultos habere sub terra cuniculos, & meatus, per quos in aperta egressi, aut venaturam facerent, aut importarent; cúmque nisì fame Arcem capi posse desperant, didito rumore, rem *Pragæ* malè geri, & periclitari (*Carlsteinensibus* adhuc fictum

Hagek in Annal. Boh. Epit: rer: Boh: l. 4. C. 8.

Stratagema servatæ Arcis Carlsteinensis ingeniosum.

Solvitur, hostibus deceptis, Carlsteinensis obsidio.

fictum nuptiarum gaudium simulantibus) discesserunt, arce relictâ; nimirum è minimis momentis res maximæ pendent.

§. VI.

De Arcibus Bohemiæ universim.

Studium arces condendi in Vetere Bohemia.

QVanta Arcium, & Castellorum fuerit in *Vetere Bohemia* multitudo, satis, ùt reor, ex dictis curiosus Lector intelliget; unicum veteris *Bohemiæ* studium fuisse videbatur, Arces quàm plurimas excitare; id sibi decorum Reges, id gloriosum *Nobilitas major, & minor*, id utile *Ecclesiarum, & Religionum Antistites* esse credebant, ut, sive hostis Patriæ immineret, sive discordijs, & bellis civilibus arderet, sive potentiores, ùt sæpe fit, vim minitarentur, paratum haberent receptum, ubi se, & sua tutarentur, nè prædæ paterent, donec aut implorato *Rege*, aut judicio *Procerum*, aut amicorum armis, aut amicâ interpositione discordiæ finirentur. Ætas nostra non modò aliud, & diversum, sed contrarium prorsus consilium secuta, omnes per *Bohemiam Arces* dejecit nullo discrimine, an facilè, an difficilè defendi possent, an essent limitaneæ, an interiores, an essent *Regiæ*, an Procerum, & Nobilitatis, an in Urbibus starent, an extra Urbes, an idoneo ad hostem arcendum loco, an minùs. Ego tantum mihi non tribuo, ut consilium hoc vel reprehendere, multò etiam minùs probare ausim; id tamen à Viris prudentissimis, & aulæ peritis accepi, subreptitium hoc totum negotium, & mandatum fuisse: cæpisse demolitiones illas à vindicta (ut in *Ssvihoviensi* Arce inter omnes constaret) unius nationis illâ messem fuisse, unde illi pecunias legerent; ac proinde *Cassianum* illud valere: *cui bono fuisset*, eum authorem consilij fuisse: soli illi dejiciendis Arcibus præerant, solis illis numerabantur pecuniæ. Hæc illi. Certè ipse ego narrantem non semel audivi *R. P. Georgium Plachy è Societate nostra*, Virum non minùs religiosum, quàm, cùm postularet necessitas, militarem, interfuisse se, cùm quidam demoliendis arcibus præpositus pretium posceret *Imperiales trecentos*, seu 150. aureos, *Arcem* illæsam se relicturum, & cùm Arcis Dominus licitari nollet, Arcem (quam nominabat) nihilominus esse dejectam. Sed ad Arcium nostrarum situm, & statum veniamus:

Primam nominare placet *Wißehradensem*, quę si tandem aliquado munitionum opera absolvantur, munitissima omnium evadet, & *Pragam Veterem, ac Novam* habebit sub ictu. Legi in Manuscriptis codicibus, *Sigismundo* Regi, ac Cæsari, olim à *Proceribus Bohemis* consilium datum ad coërcendam *Pragam* (quæ Civitas eo tempore ipsis Regibus timenda fuit) *Arcem S. Wenceslai* supra *Pragam* minorem, *Wißehradum* super *Urbem Novam*, operibus maximis communire, ac tertiam Arcem, quæ antiquam Urbem observet in *monte Vitkonis*, quem alij *Zißcæ montem* appellant, excitare, ac *tres* hasce *Arces* omni armorum, & apparatûs necessarij genere instruere; ità futurum, ut neque ullus sinè *Regiorum Præfectorum* voluntate commovere se possit: at istud consilium cùm intempestivè proditum esset, *Pragenses*, aliique hæretici, primùm *Wißehradum* obsidione cinxerunt, & fame ad deditionem compulerunt; deinde *Arcem S. Wenceslai* occupârunt, ac tandem colle *Vitkonis* insesso, *Sigismundum* cum centum millium exercitu assilientem, duce *Zißkâ*, depulerunt.

Arx Wissehradensis. M. S.

Sigismundi consilium ad Pragam in officio continendã

Wißehradensem Glacensis Arx (si eam

Arx Glacensis.

Pardubicensis.

Brundusiensis.

Fraumberg Cubit⁹ &c.

eam in Bohemia collocare velimus) aut æquat, aut superat firmitate. *Pardubicensis* inter firmiores Bohemiæ arces meritò numeratur, dedítque jam specimen toto *Dorstensohnÿ Svecorum Ducis* exercitu nequicquam oppugnante. *Brundusinam* Arcem *Sveci* defendi posse docuerunt. *Hluboka, seu Fraumberg, Cubitus* (Loket/Elnbogen) *Egra, Trebona, Zvvikovv, Orlik, Krzivvokladum seu Pürglitz, Teczna* (Děčjn/Tetzen) *Skalæ, Grabstein,* & si quæ aliæ, jam aut munitæ sunt, aut si modicus labor accesserit, egregiè poterunt communiri. Naturâ ipsa muniuntur, & si Regis imperium accesserit, pauculis emendatis, vel in melius accommodatis, si cordatus Præfectus imponatur, inexpugnabiles evadent: *Bezdiezy, Konopißtie, Nachod, Potenstein, Tocznik, Andelska Hora* (Engelhauß) *Rabi, Daubravvska Hora, Fridlant, Klenovia, Carlsteina, Kumburg, Kunieticzka Hora, Kamen, Welharticium, Lipnicium, Liticium, Przimda, Rysenberg, Trosky, Teyrzovv, Zbiroh, Raupovv, Strzela,* aliæque plures. Quædam altis montibus impositę jam esse desierunt, ut quasi de novo essent excitandæ, ùt: *Zampach, Weliß, Dievvin, Ralsko, Ssvvihovv, Richmburg, Michelsberg, Okorz, Landstein, Herstein, Helffenburgum, Humel, Hasenburg, Kalich, Chlumecz, Eisenbërg, Chaustnik, Kornhaus, Wildstein;* cæteræ, quarum ruinas videmus, & quarum nomina attulimus per alphabetum, vix reparari merentur, cùm, aut aqua illis desit, aut tormentorum ictibus obnoxiæ ad oppugnationes hodiernas stare, & durare non posse videantur.

§. VII.

Utrúmne expediat, sítque utile, quàm plurimis Arcibus, aut contrà nullis, vel paucis tantùm, Patriam communire?

Aristotelis hac de re sensus.

MAgnis clamoribus in utramque partem sæpius jactatam hanc quęstionem fuisse scio, quam ex proprio sensu definire non ausim. *Aristoteles* summus omnium ætatum judicio Vir, quid censeat, ex Libro 7. *Politicorum* Capite undecimo, audiamus. Principiò, cum multa de situ Civitatis (quæ etiam serviunt Arcibus) statuisset, atque inter alia ùt facilis sit Civibus in aliena egressio, hostilis difficilis aditio, ac difficilis circumdatio, paulò pòst addit: *Loca autem non munita, non pariter cunctis Civitatibus* (de Regnis idem intellige: nam apud Græcos, Civitates liberæ, & sui juris fuerunt) *utilia sunt: ut puta arx ad dominationem unius, vel paucorum; in populari verò vivendi modo æqualitas loci; in Optimatum verò gubernatione neutrum istorum, sed magìs loci plures ardui;* confutat deinde eos, qui etiam mœnia Civitatibus (nimiùm priscè seu ἀρχαίως ùt loquitur) supervacanea esse dicebant; tum inter alia subjungit: *Civitates non circumdandas mœnibus censere, simile est, ac si quis regionem quęrat hostibus expositam* (Silvester Maurus noster legit: *ac si quis quærat regionem facilem ad invadendum*) *& loca montosa dejiciat, & privatis domibus non circumdet parietes.* Sentit igitur *Aristoteles*, regionem hostibus difficilem ad invadendum esse reddendam, idque tam certum esse existimat, ut ex eo, velut certissimo principio conficiat, & concludat: Etiam Civitates esse muniendas, & mœnibus cingendas, cùm ipsa Regio Arcibus, & locis montosis utilissimè muniatur. Hanc summi in *Politicis* Viri sententiam omnes, quoscunque legerim de *Polemicis*, & belli ratione agentes scriptores egregios, sequuntur, & probant: unus *Machiavellus* (quem millies refutatum suos adhuc habe-

habere sectatores sæpe demiror) unus, inquam, *Machiavellus* in suo *Principe* Capite 20. multis argumentis conatur ostendere, neque tempore pacis, neque tempore belli, neque apud suspectos populos, neque apud benevolos, & fideles subditos, arces quidquam utilitatis habere, imò noxias esse, ac proinde sive illæ in Urbibus ad populum coërcendum statutæ sint, sive solitariæ constent, dejiciendas esse; sed *Machiavellum* errare hac quidem in re, tam dilucidis, & perspicuis rationibus demonstrat *Adamus Kontzen* è Societate nostra Vir eruditissimus, (libro octavo Politicorum, toto Capite vicesimo tertio, cui titulum præfixit: *Arces ad potentiam conservandam utiles & necessarias esse*) ut neminem quàm velis, duræ frontis existimem posse resistere. Docuerat *Machiavellus* Romanos in Arcibus nihil spei reposuisse; contrarium *Contzen* exhibet exemplis innumeris, & castra omnia Romanorum totidem Arces fuisse demonstrat ex *Lipsio*; tum propiùs ad rem ipsam progressus, omnia, quæ ab adversarijs adversùs arces objiciuntur, diluit, refellítque; ubi inter alia: *Si*, ait, *sinè munitionibus omnia plana inveniret hostis, si unâ sit victoriâ potitus, eâque utatur, ac varijs locis munitiones excitet, perpetuæ servitutis frenum imponeret.* Paulò pòst: *Meliùs omnium Gentium constitutis Franci Regnum suum Arcibus muniverunt.* Nolo obvium in omnibus Bibliothecis authorem describere; juverit ipsum fontem adire. Nec minùs alter Politicorum Princeps *Scipio Ammiratus*, *Commentarijs in Tacitum* ingeniosissimis, toto discursu 4. Arcium utilitatem, & necessitatem defendit; vide, si lubet, *Vitam Arnesti Archiepiscopi Pragensis* à nobis editam, ubi quædam in hanc sententiam attulimus: nam, si de *limitaneis arcibus* primùm loquamur, quis tam improvidus militiæ Dux, qui eas existimet diruendas, quæ aditum hostibus præcludant, & nobis semper pateant ad receptum? potiùs, si antè non erant videntur exstruendę. *Caletum*, cùm haberent *Angli* jactabant se *claves Galliæ* ad cingulum alligatas gestare. Alterum verò arcium genus in Patria stantium his argumentis defenditur. *Primò*: Arces hostilem in Patriam ingressum debilitant, ùt loco antè citato scripsit *Aristoteles*. *Secundò*: parvis copijs defenduntur, ùt *Julius Cæsar* maximus belli Imperator notavit. *Tertiò*: Imminentibus periculis ad eas confugitur, neque Patria ingresso hostili Exercitu, continuò divitijs omnibus spoliatur; ità *Hirtius*. Neque enim fieri potest, ut ad unam, alterámve Civitatem, & Arcem munitam omnes possint confugere, adeóque plures esse oportet ad receptum. *Quartò*: Hostes arcibus maximè oppugnando delassantur; Ità docet *Appianus*. *Quintò*: Dum hostes patrias Arces oppugnant, homines patrij, beneficio temporis uti possunt, ùt habet *Livius*. Quæ objici possunt, clarissimè refellunt ijdem *Ammiratus & Contzen*: *Infidelitate Præfectorum, & præsidij, hostes in Patria nidificant, regio ipsa suspecta est &c.* Respondent: si Prefecti arcium, & Ministri aularum, Principem prodere, & hostibus objicere consentiant, nullam esse ampliùs evadendi viam; neque tamen ideò à munienda Patria cessandum. Nemo unquam dixerit: Exercitum adversùs hostes educendum non esse ex eo, quòd proditione *Ducum* Exercitus cædatur: faciliùs Exercitus universus ad victimam duci potest, & prodi, vel vendi ab uno infideli, & ingrato, vel alienato *Duce*, quàm simul omnes arces hostibus tradi. Deinde, si pauculas retineas arces; Regionem simul totam retinebis, ut neque si velint omnes subditi à fide possint desciscere; faciliùs verò sinè arcibus desciscent. Quid hactenus *Belgium* adversùs *Hollandos* tot alijs hostibus cinctum, quid *Hollandiam* adversus *Hispanos* invictam præstitit? certè nullum aliud hosti-

Machiavel multa erravit.

Refutatur ab Adamo Contzen.

...m à Scipione Ammirato.

Ammirat. in Politicis differ: lib. 19. toto discursu 4.

Vita Arnesti l. 1. C. 2. in Not.

Nostrâ sententiâ: Arces sine delectu nō diruendæ.

Cæsar l. 7 de bello Gallico.

Hirtius l. de bello Alexandrino.

Appian. l. de bello Punico.

Livius l. 1.

Objectiones solvuntur.

hostium votum est, quàm omnes munitiones perire. Rursus, quorum diversa est sententia, objiciunt: *unâ arce Grabstein, aut urbe Zittaviâ captâ vidimus, & sensimus bello Svecico, hostes totam Regionem Litomericensem, Reginohradecensem, Boleslaviensem &c. tributarias fecisse; idem dici potest de Arce Pontensi, & cæteris. Igitur si dirutæ priùs fuissent, nulla sensissemus incommoda.* Facilis responsio: nam, si Arx alia vicina illis fuisset, dominari nô potuissent; sed quia nulla altera, nisi remotissimè Arx stetit, ideo hostes dominati sunt. Exempli gratiâ: *Grabsteinense* presidium Svecorû, usq; *Reginohradecum* (quod à Cæsareis tenebatur) tributa exigebat; *Pontenses* usquè *Pragam*, idémque est de alijs; at si arx altera uno, alteróve milliario fuisset præsidio Cæsareo communita, quid quæso illæ *Svecorum* Arces efficere potuissent? neque se commovere *Sveci* timore præsidiorum *Cæsareorum*, ausi fuissent. Illud unum hoc loco videtur addendum, quo uno sententiam hanc meam consigno: ità me Arces probare, ut nimiam earum multitudinem in Patria non probem; dejiciantur, quę defendi non possunt (putà quæ fontibus destituuntur &c.) quæ nullam Patrię utilitatem prębent, hostes non arcent, & impunè volitantes nihil morantur, sitæ procul extra viam &c. In ea Arcium copia ex tribus, vel quatuor eligenda una, quę regioni ad unû, exempli gratiâ, milliare defendendę sufficiat; maxima tamen cura arcium *in limitibus* semper habeatur, ut plures sint, egregiéque communitæ, quas hostis à tergo relinquere non possit.

CAPUT IX.

Aliquid de Castro S. Wenceslai, seu Arce Regia Pragensi.

Rcium omnium Principatum per Bohemiam omni jure obtinet *Arx Pragensis*, quam *Castrum S. Wenceslai* (Hrad S. Wáclawa) omnis retro antiquitas appellat, ex eo maximè capite, quòd hîc Sanctissimus *Princeps* requiescat, atque huc mortales ejus exuvię *Boleslaviâ* sint translatæ. Extat insuper vox S. Viri apud vetustos Scriptores Ecclesiam *S. Vito* fundantis: *Hæc requies mea, hîc habitabo in sæculum sæculi;* habitat certè, quantum corpus attinet, séque adesse Suis præsenti semper numine, & miraculis probat ex cœlo. Hæc igitur Arcium omnium per Bohemiam Caput, Sedes Regia antiquorum Regum Bohemiæ, ubi jura illi, & responsa reddebant, unde illi velut *bona Fortuna*, dona & missilia sua, favorésque, & gratias spargebant in populum; hîc *Comitia*, hîc *Judicia* celebrantur; hîc *consessus omnes publici*, hîc *Tribunalia* omnia, sed præcipuè consilium *Regis*, *Locumtenentium*, *Cameræ*, & summum *Appellationis Tribunal* (de quibus agemus suo loco) tum *Cancellaria Regni*, verbo: quidquid est publicum, hîc agitatur. Arx hæc una justi oppidi instar habet; nolo impar humeris meis onus imponere, & Arcem hanc describendam suscipere; alijs, quibus otium suppetit, & abundat ingenium, hunc laborem relinquo; mihi præcipuas *Arcis* partes nominâsse satis erit.

Arcis Sanc. Wenceslai gloria & dignitas.

§. I.

§. I.

Ecclesia Metropolitana. quænam interiùs visenda contineat.

ANte omnia in *Arce Pragensi* spectanda, & admiranda occurret *Basilica Metropolitanæ Pragensis Ecclesiæ ad Coloniensis Ecclesiæ* formam descripta, & dum inchoatur, deliniata. Quæ forma olim hujus *Ecclesiæ* antiquorum *Ducum Bohemiæ* temporibus fuerit, diligenter in annalibus suis *Cosmas Decanus* pervetus Bohemię Scriptor, nominatis omnibus sacrarijs, columnis, altaribus, choris, & testudinibus explicuit; vastæ molis fuisse vel illud satis ostendit, quòd *Sacrarium S. Præsulis Adalberti* (quod hodie extra Ecclesiam videmus) *in medio Ecclesiæ* steterit. *Joannes Bohemiæ Rex & Carolus IV. Cæsar* ejus filius, Regio prorsus consilio, Ecclesiæ novæ, cùm vetus, primùm flammis, deinde tempore concidisset, fundamenta (ùt in *Arnesto* pridem narravi) jecerunt. Non vacat historiam hujus *Ecclesiæ* persequi, quam duo ætate nostrâ Præclari in Patria Scriptores, *Crugerius* S. J. in Pulveribus suis, & *Pessina in Phosphoro* diligenter tractârunt: nolo igitur tractata repetere, summas tantùm, & puncta rerum memorabilium recitabo. *Ecclesiæ* ipsius ante omnia altissimus *fornix* suspiciendus est; *Vexilla* pendentia Victorię Cœlestis *Albo-montana;* fornix maxima pars, fenestris quàm plurimis summâ arte, & innoxiè apertis, lucem admittens; *Ambitus* cum intercolumnijs totum templum in alto sub fenestris circumiens. in eo ambitu *effigies* plusquam mediâ sui parte ex pariete prominentes aliquot notandæ, inter quas est *Benessij de Weitmil* viri nobilissimi *Canonici Pragensis* imago, qui *Fabricæ* huic *Caroli IV.* temporibus præfuit, ùt ipse in historia sua narravit.

Sacrarium S. Wenceslai prorsus gemmeum, visu dignissimum habetur; *gemmeum* dixi, quòd gemmis varijs, *Jaspide* præcipuè, parietes ipsi constent, & colluceant, quale opus non facilè in vicinis, ac remotis provincijs invenies. Sacellum alterum simile prorsus, & simili opere gemmeo (ut lapidum scilicet vicem gemmæ suppleant) habet *Bohemia Carlsteinæ* ab eodem *Carolo*; sed nobis, nescio quo Patrię fato, domestica omnia sordent. Porrò commissuræ gemmarum, & lapidum afforis *vero auro tinguntur; Sacellum* supernè varijs, & elegantibus picturis collucet, quibus *vita S. Wenceslai* pereleganti penicillo describitur. Inter eas notare oportet *Caroli IV.* ejùsque ultimæ conjugis (nam primùm A. 1372. perfectum est opus) effigies, ex quibus veterem *Regum & Reginarum* nostrarum habitum ad ungvem cognosces. At pius, & probus Viator in hoc Sacrario insuper Tumulum *SS. Ducis Wenceslai* altè ab humo eductum) deinde innumerabiles, & rarissimas *Sanctorum Reliquias* (utpote Magnatum, & Procerum cœlestium) adorabit. Earum Catalogum duplicem (nam duûm sunt generum: alię *Metropolitanæ*, ipsius videlicet *Sanctæ Pragensis Ecclesiæ*, alteræ *Carlsteinenses* in Arce *Caroli IV.* Carlsteina, quondam servatæ) in vita *Arnesti I.* pridem recitavimus, & post nos diligentiùs has enumeravit toties laudatus *Pessina Decanus Ecclesiæ Pragensis*. Verbum hîc unum tantùm adjiciam: tam raras, tam eximias in hac Ecclesia, *Sanctorum Reliquias* asservari, maximè ad *Christi* humanitatem, ad *DEI Matrem*, ad SS. *Apostolos & Evangelistas*, & ad cæteros *Divos* pertinentes, ut plerasque per orbem Ecclesias hâc dote, hæc nostra provocare cum non dubia spe victoriæ possit. Porrò *SS. Martyris Wenceslai* Tumulum, multi Principes, ac Reges nostri suscepêre ornandum: An. 1126. *Sobieslaus I.* post Vi-

[Margin notes: Ecclesiæ Metropolitanæ ædificium. — Altitudo Ecclesiæ. — Sacrarium S. Wenceslai. — Nota. — *Beness. l. 4. Chronic. ad A. 1372.* — renovatum A. 1614. — Sanctorum Reliquiæ duplices. — *In Phosphoro Radio IV.* — S. Wenceslai sepulchrum.]

Victoriam *de Lothario* cœlitus obtentam (in qua ipse *Cæsar* captus est) *Coronam auream S. Wenceslai* sacro capiti in sepulchro imposuit; quid *Carolus IV.* statuerit, cùm novam Regni Coronam per *Blancam* Conjugem fieri jussisset, *in Vita Arnesti I.* narravi. Eodem *Carolo* regnante *Tumulum S. Martyris* Proceres Bohemiæ monilibus gemmeis, & aureis maximo pretio exornârunt, in quibus cujusque familiæ gentilitia signa spectabantur; sed hęc fuêre, non sunt. Ætate nostrâ *Matthæus I.* Archiepiscopus Pragensis *S. Wenceslai Tumulum* pretiosissimo opere, statuis argenteis, & marmoreo ascensu contexit; quod opus in hac brevitate non vacat describere; ad spectandum Peregrinos invito. Satìs de *Sacrario S. Wenceslai.* reliqua *Sacella Ecclesiæ* Pragensis, *Ducum & Regum Bohemiæ* antiquorum Tumulis, eorúmque super Tumulos statuis, & inscriptionibus, tum altaribus venustissimis implentur. *Imago*, quæ in summo Altari visitur, S. Joannis Evangelistæ, palmam artis dicitur obtinere, quam Pictores eruditi nunquam se satìs mirari posse fatentur. Post *S. Viti* altare plurium *Episcoporum Pragensis Ecclesiæ* corpora quiescunt, idque ipsum marmora sepulchralia demonstrant curioso. Sed *B. Joannis Nepomuceni* Tumulus mirabilis, duplici ordine ferreorum cratium permunitus, majorem & honorem, imò & horrorem meretur, quem si temerè quis calcârit, non effugiet dedecus, ut innumeris constat exemplis. Stat super Divi Tumulum *Candelabrum*, cujus pes (ex quo Metallo non liquet) artificiosissimis Puerorum sese implicantium statuis impletus est; hunc Pedem è *Salomonis Hierosolymitano Templo* Mediolanum allatum, postea captâ Urbe à *Friderico Ahenobarbo Cæs:* Regi *Wladislao* donatum *Rex Templo S. Viti* circa An. 1160. transscripsit: nostrâ ætate *Sereniss: Archidux Leopoldus* huic pedi saxeo imposuit *Effigies SS. Patronorum Regni Bohemiæ* ex orichalco parvulas, sed singulari opere, & artificio perfectas.

B. Joannis Nepomuceni Tumul9.

Corpus S. Sigismundi in Sacrario suo conditum (ùt & Corpus *S. Wenceslai*) arcâ aureâ quondam *Carolus IV.* conclusit: hodie etsi aurum abest (à *Sigismundo Caroli Filio* bellis Hussiticis consumtum) provocat tamen sacro horrore Peregrinorum auream Pietatem.

S. Sigismundi.

Ponè *S. Sigismundi Sacellum*, Locus est (quem Ecclesiasticâ voce *Sacristiam* vocamus) in quo fornicis lapideæ projecturæ à summo deorsum pendentes multis sunt admirationi. Geminus prorsus est fornix ille humilis in hac eadem Ecclesia, ab eodem artifice *Benessio* perfectus, quem *sub Regis Oratorio* ad Meridionalem Ecclesiæ portam videmus pendentem.

Sacristia Ecclesiæ.

Duo adhuc opera præter alia visu dignissima esse puto: in primis *Mausolæum Regium* ex Alabastrite. Nitorem operis, statuarum symmetriam, & venustatem, qui ista intelligunt, suspiciunt, & admirantur: in eo *Mausolęo* sumptuosissimo, inter alios ex Regibus nostris *Carolum IV. Ladislaum, Georgium Podiebradium &c. Ferdinandus I. Maximilianus II. & Rudolfus II.* Austriaci Cæsares conduntur; *Caroli IV. & Ladislai* corpora incorrupta, initio hujus sæculi vidisse, & tractâsse, qui condendis, & ordinandis Regum corporibus, *Rudolpho II.* Cæsare jubente, præerat *Georgius Bertholdus Pontanus* Ecclesiæ Pragensis Præpositus testatur.

Regium Mausolæum.

Pontan. Boh. Pia.

Postremum quod in hac Ecclesia visendum occurrit, *Organum Musicum* esse puto: admirandi illud est operis, incredibili sonorum suavitate, quam Organopæi recentes, & hodierni efficere non possunt, & nesciunt; crediderim etiam antiquitate (ùt in vino accidit) lævorem fistulis induci, & austeritatem illam, & asperitatem novitatis in ipso plumbo, & metallo quodammodo mitigari, ut purissimè exeat sonus: nam propè omnia antiquiora, quæ audierim, organa, suaviora, & dulciora sunt recentibus.

Organum Musicum.

tibus. Quis hujus organi Machinator fuerit, nondum legi; nihil dubito, si quis curiosè omnia in opere lustret, nomen inventurum. Memini adhuc Puer in *Valvis Organi* pereleganti artificio stantes pictos viros duos vidisse, alterum legebam esse *Carolum Leiton*, vel *Luiton*, Musicorum ætatis suæ Principem, qui apud *Duces Bavariæ* Musicen diu rexit, ad *Cæsarum Aulam Pragam* (ùt apparet) subinde vocatus; quem alterum pictura exhibeat, jam non memini; fortasse operis authorem imago proponit.

§. II.

Quæ afforis ad ipsam Ecclesiam spectantia visu digna occurrant, & de quibusdam privatorum ædificijs.

Ecclesia S. Viti fforis.

Ecclesia Pragensis toto Gothico, seu (ùt vocant alij) *Lombardico* opere constat quadratis, & sectis lapidibus; coronides, & pergulæ totum Templum supernè gratiosè circumeunt, & coronant, turritis, ut ità dicam, præpilationibus (quòd videlicet, quidquid ex lapidibus eminet, turriculæ formam referat) Tectum ex orichalco componitur; *Navim Ecclesiæ* continuare ædificando cœpit nostrâ memoriâ *Matthæus* Archiepiscopus, ut *Sepulchrum S. Adalberti* (quod in exili Sacrario nunc honoramus) magnificentiùs, longâ & vastâ testudine fornicum contegeret; Mors optimi Præsulis abrupit omnia. E regione hujus Sacrarij, quod *S. Adalberto* consecratum diximus, locus est exiguus, muris cinctus, verbo: *Cæmiterium*. Eum locum allatâ ex *Palæstina terrâ sanctâ* (quæ fuit Majorum nostrorum Pietas, exemplo per *Bohemiam* sat vulgato) aggestum, & glebâ illâ sanctâ cumulatum, narrantes audivi; an id certum satìs, inquirere per tempus non licuit. Ad dextrum *S. Adalberti* latus *Turris S. Viti* altissima, & quanquam aliquot incendijs deformata, firma tamen adhuc, & non omnino invenusta spectatur; tota supernè lapideis cancellis obitur; imam turris hujusce partem occupat *Sacrarium altissimum Hazmburgicæ stirpis*, quę nuper in ultimo ejus stirpis heroë Jaroslao defecit; mediam turrem *Campanæ* implent; quarum duæ, *S. Sigismundi & S. Wenceslai* nomine, conspicuæ magnitudinis, ut post *Erfurdensem*, aut unam fortassis aliam, vix nominari possit, altera, quam nostra non vincat; nihil ad hanc est *Glacensis*, nihil *Olomucensis*, nè *Viennensis* quidem. Veteres scriptum reliquêre: cùm hæc campana maxima sub *Sigismundo Cæsare* in turrim extraheretur, *Libratores*, quibus id datum erat negotium, insigni arte perfecisse, ut facillimè totum negotium iret sub manus, adeóq; *Sigismundi* postea Cæsaris filiæ *Elisabethæ* adhuc puellulæ filum sericeum obtulisse, quod ipsa glomerando, & in globum leniter volvendo (rotis, & machinis omnibus fili ductum sequentibus) *Campanam* in sublime priùs traxerit, tum in Turrim inseruerit, omnibus, qui adstabant, stupore defixis. Porrò de *Campana S. Wenceslai* hoc in M. S. Codice Cuttnensis historiæ lego: *An. 1509. in Februario Wladislaus Rex petijt sibi dari campanam majorem ad Ecclesiam S. Barbaræ Cuttenbergæ pendentem; data statim est, eámque Rex S. Wenceslao in Arce Pragensi donavit; Cuttnensibus aliud metallum dari Rex jussit, fusáque est Campana, 80. centenariorum, quam hodiéque audimus. At Pragæ ex Cuttnensi Campana addito etiam novo metallo, alia Campana fusa est, quæ 270. Centenarios æquat pondere; fudêre grandem hanc Campanam Bartoss Civis Pragensis, & Andreas Ptaczek Cuttnensis.* Hæc omnia, quæ de *Campanis* Eccle-

Turris S. Viti.

Campanæ.

Ecclesiæ Metropolitanæ attuli ad *Lydium* Chronologiæ lapidem examinanda sunt: constat enim sub *Ferdinando I.* An. 1541. incendio ferali *Arcis S. Wenceslai*, etiam *Campanas* magnâ parte correptas & corruptas fuisse, adeoque Campanæ hodiernæ alterius sunt operis, sumtuum, & laboris. Hîc hærebam in sicco, cùm ecce Vir amicissimus *Fabianus Blowsky* ad Regium Cameraticum Judicium Secretarius, ex amore studiorum nostrorum, communem utriusque Amicum *Dominum Jacobum Tanner* Primatem Hradczanensem perpulit, ut iter illud penè dixissem cœleste susciperet, Turrimque S. Viti conscenderet; conscendit, & hæc retulit: primæ magnitudinis *Campana S. Sigismundi* nomine insignitur *Ferdinando I.* Rege nostro sumtus præbente An. 1549. post incendium Arcis à *Thoma Jaroß Brunensi* fusa, & ponderat (ut vocibus in hoc genere usitatis loquar) centenarios metalli *ducentos septem ac viginti.* Altera secundæ magnitudinis fusa An. 1542. *Wenceslai* nomine gaudet. Tertia *Requial* dicta, quòd ad *Missam* pro defunctis *Regibus* habendam horâ 8. signum eâ quotidie dari soleat, fusa An. 1546. sumtibus *D. Udalrici Pauzar* Equestris Ordinis viri. Quarta *Dominicus*; Quinta *Kurnik* (illa ob Dominicum diem, hæc quòd ad *Chorum* advocet) appellantur. Duæ reliquæ *Josephus & Maria* minores sunt, & ferè ut ad Chorum complendum Musici pueri, adhibentur.

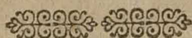
Horologium Arcis. Supremam Turris partem obtinet *horologij machina* cum suis cymbalis, & octuplici in omnem Cœli plagam horarum, deinde simul inferiore loco quadrantium Indice. *Cymbala*, quę dixi, alterum horarium, & alterum, quod quatuor horę segmenta nunciat, ab optimis in arte fusoria Magistris, quos circa se *Rudolphus II. Imperator* habebat, perfecta, argenteo sono, adjunctâ quâdam forti penetrabilitate, mirificè commendantur, & placuisse *Rudolfo*, Urbique, cùm primùm audire contigit, annotatum invêni. *Horas* sonantes repetit *malleus* majori Campanæ affixus, trahente ex alto, cui horarum cura commissa est, *Vigile*; (is enim cum familia, & socijs pervigilat, & summam incolit turrim) quò fit, ut *horas Arcenses* tota *Triurbs* exaudiat, iisque tempora diei, ac noctis dividere possit; quamvìs non desint plura tricenis horologia Turribus affixa per Urbem, quę idem præstent. *Globus Turris* hujus æreus inauratus cum *stella* supernè (in quo, nuper nato *Augusto Puero* vexilla Regia duo agi- 1678.
tari ab homine quodam intrepido vidimus) tam purâ luce, & radijs coruscat, ut ad multa milliaria cœlo sereno stellas provocet, & sæpe nocte paulùm lætiore illudat oculis, & *Hesperus* esse putetur. Sed quid ista ad antiqua *Caroli IV.* tempora, quem in Arce sua Regia *Pragensi Turres* duas fortissimas juxta, & formosissimas (nam turritis operibus mirificè oblectabatur) excitâsse narrat *Benessius* (*Caroli IV.* quondam Aulicus, postea *Canonicus Pragensis*, & ex Canonico *S. Francisci Religiosus*, qui hæc ante se gesta videbat) alteram, quæ *Orientem*, alteram, quæ *Occidentem* spectaret. Eas Turres plumbo totas priùs contexit, sed plumbum insuper non aliquâ comicâ, sed *auri veri liturâ* crassâ perfudit, tam gratâ exinde auri luce, támque admirando spectaculo, ut nimius earum splendor aciem oculorum repercuteret, ac silentium quoddam, & modestiam oculis imperaret. Porrò hanc ipsam *Turrim S. Viti*, de qua ab initio loquimur, idem *Carolus Imperator*, cùm ad Imperium, & Civitates Imperiales incolendas invitaretur, idem, inquam, *Carolus Imperator*, coram *Legatis* affirmavit, hanc turrim se posse gemmis, tum auro, & argento Bohemico, ac tandem lapidibus pretiosis totam contegere, & tot cumulis circumvallare, ut nec *apex* turris appareret; sed hæc aptiore loco jam commemorata sunt.

Turres Caroli IV. inauratæ

Beness. l. Chronica A. 1370

Tur-

Turris latus meridionale, uti & extimum *Sacrarium S. Wenceslai* (de quo jam diximus) parietem spectabilem facit artis rarissimæ opus (*Museum Plinius*, alij *Musivum* appellant) cùm videlicet ex lapillis coloratis, atque inter se miro artificio innexis, & copulatis, *Imago* aliqua debitis coloribus illuminata existit, idque laudatur magis, quò propiùs ad picturam, & proportionem personarum, & rerum accesserit; tale Museum opus gemmeum offertur, *Resurrectionem* ultimo mundi die, & *Christum cum Sanctis* è cœlo mundum judicantem graphicè repræsentans. Sub *Carolo IV.* An. 1371. maximis impensis (an *Caroli* ipsius, an alterius, non constat) perfectum; scio paucos præstantiam Imaginum istarum mirari, eâ caussâ unicâ, quòd artem ignorent, oculósque afferant ineruditos. *Canonicorum Domus, & Præpositi ac Decani* ædes, *Locus Capitularis*, ac cetera privatorum hominum in Arce ædificia, nihil habent, quod magnopere commendetur. *Rosenbergicorum, & Perensteinensium Procerum*, nunc *Lobkoviciorum Principum domus*, elegantissimis, & venustissimis cubiculis, & palatijs constant, more veteri, auro, & imaginibus artificiosis exornatæ; sed hæc communia omnibus *Procerum Domibus* omitto; non enim, nisi paucissima, & quę visu digna existimo, neque ea explicanda, sed indicanda sumsi. *Turris alba* quid sit (Nobilium reorum carcer) tum, quæ gemmariorum, & artificum Regiorum Domus ante Arcis ingressum, tum alia in ipsa Arce, in qua tormenta, & currules machinæ funduntur (cui operi interfuisse non semel, in parte felicitatis repono) explicare operæ pretium non puto. De *Primo in Bohemia Cœnobio Virginum Sancti Benedicti*, déque ejus prærogativis, & historia, tum de *Collegiata Ecclesia Omnium Sanctorum*, alio in loco dicemus.

§. III.

Aliqua de publicis operibus in Arce Pragensi, déque habitatione Regia, ac Palatio Wladislai.

PRivatum dici non potest, quod *Regium* est; adeò privata omnia Regum, sive ob exempla, & documenta in sublimi posita, sive ob vitam ipsorum *Regum*, quæ Reipublicæ consecratur, publica censentur. Sed *Domus Regia* potiori jure in publicis operibus numeratur: publica fortuna, publica Regni salus, publica Justitia, Prudentia, Fortitudo, cæteræque Regum virtutes, *vestibulum Regiæ* obsident, & *pœnas & præmia* (quibus continetur Respublica) dispensant. Sed in rem pręsentem veniamus. Crediderim in primis, aptiore in loco collocari *Arcem Regiam* non potuisse: *minor Urbs Pragensis* jacet Regi sub ictu; *Antiqua, & nova Urbs* in oculis, sic, ut ubi quid geratur, in ponte, in flumine in foris, & compitis, in domibus, turribus, mœnibus, & in vicinis collibus omnibus ex Arce contempletur. Regia cubicula describere supervacaneum puto; satìs est dicere: Procerum & Aulæ totius judicio, in terris omnibus, quas habet *Regnatrix Austriacorum familia*, non esse alteram, quæ commoditate locorum, & prospectûs, & cœli libertate ac salubritate, magnitudine, & capacitate comparetur; verbo absolvam: talis est Arx, qualem *Ferdinandus III.* augustę memorię doctissimus Imperator, consultis maximis in architectura magistris, optavit, & statuit: hic enim Imperator Veterem *Arcem Wladislai, Rudolfi*, ac cœterorum Imperatorum ad uniformitatem quandam ædificando perduxit.

Habitationes Regiæ.

Me-

Memini An. 1641. *Præfectum* Regiæ Fabricæ Dominum *Dionysium Miseron*, Magistro in Mathematicis meo R. P. *Theodoro Moreto S. J.* exhibuisse totam *Arcis Pragensis* structuram, ex charta, & asserculis compactam, cum omnibus cubiculis, ambitibus, fornicibus, *ad ulnas & mensuras* omnes exactam, quam *Cæsari Viennam* mittebat, quámque ipsemet *Miseron* confecerat, qui navatæ hujus operæ pretium 100. Imperiales reportavit. Hęc descriptio (quam tunc vidi) si nunc esset ad manum, curioso Lectori sub aspectum poneret omnia; sed hæc à me nemo postulet, qui indiculum paro. Porro *Cubicula Regiæ Domûs* propè omnia transitoria sunt, atque ità aptata (quod *Cæsar Rudolphus* maximè quæsîsse dicitur) ut nemine sentiente, sive die, sive nocte, *ad Ecclesiam S. Viti*, ad Palatia, & habitationes cæteras, ad Equorum stabula, ad hortos Regios, ad *Domum Mathematicam*, ad vicinas *Rosenbergicorum Procerum ædes*, occultis itineribus, imò etiam extra Arcem subter tecto pulvere pontis ad *Theriotrophium*, si luberet, *Imperator* commeare, & descendere posset, vix observatus ab ullo. Præcipua, & visu dignissima Arcis hujus sunt: *Palatium Regis Wladislai* (de quo agemus brevì) *Palatium*, quod vocant *Hispanicum*; *Sacellum Regium* cum venusta turriculâ; *Regis & Reginæ, & gynecæi habitationes*; cubicula plurima conjuncta, in quibus olim *gaza Regia*, & quidquid ab arte illustre fuit, servabatur (Schatzkammer / & Kunstkammer appellabant, quasi *Gazophylacium*, & *Technophylacium* diceres) quod utrumque à *Svecis* evectum dolemus. *Stabulum Equorum* amplissimum ex marmore, & sectis lapidibus cum augusto fornice; *Fons* cum *S. Georgij* Equestri statua; *Pons Pulvereus*, ùt vocant; *Horti Regij*; *Domus Mathematica*; altissimæ fossæ propugnaculum, in quibus olim, aureis *Rudolphi* temporibus, omne ferarum genus pascebatur; & si quæ alia.

Occultus Regi per omnia transitus.

S. Georgij Equestris Statua, (quam modò nominaveram) miraculo est artificibus; ex ære campano constat; *Equi*, & Sancti *Equitis* lineamenta tantâ diligentiâ expressit artifex, ut nihil magìs; minimæ venulæ, & fibræ, & quidquid usquam in *Equo* vivit, vivit in ære; præcipuum mihi visum semper est, quòd & conatum *Equi* in saltu, & *Equitis* totius sese saltui accommodantis flexum ad ungvem expresserit. Fabricatum hoc opus est An. 1373. *Carolo IV.* regnante, ùt in *Epitome* narravi; sub hac statua aqua dulcis, & fontana syphonibus, *Dracone aquam vomente*, magno impetu salit.

S. Geor[gij] Statua [eq]. celebris.

Pons sublicius Ferdinandi I. Regis, ac Cæsaris Imperio fabricatus è materia, & trabibus inter se miro artificio junctis componitur; supernè contectus est totus, & sub eo tecto ligneo trames occultus, quà *Rex* à nemine observatus, ùt dixi, ad hortos suos, ad feras, ad Mathematicam Domum, cùm libet, exire possit; mirantur, qui hæc intelligunt, lignatores; ego altitudinem & longitudinem pontis (si quid intelligo) & quòd tam altè pendeat, miror; subter pontem rivulus fluit; in altitudinem immensam Arcis valla, & substructiones descendunt, quæ hujus pontis auxiliò æquali passu superantur.

Pons subli[-]cius.

Horti Regij nunc quidem, absente scilicet apud Austrios *Rege*, magìs, ut nomen sustineant, quàm, ut aliquam amœnæ novitatis, aut novæ amœnitatis gratiam mereantur, coluntur; & quamvìs diligentissima Cultoris manus esset, quid hodierna rerum facies (comparatè ad superiora tempora loquor) haberet, quod *Rudolpho Cæsari* & præsenti, & summo hortorum amatori, & admiratori, posset opponere? nihil erat in plantis salutare, nihil in floribus, arboribúsque formosum, nihil, quo se *Italia*, *Hispania*, imò & *Asia*, cæteræque fertilissimæ, & humanissimæ ex cultura, & fætura Regiones jactabant, quod

Horti Re[-]gius.

non

non continuò *Rudolphus Cæsar* poſceret, & pretio liberaliſſimè perſoluto, in hortos ſuos transferret. Quæ raritas arborum, fruticum, florum, plantarum in hortis illis *Cæſari* creverit, *Mathioli* herbarium, & Commentarium in *Dioſcoridem* oſtendunt; pauca adhuc ſuperſunt priſcæ illius gloriæ veſtigia. Addiderat hortis ſuis *Cæſar* rupes, & pendentia ſaxa, cavitates, & antra manufacta, & nemora, in quibus grandem tum domeſticarum, ut phaſianorum, perdicum, aliarúmque hujusmodi avium; tum etiam peregrinarum ex *Turcia*, aliſque terris numerum, ferreis retibus claudebat. Ad has amœnitates, ut animum oblectaret, oculósque paſceret, quotidie veniebat *Rudolfus*. Accepi à ſenibus, cùm jam *Imperator* ætatis vitio moroſior fieret, neque niſi coactus, ſui copiam faceret, advenas, qui ad videndum *Cæſarem Pragam* aliquando veniebant, id maximè hoc artificio conſequi ſolitos: Sociorum *hortenſium* veſtes, vel *ſtabulariorum* (nam etiam *Equorum ſtabula* inviſebat quotidie) induebant; hâc fraude, & ſimulatione contecti *Cæſari* occurrere audebant, & quantum volebant aſpectu ſatiari. Inter Regios hoſce hortos ſtat *Domus*, quam *Mathematicam* omnes appellant, ſtructurâ miri operis totâ ſaxeâ. Ajunt ejus unius Domûs ædificationem *Ferdinando I. Cæſari* centum florenorum millibus conſtitiſſe. Columnatum opus eſt infrà, ſupráque cum pergulis ad omnem cæli plagam, quæ columnis, plurimis, ùt dixi, ſuſtinentur; intus in interiore Domûs parte ſub ingenti fornice grande *Palatium*, tum ad Conviviorum, tum ſi lubeat, ad ludorum hilaritatem aptiſſimum aperitur; alia commoda hujus Regiæ Domûs, præſertim ad aſtrorum aſpectus, & in totam Urbem, & varios anfractus *Moldavæ*, totámque adeò regionem deſpectus, cùm & altiſſimo loco ſita ſit, ſola, libera, cujus luminibus nulla alia officiat, cui totus horizon (particulâ Cœli occidentalis exceptâ) pateſcat; hæc, inquam, & plura alia commendationis, & utilitatis capita prætereo. Duos habet ambitus, duplicésque fornices alteros alteris impoſitos. *Inferior porticus* eſt columnis ſaxeis quidem, ſed teretibus, opere Corinthio, æquali ſpatio diſtinctis innixa. *Superior ambitus* ſub dio eſt pinnis lapideis, *pavimento Cedrino*, à putredine hactenus immuni. Capita, baſésque columnarum varijs hiſtoriarum, poëmatúmq; emblematis artificioſiſſimè exornata. Sed *Rudolfi Cæſaris* temporibus *Carolo Schotto* homini Italo, magicis, ſtygiiſque artibus claro, hęc *Domus* non tam ad Cœlum, & terram intuendam, quàm ad Inferos, & manes ſolicitandos ſubſervijſſe narratur; exhibuiſſe illum, quæcunque in Urbe Regia, in cœnaculis, cubiculis, & domorum latibulis gererentur; in ſcenas, maximorum Ducum, Regum, ac *Principum Manes* ùt erant, dum viverent, ope Dęmonum inducere potuiſſe narrant; quæ ego non aſſero, nè cui videar injurius, ſed à ſenibus audita commemoro. Sunt aliæ quoque inter valla Arcis ſitæ ædes, ùt *Sphæriſterium* ad honeſtam Aulicorum voluptatem, deinde ad inſtructionem, & *exercitationem Equorum* ædificium aliud, accommodatiſſimum utrumque, & plura alia. Sed me *Palatium Regis Wladislai* ad ſe vocat: nihil in hoc genere *Arx Regia Pragenſis* illuſtrius habet. An. 1502. 20. Septembris, *Beneß* architectus *Bohemus Civis Launenſis* hujus Palatij ædificationem abſolvit. Laudant, & commendant opus, quicunque egerunt de *Praga*, noſtri, exterique Scriptores; illorum, utpote in re ſua, teſtimonia, nihil moror; graviora, & certiora ſunt Exterorum. *Gerardus Mercator*, qui Europam univerſam deſcribit, eique libro titulum fecit *Atlantis*, negat in tota Europa Porticum teſtudineatam, longiorem, latiorem, altiorem, nullis columnis ſuſten-

Domus Mathematica.

Sphæriſterium.

Palatium Regis Wladislai.

M S Curiæ Budwicenſis.
Dreſſer. in Praga.
Atlas in Boh.

ſuſtentatam (quod diligenter obſervandum eſt) reperiri; neque id *Palatium* ſolo affixum eſt, ſed in ædium medio expanditur, & alio rurſus fornice ſuſtinetur, adeóque geminus, atque is ampliſſimus eſt fornix; alter, qui calcatur, alter, quo Palatium contegitur. In Palatio *mercatorum officinę*, quidquid ab auro, argento, & gemmis collucet, proponunt; lectiores Libri, Imagines primæ notæ, ſculpturæ, & artificum rariora opera, panni ſerici, & aurei, ab utraque *Palatij* parte proſtant; in medio Nobilitas, & alij, qui negotium in Tribunalibus (nam adhæc per Palatium iter eſt) habent, ambulationibus, colloquijs, & conſilijs tempus fallunt; ex hoc loco ingreſſus eſt in Conclave *Conventibus Regni* deputatum, ínque *Cancellarias*. In hoc Palatio *Legationes Rudolfi Cæſaris* tempore exceptas, & ad Cæſarem deductas (quales erant *Turcarum*, *Moſcorum*, *Perſarum*, *Tartarorum*, *Polonorum*) meminerunt ſenes. Narrat, qui *Pragam* excudit *Sadelerus* quotidie ſuo tempore, præcipuè durantibus Regni Conventibus, aliquot ibi hominum millia ſolitos convenire, & amitti tranſitu. Commendat hanc quoque *Baſilicam* in ſua Praga *Dreßerus*; ſed *Jacobum Typotium* Batavum Virum clariſſimum, *Rudolfi Cæſaris* hiſtoricum audiamus. Is igitur, cùm *Ægidius Sadeler* hoc Palatium fælici, & artificioſâ manu ęri inciſiſſet, ab artifice rogatus, hæc imagini ſubſcripſit, quæ ad verbum, ùt ſunt æri inciſa, hoc loco recitabo: *Orthographicam, & vel ſciographicam, ſi advertis Inſpector, hypotypoſin exhibeo. Ipſa ſubſtructio* φορτικῶς ὡροσογκῆς, *vel, ùt Plinius loquitur inſana, ingens atrium, ſalam vocant, ad Baſilicæ rationem, Auguſtæ Domûs ſplendori, ſed & uſui, magnificentiâ Wladiſlai Regis circiter M. CCCC. XCIII. annum Chriſtianum, novæ Regiæ Pragenſi inter alia adjectum. Parietes cæmentitij exæquatis lapidibus exteriorem partem lævigati, intus albario opere loricati, frontibus ſolidis, reticulatas utrinque teſtudines, quarum quintus ordo fornicem ducentos duodecim pedes longum abſolvit, interſtitia, aliubi valvarum aliquot Antas, quæ ad Senatum; & Tabularia Regni, aliáve Judicijs exercendis loca, etiam cœnacula, cubiculáque Regiæ patent, admittúntve, alibi ferè ampliſſima feneſtrarum hypothyra, vel vitro in aëris injurias munita, aperiunt, ſuſtinent. Pavimentum inteſtinum ad alios ſexaginta pedes coaſſationem, quam omnigenæ tabernæ (ſeu pergulas mâlis) & his ſuperimpoſita perpetua pegmata, undequaque vallant, extendit. Locus capaciſſimus, otio ſimul, & negotijs accommodus.*

Iacobus Typotius V. C. deſcribit hoc Palatium.

longit[...] fornic[...] 212. p[...] latitu[...] 60. p[...]

Illuſtriſſimo, & Generoſiſſimo Domino Domino Chriſtophoro Popl. Baroni de Lobkovvicz, Domino in Patek, & Divviſ, Rudolfi II. Romanorum Imperatoris Auguſti, Hung: Boh. Regis, &c. Conſiliario Intimo, Seniori Cubiculario, Supremo Regni Bohemiæ Curiæ Præfecto, &c. &c. Sac. Cæſ. Majeſtatis Sculptor Ægidius Sadeler dedicat MDCVII.

His ego, quod adjiciam de meo, non habeo; ſed cuique rerum iſtarum curioſo, & intelligenti, deſcriptionem *Jacobi Typotij* examinandam relinquo.

CA-

CAPUT X.

De alijs quibusdam sumtuosis, & operosis Majorum nostrorum ædificationibus. Pons Pragensis; Basilica S. Barbaræ; tum aliæ celebriores per Bohemiam Ecclesiæ; Campanæ; Corona Wissehradensis; Domus magnificæ; Cœnobia, & Collegia exædificata; Moles turritæ, & Turres memoratu dignæ.

Ædificatio ne magnifica defenditur.

Optimos plerosque & in præconium, ac nominis immortalitatem genitos Principes, maximos ædificatores fuisse, eámque rem ad quandam *magnificentiam* (Virtutem summis quibusque viris supra vulgum positis propriam) pertinere, pridem in *Vita Arnesti I.* Pragensis Archi-Episcopi varijs exemplis probavi, eò Lectores remitto; hac virtute claruisse majores nostros, & præcipuè splendorem in Templis, & ornatum amâsse, vel illa supellex sacra, cujus post tot hæreticorum incendia, & aduncas manus neque millesima portio superest, satis ostendit. Non vociferabantur illi cum Satyrico, ùt Calviniani nostri, religione non canâ, sed calvâ: *In sacris quid facit aurum?* sed imitatione Regum omnium Sapientissimi *Salomonis*, qui magno DEO maximis opibus, miraculo proximum condidit *Templum*, aut *Regum*, cunabula Christi nascentis adorantium, qui aurum etiam inter Regia dona mystico significatu obtulerant, exemplo, quidquid in gemmis, & auro, metallis, & arte rarum, ac pretiosum esse potuit, consecrabant; vide, quæ de Sanctorum *Corporum Reliquijs*, & sacris Exuvijs à *Carolo IV.* aliisque Regibus nostris pretiosissimè exornatis, déque *Ecclesiæ Pragensis* divitijs attulit *Pessina in Phosphoro*; ab uno Templo discere, & conjecturam de cæteris capere licebit. *Cochlæus* ait: *Bohemiam Italiæ comparari potuisse ob Templorum in utraque regione magnificentiam.* Sed liberalitatem, & splendorem Majorum in sacris, Libro alteri hujus Operis reservamus; hîc profana tantùm Regum, ac Principum honori, aut publicæ Civium utilitati ac splendori, magnificè, & sumtuosè substructa prosequemur: *Caroli IV.* ædificationes in *Vita Arnesti* adduxi brevitate summâ.

In Boh. Vetere Templa magnifica.

Cochl. in Hussiticis.

§. I.

De celebratissimo Ponte Pragensi super flumen Muldavam.

Pontis longitudo & latitudo.

Pons Pragensis, ut enucleatiùs describatur, maxima ejus firmitas, latitudo, longitudo, turriti ingressus, & alia quædam pontis illius ornamenta, merentur; quo ponte longiorem, elegantiorem, & firmiorem alterum in tota Europa reperiri negant *Dresserus*, & *Gerardus Mercator*: præfert ineptissimè Ratisbonensem *Fabricius*. Constat totus saxo quadrato; fornices subtus octodecim ex eodem saxo *Muldavam* flumen transmittunt; ipsi fornices alijs quodammodo fornicibus innituntur, siquidem columnæ loco, saxea quædam propugnacula fornicata, & intus, ùt perhibent, cava, ex alvo fluminis surgunt eodem ex saxo, quibus fornices, ùt dicebam, incumbunt. Longitudo Pontis pedes 1770. latitudo

Dress. & Mercator loc. cit. Fabric. in Misnicis lib. 1.

35. comprehendit; verbo: latitudo tanta est, ut tres currus commodè nullâ offensione occurrentes, provehantur; sunt qui quatuor currus ponè se stare posse affirment; at non posse, quin offendant, progredi, certum puto. Errat insigniter *Dreßerus*, qui hunc, de quo loquimur, Pragensem Pontem à *Githa* (*Judita*, vel *Gitka* scribendum fuit) *Wladislai I. Regis filia* (conjux fuit, non filia) An. C. 1171. cœptum ædificari scribit: nam *Gitcæ* hujus pons, ùt *W. Rameß* narrat Anno 1342. ipso Purificatæ DEIparæ Virginis festo propè totus corruit. *Weleslavinus in Calendario historico* ad 3. Februarij diem An. C. 1342. tradit: nocte ante *S. Blasij*, lapideum *Pontem Pragensem*, quem *Regina Gitka* Anno 1174. exstruere cœperat, & triennio in eo labore consumto absolverat, *Muldavæ* fluctibus immensùm auctis, quatuor locis abruptum, vix quartâ parte, eâque lacerâ, & malè stante relictâ, in flumen corruisse præcipitem. Hic Pons alio stetit in loco, paulò scilicet inferiùs ad *Hospitalis Crucigerorum* ingressum, super parvam quandam *Insulam*, quæ hodiéque visitur, in qua olim *Ecclesiola S. Joannis* condita fuit, quam ipsam fluctus, & exundationes fluminis illius creberrimæ, postea rapuerunt. Pontis, quem videmus, firmissimi conditor, & Fundator *Carolus IV.* primum lapidem ex ripa *Antiquæ Vrbis Pragensis*, ingenti celebritate posuit A. 1357. Erat tum summa rerum omnium ad vitam hominum sustinendam abundantia, sic ut obolo argenteo, duodecim, aut etiam quatuordecim ova gallinacea emerentur; eâ oportunitate usos *Ponti* fabricando Præfectos, tradunt Veteres memoriæ, vinum & ova cum cæmento ad firmitatem operis subegisse ac miscuisse. Sanè tanta cæmenti illius adversùs ligones pertinatia, & durities est, ut propè æquali labore, quo lapides, eodem cæmenta, & calcem, quæ lapides ipsos committit, & continet, frangi necesse sit, ùt ipsi vidimus, cùm post Svecorum *Pragâ* abitum A. 1650. *Pontem* hunc ex Antiquæ Vrbis ripa à Turri abrumpere Præfecti militares jussissent; quod postea inutile suum consilium, imò & Ponti, & Turri noxium, nè aliud dicam, damnârunt, neque ultrà progressi sunt. Porro *Pontem Carolus IV.* Fundator absolutum non vidit; annis pòst 145. (sæpe etiam bellis abruptâ ædificatione) A. C. tandem 1503. (aut 1502. ùt alij volunt) perfecta est ultima Pontis concameratio, seu, ut ità dicam, propugnaculum cum fornice, cui *Pons* incumbit. Paulò antè (videlicet A. 1495.) abruptus erat aquarum vi ipso in loco, ubi hodie *Christi Cruci affixi* ex ære artificiosissimum signum erectum aspicimus. Notant *M. S. Curiæ Budvicensis* memoriæ hanc aquę injuriam, & quidquid in *Ponte* desiderari poterat, publicis *Pragensis Vrbis Antiquæ* sumtibus, brevì reparatum, perfectum, & absolutum, ut modò diximus. Non possunt suâ laude fraudari *Procopius Pikhart*, ac præcipuè *Joannes Zagiczek* antiquæ Vrbis Consules (ùt *M. S. Universitatis Carolinæ* annotavit) quorum vigilantiâ operi instantium, *Pons* pristinam suam gloriam recepit: nam cùm antè quotannis indecoris substructionibus, & in tempus duraturo labore instauraretur, *Zagiczek Consul*, rem ex integro aggressus, ex temporaneo, ut sic dicam, fecit æternum, semel (haud tamen inutiliter) pecunijs effusis, ut in posterum pecuniæ parceretur: melioris notæ OEconomos imitatus, qui pro lucro deputant, pecuniam bene collocare semel, quàm perpetuam in emendo, vel reparando servitutem, & onus sustinere. Noster hic *Pons* fluminis *Muldavæ* subitis exundationibus, & procellis multùm oppugnari solet, & periculum est, nî caveamus, nè hoc Regni pulcerrimum decus aliquando amittamus, indignante *Muldavâ*, & jugum suum impatientiùs feren-

Quis Pontis hujus structor.

Wenc. Rameß in Vita Cæs. Sigismundi.

Beneß. l. 3. hist. Prag.

Materia Pontis.

Weleslav Calend. h. ad 22. J. M. S. Cu. se ad A. 1.

Quis Pontis ædificat... nem absolverit.

Pons ab aqua sæp periclitatur

ferente. Narrabat mihi Nestoreus, ut sic loquar, senex, qui annum ætatis centesimum vicesimum diu expleverat, *Ferdinando I.* Regi hujus Pontis integritatem adeò curæ fuisse, ut cùm defendendi Pontis alia ratio non occurreret, in præsenti ab aquis periculo, dispositos certos homines die ac nocte cum hastis, quibus fasces straminum affixerant, stare jusserit, ut vel hâc ratione fluctuum assilientium vortices molliùs in subjectum *Pontem* inciderent, ac quodammodo frangerentur; ex ijs, qui tum pontem defenderant, unum se fuisse *senex* asserebat; Annum, quo id contigerit, nominare ob diuturnitatem temporis non potuit. Plura de hujus *Pontis* pulcherrimi periculis, alio in loco adferemus, cùm de *Exundationibus* erit sermo. Ornamenta Pontis, de statua *Justitiæ*, *Leonis*, *Capitis humani* (quod Bradáč appellant) & aliorum signorum, in *Vita Ernesti* dixi, quæ non vacat repetere. Huic *Pragensi Ponti* germanissimum alterũ (quamvis longitudine, latitudine, cæterisque ornamentis, *Pragensi* longè inferiorem, sed ædificationis arte persimilem) *Raudnicij* habebat *Bohemia*, quem *Joannes* ejus nominis IV. *Pragensis Episcopus* commiseratione Pauperum super *Albim*, ùt in *Epitome* narravimus, construxit, solido è saxo, opere *Lombardico*, cujus ruinas cum dolore spectamus. Utinam reconcinnari posset!

In historia Civitatum in Praga.

Pons Raudnicensis.

In Epit. l. 3. C. 18.

§. II.

De Basilica Cuttnensi, S. Barbaræ honori à fossoribus constructa.

SAnctæ Barbaræ honori constructa apud *Cuttnenses Basilica*, provocare, magnitudine, pulchritudine prorsus augustâ, altitudine, artificio fornicum, aliisque hujusmodi rebus, omnes per *Bohemiam* Ecclesias potest; nihil illa *S. Stephano Viennensi*, nihil *Pragensi Metropolitanæ* concedit. Magna est inter eruditos, & historiæ Patriæ peritos de hujus *Basilicæ* originibus, & annis disputatio; hanc ego disceptationem *R. P. Joanni Korzinek S. J.* qui *Cuttensem Historiam* vulgavit, Viro amicissimo juxta, & doctissimo finiendam reliqui, qui simul hujus Templi descriptionem Lectoribus exhibuit; ego pauca, quę in *Adversarijs* reperio, adferam; cætera, quæ ex *Libris Erectionum* descripseram, scribenti submisi: *A. 1483.* ait Cuttnensis Codex *die Veneris ante S. Bartholomæi solennitatem, positus est primus Lapis Chori ad Ecclesiam S. Barbaræ; super illum verò fundamentalem lapidem duo aurei, & decem grossi bohemici collocati; posuêre Magister Fossorum, & Procopius Kraupa, primæ inter suos dignitatis.* At, nè quis erret, antiquior est Ecclesiæ hujus origo, & ad *Georgij Regis* tempora referenda, ut quidam volunt. (*Stransky* perdiligens Scriptor Annum 1390. posuit, quo Templo huic initium sit datum) Sacrarium olim *D. Barbaræ* angustum steterat, eo prorsus in loco, ubi nunc in Templi medio parvum extat altare; hæc *Nicolaus de Prachnian*: qui adjicit ex Bulla Pontificis Romani, qui Ecclesiæ condendæ facultatem dederat, satis apparere, præcipuam dedisse condendi caussam vicinos *Sedlecenses Religiosos*, qui juris sui retinentiores de fossorum cadaveribus sepeliendis multas difficultates movere solebant. Recenset idem *Codex vetustus*, quid, quóve anno perfectum sit; tandem An. 1505. 8. Decembris, annotat, primam fenestram vitream in Ecclesia *S. Barbaræ* suffixam, & anno sequenti 1506. ab ædificatione cessatum; nominat etiam operis Magistrum *Reisek* cognomine, his pauculis verbis: *Die Mercurij post festum*

[Qu]ando sit [Basili]ca [c]ondita.

Stransky in Rep. Boi. C. 2. §. 6.

Prachnian in M. S.

De Arhitecto Ecclesiæ hujus.

festum SS. Petri & Pauli An. 1405. obijt Reysek, murarius præcellens, architectus Ecclesiæ S. Barbaræ. Dubium exoritur, an *Reisek* ille Pragensis, *Scholæ Rector in Tein, & Baccalaureus Philosophiæ*, qui novam *Turrim Pragæ* construxerat (ùt in *Praga* narrabo) an alius sit ab illo? nomen congruit, nec ætas adversatur; unum illud obstat, quod *Codex M.S.* addere non omisisset, doctum, & eruditum virum fuisse, neque ità abruptè Murarium, & Statuarium dixisset. Liberum cuique sit, quod lubebit, sentire. Cùm maximis opibus hæc Ecclesia tandem stetisset, *Reges Bohemiæ suæ* amantes, tuendo ædificio, & sartis tectis servandis, piâ, & magnificâ liberalitate, *duas sexagenas Pragensium Grossorum* pendendas quot hebdomadis per annum assignârunt; penditur hodièque à fossorum societate ex *corte Italica*, sic *officinam monetariam* appellant. Hæc omnia quæ nunc ex *Nicolao Prachnian* attuli, habet etiam *Bilejovius* Sacerdos Hussiticus, qui se in hac Ecclesia *beneficium*, ùt vocant, multis Annis habuisse scribit: probare contendit idem Scriptor *SS. Corporis Christi* honori primitus hanc Ecclesiam conditam, & fundatam esse, etsi priùs eodem in loco *Sacellum S. Barbaræ*, ùt dixi, steterit; olim quolibet die Mercurij sub Vesperis, exponi solitum *Venerabile Sacramentum*, & expositum usquè ad alteras diei Jovis Vesperas perseverâsse, & qui ad venerationem, & adorationem *SS. Eucharistiæ* eam Ecclesiam inviserent, *Bonifacium* ejus nominis IX. Romanum Pontificem, Indulgentias 7. annorum irrevocabiles tribuisse, ac ei qui Ecclesiam sacris procuraret, *Decani* titulum dedisse; recitat ipsas *Bonifacij Papæ* literas, Civibus, & Incolis *Cuttnensibus* inscriptas. Porrò *Turricula* sacra, in qua sub *Panis candidi* specie *Christi SS. Corpus* præscriptis diebus monstrabatur, & adorabatur (*Monstrantiam* appellant rituales Ecclesiæ libri) *decem supra centum libras* argenti ponderasse testis est oculatus & Religiosus Vir *Simeon Eustachius domo Cuttnensis;* ob eamque caussam nisi à pluribus Sacerdotibus, iisque valentissimis, quibusdam machinis insuper adhibitis (quibus onus divideretur in plures) *Monstrantia* illa loco moveri non poterat. *Altare* in hac Ecclesia ligneum, sed perelegans, & arte maximâ perfectum, nostrâ memoriâ, alio aptiore substituto, desijt videri: spectabatur *Cœna Christi* ultima, cum *duodecim Apostolis*, in quorum ipsis vultibus miri, & diversi elucebant affectus, sic, ut alij (juxta omnes symmetriæ leges excisi) timorem, alij audaciam, alij iram, alij proditionem, alij amorem in *Christum* apertissimè præferrent; ejus altaris authorem *Jacobum* celebrem Statuarium nominat *Weleslavinus*, quem etiam narrat in *Curia Cuttnensi* ad ungvem efformâsse *Christum, & duodecim itidem Apostolos*, eúmque suum Avum fuisse maternum (Patrem videlicet Matris suæ cognomento *Reginæ*) gloriatur. Ut prorsus augusta hujus *Basilicæ* Majestas quadantenus adumbretur, adjicio planam aream, & superficiem ab amicissimo, & rerum istiusmodi peritissimo Viro è *Societate nostra* perfectam; ex ea, quàm elegans, & quàm pretiosa, & quàm admirabilis hæc sit *Ecclesia*, qui paululùm, & à primo limine *Architectonicen* salutârunt, intelligent.

Reges in hanc Basilicam munifici. *Stransky l. cit.*

Bilejow. l. 1. de mutat. Relig. in Boh.

Monstrantia.

Sim: Eust. hist. Sedl. 99.

Altare Corporis Domini.

Weleslav. in Calend.

§. III.

Celebriores quædam per Bohemiam Basilicæ, & Templa enumerantur.

JAm nuper dixeram de *Cochlæi* sententia, *Bohemiam* ob Ecclesiarum splendorem, & ædium sacrarum augustam magnitudinem, *Italiæ* comparatam antiquitus fuisse; majorem ab *Italia* testem, qui in rem præsentem

tem venerat, advocabo *Æneam Sylvium*, seu *Pium II. Romanum Pontificem*, cujus *in historia Bohemiæ* ab eo scripta, & folio 1. hujus nostri Libri præfixa, verba sunt: *Nullum ego Regnum ætate nostrâ in tota Europa, tam frequentibus, tam augustis, tam ornatis Templis ditatum fuisse, quàm Bohemicum reor. Templa in cœlum erecta, longitudine, atque amplitudine mirabili, fornicibus tegebantur lapideis; altaria in sublimi posita, auro & argento, quo sanctorum Reliquiæ tegebantur onusta, Sacerdotum vestes margaritis textæ, ornatus omnis dives, pretiosissima supellex; fenestræ altæ, atque amplissimæ, conspicuo vitro, & admirabili opere lucem præbebant. Neque hæc tantùm in oppidis, atque Urbibus, sed in villis quoque admirari licebat;* & quæ seqvuntur. Verùm magnam hujus gloriæ partem abstulère nobis priùs *Zisskiana, & Taboritarum*, deinde *Orphanorum & Orebitarum* internecina bella, quæ non modò cum hominibus, sed etiam velut rabidi canes, cum saxis, & lapidibus Templorum gessère; quædam tempore ipso conciderunt; quasdam *Ecclesias* cùm calamitates Hussiticorum temporum superâssent, nostrâ ætate à *Svecis* denique contigit funestari; nonnulla *Templa* mirabili providentiâ cœlestium stare perseverant; quædam potiora in exemplis adferemus.

...ius l. hist. Boh. in præfat. — *Sylv. testi-monium de Boh.* — *Vid. ind. C. 36. h. Boh.*

Ecclesia Aulæ Regiæ (Cœnobium est ad Pragam) augustissimam prorsus habebat *DEI Matris Basilicam*, septem sacellis (quæ Templorum justam magnitudinem æquabant) velut Coronâ cinctam; Sacella, quæ dico, *Elisabetha Caroli IV.* Cæsaris mater construxit; dejecta *Basilica* est manibus hæreticorum. A. 1420.

...lesia Aulæ Regiæ. — *...onic: Aulæ ...æ Petri ...atis.*

Sedlecensis Cœnobij Basilicam splendidissimam ijdem hæretici dejecêre, invito *Zisskâ* Duce, qui incensori Cœnobij & Templi, aurum liquidum in os jussit infundi.

...clesia Sedlecensis.

Wissehradensis Ecclesia SS. Petri & Pauli ad *Vaticanæ Ecclesiæ* normam, quantum fieri potuit, exstructa cum alijs quatuordecim Templis aut Sacrarijs ab hæreticis *Pragensibus* viris, ac fæminis, in cumulum intra paucos dies dejecta fuit.

Wisschradensis.

S. MARIÆ ad Nives Ecclesia Pragæ, quàm magnifica, quàm Regia, quàm sublimis fuerit antè, quàm ijdem hæretici desolatam prosternerent, *Chorus*, qui adhuc superest, satis ostendit.

S. Mariæ ad Nives.

Carthusianorum sub Petrino monte Ecclesiam Codices antiqui commendant; nec rudusculum hodie videbis. Sed quid opus ire per singula? quid prodest fuisse, & jam nihil esse? augustiores, quę adhuc supersunt, Ecclesias nominemus.

Carthusianorum.

Pragensis S. Viti, *Cuttnensis S. Barbaræ*, quas paulò antè descripsimus *Basilicæ* commendantur. Sunt qui *Colini* stantem Ecclesiam, *tertiam* in Bohemia venustate, magnificentiâ, aliisque dotibus faciant.

Teinensis Ecclesia Pragæ, Beatissimæ DEI Matris honori, à primis Ducibus Christianis exstructa, veterem retinet Majestatem, multisque raris *Ecclesiarum* ornamentis, non modò intus, sed etiam forìs, præsertim in propylęo *Statuâ DEIparæ*, aureis & argenteis radijs lucente, commendatur. Hæc ita erant; at nuperum infælix incendium multa ejus *Ecclesiæ* decora corrupit, quæ tamen suo paulatim restituuntur nitori.

Teinensis.

Ponè stat *S. Jacobi Ecclesia*, altitudine insignis; sed hâc dote, ùt dixi, *Templum S. MARIÆ ad Nives* superat.

S. Jacobi.

S. Ægidij olim *Collegialis Ecclesia Pragæ*, latitudine notabili, aliisq; dotibus celebratur.

S. Ægidij.

Templum Slovanense, seu in *Emmaus*, quantam in antiquitate famam meruerit, vel hoc demonstrat, quod à Majoribus jactabatur: *Pontem Pragensem uno obolo plus, quàm hoc Cœnobium, & Ecclesiam Slovanensem, Carolo Fundatori constitisse.* An. 1348. cœpit ædificari.

Slovanense

Beness. l. 4. Chronici.

Carloviensis Ecclesia Canonicorum S. Au-

Carlovien-se.

S. Augustini, ab Artificibus, & Architectonices Magistris laudatur. Caret columnis omnibus, & amplissimus fornix solis Ecclesiæ parietibus sustinetur.

Sacellum Corporis Christi.

Sacellum Corporis Christi in Boario Novæ Civitatis foro contrariâ prorsus dote celebratur: columnis gratiosissimis intus suffultum, fornicum angulis summâ venustate, & varietate, acanthi more, sese curvantibus, & quasi ludentibus; ut taceam subterraneas cellas, in quibus olim *Sanctorum Reliquias Carlsteinenses* asservare solebant Veteres, ijs diebus, quibus è *Turre Sacelli* quotannis Populo monstrari solebant. Tota hęc *Ecclesia* cæso, & quadrato lapide constat.

Ecclesia S. Ignatij in Nova Civi: Prag.

E regione Sacelli hujus Novum se offert Templum, *S. Ignatio Confessori & Societatis JESU Parenti* sacrum, magnifico prorsus opere, & nihil antiquitati cessuro; sed manus Operi suprema apposita nondum est; *Collegium Novæ Civitatis S. J.* ex piorum eleemosynis hanc *Ecclesiam* excitavit.

Salvatoris Ecclesia.

Piorum quoq; hominum, præsertim *Lobkoviciorum Procerum* liberalitate, in *Collegio Soc. JESU ad S. Clementem* surrexit *Ecclesia* titulo *Salvatoris*, quam obscuram, & nescio quam rusticitatem præferentem, nostrâ memoriâ, Nobilis architectus, additâ, ut vocant, cuppulâ & testudine, fenestris in certum modum dispositis, ambulacris utrâq; Templi parte statutis, fornicibus aptatis, lætissimam, & quodammodo ridentem, ac prorsus venustam reddidit; quod vix fieri posse credebatur.

S. Salvatoris alia.

Aliud est *Pragæ Salvatoris Templum* (quod vulgus, *Germanicum* appellat) nunc *Cænobio Minorum S. Francisci de Paula* attributum, idque non inelegans, quod hæretici hujus sæculi initio exstruxerunt.

Carmelitarum.

Aliud similis elegantiæ in parva Parte Pragensi videmus ad *Cænobium Carmelitanorum*, quos nuncupant *Reformatos*.

Strahoviensis.

Norbertinorum in Strahovv Ecclesia inter ornatiores, quas habet *Praga*, computatur. Idem dici potest de nova Ecclesia *S. Mariæ Magdalenæ Prædicatorum* in minore Praga; *Hibernorum Ordinis S. Francisci* Minorum ità nunc adornatur, ut istis dubiam palmam relinquat.

& plures aliæ.

S. Thomæ Apostoli Ecclesia in minore *Praga* tum seipsâ, tum Altari summo memorabilis censetur, in quo *S. Thomæ Apostoli* obitus cum tormentis graphicè depictus ab Apelle Belgij *Rubenio* spectatur.

Imagini[bus] eleganti[bus]

Eâdem Imaginum gratiâ spectabilis est *Ecclesia S. Nicolai* Domûs Professæ Pragensis, quæ *Caroli Scretæ*, eximij apud nos Pictoris, pretioso penicillo, & laboribus illustratur; quod non amicitiæ (quæ mihi cum vivente intercessit maxima) tribuo, sed pictorum sententijs, quos sæpius audivi laudantes.

Jam extra *Pragam* veniamus, nullo rerum ordine (prout in mentem venerant) observato.

Boleslaviensis Basilica.

Basilica Boleslaviensis Beatissimæ Virginis MARIÆ, has omnes *Pragenses* (uno *S. Vito* excepto) aut æquat, aut provocat. Ejus historiam, à quo, & quando condita sit, aliáque hujusmodi, in *Divæ Boleslaviensis* miraculis, narravimus.

Epitom. l. toto lib. 7

Slanensis.

Slanæ celebris est, eáque duplex Ecclesia: *Parochialis*, quam postea incendium, quatenus corruperit, nescio; sed vidi, cùm integra staret, & esse spectabilem semper existimavi. Altera Minorum ex *S. Francisci Ordine Ecclesia*; dum illac iter facerem, magnificè ædificabatur.

Launensis.

Launensis Ecclesia Parochialis paucas in *Bohemia* pares habet: *Benesß* architectus, qui *Palatium Regis Wladislai* (ùt antè descripsi) An. 1502. 20. Septembris ædificando absolverat, post Regis mortem *Launam* in Patriam reversus, *Ecclesiâ Parochiali* antiquâ, flammis fortuitis concidente, novam ipse condidit Civium opibus, præaltam, fornicibus varijs, & Labyrinthæis (ut sic loquar) fenestris summâ arte colligatis, prætensionibus lapideis

pideis toto opere, ùt vocant, Lombardico (prætensiones illas fornicum in summa arte reponebant antiqui) Læta est altissimi Templi facies, sed cum decora quadam majestate, adeò, ut inter meliora, & augustiora *Bohemiæ Templa Launense* censeatur. Immortuus est huic ædificationi jam ętate (nè dicam laboribus) fractus *Benessius* An. 1531. 29. Septembris, senex octogenario major, primùsque omnium in ea *Ecclesia* quam parabat exstruere, & penè ad apicem perduxerat, humatus est, ùt indicat lapis sepulchralis.

Altomeitensis.

Altomeitæ Ecclesia est eodem Lombardico opere, sed longè priùs perfecta, *Zierotinijs* (qui *Aquilam nigram* gesserunt in clypeo) fundantibus; saxis incisa hodiéque spectantur *Zierotiniorum*, & cognatorum Insignia (putà *Rosensium*, *Sternbergicorum*, *Lippæorum*, *&c.*) opus egregium secto lapide, stat adhuc.

Brixiensis.

Brixia (Most) Regia Bohemiæ Urbs perinsignem habet *Ecclesiam*, nullis itidem Columnis subnixam, nam cùm flammis post A. 1510. concidisset, implorati in *Comitijs Proceres* multas pecunię summas submiserunt. Hujus *Ecclesiæ* venustas me semper tenuit admiratione suspensum.

Jaromirensis. Austensis.

Jaromirensis (olim Canonicorum *S. Augustini* eadémque Parochialis) altissima, latissimáque; *Austensis* augusta prorsus, cum superioribus de pulcritudine concertant.

Plsensis. Glaciæ plu-

S. Bartholomæi Ecclesia Plsnæ, *Crumloviensis S. Viti*, *Novodomensis DEI Matris*, *Clatoviensis Urbica S. Jacobi*, *Glacij Beatissimæ Virginis*, tam insignes sunt Ecclesiæ, ut *Basilicæ* ob Regiam, & augustam molem, ob altissimas fornicum suspensiones, ob symmetriam, & proportionem, fenestrarum vitrearum idoneo loco stantium lætam altitudinem appellari possint, & ab architectis, ac cæteris, qui ædificationes intelligunt, appellentur; sunt etiam ædes sacræ peregregiæ, quas in *Bohemia Societas JESU* à fundamentis condidit, quales sunt *Salvatoris* Pragę Veteris, & *S. Ignatij* Pragæ novæ (quarum suprà meminimus) *Reginohradecij DEIparæ Virginis*, *Commotovij S. Ignatij*, *Brzeznicij itidem*, *Clatoviæ DEI Matris* (istud nondum perfectum est) *Sacella* ipsa, quæcunque *Societas* excitavit, eandem præferunt majestatem, ùt *mortuorum* Sacellum in *Domo Professa* minoris Pragæ, *S. Eligij Episcopi* in Collegio antiquæ Urbis, & aliud *vetus*, à Nostris tamen conditum *DEI Matris* (quod *Italicum* dicimus) Sacellum; *Sacellum S. Mariæ Magdalenæ in Collegio Novodomensi*, *Sacellum S. Francisci Xaverij in Collegio Novæ Urbis Pragensis*, *Sacellum B. Virginis* (aut veriùs Templum) *Popovvicense* à Collegio Giczinensi constructum, tum *Lauretana Domus Rzimovij* ad Collegium *Crumloviense* pertinens, & quæ ad eam ducunt substructiones magnifico opere *Passionem Christi* totam ad vivum justis statuis referentes. Placet bonâ legentium gratiâ, brevem, quæ hoc loco accidit, historiam recensere: Est inter cætera Christi Domini supplicia *miles* statuâ expressus, qui *Christo ante Annam stanti colaphum* vi maximâ infringit; fortè inter Peregrinos his proximis annis, *Venator Catholicus Rzimovium*, ùt erat bombardâ instructus, advenerat; is igitur cæteros omnes *Christi* dolores satis patienter, licet lacrymosis oculis, spectârat; at ubi ad hanc injuriam *Christo* in Concilio Sacerdotali Judæorum, à *milite* illatam pervênit, furore quodam iracundæ pietatis correptus, nec jam sui satis potens, momento expeditis armis *militem* illum Judaicum globo bombardæ trajecit, *tu*, inquit, *scelerate nebulo*, *Christo Salvatori nostro violentam manum inferre ausis? hoc habes!* hominem cæteri, qui unà erant, *Peregrini* circumsistunt, tum primùm ille, quò progres-

Rzimovij Passio Christi egregiè repræsentatur.

ſus eſſet, vidit, ſéque potiùs pio dolori, quàm furori poſtea impendit; nos etiam in viam redeamus. *S. Wenceslai Ecclesiam*, ab Illuſtriſſimo Barone *Hinkone, ſeu Ignatio Witanovvsky in Kiſperg* conſtructam, commendant, qui vidêre. *Richnovij* (loco non celeberrimo) elegantiſſimam, & perartificioſam *Ecclesiam* ſæpe mirabar, quę nullis intus columnis fornicem ſuſtinentibus communitur. *Petengelij Civis Pragenſis* ætate ſuâ ditiſſimi liberalitate (licèt hæretici) hanc Eccleſiam ſuſpicor excitatam. Ad *Blatnam* pervetuſtam Arcem, quondam *Leonum de Rozmital* ab eadem cum *Hazmburgicis* origine deſcendentium, *Ecclesia* ſtat elegantiſſimi operis, quam etiam mortuis in veneratione fuiſſe memorabili exemplo alio in loco probabo. *Pragâ* quatuor milliaribus in *Diſtrictu Slanenſi* in edito quodam monte ſtat nobilis, ſed ſolitaria *Ecclesia* Beatiſſimę Virginis in cælos Aſſumtæ honori dedicata, & cœmeterio lapideo cincta. Multæ de hoc Templo narrationes circumferuntur: eſſe unum ex antiquioribus *Bohemiæ Templis*, idque ipſa ſepulcra loquuntur, in quorum uno Annus 1100. conſignatur. Alia ſepulchra lapidea viſuntur plurima; totum alioqui Templi ſolum, lapide quadrato pavitum. Admirationi eſt omnibus Templi majeſtas: *Chorus Templi* fornice concamertus cum ampliſſimis feneſtris *Gothici operis*; muſicorum *Chorus* artificioſè ſecto lapide inſignis; *Sacriſtia* (ùt vocant) tum ſupernè alia concameratio (ubi viciniæ illius Dominus ſeparatim à Populo ſacris intereſſet) perelegans juſti *Sacelli* ſpeciem referens, ad quam per *cochleam lapideam* aſcenſus eſt; *Cathedra lapidea* figuris ſacris inciſis ſpectabilis; fornice lapideo totum quondam Templum contectum fuiſſe veſtigia oſtendunt; eum fornicem hæreticos in *Huſſitico bello* flammis corrupiſſe, & dejeciſſe narrant; oppidum etiam ponè ſtetiſſe ruderibus ipſis confirmant. *Turris Templo* annexa ſatis alta tres Campanas portat inſignis magnitudinis; denique ad antiquam magnificentiam comparata ſunt omnia, *Ecclesia B. Virginis in Charvvatecz* appellatur.

Kiſperg.

Richnovienſis Eccleſia.

Blatnenſis Eccleſia.

Eccleſia B. V. in Charvvatecz.

In Pago *Holubicz* eâdem in Regione *Slanenſi Ecclesia* viſitur rotunda, quales olim *Ethnicorum* adhuc fuiſſe in *Bohemia* multis locis videmus. Mirum illud: portas hujus *Ecclesiæ ferreas*, conſignatas eſſe ferreis itidem literis, quas, qui ad me retulerunt, etſi multum conati ſint, legere non potuerunt; *MARIÆ* tamen ſanctiſſimum nomen alicubi dilucidè legi poſſe affirmant.

Eccleſia Holubicen.

In *Czaſlavienſi Provincia* pagus eſt, olim ſacrorum fundationibus (ùt *Libri Erectionum* oſtendunt) celebratiſſimus **Cžeſtin Koſtel** nomine. Ajunt primùm ſedem illam fuiſſe *Templariorum*; Dedicata eſt Eccleſia *SS. Apoſtolis Petro, & Paulo* è ſolido quadrato lapide conſtans; ſed tanta fuit hæreticorum ante annos ducentos in hanc ſacram ædem ſævientium rabies, ut nihil, niſi pauca quædam veteris ſplendoris veſtigia hodie ſuperſint.

Czeſti Koſtel

Gitzinij in ditione ſua glorioſus *Fridlandiæ Dux Albertus Waldſteinius* Eccleſiam *S. Jacobi* nomine à fundamentis exſtruxit viſendi operis, quam ſi abſolviſſet, multarum Eccleſiarum luminibus obſtruxiſſet. Utinam *D. Jacobus Apoſtolus* Patronum excitet ſibi, qui *Spiritu Principali*, quo primùm inchoata fuit, Eccleſiæ huic, quæ nihil niſi magnificum ſpirat, ſupremam manum imponat!

§. IV.

§. IV.

Artificium quoddam Altarium apud Veteres Bohemos, in Imaginibus, & statuis; item inaurandi, & auro scribendi, & pingendi modus, quem amisisse videmur.

Altaria Veteris in Ecclesijs artificiosa.

IN antiquis *Bohemiæ Templis*, si paulùm oculos circumferas attentiùs, summa tibi sæpenumero *Altarium Statuarum*, & *Imaginum* occurret & venustas, & Majestas, qualem sæculo nostro (quod totum ad simulationem comparatum, non diuturnitatem spectat in rebus, sed fraudem & fucum) non facilè reperias. *Altaria* Majores nostri, non ut Nos hodie (columnato opere ligneo cum coronidibus & Imagine in medio, Arcularij & Pictoris manu) ponebant, sed postquam Altaris altitudinem & longitudinem designassent animo, dimensíque essent, Tabulas ex durissimo ligno (plerumque ex robore) scindebant & arctissimè conjungebant. Tabula maxima, quæ medium Altaris locum occupatura erat, quam moveri nolebant, basi eleganter, ut poterant, substructâ, sæpe hinc inde fulcris latenter sustinebatur à tergo; duæ reliquæ Altaris tabulæ velut alę mobiles valvarum instar prout velles, vel claudebantur, vel pandebantur. Hisce Tabulis apud Artificem domi præparatis, statuæ artificio singulari inserebantur tabulis opere tessellato; quarum statuarum aliæ mediâ sui parte, aliæ ex toto extare videbantur, ut placebat Artifici; addebantur suis locis ornamenta & parerga, terra, silvæ, montes, flumina, flores, animantia, aves, agri, oppida, cælum, stellæ, Angeli, & ejusmodi cætera. Cùm hæc sibi omnia Artifex peritissimus ordinasset, tum telam miro artificio tabulę in primis, deinde cæteris rebus exstantibus (quas modò dixeram) inducebat, tantâ plerumque tenuitate, & tenacitate, ut hodie post tot ætates telam à Tabulis separare non possis. Telâ superinductâ tum primùm adhibebantur colores, aureus color præplacebat Majoribus (argentum quod mirêre rariùs adhibebant) sed auro tam tenaci pingebant, & tã vivaci, pleno & flavo, ut hodierna pictorum inauratio prę illa aurum esse comicum videatur, pallens aurũ morbosum quodammodo cùm illud sanum sit, veri & vitalis coloris. Videbis sæpe in plurimis vetustis Ecclesijs, etiam in rusticanis, ut ita dicam, seu ruralibus, Altaria tam bellè adornata, opere quod explicui, tam insigni statuarum proportione & symmetriâ, ut hodiernis Artificibus, quod sæpe audivi, sint pro miraculo. Sæpe etiam Imagines in valvis illis Altarium, tam eleganti & delicato filo, Pictorum Veterum manu expressæ visuntur, ut nihil suprà. Scio *Serenissimum Archiducem Leopoldum Ferdinandi III. Cæsaris Fratrem* summum artis pictoriæ admiratorem, & amatorem, nec intelligentem minùs, plures ejusmodi Imagines oblato pro Ecclesia majore pretio, in ruralibus Templis obtinuisse, quas suo Technophylacio Viennensi intulit, quæ etiamnum parietibus affixæ spectantur. Sed ad Altaria Veterum redeamus, quorum fabricatores plurium artium peritissimos esse oportebat: unus idémque Arcularius erat opifex, idem statuarius, idem intectionis, & incrustationis, idem picturæ, & inaurationis (quod non æquè Pictores promiscuè omnes noverunt) summus Magister. Novædomi *Altare S. Crucis, in Ecclesia B. Virginis* Majore, à Magistris Statuarum mirificè commendatur: erexerunt illud, & censibus perpetuis dotarunt Viduæ tres *Annæ Novodomensium Procerum* olim *Matres & Conjuges:* exhi-

Modus Altaria vetera construendi.

Aurum Veterum mundissimum.

In Galeria.

Altare S. Crucis Novædomi perelegans.

exhibet Altare Cruci affixum Dominum, adstantibus plurimis, qui aut illam cruentissimam, & mœstissimam scenam nefariè & sacrilegè procurabant, aut piè aversabantur, & lamentabantur. In eadem Ecclesia plura affabre efformata & picta conspiciuntur Altaria: palmam cæteris præripit *Altare SS. Trinitatis* divinas tres personas exhibens admirandi prorsus operis, & delicatissimæ & minutissimę ad ungviculos usquè diligentiæ; nihil me nimium dicere, qui spectaverint, fatebuntur. Hoc Sacrarium exstruxit *Victorinus Sspulirz, Bohemus Eques*, & fundatione æternâ & Sacerdotio stabilivit An. 1493. 13. Novembris in Domino mortuus & ante hoc Sacellum compositus. Ejusdem artis & operis sunt *Ecclesiæ Blatnensis* Altaria, tum alia plura per Bohemiam, quæ describere supervacaneum puto. Sed inter Altaria, quæ exstantibus statuis, & auro telis illito durant, in *Ecclesia Soc. JESU Pragæ* (quam *Salvatoris* appellamus) *Christus resurgens, & Mariæ Magdalenæ in horto apparens*, tum *Salome & Johanna* in lateralibus Tabulis cum aromatibus adstantes, politissimâ arte initio hujus sæculi perfectę censentur. *Duxoviæ* in Parochiali Ecclesia *SS. Petrus & Paulus Apostoli*, & media inter eos *Virgo Mater*, *Angelus* ei ex alto *Coronam* imponentibus scitè & venustè elaborati visuntur. Sed hæc talia ut dixi, passim in vetustis Ecclesijs per *Bohemiam* videbis.

Altare Sspulirziorum ibidem.

Altare S. M: Magdalenę in Ecclesia Salvatoris S. J. Pragæ.

Codices M. S. Veterum auro conscripti.

Non possum præterire hoc loco, cùm de inauratione sermo sit, miram Majorum nostrorum in Codicibus membraneis exarandis, & exornandis, & conscribendis magnificentiam. Qui Bibliothecas Manuscriptorum Codicum excutiunt, quæ non picturarum miracula deprehendunt? in plerisque Codicibus omnis propè litera, quæ caput inchoat (præsertim in *sacris Biblijs*) aliquâ imagine aut picturâ exornatur: ejusmodi Codicem Psalmos cum precibus, quem sibi in usus sacros *Hanuß de Kolowrat Metropolitanæ Pragensis Præpositus* scribi fecerat, apud *Reverendissimum D. Oßecensem Abbatem Laurentium* sui Ordinis *Visitatorem*, Amicum & Patronum singularem nuper invêni; is certè Liber venustate, & arte, neque illis Biblijs *Wenceslai Cæsaris* (quæ *Viennæ in Cæsarea Bibliotheca* studiosè servantur) quidquam concesserit: literæ majusculæ omnes auro illusæ, tam tenaci glutino, tam vivaci auro pictæ, tam raris, & lętis coloribus collucent, quasi hodie laborem Artifex absolvisset. Sunt in *Literis*, & ipsas literas aliquando ambiunt *Divorum & Divarum effigies*, sunt animantia, *aves*, *simiolæ*, *bestiolæ*, *insecta*, *culices*, *papiliunculi*, *&c.* per margines Libri membranei ludentes delicatè, & proximè ad veritatem & vitam expressi; admirationi est omnibus quædam nigra musca, quasi per librum ambulans, ut cùm jam vincerentur oculi, tactu an viveret, explorârim.

Pictorum Veterum ingenia commendata.

Adjiciam hîc aliquid ad *Veterum Pictorum* ingenia commendanda: videlicet, libentissimè illos Naturas commiscere, & tam aptè diversas animantes copulare solitos, ut unam novam animalis speciem constituerent. Ejusmodi Pictor laudatissimus fuit, qui *Arcem Telczensem* post *Novam domum* picturis adornavit; omnes cubiculorum parietes figuris artificiosis, & imaginibus elegantissimis implentur, at nusquam perfectum aliquod *animal* videbis: hîc avis desinit in piscem, hîc piscis in navim, & avim, ibi homo in pavonem, ibi vulpes, aut lepus in hominem vertuntur; sæpe ex duabus, tribus, vel etiam quatuor naturis animal componitur; sæpe in rem ridiculam, ut in lactucas, in allia, & in olera (sed semper aptissimè) homines & animantia immigrant: alibi Arbores humanæ applaudunt, alibi volant cæpe, alibi allia pugnant cum rosis, vel spinis, fluente ex vulneribus sangvine, alibi sagittæ viventes pro-

Imagines Arcis Telczensis.

prorepunt ex pharetris, alibi Sclopus oculatum habet caput; nihil tamen est monstrosum, vel ex monstris terrificum, sed læta & ridicula sunt omnia, aptè ut toties dixi, cohærentia, quasi revera fieri potuissent. Satis de pictura; sed quod de auro pictorio apud Veteres usitato dixeram, existimo: artem auro in membrana tam vivaciter & tenaciter pingendi, nos amplius nescire, neque illos Veterum colores tam virides, tam cæruleos, tam rubros & nigros efficere nos posse: de auro Pictores id mihi ingenuè confitentes audivi.

Postularet Vicinitas rerum, ut ex Altaribus ad pretiosam & vetustam Ecclesiarum supellectilé transeamus; sed excusant me hæreticorum sacrilegia, quæ magnam & justam gloriandi Bohemiæ materiam rapinis sustulerunt, vide quæ generatim, in fronte hujus tertij Libri de divitijs Ecclesiarum Bohemicarum, ex *Ænea Silvio* nuper attulimus; me jam Campanę Ecclesiarum vocant, quarum concentum suavissimum videor eminus exaudire.

De supellectili Ecclesiarum, cur pauca scribantur.

§. V.

Quædam de Campanis Ecclesiarum.

ERgo ad *Campanas*, ex argento præcipuè, aliisque metallis fusas, accedamus: *Campanarum* numero & multitudine (scio, quid scribam) plerasque vicinas Regiones vincimus; nulla *Ecclesia*, nè ruralis quidem in *Bohemia* invenietur, quæ turri campanariâ careat; plerumque non unam, sed duas, tres, etiam quatuor campanas in pagis pendentes videbis. In *Reginohradecij* conspectu stat *Ecclesia* solitaria *S. Joannis in Eremo* dicta, quæ Campanam tam grandem habet, ut ea vel Civitas gloriari meritò posset; *Nummi* majores instar *Imperialium*, dum Campana funderetur, molliter infixi, mediâque sui parte ex Campanæ superficie prostantes, *Regis Ladislai* nomen (qui apud nos ab An. 1453. usque ad 1457. regnavit) referentes spectantur. Omnium in *Bohemia* Campanarum principatum in magnitudine obtinet *Metropolitana S. Viti*, de qua egimus suo loco; olim *Wißehradensis Patronus* appellata, quam ignis dissolvit. Altera in eadem *Turre S. Viti* campana *S. Wenceslao* consecrata, secundum fortassis obtinet locum, nisì *Glacensis à Cunstadæis, Münsterbergæ Ducibus* procurata obstaret; ejus descriptionem habes apud *Ælurium*. *Campanæ Pilsnenses*, *Reginohradecenses*, *Richnovienses*, *Clatovienses*, *Rakovvnicenses*, *Tinenses*, *seu Horßovienses* de magnitudine & soni granditate concertant. *Campanæ Teinenses Pragæ* fulmineum, sed gratissimum quendam sonum effundunt. *Novodomensis Campana* ab Authore, qui eam An. 1461. fieri fecit *Knaur* appellata, magnitudine alias per *Bohemiam* provocat, reliquæ ad eandem *Ecclesiam* suspensæ argentum sonant, præsertim illa, quam *Turcicam* vel *argenteam* vocant, quòd (ùt alibi narravi) *Wolframo Pragensi Archiepiscopo* instituente, Populum quotidie admoneret, ut à DEO Christianis adversùs *Turcas* pugnantibus precando suppetias impetraret. Inter minores *Campanas*, ea, quæ *Pragæ* ad ædem *D. Virginis in Lacu* dictam ad sacra convocat, dicitur argento puro putissimo constare. *S. Nicolai* in Urbe minore *Pragensi Campana*, enormis alicujus magnitudinis non est, sed sono tam grato, &, ut ità dicam heroico se commendat auribus, ut libentissimè totâ urbe audiatur, imò tam sonorâ voce pollet, ut ejus clangor ad Vete-

Campanæ.

Campana ad Reginohradecium.

Ælur. in Glaciographia.

in libris Erectionum.

Campana in Lacu parvula.

Veterem & Novam Urbem perveniat. Par illi ſoni Majeſtate *S. Ægidij major Campana* cenſetur; *S. Thomæ* iterum in minore *Praga* Campanæ concentum quendam gratiſſimum auribus reddunt, dum pulſantur. In *Curijs antiquæ, novǽque Urbis Pragenſis*, earúmque in *Turribus, Campanas* juſtæ magnitudinis ſuſpenſas fuiſſe, docent hiſtoriæ; ſed eas niſi in ſubito tumultu, cùm Cives armati in *Curiã* convolare debebant, aut cùm renovaretur Senatus, pulſare nefas erat. *Przibrami ad S. Jacobum* notabiles duos verſus cum Campana fuſos ante multos annos legi, qui ſic habent:

En ego Campana nunquam pronuncio vana: (honeſtum.
Ignem, vel feſtum, gverram, vel funus

Campanæ Pragenſes univerſim.

De *Pragenſibus Campanis*, cùm omnes inſonuerint (quod in *Principum*, atque etiam in *Procerum* noſtrorum funeribus fieri ſolet) univerſim dici poteſt: paucas eſſe in Europa urbes, quæ paria præſtare (quod *Campanas* attinet) valeant; quo in genere nuper mirificâ voluptate affectus ſum: Nam cùm à *S. Montis Diva* redirem, neque *Pragam* nocte ingredi liceret, in *Zlichovv* ad Muldavam pernoctare in prædio coactus ſum; Fortè tum *Pragæ* funus, neſcio cujus divitis, ſecundâ, aut tertiâ noctis horâ ducebatur, quod totius propè Urbis *Campanæ* proſequebantur; quàm gratum erat omnium *Campanarum Pragenſium* voces, ſono ſeſe per ſuperficiem planiſſimam fluminis *Moldavæ* propagante, percipere! nihil in vita ejusmodi audieram, nec ſatis explicare hodiéque poſſum illam aurium voluptatem. Occurrit illud *M. Senecæ ſenioris*, quod velut elegans, & ſcitè dictum (in *Controverſiis*) commendat, cùm neſcio quis *Oratori* abſonè, & horridâ voce peroranti dixit: *Centum raucorum vocẽ habes*! mihi enim tum aptiſſimè dici poſſe videbatur: *O Praga centum Leonum rugitus habes!* Leones enim frementes, & rugientes, *Campanæ* noſtræ imitantur, & exprimunt.

Colini in Civitate Regia *Campanam* maximam eleganter, & inſigni arte fuſam narrant, ex qua inter alia decora, circulus eam ambiens ex puro auro ſatis notabili craſſitie prodibat.

Campanæ ferreæ.

In Pago Stará Hut/ rarum illud, ſed antiquæ ſimplicitatis: Incolæ enim pagi ferro fundendo, flando, feriendóque occupati, cùm argentum non ſuppeteret, unde *campanas* efformarent; ferro utique abundantes, è *ferro duas* ſibi fudêre vel cudêre *Campanas*, quæ hodiéq; pulſantur in Turre, ſed ſono horridiore, ùt quisque facilè poteſt divinare.

§. VI.

Corona Wiſſehradenſis; Curia Urbis antiquæ Pragenſis; Univerſitas Carolina; Mœnia Pragæ; Domus Saxonica; Domus Archiepiſcopalis in Praga minore ad Pontem; Domus Archiepiſcopalis, Waldſteiniana, Czerniniana, Noſticiana, Colorediana, & aliæ quædam; pauca ad extremum de Bibliothecis, & Armis.

Sepulchrũ S. Wenceslai ornatũ.

SEmper mihi non tantùm in donis, ſed etiam in donarijs *Eccleſiarum*, rara & ingenioſa placuit *Inventio*, qualem fuiſſe illam exiſtimo, cùm *Caroli IV.* hortatu, *univerſa Bohemiæ nobilitas*, aurea & gemmis ornata ſcutula certæ magnitudinis fieri fecit, & pro ſe quisque in eo ſcutulo ſtemmatis ſui ſignum incidit, aut inuſſit; quibus deinde lamellis ſuper auream, phrygio opere pretioſo elaboratam materiam artificioſè innexis, *pallium* quoddam *Carolus Imperator* confecit immenſi pretij, aureo ſancti-

ctissimi Martyris *Wenceslai* tumulo contegendo. Ab ejusmodi Inventione fælici commendandus est *Sobieslaus I.* Bohemiæ fortissimus, idémque omni virtutum Regiarum genere clarissimus *Princeps*, cui paucos pares *Bohemia* tulit, qui pietate in Parentem suum *Wratislaum Regem*, & ipsum bello, & pace spectatissimum Principem, *Ecclesiæ Wissebradensis Fundatorem* gloriosissimum adductus, super ejus *Regium Mausolæum* in eadem *Ecclesia Coronam* ex auro, argento, & gemmis clarissimis summâ arte perfectam suspendit (quę scilicet ex Tholo Templi pendebat) atque, ut magnificentiam videas, *octoginta argenti, duodecim talenta auri Corona illa* (ut gemmæ taceantur) continebat; nimirum significare volebat *Sobieslaus*, Patrem suum (quod nemini ante id tempus ex *Principibus Bohemis* contigerat) inclytis facinoribus, & virtutibus unum ante omnes *Regium decus, & Coronam in Comitiys* omnium Imperij Principum meruisse, quam ei *Henricus IV. Imperator* augustâ manu imposuit. Sed hæc in tempus data mittamus; ad *ædificia*, *& Basilicas Bohemiæ* celebriores (quas hoc Capite proposueramus dicere) redeamus: *Curiam Urbis antiquæ Pragensis* omnes qui eruditos habent oculos, & introspexêre diligentiùs, commendant; *Typotius*, vel quisquis alius author, qui *Iconographiæ Pragæ*, quam *Sadeler Rudolfo II.* imperante vulgavit, descriptionem ejusdem Urbis adjecit, *Curiam*, (quam ipse vocat *Prætorium*) dilaudat magnificè; idem egêre *Dresserus & Gerardus Mercator*; Nos de *Curia Pragensi*, tum *antiquæ*, tum *novæ Pragæ*, suo loco (*in Civitatibus*) aliqua adferemus: certè magnos hæc vetus *Curia* hospites habuit, *Cæsares ac Reges*, ex quibus alij (ùt *Georgius*) *Reges* hîc electi sunt; alij, ùt *Carolus IV. Wenceslaus*, *Sigismundus*, *Ferdinandus I.* Cæsares, & ex Regibus nostris plerique, in epulo solenni accubuerunt. *Domus Pannorum*, *pelliceorúmque* venalium (quam **Kotce** appellant) tum *Vetus Curia* (**Rychta**) pugilatibus, aliisque certaminibus, & spectaculis accommodata; *duæ* item vastæ *domus*, Regum quondam habitacula, quarum alteri à *Moneta* nomen (*Monetariæ*) quæ in ea cuditur, alteri, cui *Vetus* nomen mansit *Aula Regia*, *Typotio*, aliisque *Pragæ* Scriptoribus commendantur. Ad hanc *Turris* est robustissima, & perelegans quadrato lapide; hæc nullo procurante sinè honore stat. Sunt aliæ *Domus duæ ad Pontem*, *vectigalis, & telonaria*, tum altera, quæ prima in minore *Praga* occurrit, ab ijs, qui ejusmodi moles non omittunt inspicere, multùm laudatæ. *Carolinæ Universitati*, ejúsque magnificæ Fabricæ, *Collegijs item cæteris*, peculiaris tractatio in his *Miscellaneis* nostris servatur. *Mœnia* per montem *Petrzinum* usquè ad *Cœnobium Strahoviense*, atque rursus circa *Hradczanum* euntia, in fame maxima, per homines famentes, quos sustentabat, *Carolus IV. Patriæ Pater* erexit. Exterorum quoque Principum magnificentia prioribus sæculis *Pragam* Urbem Regiam, sedem Principum auxit: *Rudolphus I.* ejus nominis *Saxoniæ Dux* & Elector, *Senior* cognomine, cùm *Cæsarem Carolum IV.* omnium penè ejus itinerum domi, militiæque comes (cui erat merito prudentiæ, aliarúmque virtutum charissimus) affectaretur, *Domum* sibi sumtuosissimam in *Praga* minore ad ipsum *Pontem* exstruxit, quæ hodiéque *Saxonica* appellatur. Non possunt commendare satis ejus Domûs splendorem, ac cætera commoda vetustæ à Majoribus relictæ *memoriæ*. Præter alia foras spectantia *vivaria piscium* & ichtyotrophia (visendum opus) fecerat ex solido, & perspicuo vitro, eáque non humi deposuit, sed in sublime super ipsam domum suspendit, sic ut pisces in aqua ludentes, & celeritate, ut amat fieri, concertantes, à viatoribus ex platea subjecta observarentur. E regio-

Epist. hist. l. 3. C. 10.

Corona Wlehradensis.

Ep. l. 3. C. 8.

Curia antiqua Urbis Pragensis.

Kotce.

Carolina Universitas

lib. de Univers. Carolina.

Pontan. l. 1. Bohemiæ Piæ.

Domus Pragæ.

Dubrav. l. 22. hist. Roh. Welesl. in Calend. hist. ad 12. Martij. Fabric. in Origin. Saxon. & in Misnicis l. 1. in Rulolfo.

Saxonica Domus.

regione *Saxonicæ Domûs* ſtabat *Domus Archiepiſcopi*, Regium propè in morem exſtructa, ad quam hortorum pretioſa viſebantur miracula; ejus domûs in *Vita Erneſti I. Archiepiſcopi Pragenſis* clariorem fecimus mentionem; quam poſtea An. 1367. *Joannes Archiepiſcopus Erneſti* ſucceſſor ſumtuosè in primis, & magnificè ornatam abſolvit; præcipuè *Sacrarium* in ea Domo commendavit antiquitas *in honorem Armorum Chriſti* conſtructum, quod An. 1370. ipſemet *Archiepiſcopus Joannes*, 7. Julij conſecravit *Imperatore* præſente, aliiſque Principibus, quos, & inprimis *Cæſarem*, lautiſſimo Convivio *Archiepiſcopus* honoravit.

Domus Archiepiſcopalis.

Beneſſ. in Chr: ad A. 1367.

Veteris magnificentiæ genium poſt hæreticorum bella revocare cœpit Inclytus bello Dux *Albertus Waldſteinius*, & quidem ſub oculis, & ſub ictu (ut ſic loquar) *Regiæ Arcis Pragenſis*, in humili ſolo, & depreſſo, quod eum conſultò feciſſe, nemo dubitare poteſt in tam ſagaci Principe. Nolo *Domum* hanc vaſtiſſimam deſcribere, neque id mei muneris eſſe duco: ſtabula, horti, nemus, piſcinæ, aquę fontanæ, & fontes, Equorum curricula, Palatia, cubicula, totáque altiſſimæ longiſſimæ, & altiſſimis muris circumdatæ *Domûs* deſcriptio, ſeu Œconomia alium laudatorem expoſcit; de cujus magnitudine, dum ædificatur, dici illud potuit, quod in *Svetonio* legimus:

Domus Waldſteinica.

Roma (Praga minor) *Domus fiet, Veios migrate Quirites,*
Si non & Vejos occupet illa Domus.

Sveton. in Nerone.

Paucis ante Annis *Czerniniana* Domus, & paulò ante *Noſticiana* cœpit exſtrui, utraque magnis opibus, utraque Peregrinis eſt in honore. Ego neutram inſpexi, ideóque digitum ori impono, ut *Veteres* legimus feciſſe. Idem dicere cogor de *hortis Coloredianis*, & *Palatijs*, idem de *Domo* olim à *Dominis Chinskÿs* condita, & altera ponè ſtante *Principis*, & *Ducis de Lichtenſtein* (è regione Domûs Profeſſæ) in minore *Urbe Pragenſi*. In illa *Chinskiana* ſuper ipſum Domûs tectum, ſic aptata, & trabibus ęquata ſunt omnia, ut aqua ex humili in altum librata, ſtabilem Piſcibus alendis, aliiſque uſibus præbeat facultatem. Tota propè *minor Praga* Domus habet accomodatas belliſſimè; *Novodomenſium Procerum* (nunc *Slavatina*) ad Arcis Regiæ gradus ſita, *Jani* bifrontis repræſentat effigiem, ùt canit Poëta:

Piſcina per tecta Domûs.

O Jane à tergo, quem nulla Ciconia pinſit!

Nam & infrà ex ſubjecta platea adiri poteſt, & ſuprà ex arcis gradibus per ponticulum fornicatum magno itineris compendio. In *Arce* ipſa *Lobkoviciana*, *Roſenſis*, & *Pernſteiniana Domus*, magnificentiâ veteri ſunt exædificatæ. *Archiepiſcopalis Domus in Hradczano*, in ipſo tibi Arcis limine occurrit magnificum, & *Principe*, & *Primate Regni* digniſſimum opus, ubi perfectum evaſerit. E regione Domûs Archiepiſcopalis, *Sternbergicæ*, *Kolovvratianæ*, aliæque Procerum Domûs (quas enumerare nihil attinet) exſurgunt; ſed plus tamen in receſſu habent, quàm prima frons promittat; nam, cùm meridiem versùs *Mons Hradczanenſis* deſcendat, eo beneficio bene uſi, qui architectabantur, domibus illis altitudinem à meridionali parte, & capacitates maximas addidère, ùt ſpectantes intelligent. Sunt alia per *Pragam minorem*, *antiquam*, & *Novam* ſparſa *Palatia*, ſunt ſplendida Domorum ædificia, ſunt hortorum deliciæ, & amœnitates; ſed quis omnia ſperet complecti? nec velim, ſi poſſim, nec poſſum, ſi velim; alterum efficit multitudo, alterum metus, nè cui odio, aut invidiæ libellum hunc meum ſubjiciam, præſertim, quòd alienum à propoſito hujus libelli videatur, hæc tam minuta perſequi, & *domorum* ſingularum, & *Palatiorum per Bohemiam* partes, laquearia, frontiſpicia, coronides, columnas, & cætera ornamenta deſcribere. *De Bibliothecis Bohemiæ*, quæ maximis, ſi bene in-

ſtru-

ſtructę ſint, pecunijs egent, & ad ſumtuoſa opera quodammodo referri poſſunt, cùm de literis, & literatis ſermo erit, agemus.

Armamentarium. Strany Reip. Boi. C. 2. §. 7.

Armamentarium inſigne, & ſpectabile Patrum ętate condidit *Petrus Wok Roſenſis* in Arce ſua *Trebonenſi* pluribus hominum millibus armandis deſubitò paratum. *Pragæ* ſub *Ferdinando I.* tantam (etiam in privatis Civium ędibus) copiam armorum inventam in Apologia ſua *Wilhelmus Slavata Cancellarius Regni* commemorat, ut integro Menſe quotidie plurimi currus onerati omni telorum genere ad *Arcem Pragenſem* deveherentur, neque tamen devehendis ſuffeciſſe. Hæc arma in omnem *Germaniam Ferdinandus I.* diſtraxit. *De Armis Bohemorum Veterum*, copiâ, uſu, & tractatione, in *Capite* quodam ſequentium Librorum latiùs diſſeremus; ſunt adhuc arma domi quibusdam, ſed nihil ad Majorum noſtrorum copiam, & ejus generis facultates.

§. VII.

Cœnobia quædam, & Collegia in Bohemia cum Templis ſuis magnificè exædificata, per indicem adducuntur.

NOn ego hoc loco (nè Lector erret) *Fundationes Cœnobiorum*, Viros in ijs doctos, & Sanctos, *Abbatum* ſucceſſiones, & alia ejusmodi commemorabo: nam iſtud argumentum libro integro poſtea tractabimus; ſed ædificia tantùm notiora, cum Templis, idque pauciſſimis verbis, adferemus. *Collegialis, & Cathedralis Eccleſia Litomericenſis Epiſcopalem Domum*, tum ædes Canonicorum ſatis eleganter ædificatas habet; *Eccleſia* verò *S. Stephani* Cathedralis inter elegantiores *Bohemiæ Baſilicas* meritò cenſetur; *Altaria* artificio *Caroli Scretæ* depicta, Sedes *Canonicorum*, *frons* ipſa Templi cum *Turri*, ſed maximè interior facies delicias quasdam oculis facit.

Eccleſia Litomericenſis.

Oſſecenſe Cœnobium, & *Templum* ex ruinis ętate noſtrâ ad invidendam Majeſtatem ſurrexit: *Refectionis locus* altiſſimo fornice tegitur; *Ambitus Cœnobij* itidem, cum ingenti ad *fratrum* uſum *ſaxeo cratere*, unde multis partibus aqua erumpit; in ingreſſu *Coſtæ*, & cætera oſſa grandia pendent, quæ vulgus *Gigantum* exiſtimat; ego marinæ alicujus belluæ eſſe crediderim, ùt pridem dixi. *Templum* antiquam obtinet dignitatem; *feneſtra* hìc ſpectatur ad *Orientem* rotæ inſtar, arte mirabili ſaxeis columellis innixa. *Collegium Societatis JESU Commotovienſe* à *Georgio de Lobkovvicz* fundatum, ab eóque magnificè deſcriptum, & deliniatum, poſt ejus primùm mortem cœpit exſtrui; egregium eſt opus. de Templo nuper dixi.

Cœnobiũ Oſſecenſe.

Collegium Commotovienſe.

Cœnobij Plaſſenſis, & *Templi fabricam* commendant, qui in rem præſentem venerunt; Ante Annos viginti, dum illac iter haberem, nihil erat.

Cladrubienſe Benedictini, & *Teplenſe*, *ac Chotieſſovienſe*, *Doxanenſe Cœnobia Præmonſtratenſis Ordinis*, Eccleſias habent antiqui operis, & magnificentiæ. Cœnobiorum fabricæ non incommodæ, & ſatis capaces; *Teplenſe* nuper flammis concidiſſe dolemus.

Cladrubienſe.

Coronæ Aureæ, *ſeu Spineæ Eccleſia* vaſtiſſima, unà cum *Cœnobio* ab hæreticis tota in pręceps data eſt ante ducentos, & quod excurrit, annos; nunc paulatim reconcinnantur omnia.

Altovadenſe Cœnobium erigere, & ornare *Abbates* egregij, qui noſtrâ ætate vixerunt, conati ſunt: *Eccleſia* ipſa viſendi operis, & antiqui ſtat, egregijs *Baſilicis Bohemiæ* annumeranda.

Altovadenſe.

Aulæregienſe Cœnobium non æquat (fateor) veterem illam ante *Huſſiticam*

tempora magnitudinem, & splendorem; nihil tamen cæteris per *Bohemiā* & vetustate Ecclesiæ & *Cœnobij* fabricâ, aliisq; commodis concedit; Idem de *Strahoviensi, Sedlecensi, Milovicensi, Siloënsi, Braunoviensi*, intellige. *Cœnobium Carloviense*, utì & *Slovvanense*, *& S. Wenceslai in Urbe Nova Eremitarum S. Augustini, & ad S. Benedictum* spatiosum ædificium *Strahoviensium*, *& Carmelitarum Reformatorum*, tum *Brzeznicense, & Glacense Societatis JESU Collegia*, quę nostrâ memoriâ exædificari vidimus; *Giczinense, Novodomense, Crumloviense* augustissima quidem dici non possunt, sed commodè satis incoluntur; *Cuttnense* perficitur.

Pragense Collegium

Jam ad *Pragense*, quod omnium *Bohemiæ Collegiorum Societatis JESU* Caput est, veniamus, quod ijs, qui tam numerosum Sociorum Nostrorum populum (à quibus inhabitatur) non examinant, Superbum, ac nimis splendidum videtur. Errant, qui id sentiunt, luculenter: reflectant animum, amabò, & inprimis numerum *Incolarum & hospitum*, deinde, (ut sic dicam) publicas Collegij, ac necessarias habitationes, qualia sunt *Refectorium, Musæa, ægrotorum cubicula, ambulacra, Pharmacopœi, Bibliothecarum officinas*, & plura alia; tandem (quod infinita quædam spatia requirit) *Scholas omnes: Humaniorum septem, Philosophiæ tres, Theologiæ Auditoria, ad Conciones, Sodalitatum Conventus, Theatra ad Comœdias, & Tragœdias*, considerent, aut ipsi arrepto semel carbone, aut, si malint, cretâ delineent, omni sponsione certabo, posituros spatia altero tantò majora, quàm videmus; & revera nondum eò perventum est, ut laxè habitetur, cùm major sociorum pars in angustiis cubiculis, plerumque bini (cùm locus alius non suppetat) hospitentur. *Refectorium, seu Cœnaculum* marmore politissimo duûm colorum (albi, & porphyretici) stratum, fornix deinde altissimus, nobili inventione architecti, quasi à quibusdam *suggrundijs* (nomen aliud scribenti non succurrit) sustineretur, cùm *suggrundia* ipsa à *fornice* sustineantur, palmam hujus ædificij obtinent; *fornicem* certè latiorem, & tam belle fenestris ad ornatum post *Regis Wladislai palatium* (quod jam antè descripsi) *Praga* non videt.

§. VIII.

Turres, & turritæ quædam moles Bohemiæ.

A *Praga* placet ordiri, quam non vanè, & de nihilo *turritam* non Poëtę nostri tantùm, Exterique, sed etiam historici appellant, adeò turribus *Praga* plurimis redimitur, & coronatur. Erant Majores nostri Turrium amatores maximi, & de *Carolo*, *& Archiepiscopo Ernesto* id olim probavi. De *Turre S. Viti*, de *Turribus Caroli IV.* auro illitis dictum est; ipsa ornamenta, & coronides veterum *Basilicarum*, ùt *S. Viti Pragæ*, *S. Barbaræ Cutnæ*, ac cæterarum, nihil aliud dici possunt, quàm turriculæ quædam; turriti operis sunt omnia, & turres imitantur, quod observare poterunt curiosi. *Turris in Ponte Pragensi* stans (quà ex *Veteri* in *Parvam* Urbem iter est) inter præcipuas haberi debet, tum ob ingentem molem (nam sub ea gemini currus sese nullo negotio vitare solent) tum ob materiam (quadratis enim, & sectis ad Regulam lapidibus constat) tum ob formam eximiæ cujusdam, & Regiæ majestatis. Excrescunt lateribus parvæ quædam turriculæ, & velut filiolæ matrem magnam hinc inde circumstant. *Turris* ipsa statuis quibusdam perelegantibus, tum *Clypeis* omnium *Provinciarum*, quas *Imperator Carolus* obtinebat, ornatur; sed erit mihi mag-

Turres Pragenses.

In Vita Ven: Arnesti.

Turris in Ponte Pragensi.

magnus Apollo, & conjectator optimus, qui *statuas* omnes nominârit. Sunt ab utroque *Turris latere quinque Anates* minutulæ cum clypeolis suis, artificis forsan, aut qui operi præfuit honori exsculptæ, quas pueri, & qui nunquam antè *Pragam* viderunt, solerter oculis indagant; sunt enim, ùt dixi, minutæ, & veteri proverbio, & credulitate quadam vulgi ridiculâ, negant ab ijs, qui honesto loco nati non fuerint, *omnes quinque* posse videri. Hæc symbola excisa habet *facies Turris, antiquæ Urbi* obversa; gemina prorsus erant omnia in adverso quoq; latere, sed *Svecis An. 1649. captâ Urbe Pragensi Minore* in nos detonantibus, totum hoc *Turris* decus tormentis muralibus abolitum est: statuerant enim hostes turrim hanc, quæ plurimùm conatibus obstare videbatur, unde nostris confertim jaculantibus damna accipiebant maxima, aut omnino demoliri, si possent, aut apertam, & inutilem reddere. Credo facilè centum, & ampliùs ictibus tormentorum verberatam fuisse *Turrim;* ad summam tamen rei nihil profectum. Hęc una Turris *Pragam* antiquam, *& novam* servavit ab hostibus. Nam cùm imminerent, *& per Pontem* ad nos contenderent, unus *P. Georgius Plachy è Societate JESU,* solâ securi armatus cum M. Czibis, tribus, aut quatuor Jaculatoribus comitantibus, *Turrim* ascendit, & catenis securi dissectis, *cataractam* illam ferream (quo alio nomine appellem nescio) quæ super Urbium portas plerumque pendere solet, dejecit, & obtendit hosti, eósque tam diu detinuit jaculantibus militibus paucissimis, dum defensores è Civibus, studiosis, aliisque advenirent, & hostis visâ multitudine ad receptum cogeretur. Legitur hodiéque in *Turri* aureis literis scriptum *Elogium* argutum, & breve, quo indicatur eò usquè pervenisse hostes, nec ultrà progredi permissos; hîc terminum fuisse *Svecicæ* fœlicitatis. *Turris in Pontis* fine ad minorem *Pragam* stans, huic nostræ comparari nullo pacto potest: est tamen & ipsa egregij, & antiqui operis secto lapide; altera olim prorsus similis, & quasi soror ad ipsam *Saxonicam*, ùt vocant, *Domum* stabat, quam fulmineus ignis partim dejecit, partim consumsit.

Turres aquariæ Pragenses, ex quibus aqua insigni artificio, certis in altum canalibus elata, rursus in alios canales refusa, ac ponderibus depressa, per omnia Urbium fora, compita, & domos dispensatur; lapideæ sunt omnes candido lapide dolabris quadrato; quatuor numerantur ejusmodi *Turres* opere eleganti & venusto perfectæ.

Turres ad ædem *sacram Teinensem* duæ, singulæ cum coronidibus suis, tum illa, quæ in *Curia Veteris Urbis* spectatur, cum pergula in alto *Turrim* ambiente, mirificè *Pragam antiquam* exornant, ùt & illa in *Curia Novæ Urbis* sita, (sed hanc incendia sæpius oblæserunt, perinde ac illam, quam *Rezek Mathematicus Carolinæ Universitatis* exstruxit, de qua alio loco) hæ, inquam, Turres quatuor, ob altitudinem alias omnes despectant. Turres Teinenses &c.

S. Catharinæ Turris in Nova Civitate Pragensi Carolum IV. habuit Fundatorem; pertenuis est, sed alta, perizonijs quibusdam ligatur, quod artifices commendant: nihil enim aliud intus continet, quàm lapideos gradus, ab infimo ad summum tendentes.

Portæ Antiquæ, & Novæ Urbis omnes, turritum sunt opus, sed nimiâ trecentorum annorum antiquitate laborant, & alicubi calvescunt.

Turriculæ Strahoviensis Cœnobij (quòd totius Urbis oculis sint expositæ) gratiosè spectantur. Turriculæ duæ *Parthenonis Georgiani in Arce Pragensi* tecto carent: nimirum æternitatem quandam suo operi additurus artifex, laterculos itâ aptavit, & cæmento junxit, ut tecti formam referant quidem, sed, quia temporis inju-

riam non sentiunt, reparatione non egeant.

Turris Pardubicensis.

Extra *Pragam Bohemiæ Metropolim*, tanta est multitudo turrium, ut etiam in *Vineis* altissimæ spectentur, ac solæ; an ob custodiam vicinæ Regionis, an ob vigilias, atque ut inde signum Operis, & Vinitoribus daretur, an alia de caussa? ignoro. Universim *Arces* nostræ omnes (quas nuper recensui) nisi, quæ funditus dejectæ sunt, non unam modò turrem, sed duas, sæpe etiam tres, ac plures ostentant. *Turris Pardubicij* in Urbecula Cameratica, seu ad Regiam Cameram pertinente (antè quàm flammis violaretur) veteri Proverbio celebrabatur, cùm aliquam rem nitere, & splendidam apparere significarent: *sic esse nitidam & splendidam, quasi foret Turris Pardubicensis*, quod antè jam memini me innuisse. *Clatoviæ ad Curiam Turris* stat quadrato lapide altissimè educta; sed *Plsna* quoque pervetustam, & validam habet Turrim ad Ecclesiam *S. Bartholomæi Apostoli*. *Reginobradecij* ex albo quadrato lapide excisa Turris *Ecclesiæ S. Clementis* (quę prima ab *Hagecio in Bohemia* fuisse scribitur) superstat; similis (sed rotunda) *Tustæ*, item *Mizæ*, *Suſſicij*, *Ponti*, aliisque in Urbibus visendi operis spectantur. *Crumlovij* in Arce aliquot egregiæ *Turres* spectantur. Inter vetustas, & annis horridas numerantur *Rosenbergica*, *Bezdieziensis*, *Hazmburgica*, seu in Castro *Hazmburg*; Antiquos rotundis Turribus oblectari solitos res ipsa demonstrat. In hac postrema *Turri* saxea, illud mirabile summo cum timore spectatum est à me: *Pueri opilionum, & Pastorum* exiguo pretio, certatim *afforis* altissimam turrim Arcis conscendebant, atque iterum descendebant, nullo nisi manuum, & pedum auxilio, quos inserebant commissuris lapidum, idque tantâ peragebant celeritate, maximè cùm descenderent, ut casuri jam jam & cadere viderentur; at illi quotidiano inter se certamine exercitati, securè, & ridentes hæc præstabant. Quæsivi ex *Pueris*: quis illis primus eam mentem, & consilium dedisset? respondêre: *Monedulas, & passeres* caussam dedisse. nam cùm ad primam turris fenestram nidificâssent, nec alia ratio suppeteret nidos spoliandi, tentâsse ascensum, idque fæliciter processisse; altero anno altiùs aves nidificâsse usquè ad apicem turris, se quoque altiùs, ut pullos avium eximerent, ascendisse, atque itâ jam totam Turrim exteriùs obiri à se posse; rem sinè periculo confici. tantum valet audendi consvetudo! *Taboriensis Civitatis Turris* diu miraculo fuit Peregrinis, Civibus verò timori: nam, cùm post A. 1620. à Cæsareis, tum hostibus, *Taborium* oppugnaretur, hæc Turris tormentis appetita sic est, ut inclinaretur, mansitque *Turris* itâ inclinata, & Civium Capitibus imminens (cùm sumtus ad reparandum Civibus non suppeterent: paupertas enim *onus miserum & grave*, ut ait Comicus, universam Bohemiam, ac pręcipuè *Regias Urbes* premit, & humo affigit, ut non modò gloriosa & publica opera, sed etiam necessaria & privata jacere finantur) stetit inquam, Turris inclinata facilè annis quadraginta; sed proximè cùm innoxiè & ubi nulla domus stabat, concidisset, tandem Cęsaris auxilijs reparata, & rursus erecta formam veterem, ac juventutem (ut itâ dicam) recepit. Minutulum aliquid hoc loco adjiciam de via literata.

In castro Hasenberg Turrim afforis scandunt pueri.

Terent.

Via literata.

Reginobradecij via silicea literata in foro mirabili forte casúque mihi Adolescenti innotuit: Redieram *Reginobradecium* ad Matrem cùm Alcyonia sunt in Scholis Autumno Anni 1634. & domi *nescio quid meditans nugarum totus in illis*, ut *Horatius* canit, sedebam, cùm adest adolescens familiaris, & quid, inquit, tu solus tecum? & negligis cœlo delapsas literas? ubi illæ, inquam? in foro ait, venduntur, adsunt Emtores: præcipito me confestim in forum; video multitudinem, præsertim Advenarum, qui cùm stratam

tam per latitudinem fori silicibus viam, & aliquid simile literarum viderent, quod legere non poterant, cœlo delapsum esse credebant. Præcesserat ventus, deinde secuta pluvia purgaverat locum, sic, ut inter silices qui eminebant, *literæ* apparerent. Sociato igitur labore, omnes qui ex Academijs veneramus, clarè, distinctè, indubiè, ac sine hæsitatione, doctis Civibus applaudentibus, legimus hæc verba: *SIT NOMEN DOMINI BENEDICTUM. AMEN. HOC FORUM STRATUM EST.* (Annus additus erat, sed à nobis legi non poterat.) Notandum: literas silicibus expressas non fuisse, sed inter silices *Literas* nigrâ terrâ expressas, & delineatas, ordine semper æquabili, ut altera alteram non superaret. Possem hodiéque locum, si quis postulet, demonstrare. Vide etiam in re tantula magnificentiam Majorum nostrorum!

Aliud literatum Opus invêni An. 1652. in *Klassterecz* (pagus est ad *Zambergensem Comitum Bubna* ditionem pertinens) nomen ipsum eò loci *Cœnobium* olim fuisse significat; in Altaris summi fronte in saxo excisæ sunt literæ *Fundationis Cœnobij*, eo ipso in loco ubi *Antependium* (ùt in templis loquimur) Altari prætendi solet: traditur perelegantis Ecclesiæ & vicini Cœnobij possessio *FF. Strictioris Observantiæ Minorum S. Francisci.* Hæc res palam à me ostensa, Catholicos ex hæreticis aliquot fecit; sed ego millies jam dolui, me litteras ipsas non exscripsisse; quæ saxo incisæ totius Fundationis Œconomiam ostendunt.

CAPUT XI.

Plures ejusmodi Operum Raritates in Bohemia. Ambitus in Monasterio Aulæregiensi. Sedlecense Cœmiterium. Subterraneæ quædam cellæ, & viæ procul sub terram ducentes.

Imiopere *Caput de Templis, Campanis, & Turribus*, tum etiam de ædificijs Cœnobiorum excrevit; sed quædam rara non minùs, quàm scitu jucunda supersunt; quæ præsenti *Capite*, cùm materiâ abundem, complectar.

§. I.

Ambitus Aulæregiensis Cisterciensium.

Ambitus Aulæregiẽ. Cœno-

PEnè fidem excederet de *Ambitu Aulæregiensis Cœnobij* narratio, nisi authoritate *Pij II.* Papæ, qui eo tempore vixit, & omnium *Bohemiæ* Scriptorum testimonijs, niteretur. Audiamus *Pium*, qui postquam Bohemiam Templorum magnificentiâ Regna omnia superâsse scripsisset: *Fuit*, inquit, *inter alia Monasterium Aulæ Regiæ apud ripam Multaviæ, quà Mosa* (Miza scribendum erat) *fluvius illi jungitur, situm, in quo Regum corpora condebantur, singularis excellentiæ: nam præter ædem magni, & memorabilis operis, amplum dormitorium, cæterásque Monachorum officinas magnificè constructas, habuêre circuitum, qui non parvum conclusit hortum, Ambitum vocavêre. In hujus lateribus vetus, novúmque Testamentum, ab initio Genesis usquè ad Apocalipsin Joannis, literis majusculis in Tabulis*

Æneas Silvius Hist. Boh. C. 36

lis scriptum continebatur, Notis (seu literis) *quò altiùs irent, paulatim crescentibus, ità, ut à summo usque deorsum facilis lectio præberetur. Sed hoc decus post Wenceslai mortem, Hussitarum rabies delevit.* Hucusque verba *Æneæ Sylvij.* Quis oro, tam rari operis inventor, & author! quàm nobilis, & Cœnobio digna inventio, *sacrarum literarum* quodammodo *apertum Codicem* perpetuò ante se, & præ oculis habere! nihil profectò esse quivit illustrius! Sed quantum simul in eam rem laborem, & sumtum, putamus impensum? Si quis omnium sacrorum Bibliorum, seu Librorum apices, vel domi desidendo, & pluteo suo incumbendo per otium describere vellet, tamen nisi longissimo tempore absolvere laborem non posset; quàm igitur ferreum, & adamantinum pectus attulit, & quot annorum curriculis laborem continuavit, qui ista perfecit? adde quòd non scriptorius, sed pictorius fuerit iste labor, tum quòd in *Tabulis*, & penicillo deductus, tum quòd artificio colorum, & proportione mirabili literarum, ut superiores, eædémque remotiores crescerent, inferiores, & vicinę majores neutiquam apparerent, sed ejusdem magnitudinis literæ omnes oculis offerrentur. Utinam vel una ejusmodi *Tabula* ab antiquitate ad nos pervenisset! nimirum, ùt in *Manuscriptis* eorum temporum legimus: *Hæretici Pragenses,* & fæx hominum, cùm *Cœnobium* hoc *Aulæregiense* magnificum, & primi in *Bohemia* splendoris diruerent, hasce plerasque, quasi magna de hostibus trophæa, & manubias, parietibus detractas Tabulas, *Pragam* attulère, Monachorum Cantus imitantes, & rogo in foro Urbis exstructo, unà omnes injectas flammis consumsère. Nimirum sic sacra, & sacras literas tractant, qui maximè & unicè sacris literis gloriantur, eásque pro Judice omnium controversiarum agnoscunt; pro libitu itaque suos exurunt Judices; *mala mens malus animus!*

Tabulæ Aulæregienses in rogum injectæ.

§. II.

Ossuaria Cœnobij Sedlecensis.

Cœmeterij Sedlecensis ossa.

MUltis in Antiquitate prærogativis, & dotibus, multis etiam & miris ex magna opum vi, tum ex liberalitate *Patronorum,* tum ex propria *Abbatum* suorum magnificentia, raritatibus (quæ alio in loco referemus) *Cœnobium Sedlecense* gaudebat; sed hæc fuisse scimus, non esse; corrupta hæreticorum flammis, & velut recurvis Harpyjarum ungvibus fœdata sunt omnia; unum opus remansit, quod, nisi cum larvis luctari, & bellare voluissent, auferre non poterant, *Cœmeterium* videlicet amplissimum, quo majus vidisse me in vita non memini, cum *Capellæ & turriculis duabus,* tantis ossium humanorum, & calvarum acervis (si acervi dici possunt, quæ aptè suísque ac certis locis composita sunt) referta, ut non exercitus hominum, sed tota aliqua Gens, & natio hunc sibi, ac suis legisse locum ac sepulcrum videatur. Addunt, qui tellurem illam, & *Ossuariæ* solum aliquando fossione tentârunt, tam conferta ossibus humanis apparere omnia, ut solum ipsum in ossa transijsse videatur. Fidenter certè *Eustachius Historiæ Sedlecensis* conditor affirmat: infinitatem, & innumerabilitatē quandam habere, longéque plura ossa hominum sub ea tellure abscondi, quàm ea, quæ prostant, & cernuntur exposita. *Conversus* quidam (ùt illi vocant) *Cisterciensis,* senio rebus alijs agendis impar, priore sæculo (cujus nomen antè lectum, postea nullâ diligentiâ invenire potui) *Conversus,*

Eustachius hist. Sedl: c.

versus, inquam, cùm sinè lege, sinè ordine jacentia illa ossa, & scelera videret, pietate in mortuos incitante, designatis priùs, & definitis in grandi *ossaria* spacijs, locóque diligentissimè perpurgato, laborem exorsus, ossa recolligere, reverenter, ùt decebat, & unum in locum conferre cœpit; quo in opere eam secutus est rationem, ut ossibus majoribus, videlicet brachiorum, & pedum, sua semper calvaria superstaret, cætera ossa intus amitterentur, id est oculis non paterent, atque ità præter manus, pedes, & calvam, nihil aliud objiceretur aspectui. Stant igitur prælta ossium mœnia, & velut in acie legiones, plateolis dividuntur, ut transire commodè, & obire qui volet, possit; aditur enim sæpissimè locus, & tantus mortuorum Exercitus spectantibus est miraculo, mihíque olim fuit ante annos plurimos locum visenti. Nimirum è tota *Bohemia* quondam, imò adeò ex vicinis *Germanorum* Provincijs innumeri mortales *Sedlecium* affluebant sæculis prioribus, qui loci sanctitate capti, huc postea deferri ad Tumulum à suis orabant, & ex ultima voluntate devehebantur. Originem hujus Pietatis brevissimè aperiam: excitatæ erant *Sodalitates duæ*, altera *Sanctissimi Corporis Christi*, altera *Sepulchri Dominici*, *Bonifacio* ejus Nominis *Nono* (qui ab An. 1389. usque ad 1404. sedit) confirmante, & plurimis, ùt vocamus, *Indulgentijs* utramque *Sodalitatem* prosequente, & locum honorante. Idem egère *Archiepiscopi Pragenses*; totam utriusque *Confraternitatis* institutionem, Leges, ac cætera, tum Pontificum, & Archiepiscoporum ex ordine literas recitat *Eustachius*; disertè in *Bonifacij* literis legimus: maximam vim hominum quotidie ad *Indulgentias Sepulchri* properâsse, præsertim, cùm pro singulis, qui in ea *Sodalitate* censi morerentur, in *Altari* illo *Privilegiato sacrum* fieret mortuale. Porrò in *Capella SS. Philippi & Jacobi* ponè Sacristiam, & sacrum vestiarium, stabat *Arca* quædam in *Sepulcri* figuram conformata, quam *Sepulchrum Domini* vocabant; in eo Sepulchro perpetim *VENERABILE SACRAMENTUM in Monstrantia*, ùt in Templis vocant, adorationi Peregrinorum prostabat. Has, ùt dixi, tantæ frequentiæ caussas attulit *Sedlecensis Historia*; sed potior (quæ omissa est) ac longè dignior Populo videbatur: quòd totum illud grande *Cœmeterium terrâ Palestinæ* (quæ antiquis Christianis summo in honore semper fuit) maximis impendijs advectâ, non quacunque ratione conspersum, sed prorsus impletum esse constaret; unde pro miraculo habebant corpora mortuorum intra naturalem diem consumi, relictis tantùm ossibus, quę *candore cretam* imitarentur, quod hodiéque in ijs, quæ composita sunt, ossibus videmus. Ad extremum hoc quoque adjiciendum est: In Turribus illis duabus *Capellæ*, ubi ossa composita videmus, *Lampades* elegantissimo opere perfectas, & elaboratas, ex fundatione vetustissima die noctéque pendentes arsisse, quæ *Viatores* omnes mortalitatis admonerent, pro mortuis quodammodo supplicarent, *& Peregrino*, aut *Viatori* nocturno facem quandam ad locum optatum præferrent. Jam *Ossariâ Sedlecensi* descriptâ, proximus est, idémque facilis à *Tumulis* subter terram descensus.

Origo antiquæ Pietatis Cœnobio Sedlecensi.

Eustachius l. cit.

Terra Palæstinę in Cœnobio Sedlecensi.

§. III.

§. III.

Subterranei quidam meatus in Bohemia improbo labore hominum perfecti; Cuniculus Pragâ uſquè in Bubenecz; Cellæ ſaxeæ manufactæ multis in locis; Cellaria in Mimonie, & in Zernovvſek; Arx Letovicenſis in Moravia; Cavus mons ad Kurzivvodam.

Arces ſuffoſſæ.

AD magnificentiæ *Genium* (quem in Majoribus noſtris ad miraculum eluxiſſe legimus, & ex paucis, quæ poſt tot bella ex antiquitate ſuperſunt monimentis colligimus) pertinere exiſtimo ſubterraneos quosdam meatus, & cellas rupibus excisas in annos plurimos, ùt intelligi datur, perpetuato labore. De Arce *Dubenſi*, *Bradlicenſi*, *Benatecenſi*, & *Oibinenſi* jam dictum eſt, ac certè affirmari poteſt, nullam eſſe paulò celebriorem *Arcem*, quæ in *vivo ſaxo cellaria* non habeat, aut fontem ſaltem, plerumque infinitis laboribus, & pertinaci ſtudio per medias rupes quæſitum; ejusmodi fontes exciſos ſaxis, ſi id ageretur, facilè ducentos producere poſſem, eósque altiſſimè ad centenas, & ampliùs ulnas deſcendentes; ſed aliud mihi nunc argumentum tractandum propoſui. *Bubenecz* pagus eſt in *Arcis Regiæ Pragenſis* conſpectu (multi *Marobodui Regiam Bubienum*, ùt Libro 2. diximus, hîc ſtetiſſe ſuſpicantur) ad eum pagum *Pragâ* patere viam, ſaxis cuniculatim ingenti labore procul exciſis, graviſſimi Viri teſtantur; neque dubitare ampliùs licet. Audivi *Illuſtriſſimum Comitem*, qui ſe *Bubeneczio* per eum cuniculum aſcendiſſe uſquè *Pragam* jactabat; contrà Vir religioſus è *Societate noſtra Pragâ Bubenecium* deſcenderat. Ingreſſus *Pragâ* cuique patet è regione *S. Agnetis* trans flumen infra *S. Mariæ Magdalenæ Sacellum*, ubi aqua è fluvio *Muldava* perennè fluens canalibus ſaxeis ad vivarium uſquè Regium in *Bubenecz* per multos anfractus, quos foſſorum labor patefecit, demittitur, ad feras (præcipuè Cervos) hauſtu, & natatu gelidiſſimo recreandos.

Bubenecz ſub terra meatus.

Cellaria profundiſſima multis in locis.

Subterraneæ Cellæ labore maximo effoſſæ, multis in locis *Bohemiæ* ſpectantur: de *Fodinis Metallorum* nihil dicam, quas omnes Labor foſſionis aperuit, ut primo abhinc libro narravi; nihil de Arcium plurimarum ad *Aquam* deſcenſu ſaxeo perterebratis rupibus, ùt in Arcibus eſt dictum; nihil de *Skalicenſibus* antris, ubi integrum Exercitum *Catholici Proceres* abſcondiſſe feruntur: hoc enim poſtremum *Naturæ*, non *artis* eſt opus; *Cellaria* quædam è vivo ſaxo in exemplum adducam: nam facilè quisque intelligit, me majorem partem neceſſariò omiſſurum, non negligentiâ, ſed multitudine omnem diligentiam ſuperante. *Reginohradecij*, *Urbe Reginis* attributa, *Cellaria* eſſe conſtat in quibusdam Domibus tam profunda, & ſaxis exciſa, adjuvante tamen alicubi murariorum labore, aptata, ut (quod ipſe hiſce oculis vidi) *Cellaria* terna ſibi ſuperſtantia in profundum deſcendant, neq; unquam opus habeat Dominus, æſtate calices refrigerare hoſpitibus; frigidiſſimus enim hauſtus eſt, neque tamen (ùt glacialis, vel nive percolatus) inſalubris, aut noxius. Dubitare non licet, alijs quoque in Urbibus, & Arcibus *Bohemiæ* (præcipuè quæ in ſaxis & montibus, vel intra rupes ſedent) ùt *Cubiti*, *Mielnicij*, *Litomericij*, *Taborij*, *Jaromirij*, *Skalicij*, *in Benatek*, *Novoboleslaviæ*, *Bechinæ*, *Cuttnæ*, *Crumlovij*, *Trebonæ*, & innumeris alijs, ac ferè, ùt dixi, in omnibus Arcibus, ſaxea ejusmodi profundiſſimè ſub terrâ euntia *Cellaria* reperiri. *Okorz* vetuſtiſſimū Caſtrum altero *Pragâ* milliario in *Slanenſi* Diſtrictu *cellarium* habet miri, & elegantis operis in ſaxo, concamera-

meratū cum columna in medio concamerationem ſuſtinente. E regione *Czaſtolovitij* (quod in ditione eſt *Dominorum ab Oppersdorff*) non procul ab *Eccleſia Parochiali* viſuntur in monte rudera Arcis antiquæ, maximæ, & Principibus cognatæ ſtirpis *Dominorum de Czaſtolovvitz*, cujus *Arcis cellaria* profundiſſima audivi à ſenibus deprædicari, ſed jam me puero (qui ſemel, ac iterum in intimos illos receſſus penetrare fruſtra conatus ſum) multis in locis fornices hiabant, & antiquitate, velut ſenio gravati, cadebant. Interiora & validiora ad perpetuitatem *Cellaria duo* rupibus effoſſa videre mihi contigit, alterum in *Mimonie*, ſeu Nims, ditione Illuſtriſſimi Baronis *Putz*, alterum in Zernoſek ditione Excellentiſſimi Comitis de *Noſticz Regni Bohemiæ Cancellarij*; utrumque, dum locum inviſerem, vino (illud *Auſtriaco*, hoc *Bohemico*) erat pleniſſimum. *Mimonenſe*, multùm naturâ loci adjuvante, effoſſum, majus videtur, éſtque vaſorum grandium centum, & ampliùs capax; at *Zernoſecenſe* geminum (quippe ex uno in alterum tranſitur) totum ex puro ſaxo conſtat, magno Operarum labore, licèt renitente ſaxoſo monte, perfectum, neque in illud, ùt fieri ſolet, deſcenditur, ſed molliter aſcenditur, ſic ut ultimæ vaſorum contignationes altiſſimo *Cellarij* loco conſideant, & prorſus cum monte aſcendere videantur. In *Arce Letovicenſi* antiquiſſima, dum illac ante quadraginta ferme annos iter facerem, tria memoratu digniſſima vidi; primum: non ita ab Arce procul ſaxum præceps & vallicula cuidam, quaſi ad Inferos depreſſæ totâ mole incumbens; conſcendi olim ingenij curioſitate altiſſimas Turres, & ipſam *Roſam*, quæ in apice, & cuſpide *Turris Viennenſis S. Stephani* extremitatem obtinet, hac manu contigi forìs extra Turrim; bis tantùm in præceps (niſì me fallunt oculi) ſcopulum hunc *Letovicenſem* exiſtimo pendêre. Cohorrui totus, & caligo quędam oculis eſt oborta. Communiter locorum periti affirmant, nihil ei præcipitio in vicinis latè regionibus ſimile reperiri. Sed hoc *Natura*, duo alia, quæ ſequuntur, invictus, & cedere neſcius foſſorum *labor* perfecit: *fontem* ſcilicet ex vivo ſaxo profundiſſimum, & ùt perhibent, ad uſquè rivum, qui ad radices montis hujus altiſſimi labitur, pertingentem; unde hauſtris grandia aquæ vaſa attrahuntur conatu leviſſimo, arte maximâ. Major in *cellarijs* (quod tertium æſtimo) effodiendis, opera neceſſaria fuit: ea longiſſimè extenduntur ambitu duplici ex meris rupibus exciſo, quorum alter alteri incumbit. Uterque ambitus, ad fontem portas habet apertas, quò fit, ut *Cellarium* frigidiſſimam ſemper hauriat auram, & vina reſpirent: quippe bono, & vivaci vino vitam, & animam addideris, ſi frigus addideris. Hæc de *Letovicenſi Arce* attuli; fateor eam ad *Moravos* pertinere, tamen ob ſimilitudinem argumenti, & quòd Arx à Proceribus noſtris ex *Lippæa gente* ſit olim condita, & vicina finibus noſtris, quódque alium fortaſſe commodiorem narrandi locum habiturus non ſim, veniam apud Lectores benevolos impetrabo.

Mimonie.

Zernoſek.

Letovicij.

Ad *Bohemiam* ſpectat, quod ſequitur: Kuřiwoda vel Kuřwoda pagus eſt in *Boleslavienſi Provincia*. Ab eo pago non procul in ditione *Comitum de Bredau*, antrum mirabile & memorabile in cavo monte intus deliteſcit. Mons primùm arduus turri cuicunq; altitudine par eminet, ſaxeus totus, & mera rupes, quem nullâ jumentorum ope ſuperaveris, pedibus atque etiam manibus, nonnunquam rependo, longo circuitu in altum evades. Hìc foramen ſe aperit in rupe ſurſum verſus porrectum *Camini* inſtar quo è fornace fumus emittitur, an manufactum & perterebratum, an naturâ perfectum ſit opus, neſcitur, ſed ligneis

V ſcalis

Rupes Curzivvodensis.

scalis aut funibus utendum est ad ascensum; quo superato locus amœnissimus panditur, & vireta pulcerrima, inter quæ fons saxo vivo excisus, altissimus, perennis & gelidissimus spectatur & expirans sentitur à floribus. Planitiem reliquam occupant rupes ad habitationem & usus hominum accommodatæ: parte unâ ingentis magnitudinis Conclave, hypocausto, ut vulgus vocat, non absimile saxo excavatum, in quo quidquid necessarium est rei domesticæ & usibus humanis invenies: Lecti complures saxei, sedes, mensæ, armaria, omnia saxea, amphoras etiam saxeas & orbes mensarum certo in loco servari affirmant. Parte alterâ (an ad spectaculum, an etiam ad usum scire non possum) officina coquendæ cerevisiæ cum omni necessario apparatu prostat; admirationi præcipuè est curiosis, *Lebes* seu *caldarium* saxeum tantæ magnitudinis, quantæ in ejusmodi officinis Cerevisiarij artifices adhibere solent, ut nihil præter ignem & frumentum (nam & polentam torreri ibi posse dicunt) ad coquendam Cerevisiam desiderari possit; sub monte, ejusdem operis stabulum visitur, facilè duodenis Equis recipiendis accommodatum. Hæc omnia Viri fide digni retulêre, quæ diligentiùs & propiùs ad id quod res, est describi poterant, si me aliquando in eum locum casúsve, DEUSvè tulisset. Omnes accolæ consentiunt, & senes confirmant: latronum ibi nidum fuisse, & ab ijs multo tempore Arcem illam insessam, unde impune latrocinabantur, & incautos *Viatores* excipiebant insidijs, atque ad certissimam mortem trahebant.

de Petra Virginis ante Teztnam in Bohemia

Mons latronum admonet me Montis alterius, quem nuper, dum *Austâ* prono *Albi Tetznam* descenderem, in dextra Albis ripa spectavi, ac propè hisce manibus contigi: Mons saxeus totus recalvaster in præceps in subjectum *Albim* pendet, *Petram Amantium* (de qua *Hispani Scriptores*) dicere posses: quippe senum omnium, & viciniæ totius constans assertio est: puellam innocentem, quæ à Proco perditè amabatur, nescio qua fraude, domo paternâ extractam, animadverso scelerato Amatoris consilio fugientem ipso sequente, cùm ad rupem hanc cursu pervenisset, nec quò fugeret ampliùs haberet, concitatissimo saltu in flumen sese dejecisse, Juvenem verò sequentem, & amore stultum, eodem sese præcipitasse, sed multum dissimili exitu: nam Virgo etiam in fluctibus fugæ continuandæ imminens, bono Angelo favente, ex flumine in adversam ripam evasit; at Amator haustus fluctibus perijt, Albi impuras flammas ulciscente. Hanc narrationem à Majoribus suis senes accepêre: loci Dominus eodem in Monte tres Cruces velut in monte Calvariæ statuit, quæ facti infælicis, sed multò magis dolorum & mortis Christi, memoriam navigantium admonerent.

§. IV.

Arx & Civitas Trebonensis; Novædomi via occulta sub fluvio usquè in Urbem. Subterraneus Ambitus Jaromirensis, rudi, & ridiculâ Latinitate ex Codice pervetusto descriptus. Raudnicensis sub terra via.

Rosenses Proceres maximi ædificatores.

Nullam ego Nostrorum Procerum stirpem in antiquitate extitisse puto condendarum, & permuniendarum arcium, & locorũ studiosiorem, quàm *Rosensem*; ipsi *Przibenicenses* Arces duas, ipsi *Helffenburgum* ad *Prachaticium*, ipsi *Fraumbergam*, seu *Hlubokam*, ipsi *Witgenaviam*, seu *Trebonam* ipsi *Novum Castrum* Nowý Hrady / seu Gratzen / alias que

Crumlovium, Rosebergam &

Rupes Curzivvodensis.

ſcalis aut funibus utendum eſt ad aſcenſum; quo ſuperato locus amœniſſimus panditur, & vireta pulcerrima, inter quæ fons ſaxo vivo exciſus, altiſſimus, perennis & gelidiſſimus ſpectatur & expirans ſentitur à floribus. Planitiem reliquam occupant rupes ad habitationem & uſus hominum accommodatæ: parte unâ ingentis magnitudinis Conclave, hypocauſto, ut vulgus vocat, non abſimile ſaxo excavatum, in quo quidquid neceſſarium eſt rei domeſticæ & uſibus humanis invenies: Lecti complures ſaxei, ſedes, menſæ, armaria, omnia ſaxea, amphoras etiam ſaxeas & orbes menſarum certo in loco ſervari affirmant. Parte alterâ (an ad ſpectaculum, an etiam ad uſum ſcire non poſſum) officina coquendæ cereviſiæ cum omni neceſſario apparatu proſtat; admirationi præcipuè eſt curioſis, *Lebes* ſeu *caldarium* ſaxeum tantæ magnitudinis, quantæ in ejuſmodi officinis Cereviſiarij artifices adhibere ſolent, ut nihil præter ignem & frumentum (nam & polentam torreri ibi poſſe dicunt) ad coquendam Cereviſiam deſiderari poſſit; ſub monte, ejuſdem operis ſtabulum viſitur, facilè duodenis Equis recipiendis accommodatum. Hæc omnia Viri fide digni retulêre, quæ diligentiùs & propiùs ad id quod res, eſt deſcribi poterant, ſi me aliquando in eum locum caſúsve, DEUSvè tuliſſet. Omnes accolæ conſentiunt, & ſenes confirmant: latronum ibi nidum fuiſſe, & ab ijs multo tempore Arcem illam inſeſſam, unde impune latrocinabantur, & incautos *Viatores* excipiebant inſidijs, atque ad certiſſimam mortem trahebant.

dePetr[a] Vir[-]ginis a[…] Teztn[a] inBoh[em]ia

Mons latronum admonet me Montis alterius, quem nuper, dum *Auſtâ* prono *Albi Tetznam* deſcenderem, in dextra Albis ripa ſpectavi, ac propè hiſce manibus contigi: Mons ſaxeus totus recalvaſter in præceps in ſubjectum *Albim* pendet, *Petram Amantium* (de qua *Hiſpani Scriptores*) dicere poſſes: quippe ſenum omnium, & viciniç totius conſtans aſſertio eſt: puellam innocentem, quæ à Proco perditè amabatur, neſcio qua fraude, domo paternâ extractam, animadverſo ſcelerato Amatoris conſilio fugientem ipſo ſequente, cùm ad rupem hanc curſu perveniſſet, nec quò fugeret ampliùs haberet, concitatiſſimo ſaltu in flumen ſeſe dejeciſſe, Juvenem verò ſequentem, & amore ſtultum, eodem ſeſe præcipitaſſe, ſed multum diſſimili exitu: nam Virgo etiam in fluctibus fugæ continuandæ imminens, bono Angelo favente, ex flumine in adverſam ripam evaſit; at Amator hauſtus fluctibus perijt, Albi impuras flammas ulciſcente. Hanc narrationem à Majoribus ſuis ſenes accepêre: loci Dominus eodem in Monte tres Cruces velut in monte Calvariæ ſtatuit, quæ facti infælicis, ſed multò magis dolorum & mortis Chriſti, memoriam navigantium admonerent.

§. IV.

Arx & Civitas Trebonenſis; Novædomi via occulta ſub fluvio uſquè in Urbem. Subterraneus Ambitus Jaromirenſis, rudi, & ridiculâ Latinitate ex Codice pervetuſto deſcriptus. Raudnicenſis ſub terra via.

Roſenſes Proceres maximi ędificatores.

NUllam ego Noſtrorum Procerum ſtirpem in antiquitate extitiſſe puto condendarum, & permuniendarum arcium, & locorũ ſtudioſiorem, quàm *Roſenſem;* ipſi *Przibenicenſes* Arces duas, ipſi *Helſſenburgum* ad *Prachaticium*, ipſi *Fraumbergam*, ſeu *Hlubokam*, ipſi *Witgenaviam*, ſeu *Trebonam* ipſi *Novum Caſtrum* Nowý Hrady / ſeu Graʒen / aliásque

Cru[m]lovium, [R]oſenberg[a]m &c.

ásque Civitates, & Arces innumeras à fundamentis exstruxêre, & plurimis operibus ac machinis invictas ab hostibus præstare sunt conati, ídque sapienti consilio: qui enim divitijs abundat, & facultatibus, & omni genere opum affluit (ùt erant *Rosenses*) id unum ei ante alia omnia curare incumbit, ut ea illi perpetua bona sint, neque eripi facilè possint, efficere, útque arcium, ac locorum firmitas Dominum indemnem, fiducia tranquillum, & securum in periculis, ac magnanimum reddat.

Trebona Třeboň. Wittgenau

Trebonam Rosenses super alias omnes Civitates, & Arces communivêre; post *Ssvvihovvium*, & pauculas quasdam Arces nihil illâ ætate *Treboná* munitius fuit. Sunt in manibus *Rationarij Codices* manuscripti *Rosensium*, in quibus annotatum legimus, quantum in *Trebonam* muniendam impensum sit. Explicari non potest pecuniæ expensæ magnitudo, neque est consilij mei, *Trebonam* (ùt muniebatur) describere; hoc tantum ad id, quod proposueram dicere: majores expensas in opera subterranea, quàm in ea, quæ patebant foris, factas esse. *Urbecula* ipsa cum Arce, quanta demum est, suffossa fuit, cuniculis humus impervia reddita, admissæ subter, certis locis, lacunæ & paludes, cúmque uliginoso, & palustri loco sedeat, multum laborandum fuit, ut omnia firmarentur æterno quodam, ut itâ dicam, labore, palis ex certa, & invicta humori materia suspensa. Ad fallendos verò hostes procul extra *Urbem* factæ ignotæ quædam viæ, tum cellæ, & concamerationes, & cuniculi solis obsessis noti, ut quoties luberet, instabile solum hostibus redderetur, atque etiam in auras vi pulveris ignei mitti possent, aut si aliud consilium placeret, parato ad id præstandum occulto itinere perfossis vicinis lacubus, & piscinis, *Aquis* infunderentur campi, ut omnia elementa in obsidentes (nullo obsessorum damno) pugnarent, congerentúrque igne ad volatum, terrâ ad natatum, utrumque naturæ hominum adversans. Satis de *Trebona*.

Subterraneus quidam Novædomi sub Eccl. S. Jacobi meatus.

Longè inferior labor, memorabilis tamen *Novæ Domi* Urbe *Slavatarum Procerum* reperitur. Stat in vicino supra *Novamdomum* colle *S. Jacobi Ecclesia* à Peregrinis Civibus (ùt in historia *Civitatum Bohemiæ* latiùs narrabimus) pietatis gratiâ, & memoriæ *S. Jacobi in Gallæcis* condita; in ipsa Ecclesia ante *cornu Epistolæ* porta lignea deorsum tendens solum contegit, quę elata, & aperta gradus quosdam exhibet, & subterraneum meatum ostendit; communis, pervulgata Civium, & à Majoribus accepta narratio circumfertur passim: ab illo *Ecclesiæ* loco usquè ad ipsam Civitatem introrsus iri posse, viam omnem scopulosam & inter specus, & scopulos cavam, naturâ, & ubi illa cessat, arte & labore patentem. His ego quondam narrationibus incitatus, dum *Novædomi Rhetoricam* docerem, clavibus *S. Jacobi Ecclesiæ* dissimulato consilio petitis, comparatísque facibus, ex audacioribus discipulos quatuor assumo: ardebant jam faces, portam aperîmus, descendimus, viam ducentem sat commodam, sed humilem, cautè sequimur, videmus omnia convenire; via plana occurrebat, sicca, nihil impedita, scrupulosa nonnihil, donec tandem ad lateritium quendam murum perventum est: nihil is habebat muri simile, sed lateres tantùm compositi, sinè omni cæmento viam intercludebant: clamant *Juvenes* mei, lateres obstantes dejici oportere; mihi non sinè gravi caussâ sic compositi lateres videbantur; unum tamen, vel alterum (quod facilè fieri poterat) eximo, aliquos intrò propello, & trudo, qui in profundam aliquam fossam cecidisse audiebantur; simul ventus vehemens exoritur ab imo, qui lumina omnia, uno excepto, momento extinxit; Juvenum tamen *manus emicat ardens*, & audendum esse aliquid vociferantes,

tes, lateres conantur impellere; ego unus illis saluti fui, ac vetui ulteriùs procedere, hiatum subesse, facilè in præceps devolvendos. Ergo, cùm scalæ ad manum non essent, méque subitus quidam terror invasisset, spe juvenibus factâ, alio nos tempore redituros, & cum scalis venturos, viam relegere jussi; locus nulli jam viventium notus audaciores exposcit. At si id, quod narratur, verum comperiant, profectò non parva res est, cùm & locus à Civitate facilè duûm jugerum spatio distet, & Nežarka fluvius intersit, sub cujus alveo necessariò est eundum. *Jam verò ad Ambitum subterraneum Jaromirensem*, qui omnia hęc superat, veniamus: nemo à me locum scire postulet, nam fortasse dicere non expedit; locus quidem publicus, sed in operto, quem sinè lumine frustra tentâris: ajunt super *ambitum* illum *subterraneum* (qui ab utraque viæ parte permunitur) *Albim* ipsum maximum *Bohemiæ flumen* decurrere. Via hæc subterranea, (ùt affirmant) usquè ad *Cœnobium* desertum, olim *Prædicatorij Ordinis in Zvvole* medio ab *Jaromirio* milliari porrigitur; porrò *Zvvolense Cœnobium* An. 1425. à *Ziska* Latronum Taboriensium Duce cum ipsis Religiosis excisum est. Narratur & illud: ætate nostrâ *Subcamerarium* quendam *Urbium Reginę dotalium*, hoc iter subterraneum tentâsse facibus accensis quàm plurimis, prosculque jam processisse, sed ob parietes *ambitûs* illius, qui injuriâ temporum quibusdam in locis deciderant viâ interclusâ, redire coactum. Risi *albis dentibus* (ùt cum Satyrico loquar) cùm librum à *Senatu Jaromirensi* mihi porrectum, inspicerem; erat M. S. Codex, cui titulus: *Diæta salutis Bibliothecæ Zvvolensis;* in cujus marginibus possessor ejus Codicis, quædam gesta sui temporis memoriæ causâ annotârat; inter ea fuit narratio de *Excidio Monasterij*, quod *Laicus* illius Ordinis (qui cædem evaserat) in *Tabula Altaris Ecclesiæ Zvolensis* brevissimè describit. Non adfero ista in contemtum (quis enim nesciat *Laicos* in omnibus religiosis Ordinibus, Latinitatis ferè expertes esse? adde sæculi illius barbariem, & literarum latinarum ignorantiam) sed ut de excidio Cœnobij (cujus nulla, nè apud suos quidem, neque apud Scriptores ullos nostros extat memoria) notitiam aliquam offeramus Lectori, & quæ de *subterraneo Ambitu* paulò antè memorata sunt, confirmemus. Sequitur annotatio: *Ego Frater Joannes Zilesius* (Silesius) *in Monasterio Prædicatorum Ordinis, & Professus in Templo Zvvolo* (vult dicere: se in Cœnobio Zwolensi vota religiosa professum) *in medio Tabula Altaris* (id est: in medio Tabulæ, quæ in ara summa visitur) *scripsi manu meâ ad perpetuam memoriam.* (hucusquè satis latinè; jam ridicula Latinitas sequitur) *Quod S. Dominus* (quid illud S. denotet, divinare non potui) *instruit pago Zvvolo, Zzhastal, Dolen, Reichoviæ, & istud pago noster* (explicat fundationem Cœnobij Zwolensis, pagis quatuor attributis à Fundatore (*Collator obijt cum suo nomine Zvvulsko* (id est, Collator Zwolsky appellabatur) *dedit isti pagines quatuor ad Albim, Jeremiriæ, Skaliciæque*, id est, legavit pagos quatuor ad Albim inter Jaromirium, & Skalicium) *ut semper die Veneris orate pro Collatorem, & Requiem tenet apud illum* (id est, ut sacerdos aliquis aleretur, qui quavis feriâ sextâ requiem, seu defunctorum missam legeret pro ejus anima) *& non habet uxorem* (id est, ut non habeat, vivat in cælibatu) *Sunt nostri quinque Fratres hîc Ordinis Prædicatorum. deinde venit Dominus Zsschisska* (Dux hæreticorum, id factum An. 1425.) *& accepit quatuor fratres in currum, & jacet in aqua*, (id est, erant hîc relicti quinque fratres, ex quibus unus ipse erat, qui evasit; hos quatuor deprehensos Ziska projecit in Albim, & submergit) *requiescant*

Ambitus subterrane Jaromirij.

P. G.

Excidium Cœnobi Zvvolen ad Jaromirium.

cant

cant in pace? (Jam narrat, quomodo cædem evaserit) *Ego fui apud Albim in Jeremiriæ Sacellano* (id est, ùt reor, apud Sacellanum Jaromirensem) *habitatio mea in priori domo de porta* (id est, in prima domo ad portam) Jam notanda, quæ sequuntur: *Sub terra sunt sex hypocaustum, & ibunt sub terram* post (id est, versùs) *Radiscam* (Hradisstie nominatissimus pagus, cujus & Skalicij vicinia tota antris, & speluncis scatet, ùt in historia *Naturali Bohemiæ* primo libro docuimus) *posteà ibimus sub terra in Templo; ex Templo iterum venimus in habitatione mea in domo Prioris sub terra. Actum A. 1425.* His ego quid adjiciam, nihil occurrit; nisi aliud simile prorsus subterraneum opus in deserto *Canonicorum Regularium S. Augustini Cœnobio Raudnicensi* reperiri: exscribam ipsa M.S. Codicis verba: *Loca subterranea plurima & maxima, fornice obducta, &* (Nota) *in quadrantem milliaris se extendentia in hoc Cœnobio nostro Raudnicensi habemus &c.* possem in hanc rem testes adducere Raudnicenses Cives aliquot, qui locum inspexêre.

M.S. Monast. Raudnic.

CAPUT XII.

Admirandum, & rarum opus, Horologium Curiæ Antiquæ Urbis Pragensis, historicè & mechanicè (sed brevissimè) descriptum.

Uo adhuc supersunt ædificationum & Operum magnificorũ splendore (liceat propitijs Lectorum judicijs dicere) miracula, certè posterorum memoriâ dignissima; quorum alterum hodiéque videmus, & miramur, alterum procul amandatum, & religione Christianâ superante abolitum esse gaudemus, ídque sequenti mox Capite proferemus; his duobus pertractatis, totum hoc de sumtuosis Majorum ędificijs argumentum, quod aliquot mihi paginas fecit, concludemus.

§. I.

Historia Horologij Pragensis.

Dignitas Horologij Pragensis.

INter opera publica pretiosiora, & rariora, quæ in *Urbe Pragensi* à scriptoribus laudantur, *Horologium antiquæ Urbis* longè, latéque celebratur, éstque revera insigne hujus Urbis ornamentum, & decus, quod neque satìs pro dignitate, & artis raritate (à me quidem) arbitror posse describi. Commendat illud *Dresserus*, *Gerardus Mercator*, *Typotius*, *Chytræus*, *Blaëu*, verbo: omnes, quicunque de *Praga* egerunt, horologij hujus meminerunt; paucis multa Typotius: *Spectandum*, inquit, *Pragæ se præbet Automa, in quo veri motus Lunæ, signorúmque Zodiaci, antiquì simul, & ingeniosissimi Operis exhibentur, quibus nominibus haud facilè ulli alteri cedit.* Furneri nostri verba sunt: *horologio Pragensi vix par in orbe toto reperies.* Audax dictum! sed si in rem præsentem veniat, quisquis derogat fidem, ad sponsionem provoco, dabit manus. Non hîc aliqua horologiorum, ut sic dicam, crepundia, offeruntur oculis; non ducunt choreas *vetulæ*, mortésque, non *Genij* fidibus canere, tubas inflare, aut tympana verberare conantur, nec cum tabulis promoventur foras puppæ & nescio quæ *Virgines*, cum admi-

Dress. in Urbibus.
Merc: in Atla:
Typot. in descriptione Pragæ.
Chytræus in Itinerario Europæ.

Blaëu in Atlante in Boh.
Fournier. in Notitia Orbis l. 4. C. 6.

admiratione puerorum, & rudis ætatulæ, ac rusticorum, cùm fœnum, & ligna in Urbem advexerint, aliáve ridicula (hæc certè ad *Horologium*, ejúsque præstantiam nihil faciunt) at nostrum, de quo nobis est sermo, Philosophicis, & Mathematicis oculis explorandum est, neque unam diei, aut noctis *horam*, sed *diem*, *Mensem*, *Annum*, *Solis & Lunæ* ortus, siderúmque omnium cursus, *Zodiaci* signa, *Lunæ* ætatem, *aureum numerum*, *Cyclos*, quódque amplius est, *Festa* per annum præcipua demonstrat, & indicat, ut ex Eruditissimorum Virorũ sensu (quos hac de re differentes audivi non semel, quódque etiam paulò antè laudatus *Jacobus Typotius* significat) in Cæsaris ditione, aut quod *Furnerus* paulò antè affirmabat, nè *quidem in orbe toto* tam artificiosa Horologij machina, quod sciamus, inveniri putetur. Optarem quæ jam dixi, non cursim, & ludibundis oculis veritatis studiosos legere, sed, ùt par est, perpendere: ajo ergo iterum, *Calendarij festa* omnia majora inscripta esse *Circulis*, & demonstrari, *aureum numerum*, *Annos bissextiles*, *Bohemicas horas*, *& Germanicas* ostendi, & sonare, ídque non simul, sed ut ratio postulat, diversis temporibus; *Solis* globum, & *Lunæ* (ùt est accessus, & recessus in Cœlo) utrumque vero auro apud aurifabros illitum, ad amussim, aut *crescentem*, aut *plenam*, aut *deficientem*, aut *luce cassam Lunam* exhibere: tum *Eclipses*, deinde omnium *Planetarum* cursus, denique totius cœli faciem sub aspectum ponere. Ubi quæso, & qua in Urbe istuc inveniemus? sunt fateor hìc etiam sua ludicra: *Mors* enim à dextris stans admonet campanulæ pulsu, horas jamjam sonaturas, at sinistrâ pyxidem arenariam horæ unius tenet, eámque postquam horæ sonuerint, invertit; à dextris tremulus, & capularis *senex*, etsi à morte admonitus, capite renuit, debitúmque mortalitatis exsolvere recusat; sed hæc omnia, ùt Gręci loquuntur, parerga sunt, potuítque Author hujus Operis, sideralis scientiæ peritissimus Terentianum illud (etsi in diverso sensu) usurpare: *nihil istac opus est arte ad hanc rem, quam paro.* Unum hoc ad Parerga pertinens, & fortuitum, quod proximis hisce annis accidit, omittere non possum: dum *Mors*, quam dixi, ad horas singulas dum eæ sonant, os dentatum aperit, & cum *dentium arietatorum*, ut vetus author loquitur, *crepitu* claudit; ecce tibi *Passer*, nescio quo timore perculsus, in foramen trepidus involat, & concluditur; unâ horâ oris illo carcere clausus plaudentibus illis, qui involantem observârant, post horam denique rursus, hiante *morte*, lætus in libertatem aëris evolavit; Tirocinium quoddam mortis hoc visum est fuisse, multíque mortales cuperent, sic ex mortis faucibus evolare.

Quàm multa indicet Horologium Pragense.

Passeris in horologio captivitas.

§. II.

Quis mirandi hujus Automatis artifex, qui Curatores. Tractatus Joannis Taborsky Mathematici de præstantia, & Arcanis Horologij Pragensis summatim recitatur.

Antiquitatis negligentia.

JUstam, ùt reor, indignationem meam hoc loco communicabo cum Lectore: irascor Antiquitati, quæ per negligentiam pulcerrimis ingenijs suis apud posteros, quam laudem mereantur, invîdit. Quid frequentius in Antiquitate Bohemica, quàm istud, aut illud opus *M. Wenceslaum*, vel *M. Jacobum* designâsse, invenisse, absolvisse; à *Benessio*, seu *Benedicto* Palatium Regium exædificatum? *Magistrum Rezek* Basilicam *S. Barbaræ* extruxisse? aliáque hujusmodi; quis hæc tam nudè dicta sinè stomacho

macho

macho tolerare possit? quod igitur viro cognomen, quæ Patria? quæ conditio? *quis est hic, & laudabimus eum?* nisi vates simus, aut *natatores Delij*, ut est in Proverbio, nihil scimus; idem in præsenti argumento indignor accidisse: *Magister Hanuß* circa An. D. 1490. cum *Magistro Jacobo* suo Discipulo hujus Horologij author, & fabricator in omnibus vetustis Memorijs nominatur. Hoc unum addit manuscriptus quidam Codex: clarum in Astronomia, & in cœli scientia Virum, & *præcipuum in Universitate Carolina Mathematicum, & Matheseos Professorem* fuisse; debetur igitur antiquissimæ, & Inclytæ *Carolinæ Universitati* ex hoc opere gloria, quòd ex ejus sinu Vir tantus prodierit. Tantum est, quod de *Magistro Hanuß* Mathematico, & horologij hujus admirandi Artifice annotatum invêni. De *Curatoribus, & Rectoribus*, ut vocant, scire oportet, eos à *Senatu* imponi, qui machinam illam probè comprehendant intellectu, Mathematicis disciplinis, ac præcipuè Astronomiæ scientiâ perpoliti sint, ac denique personam hanc, & publicum munus cum dignitate, & laude sua, aliorum & totius Civitatis commodo valeant sustinere. Primus molis hujus Rector, idem qui Author fuit *Magister Hanuß, Wladislao regnante;* Magistro morte sublato eidem successit *M. Jacobus*, quo intelligentiorem invenire *Senatus* non poterat, propterea, quòd *Horology* hujus partes omnes cum Magistro noverat, & haberet in numerato; is igitur usquè ad *Ferdinandi I.* tempora vivendo, & horologium (quod summam attentionem requirit) regendo pervênit; moriens *M. Jacobus* nullum post se rerum talium peritum reliquit, & incidêre calamitosa *Bohemiæ* tempora, cùm ruditas quædam, & inscitia etiam in Senatu regnaret, ac pretiosum esse videretur *nescire*; itaque Operi tam ingenioso indoctus, & amusus imponitur Curator *Wenceslaus Zvvunek* nomine, *Civis Pragensis*, idque Civium favore, quasi Eruditio, & doctrina, favore possent comparari; hoc Curatore, quantum peccatum sit, & quantas clades, & damna *Horologium* acceperit, explicat in suo tractatu *Joannes Taborsky*, qui ad ea damna reconcinanda An. 1552. necessariò debuit admoveri. Erat hic Astronomiæ peritus in primis, & in *Academia Pragensi* jam An. 1519. Mathematicas omnes disciplinas perceperat *Magistro Paulo Przibram* docente, quem Anno sequenti 1520. (erat enim ætate grandior) obijsse annotatum invenio. *Taborsky*, consilio cum plurimis, quos & Astronomiæ, & machinarum peritos intellexerat inito, (postquam errores, & puncta quædam minimè sibi respondentia diu perpendisset animo, atque etiam comprehendisset) totius *Horologij* machinam dissolvit, & correctis omnibus, iterum suis omnia locis restituit. Quos in hoc labore socios ex Aurifabris, & Opificibus adhibuerit, quę correxerit, quę jam tempore, & usu attrita, & labefactata firmârit, quæ de novo adjunxerit, omnia in suo illo toties laudato Tractatu prosequitur, atque hunc Laborem fœliciter absolvit An. 1557. multis ob eam rem à *Senatu Urbico* pretijs cumulatus, & stabili quamdiu viveret censu honoratus. Huic socius, & discipulus, & omnium curarum particeps fuit *Jacobus Sspaczek* à Magistro multis in locis laudatus, quem etiam in horologij cura existimo successisse. Porrò *Joannes Taborsky* bohemicum Opusculum *Senatui Pragensi* ab Authore ipso An. 1570. dedicatum, hæc continet: *Primò:* horologij hujus præstantiam ostendit, appellat *Effigiem Cœli, & primi mobilis simulacrum;* patêre in hac mole, quando, & in quo signo *Zodiaci Sol* oriatur, & quo gradu decurrat, quâ horâ se terris ostendat, quando medium Cœli occupet, quando occidat, quàm altè ab Oriente, & Occidente super horizontem feratur, quàm procul

M. Hanuß autor hujus Horologij.

Directores hujus Horologij.

Joannis Taborsky præclara in hoc opere merita.

Summa libelli de horologio scripti ab eodē Joanne.

Cap. 1.

Horologij hujus præstantia in rebus indicandis.

cul à meridiano distet, quamdiu, apud antipodas decurrente *Sole*, carituri nos simus; quantum recedat à nobis, quantum rursus accedat. Jam de *Luna*; ipso *Lunæ* globo ostendi, quàm adulta sit, quàm nova, quadrantes omnes videri, in quibus signis versetur; In *Zodiaci Circulo*, quæ signa oriantur, quæ decidant: horas *Planetarum* inæquales constanter indicari; *Calendarium festorum*, item quomodo *bissextilis Annus* efficiatur, manu demonstrari; tum *aureum Numerum* à 21. Martij ad 18. Aprilis, ut eruditi quocunque Anno in omne tempus futurum, *Pascha* celebrandum sit, possint prędicere.

Quid requiratur ab Horologij hujus curatore.

C. 2.

Capite secundo docet, quantas scientiæ, & virtutum facultates afferre debeat, is, qui machinam hanc peritè, & innoxiè tractare possit, & velit.

C. 3.

Capite tertio: quatuor esse *Horologij* hujus partes præcipuas, quarum quælibet suis ponderibus, suo apparatu, suis rotis regatur.

C. 4. Partes horologij.

Primam partem minutorum seu *minutalem* dici posse, alteram *classico* similem, cùm rotæ omnes sese apparant ad horas, ad *Campanam à mortis* simulacro trahendam (𝔏𝔢𝔯𝔪𝔬 ipse Patriâ voce appellat) & alia hujusmodi, quæ explicat diligenter, quæ à me nimis jejunè, & aridè scribuntur, quia nisi à præsente non possunt intelligi.

C. 5. Horologiū Turris.

Capite quinto Horologij, quod in summa turre dat horas, totum ordinem, & rationem explicat; quæ tertia pars omnibus horologijs est communis; eámque ante *Magistrum Hanussium* fuisse affirmat, qui primam, secundam, & quartam partem, ac deinde sphæras, antiquo & communi horologio addiderit; quæ additamenta centies, & amplius hanc tertiam partem inventione, machinis, & totâ arte exsuperent.

C. 6. De Rota Annali.

Caput sextum agit de *quarta Horologij*, eáque artificiosissimâ parte; hæc *Rotam* habet, quæ semel tantùm intra Annum tota convertitur, denticulos in ea rota trecentos sexaginta quinq; numerari, quot scilicet anni sunt dies, atque uno quotidie denticulo, non ampliùs, *rotam* moveri; in hac parte *Calendarium* inesse, hîc *Zodiacum*, hîc *Solis* ortum, hîc *Lunæ* cursus, *Solstitia*, *Ecclipses*, aliáque cœlestia; inter quæ illud, quod maximè Scriptor miratur, & commendat:

De cæteri Rotis.

eum esse *Solis sphæræ* motum, & circulorum modum, ut eâ ratione, quâ *Sol* discedit à nobis, eâdem semper lentius *Solis Sphæra* moveatur, donec in *solstitio ad Capricornum* appropinquans tam pigrè à nobis recedat, vel rursus à puncto *Solstitij* ad nos accedat, ut nihil promovisse, ac nusquam moveri videatur, cùm tamen id maximè præstet, alióque motu quotidie nobis oriatur, & occidat; ídque fieri nullâ humanâ manu, sed solis ponderibus (ut fieri solet) attractis.

C. 7.

Capite septimo ad primam partem *minutalem* redit, rotásque ejus omnes, Indices *Solis & Lunæ*, Oppositionum, & Conjunctionum Lineas ostendit.

C. 8.

Caput octavum arcana trium Rotarum continet *Zodiaci*, *Solis & Lunæ*, in quantum *rotæ* illæ junguntur, séque mutuò respiciunt, & tangunt.

C. 9.

Caput nonum de Solis rota, quid illa separatim efficiat, quódque ejus sit munus, tum de *Sphærula Solis*, quomodo ea in *manu Indicis* volvatur.

C. 10.

Caput decimum agit de *Rota universali*, & prima omnium cæterarum, quam *primum mobile* dicere possis; quæ sint ejus munia, & cur non singulis horis (quod in alijs horologijs videmus) sed intra viginti quatuor horas, tantùm decies quinquies, hæc *rota* decurrat, & ad punctum, unde cœperat, revertatur?

C. 11.

C. 12.

Capite undecimo de Zodiaci Circulo, capite verò sequenti, de *Lunæ* circulo, & motu tractatur.

C. 13.

Caput decimum tertium agit de *Erroribus*, qui in regenda hujus *Horologij* machina admitti possunt, & quantum ij sint cavendi.

C. 14.

Capite decimo quarto agitur de concordia *Calendarij*, *& horarum*, ut ea invicem concordent, sibíque respondeant.

C. 15.

Capite decimo quinto aperitur quod-

dam

dam arcanum clavuli cujuſdam, ſinè cujus notitia regimen *Horologij* claudicabit. *Caput decimum ſextum* tractat, de *Horologio* (ùt paſſim appellant) *Germanico*, duodecim horarum, quod ſe *Ferdinandi I.* temporibus, cùm antè *Bohemis* ferè ignotum eſſet, addidiſſe, hujus Libri author gloriatur; & quâ ratione idem *Index & manus*, quæ totius naturalis diei horas oſtendit, eadem oſtendat & has, quas appellamus, *Germanicas*. *Caput decimum ſeptimum* docet aëris, & cœli, aliarumque cauſſarum mutatione ſæpe *horologium* quoque mutari; & quid tum ſit agendum. *Caput decimum octavum* aliud nihil eſt, quàm omnium, quæ antè dicta fuêre, compendium; addit verò ſcriptor, hanc omnem notitiam, quam hucuſque tradidit, niſi *horologium* ipſum oculis, & manu tractetur, inutilem fore, ac proinde *Senatui Pragenſi* (cui *Librum* hunc ſuum dedicat) magnopere providendum admonet, ut qui antecedit horologio *Præfectus*, in procuratione ſucceſſorem erudiat, aut duo ſint, quibus tota dirigendi ratio, & quidquid in hoc opere arcanum eſt, notum, perſpectúmque ſit, alioqui æternum hoc ex ſe Opus, & digniſſimum æternitate, in graviſſimum periculum, ac diſcrimen adduci.

C.16. — [qu]î fieri [po]ſſit, ut [ii]dem Ma[jor]s horas [ſc]ilicet Bo[he]micas & [G]ermani[c]s. — C. 17. — C. 17.

§. III.

Deſcriptio Nova Horologij Pragenſis.

JAm in eo eram, ut *Caput* hoc non prolixum illud quidem, ſed ob rerum obſcuritatem difficile, & involutum concluderem, (neque enim omnes ejuſmodi rebus, quæ difficillimè, niſi videas, comprehenduntur, teneri ſolent) cùm ecce Vir è *Societate noſtra* amiciſſimus, audito argumentum hoc me tractare velle, mihi nec opinanti, *Novam Horologij Pragenſis Deſcriptionem* à Viro doctiſſimo profectam, transmittit, magnâ inſuper charitate, & comitate verborum, cui ut aliquando reſpondeam, ſtudioſè curabo. Tractationis hujus author, fuit *R. P. Beniamin Sslajer S. J. Pragenſis*, Vir in machinali ſcientia, & erudito Geometriæ, ac cæterarum artium pulvere verſatiſſimus, multóſque annos *Matheſeos in Univerſitate Carolo-Ferdinandæa Profeſſor*, cui certè ea laus, quam in *Hippia Eleo Tullius* fuiſſe ſcribit, tribui poteſt: quòd omnes artes liberas, & non liberas ſciverit, & quidquid in ſe ferret, hoc ſibi ſuâ manu, & arte confecerit; poſſem hoc in *Viro*, quem antè dixi, exemplis prolatis adſtruere, ſi id ageretur; ſed hæc ſufficere puto ad conciliandam ſcripto huic authoritatem. Si quis erit, cui hæc tractatio obſcura tædium pariat, vertat pagellam, & lætius argumentum inveniet.

G. R. S. J. — [C]ic. l. 3. de O[ra]tore.

Horologium Curiæ Pragenſis.

COntinet *quatuor Partes*; quarum ſingulæ ſuis ducuntur ponderibus. *Primò*: eſt Rota major, cui incumbit alia minor (aliàs Stegrad) cum Inquiete (Unruhe) minuta ducens.

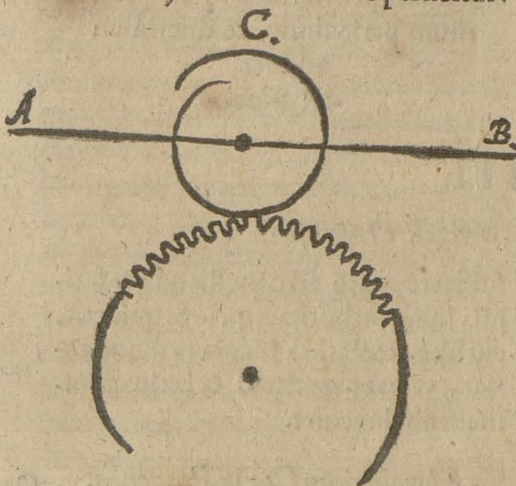
Qvatuor hujus Horologij partes.

Secundò: priori adſtat in eadem quadratura cum ſua *Rota*, cujus hoc eſt officium: quando prior pars, hujus malleum elevat, qui cadendo excutit clauſuram ſecundæ partis, tunc hæc pulſat, & in hoc pulſu media circumagitur rota. Interea uno ex duobus clavo (ſeu Worff) elevat vectem (dictum Lermo) cui filum craſſum ferreum alligatum, per quod malleus partis tertiæ elevatur; cadente autem vecte cadit malleus ſuperius, & excutit ſeram horologij, quod tunc immediatè ſonat, & inferior rota partis ſecundæ clauditur.

Tertia pars est superiùs; opus antiqvum, sed ordinarium, quo horæ sonant; unde afforis filum pendet, per quod *senex* horas numerat.

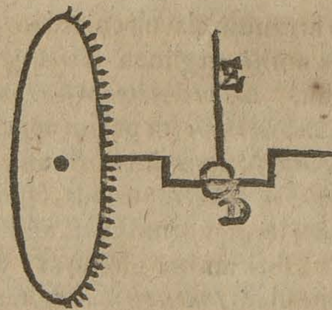
Quarta pars est infima, infra secundam, quæ nulli quadraturæ (aliàs Kayz / vel Hranice) est inclusa, quæ solùm regit *Calendarium* ab uno solstitio ad alterum, cujus limbus habet 365. dentes, tot videlicet, quot dies in anno; singulis autem diebus promovetur uno dente. (NB. In Anno bissextili, calendarium uno die retardandum) Hic motus sic perficitur:

Machinarū in hoc genere ratio.

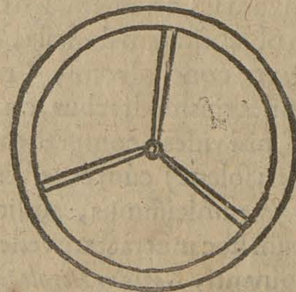

I.

Post orbem Calendarij inter duas columnas, est longa pertica A. B. ferrea, cui annexa est rotula C. divisa spiraliter, ità, ut dum apertâ serâ illius, axis A. B. semel circumvolvitur, rotula unum dentem promoveat, & mox altera extremitas rursum subintret, & contineat Calendarij limbum, donec denuo aperiatur. Hæc autem apertura sic perficitur: In rota motûs Solis (de qua postea) est denticulus (quem vocant Worff) revoluto ergo cursu Solis diurno, per Worff, elevatur malleus; qui aperit seram, v. g. circa B. & tunc axis A. B. semel cum rotula C. circumvolvitur, & mox iterum clauditur. *Calendarius* autem *Orbis* hoc præterea efficit: Habet in centro affixum axem D. intortum, ità dispositum, ut juxta Calendarij motum in Solstitio hyberno descendat in D.

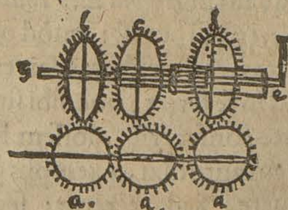

II.

in solstitio æstivo ascendat in E. & consequenter virgam ferream sibi insertam, D. E. nunc attollat, nunc deprimat; hæc autem virga superiùs inter primam partem affixa est rotæ, quæ intus tres radios solùm habet, exterius verò in limbo horas numerat 24. bohemicas. Et cùm *Pragæ* inter Solstitia sit varietas horarum quatuor, fit, ut mediante virgâ illâ ferreâ in solstitio æstivo veniat ad lineam meridianam hora 16. in solstitio verò hyberno horâ vigesimâ. Cùm enim virga

III.

illa nunc ascendat, nunc descendat, trahit etiam nunc horas à meridiana linea, nunc retrudit, ità, ut pulcerrimo artificio *Solis* declinatio à *Solstitio*, & concordantia horarum bohemicarum cum Astronomicis demonstretur. *Axis rotæ* minutorum G. Partis primæ, quę habet dentes 112. protenditur extra septa sua, in cujus fine sunt tres rotulæ dentatæ, a. a. a. singulæ continentes 24. dentes. Super has

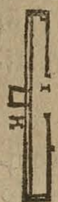

IV.

De rotis rologij.

sunt

sunt aliæ tres rotæ b.c.d. æqualis magnitudinis, sat capaces, quæ ab inferioribus motæ cursus diversos perficiunt. Tertia d. videlicet *Lunæ* habet denticulos 379. secunda *Solis* c. habet denticulos 366. Prima *Zodiaci* b. habet denticulos 365. Hæ tres rotæ proprium habent axem per centrum *Sphæræ* ad E. exeuntem: ità, ut prima b. incumbat ipsi axi; secundæ rotæ c. axis sit cavus, superinductus primo; similiter tertiæ rotæ d. axis cavus magis, superinductus secundo. Porrò primæ rotę b. axis longissimus per *centrum sphæræ* excurrit ad forum ad E. in cujus extremitate affixus est per sua sustentacula *circulus* pertingens ferè ad circulum horarium bohemicum, de quo suprà. Huic affixus est *Zodiacus* secundùm suam excentricitatem. Secundæ rotæ c. axis aliquantò brevior, cui affixa regula H. pertingens ferè

Rotis Horologij.

V. usquè ad limbum horarium mobilem, quæ supernè inflexa est utrinq;, ità, ut illi superpositus index I. supra *Zodiacum* ire queat, qui tamen index in medio apertus est, ut *centrum Zodiaci* per totum periodicum motum sit liberum propter regulam *Lunæ*. Huic autem indici in una extremitate affixa est manus inaurata, quæ horas ostendit. in medio *Solis effigies* in indice mobilis, qui index etiam vocatur *declinatio Solis*. Tertiæ rotæ D. axis brevissimus, in cujus fine ad ipsum planum sphæræ affixa regula K. quæ itidem utrinque

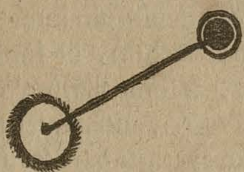

VI. incurvata magis, quàm prior, ut illi index affixus L. ambiat *Zodiacum*, & indicem solis. Hic Index utrinque circulum horarium extimè radit, pertingitq; ferè usque ad medium limbi horarij. huic insertus est *globus Lunæ*.

De motu Solis, & Lunæ in Zodiaco.

Motus Solis & Lunæ in Zodiaco.

IN *centro Zodiaci* infrà est affixa Regula, cui ad semidiametrum extimum *Zodiaci* affixus est etiam *Sol*, ità, ut per circulum anni percurrat totum *Zodiacum*, semper illi adhærens, & gradus, ac signa demonstret, in quibus versatur, & horas inæquales ostendere possit, adeòque in suo indice nunc descendit, nùnc ascendit, ità, ut in *solstitio æstivo* manum contegat. Similiter ex eodem *centro Zodiaci* afforis prodit alia regula, cujus alteri extremitati affixus est *lectulus Lunæ*,

quem dicta regula similiter continet beneficio annuli inserti Indici *Lunæ*, cui affixa est regula, ut semper gradus *Zodiaci* percurrat. VII. In extremitate autem axis Zodiaci est rotula stabilis dentata, circa quam est ex ipsa regula pinnacidium prominens, in medio perforata, cui insertus est baculus ferreus, habens in extremitate aliam rotulam dentatam, quæ insertis in alteram immobilem dentibus, dum *index Lunæ* movetur, & ipsa sit mobilis, adeòque *Lunam* in lectulo, huic baculo insertam gyrat, ut novilunia, & plenilunia ostendat.

De Rota Solari.

Rota solaris.

ROtæ supradictæ tres majores *Zodiaci Solis & Lunæ*, beneficio subjectarum rotularum (Tribl dictarum) intra diem naturalem omnes revolvuntur, ità, ut singulis horis decurrant denticulos $15\frac{1}{4}$. & sic motus raptus repręsentatur. *Rota* autem *solaris* in medio sita, habet in circumferentia laterales 24. clavos, seu Worff/ per quos aperitur pars secunda, ut horæ sonent, in quem finem supra has tres rotas est *arcus ferreus* affixus duobus radijs rotæ interioris, quę limbum horarium nunc attollit, nunc deprimit à *Solstitio ad Solstitium* unà cum *Calendario*. arcus autem hic protenditur, ut summitas illius sit inter primam, & secundam rotam, in cujus me-

medio affixus baculus ferreus, in cujus extremitate est malleolus, quem clavi horarij apprehendentes, aperiunt seram secundæ partis, beneficio regularum ad id dispositarum, & pertingentium usque ad secundam partem. Cùm autem rota horaria sit mobilis, consequenter & arcus; hinc non eodem semper loco horæ dimittuntur, sed inter solstitium æstivum, & hibernum spatium quatuor horarum, aut 61. denticulorum intercedit; quod eo finè factum, ut index horarum, horis, & sono illarum respondeat. Ad *vectem* autem, seu *regulam*, per quam aperitur pars secunda, affixum filum ferreum, per quod regitur *astrolabium*, respiciens Templum Teinense.

De Rota minutorum fundamentali.

Rota Minutorum.

HÆc non vertitur per diem naturalem, nisi 15. vicibus: cùm enim rotulæ hujus axi affixę contineant singulę 24. dentes, & solis rota intra horam absolvat tantùm $15\frac{1}{4}$. denticulos, remanebunt ergo in rotula residui usque ad 24. videlicet $8\frac{3}{4}$. & cùm rota minutorum habeat 112. dentes, respondebunt singulis dentibus rotulæ in rota minutorum $4\frac{1}{2}$. & $\frac{1}{6}$. denticuli, adeóque dum sex denticuli absolvuntur in Tribl, & in rota Solis, in rota minutorum decurrent 70. remanebúntque ferè 40. unde consequenter per diem naturalem hæc tantùm 15. vicibus vertitur.

De Rota Zodiaci.

Rota Zodiaci.

ROta Zodiaci, cùm habeat dentes 365. rota autem *Solis* 366. hinc intra diem naturalem quando revolutionem perficit, antecedit *rotam solis* uno gradu, & consequenter in *Zodiaco* exteriori *Sol* uno gradu progressus est à loco prioris diei, donec post unum annum ad eundem locum redeat. Hæc rota præterea in *Zodiaco* exteriori semper sex signa supra horizontem apparentia ostendit, sex sub horizonte, adeóque *ortus, & occasus signorum.*

De Rota Lunæ.

Rota Lunæ.

HÆc *Rota*, cùm habeat 14. dentes ampliùs, quàm *Zodiaci* rota, & 13. ampliùs quàm *rota Solis*, videlicet 379. cùm *Solis* habeat 366. & inferiores rotulæ sint 24. dentium singulæ æqualiter moventes, hinc *rota Lunæ* 14. dentibus intra diem naturalem tardiùs revolutionem absolvit, quàm *rota Solis*, adeóque dum *Sol in Zodiaco* unum gradum progreditur, *Luna* 14. & consequenter *Luna à Sole* recedit 13. & sic absolvitur motus uterq; planetarum *violentus* primi mobilis, & *naturalis* contra signorum consequentiam. *Luna* autem intra anni spatium in *Zodiaco* hoc, facit Lunationes 12. & $\frac{1}{4}$.

Recitata est integre, nè unâ quidem literâ immutatâ, ab insigni illo Viro elucubrata, & ad me ab amico transmissa descriptio; ex qua una (vel si abessent cætera) *Horologij* hujus magnitudo, admirabile artificium, ingeniosissima inventio à prudentibus talium rerum, & in arte curiosis ad liquidum potest intelligi; ídque ante tot annos (scilicet propè ducentos) elaboratum hoc opus, cùm adhuc horologiorú ratio ad perfectum adducta non esset, quæ jam ætate avorum etiam minimis orbiculis, æreis, argenteis, aureis, quæ nuces juglandes magnitudine sæpe non superant, inseruntur. Porrò, nè quid memoratu dignum omittam, narrant, *horologiú hoc ominosum* multis videri: siquidem observatum jam est, cùm aliàs justissimè decurrat, tamen imminente aliquâ clade, aut mutatione Reipublicę *Horologium* turbari, & solitos cursus, aliáq;

ob-

obsequia non præstare, caussam Magistris ignorantibus, ac prǽsertim Consulum, & primorum in Senatu Civium mortes mutatione suâ portendere, ídque habetur in Exemplis. Ego ut in totum fidem abrogare non ausim, suspicor tamen, ejusmodi turbationes magnam partem ab ignorantia, vel etiam negligentia Præfectorum proficisci.

CAPUT XIII.

De Magnifico Veneris Templo, cum pulcerrima Deæ Statua, quam Rex Merovius Brunæ condidisse, & fabricâsse scribitur; de Sacellis quibusdam sumtuosis; tum de Automatis duobus fodinarum argenti.

§. I.

Templum Veneris.

DAbunt veniam Lectores mei, si in *Miscellaneis Bohemiæ* paulùm ultra limites nostros in *Moraviam* deflexero; non enim pro rebus Bohemicis *Moraviæ historiā obtrudam* (quia id titulo parùm congrueret, fierétque Horatianum illud, *Humano capiti*, & quæ seqvuntur, aut illud ejusdem:

- - *amphora cœpit*
Institui, currente rotâ cur Urceus exit?)

Sed rem admirabilem ab alijs prætermissam, in vicinia tamen nostra, & in *Provinciæ Coronæ Bohemiæ* subjecta, celebratam, sed jam paucis, aut nullis notam, ídque ob vicinitatem argumenti (*de sumtuosis majorum ædificijs*) bonâ Lectoris gratiâ memorabo. Ac nè quis me fortè plagij accuset, ipsa verba annumerabo Authoris, ex quo rem totam descripsi, à me ex Germanico in Latinum conversa: *Memorabilis, & relatu dignissima Interpretatio, & Descriptio magnifici, & id temporis toto orbe decantati Templi Veneris, quod Inclytus heros Rex Merovius, cùm Moravos debellâsset, & Regnum fundâsset, honori Deæ suæ Brunæ in Moraviæ construxit, & puro auro sumtuosissimè exornavit, quò faciliùs subjectum Populum ad humanitatem, & Civilem vitam traduceret, & turpi atróque illo Svvantovvito relicto, quem Deum Deorum vocabant, quem in silvis adorabant, & cui (ùt Embserus narrat) quotannis Christianum hominem (quemcunque sors objecerat) immolare consveverant, hanc unam Deam agnoscerent, ac venerarentur; ex plurimis, & fide dignissimis Scriptoribus (qui postea nominabuntur) diligenter excerpta, & Typis edita per Abrahamum Hoßmannum Lauban: Lusatium, Sacræ Cæs: Majestatis historicum, Budissinæ apud Nicolaum Zipserum Anno 1616.* Hic Libelli titulus; sequitur Dedicatio ad *Senatum Brunensem, & Iglaviensem;* in ea pollicetur Author, quem dixi, *Hoßmannus*, se proximo Autumno (scribebat *Laubæ*. 7. Augusti A. 1616.) *Historiam Moraviæ* (grande volumen, quod jam lucubrando absolvisset) daturum ad Typum; hanc verò Narrationem Promulsidis instar, & velut mulsi pocillum propinare, & præmittere; tum in hunc modum orditur: *Legimus* (*in Vetere Chronico Moraviæ Doctoris Salmuth fol. 167. item apud Joannem Turpinum fol. 353. & apud Spangenbergium in Chronico Schvvartzenburgico fol. 464. cujus rei etiam latè*

[Margin: briHoff-anniani tulus.]

latè mentionem fecit D. Mauritius Brandt in suo Chronico fol. 533.) Juvenem, sed excelsi animi Regem Merovium (eum scilicet, cui sponsa abducta olim erat) An. 367. cùm Moraviam viris & armis inundâsset, & Victor in potestatem redegisset, ac in Regni formam, séq; in Regem constituisset, Brunæ in Moravia sedem Regiam collocâsse, atque ibi non procul ab arce munitissima suæ Veneri, quam Partheniam vocavit, honoris & debitæ gratitudinis ergô, mirum in modum sumtuosum, operosum, magnificum, & orbe toto celebratum statuisse Templum, quod facilè quingentis annis inviolatum, & illæsum perstiterit.

Brunæ sedes Regia.

In eo Templo omnia auro, & gemmis radiabant, & coruscabant, quotidiéq; Deæ illi maximi deferebantur honores. Porrò ipsum Simulacrum nudum admirandi operis, à Rege Merovio propositum, ad justam mulieris, aut Virginis formosissimæ figuram conformatum stabat; oculi erant ludibundi, melliti, & illecebrarum plenissimi, Corpus totum nive candidius, capilli usquè ad genua promissi; Myrtea Corona purpureis Rosis distincta Caput velabat; labella, quæ risus modicè aperiebat, clausam Rosam gerebant; ad ipsum cordis locum Radius, aut fax ardens visebatur; ponè, latus hiabat eousquè, ut cor posses intueri. Sinistra manus Globum ferebat eâ ratione divisum, ut in eo Orbem totum, Solem, & Cœlum, maria, & terras agnosceres; dextram tria ex auro poma implebant. Ipsa Dea curru aureo vehebatur, quem duo albuli columbuli, & duo Cygni trahebant. Adstabant tres nudæ Virgines (Gratiæ) manibus innexis, eo positu, ut singulæ singulis terga obverterent, sibiq; ut cum Plauto loquar, datatim poma ex auro ultro porrigerent.

Simulacrũ Veneris Partheniæ.

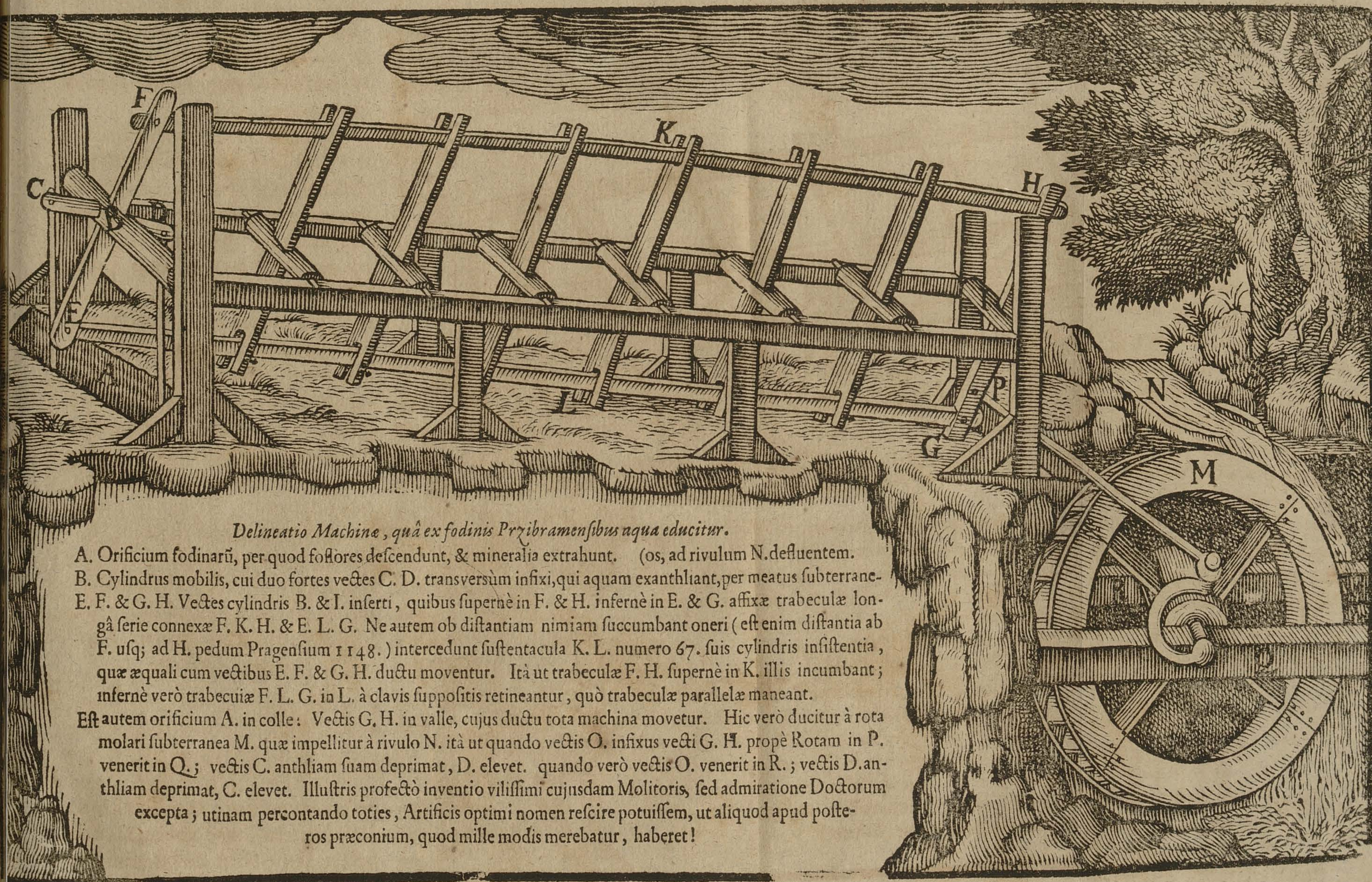
Descriptionem *Veneris Partheniæ* ex *Hoßmanno* nimiùm fortè prolixam recitavi; quid ageret Lector, si Interpretationem apponerem? itaque cætera omnia, ùt obvia, & protrita, cogor omittere: nullum enim paulullum eruditiorem repertum iri existimo, qui sibi ipsi interpretari *Idolum* hoc non possit. Majorem difficultatem movet historica veritas: quis enim *Merovius* An. 367. in *Moravia* regnavit? quem, oro, Antiquiorem Scriptorem in hanc rem citare possumus? quos enim adducit, *Turpino* excepto, sunt novi, & ipsum *Turpinum* (magnum alioqui fabulatorem) sursum deorsum pervolutavi, nihilque istorum invêni; adeò ut supersit nihil, quàm usitatum illud dicere N. L. vel altiore voce proclamare: *Fides sit penes Authorem.*

§. II.

An aliqua sint, quæ huic Sacrario æquiparari possint?

Res quædã pretiosæ in Provincijs hęreditarijs

Multa quę huic *Sacrario* ęquari, conferríque possent, non modò in *Germania*, aliísque terris, sed vel in *Bohemia* reperias: *Carlsteinensis Arx* dubiam palmam fecerit, quam nuper descripsimus; *gaza Regia* Viennensis, *Technophylacia* regia aliquot, & illustres artificum omnis generis labores pretia Regnorum continent; *Corona vetus Regni Bohemiæ*, *Pomum aureum*, & *Sceptrum*, deinde *Corona Imperij*, aliáque *Insignia Imperatoris domestica*, quæ *Bohemiæ* opibus & sumtibus, *Rudolfus II. Imperator* fieri fecit, longè *Merovei Sacellum* exsuperant. Nihil de his agam hoc loco: nam *Coronam Bohemiæ* Regum in *Historia S. Montis* latissimè, gemmis omnibus nominatis, descripsi; *Rudolfinam* verò Imperij *Coronam*, ex *Anselmo de Boot*, qui ejus conficiendæ artifex fuit, tum alia *Rudolfi II.* Austriaci Opera ex auro & gemmis, utcunque descripta *Libro I. Miscellaneorum* curiosus & eruditus Lector inveniet. His adjice: quòd *Hoßmanni* jam pridem mihi

Delineatio Machinæ, quâ ex fodinis Przibramensibus aqua educitur.

A. Orificium fodinarũ, per quod fossores descendunt, & mineralia extrahunt. (os, ad rivulum N. defluentem.
B. Cylindrus mobilis, cui duo fortes vectes C. D. transversùm infixi, qui aquam exanthliant, per meatus subterrane-
E. F. & G. H. Vectes cylindris B. & I. inserti, quibus supernè in F. & H. infernè in E. & G. affixæ trabeculæ longâ serie connexæ F. K. H. & E. L. G. Ne autem ob distantiam nimiam succumbant oneri (est enim distantia ab F. usq; ad H. pedum Pragensium 1148.) intercedunt sustentacula K. L. numero 67. suis cylindris insistentia, quæ æquali cum vectibus E. F. & G. H. ductu moventur. Ità ut trabeculæ F. H. supernè in K. illis incumbant; infernè verò trabecuiæ F. L. G. in L. à clavis suppositis retineantur, quò trabeculæ parallelæ maneant.

Est autem orificium A. in colle: Vectis G. H. in valle, cujus ductu tota machina movetur. Hic verò ducitur à rota molari subterranea M. quæ impellitur à rivulo N. ità ut quando vectis O. infixus vecti G. H. propè Rotam in P. venerit in Q.; vectis C. anthliam suam deprimat, D. elevet. quando verò vectis O. venerit in R.; vectis D. anthliam deprimat, C. elevet. Illustris profectò inventio vilissimi cujusdam Molitoris, sed admiratione Doctorum excepta; utinam percontando toties, Artificis optimi nomen rescire potuissem, ut aliquod apud posteros præconium, quod mille modis merebatur, haberet!

mihi suspecta sit fides, éstque apud me, sed adhuc silente calamo refutatus; dicta indicta esse tantisper volo, dum alio in loco Lectori meo fidem exsolvam. Quod *Imagines* de quibus paulò antè mentionem feceram, attinet, nihil in hoc genere illustrius *Bohemia* videre potest, quàm *Novadomi Palatium Procerum Slavatarum*: non enim Imagines à solo artificio pretium obtinent, sed sæpe etiam antiquitate, raritate, virorum clarorum Effigie aliisque titulis commendantur: *Novadomi* itaque omnes Nostrorum Principum & Regum, à *Czecho* usquè ad *Augustiss: Cæs: LEOPOLDUM* ad vivum expressas invenies veris eorum vultibus, & amictu perantiquo; de quo insigni thesauro, & authenticè picto, agemus in sequentibus. *C. 20. §. 5.*

§. III.

Automata Fodinarum auri & argenti.

[Ar]tifacto[r]um lauda[tio].

Cùm in *Miscellaneis* parum, aut omnino nihil referat: quid, quóve in loco narretur, modò res scitu digna sit, subjiciam pretiosissimis hisce gazis res in speciem viles, sed utilitate maximas: nam absque his esset, nec aurum, nec argentum haberemus. Ego sanè me eorum in numero colloco, qui ferè magìs Artes, quàm Naturam mirantur: etsi enim Naturæ opera admiratione hominum dignissima sint, tamen cùm ea à DEI omnipotentia & providentia proficisci cogitamus, magna admirationis pars cadit; at existere, & prodire ingenia, quæ imitatione divinitatis aliquid ex sese mirabile gignant, & studio ac labore audaci & fælici, quod mille alij præstare non poterant, ad utilitatem humani generis inveniant, ídque quod omnes fieri posse negabant, factum exhibeant, hoc profectò plusquam mortale, hoc propè divinum, hoc admiratione & commendatione prosequendum esse duco; habétque admiratio mea locum in ijs omnibus, quæ de primis rerum Inventoribus tam vetustis, quàm novis apud *Polydorum Vergilium*, aut apud *Gvidonem Pancirollum*, aliósque Scriptores digna memoratu narrantur.

[Pan]cirollo l. 1. [de] rebus perdi[tis] & l. 2. de [rebus] recèns [in]ventis.

[A]utoma [P]rzibramẽ[se].

Automa primùm *Przibrami* super fodinas argenti visebatur cùm ibi essem; quod aquam fodinas mergentem, & omnino mersuram, rivuli cujusdam beneficio mirabiliter die noctéque nunquam interruptè extrahebat ab imo, exantlabat, & aquam alium in locum effundebat; rem totam *Georgij Constantij Societatis Nostræ Sacerdotis* stylo describam:

Mihadla, est instrumentum aquæ adductorium in argenti fodinis Przibramensibus, ex meris variæ formæ & compositionis lignis machina, fortè tam longa, quàm est pons Pragensis, lata ad sesquiorgiam circiter. Quoad Etymologiam Bohemicam, dicitur à micando, nam **mihati se** / est micare, **Mihadla** / micationes, quia dum machina illa perpetuò movetur, procul illam aspicientibus micat. Ligna ex quibus machina tota componitur primaria, sunt axes centeni circiter suis spondis & sustentaculis incumbentes, capite humano crassiores, ad sesquiorgiam longi, circulis ferreis prope utrumque finem circumdati (nè rumpantur) à binis vectibus singuli, per medium eorum hinc & hinc transversim trajectis, crassitie humanæ suræ, longitudinis ad duas circiter orgias. Qui vectes ab imo rectâ sursum protensi, in utraque extremitate habent fissuras, in quas singulas fissuras immissæ sunt duorum lignorum extremitates, ad tres circiter orgias longorum, æquè ut ipsi vectes crassorum, in ipsis vectium fissuris supra communem axiculum ligneum volubilium, & sese *Hist. S. Mon: l. 2. C. 3. §. 4.*

& ſeſe invicem contingentium. Quæ ligna ſupernè duo, & infernè duo, à vectibus unius axis, ad alteros duos vectes alterius axis protenſa, machinæ partes connectunt à rota molaria tanquam motûs principio ſurſum uſquè ad foſſam ad 40. circiter orgias profundam, in cujus imo lacus eſt, & confluentia aquarum ex fodinis argenteis, & cuniculis hinc inde ad partes ſub terra factis. Supra quam foſſam ſtat ſucula ſuo axe & transverſo ligno inſtructa, ex cujus ligni una extremitate pendet pilum inſtar brachij humani craſſum, atque tantæ longitudinis, quàm ipſa foſſa profunditatis; alteri autem extremitati per proportionatum lignum connectitur tota reliqua hactenus deſcripta machina, movens ſuculam, & ſucula pilum, pilum verò infernè ſyphone aquam hauriens, & in canalem ſubterraneum æquè ac tota machina longum effundens. Hoc ergo inſtrumentum aſpectu ſimpliciſſimum eſt ingens artis miraculum, propter hoc, quòd tam exigua rota à tam modica aqua impulſa, quam rotundum foramen caperet, cujus diameter eſſet vix uniꝰ ſpithamæ, tot centenariorum molem agitet. Nam ſolum pilum minimùm 200. libras ponderat, quid jam aqua, quid ſyphonis anguſtiæ, quantas vires ad ſurſum trahendum & deorſum premendum requirunt? Quid tot, quot dixi axes, tot ferramentis, & coluris ferreis rubiginoſis, in armillis etiam rubiginoſis voluminibus armati (ſub dio enim tota machina perpetuò ſtat, jam madida, jam ſicca, ventis plerumq; in motu impedita) quantas vires ſimul omnes ad movendum neceſſe habent! Puto quòd unius validi viri vires vix ſufficerent ad agitandum unicum axem, cum omnibus ei annexis lignis, tam ob pondus, quàm rubiginem, dum movetur, ſtridentem, ut ad quadrantem milliaris nocte concubiâ audiatur.

Centum homines conjunctis viribus totum hoc opus vix moverent. Ac proinde audaciſſimus fuit ejus machinæ inventor, quòd ſibi fidere potuerit tot impenſas ad conſtruendum illud inſtrumentum priùs factas non futuras inanes. Hæc *P. Georgius Conſtantius S. J.*

Alteram artificioſam machinam *Cuttenbergæ* fodinis ſuperſtantem, vidi, quam, alter *Societatis Noſtræ Sacerdos Joannes Korzinek* nuper *proh dolor!* morbis crudeliſſimis extinctus, in *Cuttnenſi hiſtoria lingvâ Patriâ* deſcripſit, ſupervacaneum exiſtimavi deſcriptionem iſtam Latinè reddere, quòd & liber ſit obvius, & deſcriptio ipſa niſi addatur figura tã obſcura ſit, ut *Lectores* intelligendo, ùt ait *Comicus*, denique nihil intelligant, tum etiam quòd ejusmodi rotas uſitatas fodinis, quicunq; de hoc *aureo & argenteo* labore agunt (quales *Georgius Agricola*, *Theobaldus* ac cæteri) eleganter & diligente deſcripſerint, figuris expreſſerint, & uſum omnem explicârint. *In LL. de metallica.*

§. IV.

Quædam Sacella inſigniora in Arcibus Bohemiæ.

MAjorum noſtrorum Pietas conſvetudinem ſibi fecit, non modò DEUM cum populo in Eccleſijs publicè honorandi, ſed domi etiam privatim apud ſe colendi. Nullam Arcem alicujus momenti dederis, quæ *Sacrario* ſuo deſtituatur, & careat; imò adeò in Urbibus, in Domibus majorum & opulentiorum Civium (ut *Pragæ*) *Sacella* vetuſto opere conſtructa fuiſſe, non ſemel ipſemet animadverti. In *Arcibus* Matronæ illuſtres quotidie mane & veſpere (quod moribus inductum

ni

in *Vetere Bohemia* fuit) universâ familiâ, campanulæ sono advocatâ in *Sacellis* orabant de genu; canebántque ídque me adhuc puero in multis Nobilium Arcibus factitatum recordor. Ejusmodi *Sacella*, sed quæ ob singularem elegantiam celebrantur magis, hîc annotabo: *In Arce Crumloviensi S. Georgij Sacellum* perelegans visitur cum Campanis, in quod *Rosenses Proceres*, quidquid habere sacri poterant, congesserunt: servabatur in eo sat notabilis *Crucis Christi* portio ex *Sacra Capella Regum Galliæ* donata; *pars veli Beatissimæ Virginis* sangvineis Filij DEI guttis resperia (qua de re sunt apud me *Bonifacij Papæ Apostolicæ literæ* testantis, & Indulgentias ei Sacello perpetuas conferentis) tum nonnulla *Sanctorum corpora*, & reliquiæ. *Wilhelmus Landsteinius Wissehradensis sub Carolo IV. Præpositus* in Arce sua hæreditaria *Lomnicensi* ante An. 1360. *Sacellum* Regiâ prorsus magnificentiâ struxit. *Netolicij* in suis hortis & in Tempe *Sacrarium* prorsus magnificum excitavit *Wilhelmus Rosensis*, ut antè narravi. *Nalziovij* apud *Ssvvihovvios* amplum & elegans est *Sacrarium*. De Aureis & gemmeis *Carlsteinensis Arcis Sacellis*, tum de eo, quod est *S. Wenceslao in Arce S. Viti* dicatum, peculiari tractatione jam egimus. *Curia Antiquæ Urbis Pragensis Sacrarium* habet (cui olim opimum Sacerdotium adjecerant Majores) in quo ante Conventus & Consilia *Missam quotidie Senatus Pragensis* audiebat, quæ Catholicis Senatoribus postea caussam mortis dedit, ut *L. IV. Miscellaneorum* narrabo. Sed in Antiquitate velut totius Bohemiæ primum, opibus, ædificatione, & aureis atque argenteis imaginibus laudabatur *Sacrarium Archiepiscoporum ad Pontem Pragensem* in ingressu Minoris Urbis Pragensis ad dextram, quæ prima occurrit *Domus*, *ad S. Thomam* usquè protensa; ibi erat *Sacellum Armorum Christi* quod *Episcopi Pragenses* excitarunt, deinde *Arnestus I.* ornavit, & tandem *Joannes Ernesti Successor* absolvit: omnia ibi Fidei nostræ Mysteria, & quidquid credendum est, depictum, & descriptum spectabatur & legebatur. Sed hanc *Domum* elegantissimam, *Sacrarium & Hortum ad Muldavam* procul porrectum, cui parem peregrinis stirpibus & plantis *Bohemia* non habuit, *Hæretici* post An. 1621. in cumulum dejecêre, arbores excidêre, lapides ipsos avexêre, sic ut nè vestigium quidem superfit. Jam in *Domo Archiepiscopali* (ponè ingressum *Arcis S. Viti* occidentalem) perelegans *Sacellum* excitavit *Sbignæus Berka Pragensis Archi-Episcopus, cum Stallo Prælatorum & Abbatum*, & Imaginibus coloratis & plasticis exornavit egregiè, quod hodiéque videmus.

Ad *S. Clementis Ecclesiam* ad Pontem Pragensem duo miri operis Sacella (*B. Virginis & S. Bartholomæi*) stetisse scribit *Crugerius* cum fundatione, ut ita dicam, *Baronali*.

Podiebradij Arce Regiâ ab ipso *Rege Podiebradio* conditum, ab operis firmitate laudatur. In *Castro Svvihov*, præclarissimum est *Arcis Sacellum*, in quo, *Altare Matrem DEI ut Reginam* exhibet inter *Choros Angelorum*, *Martyrum*, *Virginum*, *Confessorum &c.* numero innumero, summâ semper statuarum, etiam in minimis, proportione & symmetriâ. At *Sacelli* fornix cognationes & Clypeos *Ssvvihoviorum & Rozmitalensium Procerum* repræsentat. *Budina*, *Libochovicium*, *Bechina*, *Commotovium*, in Arce, *Novadomus*, *Smeczna*, *Busstiehrad*, *Lipnicium*, *Nachodium*, *Litomysslium Arces*, *Sacraria* habent altissima, ornatissimáque, omnia saxis constant, & fornicibus (ùt etiam superiùs nominata) conteguntur. Nihil aut parum his concedunt Sacella: *in Rabi*, *Raupov*, *Worlik*, *Welbarticij*, *Zvvikovviæ*, *Zirovvnicij*, *Schlüsselburgi &c.* In *Arce Teplicensi* stat *Sacrarium* Ecclesiæ alicui par; majus adhuc est, quod in Zelená

Sacellum Crumlovij.

L. Miscell. C

L. C. 9. §. 1. C. 8. §. 3.

M. S. plurima, quæ postea citabuntur.

Franciscus M. S.

Lauda in M. S.

Crug. ad 8. Jan.

Sacellum in Ssvihov.

Zhora videmus; utrumque olim Parthenonis fuit: hoc *Cistercienſium*, illud *Benedictinarum Virginum*. *Liſſæ Arx* Sacrarium habet non inelegans, idque *S. Deſiderio Epiſcopo* ſacrum. Nullus eſſet finis *Sacella Arcium* enumerandi. Hoc in exemplum ſufficiat: ego me neque omnia ſcire, neq; poſſe, ſi velim, profiteor.

CAPUT XIV.

Aliquid de Theſauris latentibus Bohemiæ.

SUmtuoſis Majorum ædificationibus, ac molibus, quarum aliquas attulimus, & ſubterraneis operibus, de quibus paulò antè locuti ſumus, *Theſauros* quoque ſubjicere conſentaneum, & conſectarium puto: neque enim ad Naturę hiſtoriam, ſed ad manufacta, quæ nunc deſcribimus, referuntur, adeóque tractatione jungentur, quæ confinia ſunt, ac fortaſſe ingrata non erunt.

§. I.

De Theſauro Wilhelmi de Roſis, Crumloviæ Domini.

Wilhelm⁹ de Roſis maximus amator ſubditorum.

THeſaurum, quem gazis, & theſauris omnibus potiorem, & præſtantiorem duceret, oſtendit *Wilhelmus de Roſis*, potentiſſimus ſuperiore ſæculo Procerum noſtrorum, de quo multa in *primo Miſcellaneorum libro* commemoravimus: jam quiddam de eo ſingulare prorſus, & plenum humaniſſimæ urbanitatis, & liberaliſſimæ humanitatis referemus. Fortè accidit, ut *Crumlovium*, velut ad *fratrem armorum*, imò, ùt ad *Patruelem*, & ab eadem ſtirpe *Roſarum* deſcendentem *Wilhelmum*, ab Italia *Urſini Dynaſtæ* ſummæ claritudinis, invitati advenirent (id factum *Wenceslaus Brzezan*, qui *vitam Wilhelmi* deſcripſit, annotat An. 1566. 12. die Menſis Decembris) accepti admirabiliter, & apparatu Regio ut hoſpites, & Amici, per Civitates, & oppida, per arces, & pagos circumducuntur, omnes honores, & omnia voluptatum genera (quantum ſinebat hiems) ad recreandos tam gratos hoſpites adhibentur; ſpectabant, & probabant omnia, præcipuè domi apud *Wilhelmum*, *aurea pocula*, *orbes*, *patinas*, *argentum*, *gemmas*, ac cæteram cultiſſimam, ac ditiſſimam ſupellectilem, commendabant; *theſaurum & ſignatæ pecuniæ* vim maximam, quam *Wilhelmum* habere audierant (& habebat *Wilhelmus Dynaſta* præpotens, qui, ut alia taceantur, *Reichſteinenſes in Sileſia aurifodinas* tenebat id temporis, aurúmque, & argentum ſuo nomine ſignabat) hunc igitur *theſaurum* inſpicere ſe velle, *Wilhelmo* ſignificant; benigniſſimè reſpondet, pollicetúrque *Wilhelmus*, intra octiduum copiam ſe facturum ejus pecuniæ omnis, quam haberet, viſendæ; ſimul omnium ſuarum ditionum *Præfectos* advocari ad ſe, velut ſi maxima res ageretur, jubet; docet, quid ab ijs ſimulari, quid dici ad ſubditos, & per Civitates, & oppida, per pagos, & omnem ditionem ſpargi, & fieri velit; dicerent: *veniſſe ab Italia Urſinos Principes, qui ſuum Jus, velut ex eodem ſangvine creti, apud Regem, & Cæſarem Maximilianum probâſſent, itaque damnatum ſe eſſe, bonis cedere debere, niſi ijs intra octiduum tantum, quantum ipſæ ditiones valeant, pecuniæ numeretur;*

Stratagem Wilhelmi de Roſis.

tur; jam in subditorum esse arbitrio, an Wilhelmum veterem Dominum, an hos advenas Italos pro Dominis habere velint; proinde, si Veterem retinere vellent, Domini ærarium exhaustum de suo intra proximum hoc octiduum adjuvare, & sustinere conarentur; singulorum nomina, & quantum quisque attulisset, abs se notatum iri. Amabatur *Wilhelmus* à subditis, velut *Pater*; conclamatur ab omnibus, & pro se quisque, non deserturos Dominum jurant, intra paucos dies allaturos se pecuniam, simul ità animati discedunt. Ab eo die *Præfecti* vix notandis, & numerandis pecunijs sufficere poterant; erant tum alia, quàm nunc videmus tempora: alius *quingentas*, alius *mille sexagenas*, ille *saccum grandem Imperialium*, alius minorem, sed aureis refertum *Numismatis*, afferebant; erant, qui per *modios, bimodios, trimodios* annumerarent argentum, denique nullus finis, ut jam *quaternæ Cameræ saccis pecuniarum* implerentur. Tú primùm, ubi omnia per suos ordinâsset *Wilhelmus*, *Hospites Italos* inducit. Non poterant se capere visâ tantâ, támque innumerabili pecuniâ, tot cumulis altè surgentibus, tot saccis, auro, argento (nam æs omne, & minor moneta aberat) lucentibus ad plenum, ídque non in uno aliquo, sed in *conclavibus quaternis* capacissimis *Arcis Crumloviensis*. Hoc spectaculo attonitos hospites ad turrim quandam rursus adducit *Wilhelmus*, ac tum primùm suam, sive à Patre, & Majoribus relictam, sive è *Crumloviensibus*, *Nalzioviensibus* (quas tum colebat maximè argento divites) sive è *Reichsteinensibus*, aliisque fodinis effossam ostendit. Erant inter alia *sex hydriæ*, seu *canthari aurei*, & *aureis numismatis* pleni, sed ità foris artificio conformati, & coloribus tam vivaciter depicti, ut non *hydriæ*, sed totidem *Pavones* viderentur: pedibus duobus insistebant, syrma aureum caudæ explicatû formosissimè radiabat; cristæ aureæ pictæ, ùt dixi, caput ornabant; quà collum reliquo corpori committebatur, *Pavones* aperiebantur, illúdque erat operculum, ut cùm placeret, effuso, quod pectore gerebant, auro, inferrentur mensis, & vino impleti propinarentur; unde vetus apud *Trebonenses* remansit proverbium: *tum fortunata Bohemiæ fluxisse tempora, cùm ex pavonibus potaretur.* Nôvi *Trebonæ* Civem maximo natu, qui ante annos vicenos quinos hos mihi *Pavones*, ùt jam retuli, descripsit; unum enim *Pavonem* ejusmodi se Puerum in convivio *Petri Wok* (ad quem, utpote ad fratrem, *Wilhelmi* hæreditas pervenerat) vidisse circumferri. Sed ad narrationem redeamus: *Wilhelmus* cùm post spectaculum consedissent: *Vidistis*, inquit, *Hospites, & Patrueles charissimi, quem videre cupiebatis Thesaurum; Turre quem vidistis, hic mihi soli proprius est; at illa conclavia sunt mihi cum subditis meis communia* (simul totum negotium, & quid simulârit, aperuit) *Si auri mille myriadas haberem, tamen non me tam fortunatum, & divitem ex auro, quàm ex amore subditorum putarem! videte, quantum me diligant mei! quàm mecum liberaliter, & amanter sua omnia, quæ alijs vitâ, & sanguine cariora sunt, communicent! Thesaurus itaque meus est, non pecunia, sed amor, fides & synceritas subditorum!* Laudârunt, ùt erant ex humanissima gente Italica, & ipsi laudatissimi *Principes Ursini*, & hoc amoris in Dominos exemplum, & miraculum prædicaturos in *Italia sua* promiserunt: vidisse aliquid in *Bohemia*, (quam ignari *terram barbaram* esse dicerent) quod *Itali*, & cæteræ nationes omnes discere, & imitari deberent. At *Wilhelmus* explorato jam satis suorum in se subditorum amore edixit diem, quâ omnes, qui pecuniam ad *Arcem* attulissent, cum conjugibus advenirent; venientibus amplissimas ipsemet ex altiore loco egit gratias, promisit amorem, & clementiam

Amor Subditorum in Wilhelmū de Rosis.

Pavones aurei.

Dominus & subditi charitate certantes.

tiam, pecuniam omnem, ùt erat pagatim, & oppidatim ordinatè à Præfectis distributa in classes, restituit, totóque illo die duplici carne, & pane, & Cerevisiâ, quantam vellent, lautè habitos, domum dimisit, neque cessavit deinceps bonis benefacere, sed huic pago hanc *silvæ* suæ *partem*, illis *pratum*, alijs *agri* aliquem modum, tum *Immunitates* quasdam, omnibus in eum annum *mediam partem fundalium*, seu quæ ex fundo dari Domino solent, *pecuniarum* remisit. Audivi, à senibus, qui à suis Majoribus acceperant, initum esse numerum ultroneæ illius & à subditis collatæ pecuniæ, & plura quàm decies centena millia florenorum esse reperta. Utinam aut hodie tam se commodos, & charos Domini præstarent subditis, aut isti tam multùm vellent, aut potiùs possent pro Dominis! hoc voto narrationem hanc satis memorabilem concludo.

§. II.

De Thesauro Opatovicensis Cœnobij.

Carolus IV adit Opatovicium.

POtentissimum omnium per Bohemiam Cœnobium, & prævalidum opibus fuit *Opatovicense* familiæ *S. Benedicti* circa An. C. 1091. à *Wratislao* jam Bohemiæ Rege amplissimè fundatum. In hoc Cœnobio nemo nisi illustri stirpe genitus admittebatur; unde, cùm more eorum temporum, qui religiosam vitam sequi vellent, sua patrimonia Cœnobijs inferrent, tot incrementis, & propè annuo affluxu, ditata *Cœnobia*, atque hoc præcipuè ex prima dotatione jam antè opulentissimum, accessione ditissimæ nobilitatis, ad immensas opes paulatim tempore procedente pervenit. Non omnibus æquè nota sunt, quæ de *Opatovicensis Cœnobij* divitijs ex fide majorum, & omnis Antiquitatis consensu Bohemicè scripsit *Wenceslaus Hagecius*: An: 1359. *Cæsar* Carolus tricenis circiter aulicis assumtis *Pragâ* Eques exijt, quasi spatiaturus, ùt præferebat, sed usquè *Reginohradecium* pervênit, â Civibus summo honore exceptus. Mane primo *Cæsar* fidissimos Cubicularios duos sequi se jussit, cæteros in *Urbe* manere, rectâque *Opatovicium*, quod *Cœnobium* id temporis omnium aliorum princeps habebatur, contendit, vetuítque, nè se *Regem*, aut *Cæsarem* comites appellarent; ubi ad *Cœnobium*, quod ab Urbe uno, & dimidio milliari distat, ventum est, *Carolus*, Abbate, & fratribus reverenter salutatis, quòd Vir honoratus videretur, vicissim comiter acceptus; cùm prandij tempus instaret, ab ijsdem ad mensam ducitur, & penes *Abbatem* collocatur, qui, ùt erat, civilis & humanus, ipsemet præscindere, & lanci cibos apponere, & blandè appellare hospitem cœpit. Mensis sublatis, *Abbas* solum hospitem nactus, *Domine*, inquit, *hospes, licétne tuum ex te nomen audire? libenter* (respondet *Carolus*) *faciam, modò, ùt priùs, mecum ad Ecclesiam te conferas, & duos Cœnobij Patres, quos habes fidissimos, adducas;* fecit *Abbas*, statímque hospitem ad *Ecclesiam* manu deduxit; ubi paulùm oràssent, surgit hospes, & *Venerande Pater*, ait, *meum nomen, quod scire cupiebatis, est Carolus Imperator Romanorum, Rex Bohemiæ vestræ;* tum Abbas: *Gloriosissime Imperator, & Domine, an ego Tuam Majestatem nunquam vidi, nunquam adij? sed quòd nullo comitante venires, id, fateor, dubitavi; DEI voluntate actum est, ut Te non agnoscerem.* Rursus Imperator: *Aulicos Reginohradecij reliqui, ut eò liberiùs hæc, quæ arcana esse volo, à vobis rescire possim*; tum versus ad Abbatem: *hicine*, inquit, *sunt senes fidissimi, & omnium Cæ-*

Hagecius in Ann. Boh. An. 1359.

Petit videre Thesaurum.

Cœnobij secretorum conscij? rectè ait Abbas, *hi sunt.* Tum *Carolus*: *jam igitur in hoc Sancto loco caussam adventûs mei accipite: Pervênit ad aures meas, idque passim jactatur, vos in hoc Cœnobio ex divina benedictione ingentem auri, & argenti vim obtinere; si res ità se habet, existimo vos tam inurbanos & ingratos non fore, ut Regi, Domino & Patrono Cœnobij negare velitis; ego Cæsareâ fide polliceor, me de Thesauro hoc vestro, neque, per me, neque per meos, ullo, qui excogitari possit, modo, aliquid ablaturum; id solum postulo, ut liceat inspicere.* Percelli ad hæc Cæsaris verba sunt visi Patres, tum *Abbas*: *Gloriosissime Cæsar, oramus Majestatem Tuam, uti nobis liceat paulùm digredi, & ad brevem moram solis colloqui.* Cùm *Cæsar* indulsisset, paulùm abscesserunt; dein post longiorem disputationem ad Cæsarem reversus *Abbas*: *Domine Clementissime*, infit, *quod de Thesauro quærebas, scito in hoc Cœnobio nostro nunc Religiosos viros quinquaginta quinque censeri, nullum tamen ex his omnibus de hoc Thesauro quidquam scire: fatendum est, aliquid ejusmodi esse apud nos; at me, & his duobus senibus exceptis, omnes latet; quòd si me, vel alterum ex his Patribus mori contingat, alteri, quem duo cæteri judicârint, arcanum Thesauri committitur, ut neque plures, neque pauciores tribus (Abbas videlicet, & duo Seniores) sciant, quod occultum esse volumus. Adde quòd plurimis Excommunicationibus, & censuris obstricti simus ad silentium, útque nè verbo, nè signo ullo cuipiam thesauri, & loci ubi conditus est, indicium faciamus; ad extremum ipse locus tam impeditus est, ut Majestatem Tuam ingredi non satìs decere videatur.* Cæsar subridens: *Ergo me quartum in hujus arcani societatem assumite, ego me iisdem juramentis, & Excommunicationibus, quibus vos obstrictos dicitis, obstringam;* postulato secessu, redeunt, & *Clementissime Cæsar*, inquiunt, *nec istud, quod petis, ex toto tibi dare possumus, neque tamen etiam ex toto negare; igitur sic dividemus negotium: aut locum tibi indicabimus sinè Thesauro, aut Thesaurum ostendemus, loco tamen non indicato;* *Carolus* statim Thesaurum se velle inspicere, locum non curare, respondet; illi contrà: *Si*, inquiunt, *tantùm lubet inspicere, tegendus erit vultus, ut locus nesciatur.* Annuit *Cæsar*, atque illi *Cæsarem* inter manus in vastum quoddam *Cellarium* laterculis stratum deducunt, tum duas faces cereas grandes accendunt, ac simul *Cæsaris* volentis, & sibi id placere significantis vultum inverso Capitio contegunt. Advertit postea *Cæsar* in eo cellario laterculos aliquot dimoveri, & foramen aperiri in solo, per quod sat profundè scalis descendunt, *Cæsare* sequente, sed velato. Cùm verò jam è scalis terram attigissent, semel atque iterum *Cæsarem*, (ut memoriam ejus confunderent) versârunt in latera, mox per subterraneum quendam Cuniculum duorum jugerum (quantum videbatur) longitudine, ducunt, & detracto Capitio ingentem *Cavernam* demonstrant plenam argenti fusi, nondùm signati glebis, & fragmentis; deducto non procul inde *Cæsari aliam cavernam* limo effossam ostendunt, & in ea plurima, & maxima auri fragmenta, quasi sinè modo, & pondere temerè jacentia. Rursus in *tertiam cavernam* deducitur, in qua conditas erat videre cruces diversæ formæ aureas, & argenteas, Pacificalia, ùt in Templis vocant, distincta gemmis clarissimis, tum alia pretiosa monilia varij generis. Tum *Abbas* ad *Cæsarem*: *Thesauri isti Cæsar, tui sunt, tuisq; posteris servantur; igitur quantum voles, ex his accipe:* *Cæsar* contrà, *avertat*, inquit, *DEUS, ut quidquam ex bonis Ecclesiarum usurpem! Abbas: Atqui minimè decet, ut hinc excedas, & nihil memoriæ caussâ auferas tecum* & cum dicto formosissimum quendam *annulum*, in quo lucidissimus adamas sedebat, *Cæsare* dignum munus,

[Left margin notes: Ce..is con-di..nibus I..erator a..mittitur. — Petit ... re Thesau-rum.]

[Right margin notes: Thesauri locus. — Aureæ, argenteæque divitiæ.]

Anulum unum ex omni gaza accipit Cæsar oblatum.

nus, in *Caroli manum* inserit, eóque gratias agente, vertuntur ad reditum; & *Cæsari* capitium rursus imponitur; relecto toto itinere, & ex primo illo cellario *Cæsar* egressus, ante aram majorem DEO & Beatissimæ Matri flexis genibus se commendat, deinde surgens: *Venerandi Patres*, inquit, *ago huic humanitati, & facilitati vestræ de ostenso Thesauro vestro gratias; illud unum quæro ex vobis: licebitne Amicis meis de tam nobili Thesauro, qui in hoc meo Regno inveniatur, aliquid unquam innuere? licèt revera locum ignorem, neque de eo sciscitari, neque iterum unquam illum videre desiderem, absit verò, ut eum concupiscam.* At illi unâ, eâdemque sententiâ responderunt: *Tua Majestas, utpote Dominus, agat quod lubet;* extremùm valedicens, *hunc* ait *Cæsar, annulum à vobis datum, tanti facio, ut neque vivus, neque mortuus eo carere velim, mecum inferetur in Tumulum.* hodiéque in *Caroli* digito *Annulus* ille spectatur. Conscenso igitur Equo *Reginohradecium* redijt, sed primores Aulæ solicitè *Cubicularios* rogabant, ubi *Cæsar* fuisset? illi *Opatovicium* nominârunt, ibi in *Cœnobio* pransum & postea cum *Abbate*, & duobus senibus *Ecclesiam* ingressum diu more suo orâsse. Sed *Cæsar* ante mortem Consiliarijs quibusdam suis, quibus omnium rerum fidem habebat, *Opatovicensis Cœnobij* subterraneas divitias & quæ antè diximus, commemoravit, addens, locum se nescire, & nescire velle, simul *Anulum & adamantem* sibi ab *Abbate*, & fratribus donatum, monstrabat; quæ *Cæsaris Caroli* cauta narratio nihilominus post Annos quinquaginta sex evulgata est, & in exitium *Cœnobij* vertit. Hæc *Hagecius.*

Ita Hagec.

§. III.

De eodem Thesauro, ob quem Abbas Cœnobij necatus, & Cœnobium expilatum est. De Albi flumine hodie per Cœnobium illud fluente; tum alia quædam huc spectantia.

Miestecius latro nobilissimus.

Petrus Lazurus Abbas

PEr hoc indicium, ùt modò dicebam, patefactâ re, cùm jam ob *Joannem Hussum Carolo IV.* pridem mortuo tumultuari cœpisset *Bohemia* An. 1415. *Joannes* Mieſtecky *Hermannomiestecij Dominus Vir nobilis & Catholicus*, sed idem prædo insignis, & ad facinus omne paratus, cùm quacunque posset viâ *Thesauro* illo potiri statuisset, scelere toto ordinato *Opatovicium* cum duobus comitibus statuto die advênit; *Abbas Petrus Lazur* Vir opinione ejus ætatis hominum Sanctus, humanissimè *Miestecium* accipit, & tractat; post breve intervallum adsunt alij tres *Miestecy* Satellites, rursus decem, tandem viginti, quorum postremi armatâ manu in *Cœnobium* irruentes obvios quosque convulnerant, & trucidant, dilapsísque Monachis *Abbatem* omnibus humanæ vitæ tormentis excarnificant, illo inter tormenta aliud nihil, quàm hæc verba iterante: *Christus pro me peccatore majora pertulit supplicia, quàm ego pro meo Monasterio perpetiar.* Ubi Latro nihil exprimi de Thesauro posse vidit, ad obvia quæque diripienda conversus, octo millia aureorum præsentis pecuniæ rapit, Templum cimelijs, quæ summam viginti millium aureorum conficere credebantur, sacrilegè spoliat; ad eum tamen Thesaurum, quem *Carolus Imperator* spectatum à se dixerat, atque ùt *Pontanus* affirmat, quadragies centenis aureorum millibus æstimabat, nullo unquam indicio potuit pervenire; *Abbas* his excruciatus tormentis, nonâ hebdomade pòst expiravit; *Miestecius* ex spolijs Ecclesiæ sexdecim dies convivatus cum Nobilibus Viris, ac fœminis, reliquam exin-

Pont. in Boh. Pia lib. 1. Hagek in Annal. Boh. ad A. 1415.

exinde pecuniam emendæ *Arci Opoczensi* impendit, nullâ posthac felicitate; nam & *Catholicis*, & *hæreticis* exosus, & contemtus vitam finivit; isque primus fuit, qui *Cænobia* invadendi, & spoliandi initium, & exemplum insanis *Taboritis*, & furibundis *Orebitis* ostendit.

Hodierna [loci] facies.

Jam quæ hodierna sit *Opatovicij* rerum facies, & quis hominum viventium sensus, dicamus: Primùm, latêre adhuc *Thesaurum*, neque exceptum, aut ablatum esse plerique consentiunt; successêre enim huic *Joannis Miestecij* latrocinio *Hussitica* tempora, semélq; pulsi Religiosi homines (maximè *Abbate* necato, ac cæteris omnibus dissipatis, licèt sæpe redire conati sint, præsidióque militari adscito, *Cænobium* defenderint, ùt alio in loco narrabimus) nunquam ampliùs postea stationem satis firmam, & fidam *Opatovicij* habuerunt. Accessi ego ipse locum non semel, ut certi aliquid cognoscerem, pagi Incolas consului, & quidquid ibi hominum fuit, interrogando fatigavi; ajebant grandem *Tiliam*, quæ ibi visitur, in loco *summi Altaris* crevisse, luminibus nocturnis frequentissime locum illustrari, effodi aliquando à pecudibus *membranas Sanctorum* nominibus inscriptas, eo prorsus modo, quo *Sanctorum Reliquiæ* & lipsana in Ecclesijs notantur; descendere per Cœnobium, ubi olim steterat, *Albim*, idque eluvione ante multa tempora accidisse; *Molam* ostendebant eo loco, ubi quædam *Cænobij* pars stetisset; in *Albis* alveo rudera *Cænobij* hodiéque apparere. Vêni ipsemet in rem præsentem, vera esse, quæ de *fluminis Alveo* dicebantur, inveni; *Molam* deinde, & *Molitorem* accessi; duo quæsivi; primùm: utrúmne *Albis* alio posset averti? deinde, si quid de *Cænobio* à senibus accepisset, exponeret. Respondit; modico in primis sumtu *Albim* averti posse, atq; iterum inferiùs in alveum suum reponi, sed *molam* sibi perituram, digito etiam indicabat locum, & alveum, ubi olim *Albis* præter *Cænobium* fluxisset; de nocturnis ignibus, & faculis multa; hoc quod sequitur mirabile, audisse se à *Majoribus* narravit: ante annos, inquiebat, octoginta, & ampliùs (triginta propè anni sunt, quòd eum narrantem audiverim) subitò mediâ die *rotæ* omnes in *mola* nostra quietæ constiterunt; Socij mirantes, rem ad *molitorem* deferunt; accurritur; vident omnes in alveo ante *molam* hanc nostram *Albim* perire, & in medio alveo aquam omnem amitti, & nihil aquæ rotis nostris movendis affluere; mediâ propè horâ in quendam hiatum in Alveo descendebat flumen, ac postea rursus cavo illo aquis impleto, veterem cursum repetijt, rotásque versavit: quæsivi, quid illud fuisse putaret? Respondit: videri sibi *Cellarium* aliquod antiquitate subtus corruisse, inventáque per alveum viâ, flumen tam diu sese in *Cellarium* illud infudisse, donec impleretur, quo facto, rursus quem solebat cursum, *Albis* tenuerit. Visa mihi est probabilis satìs *Molitoris* conjectura, & ratiocinatio, cujus in ipsa re fundamentum appareret. Hoc etiam, quod antè nunquam audieram, Incolæ & Senes narrabant: venisse olim post victoriam de Hæreticis in *Albo monte* partam, ab Italia *Venetijs* Urinatores (à *Ferdinando II.* Cæsare missos; quod mihi verisimile non videtur, privato alicujus consilio rem gestam esse suspicor) qui cùm se in *Albim* immersissent, ut aliquem ad *Cellaria* aditum invenirent, re infectâ emerserint; duos ex ijs, quòd fortassis inter rudera aberrârint, nusquam apparuisse. Timeo, nè hæc ultima narratio fabulosum aliquid contineat: rem interim totam in medio relinquo.

[Al]bis per [Cæ]nobij [locum] flu[x]it.

Narrationes de Cœnobij loco.

§. IV.

§. IV.

De Thesauro in Arce quadam Bohemiæ mira narratio.

Occasio notitiæ de thesauro. ANno 1642. studijs Philosophicis absolutis, Vacationum Autumnalium tempore R. Patri Roderico de Arriaga S. J. socium me addidêre Majores nostri; multas tum arces, multa loca, multos Amicorum convenimus; certatim enim bonum illum senem optabant, & expetebant sibi, qui Societatem nostram amabant (quorum tum gratissimorum hominum ingens erat numerus) ejúsque lætissimus, & urbanissimis sermonibus cùm perfectè Bohemicam calleret, mirum in modum oblectari se fatebantur. Venimus Comitis cujusdam (nam consultò & nomen, &
D. locum, ubi gesta res est, tacebo) Comitis igitur amicissimi invitatu ad vetustissimam Arcem advecti sumus, lautè, & amanter habiti per aliquot continuos dies; quodam vespere cœnâ finitâ, vertebram quandam eburneam punctulis alearum signatam profert Dominus, & me provocat ad lusum; ludimus; superat me signorum numero Dominus semel, iterum, tertiò. mirabar, cùm trochum illum Fortuna versaret, & nulli arti, sed casui adscribenda sint omnia, me semper vinci! vincor iterum quartò, quintò, sextò, septimo, octavo, denique quidquid agerem, nè semel fælicem jactum, qui victoriam adferret, facere potui. Eâ re satis compertâ, indignans consurgo, & Spiritum aliquem adesse, qui adversetur, exclamo; tum Comes: quis igitur tibi Magister de spiritu fecit indicium? (putabat famulos mihi narrâsse) ego audisse me quidquam negò, sed quid esset, scire velle: hîc, inquit, Comes, ubi nunc assidemus, Thesaurus grandis infra nos delitescit, quem malus Genius servat. Acuit hoc dictum cupiditatem meam, multísque precibus, quod optabam, elicui. Tum Comes exorsus: post Patruum meum, inquit, qui hanc à Cæsare
G. V. Ferdinando II. ditionem acceperat, possessionem adeunti mihi & Juveni, & rerum inexperto, & immodicè curioso, insusurratur ab Incolis: in hac arce mea ingentes latêre divitias, id senes scire, id ab omni antiquitate traditum esse; hoc conclave nominabant, in quo defossus Thesaurus conderetur. Contemsi primùm; at ubi ipse etiam Arcis Præfectus author accessit, & modum, quo obtineri posset, ostendit; stimulante habendi cupiditate, & juvenili curiositate, assentior, & nihil me magìs velle significo. Mittunt confestim illi in vicinam Misniam nuncium, & Magum his artibus clarum advocant, promittunt etiam, me conscio, tertiam Thesauri, si potiri contigerit, partem; Magus nominat certum, quo venturus sit, diem, denique expectatus adest, & à me benignè accipitur; promissionem tertiæ partis itero, ad locum, & conclave hoc ipsum, in quo sumus, deduco; jussit omnes facessere, revocato mihi confirmat latêre hoc loco aureæ pecuniæ summam grandem aliquot millium aureorum, & eam in ferrea arca concludi, sed magnum habere, & potentem Spiritum defensorem: si, inquit, potentior erit meo, actum agemus; si meus potentior, rem confectam habemus. Sed, quid tentare nocebit? perendie rem aggrediar; Tibi Comes hoc negotium do: nullam tu mulierem, quæcunque illa sit, seu juvenis, seu senex, seu libera, seu conjugata, eo vespere in Arce manere siveris, omnes excedant, paucos tecum servos retine. Feci, quod imperabat, & duos à pedibus servos (qui hîc adsunt uterque) retineo, cæteros, & cæteras omnes ad choreas, & haustus ad popinam dimitto. Advenit perendinus vesper; faces duas nigras imperat Magus accendi, bono animo esse jubet, nihil timere; suo periculo omnia hæc fieri, vetat verbum ullum proloqui, si salvi esse velimus; ingredimur conclave, Mago præeunte;

Magus ad Thesaurū quærendū advocatur.

Conditiones à Mago propositæ.

eunte; sequuntur famuli duo, *quos bene & securè armatos adesse jusseram; magus digito ori appresso, angulum mihi, & famulis, quem occupare silentio deberemus, ostendit; ipsemet vestes suas omnes exuit, nè indusio quidem relicto, nudus totus; res quatuor secum attulerat:* librum *membranaceum scriptum*, ligonem, palam & ensem; *his rebus prolatis*, Librum *arripit, carmen ignotum & horrificis spirituum nominibus plenum tonat potiùs quàm legit, tremere omnia, & concuti videbantur ab imo; absoluto carmine* Palam *sumit in manus, fodere incipit magnâ celeritate, & conatu in primis, deinde tam facile videbatur negotium, & ibat sub manum, ut non terram, sed mollissimam, & paulò antè subactam calcem effodere videretur; jam unius ferè orgyiæ fossam effecerat, en tibi ferrea* Arca *ferreis clavis permunita, incipit apparere; in quovis arcæ cornu sat grandis* circulus *pendebat*, arca *ipsa facilè quatuor ulnas longa, unam ulnam lata videbatur; abjectâ* palâ, ligonem *properè rapit artifex, eúmque in unum* annulum, *quem modò dixi, inserit, &* cistam *tentat foras in lucem protrahere; protrahebatur sæpe, sed iterum recidebat, semel jam totam protractam vidimus, sed occultâ vi prorsus detracta, vix jam poterat videri; in hoc trahendi, & retrahendi certamine, non parvâ morâ consumtâ*, magus *noster quodammodo in rabiem actus horripilans (horresco, quoties memini) stantibus in capite crinibus, toto vultu* malum dæmonem *spirans, oculis scintillantibus, cum quadam digitorum omnium aduncitate* Ensem lucidum (*quem humi antea deposuerat*) *vaginâ educit, ac simul sinistrâ* librum, *ponè jacentem corripit, & carmina horrificè demurmurans circa fossam in orbem cum gravissimo anhelitu decurrit; manu, ut dixi, sinistrâ* librum *tenebat, dextrâ nudum* ensem *in omnes partes, maximè præ sese vibrans, quasi aliquem fugientem sequeretur, aut viam sibi ense facere vellet. Terrificum erat spectaculum! Hîc ego interlocutus:* Illustrissime Comes, *inquam*, quid tibi tunc erat animi? in tanto metu, cùm nescires, quorsum res esset evasura? *Respondit* Comes: *millies meam curiositatem damnabam, sanctéque jurabam, nunquam me amplius artes istas stygias tam periculosas tentaturum; sed nihil tum metuebam magìs, quàm nè me cum famulis, & mago* Cacodæmon *in Tartara præcipitem deturbaret; neque periculo omni res caruit, ùt audietis: quippe, cùm maximè in gyrum* magus *per terram curreret, (sese sequitúrque, fugitque, diceret Poëta) cœpit paulatim à terra levari, jámque in aëre ferebatur orbem illum sui cursûs prosequens, & gladio nescio quē consectans; mugire interea subtus solum, ecce occultâ vi* magus *in aëre sistitur, & ter ac quater sursum, ac deorsum rotatus, mox humi affligitur in latus tanto impetu, ut animam illi exturbatam nihil dubitare possemus; simul eodem temporis articulo* Arca ferrea, *quam hactenus videbamus, deorsum strepitu maximo edito quasi in profundam aliquam voraginem aquâ plenam decideret, ex oculis amittitur; fossa ipsa, quam* magus *effoderat, impletur, & solum totum æquatum*, mago, *qui stratus jacebat, nihil se commovente. Ego trepidus famulos urgeo; infæliciter abrupto labore conclavi eximus. adigo ante omnia servos ad secretum; mors sceleratı hominis obturbabat consilia; unâ cogitatione cruciabar maximè, nè si cædes illa emanaret in publicum*, Fiscus Regius *actionem intentaret, & mea omnia in amittendi periculum venirent; unâ sententiâ statuimus omnes*, Magum mortuum *foras extrahere, & clam omnes sepelire. Ægre alter famulorum audacior induci potuit, ut regrederetur. Tandem meo imperio urgente* Magum *foras extraxit; tentamus, an vitæ aliqua daret indicia, respirâsse sentimus, unguentis recreamus; surrexit, dolorem tamen lateris præcipuè incusans; cùm se iterum veste induisset, vini pocillum postulavit; tum mihi periculum (quod ad-*

Magus à dæmone repellitur.

adijsset) amplificanti, non melior periculo, sed tantò deterior, respondit: potentiorē huic Thesauro *alligatum esse* dæmonem, *quàm eum, quem ipse in obsequio haberet. Suum igitur, quamvis acriter oppugnâsset, cedere debuisse. At breve hoc illi Thesaurophylaci gaudium se facturum: fratrem sibi esse germanum* in montibus Misniæ, *qui altero tantò potentiorem Dæmonem adjutorem, & satellitem nactus esset, eum se adducturum ad me proximis mensibus, promittens fore ut illius, & suus, conjunctis viribus, ac studijs incubatorem illum thesauri tertium deturbent. Ità viatico à me accepto, altero pòst die,* magus *malè acceptus discessit, at nunquam deinde redijt: certis enim nuntijs accepimus, tertio quàm à mè discesserat mense, laterum dolore, & inde contractis alijs morbis infælicem animam exhalâsse. Hæc est tota narratio, quam à Viro* Illustrissimo, *& fide dignissimo, adstantibus duobus illis famulis, & confirmantibus, & si quid* Dominus *omitteret, admonentibus, ipso* Domino *denique juramenti fide omnia obsignante, accepi, locum, tempus, personas nominare possum, sed certis de causis visa sunt supersedenda.*

Magi adversus Dæmonem minæ.

§. V.

Caussæ præcipuæ duæ, cur pretia rerum in Thesauros cavernarum condantur; recitabimus Nomina quarundam Arcium, in quibus latêre Thesauros à Majoribus est traditum.

Clemens V. in diplom: Univ. Carolinæ.

Bohemiam auro, & argento plenam priora sæcula viderunt, *Regnum aureum Bohemiam* ipsi *Pontifices* dixère; id innumerabiles auri, & argenti fodinæ, id veteres divitiæ, id victoriæ nostrorum *Regum* de vicinis gentibus (nullam nominabo, sed ex historijs possunt cognosci) id devictarum gentium manubię, id belli præmia, & opera militiæ (ut alio loco dicam) exteris Regibus propè omnibus, atque Imperatoribus navatæ, relatáque inde domum stipendia, ut quisque intelliget, pepererunt. Hęc *aurea tempora* bellicæ calamitates, & bella Civilia exceperunt. Quid agendum erat ijs, qui pecuniarum acervos numerabant, cùm vix ullus munitus locus sit, qui tutari nostra adversùs vim, & si vis absit, adversùs proditionem possit? ergo necessario consilio infodiebantur pecuniæ, ídque potissimùm fiebat in *Arcibus*; ità enim *Thesaurus* & arcis munitione, & quanquam ea caperetur, quòd lateret, loci ignoratione defendebatur. Ob eam potissimùm caussam *Bohemis* veteribus, ùt narrat *Silvius*, erat in proverbio: *Pragæ nihil esse cloacis pecuniosius*: nam, cùm *Sigismundus Imperator Pragam Veterem, & Novam centum millium* armatorum exercitu cinxisset, atque Urbis occupatio timeretur (quanquam postea *Ziscæ* præcipuè virtute *Imperator* repulsus est) *Cives* pretiosissima quæque ex argento, & auro, tum ipsam pecuniam in foricas, nè in potestatem hostium venirent, injecère; quorum pleraque, utpote in lacunas instabiles, alia atque alia loca subeuntes, injecta, nunquam postea recuperari potuerunt. Sed neque solo hostium metu ad occultandas opes adducuntur mortales, etiamsi absit amittendi periculum abscondunt, fœdissimo avaritiæ morbo incitante; unde illud nostrum in Epigrammatis *de Genio hominum Avarorum:*

Pericula, & maximè bella efficiunt, ut pecunia infodiatur.

Silvius in hi[st.] Boh. & Co[m]mentario in [di]cta & facta Alfonsi M. [a]pud Panorm.

Avaritia i[n]citat sæpe ad infodiendas ope[s].

Effodiantur Opes clamabat Avarus, at idem
Postquam effodit Opes, infodiantur, ait.

Exam. Meli[s.] l.1. Epigr.5

Satis de caussis tot latentium in *Bohemia Thesaurorum*; generatim illud dici potest; vix arcem ullam apud nos alicujus nominis inveniri, quę famam

The-

Thesauri non habeat; certiores tantùm, de quibus majores loquebantur, nominabo: *Arx Radim* super Plsnam, quæ noctibus ardere solet, *Thesaurum* ingentem occultare dicitur: *Falckenaviensis Arx*, *Chaustnik*, *Kumburg*, *Rabi*, *Sswihovv*, *Tocznik*, *Daupovv*, *seu Dupa*, *Litice*, *Zebrak*, *Carlsteina*, *Zvvikovv*, *Orlik* (& quis nominare omnes possit?) *Thesauris* fœtas esse tradidit nobis Antiquitas; *Carlsteina*, *Trebona* & *Welisß* ætate nostrâ (si quæ audivi, vera sunt) *Thesauros* aliquos suos, quærentibus ediderunt; locos ipsos vacuos, unde jam excepti erant *Thesauri*, vidisse memini; sed in duabus prioribus Arcibus latère adhuc plures, dubitare vix possum. *Lipnice* in *Czaslaviensi* regione arx est in edito monte, in quâ *Thesauros suos Trczkiani Equites* splendidissimi, & opibus inclyti, certis in locis abditos habuisse narrantur. Vidi ipse *Turrem*, in qua sub invicto, & amplissimo fornice *Wilhelmum Trczkam* senem, aliósque ejus stirpis posteros *aurum* per artem *Chimicam* fecisse *Lipnicij* narrabant; cella, quam intravi, *labores chimicos* loquebatur, & caminos, & fornaculas anhelantes, ut itâ dicam, stetisse, prodebat locus ipse; *Trebonensis Arx* quoque aliquot in locis *Cava* hujusmodi, & ut hodie vocant, *Laboratoria* semota ferè, & in angulis, & penetralibus Aulæ interiùs sita abscondit. De *Thesauro à Petro Wok* reperto, cùm de *Albæ Dominæ* spectro agetur, dicemus. *Ecclesia Metropolitana S. Viti Pragensis* Thesauros plurimos Procerum occultatos habuisse in Antiquitate narratur, quos *Ministri Ottonis Brandeburgici* (qui velut tutor *Wenceslai II. Regis* gubernabat *Bohemiam*) abstulêre, ut narrat vetus *manuscriptus Codex* ejus ævi in *Bibliotheca Capituli Pragensis*. Cùm *B. Joanni Nepomuceno* in Ecclesia sua ijdem *Canonici Pragenses* Tumulum effoderent (ubi etiamnum conditus jacet, & calamitate afflictis, & infamiam metuentibus potissimùm opitulatur ex Cœlo) insperatæ pecuniæ grandes summas repererunt; Hoc fortitudini *Canonicorum* præmium rependit *DEUS*, quòd eum, quem *Rex* cruentus, & Tyrannus occiderat, ipsi tanto honore, & cultu, qui *Martyrem Christi* decebat, nullo Regis metu, ad Tumulum comitari statuissent. Suam quoque *Universitatem* abs se *Carolinam* appellatam, & præcipuè *Collegium magnum* respexisse visus est Imperator *Carolus* è cœlo: nam pauculis ab ejus morte mensibus, cùm in *domo Lazari Judæi* (in qua, emtâ domo, Collegium suum *Carolus Imperator* collocârat) multa pro Magistrorum, & Professorum commoditate An: 1379. *Wenceslaus Caroli Filius* instrui, & aptari jussisset, bonâ fortunâ repertus est *Thesaurus* innumeræ quodammodo pecuniæ, quam omnem *Wenceslaus* in utilitates *Collegij Carolini*, seu *Magni* libenter expendit.

Radim &c.

Carlstein. Trbona. Weiss.

Lipnice.

Epit. hist. rer. Boh. l. 3. notis in C. 16.

In Tumulo S. Joannis Nepomuceni Thesaurus.

Thesaurus in Carolino

M. S. Budwicense ad Annũ 1378.

§. VI.

Quæ potissimùm Civitates, & Arces Thesauros contineant, conjectura probabilis; enumerantur ejusmodi apud nos Civitates. De Thesauro Ecclesiæ Trebonensis. Thesauri loco Carbones inventi.

Quæ potissimùm Civitates Thesauros habeant.

SEd non minùs, quàm Arces, *Civitates* etiam *Thesauris* condendis designatas ab antiquis fuisse, plurima nos docent exempla; eóque ampliùs, quo plures sunt in Civitatibus, qui metu hostium percelluntur. Observare *Lectores* meos hoc loco velim: eas præcipuè Urbes, & arces, & loca *Thesauris* abundare, quæ ab hoste sæpius obsessæ, & captæ, vel in maximo ejus metu aliquando fuerunt. Quotus enim quisque est, qui hoste

Urbem, & domum suam (quod timetur) ingressuro, palàm, & in propatulo expositas facultates suas esse sinat? itaque locus occultus, & abditus quæritur, & non parva securitatis, & libertatis pars est de *Thesauro* jam bene condito fiducia; vidimus hoc ipsi ante annos triginta, cùm *Praga à Svecis* obsidione cingi cœpisset, quàm multi ad nos, consilij petendi gratiâ veniebant, ubi quid infoderent, reconderent, & subducerent oculis, & rapinis? habeo quos nominem, qui mihi dare se, & allaturos pecuniam, quam occultarem, pollicebantur, & meæ tum adhuc juvenis fidei suas opes parabant committere; sed ego recepto *Majorum nostrorum* instituto, omnes rejeci. Ergo si *hostem* occupare *Civitatem* contingat, & aliqua cædes Civium, aut captivitas, & ex captivitate mors, aut exilium consequatur, aut etiam hostis longiore paulùm tempore Urbem teneat, totque alijs timoribus imminentibus, *Cives*, quas condiderant opes, proferre non possint, aut etiam avaritiâ vetante studiosè non velint, atque ità decedant; tum profectò necesse est accidere, ut *Thesaurus* fiat, *cujus nulla ampliùs exstet memoria*, ùt Juris humani consulti definiunt; sed ego me historiam scribere, meminisse debeo, & *titulum*, quem præfixeram, tueri. *Pragæ* in urbe toties obsessâ, commissis in ipsa Urbe pluribus prælijs (qua de re suo loco) captâ non semel, nec parum sæpe multis Civium trucidatis, *Thesauros* latere dubitari non potest; eadem, & longè acerbior fortuna *Plsnam*, eadem *Cuttnam*, eadem *Teutobrodam*, *Prachaticium*, *Litomeritium*, *Nimburgum*, *Taborium*, *Wodnianum*, *Pisecam*, *novam & minorem Pragam*, *Bohemobrodam*, *Beraunam*, *Reginohradecium*, *Slanam*, *Novamboleslaviam*, *Clatoviam*, aliásque plurimas per *Bohemiam* Civitates, & oppida, prostravit, quæ, cùm direptioni hostium permissæ fuissent, coacti sunt Cives, & antè, & dum prædatio fieret, quæ poterant, oculis subducere, & *Thesauros* cavernarum respicere; unde *Thesauri* relicti, maximè quòd quædam earum *Civitatum* internecione aliquando deletæ sint, ùt *Cuttna*, *Teutobroda*, *Wodnianum*, *Berauna*, *Commotovia*, *Bilina*, *Nimburgum*, *Prachaticium*, & *Piseca* non semel, *Tachovia*, aliæque. *Beraunæ* in Civitate non magna, ætate meâ, *Saxones Thesaurum Ecclesiæ*, de quo jam nemo viventium sciebat, *Pacificalia*, *Cruces*, *Monstrantias*, & *triginta septem argenteos inauratos Calices*, ac cætera Ecclesiæ ornamenta, magicis artibus quæsita, invenêre, & secum in *Saxoniam* abstulêre. Aliquando etiam *casúsne*, *Deúsne!* obvias, & omnibus expositas divitias immunes omnis mali diu præstat: est apud me indiculus laborum viri Apostolici *R. P. Adami Kravvarsky*, *S. J.* propriâ ejus manu conscriptus; in eo narrat: se *Trebonam* post Annum 1624. Socium *R. P. Petro Wolfgango Silvano S. J.* datum ad Civitatulam illam in Religione Catholica informandam (quod fæliciter cessit) venisse. In eo labore versantes quodam festo die *Cœnobium Canonicorum Regularium* (quod nè unus quidem Religiosorum id temporis incolebat) comitante Senatu, & præcipuis Civibus intrâsse, quod eo fine fecerat, ut aliqua Catholicæ, & (quod idem est) antiquæ Pietatis in Ecclesia illa monimenta novis Catholicis ostenderet, explicarétque; ubi id copiosè præstitum erat, excedebant Templo. videt *P. Adamus* Templo propè contiguum conclave in *Cœnobio* prævalidâ serâ communitum, quærit ex *Senatoribus* ubi claves essent? negant inter claves ullam aperire hanc seram posse, neq; unquam incidisse, tu tentarent. Res *Patri* non contemnenda videbatur; fabrum advocari continuò jubet, seram ille excutit, aperitur janua; ecce tibi venustissima *Sacrarij* species, totáque divitis, & opulentæ *Canonicorum* (quæ eadem *Parochia-*

Marginal notes:

Civitatum occultæ divitiæ.

Beraunensis Ecclesiæ Thesaurus repertus.

M. S. Vitæ P. Adami Kravarsky.

Trebonensis Ecclesiæ Thesaurus diu latuit.

chialis ab omni memoria fuit) *Ecclesiæ* supellex, & *Thesaurus* oculis objicitur! Sacerdotum sacræ vestes (quas *Casulas*, vel *Planetas* dicimus) *Pluvialia*, pleraque Phrygio opere elaborata, panni aurei, serici, villosi cum capitellis aureis, & gemmis multicoloribus, sinè dubio ex *Rosensium Matronarum* vestibus nuptialibus (ùt tum fiebat) ipsarum manu pro Aris, & Sacerdotibus ad cultum, & honorem DEI majorem, in eam formam, quâ in Templis utimur, aptati; denique omnis sacrorum apparatus, tum argentum: calicés argentei inaurati, & gemmati, cruces, Thuribula, turriculæ *Ven: Eucharistiæ* ex argento, omnia gemmis, & auro lucentia, & exposita, quasi eo die sacrificatum fuisset, aut majoris notæ, festi, atque solennes dies agerentur. Post admirationem omnium consumtam, nihil potius *Patri Adamo* visum, quàm manu, quæ videbat, explorare, sed breve gaudium apparuit! inter manus quidquid metallum non erat, peribat, momento difflabantur omnia, cadebant in terram aurum, & gemmæ, cætera vieta, & corrupta, aut in auras, & cinerem, aut in telas aranearum, ut sic loquar, vertebantur; apparebat ab hæreticorum primis temporibus hæc itâ durâsse, & illo conclavis humore, & tempore consumta, quæ consumi potuerunt, perijsse. Mirum illud: nemini unquam hæreticorum, maximè initio hujus sęculi, dum *Petrus Wok* ex *Theodori Bezæ*, quem *Genevæ* audierat, Schola, *Calvinianos*, & *Pickarditicos* ministros circum se haberet, venisse in mentem, cùm Ecclesiam illam profanâssent, eâque uterentur, vicinum conclave, ubi *Thesaurus Ecclesiæ* prostabat, tentandi. Sed, ut narrationem finiam, *P. Adamus* quæ remanserant, omnia numerata, & annotata *Senatui* tradidit, Sacerdotibus Catholicis, & Ecclesiæ illi usui futura, ex quibus sunt illa, quibus hodiéq; *Canonici S. Augustini* in sacris utuntur.

Me quoq; *Thesauris* aliquando *Fortuna* adhibuit, sed nunquam satis fœliciter: in arce *magni Comitis*, quem viventem & in summo culmine honorum stantem, mecū hodiéq; adorant multi, *virga nucea* data est in manum; *Cellarium* profundissimum ingredimur; ubi *Thesauros* esse conditos *Comitum Sslickiorum*, narrabant antiqui; vix ingressus eram, jam *corylus* mea summâ vi in certum locum flectitur; jubet *Dominus* famulos fodere; ad unius ulnæ altitudinem, *grandem ollam* effodiunt, orbe ligneo mundissimo contectam, plenam limpidissimæ aquæ sinè omni gravi odore, quasi si hodie infusa fuisset; idem repertum in altero *Cellarij* angulo, idem in tertio, idem in quarto; caussas discutiant, & disputent Eruditi; mihi narrare solùm propositum est. In aliam deinde *subterraneam cellam* inducor oppidò angustam, hîc rursus salit *corylus* mea, mox quasi caput dormiens submitteret, in pedes meos inclinatur; sinè cunctatione effodi locum imperat *Comes*; profundè, imò jam sinè spe fodiunt, me tamen urgente, tandem ad *ferream cistam* fodiendo perveniunt; læti omnes extractam circumspicimus, & ligonibus ac palis perfringimus; bene dictum à Veteribus Gręcis memini: *Thesaurus carbones!* Cista aperta nihil omnino aliud, quàm *Carbones* continebat; quid cum illis egerit *Dominus*, nescio; sed ego Carbonibus saccum implevi, diúque circumtuli, at nunquam (quod fore dicebatur) in pecuniam, vel metallum transformatos invêni.

Thesaurus virgâ colurnâ quæsit⁹.

Thesaurus carbones. proverb:

Erasmus in Adagijs.

Altomuta Urbecula Reginę dotalis, de *Thesauro* diu apud se servato gloriari potest, nisì cuipiam inanis & ridicula gloriatio videatur, habuisse, & amisisse. Narrabo rem omnibus Altomutensibus senibus notam, & à R. D. loci Decano ad nos perscriptam: Cùm *Dorstensohn* Svedicę militię Dux ab Brunam obsidendam tenderet, Altomutę cum exercitu conquievit: trahebat

hebat secum nequissimorum hominum fæcem innumeram, complures magicis artibus claros (obscuros dicam potiùs) qui ubicunque in pagis, oppidis, Urbibus constitisset Exercitus, prolatis artis suæ instrumentis & recitatis carminibus domatim Thesauros quærebant, plerumque fæliciter addicente Cacodæmone, & Thesauros, de quibus nemo, nè Incolæ quidem unquam somniârant, pandente; id quoque tum Altomutæ factum, & pecuniæ vis magna varijs in locis reperta. Est ibi Basilica perelegans S. Laurentij (cujus Divi nullam magnificentiorem Ecclesiam in Bohemia vidi) ibi solicitatus Dæmon locum ostendit; effossâ tellure vas justum apparuit, aureis nummis usquè ad summum ab imo plenissimum: nefas visum est omnibus tantas opes Duci celare; indicatur; mittit, qui adse perferant: ergo alijs vas tulêre, alij strictis militaliter Ensibus comitabantur, Civibus eam sibi fortunam in posterum eripi dolentibus; ubi ante Ducem effusa pecunia est, admiratione stupefactus hæsit *Dorstensohnius*, tum adjecit (quam ejus vocem plurimi excepêre) *Si*, inquit, *in Urbe aliqua occupanda multa meorum millia cecidissent, vix tantum pecuniæ accepissem, quantum (videte!) hæc mihi una Urbecula hodie dedit!*

Scilicet verum est illud: *Sic vos non vobis* - - (de Civibus loquor) & cui tandem, obsecro servantur, quæ tanto silentio reconduntur?

§. VII.

Plures narrationes de Thesauris optimâ fide adducuntur.

Thesaurus à P. nostro repertus.

NArrationes de *Thesauris*, de *spectris*, & quædam aliæ, nunquam habent finem, & curiositate humani ingenij, & lubricitate ipsius argumenti, nunquam exhauriri posse videntur; ego, nè infinitus sim, hoc paragrapho *Thesauros* concludam, & ea solùm, quæ mihi nota sunt, commemorabo; cætera, quæ vel auditione, vel lectione librorum accepi, silentio transmittam: Novî familiariter Virum è *Societate nostra* (P. M. R.) in Mathematicorum spatijs, & studijs egregiè versatum; is, cùm invitatu *Illustrissimi Comitis* (G.) ad ejus quandam Arcem venisset, atque inter alia audisset à Domino: *sibi esse à Majoribus suis scriptam Thesauri memoriam*, sed locū ignorari, nihil sibi ad summam diligentiam reliqvum fecit, totámque arcem, & singulas partes obeundo, & contemplando, denique ad rotundam quandam *Turriculam* in medio ædium absconditam, quæ quodammodo amittebatur, pervenit; nullum ad eam aditum invenire poterat, deprehendit tandem in summo persunctoriè paucis quibusdam trabeculis, malè munitam aperiri; duobus fidissimis, quos *Dominus* nominavit, famulis comitatus, ad ipsum solum usquè descendit, tum perpurgato locô, & leniter effossâ tellure apparuit, *Arca* videlicet cum aliquot millibus aureorum, quam extractam lætus attulit ad Dominum; hæc ipso *Patre* narrante didicimus. Utinam ùt divitem thesaurum invênit, perinde divitem, & liberalem animum & magnificum pectus invenisset: nam *Dominus* præter aurea verba, mille gratias, pollicitationes infinitas, nè aureo obolo ditiorem ex arce illa *Patrem*, qui illum momentò ditaverat, dimisit. Liberaliores profectò ipsorum, qui *Thesauros* servant, bonorum Geniorum sunt manus. Narrabo, quod cum *Matre mea* accidit, vulgatum, & ab eo, qui pecuniam allatam domum vidit, mihi narratum, & religiosâ fide (vivit enim in Societate nostra Vir Religiosus, & magnæ virtutis, qui Matri meæ tum

Reginohradecij Thesaurus ostensus non datus.

tum erat in obsequijs) confirmatum, id quod etiam nostris *Patribus* non semel *Mater*, dum viveret, *Matrona* probissima, commemoravit, quos iterum narrantes audivi non semel. Est Reginohradecij *Reginarum Bohemiæ dotalis Arx*, quæ manibus primùm hæreticorum An. 1423. dejecta, deinde paulò ante nostra tempora fulminibus sæpius verberata concidit in cumulos; traditum à majoribus Cives habent: *Cœnobium Virginum* in ea arce stetisse, deinde plurimos *Reginarum Thesauros* ea in arce recondi. De *Cœnobio* difficile adducor, ut credam, in tanto historicorum omnium silentio; sed credibile est aliquas *Reginarum* (præcipuè *Richsam* Parthenonis Regij *Brunensis* Fundatricem) ad pietatem augendam in Aula sua sacratas DEO Virgines habuisse; de *Thesauris* in ea Arce certum videtur, & quod jam referam, satis ostendit. Fortè evenit, ut *Mater mea*, quæ ex divite fortuna in tenuem deciderat, ancillulam ad desertam illam *Arcem* mitteret, certas herbas (quarum *Mater* erat studiosissima, & distillandi, ùt vocant, peritissima) collecturam. Quærebat herbas ancilla, & carpebat, cùm Sol orietur; ecce tibi niveo habitu puellulam vultu modesto, & decenti, ut nihil suprà, ad se venientem aspicit, quæ his ipsis *bohemicè* verbis stupentem alloqvitur: *Nónne tu es Dominæ Susannæ* (ità *Matrem*, neque aliter tota Civitas appellabat) *ancilla?* Respondit se esse; *vêni*, inquit, mecum; sequitur intrepidè ancilla, & per aliquas ruderum ambages ad cujusdam *Cellarij* fores adducitur; subinde *Puella* illa nivea *clavim* cingulo affixam in seram inserit, ipsa ingreditur, jubet sequi ancillam; hæc nescio quo timore correpta, negat se ingressuram, fœmineâ tamen (ùt fit) curiositate inspicit; videt *Cellarium* illud acervis pecuniarum maximis diversi generis, & cadis plurimis, & urnis metallorum, aliarúmque opum collucere, denique invitat sæpius, recusabat: tum puella candida ex proximo acervo sinum vestis implet, *Tene*, inquit, *& Dominæ tuæ defer, quæ ego mitto. Si stulta intrâsses, & Dominæ, & tibi, quod satis in omnem vitam foret, abstulisses;* simul pecuniam effudit in sinum; ancilla gratias agens, & jam obversa, rursus post tergum audit ex Cellario, *cùm Domina tua hæc consumserit, rursus, mea tu, huc ad me redi! plura referes!* Redijt domum Ancilla, attulit *Matri* pecuniam, probatissima reperta est, inde æs alienum omne dissolutum, reliqua in quotidianos, & domesticos usus conversa; sæpe posthæc ancilla ire jubebatur, sed nullis unquam nec hortatibus, nec imperijs adigi stulta potuit, ut rediret. Jam, cùm de *Reginohradecio* dicere cœperim, plura dabo, eáque mihi notissima. *Sveci* eam Urbem An. 1639. occupârunt; inaudierunt postea *Thesauros* in Domibus Civium multos reperiri: ad id studium conversi certatim omnes, ubicunq; suspicari poterant, fodiebant, ídque multis fæliciter cessit, præsertim, cùm *magicas*, ùt solent, artes adhiberent. In domo *Materna* indicio *globi magici* fodêre parietem, ubi nullum alioquin apparebat indicium, *cavum* intus lapide ingenti, contectum in pariete, ac cæmento, inductâ desuper calce æquatum. Hoc cùm effodiunt, fractus ligonibus lapis, duos *Svecorum* oppressit, at cæteris *Thesaurum* ostendit, & nudavit. Erat in eo *Cavo* conditum argentum mensarium, pocula aurea, argentea plurima, argenteæ lances, cochlearia, & quidquid divitum mensa argenteum, & aureum habere solet, aliquot millium pretio, ab illis *Harpyis* ablatum. Vidi ipse postea locum, lapidem, & eos qui adfuêre, narrantes audivi. In eadem Urbe, sed alia in domo, quæ me prima nascentem vidit, in primo atrio *Domûs*, *columna lapidea* hodiéque spectatur, à qua sustineri domum diu credebant; in ejus columnæ medio *Caput*

Thesaurus repertus arte magicâ, cum exitio quæsitoris.

Columna Thesauraria.

put Gigantis, ex columna exiens, ore aperto hiat; de ea columna à fide dignis istud accepi: Vas cerevisiæ, aut vini, advectum in *Cellarium* prope illam columnam trahebatur, cùm negligentiâ trahentium servorum, vas illud columnæ impingitur; visa est columna quamvis lapidea intremuisse, atque en tibi unum, alterúmve, & tertium grande argenteum numisma (*Imperialis*, quem vocamus, magnitudine) ex ore illo Gigantis excussum cadit in terram; mirantur omnes, séque mutuò aspiciunt, celeriter ad *Dominum* res defertur. Is accurrens, dissimulato tantisper consilio, & numismatis inspectis, jubet continuare laborem; postea per otium, clam omnes, tentat, an columna aliquâ parte inspici posset; denique observat in Domûs pavimento, quod columna, ùt dixi, sustentare videbatur, lateres quosdam ab alijs diversos apparere; hos elevat, solum purgat, tum ad columnam perventum est, quam totam cavam à summo usque ad basim, & argento purissimo aliquot millium plenam invênit; addidit nomen suum, qui columnam ædificârat, sed jam legi antiquitate non poterat, sententiam tamen assecutus est Dominus: *videlicet Domum hanc condidisse se, & gratæ posteritati, si quando fatisceret domus, hoc auxilium, ut reædificaretur relinquere, pecuniam istam longissimâ Wladislai Regis pace collectam.* Jam

Mures auri legi.

aliud exemplum, dum hæc scribo, occurrit, quod ipso, cui contigit, narrante didici; Patri *Joanni Widman* nomen erat ex Societate nostra, Viro & doctrinâ omni claro, & judicio acri, & elimato, sed laudes istæ huc non faciunt; igitur *Svecico* bello in *Bohemia* ardente, ad Collegium aliquod proficiscens, ante meridiem ad Virum nobilem amicum divertit, omnibus, quæ inter hospites intercedere solent, verborum officijs perfunctum *Patrem Nobilis* in hortum adsitum ducit, ubi Sacerdotum preces, & pensum *Breviarij*, quod vocamus, absolveret: orat *Pater*, semélque, ac iterum orando hortum obit; ecce inter pedes *musculus*, nescio quid *lucidum* ore portans se offert, qui, dum *Pater* manu inermi sequitur, effugit, & cavernulam subit. Paulò pòst alter musculus apparet, qui & ipse metallum ferebat in ore, denique cùm foramina, & nidos murium passim hortus ostenderet, passimque mures apparerent, omnes aliquid auri simile inter denticulos ferre videbantur. Ubi primùm *Dominus* ad prandendum *Patrem* vocavit, Pater ejus rei fecit indicium: *Olim*, inquit, *aurum arrodi à muribus inter prodigia habebatur, jam etiam aurum ferre mures nihil est novi*, simul quid viderit, narrat. Exhorruit ad eam narrationem Nobilis, *& quid si meum isti scelerati mures*, ait, *aurum vorarent?* mox à prandio cum *Patre* redit ad hortum, & familiariter locum ostendit, in quo sexcentos aureos *Svecorum* metu infodisset; pâlam, aliáque hujusmodi instrumenta adferri jubet; adferuntur, ipse manus operi admovet *Dominus*, qui optimè unus omnium locum noverat; fodiendo locum invenit, sed auri nusquam quidquam; in omnes tamen partes, *murium* vias à *Thesauri* loco tendentes observat, ut vehemens statim suspicio oriretur, *mures furtum fecisse*. *Cavum* proximum muris fodiendo aperit, invênit statim triginta & ampliùs aureos; rursus vocatis ad laborem famulis, qui *cava murium* circumsisterent, alterum foramen palâ exhaurit, rursus bonum numerum aureorum in intimo *murium cubili* deprehendit; idem in tertio, quarto, & alijs omnibus factum: erant ex *muribus*, qui in ipsa fuga aurum ore deferrent, sed à circumstantibus famulis in fuga deprehensi pœnas dederunt. Labor hic ad Cœnam usquè *Dominum* tenuit; ad extremum numeratâ omni pecuniâ, decem tantùm ex sexcentis aureis desiderati sunt, quos scilicet vel *musculi*, cùm evaderent, abstulêre, vel

Cava murium auro plena.

vel malè effossum solum in *Cavo* contexit; *Patri* nostro de indicio prolixæ actæ gratiæ, & uno, alteróve donatus in viam Numismate discessit. Hîc ego Naturæ rerum peritos audire velim, quid *muribus & auro*, qui aurum non comedunt, commune esse possit? *nucilegos mures* nemo miratur, cibo illo apud nos hieme vescuntur, at *Aurilegos* etiam esse, & *Formicas Æthiopum* imitari (de quibus meminit *Philostratus*) aliquod naturæ arcanum subesse videtur. Sed dum *Philosophi* responsum parant, nos ultra progrediemur.

Philostrat. in Vit. Apollonij lib. 6. C. 1.

Thesauri incantati.

Thesauros quosdam, dum conduntur, incantari, & malis verbis malo dæmoni sacrari, notissimum est; hinc illi tanquam sua tuentur, & sæpe *nigri canis* specie objectâ, & horrifico latratu absterrent. Hujusmodi *Thesauros* sacris Christianis adjuratos audivi non semel *nigro cane* in auras abeunte; nunquam tamen ex dæmonis potestate liberari potuisse, cùm semper *Thesaurus* in alium, atque alium locum occultâ vi transferretur, multâ Sacerdotis vexatione, donec denique spe abjectâ recederet; id accidisse *P. Julio Codurio* nostræ Societatis, cùm eum *Dominus* quidam ad *Thesaurum* adjurandum in arce deserta adduxisset.

...dæmone ...ssidentur

Sæpe etiam *Thesauros Draconis* specie malus dæmon circumvolitat: narravit mihi is, qui *Fabricæ Collegij Novæ Civitatis Pragæ* præfuit *Pater*; in aliquam horti partem involare, & evolare Draconem, vel serpentem ignitum, sæpissime visum à Civibus, dum in eo ipso loco Collegij fundamenta ponenda essent, & aliò *Thesaurum* tulisse; notâsse *Patrem* diligenter locum, & cùm foderetur, adfuisse; inventa esse *Thesauri* recentia vestigia, & *Canem mortuum nigrum*, loco tamen adhuc incubantem spectâsse; cane abjecto ignitum illum *draconem* videri desijsse.

G. S. J.

De Draconibus volantibus.

Quod *Dracones* attinet, certissimum est, ejusmodi *dæmonum spectra*, syrma igneum trahentia, scintillis absistentibus, & cadentibus apparere; bis talem mihi speciem oblatam recordor, semel puero super quandam *Judæorum domum*, *draconem igneum* vidi, cadentibus ex illo in tectum scintillis; iterum *Clatoviæ* ante octo circiter annos non draconis, sed specie *nigræ* cujusdam *avis*, *Corvi* magnitudine, horâ post meridiem tertiâ ex Civitate in suburbij cujusdam hortum celeriter devolantem (*Spinturnicem Plinij* dicere posses) spectavi; nihil avis ipsa igneum habebat dum volaret, sed obscurissimo quodam, & tenuiter atro colore diluta, & perfusa videbatur; eam grandis unius, & mediæ orgyiæ linea ignium, velut longa fax sequebatur, neque scintillæ cadebant, sed in aëre peribant. Scio *Capras saltantes*, *Dracones volantes*, *& trabes igneas in meteoris*; hæc toto, quod ajunt, Cœlo, differunt: non enim uno quodam tractu lucis trahuntur, & propagantur ignes (ût *Stellæ*, quas cadere, & purgari falsò credunt) sed, ut volatum agnoscas, eadem flamma ulteriùs perfertur, scintillæ tantùm turpes decidunt, velut scabies; unde à Bohemis dæmon ille, aut quidquid illud spectri, aut monstri est, Prassywec / quasi *Avis scabiosa*, *& scabiem ferens* appellatur.

CAPUT XV.

De Spectris quibusdam in varijs Bohemiæ locis apparentibus, ac primùm de Alba Domina in ditionibus Rosenbergicorum & Novodomensium Procerum, quænám sit? quę rei origo? quas præbeat significationes apparens?

Ribenzall.

D historiam Arcium, & locorum *Bohemiæ*, quos humana manus excitavit, aptissimè referri possunt, ac solent, *Spectrorum*, ùt jam vocamus, narrationes, & aspectabiles, ac sese oculis offerentes certis in locis *Spiritus*, quorum ignota viventibus conditio, & horrifica advenientium præsentia plerosque mortales consternat. In eo genere nihil *Bohemia montano* illo spectro (quod *Ribenzall* appellant) in *Cerconoßijs montibus*, celebratiùs habet; de eo pridem egimus *libro primo*, támque mira de eodem narrantur, ut justum libellum, qui passim legitur, tot ejus terriculamenta, & metamorphoses impleverint. Similem *Genium*, aut quidquid illud est, in monte *Podhorstein*, vel *Podhorberg* in ditione *Cœnobij Teplensis*, regnare accolę montis affirmant, qui eum maximè timent iratum: nam tum ab imo evertit omnia, deducit pluvias, grandinat, fulgura, & fulmina sereno, & illimi die præcipitat, & nihil aliud quærit, quàm timeri; alioqui placidis placidus, & nisi contemtu irritaveris, malus nulli.

Spectrum ad Podhoram.

§. I.

De Alba Domina varijs in locis, ac præcipuè in Arce Novodomensi apparente.

Arces quæ ab alba Domina infestantur.

POst *Ribenzal*, *Albæ Dominæ* apud *Bohemos* omnes celebratissimum est nomen: plerisq; in Arcibus *Rosensium & Novodomensium Procerum*, quas scilicet hæ duæ Illustrissimæ familiæ olim tenebant, apparere à fide dignis accepi, ùt *Crumlovij*, *Novædomi*, *Trebonæ*, *Fraumbergæ*, *seu in Hluboka*, *& Bechinensi Castro*, in *Arce Teltzensi*, alibique. Neque id nostrâ primùm ætate fieri cœpit, sed jam pridem *Alba Domina* Bohemis veteribus nota fuit, ùt testantur Scriptores *Melchior Piccartus in Historicopoliticis*, qui ejus spectri mentionem fecit, *& Gregorius Richter in Axiomatis OEconomicis*, qui eam *Mortes Procerum de Rosis* significâsse, multis ætatibus affirmat. Ego nulli diligentiæ peperci, ut rem ipsam penitus, penitùsque cognoscerem; primùm, an *Alba Domina* confictum aliquid, & anile; tum, quænam illa sit, fueritq;, & quâ caussâ potissimùm soleat apparere. Pro comperto inprimis haberi debet: *spectrum* hoc *albæ Dominæ* confictum dici non posse, id vetusta succedentium sibi hominum, & quodammodo per manus porrecta traditio, id libri, & monimenta majorum, id exempla, quę brevì adferemus, ostendunt: pridem nihil desideravi magìs, quàm idoneum, & fide dignum testem, qui se eam vidisse diceret, invenire: inveni non paucos in *Arce Novodomensi*, præcipuè, qui nocturnis laboribus, & vigilijs distinentur: *Coquos*, *Pistores*, *Cellarios*, *& penui Præfectos*, *Excubitores Arcis*, ac *Vigiles*, tum ipsum, qui totam *Slavatarum Ditionem Regentis*, *& supremi* Capi-

Alba Domina non est res conficta.

pag: 8.

Capitanei nomine gubernabat, Virum integerrimum, & fidei ſpectatiſſimæ *D. Samuelem Carolidem*, imò & ſacros teſtes, ac omni exceptione majorem *Georgium Molitoris S. J. Rectoris Pragenſis, ad S. Clementem, tum Regentis in Contubernio Olomucenſi* munere, aliisque in Societate noſtra Præfecturis diu perfunctum, qui mihi quærenti non ſemel affirmavit, vidiſſe ſe *Albam Dominam* meridie, cùm è feneſtra *Arcis* (ex quadá turre deſerta, ad quam nimirū acceſſus hominibus non patet, quòd antiquitate, & carie aſcenſus omnes, & ſcalæ ligneæ contabuiſſent) ſubjectam Urbem *Novodomenſem*, & in ea forum contemplaretur. *Albam* fuiſſe totam, operto etiam tænijs albis, viduarum more, capite, proceram, & modeſto vultu ſtetiſſe; quæ cùm digitis omnium oſtenderetur ex foro, ſeque notaret aſpici, non quidem loco deceſſerit, ſed minor ſemper, ac minor, quaſi deſcenderet, facta, tandem deſierit apparere. Facit hujus *Albæ Dominæ* mentionem in Apologeticis ſuis libris *Wilhelmus Slavata Regni Cancellarius, & Arcis illius Dominus*, & tanquam de re certiſſima, & pervulgata loquitur; addit, ſed infirmâ, & improbabili cujusdam Sacerdotis (qui plures viſis ſuis deceperat) authoritate ſeductus: *Albam* illam *Dominam*, quamdiu *Arx Novodomenſis* ſteterit, è purgantibus flammis liberari non poſſe, cadente, aut dirutâ *Arce* pœnis omnibus eximendam.

Ætate noſtrâ, atque etiam dum *Novodomi in Collegio* noſtro degerem, memini nunciatum non ſemel: *Albam Dominam* comparuiſſe: ſecutæ ſunt mortes Dominorum, quódque optimè memini, mortem Domini *Pauli Adami Slavvatæ Gubernatoris* apparitio anteceſſit. Sed non modò ante funera Dominorum ſpectandam ſe offerre, verùm etiam ante *Nativitates, Nuptias*, & ſi quid glorioſum familiæ Illuſtriſſimæ immineat, ab ijs, qui ſæpius eandem obviam habuerunt, traditum eſt: hâc tamen notâ diſtingvi, quòd morte inſtante *manticas* in utraque manu *nigras* geſtet, in lætis rebus *tota alba*, talari ſcilicet viduarum illuſtrium habitu procedat. Vident eam nonnunquam concito gradu negotioſè arcem perambulare, & affixo ad cingulum faſce clavium jam illud conclave, jam illud reſerare, atque iterum claudere nullo diei, aut noctis diſcrimine, & ſi quis obvium ſe fortè offerat, & ſalutet (modò nè impedire velit) ſummâ, & amabili gravitate, quæ *Viduam ſeneſcentem* deceat, oculis verecundiæ plenis reſalutare, cum ſignificatione multi honoris caput demittere, & innoxiam pertranſire. Quando ſe offerat ſpectandam Alba Domina.

§. II.

An Alba Domina Spectrum bonum ſit, & inter animas, vel ſpiritus, qui gratiam DEI retineant, referenda videatur.

FActa ipſa ſatis loquuntur, *albam Dominam* (quam receptâ jam ſæculis voce ità appellamus) in DEI amore perſeverare: neque enim malus genius, aut anima damnata (quod exemplis infinitis docemur) quidquid agat, in eum modum conformare ſe, & fingere poteſt, quin aliquando aut mala vox, aut in ſummo, quem ſecum ferunt, cruciatu, aliquod deſperationis indicium, & truculenta quædam, & dæmonica barbaries erumpat; at *Alba Domina* nihil niſi modeſtiam, verecundiam, & pietatem vultu, & actionibus omnibus præfert. Indignari viſa eſt ſæpiſſime, & corrugare vultum, imò lapidibus, & quod in manum veniſſet, eos inſectari, qui maledictum aliquod in DEUM vel *Sacra* effutijſſent; adde in egenos Alba Domina virtutē præfert.

Alba Domina de Pauperum tractatione mirè solicita.

Alba Domina Confessarium advocat Dño de Novadomo morienti.

& pauperes amorem; omnes enim veteres memoriæ consentiunt, *Albam Dominam dulcis Pultis* (de qua paulò pòst agemus) quæ *Pauperibus subditis die Cœnæ Domini* quotannis coquitur, totiúsque illius Convivij authorem, & fundatricem esse. Itaque si per temporum injurias, per hostium pericula, aut per aliam caussam intermittatur illa beneficentia, tam se inquietam, tam malè contentam, & prorsus furentem exhibet, ut propè intolerabilis evadat, neque conquiescat, donec usitatâ misericordiâ *Pauperes* pascantur; tum primùm læta, & hilaris, & nulli noxia spectatur. *Teltzij* (quod à fide dignissimis hominibus accepi) cùm *Sveci* ante triginta, & quod excurrit annos, arce illâ, & Civitate occupatâ, epulum pauperibus dare, aut omisissent oblivione, aut noluissent, tantos Tumultus edere illa cœpit, ut propè ad desperationem adduceret; vigiliæ militares fugabantur, verberabantur, occultâ vi præcipitabantur in terram, occursabant *simulacra modis pallentia miris*, ùt canit Poëta, ipsi militares Præfecti nocte extrahebantur lectulis, & humi volvebantur; in extrema consiliorum penuria *Civium Telczensium* aliquis admonet *Svecicum Præfectum*: Epulum anniversarium Pauperibus datum non esse, jubet dari continuò more Majorum; eo peracto quies statim arci reddita, tantúmque umbrarum silentium secutum, ut venti etiam conquievisse viderentur. Sed majus etiam boni spiritûs argumentum *Albam Dominam* dedisse in *Annalibus Collegij Novodomensis S. J.* memoratur: nam cùm Anno Domini 1604. 24. Januarij ultimus ejus Illustrissimæ Familiæ Novodomensis, quæ *auream rosam in campo cæruleo* gerebat depictâ in clypeo *Joachimus* nomine in *Arce sua Novodomensi* ad extrema deductus esset, ac nemo ex collegio *Sacerdotem* arcesseret, *Alba* illa, de qua diximus, *Domina*, pulsato leniter ostio, ingressa conclave, & aspectabilis *Rectorem Collegij Nicolaum Pistorium*, quo *Joachimus* in animæ suæ procuratione plurimùm utebatur, admonuit, properaret, *SS. Eucharistiæ Sacramentum* secum ad ægrotum deferret, non enim ampliùs quàm horam vitæ *Joachimo* superesse. Paruit *Pater*, accurrit, invênit cum morte luctantem, ægrotum confessione peccatorum expiatum, & cœlesti viatico refectum, & optimè comparatum, Cœlo, ùt sperare licet, transcripsit. Factum hoc *Albæ Dominæ* maximum, optimi statûs, & fælicis conscientiæ continet argumentum.

Albam Dominam Bechynæ in Arce comparere jam dixi, prospicere è fenestris, obire cubicula narrant, qui vidêre. Traditum est: cùm *Catharina de Montfort Mariam Hohenzollerianam* ægrotantem *Bechynæ* inviseret, neque statim fax esset ad manum, *Albam Dominam* confestim obtulisse se, & facem prætulisse.

§. III.

Quænám sit hæc Alba Domina, conjectura, & sententia nostra; Genus, Nomen, Vita in luctu apud maritum acta; tutela Pupillorum Novodomensium; Trebonensis Thesauri per eam manifestatio.

Alba Domina est Perchta de Rosis, Vidua.

QVod ante me neminem dixisse, aut scriptum reliquisse arbitror, magno meo labore & cogitationibus varijs huc atque illuc annis aliquot libratis, & fluctuantibus tandem me assecutum puto, nomen videlicet *Albæ Dominæ*, quam ego esse *Dominam Perchtam de Rosenberg* affirmo: omnia, ùt jam videbimus, conveniunt. In primis constat *Viduam* esse, quæ apparet, id habitus ipse *Vidualis*, viduis lugenti-

gentibus usitatus ostendit; eandem ob *prudentiam* maximi fuisse habitam apud suos, & cognatos, & pro *pupillis Novodomensibus* ditiones gubernâsse, *Epulum* (quod *dulcis Puls* appellatur) pro subditis instituisse, eandem *Arcem Veterem Novodomensem* ædificâsse, eandem *amaro aliquo affectu* occupatam, vixisse, & mortuam esse, eandem in ditionibus *Rosensium* perinde ac *Novodomensium* apparere (quod cum utraque stirpe conjunctionem aliquam intercessisse ostendit) eandem *utrique stirpi amicam*, & illorum, & horum mortes præsignificâsse, & præsignificare, eandem *Petro Wok Rosensi* semper benignam, Infantem adhuc, ut mox dicam, tractare solitam, *Thesaurum* indicâsse; hæc omnia aggregata in nullam *Rosensium*, aut *Novodomensium*, *aut Ssvvambergicorum* stirpe editam Matronam, quam in *Perchtam* cadere possunt. Nata est *Perchta* inter Annum Domini 1420. & 1430. Pater ei fuit *Udalricus II. de Rosenberg*, qui ex prima conjuge sua *Catharina de Wartemberg* (quæ obijt 1436.) hanc *Perchtam* inter alios liberos mares & fœminas suscepit. *Ulricus Pater*, *supremus Regni* (non Regis) *Burgravius*, & supremus Catholicorum in Bohemia adversùs hæreticos *Dux*, authoritate *Romani Pontificis* constitutus, hanc filiam, quam amabat unicè, *Joanni de Lichtenstein*, Baroni in Styria nobilissimo, & potentissimo, sed, ùt postea apparuit, ferinis & truculentis moribus (An. 1449. die Dominico ante S. Martini festum diem, nuptijs *Crumloviæ* celebratis) elocavit. Nuptiæ infælices secutę sunt: memorat Codex M. S. *Historiæ Rosensis*, plus luctûs, & dolorum has nuptias *Matronæ*, quàm gaudiorum attulisse; quippe injuriosè, & indignè à Marito habitam, egestatem, & penuriam rerum maximam sustinuisse, ac sæpius *Patris & Fratris* auxilium implorâsse, ac penè illud, quod exprimere nolo, quod de *Crotilde Regina Clodovæi Galliæ Regis Sorore*, *Amalarici Visigothorum Regis* conjuge traditur, imitari coactam; unde non mirum, si injurias illas tam graves, & atroces à marito illatas nunquam concoquere, dum viveret, *Perchta* nostra valuerit. DEUS tandem miserorum pater, his omnibus malis, morte mariti, finem imposuit, & *Perchta crudeles terras fugiens, & litus avarum*, laqueo quodammodo contrito, læta ad suos in *Bohemiam*, & *Henricum IV.* fratrem (qui *Gubernationem* familiæ suæ An. 1451. auspicatus, An. 1457. finè liberis obijt) advolavit. Prudentiæ laude conspicuam *Matronam* hanc fuisse multa ostendunt, adeò, ut etiam *Henrico Fratri* Gubernatori Viro prorsus heroico, vitæ quendam modum præscriberet, atque is sororem maximis in rebus consuleret; citantur in *M. S. Codice Rosensi* quædam *Perchtæ* Epistolæ, in quibus *Fratrem* à supervacuo hastis decurrendi studio (in quo nimius erat) dehortatur, multisque argumentis probare conatur, pretiosiorem nobis vitam esse oportere, quàm, ut eam Fortunæ temeritati, ac ludibrio, cùm nihil istud *nec Patriæ*, *nec Regis*, nec nostrâ intersit, ob unam illam jucunditatem, quæ in decurrendo percipitur, & inanem gloriolam, quæ vincendo obtinetur, exponamus. Ejusdem prudentiæ argumentum est, quòd eidem *Matronæ* educandos *Novodomenses Pupillos*, & *Pupillas Meinhardi de Novadomo* (qui An. 1449. *Georgij Podiebradij* ambitione, dignitate, & vitâ exutus erat) filios, omnémque illorum ditionem regendam primario Tutore *Arnesto Leskovecio* consentiente, cognati *Novodomensium* commiserint. Ex his *Meinhardi* filijs maximus natu *Ulricus de Novadomo*, tertio post patris mortem Anno 1452. obijt; duo reliqui *Joannes & Henricus* adhuc An. 1453. minorennes, ùt ex *Hagecio* patet, vixère, & quamvìs legitimos annos attigerint postea, *Perchtam* tamen Veterem Educatricem suam

Historia Dominæ Perchtæ.

M.S. hist. Ros. fol. 114.

Mariana l. 5. rer. Hispanicar. C. 7.

Perchta singularis prudentiæ Matrona.

Perchta Tutelam gessit Domûs Novodomensium Pupillorum.

suam dimittere noluerunt, quæ *Novodomi* consenuit. At *Joannes*, & *Henricus* nullâ prole relictâ decesserunt, atque ita *Meinhardi* quondam *Gubernatoris*, & *Supremi Burgravij* totâ posteritate extinctâ, *Novadomus*, omnésque illæ ditiones, & *Jura*, *Prærogativæ*, & *Privilegia* ad alteram *Procerum de Novadomo* lineam, quæ *Telczensis* dicebatur, ac nominatim ad *Henricum IV.* qui *Annam Ducem Münsterbergensem* habebat conjugem, devoluta est. Hæc omnia, quæ modò attulimus, satis probabiliter evincunt *Perchtam Rosensem*, cui scilicet omnia, quæ de *Alba Domina* traduntur, conveniant, eandem esse, nec aliam quærendam. Extremum, ídque sat potens, ùt reor, argumentum adducam: Est in *Vetere Arcis Novodomensi* structura, Imago ad magnitudinem hominis conformata, quæ *Viduam albam* exhibet; eam imaginem *Albam Dominam* tam propriè referre, qui unquam *Albam Dominam* occurrentem viderant, asseverant, ut nec ovum ovo, quod ajunt, similius esse possit; itaque dum hospites inducuntur, & *Palatium* illud perlustrant, digito indicatur *Effigies*, ídque ab omni memoria etiam mecum factum, cùm Arcem illam Anno 1655. primùm inviserem, adhuc memini; at, qui propiùs inspexêre, *Rosenbergici* stemmatis in Imagine *clypeum* lucere, & *Perchtæ* nomen inscriptum observant. Hactenus conjectura nostra. Duo adhuc supersunt, quæ brevi absolvam. Quæritur, quid illud sit nominis *Perchta*? Germanica quædam manuscripta, deflexâ, ùt solent ad Idioma suum voce, *Prechtam* appellant. Diu credebam nomen esse aliquod, ùt sunt apud nos familiarum veterum, *Criseldæ*, *Sigunæ*, & cætera fæminina, virilia *Hroznatarum*, *Kunatarum*, *Lidmirorum* &c. quæ frustra (ùt olim probavi) ad *Divorum* latina nomina nonnulli revocare conantur; at, cùm quodam tempore *Indiculum Reliquiarum* antiquarum cujusdam Ecclesiæ legerem (locus mihi excidit, sed rem teneo) inveni *Perchtæ Reginæ Galliæ* nomen, officulo cuidam sacro insciptum, ut jam quę fuerit, dubitare non liceat. Dixi *Trebonensem Thesaurum Albæ Dominæ* indicio repertum: ea res sic accidit, quam ex narratione senum accepi: An. 1539. *Petrus Wok Wilhelmi Frater*, ultimus postea gentis suæ, natus, *Trebonæ* in gynæceo (ùt infantûm nobilium fert conditio) educabatur: cœpit ad eum infantem nocte *Alba Domina* ventitare, cùm nutrix, aut gerulæ victæ somno cessarent; agitare cunabula, flentem cunis eximere, sibilis, aliisque nutricum artibus componere, blandè arridere, & alludere, gestare per conclave, denique nihil diligentiæ circa infantem omittere, adeò familiariter, ut mulieres nutrices, & quibus *Petrus* commissus erat, nihil obturbarent, & gestari ulnis, & manibus ejus tractari permitterent. Evênit postea, ut quędam novitia mulier in gynæceum reciperetur, quæ, cùm ab *Alba Domina* ex cunis levari, & circumferri infantem videret, rata indignum esse, spectro infantem committi, audaciâ plusquam muliebri, accedit, & ex ulnis *Dominæ* eripit, *quid tibi*, inquit, *negotij cum nostro infante?* tum *Alba Domina*, quæ semper hactenus siluerat, ut commotam esse appareret: *tu*, ait, *mulier impurata, & lutulenta meretrix, id ex me quærere ausis, quæ huc nuper nudis pedibus adrepseris? atqui scito hunc Infantem stirpis esse meæ, & à fratre meo per nepotes descendere, ac lineam sanguinis mei ducere, ac proinde me alienam illi non esse.* Tum ad omnes Ancillas conversa: *nec*, inquit, *vos, ùt decebat, Dominam vestram unquam honore aliquo prosecutæ estis; itaque habete vobis Infantem! ego jam non ampliùs redibo, tu* (nutricem appellat) *curam habe pueruli, gratus erit, cúmq; adoleverit, meum illi erga se amorem inculca, ac dicito ex hoc loco* (simul manu parietem signabat) *ad eum me venire,* &

Imago albę Dominæ, ejúsque vera effigies.

De nomine Perchta.

Epit. hist. rer. boh. l. 2. C. 13.

Albæ Dominæ indicio Thesaurus repertus.

Ira albę Dominæ ob infantem sibi ereptum.

& hâc recedere solitam; vix ista dixerat, in illum parietem ingressa, ex oculis evanuit, neque unquam ab eo die infantem revisit. At *Petrus Wok*, cùm hæc à nutrice juvenis accepisset, quò pertinerent, diu non intellexit, donec senex fratre *Wilhelmo* mortuo, fortasse novo aliquo indicio admonitus, parietem illum, quem *Alba Domina* subire semper erat solita, fodi jussit, grandémque ibi latentem *Thesaurum* invênit; ex quo deinde An. 1611. *Passaviensi Exercitui*, qui ob negata stipendia tumultuabatur, & *Bohemiam* hostiliter ingressus erat, *Cæsari Rudolfo* mutui nomine id à *Petro* petente, aliquot centena millia numerata sunt, & persolutis omnibus stipendijs Exercitus dimissus, ùt ex historia eorum temporum datur intelligi.

§. IV.

De dulci Pulte, quam Alba Domina pro pauperibus, & subditis quotannis parare instituit.

Ad dulcem Pultem homnū multa millia conveniunt

CElebratur omnium sermonibus in *Bohemia* convivium, quod à Gubernatore *Domûs Hradecensis, Novodomi*, atque etiam *Telczij* subditis, & pauperibus quotannis in hebdomade majori, *feriâ quintâ in Cœna Domini* ab immemorabili tempore apponitur (dulcem pultem appellant) ad id Convivium tanto numero affluunt ex tota vicinia collecti *Pauperes*, ùt minimùm *septem* hominum millia, aliquando etiam *novem*, *& decem in Arce Novodomensi* convivarum pauperum numerentur, ùt ipse non semel spectavi. Humi consident per duodecim, quasi per contubernia, distributi in amplissimis *Arcis Novodomensis* areis in impluvio (quæ enim habitatio omnes caperet?) ac nè quid turbarum oriatur, numerantur *Mensæ*, & sui singulis *ministri* apponuntur, imò jam pridem appositi sunt, qui cibos adferant, & potum ministrent, Œconomiæ herilis *Præfecti, Capitanei, Burgravij, Scribæ*, & quocunque nomine, aut munere insignes (quorum magnus est numerus) tum *Magistratus Urbicus*, ac cæteri honoratiores Civium; plerumque ipse *Gubernator loci Dominus* cum hospitibus Illustrissimis pompam ferculorum præit, & lancem primam deferens agmen ducit; & quia vix fieri potest, ut tanta multitudo uno simul loco, ac tempore vesci possit, non plures, quàm area capere possit, convivæ admittuntur; quibus satiatis, & per posticam Arcis partem dimissis, novi rursus inducuntur, donec pasti omnes consurgant, nullúsque pauperum supersit pascendus: Fercula hæc sunt: *Panus* primùm (libonem dicunt) justæ magnitudinis, facilè trium librarum; *jus liquidum* ocellatum butyro, saporis optimi, ex cerevisia, vel alio cocis noto obsonio decoctum; tum *interanea piscium*, copioso butyro perfusa; deinde duplex ex *carpionibus cibus*, & tandem *puls* illa *dulcis*, seu illa ex pisis, seu panico, seu ex lente, aut quocunque alio leguminis genere confecta; olim admixtum *mel* fuisse, nomen ipsum ostendit; *Cerevisiæ tenuis*, quantum poscunt; adduntur *spiræ* ex simila (libi genus) numero septenæ. Notavi ipsemet ex proximo dum adessem, plurimos convivas, maximè pauperes, quę auferri domum possunt, auferre; itaque *ollis duabus* instructi adveniunt, *& Carpionum duas partes*, etsi conditurâ diversas, in alteram ollam injiciunt, in alteram *cerevisiam* infundunt, reliqua omnia, quia dividi non licet, ùt jusculum, interanea, & pultes, communiter, seu cum alijs vescendo absumunt. Narravit mihi, eâque liberalitate gloriabatur, *Excellentissimæ Familiæ* id temporis *Guber-*

Convivium Pauperum.

bernator Ferdinandus Comes Slavata, hoc convivio Pauperum aliquot cerevisiæ cocturas, & piscinas exhauriri. Jam cænâ (vel si lubet prandium appellare) finitâ, de institutione, & Institutore, seu authore dicamus: Memini sæpe me à varijs rogatum, quis meus esset de hac Institutione sensus, & quem instituisse crederem? respondebam primùm: *Pietatem Majorum*, tam gratæ DEO beneficentiæ in pauperes sinè dubio originem dedisse; at, cùm premerent, & annum, & nomina sibi indicari vellent, nimirum ad ignorantiæ confessionem adductus, silebam: ergo adjuvante *Loci Domino*, quem paulò antè dixi, *Comite Ferdinando*, & qui ditionum omnium rem familiarem *Regentis* nomine administrabat *Samuele Carolide* Viro diligentissimo, & Antiquitatum ejusmodi inprimis studioso, *Veteres Archivi* chartas excutere aggredior. Invêni primùm omni anno mentionem *Dulcis Pultis* fieri, & quantum in eam tot millium Mensam expositum fuisset, annotari accuratissimè; origo nusquam, nec ulla litera, quâ authenticè obligatum ad has Epulas faciendas *Dominum* demonstraret; sed hæc tempore, & incendijs perire potuerunt: nam consvetudo ipsa tam antiqua, satis ostendit, sinè causâ nec inchoari, multóque etiam minùs tamdiu retineri potuisse. Ergo spe literarum amissâ, *Senes*, quicunque ætate cæteros omnes anteirent, advocari *Comes* jussit; diversi interrogantur, quid unquam de origine hujus convivij à majoribus suis audîssent? erant inter hos nonagenarij, & centenarij senes; nè longum faciam: omnes propè in eandem sententiam respondêre, quod à Senibus, & Patribus accepissent: fuisse olim *Matronam Illustrissimæ Stirpis*, cui *Pupillorum Dominorum de Novadomo* tutela commissa fuerit, eam, quòd

Origo dulcis pulticulæ quæsita.

Vidua foret, & viduali habitu incederet, *Albam Dominam* appellatam, eandem affirmâsse majores, quæ aliquando in Arce compareat; eam igitur *Arcem Novodomensem* exstruere cœpisse, multósque annos in eo opere consumsisse, cum magna subditorum omnium molestia in vallis effodiendis, in Turribus excitandis, in advehenda calce, lapide, arenâ, cæterâque materiâ, toto denique Arcis tam vastæ ædificio absolvendo; sed eam benignè subditos appellare solitam, & ex fine operis brevì futuro solari, pretium repræsentare, & præsente pecuniâ laborem solvere: *Laborate*, ajebat, *pro Dominis vestris, fideles subditi, laborate! ubi Arcem perfectam habuerimus; ego vobis, & omnibus vestris dulcem pultem apponam!* (phrasis hæc erat Antiquorum ad Epulas invitantium) Arx tandem absolvitur (quod factum in *Autumno* ipsi dicebant) & *Domina* factæ promissionis rea magnificis Epulis subditos omnes accepit, & inter prandendum insuper, *ùt* inquit, *memoria vestræ fidei, & amoris in Dominos perpetuò perennet, Anniversarium hoc Epulum habebitis, & in seros nepotes facti vestri gratia extendetur.* At postea (addebant) commodiùs visum Dominis ab Autumno Epulas hasce ad diem, & memoriam *Cœnæ Christi ultimæ* transferre, quo nimirum Pauperes alioquin à Christianis ditioribus tractarentur; eam mutationem diei, antiquissimam non esse, & vix centum annos superare. Hæc illi Senes, memorabant: ex quibus omnia, quę nuper de *Albæ Dominæ* genere, nomine, & vita diximus, clarissimè confirmantur, satisque elucet caussa, cur Epulum illud pauperum, & subditorum tam ardenter, & quasi ferventer propugnet; nimirum rerum suarum satagit, beneficium suum tuetur, & esse cupit æternum.

Promissa dulcis Pultis ab alba Domina subditis.

CA-

CAPUT XVI.

Albas Dominas in pluribus Bohemiæ locis apparuisse, & apparere. Virgineum Spectrum Perensteinij. De Spectris quibusdam, Lemuribus, & Larunculis; Eques Bechinius malè ab his acceptus. Dæmonum volatus Cuttnæ, & Exercitus obsidet Zatecium. Caroli IV. nocturnus Pragæ terror.

NOn potui rerum scribendarum multitudine superante, uno Capite (ùt volueram) omnes *de Spectris* narrationes complecti, adeóque novo Capite inscripto, claritatis gratiâ, argumentum dividam in partes.

§. I.

Quibus præcipuè in Arcibus Albæ Dominæ apparere dicantur, & de Spectro ad Ssvvihovium.

Forcin Viridar. Philosophic. lib. de Ran.

Cùm nulla in orbe domus sinè luctu, & comploratione diu stare possit, atque ùt in *Creta* quocunque loco terram moveris, *Cupressum* protinus gigni tradunt, perinde ubique, & in omni loco *Luctus*, & *plurima mortis imago* occurset, nósque ipsi mortem feramus in ossibus, & mors simus, ac fiamus, mirum non est spectaculum hoc triste sæpius oculis offerri, præsertim, cùm mortis instantis admonet DEUS, quod in maxima Divini beneficij parte ponendum est: *Ssvvambergenses Proceres ab Alba* itidem *Domina*, quæ in Arce vetustissima *Kraselovv*, vel *Ssvvamberg* apparere, *mortis* admoneri solitos accepi, eámque *Albam Dominam* ante mortes postremorum ex ea gente Fratrum apparuisse, qui tum erant in eorum obsequio, narrantes audivi; an etiam hodie ad hæredes hoc *Privilegium* extenderit *Divinitas*, non habeo dicere; sunt tamen qui affirment.

AlbaDomi na svvambergensis.

In Arce *Berkarum*, & *Lippæorum* pervetusta New Schloß / Nowý Zámek / hodiéque *Albam Dominam* videri constat, ejúsque *Albæ Dominæ*, quæ mortua Arcem obit, & oberrat, Effigies genuina prorsus in *Tabula* depicta, monstratur in pariete pendens. Habeo religiosū virum authorem, qui se tum puerum præsentem adfuisse, & vidisse affirmat, cùm virgines quędam ancillæ à meridie arcem ingressæ puellari petulantiâ, *Imaginem albæ illius Dominæ* invicem ostentarent, & cachinnarentur, subito strepitu exorto diffugisse, ultimámque earum in fuga deprehensam, vi occultâ (nam neminem videbant) per togam, quæ elevabatur, retentam, & vociferantem, ægrè tandem dimissam ex manibus.

AlbaDomi in Neuschlos.

E. H. S. J.

Arx deserta *Tollenstein* (quę multos continere *Thesauros* putatur) habet *Albam Dominam*, quam aliquando prospectantem è fenestris viatores mirantur, & salutant. Quod nunc de *Alba Domina* certis in locis apparente diximus, id de *Religioso Spectro* in Cœmeterio Ecclesiæ è regione *Arcis Ssvihoviensis* narratum à pluribus oculatis testibus accepi: vel ipso meridie *Monachus* spectatur, aliquando jam *Ecclesiam* ingrediens, jam rursus *Cœmeterium* obiens, rursus quasi aliquem expectaret ad sacra, è *Cœmeterio* foras prospectans; aliud nescio; rem contestatam narravi.

AlbaDomi na in Tollenstein.

Ad Sswihovium Monachus.

§. II.

De Virgineo Spectro in Arce Perensteinensi.

M.S. P. Wenceslai Joannidæ S. J.

OB argumenti similitudinem, & quia ab eo, cui videre contigit, rem narratam accepimus, in *Moraviam* perparvo itinere deflectemus: Venerabilis Pater *Joannes Drachovius Trebonensis* è Societate nostra Vir Apostolicus (qui fœlicissimè aliquas *Bohemiæ* partes peragravit, & post Annum 1626. religionem Catholicam varijs in locis, præcipuè *Milini*, circumque ea loca, prædicando percurrit, tandem in *Moraviam* descendens, plurima hæreticorum millia ad Catholicę Ecclesiæ gremium adduxit) narrare solebat, se *Perensteinium* (arx est celeberrima, cum amplissima ditione, quam *Pater Drachovius* totam Christo lucrifecit) cum Regijs mandatis venisse, datum hospitium sibi in Arce fuisse; primis statim diebus, innatâ omni hominum generi curiositate sciendi, obire arcem cœpit, turres conscendere, inspicere cubicula, & viciniam totam ex alto despectare; cùm in eo maximè esset, ac superiorem *Arcis* partem lustraret, en tibi è conclavi quodam *mulier Virginis os, habitúmque gerens*, eleganter adornata, cum fasciculo clavium egreditur; *Pater Virginem* aulicam esse ratus, appellat humaniter, illa consistit; ait *Pater: se hospitem adesse, ut in Catholica Religione subditos informet, offerre se obsequia sua Spiritualia, nihilque omissurum officij.* Ad hæc *Virgo* blandissimè arridens, & prequàm modesto vultu, quasi verecundiâ silentium imperante, pro responso curvatis poplitibus, ùt fœminæ solent, maximam honoris significationem ostendit, atque è vestigio discessit. Pauci abierant dies, cùm rursus *Pater* ad concionem dicturus, quæ scripserat, commendabat memoriæ, ac nè quis obturbaret, solitudinem quærebat; en rursus eandem *Virginem* in pergula stantem incidit; sparsos per totum vultum capillos promiserat, aut permiserat, quos pectine solicitè discriminabat; ubi *Patrem* adesse, quasi ex improviso animadvertit, capillos rejecit in tergum, séque agnoscendam dedit; *Pater*, qui naturæ severioris semper est habitus: *Die Dominico*, inquit (nam is erat dies) *nimia ornatûs cura non decet; satiùs est animam ad Divini verbi auditionem pijs precibus comparare.* Illa quasi dicto audiens esse vellet, statim pectinem abscondit, & manu ad os relatâ, caput reverenter submittens, abivit. Exinde *Pater ad Ecclesiam* (quæ ibi tota albo marmore constat) ex arce descendit; Divina peragit, concionatur, circumlatis oculis *Virginem* illam abesse indignatur, & ad arcem reversus, coram *Arcis Præfecto* quæritur; domesticos, quos prælucere maximè bono exemplo oporteat, absentare se à sacris; *Præfectus Virginem* sibi describi postulat, qualis, & ubi visa fuisset, tum primùm patuit *Virgineum* illud *spectrum*, quod ab immemorabili tempore circumiret, visendum se obtulisse *Patri*, atque ità indignationi risus successit. Tertiam de eadem *Virgine* narrationem, cùm in illa arce hospitarer, accepi, sed non ejusdem, atque prior fuit authoritatis, quippe ab janitore Arcis auditam: fuisse inter conservos sæculi hujus initio, qui cùm ab alijs audîsset formâ elegantissimâ *Virginem* aliquando apparere, jurârit: se Virgini illi ubiubi primùm occurrerit, osculum vel si nolit, impressurum; dehortabantur cæteri, & denunciabant periculum, ille tamen jurabat; paucis pòst diebus probè potus obviam habet *Virginem*, ruit in amplexus continuò, nec illa recusare visa, medium hominem tam arctè complexa est, ut amplexu illo intempestivo amatori animam eliserit.

Ven. P. Joa: Drachovius Vir Apostolicus.

Virginis spectrum Patri apparet.

Improbum amatorem Virginis spectrum occidit.

§. III.

Nocturni Lemures, & spectra, Trebonæ, Crumlovij, Giczinij.

Spectrum in Arce Trebonensi.

NArraveram superiore Capite, *Trebonæ, & Crumlovij, Albam Dominam* aliquando aspectabilem se offerre; hæc, quæ mox adferam, prorsus ad *Albam Dominam* nihil pertinent. *Trebonæ* inprimis non procul *Palatio*, conclave visitur angustum cum fornice invicto ignibus, ideóque *Tabulario, & Archivo* designatum; hodie, nè literam quidem inveneris, foruli tamen, loculamenta & arculæ adapertiles, & quæ extrahi possint, perseverant. In eo igitur conclavi, quod dicebam, nocturno labore *spectrum* aliquod continenter occupatur, & quasi ad Actionem aliquam forensem, quod quæritur scriptum inveniri non posset, excutiuntur omnia, cistulæ extrahuntur, intruduntur, magno semper metu vicinorum. Res, quam narro, itâ est contestata, & omnibus nota *Trebonæ*, ut nihil esse notius possit, auditúrque procul, ùt nocte fieri solet, ille tumultus. *Patres nostri*, qui ex *Collegio Novodomensi* frequentiùs invitante *Illustrissimo Gubernatore Barone ab Eckersdorff Trebonam* ventitabant, in conclavibus vicinis pernoctare solebant, & ad strepitus illos pallescere: quos sæpius narrantes audivi, præsertim *P. Christophorum Pezeldum.* Ego ipse in rem præsentem veni: nam etsi *spectra* plerumque contemnam, & ad vim illam animi, quam *phantasiam Græci* appellant, quæque timore ad aliquid terrificum fingendum excitatur, simulachra illa *spectrorum* referam; contigit, ut circa An. 1657. cum *Hispano Barone Don Martino de Paradis, Districtûs Bechinensis Capitaneo Trebonam* venirem. Ut alia omittam omnia, vespere ad quietem capiendam ad conclavia *Jesuitarum* (itâ vocabant duo illa *Archivo* proxima cubicula) deducor. Archivi conclave ipsum famuli aperiunt, quod ego priùs lustratum firmissimè claudo, illísque abeuntibus, in vicino conclavi me ad somnum compono. Duæ vix intercesserant horæ, jam in *Archivo* tumultus maximus, laborem solitum nescio quis auspicatur, trahit, & vexat cistulas, libros excutit, ac sæpe velut fera quædam curvis ungvibus portam ad me ducentem perfricare, & necquicquam aperire conatur. *Mihi frigidus horror membra quatit*, denique quia nullam ampliùs quietem sperare poteram, consurgo, & raptis temere pulvinaribus, in tertium abinde conclave discedo, & pulvinaribus in medium conclavis humi projectis indormio, nemine usquè in claram diem somnum turbante. Benignam postea risûs materiam ex me sibi fecit *Illustrissimus Gubernator*; at ego alterâ nocte alium procul inde locum quæsivi. Quid istud *spectri* sit, divinare non possum; scio id tantùm: *Theobaldum Hock, & Wenceslaum Brzezan* (quorum ille *Familiæ Rosenbergicæ à Secretis* consilijs diu fuit, hic ab *Epistolis* scribendis) cùm falsum quoddam instrumentum (ut dicunt) confecissent, & fallacibus sigillis munivissent (quo instrumento tota *Rosenbergicæ Domûs hæreditas ad Ssvvambergicos*, velut ex pacto vetere devolvebatur) jubente *Cæsare Rudolfo*, velut *falsarios* (sunt tamen, qui innocentes fuisse scripserint, ac revera pactum ejusmodi intercessisse dicant) damnatos; *Wenceslaum Petro Rosensi* apud *Cæsarem* agente, carceris loco *Archivum Rosense* habuisse, in quo clausus annis aliquot, omnes *Rosensium lites, gesta*, & literas ordinavit, quem ejus laborem, licèt ex parte aliqua tantùm, venisse in manus meas, lætor & glorior. *Theobaldus Pragæ*, ut narrat *Carafa* carceribus clausus, omnia pro ejus libe-

Capite plexi duo Rosenbergicæ Domûs.

Carafa in Germ. sacra.

...spectro ...festari ...riptorem ...ontigit.

liberatione moventibus hæreticis, magnis motibus postea caussam dedit.

Crumlovi-ense spe-ctrum Dæ-moniacum.

Crumlovij in suprema Arcis antiquę fabrica, *infernale* (ùt ità dicam) *spectrum* aliquod apparere solitum ante multos annos accepi, modò bovis, modò draconis flammas vomentis specie, aliisque terrificis monstrorum igneorum imaginibus objicitur, obvios malè multat, neque ullis sacris, & bonis verbis, ac nominibus in officio retinetur; & profectò tristissima est illa Cubiculorum series, & vix sinè horrore vel meridie aditur, in quibus sceleratissimus ille maximi *Principis filius Nothus Julius* amore, & furore amens, quondam habitavit. Monstrantur hodiéque (ùt ipse hisce oculis vidi) scelerum vestigia, *& mulieris puellæ* (quam amatam, & vitiatam, pugione in cor adacto, ex fenestra præcipitem dederat) *cruor* in pariete, solóque malignè translucet. Sunt alia scelera, quæ nunc condonantur, & alteri loco servantur. Sed dedit improbissimus *Juvenis* pœnas in ijsdem cubiculis, ùt ferunt, imperio *Parentis* sui justè interfectus.

Giczinense spectrum.

Gitzinij notâ Civitate execrabile quodam in loco *spectrum* oberrat, conterrétque, & sunt ea de re multæ apud Senes narrationes. Me *Gitzinij* degente, cùm *Juvenis* quidam pernoctare in conclavi illo ausus esset, propè erat, ut ab illo *Spiritu* necaretur; certè sangvine juvenis jam adulti, quem post se trahebat *spectrum*, parietes, scamna, & solum omne crudelem in modum immaduerunt. *Juvenis* altero mox die, horrore fortasse, *Gitzinio* profugit, & ex oculis amissus est. Alterum ibidem, sed in subterraneo loco *spectrum* apparere solet cum texto ex tela collari, *Prædicantium*, quos vocant, habitu; ab eo id accepi, cui non semel spectandum se dedit, idémque mihi omnia vultûs, lineamenta, canitiem, & cui similis videretur, descripsit; vidêre eundem illum *Senem* Religiosi Viri plures, diversis temporibus, ut ea res in dubium vocari non possit.

§. IV.

Vir Nobilis Bechinius, contactu spectrorum totus unâ nocte calvescit. Chartarum folijs lusêre mortui. Spectrum Equitis cataphracti ad Novam Domum.

Chanowsky in Vestigio Boh. Piæ C. 10.

QUod sequitur, fide & authoritate Ven: & Apostolici Viri *P. Alberti Chanovvsky* nixus adjicio, qui & à fide dignis acceperat, & eum ipsum, quocum res acciderat, de facie nôrat: Notum est omnibus, ante *Ferdinandi II.* tempora Religionem Catholicam in *Bohemia* proculcatam, & pessimis modis ab hæreticis tractatam, & in religiosos viros, eorúmque ditiones præcipuè factum impetum: *Milevvsko*, seu *Milovicense Præmonstratensium Cœnobium* jam inde à *Taboritarum* temporibus occupatum, ad profanas manus devenerat, & velut alia quæcunque ditio vendebatur, emebatur, & mutabat Dominos. Sæculi hujus initio circa An. 1600. *David Bechinie* ex Equestri, & antiqua *Bohemiæ* nobilitate ortus, sed idem hæresi corruptissimus, *Cœnobium* illud desertum, totámque unà amplissimam *Cœnoby* ditionem tenebat; audierat ille sæpe à narrantibus, in ijs *Cœnobij* ruinis, ubi adhuc aliquot cubicula perstabant, obire *spectra*, terrorem noctu spargere, gemitus audiri; homo, qui nihil divinæ fidei tribueret, humanam etiam in dubium revocabat; denique in cubiculo maximo *spectris* illis plurimùm obnoxio, sterni sibi lectulum jubet. Nocte mediâ tumultus excitatur, evigilat, adest copiosa *Religiosorum hominum*, qui

De Davide Bechinio mira narratio.

per

per paria distingvebantur, multitudo; adornatur *Processio*, ùt mos est, canitur, & præter lectum vigilantis *Domini* ducitur; at simul quoties ad jacentem ventum, per ordinē quisq; caput involabant, & crines vellebant, donec (non humanum factum!) calvum omnino, & ut sic dicam, implumem relinquerent. Rem omnibus notam eo tempore fuisse, ridérique solitum *Bechinium*, ac nunquam quoad vixit, recrevisse illi, quos amiserat crines, idem *Scriptor* affirmat. Quid illud *spectrorum* fuerit, quæ sibi ex homine ludibrium facere voluerint, in medio relinquo; id tamen certissimum est, ac narrationibus, & omni fide dignissimis exemplis, ac testimonijs compertum: in desertis Arcibus, ac Cœnobijs, plerumque nocturnos *lemures* habitare, nec audiri modò, sed etiam spectari. A Viro religioso, gravi, & circumspecto, certè, nullis alioqui imaginibus, & terriculamentis phantasiæ subjecto accepi (locum non nominabo; satis est dicere, *Cœnobium* olim stetisse certi ordinis Religiosorum, quod postea *Societati nostræ Pontificum, & Cæsarum* voluntate transscriptum est.) Cùm igitur Religiosus hic Vir in Penuaria cella pro officij sui munere (quippe *Collegij nostri promus condus*) usquè ad multam noctem secandis in diem crastinum carnibus, aliísque ejusmodi negotijs occupatus hæsisset, opere jam perfecto, fiscinâ in humeros sublatâ, carnes in culinam, ut per noctem in aqua permadescerent, ac teneriores fierent, deferebat. Transeundum erat per hortum, & via penes ipsas fenestras ad terram (ubi olim vetus *Cœnobij ædificium* steterat) ducebat; videt lucem in cubiculo, quod jam in *Scholas* Majores nostri converterant; miratur id noctis aliquem in cubiculo deserto morari; fenestram afforis aperire tentat, aperitur facilè: en tibi, ad candelæ lumen *tres Religiosos* in habitu sui ordinis conspicit truci aspectu ad *Mensam* quandam sedentes, & *chartarum folijs*, ùt fieri apud otiosos scurras solet, ludentes. Exhorruit nimirum, & illa ludionum scena momentò ex oculis evanuit; *Noster* plenus terrore, & consternatione propere se spectaculo subduxit. *Locum* ipsum, *Ordinem* sacrum, *tempus & annum*, quo id contigit scio; *Virum* ipsum, qui ludentes deprehenderat, commemorantem audivi.

Spectra chartarum folijs ludentia.

Mirabile *spectri* genus, non æquè tamen omnibus obvium, & aspectabile ad *Novamdomum Bohemiæ Urbem* aliquando viatoribus occursat, itinere illo, quod est inter duas *Ecclesias* propè suburbanas, *S. Jacobi* scilicet, & *S. Catharinæ*. Redibam ante circiter octodecim annos *Sobieslaviâ*, nocte jam concubiâ, comitante *D. Joanne Sumsar* Viro primario, consulari, & doctrinis omnibus, etiam Theologicis exculto, qui mihi sanctè (ùt erat probus) affirmavit, sibi in hac via, non semel *Sobieslaviâ* (quæ erat Viro Patria) redeunti, occurrisse *Equitem* grandi *Equo nigro* frementi insidentem, totum à capite cum ipsis pedibus, & vestigijs cataphractum, plumatâ galeâ, succinctum ense, aliísque armis probè instructum, cataphracturam ipsam politissimam, ùt & galeam lucentem à lęvore multis in locis inauratam fuisse, ut dubitari non posset, magni alicujus herois, aut Principis Personam sustineri; *Equos* suos currules illius occursu perturbatos, at ipsum *Equitem* à se salutatum toto capite semper annuisse, & innoxium præterequitâsse silentio. Citabat Vir peramicus alios quoq; testes, quibus idem *Eques* sæpius occurrit; ego tum nihil tale occurrisse nobis gavisus, *Urbem* intravi.

Spectrum Equitis cataphracti.

§. V.

De Laruncnlis, infantûm ad instar, flentibus, & ridentibus. De Montanis dæmunculis. Volatus Cacodæmonum Cuttenbergæ. Zatecium Civitas à Dæmonibus obsessa. Rex Artuß. Dæmones concionabundi.

Superstitio anilis de Laribus.

VArijs, mirísque modis *malos genios* hominibus illudere pro comperto habetur, & cui deesse possent exempla? superstitiosum quarundam Vetularum genus *Lares* sibi demerendos sumit; præcipit cavere, nè in *pervigilio diei Veneris* (nisì fallor) *Mensa* vacua relinquatur, *Lares* scilicet illis reliquijs vesci. Memini me puerum, cùm *Ancillæ nostræ* post Cœnam diei Jovis, nescio quid tale reliquissent *Laribus*, farinam totâ mensâ sparsisse, ac manè *felis domesticæ* vestigia, & pedum vaginulas demonstrâsse; hic illis *Lar* fuit. Attamen *Larunculos* illos aspectabiles nonnunquam venire ad suos, & coli velle, nimis quàm certum est. In Oppido quodam (nomen consultò non addo) Domus erat, in qua *Larunculi* illi regnabant; duo formosissimi pueri, quasi quinquennes, pedibus, & manibus innexis ludibundi, & ridentes propè diebus singulis spectabantur; *Erotem, & Anterotem Philostrati* dixisses. Colebantur à domesticis religiosè, & *Sancti Tutelares Angeli* putabantur; illi vicissim, ut gratos se præstarent, Equos pectebant, Boves, oves, Anseres, gallinas curabant, ut omnia juxta votum hospitæ sana, fæcunda, & ad invidiam omnium vicinorum formosa evaderent. Res ad me, qui tum in arce apud amantem mei *Comitem* versabar, defertur; accessi domum, rem omnibus domesticis notam audio; diu mihi laborandum fuit, ut persvadere possem, *malos Dæmones* esse; utilitates ex ijs commemorabant, nihil mali agere, *flere* tantùm, si quid immineret mali, *ridere* ad ventura bona. Jussi, ut me vocarent, ubi iterum advenissent; venêre, advocor, ante ingressum amittuntur ex oculis; denique sacris amuletis fugati desierunt apparere, & honoribus Divinis, quos affectare videbantur, sunt dejecti.

Larunculi duo Daupoviæ.

D.

Philostr. senior in imaginibus. in Erote.

De *Fabrellis domorum*, qui in parietibus ad numerum incudem tundunt, dixi libro primo; ibidem etiam eorum *Dæmonum* fecimus mentionem, qui pumilo corpore, sed senili, & caperatâ fronte, barbis plusquam philosophicis humum verrentes illudunt *fossoribus*; de quibus multæ sunt apud *Theobaldum*, *Agricolam*, & alios qui de fodinis agunt, narrationes. Quod ad fabrellos: *Christophorus Arnoldus* Vir clarissimus, omnibus illustribus disciplinis, etiam Orientalium lingvarum peritiâ clarus inprimis, publicus Noriberg æ Historices, Poëseos &c. Professor (datis ad me An. 1679. 8. Augusti humanissimis literis) narrationem meam exemplo, & authoritate suâ stabilivit; cujus hæc sunt: *fabrellos in parietibus Domorum, vermes ligna rodentes non esse, mecum rectè pernegas; quos ante trimestre hoc temporis spatium in Vidui cujusdam ædibus, velut testis audivi in corbe subtili vimine colligata, atque perspicua; aurem applicui à pariete removi, manu prætuli: cessavit malleolus donec reponerem. Altero autem vel tertio die in patina stannea dum cœnarent, omnibus conviventibus domesticis, rursus iterúmque exaudiebatur. Anno superiore ferè idem accidit antequàm uxor nunc defuncta ægrotaret. Idem ex Amico audivi, eosdem ictus in vitreo poculo sentiente; nono pòst filiolus fato concessit.* Hæc ille Vir doctissimus.

Fabrelli Domorum.

Theobald. l. de Arcanis natu. Agricola l. de subterraneis.

C. 16. Miscel.

Fabrelli præsagi malorum.

Cutten-

Cuttenbergæ An. 1509. in fodina celebri, quam *Ssmytnam* dixère, *mali dæmones* laborem auspicati, multos dies, ac noctes fossionibus occupati foris audiebantur; præsagium id fuisse *mortis fossorum*, qui pòst in ea fodina extincti sunt, affirmat *Cuttnensis historia*. Annis pòst decem in Septembri narratur ibidem, magno numero *dæmones* varijs ex locis, diversis formis, per aërem volitantes visos à Civibus.

[S Nicolai ...achnian.]

[...xercitus ...æmonum.]

Longè admirabilius est, quod in *Annalibus Bohemiæ* ex vetustis monimentis recitat *Hagecius* ad A.D. 1201. paulò antè Paschatis solennes dies, occidente Sole, ante Urbem *Ziatecium* numerosum militum Exercitum apparuisse, castráque velut obsessuros circa Urbem fixisse. *Senatus* re cognitâ vocari *Cives* ad arma jussit, & *Urbem* suis locis defendere; interea ex turribus, & propugnaculis visebantur hostes armati, & ad obsidionem comparati; exploratum missi duo *Hrobek*, & *Ssyba* referunt vim parari, obijsse se universum Exercitum hostium, interrogare non ausos, copias *Equitum*, & *Peditum* esse maximas, *germanicâ* alios, alios etiam *bohemicâ* lingvâ loqui. Nocte vigilando in summis terroribus exactâ, manè trepidi *Cives*, quid hostes agant, prospectant, nullus usquam comparet, mittunt iterum, qui explorent, hostis nullus; Urbe denique *Cives* egressi quàm plurimi, nihil omnino mutatum in campis, ex *gabalo* solùm *reum*, qui pendebat, dejectum esse, & ad salicem reclinatum invenerunt! Ad mali *Dæmonis* fallacias, & præstigias & illud arbitror pertinere, quod idem *Hagecius* ad Ann. 1445. de *Rege Artuß in Villa Stadiensi ad Bilinam*, apparente commemorat: venisse videlicet in vere ejus anni augustâ & regiâ formâ senem ad *Villam Stadicensem* sex Viris comitatum, ex quibus quatuor prolixâ barbâ Seneciones, primo illi Seni (quem *Regem Artuß* vocabant) à consilijs se esse jactabant, sextus velut à commentarijs annotabat Oracula, quæcunque *Rex Artuß*, aut ejus consilium pronunciasset; servum quoque adduxerant, qui in ligneis lancibus & poculis cibum & potum, cùm tempus posceret, ministrabat. Nemo unde venissent, aut quid sibi vellent percontando à Senibus exsculpere potuit, sedebant in cespite, in coryleto *Przemislai Bohemiæ Ducis* velut magnis de rebus agentes. Vulgatâ per viciniam Senum apparentiû famâ, accurrère mortales plurimi, & interrogationib⁹ fatigabant; illud tantùm cognitum est, aliud nihil: *Regem Artuß vocari, regnasse in transmarinis partibus, à DEO Regem Bohemis esse destinatum, eóque regnante aurea Przemyslai Ducis tempora*, Bohemiæ *reditura*. *Joannes Smirzicius Raudnicij Dynasta* missis satellitibus comprehensos ad se jussit adduci, cúmque aliud nihil ab ijs exprimi posset, per dies aliquot reclusos bene tamen & liberaliter habitos, tandem *Regem Artuß Pragam* Amico suo *Pessikoni de Kunvvald* misit, consiliarios retinuit tantisper, deinde barbis resectis diversos expulit; quorum primus cùm *Smirzicij* manum valedicendo teneret, *malè*, inquit, *egisti nos inhonorando*. Alter *Deus nos vindicabat, Tu pœnam expecta*. Tertius: *octo vitæ annos amisisti*. Postremus: *tu barbam demessuisti nobis, tibi caput demetetur*. Quæ omnia ut prædicta sunt, evenisse, *Joannis Smirzicij* mors, quæ in *Ænea Silvio* narratur, ostendit. At *Regem Artuß Pragæ Pessik*, captus morum simplicitate, & misericordiâ hominis à Dæmone illusi benignè habuit, ac tandem aureo Numismate donatum dimisit; cui *Pseudoartuß Smirzicio*, inquit, *mei Consiliarij malo malè precati sunt, ego tibi bono Viro, & mei amanti bene precor*; simul discessit, & nunquam postea apparuit, neque ullis quæstionibus rescire licuit, quam viam tenuerit, & utrum suos invenerit. Tristius multò atque etiam periculosius exemplum idem *Hagecius* ad An. 1176. commemo-

Rex Artuss Stadicij.

De hoc coryleto vide C. seq. §. 2.

In hist. Boh.

In Anna: Boh:

morat: cùm enim ex Gallia *Waldenses, Pauperes de Lugdano, Picardi, &c.* in Bohemiam penetrassent (qua de re in *Epitome* nostra multa leguntur) & in specubus, ac subterraneis locis continerent sese, omni genere libidinum & subationum maculosi, tandem, ut nihil ad nequitiam deesset *duos Cacodæmones Picardis* miscuisse sese, qui per vicos, & castella discurrentes conciones cogebant, & fœdissimos errores spargebant in populum, illum præcipuè: *nullum in hominum vita censeri posse peccatum.* Diu hoc illis concionandi munus ibat sub manum, donec *Weselensis Parochus* (nomen Hagecius non addidit) Vir à sanctimonia celebris deprehensos disputando convicit, & sacris adjurationibus usus, hominum formas exuere jussit, & ad lares suos infernales præcipites ire compulit. De malo dæmone *Patavij* Anno sæculari, *de cœlo & beata vita* concionante admirabilis prorsus historia est, quam elegantissimis verbis, & lectissimis sententijs descripsit in suo *Thrasymeno Urbano VIII. Summo Pontifici* dedicato orbus quidem oculis, sed plurimis sapientior oculatis *M. Antonius Bonciarius*, quem *Homerum Italiæ Lipsius* appellavit. Sed hæc quia nihil ad nos mittamus.

§. VI.

De Spectro in Arce Pragensi, quod Carolum IV. Imperatorem conterruit.

Carolus IV. Imp. in vita sua edidit Marquard. Freche-rus.

Optimum Imperatorem, & *Bohemiæ* Regem, *Carolum IV.* cœlestibus visis aliquando dignatum, *spectrorum* etiam terriculamentis vexatum, ea, quæ in *vita sua* ipse narrat, ostendunt: *Illo tempore* (verba Caroli recito) *equitabamus, unâ dierum de Purglino in Pragam, volentes adire Patrem nostrum* (Joannem Regem videlicet) *qui erat in Moravia; & tardè venimus in Castrum Pragense ad antiquam domum Burgraviatûs, ubi mansionem per aliquot annos feceramus, antequam Palatium magnum fuerat ædificatum: & nocturno tempore deposuimus nos in lecto, & Bußko* (Bohuslaus) *de Welharticz senior in altero ante nos: & erat magnus ignis in Camera, quia tempus hiemale erat, multæque candelæ ardebant in Camera, ità quòd lumen sufficiens erat, ac januæ ac fenestræ omnes erant clausæ. Et cùm incepissemus dormire, tunc deambulabat nescio quid per Cameram, ità quòd ambo evigilavimus, & fecimus dictum Bußkonem surgere, ut videret, quid esset. Ipse autem surgens circuivit per Cameram quærens, & nihil vidit, nec quicquam potuit invenire. Tunc fecit majorem ignem, & plures candelas accendit, & ivit ad scyphos, qui stabant pleni vino super bancas, & potavit, & reposuit unum scyphum propè unam magnam candelam ardentem, potatione factâ. Tunc deposuit se iterum ad lectum, & Nos induti pallio nostro sedebamus in lecto, & audiebamus ambulantem, neminem tamen videre poteramus. Et sic respicientes cum prædicto Bußkone super scyphos, & candelas, vidimus scyphum projectum, & idem scyphus projiciebatur, nescimus per quem, ultra lectum Bußkonis de uno angulo Cameræ usquè ad alterum parietem, qui sic reverberatus à pariete, cecidit in medium Cameræ. Videntes hoc, territi sumus nimium, & semper ambulantem in Camera audivimus, neminem autem vidimus. Post verò signati sanctâ Cruce, in Christi nomine usquè in manè dormivimus, & manè surgentes, scyphum, prout projectus erat, in medio Cameræ invenimus, & nostris familiaribus ad nos de mane venientibus, ostendimus.* Hæc ex vita *Caroli IV.* quam *Frecherus* edidit, exscripsi, nè verbo mutato: nam mi-

Spectrum in Arce S. Viti in Domo Burgraviatûs.

mirum in modum me simplex Antiquitatis Oratio præ ipso *Cicerone* oblectat, præsertim *Imperatoris* tanti, cujus virtutes diu ignavissimi filij vitia sustentârunt.

T. G. Huic quod *Carolus IV.* narrat exemplo simile aliud (quod ætate nostrâ in Arce *Bohemiæ* notissima, *Sacerdoti* cuidam *è Societate*, viro gravissimo contigit) subjicere possem; sed jam scribere tædet ea, quæ ubique & legimus, & audimus; sunt enim infinita de *Spectris*, *& Lemuribus*, quæ si adferre velim, non tam me dies, quâm vita deficeret. Lege, si lubet *Hagecium* ad An. 878. 909. 991. 1029. 1080. 1081. 1093.

Exempla plura citantur.

CAPUT XVII.

Ex occasione Spectrorum, & præstigiarum, quas mali Genij mortalium oculis objiciunt; de Magicis artibus veterum Bohemorum, rariora adducuntur exempla.

Magia fuit summa Veterum Sapientia.

A *Spectris, Lemuribus, Laribus, & pallentibus umbris*, ut Virgilianè dicam, proximus ad *Magicen* gradus est, cujus tam studiosa *Bohema* gens antè quàm Christiana sacra susciperent, fuit, ut nihil, nisi *Dæmonibus* consultis aggrederentur, nihil sinè his authoribus, seu pace, seu bello, seu domi, seu foris, seu privatum, seu publicum patrarent; omnia referebantur ad Deos! tanta erat miseræ gentis cæcitas, tanta servitus, tanta Dæmonum Divinitatis nomen affectantium Tyrannis! summa sapientia censebatur, *familiarem esse Dæmonibus*, ritúmque eos advocandi, colendi, propitiandi didicisse. *Budecij* non procul *Welvvario* ejusmodi Scholas, in quibus *magicè* doceretur, apertas habuêre *Bohemi*, quas omnis Juventus, adolescentes, virgines, & pueri frequentabant; illuc à *Croco II.* Pragensi Principe, *Budecij* conditore, & magicis sacris deditissimo, tres filias ad discendum missas *Libussam*, *Tetkam*, *& Kassam* nostri annales significant, tradítque *Weleslavinus*: *Przemyslum* Stadicensis villæ Dominum puerilibus Annis *Budecij* condiscipulum *Libussæ* fuisse, & notitiæ, & amoris jacta jam tum inter eos quædam semina, quibus tempore maturatis (primi enim amores tenacissimè animis affiguntur) *Przemislaus ad Libussæ* conjugium, & ad *Principatum Bohemiæ* obtinendum vocatus ascenderit. Hanc *Budecensem Dæmonum Academiam* postea (ùt in historia narravi) Sanctissimi nostræ gentis Apostoli *Cyrillus & Methodius* in melius correxêre, & *dæmone* quodammodo in suis castris cæso, Magistros imposuêre, qui *Slavicas* abs se tû primùm inventas literas, ac deinde *Latinas*, bonásque artes cæteras docerent, & Christianis sacris initarent Juventutem, in quibus scholis auditorem fuisse *S. Principem Wenceslaum* scribit nepos ejus *Christannus*. Sed hęc diu pòst; ad institutum sermonem redeamus.

Hagek ad An. 680.

Weleslav. in Geneal. Ducum ac Regum Boh.

Budecensis Schola magica in sacram commutata.

Christannus in vita S. Ludmillæ.

§. I.

Sororum Kassæ, Tetcæ, ac Libussæ præcipuè, cum Dæmonibus familiaritas, artisque magicæ peritia.

Hagek ad An. 709. in Annal.

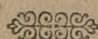
EX *Croci* parentis, & Magistrorum *Budecensium* pessimâ institutione, omnes *Magices* partes, *sorores* regiæ percepêre: *Kassa* natu maxima herba-

Kassa.

herbarum omnium vires didicerat, incantationes, & carmina, quibus pronunciatis morbos fæliciter averruncare sciebat, & quidquid amissum foret, ubi lateret, indicare quærentibus. *Tetka* tota cerimonijs immersa, ex Deorum cultu fælicitatem omnem pendère, & amicos habere Deos populum docebat, neq; alios coli, quàm *Silvarum*, *Aquarum*, *& montium Deos* svadebat. Tertia, sororum minima *Libußa*, consilio validissima, regnandi artibus à Patre *Croco* informata, & dum moritur, Populo commendata, cùm futura omnia, velut coram se posita intueri videretur, ac prædiceret, *Imperium* populo deferente accepit. *Auream ranam* gestare solebat manu, cujus aspectu incalescens quodammodo, absentia, & futura videbat, vaticinans, & oracula profundens, quæ decreto populi in philyris, & tunicis arborum notabantur; *Dea*, quam maximè colebat Libussa, *Klimba* dicebatur.

Tetka.

Libussa.

§. II.

Libußa PrZemyslum ex villa StadicZ conjugem, & consortem Imperij apellat; cui nominationi plurimæ præstigiæ, & magica intervenêre.

Libußæ imperium quantumvis justissimum post annos propemodum duodecim viri, & nobiles, qui conjugium ejus frustra speraverant, fastidire, & detrectare cæperunt; ergo *Libußa* Populi clamoribus, & nobilium jurgijs adacta, *Legatos* legit, & *Equum candidum* suum regio more instratum, auro & gemmis fulgentem jussit educi; *hic*, inquit, *itineris vestri ductor erit, hunc sequimini; hic vobis Aratorem in ferrea mensa prandentem, Przemyslum nomine, mihi conjugem, vobis Principem ostendet; vestes purpureas, mitram, & calceos induendo, & ornando Novo Principi (cujus Regia stirps quingentos septuaginta quatuor in bohemia regnabit annos) adjicio! ite! & redite feliciter!* sponte præeuntem *Libußæ equum* Legati decem numero sequuntur in equis; rectà ad ripam fluvij *Bilinæ*, ubi villa *Stadice* stabat, & ad agrum *Przemysli equus* contendit. Sedebat *Przemyslus* in stiva, & aratione nondum ex integro perfectâ, expositis in vomere (hæc erat illa *mensa ferrea*) caseo, & pane vescebatur. *Equus Libußæ* protinus flexis poplitibus ad *Przemyslum* vertitur, & cervicem etiam submittit, *Legati* velut signo dato ex equis devolant, & *Libußæ*, & universi *Czechorum* populi votis disertâ oratione explicatis, *Principem* lætis vocibus consalutant; ille nihil commoveri se passus, dum famem explevisset, consurgit, & pro responso stimulo colurno, quo antè usus erat, elato, *boves duos candidos*, qui proximè pascebantur in herba, virgâ colurnâ leniter admonuit, *ite*, inquit, *unde venîstis!* boves statim in altum sublati, ut agi à *dæmone* appareret, antrum quoddam proximum volatu subière. *Virgam* deinde *Premyslus* humi infigit, quæ punctò temporis viruit, & in ramos tres divisa, paulò pòst folia, atque etiam *nuces* produxit; ex his duo ramuli brevì spectantibus *Legatis* exaruerunt, *tertius* altiùs sese efferens, & ejaculans permansit; tum ad *Legatos* conversus: *Cedamus*, ait, *voluntati Deorum! ab aratro ad fasces, & imperium nos vocant!* hoc dicto, mitram, & rusticos illos perones, habitúmque Aratoris deponit, ac insignia *Principis*, adjuvantibus *Legatis* assumit: deinde, cùm *equum Libußæ* priùs manu poppysmate demulsisset, ascendit, jussitque *veteres calceos* sibi porrigi, quos *Wißehradum* adferret. Certatim *Proceres* equis conscensis, quem *Dominum* salutârunt, sequun-

Vaticinium magicum Libussæ.

Electio Przemysli Magica.

quuntur, & quia tot novis rebus, & præstigijs perstinxerat animos, diu silentium tenêre; tandem crescente paulatim audaciâ, unus aliquis, qui *Przemysli* benigniores in se oculos notaverat: *Ignosces*, inquit, *Domine, si tot miracula, quæ apud te vidimus, nos paulùm curiosiores efficiant: quid amabò, illud primum significat, quòd te in ferrea mensa sedentem inventum à nobis iri Domina prædixit? ferrum* (respondet Przemyslus) *huic nostræ genti in pretio esse debet; ferrum paci servit, & bello: arat in pace, belli tempore dextram implet, & Patriam tuetur ab hostibus. Quamdiu hanc mensam, Viri Bohemi, habebitis, vincentur hostes; ubi alienigenæ mensam hanc vobis eripient, aut consument*, (id est, si agriculturâ, & militiâ vos exteri depulerint) *actum esse de gente vestra putate.* Tam prudenti responso illectus ex *Legatis* alius, quid sibi *corylus* velit, interrogat? tum Przemyslus: *stirpis meæ fata denotantur hâc corylo: stirps mea in tres divisa ramos in his oris regnabit; duabus intereuntibus, florebit tamen tertia, idque diutissimè, donec avi cædem nepos ulciscatur. Atque utinam vestra Domina seriùs vos ad me misisset, aut vos expectare, & manere me, dum agrum omnem meum exararem, voluissetis, profectò nulla unquam fames Bohemiam vexâsset.* Tandem & illud Proceres ex *Przemyslo* quærunt: cui *calceos* illos rusticos, quos ipse ex tiliarũ corticibus olim consuerat, & nunc in sinu abditos gestabat, servaret? *Posterorum meorum memoriæ*, ait Przemyslus. *meminerint, volo, fortunæ meæ, & suæ; meminerint originis, neque se ex alijs elementis, & luto, quàm sint subditi, compositos arbitrentur, & miseris succurrere discant.* Inter hos, & ejusmodi dignos *Principe* sermones, alterô etiam die consumto *Wissehradum* vident. Occurrit cum *Procerum*, & Aulæ totius lectissimo comitatu *Libussa*, tum maritum, & *Principem* manu priùs, dein etiam osculo salutat, atque in Arcem Regiam *Wißehradensem* omnibus *Bohemiæ* Ordinibus plaudentibus inducit. Omitto cætera, quæ ad propositum minùs faciunt: sed hoc loco *Sciolus* aliquis, & temporum illorum, quibus ex *Dæmonum* afflatu pendebant omnia, non satis gnarus, interroget: an ego *fabellam* (quales pueris, ut indormiant, narrari à nutricibus solent) an *historiam* Viris dignam scribere instituerim? equidem súsque déque habeo, sive hæc vera, sive falsa putentur: non enim *in hoc sitæ sunt fortunæ Græciæ*, ùt veteri proverbio jactatur, neque velim *fabulis*, quas *audire cognitioni veritatis impedimentum* est (ùt ait *Aristoteles*) historiam meam corrumpi, & cùm partem defendo, de veritate universæ historię periclitari: ajo tamen fidenter: hæc omnia mali *Dæmonis* ope peragi potuisse. Quanta magicis artibus (etiam *Eusebio* concedente) *Apollonius Tyaneus* perfecit? in judicium *Domitiani* vocatus momentò disparuit, *Româ in Græciam* translatus, ùt habet *D. Hieronymus*; quàm mira ejusmodi exempla, *Cicogna*, & *Delrius* adducunt, jam *Christo Domino*, Deóque nostro per Europam regnante, patrata! de *bobus* in auras elatis, & de *Equo Libußæ* magico, quid magnopere mirandum ei, qui *vitulos aureos Jeroboami* in aëre suspensos, & *Dædali statuas* arte magicâ mobiles, & quæ nisi vincirentur catenis, profugerent, tum *canes Cornelij Agrippæ*, & *Fausti*, insessos à Dæmonibus, & *gallum Libanij* sophistæ, aliáque ejusmodi magorum legerit ab idoneis authoribus descripta? *Coryli* subitò crescentis spectaculum, quid habet incredibile, si naturam *Dæmonum* viribus metiamur? quid, an non flores, & lilia, & vites cum botris ex mensa crescentes à pluribus *Magis*, ac nominatim à *Fausto* & *Scoto Parmensi* convivis propositos ignoramus? *Jacobus Typotius* V. Cl. dum in *Finlandia* versaretur compe-risse se scribit: incantationibus *Lap-ponum*

Margin notes (left):

...lleg. Pragen. ...J. ad Ferd. ...I. in Vatici-...io Przemysl. ...ubraw. hist. ...oh. l. 2. init. ...Hagek ad An. ...22.

De Przemislai corylo.

Przemyslai in summa fortuna moderatio.

Margin notes (right):

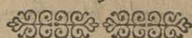
An superiora verè contingere potuerint.

Arist. 2. Metaph.

Baron. in An: Eccl. ad A. 98. Eusebius in Hieroclem. Philostr. in vita Apollonij. Joan. Bapt: Pius in Annot. C. 99. Delrio in Disquisitionibus Magicis. Strozzius Cicogna de Magia libris 4. Kircher. in Magnetismo l. 1. proleg. C. 5. Theoph. Raynaud. Tom. 4. dist. 2. q. 1. art. 1. Jovius in Elogijs doctor. Viror. Cicogna l. 4. de Magia C. 7. Typot. l. 1. de Hierogr. n. 75.

Quàm multa per Magiam conficiantur.

ponum feras cicurari, terram, & arbusta moveri, rerum naturam universam percelli. Hæc omnia, quæ de *Przemyslo* antiquorum fide retulimus, fieri potuisse satis ostendunt; facta verò esse universa *Bohemiæ* credidit antiquitas: *Coryletum* illud *Przemysli* diligenter coli *Carolus IV.* ùt in historia narravimus, jussit, earúmque nucium certam mensuram in coronationibus ante *Regem* à villæ *Stadicensis Dominis* effundi solitam constat; *Antrum* illud, in quod involavêre *Boves*, *hodiéque* monstratur, ac ne quid deesset, perfecêre *Dæmones*, ut rivulus aquæ saluberrimus, qui ex eo monte profluit, *fimum bubulum* hodiéque redoleat, vel potiùs sapiat, ídque gustatu intelligitur; cujus rei ipse ego præsens feci periculum, & rem ità se habere deprehendi. Porrò rustici illi *perones* multis sæculis in coronationibus *Principum* populo monstrabantur, eósque in *Ecclesia Wißehradensi* diligentissimè custoditos, *Hagecius* scribit in oppugnatione arcis illius perijsse. At *mitra Przemyslai*, quam ei *Libußa* imposuerat, *Duces* nostri, quàm diu *Regium* nomen *Bohemiæ* illatum non fuit, in inauguratione, & in populi *Panegyribus*, ac *Comitijs* utebantur.

§. III.

Horomirus Dynasta equo incantato, & à malo Genio insesso per aëra vectus, Muldavam flumen transilit, & mortem evadit.

hist. S. Montis l. 2. C. 3. §. 2.

HIstoriam hanc, aut si quis pugnare velit, fabulam, pridem in Historia *S. Montis* narravi, quam hîc, cùm ad alia *Miscellaneorum argumenta* tractanda properem, bonâ gratiâ Lectoris exscribam: An. 843. juxta *Hagecij Chronologiam* (nos enim aliam sequimur, ùt in *Rationario* temporum dicemus) *Cresomyslio Bohemis* imperante, montes *Przibramensium* tantam effundebant venis argenti vim, ut tota illa regio, desertis agris, ad fodiendum, velut ad certas opes convolaret: *crescebat amor nummi, quantum ipsa pecunia;* sed brevi consecuta *fames* & cùm subterranea illa turba *Pragâ* frumentum peteret, ibi quoque consumtis alimentis, laborabatur. Adeunt Principem *Cresomyslum Proceres*, & de *fame* in populo tot fossionibus occupato, agrísque desertis queruntur; sed jam *lux argenti* oculos *Ducis* perstrinxerat, & *argenti panis Przibramo* allati, famem Ducis accenderant. Anni ferè três intercesserunt, neque modò imminuta, sed aucta *fames*: universi *Bohemiæ Proceres*, aditu ad *Principem* impetrato, rogant, nè populum perire miserè velit; docent, quid facto opus sit, claudi tantisper fodinas, dum populus ad agrorum culturam revocetur. Non latuit ea res *fossores Przibramenses*, & quia se peti videbant, suáque lucra perire, omnem moverunt etiam argenteum lapidem, ut victus argenti splendore *Princeps*, nihil adversùm fodinas statueret. Victa *Procerum* intercessio est, cùm malus *Princeps* famem se diceret non sentire; qui fameret, eum verò laborare in agro debere. Erat inter *Proceres* militaris ingenij Vir *Horomirus*, nec longè à *Przibramo* sub *Ausinijs* montibus habitabat: hunc *fossores* (quia *Procerum* nomine meminerant nuper ad *Principem* esse locutum) sibi petendum ùt hostem decernunt: cogitur *Przibrami* consilium: alij interficiendum clamant, alij captum tam diu pane, cujus inopiam timeret, saginandum, quoad animâ interclusâ periret. Silentio comparatis militibus *Neumetelium Horomiri Arcem* nocte aggrediuntur; sensit *Horomirus*, & equo conscenso, ægrè licèt, effugit. *Ssenik Equo* nomen erat, qui pridem *Caco-*

Avaritia famem facit.

Horomir[us] fossoribu[s] metallici[s] adversus [in]vaditur.

Hagek in A[nn.] ad A. 846. Dubraw. h[ist.] Boh. l. 2.

Cacodæmoni magicis devotus carminibus, ab ipso illo malo Genio insidebatur. *Fossores* omni frumento *Neumetelij* direpto, ignem arci subjecère, néve facto ignominia deesset, chartulas maledictis, & contumelijs plenas per humum sparsère. *Horomirus*, cùm post periculum redijsset, & flammis absumpta videret omnia, incensus irâ, non de vindicijs apud ignavum, & non suum *Principem*, sed de ultione sumenda cogitabat.

Horomiri de Metallicis vindicta

Ergo malis *Dæmonibus* carminibus evocatis, *Equo suo Ssemiko* vectus, de media nocte *Przibramum* invadit, succendit tuguria, evadentes obtruncat, alios in flammas repellit, ad *fossas* deinde procedit; ibi, quia *fossorum* nocturnus etiam est labor, & operas diu, noctúque commutant, malis genijs auxiliantibus, obruit tumulis laborantes, & fodinas rupibus maximis injectis, obcœcat & claudit. Perpetrato facinore lætus *Horomirus Equo* illo suo *Dæmoniaco* per septem longissima milliaria vectus, manè primo re omni dissimulatâ, ante *Principem Pragæ* stetit.

Horomirus accusatur, & damnatur.

Statim à *Regijs fodinarum Præfectis* tertio die cum tumultu *Horomiri* facinus indicatur *Principi;* consequuntur deinde *Przibramensium Legati*, de vi queruntur, cædes factas demonstrant, vulnera, qui effugerant, ostentant; negat *Horomirus* fieri potuisse, ut post dimidiam noctem *Przibramij*, & manè ante lucem coram *Principe* staret; sed testibus obrutus, veneficij pridem suspectus, lite secundùm fossores pronunciatâ, rei capitalis damnatur. Ille velut jam moriturus, supremam hanc gratiam postulat: liceret *Equum Ssemikum* conscendere, & postremùm, in area arcis *Wissehradi* decurrere.

Horomirus equo à dæmone insesso per aëra vectus evadit.

Id, cùm impetratum esset, obfirmatis *Duce* jubente portis, quædam priùs in stabulo cum *Equo* collocutus, educit; semel, iterúmque citato cursu defertur, alacrius inde *Equum* adhortatur, saltu ille altiore libratur, denique cùm tertiò *Ssemici* nomen *Equus* audisset, respondere ausus: *Dominum* ut firmiter hæreret, admonuit, & per aëra sublimem, per arcis mœnia raptum in adversa *Muldavæ* ripa innoxiè deponit; *Equi vestigia* diu monstrata, donec eodem in loco templum conderetur. *Horomirio* diu Exuli venia *Procerum* interventu data, & *fodinæ*, ijsdem svadentibus, aliquamdiu deserta jacuerunt. *Lepidam fabellam* totum id, quod retuli, *Dubravius* arbitratur, clauditque narrationem Epiphonemate: *Id videlicet fabulæ defuerat, ut Equus etiam cum suo Horomiro loqueretur.*

Dubr. l. c.

Mihi illa plena *Dæmonum* intuenti sæcula, res humanas eâ tempestate pro libitu versantium, non tam incredibile factum videtur; majora à *Cacodæmone* legimus perpetrata. *Cosmas Pragensis Decanus*, primus *Bohemæ* Conditor Historiæ, qui An 1086. vixit, *Hagek* item *Boleslaviensis Præpositus*, id disertis verbis affirmant: *Paredri* dæmones nimis obsequiosi multis fuerunt, authórque est *Svetonius*, *editum fuisse in theatro coram Nerone spectaculum, quo Icarius exhiberetur volatus;* sed, ut Icarus esset, & cum nominis omne volaret, *S. Petrus Apostolus* præsens effecit, signo crucis adversùs volantem formato, momentò dejecit; & fabulam in historiam commutavit: *juxta cubiculum Neronis*, ait Svetonius, *decidit, atque illum cruore respersit.* Quis nescit *Abarim Scythicum* à sagitta pendentem, terras, & maria pervolâsse narrari, in *Græciam* venisse, & per sagittam responsa dedisse? Id verò *Saltanus* noster minimè fabulosum putat: nam cum *dæmone* vaticinaretur, eodem transferente, celeriùs omnibus sagittis aërem permeabat.

Cosmas l. 1. hist. Boh.

Sveton. in Nerone C. 12.

Magicæ artes.

Icarus Simon Magus Baron. A. C. 68.
Salian. in Annal. A. U. 189.
S. Greg. Naz. monodiâ in S. Basilium.
Vide omnino Giraldum dialogo 3. de Poët.
Coll. Prag. in Boh. Gentili Ferd: III. oblata A. 1627.

§. IV.

Bellum inter Neklanum Pragensium, & Wlastislaum Lucensium Duces, portentis magicis confertum, & confectum. Æneæ Silvij narratio ex Scriptoribus cæteris correcta.

Cosm. l. c. Æn. Silv. hist. Boh. C. 10.

Bellum, quod inter *Patrueles Duces Neklanum*, & *Wlastislaum* gestum est, & decretorum prælium, in quo *Wlastislaus* cæsus occubuit, miris quibusdam eventis in historia nostra signatur; descripsère id *Cosmas* Scriptor antiquissimus, *Hagek*, *Dubravius*, *Silvius*, aliique omnes nostri Scriptores; Æneam Silvium, qui brevissimè complexus est omnia, describam. *Ex Vinislao natus est Krzezomyslaus, qui & Neklan dictus est, unicum timoris, & pavoris exemplum; cujus ignaviam animo volvens Patruus* (alij Patruelem appellant) *optimum instrumentum sibi ad subigendam Bohemiam ratus, arma movens, plura adversùs eum bella fæliciter gessit; quibus magnificatus, & auctus, Urbem condidit inter duos montes Mednam, & Pudecham, quam de suo nomine Wratislaviam nuncupavit; neque contentus prioribus victorijs, novum Nepoti bellum indicit, capitalem pœnam subditis suis interminans, qui gladij longitudinem æquantes in prælio deessent. Jubet quoque Purpuratos suos, Falcones, atque accipitres secum adferant, quos humanâ carne pascere velit non ad pugnam, sed ad cædem iturus. Postremò se nulli ærario parsurum dicit, ipsosque lactantes pueros ab ubere matrum rapi, atque confodi mandat, mammásque mulierum pullis equorum sugendas tradi. Insolens sanè, ac superbissimus, & fortasse crudelior, quàm si vicisset. Parte altâ Neklan, Vir muliere corruptior, trepidare, atque pavere, nihil consilij, nihil spei habere, ultimam vitæ suæ diem advenisse putare, non gladium intueri, non milites affari posse, alieno tamen ductus consilio, se pugnæ interfuturum dicit. Et accersito clàm Sclercio Nobili Equite, figurâ corporis sibi perquam simili, animi verò fortitudine, & corporis robore dissimillimo (fuit enim manu promptissimus, & audaci animo, atque inprimis rei bellicæ peritissimus) hunc suis armis indutum, ac Insignibus Principalibus honestatum, quàm paucissimis rem scientibus, obire Ducis munia jubet. Multa interim vatum præsagia, fæminarum quoque spiritu* (ùt ajunt) *Pythonico imbutarum vaticinia exquiruntur; ex quibus una placandos Deos humanâ hostiâ respondit, sic enim victoriam repromitti. Cui Neklan plus religioni, quàm armis fidens, cæso quem sortes designavêre juvene, morem gessit. In alia parte mulierem fuisse tradit, quæ Privigno bellum petituro, Wratislaum in pugna casurum, majorémque Populi partem cum eo interituram prædixerit; posse tamen evadere Juvenem, si sibi crederet. Adolescenti se credere, atq; imperata facturum respondenti, jussisse ut pergeret, quando remanere domi capitale esset, primúmque, qui obvius fuerit, occidere, atque utrasque aures cadenti amputare, & in pera recondere: exin gladio inter priores equi pedes signum Crucis in terram facere; quâ deosculatâ Equum ascendentem fugam maturare. Pugna in Campo, cui Thusco nomen est, committitur, concurrunt acies magnis utrinque viribus, ac clamoribus certatur. Stat belli fortuna diu anceps, multi hinc, atque inde vulnerantur, prosternuntur, occiduntur. Ad ultimum Pragenses, qui non pro gloria, aut ampliando Imperio, sed pro vita, pro focis, pro aris, pro uxoribus, ac liberis in aciem venissent, desperatione in virtutem versâ, audacibus animis, invicto robore præliantes, victoriâ potiuntur, non sinè Sclercij magna laude, & summâ glo-*

Wlastislai cruentus animus.

Sstiri virtus bellica.

Tursko.

Pragenses vincunt.

*gloriâ; cujus in hoc bello, tum ars, tum virtus plurimùm valuit. Occiditur tamen inter præliandum, & ùt jusserat, in eo campo sepultus est, ubi prælium gestum, suâq; morte vitam Ducis, & Patriæ liberationem redemit. Ex hostibus cæso Principe (*Wratislao*) quàm paucissimi evaserunt. Ajunt Adolescentem, Novercæ jussioni paruerat, domum redeuntem, uxorem suam, quam unicè amavit, interemtam reperisse, ambabus carentem auribus, pectúsque confossam, & quas hosti amputaverat aures, Conjugis suæ fuisse, stupentem, tristémque cognovisse. Tantum præstigiæ possunt, aut veneficarum carmina mulierum.* Hactenus *Silvius*, quæ longè aliter à *Cosma*, aliisque narrantur: primùm omnes consentiunt, non *Wratislaum*, sed *Wlastislaum Lucensem Principem* esse vocatum; pro *Sclercio* nobili Equite *Siderium* supponit *Dubravius*, *Cosmas Tyronem*, *Hagek* (quod rectius videtur) *Equitem Sstirum de Cheinovva*; campum *Thusco* aream belli, *Dubravius*, & *Hagecius campum Tursko* vocant, cujus hodiéque appellatio perseverat. *Wlastislaviam*, non *Wratislaviam* conditam à *Duce Lucensi* tradunt cæteri, retinétque nomen pagus eo loci *Wlastislavv* appellatus. Notandum & illud: bellum hoc non totius *Bohemiæ* viribus, sed à *Pragensibus* solùm gestum esse; nam id temporis *plures Principes* imperabant *Bohemiæ*, ùt de *Kaurzimensi*, *Lippensi*, *Teplicensi*, aliisque constat, & quatuordecim *Bohemiæ* Duces in vita *magni Caroli* numerantur, idque in *Historia* nuper luculenter probavi. *Humanâ hostiâ Pragenses* litâsse, negant cæteri, sed *asellum* quæsitum, eúmque *Marti & Bellonæ* immolatum disertè *Hagecius*, *Cosmas*, & *Dubravius* tradiderunt; quin adeò priores duo affirmant, gustatas (ùt mos tum erat) ex sacrificio *aselli carnes*, & quemlibet *Pragensium* militum *frustillum aselli*, sagâ id præcipiente, sumsisse. *Cernere*s, ait *Cosmas*, *lætas phalangas esu animatas asineo &c.* Quæ postea narrat *Silvius*, omnes cæteri Scriptores confirmant; Novercam illam *Strabam Hagecius* nominat; addit Dubravius: *Lucenses Wlastislao* cadente nec ultrà progredi, nec retrò pedem referre potuisse, à saga, suo quisque loco nè profugerent, miro stupore injecto affixos, extra unum privignum, qui prælij initio, admonente domi novercâ profugerat; scribit idem *Dubravius*, *Sstirum*, non tam ab hostibus, quàm à suis, qui virtuti, & gloriæ ipsius invidebant, oppressum.

Sstiri virtus bellica.

Diversa apud alios Scriptores narratio.

Tursko.

Pragenses vincunt.

Dubrav. l. 3. hist. Boh. init. Cosmas lib. 1. Hagek in An: ad A. 868. & 869.

Hostes per artem Magicâ ligati.

§. V.

Digressio ad oblectandum Lectorem de Aselli Esu.

AD divertendum Lectoris animum tristibus *magorum* sacris, & superstitiosæ anilitatis ritibus legendis immersum, non contumeliæ, sed defensionis gratiâ, hanc tractatiunculam adornavi. Objici igitur posset, & velut ingens maledictum *Asellum vorâsse.* Idem Regioni cuidam virulentissimus ille sæculi nostri *Lucianus*, pollinctore *Patre*, forsitan etiam nocte *Matre* genitus, *Schoppius in Scaligero hypobolimæo* ausus est opprobrare. Sed quid mirum Ethnicos & barbaros tantillum illud cibi degustâsse, cùm *Asinos*, & præcipuè *pullos asininos* in delicijs mensarum apud *Romanos* fuisse, *multúmque prælatos Onagris* testetur *Plinius*? refert alicubi *Dio Cassius*, Consul Romanus, & historicus idem, *Augustum Cæsarem* ad *Pullum Asinæ* edendum invitatum à *Mæcenatæ* (deliciarum istiusmodi magno artifice, & cupediarum magistro) eâ sola de caussa renuisse, nè cibo authoritatem addidisse videretur; hodie quoque cultissimam, & ingeniosissimam

Asini esus nullum est maledictũ.

Lauren. Forer. in Anatomia S. I adv. Schoppium.

Plin. l. 8. hist. Nat. C. 43.

Asini in delicijs mensarum apud Romanos.

ſiſſimam *Sinarum Gentem*, totúmque illud grande Orientis Imperium *Canibus & Aſinis veſci*, eóſque menſis inferre teſtatur *Martinus Martinius*. Caſeos ex *pingvedine Canum* confectos, oblatos in itinere *Carolo M. Imperatori*, quos humaniſſimus ille Princeps, ut hoſpitis verecundiæ conſuleret, guſtavit, *Sangallenſis* in vita Caroli commemorat. Multa, quæ olim & nunc ſunt odio, & menſis vetabantur, poſteà in honore eſſe cæperunt, cùm innoxiè, atque etiam ſvaviter edi poſſe gentes aliæ probâſſent exemplis: tota *Africa locuſtas* edit, tota propè *Italia*, & *Hiſpania feles*; eadem *Hiſpania Ciconias*, *picas*, *cornices*, (ut narrant, qui inde venerunt) & corvini generis reliqua. Quanto timore primùm in *Cancros*, *limaces*, *teſtudines*, *angvillas*, *lucios*, *typhlas*, &c. noſtri *Majores*, ſinè dubio, manus injecerunt! quantulum abeſt *Camelus ab Aſino?* ejus tamen carnem ſvaviſſimam, uti & *Lac aſininum* homini ſaluberrimum *Ariſtoteles & Plinius* docuerunt! uſum *carnis aſininæ* in rabidis commendat *Dalecampius*; eâ ſanatum *Bathylidem Ælianus* jocatur. Jam in ſacrificijs veſci apud Veteres, nihil eſt novum: apud *Hyperboreos* inſtitutas canit *Pindarus* Κλειτὰς ὄνων ἑκατόμβας; *Hyperborei* enim *Apollini aſinos* mactabant; quod & apud *Callimachum* legere eſt:

Exhilarant pingues Phœbum epulæ ex aſino.

Sed *Cœlius Rhodiginus* paulò aliter hunc verſiculum citat:

Pingues Apollinem delectant Aſinorum jugulationes.

Utrumque in rem noſtram facit. Alibi idem *Rhodiginus* probat: *marti aſinos* immolari ſolitos; ut nihil mirum à ſuperſtitioſa id temporis gente *Animal* immolatum, quod fortè tam rarum fuit, ùt nunc apud nos ſunt Simiæ. Quodſi argutari, & aliquid *extra ſacram*, ùt ajunt, *lineam* ſcribere detur venia; omnes in Europa *Aſinum edere* dici poſſumus, cùm attritu *molarium duorum lapidum* panem conficimus, quorum ſuperior *Aſinus* appellatur à Scriptoribus, ſciúntque molitores lapidem illum ſic atteri, in farinam comminui, ut vix tertiam ſui partem retineat. Sed de *Aſino* plus quàm ſatis. Porrò ſimili propè ex cauſſa, quam *Schoppius* refert, *Botzen* nota ad *Brixiam Italiæ Urbs* ridetur: nam, cùm ibi præmium detur ei, qui beluam vineis noxiam occiderit, quidam *Bolzanus* grandem *moloſſum Anglicanum Canem*, Nobilis cujuſdam viri illac iter habentis, advocatis vicinis, *Urſum* eſſe exiſtimans, tandem confecit, eóque in *Bozen* allato præmium à Senatoribus petijt; gratanter acceptum munus, ac præmia perſoluta. Confeſtim Senatores *Canem* (ut ſic dicam) *Urſinum* inter ſe partiuntur, & pro ferina abſumunt, ſed Caput, pedéſque ex recepta conſvetudine, in *Porta* ſuæ Urbis affigunt. Interea *Dominus*, qui *Canem* ſuum, propoſito etiam inventori præmio quærebat, *Caput ſui canis* agnovit, ad Senatum rectâ de injuria poſtulaturus accedit; *canem* repetit; ibi primùm deprehenſus eſt error; *Senatus*, nè res emanaret, pretium offert; ſed jam actum erat, verſabatur in hominũ ore, & brevì *nundinis* celeberrimis *Botzani* celebratis, toti *Italiæ*, & *Germaniæ* res innotuit, ut ibi nihil hâc hiſtoriâ ſit notius, eóque nomine etiamnum, ùt audio, vexentur. Ac profectò vix ullam mihi *Provinciam* dederis, in qua non *Urbs* aliqua, aut *Oppidum*, aut *locus* ob aliquod editum abs ſe ſtuporis exemplum rideatur. *Salomoniam Urbem* quandam, *Bohemiæ* occidentali vicinam aptiſſimè *Biſſelius* nominavit, cujus Civium ſtulta quædam facta recenſet; neq; id ulli ignotum eſſe arbitror, cùm exempla, admetiri poſſimus.

§. VI.

Sangallenſis L. 1. Vitæ Caroli M. n. 17. apud H. Caniſ. T. 1. Antiqu. lect.

Ariſt. in hiſt. animal. l. 6. C. 26.
Plin: l. 28. C. 16.
DaleC. in Plin. l. 28. C. 10.
Ælian. l. 11. de animal. hiſt C. 35.

Pier. in hierog. l. 10. in Aſino.
Cœl. Rhodig. l. 30. Antiqu. lect. C. 21.

Cœl. Rhodi l. 8. antiqu. lect. C. 18.

Heſych. in . nomaſtico
Ant. Mur l. 8. Variar. l. C. 15.

Aſini q ratione ã tur ab o nibus.

Itinerariu Italiæ Col edit. A. 1 2. init.

Canis u ſit devo tus.

Biſſel. in Ica

§. VI.

Ridiculæ quædam Zitonis Magi præstigiæ, & exitus vitæ, ùt fieri solet, funestus.

Dubrav. hist. Boh. l.23. init.

Wenceslai Regis ac Cæsaris otiosa nihili vita.

WEnceslaus Rex noster, & *Cæsar* (quòd Rempublicam domesticis voluptatibus immersus negligeret) *Piger* appellatus, omnium curiositatum artifices in aula sua habere gloriabatur, perversâ videlicet imagine gloriæ perstrictus, cùm ea, quæ honesta non sunt, gloriosa esse neutiquam possint. Huic *Regis* curiositati, ut velificaretur Socer ejus *Joannes Stephanus (Fibulatus) Bavariæ Princeps*, Pragam profectus, refertissimum ludionibus, & præstigiatoribus plaustrum advexit: edebant illi ludos in Regio *Arcis Pragensis Palatio*, totâ *Pragâ Regis ad exemplum* concurrente, ac spectante. Habebat *Wenceslaus* veterem Aulæ suæ affectatorem Magum, *Zitonem* nomine, qui æmulatione accensus, cùm maximè ludi ferverent, & spectaculum populo pręberetur, ad *Palatij Regis portam*, duobus famulis comitatus, accedit; tum stentoreâ voce clamare, & jurgari: quæ res ageretur; *quid*, inquit, *scelerati ludiones, neque me salutato, qui Regijs ludis præesse jus habeo, ludos edere ausitis? jam ego vos!* simul dari sibi à Populo viam ad theatrum postulat; nota erat vox, notus & ipse *Zito* rerum magicarum Magister; certatim pro se quisque viam faciunt, admittúntque. Ille ubi in Theatrum obsequio servorum ascendit, diducto in immensum ore *histriones Bavaricos*, aut *Palatinos* malè sibi metuentes, & fugientes insequitur, & modo hunc, modò illum magno illo rictu exceptos deglutit; ingens spectatorum clamor sequitur, alijs ridentibus, alijs commiserantibus, præcipuè cùm devoratis jam omnibus, *Zito calceos* histrionum, luto oblitos, & alia, quæ incommoda stomacho esse dicebat, ejectaret. Ventre bene saginato theatrum circuiens, queritur sibi dolere; interim in ventre intus *histriones* clamant, & gemunt, ut possent exaudiri; dat arbitrium populo *Zito*: an vivere eos vellent, quos devorâsset; exclamant omnes, parcendum esse; jubet Famulos grandem cadum, vel dolium ùt apud cærevisiæ coctores esse solet adferri; erátque jam in promptu; adfertur, aquâ impletur, *secessum inde petens* (verba Joannis Olomucensis Episcopi recitato, nè quis si mea sint, irascatur, & stomachetur) *ventrem insolitâ escâ gravem, in dolium aquâ plenum exonerat*, & cum cottabo (magis adhuc vociferante, & varijs affectibus æstuante populo) bene madentes remittit, & deridendos propinat. Cætera, quæ de vita *Zitonis*, & morte referuntur, ejusdem Episcopi verbis absolvam: *ipse verò* (Zito videlicet) *artem suam ostentans, nunc suâ, nunc alienâ facie, staturâque modò item in purpura, & serico, ac confestim in lana, & panno sordido Regi se offerebat, ambulantémque in solido, ipse in eodem solido, tanquam in aqua adnavigabat, & & aliquoties Regem equis Rhedarijs vectum, idem gallis gallinaceis ad epirhedium suum alligatis, subsequebatur. Convivas præterea Regis variè ludebat, interdum manus eorum nè eas ad patinas porrigere valerent, in pedes boum, interdum in ungulas Equorum transformans, & aliquoties fronti illorum cornua Cervorum latissima adjiciens, quoties videlicet è fenestris ad subitum spectaculum prospicerent, nè rursus caput, & ora ad mensam referre possent, antequam ipse vino, dapibúsque illorum se ingurgitâsset. Atque ut ostenderet se pecuniam quoque pro usu suo facilè conflare posse, triginta sues bene saginatas,* ex

Zitonis cũ exteris ludionibus jurgium.

Zito æmulos devorat

Zitonis alia magica facta.

ex manipulis graminum procreat, illásque pastum, proximè sues Pistoris parci, sed locupletis extrudit, proponitque venales, quo Pistor vult pretio; hoc tantùm Emtorem admonens, nè gregem novum ad flumen lotum propellat. Quâ ille monitione neglectâ, cernit in flumine manipulos fluitare, suibus submersis, ità, ut neque straminibus, neque suibus potiri potuerit. Nihilominus pretium datum recuperare parat, diúque Venditore quæsito, atque in taberna vinaria tandem reperto, in qua porrectis pedibus in scamno recubabat, stomachabundus alterum pedem excitandi caussâ invadit, eúmque protinus à corpore cum coxendice avellit, clarè Zitone quiritante, & obtorto collo Pistorem ad Judicem trahente. Quid faceret Pistor in manifesto deprehensus, ùt sibi videbatur, facinore, nisì, ut damnum damno adderet, atque de hac insuper injuria cum Zitone decideret? usurpant ad hoc usque tempus Bohemi, ut malam emtionem exprobraturi, vice proverbij dicant: lucrum facies, quantum Michaël in suibus; Pistori namque illi Michaël nomen erat. Cæterùm Zito impostor extremùm à Cacodæmone superstes, cum corpore, & anima de medio hominum sublatus fuit, injecitque Wenceslao curam de Religiosis deinceps, & magìs serijs rebus cogitandi. Hæc Dubravius.

Pistorem Zito egregiè frustratur.

§. VII.

Terrificæ, & damnosæ quædam Ambulationes post mortem hominum Magiæ deditorum; Item aliorum, sed innoxiè apparentium.

Pastor à morte terrificus ambulat.

EX Chronico Opatovicensis Cœnobij ad Ann. 1337. hoc quod sequitur ab *Hagecio* citatum exemplum describo: Anno, quem dixi, in pago *Blovv*, uno *Cadanâ* Civitate milliari sito, *Pastor* (quod hominum genus facilè superstitionibus, & magicis artibus irretitur) *Myslata* nomine, extinctus, & in sacro loco ad Ecclesiam tumulatus, protinus sequenti nocte, & pagum circumire, & viciniam omnem terroribus implere cœpit, ídque singulis noctibus agebat; vivere hominem diceres: currebat, cursu fatigabatur, alloquebatur obvios, nonnullos etiam amplexu constrictos necabat; mirum illud: si quem appellaret de nomine, intra octiduum expirâsse. Cùm jam ferri non posse omnino videretur, de communi consilio, *Pagi* omnes vicini, quos vexaverat, conveniunt, & effossum querno palo per pectus adacto transverberari jubent; ille vivâ voce, sublato cachinno: *magnam*, inquit, *rem præstitistis, qui mihi baculum dedistis, quo Canes allatrantes depellam;* consecutâ nocte plurimum viæ confecit, & longè quàm unquam antè fecerat crudeliùs grassatus, omnes conterruit, plurimos mortales obvios obtorto collo strangulavit; redeunt in consilium die crastinâ *Judices Pagorum*, & unius optimo consilio usi, decernunt: flammis scelus expiandum advocatis carnificibus effoditur, reperitur viventi similis, bene curatâ cute, ventriosus, currui vinctus imponitur; nihil mortuum jurares, contrahebat, & protendebat pedes, curvabat sese, rugiebat horrendum in modum; injectus deinde in rogum, asini ruditum imitabatur; tum carnifex stipitem præustum in ejus latus infigit, ex quo vulnere copiosus cruor manavit, denique cadavere in cineres merso momento omnia illa terriculamenta quasi cum flammis, & fumo evanuerunt.

Geminum prorsus exemplum in ijsdem

[...]vinenſis [...]nina [...]t mortẽ [...]cia.

[...]gek ad eum [...] in Annal.

ijsdem Annalibus noſtris ad An. 1345. refertur de *Brodka* figuli uxore in oppido *Levvin* ſagarum maxima; hæc à *dæmone* inter manium invocationes, conjecturâ Civium ſuorum ſubitò ſtrangulata, eadem omnia, cædéſque patrabat, quas nuper *Myſlatam* feciſſe narravimus. Sed crudelius ſpectaculum effoſſa edidit; nam velum ipſa capitis ſui voráſſe deprehenſa eſt, quod ex gutture totum ſangvine madens extraxit *Carnifex*; flammis conſumta finem fecit nocendi. Propiùs ad noſtra tempora priore ſæculo A. 1567. ſimiles poſt mortem pœnas dedit *Trutnoviæ* Civis avarus, ac dives *Stephanus Huber* cognomine, à quo in ea vicinia non pauci compreſſi, & interfecti ſunt. Pingvi, & ſano corpore extractus è tumulo, multo ſangvine profluente, capite truncatus eſt, & poſthac quievit. Quærat aliquis hoc loco, cur, niſi flammis conſumantur maleficorum ejusmodi cadavera, à nocendo non ceſſent? *Delrius in Diſquiſitionibus magicis* reſpondeat; ego ad *Juſtitiam* Divinam cauſſam retulerim, quæ ſcelus hoc, quo DEI hoſtis *Dæmon* adoratur, tanto proſequatur odio, ut non modò æternis flammis animas, ſed ipſa etiam corpora velit addici.

[...]ribiles hi[...] [...]iæ ſeu Tra[...] [...] incerti Au[...] [...]ris Islebiæ [...]a A. 1598. [...]1.

Quanquam nec à *Dæmonibus* ipſis *magi* ſecuritatem ullam ſibi polliceri poſſint, minimo námque errore in ſacris illis magicis (ùt exempla nos docent) admiſſo, quaſi non ritè procurato ſacrificio, cultores ſuos miſeris priùs modis habitos interimunt: ità accidiſſe legimus *Wlaſtislai Zatecenſis in Bohemia Principis*, conjugi *Widislavæ*, quam ſacris *Dæmonum* operantem fulmen fruſtatim diſcerpſit; plures

Hagek ad An. 864.

ejusmodi tragicas mortes in *Annalibus* noſtris habemus; ſed quid illud ſibi vult (quod vel ætati noſtræ notis exemplis approbare, ſi id ageretur, poſſem) quosdam *mortuos*, & ritè tumulatos *Equitantes* videri, nullúmq; aut doloris, aut contrà lætitiæ alicujus ſignificationem dare, ſed equo concitato, & ſudante, ùt olim agebant, œconomiam inſpicere? dum hæc ſcribo Vir fide digniſſimus, qui *Pragam* advênit, narrat: in arce *Raupovvienſi* equitare, quem duo ſubditi priore anno interfecerant, & Equo dejecerant, *Capitaneum*, ditioni illi Præfectum, nec id modò nocte fieri, ſed inclinatâ etiam die ex feneſtris proſpicere, & loqui. In *Kautenſi* ditione ad Arcem *Rizemberg* paucis antè annis *Capitaneus* poſt mortem claro die obibat; ante Arcem, ùt vivens erat ſolitus, ſedebat, & ſi quis quæreret, nomen edicebat ſuum, ut ab oculatis, & auritis teſtibus accepi. Addam etiam hoc loco mirum aliquid, & *ſpectri* ſimillimum de viventibus; juratos teſtes audivi, qui dicerent, vidiſſe ſe, & obvium habuiſſe in Equo (nominabant *Capitaneum* Virum mihi notiſſimum, & vitæ probæ) qui ad œconomiam in prædijs procul ab ea Civitate diſſitis curandam, *Equo* pergere videbatur, eundem cùm ad Civitatem veniſſent, aut in Templo orantem, aut domi ſuæ ſedentem deprehendiſſet, teſtantibus domeſticis omnibus, eâ die *Dominum* ſuum pedem domo non extuliſſe; quod diverſis vicibus diverſos etiam homines obſervâſſe narrabant; ego rem in dubio relinquo, ſed multa ejusmodi exempla alibi quoque commemorantes audivi.

Spectra obeuntia.

Quidam viſi in duob⁹ locis.

CAPUT XVIII.

Exempla apud nos mortuorum, quorum corpora hodiéque incorrupta in tumulis perseverant. Quædam miræ narrationes, hominum ex sepulchro, vel ex media morte surgentium. Item quædam alia de morbis, vel mortibus rara.

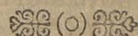
Aliquando incorruptio humani corporis sine miraculo peragitur.

Erribiles *visu formæ*, & hominum dæmoni dum viverent devotorum, circum suos Tumulos (in quibus *requiescere à laboribus suis* maximè oportebat) horrificæ oberrationes admonent, ut aliquid etiam de ijs dicatur, qui vel ob singularem vitæ, & morum innocentiam, vel ob aliquod præclarum meritum, vel ob aliam caussam, uni *DEO* notam, vivis, quàm mortuis propiores incorruptis corporibus in *Tumulis* perseverant, & vel hoc præmio, & dote nos docent, *Pietatem ad omnia utilem*, & vitæ humanæ, ac totius hominis optimum esse condimentum virtutem. Scio magnum *Societatis nostræ* hac ætate decus *Theophilum Reynaudum*, in immortali illa, & nunquam corruptionem admissura, *Geniúmque habituram perennem* tractatione, quam de *Incorruptione Cadaverum* scripsit, invictis argumentis, & exemplis demonstrâsse non modò divino miraculo, *DEO*, sanctos suos, & viros bonos honorante, incorruptionem cadaverum præstari, sed etiam *dæmone* agente, aut *arte humanâ* (quod constat inter omnes) idem effici posse, (quod hactenus paucis notum erat) sine ullo artis interventu *naturæ beneficio* contingere, & ad naturales caussas nonnunquam posse referri. Nos omnium istarum caussarum exempla in *Patria* habemus; de *Mummia*, seu per artem inductâ corporibus incorruptione exemplum in *Boleslaviæ* descriptione attulimus, invento *Brundusij* in horto Regio cadavere, quod vera fuit *Mummia*, ùt ibidem probavi; de cadaveribus *Dæmonum* ope, integris servatis, superiore Capite diximus, de *Divorum* Corporibus, & *S. Wenceslai*, *S. Ludmillæ*, ac cæterorum (in *Bohemia Sancta*) dicetur; restant, ut eorum exempla adducantur, qui etsi in *Divos* relati non sunt, piè tamen, & cum virtute vixerunt, & vitam in *DEI* amore, & amicitia finierunt.

Theoph. Raynaud. Tomo XIII. in Miscellis Philosophicis tr. 1.

Theoph. l. 4. & 5.

§. I.

Caroli IV. Imperatoris, & Ladislai Regum nostrorum, tum aliorum quorundam corpora incorrupta, & nihil situ, ac tempore passa hodiéque in Tumulis spectantur.

Carol⁹ IV. Imp. incorrupto corpore perseverans. *Pontan. in Bohem. Pia.*

AGmen ducat *Carolus IV.* Imperator Augustus, cujus corpus Mausolæo Regio *Pragæ* illatum in *Metropolitana Ecclesia S. Viti* sæculi prioris fine An. 1589. se vidisse prorsus incorruptum, & omnis putoris, & putredinis expers, Vir omni exceptione major *Georgius Bertholdus Pontanus Ecclesiæ Metropolitanæ Præpositus*, jurejurando testatur. Laudationem, & defensionem hujus optimi Principis in historia nostra, & in *Vita Arnesti I.* Archiepiscopi, quam pridem vulgavi, reperies; omnes laudes breviter complexus est Oratione funebri *Joannes Ocellus Wlastimius Ar-*

chiepiscopus Pragensis, quam cum *Bohemiæ* Scriptoribus *Hanoviæ Marquardus Frecherus* fecit excudi; ubi *septem dona Sancti Spiritûs* habuisse *Carolum*, eáque in vita, & moribus ejus eluxisse, Sanctus ille Antistes deprædicat.

In eodem *Mausolæo* Pragensi (cæteris omnibus *Regum* corporibus corruptis) incorruptus jacet *Ladislaus Austriacus Alberti II. Cæsaris filius*, brevis Rex, adolescens vitæ innocentiâ spectatissimus. De ejus incorruptione testatur idem *Pontanus*, & *Weleslavinus*, séque cum multis hominum millibus *Carolum*, & *Ladislaum* incorruptos vidisse confirmat; cùm eorum corpora *Cæsaris Rudolfi* jussu ad spectaculum Populi Pragensis exposita fuissent.

Ladislaus Rex incorruptus in Tumulo.

Arnestum I. Archiepiscopum Pragensem Glacij incorruptum esse in Tumulo suspicamur, quamvìs adhuc nemo aperire tentârit, sed ex eo tumulo totum marmor sepulchri *oleum* sudori humano simillimum sæpius sudâsse tantâ copiâ, ut cochlearibus excipi posset, in ejus vita narratum est.

Arnestus I. probabiliter incorruptus.

Gerzice, Pagus est inter *Gitzinium*, & *Reginohradecium* situs; in ejus pagi Ecclesia *Sanctæ Mariæ Magdalenæ* nomine consecrata, visitur hodiéque tredecennis puellula incorrupta *Sabina*, *Georgy Wratislavv de Mitrovvicz*, Domini in Humburczicz, & Gerzicz, S. Cæs. Majestatis in Chlumecensi ditione Regij Capitanei, & *Magdalenæ de Rzehnicz* Nobilissimorum, & Catholicorum Parentûm filiola An. 1597. tumulata. Virguncula hæc omnes per eam viciniam Virgines venustate anteire, dum vita manebat, ferebatur, sed animus, qui corpus incolebat, longè erat venustior: *vita* omnis ex Divinæ Majestatis memoria ducebatur, *oratio* delicijs omnibus potior, *labores* ex obedientia parentûm suscepti, denique itâ ad ungvem exigebat à se id ætatis puellula, officium, ut nihil unquam reprehendi posse videretur; sed præcipuè benignitatem in pauperes, & misericordiam in proximos virgineis præcordijs insuerat *DEUS*, ut indefensos, aut indonatos abire pro omni supplicio, & tormento haberet. Itaque aut à *matre* exoratâ stipe, aut pane ab *ancillis* impetrato recreabat. Si *Parentes* indignari subditis, aut pœnam irrogâsse sensit, vel in ædium medio properè demittebat se in genua, & cum lacrymis veniam pro reis præcabatur, neque surgebat citiùs, quàm misericordiam impetrâsset; tum ut *Parentes* non indignarentur, orabat, eóque etiam impetrato læta, & osculo Parentum manibus impresso discedebat; imò tam teneri erat in malis alienis sensûs, ut neque *bestias* se præsente verberari pateretur, etiam earum sequiùs facta benignè excusans. Vitam hujus Virginis à *Cive Horziczensi*, qui Patri à pedibus fuit, descriptam, diu servavi, & nescio, cui ad legendum concessam, nunquam recepi. Latuisset hic *Virgineus thesaurus* (ùt alia multa incorrupta corpora, quæ aliquando proferuntur in lucem) nisì *Svecorum* injuria prodidisset; quippe scelera manifesto, dum in *Bohemia* omnia versarent pro libitu, etiam *Ecclesias*, & fana depeculabantur, sepulchra violabant, mortuos spoliabant: *Sabinæ nostræ* annulum, & pretiosum frontale, & coronam ex rosmarino quasi hodie contextam detrahere non contenti, ipsam foras extulêre; jacuit diu in pulvere, & Sole, donec Patruelis Virginis *Christophorus Wratislavv Litomisslij Gubernator* cellulam cum fornice, seu cryptam exstruxit, in qua *Virgo* composita, hodiéque incorrupta spectatur, *cruculam ligneam* inter manus tenens, & *libellum precatorium Bohemicum*, ex quo crebras ad Deum preces tenerrimo fundebat affectu.

Puella nobilis hodiéque incorrupta.

Ejus quædā virtutes.

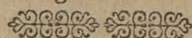
Aliud incorruptionis exemplum.

Simile prorsus, & cum adjunctis ijsdem exemplum recitat in sua *Philosophia vetere restituta* Medicus peritissimus *Marcus Marci* de Matrona in pago *Preßern* dicto, *Zatecensis Districtûs*, cujus pupilla oculi sit integerrima, cæteráq;

Marcus Marci in Philosophia Vetere restituta. P. 4. subsect.

Marcus l. cit. P. 5. subsect. 3.

ráque omnia etiam quoad cutis colorem perseverent; quod tamen *Marcus* Naturæ imputat, ejúsque viribus factum adscribit. Digna notatu sunt tanti Medici verba, aliud exemplum commemorantis de corolla: *Me præsente* (scribit) *hìc Pragæ An. 1618. in quodam hortulo, ubi aliquando stetit Templum D. Petro dedicatum, cadaver effosum fuit cum serto, & pastillo è rore marino adeò recenti, & vegeto, ut hesternum mihi, aliisque qui aderant, videretur, & tamen constabat ultrà annos centum eo loco depositum, quandoquidem hospita in ea domo nata, septuagenariâ erat major; unde manifestum, illum virorem, suique conservationem Mumiæ humanæ, quâ fovebatur, debere.* De hac *Mumia Marcus* eodem in loco latiùs disputat, & res est scitu dignissima.

§. II.

Plura ejusmodi apud nos exempla corporum integrorum labis illius, & incorruptorum, ac primùm de brachio boni Pueri.

Brachium boni pueri incorruptũ.

ILlustrissima stirps *Comitum de Sternberg in Bohemia*, maximis rebus gestis, tantâ authoritate pollens, tantâ *Regum*, *ac Patriæ* gratiâ florens, primis muneribus, & dignitatibus *belli* æquè, ac *Pacis* perfuncta, tot impressit gloriæ suæ vestigia, ut magnum *Amico* scribenti volumen implevérint, quod ut brevì lucem aspiciat, exoptamus! De puerulo septenni (quem familia *bonum puerum* appellat) cujus brachium incorruptum servatur, mira est apud *Tannerum* nostrum narratio: *Adami de Sternberg Regni Bohemiæ Burgraviȷ, & Mariæ Maximilianæ Comitissæ de Hohenzollern filiolus Wenceslaus, cùm ab Archiepiscopo Pragensi Joanne Lohelio sacris aquis tingeretur, manus precantium ritu complicavit; huic Mater Cœlites Patronos elegit SS. Stephanum, & Laurentium, quorum quidem nomina postea fuit oblita, ijs tamen puerulum identidem commendabat. Non attigit puer septennium. In morbo suo lethali circa Annum 1615. P. Georgio de Bon è Societate JESU ter de tota vita confessus, sæpius ingeminabat: oportere nos magnâ diligentiâ ad mortem præparari. Flere Matrem prohibebat, quòd se utique ad Cœlum mox iturum sciret, quin & jam venisse pro se SS. Stephanum, & Laurentium, eósque adesse ad locum illum, ubi Crucifixi stabat effigies. Et verò in pede Crucifixi illius repertæ sunt postea Reliquiæ duorum dictorum Sanctorum; sed & Matri memoria rediȷt, hos esse sanctos, quos illa infantulo Patronos legerat. Solebat Puerulus ille ad sonum singularum horarum Cruce sanctâ frontem signare, ac paulisper precari; quod & in illo morbo, cùm tertiam pomeridianam audiret, facturus, dexteram elevârat, debilémque etiam lævâ juvabat; sed eo ipso momento morte abreptus duos digitos complicatos reliquit, quos ad Crucem faciendam extenderat. Sepultus Bechinæ in Monasterio Franciscanorum, ubi circa An. 1619. ab hæreticis, dum è tumba esset ejectus, manus illa cum Cubito apparuit integra, hodiéque incorrupta perseverat; quam deinde Mater sacrorum lipsanorum instar asservatam Filiæ suæ Mariæ Evæ de Tiffenbach post obitum reliquit; quam & jam Serenissimi Archiduces Austriæ sæpius sibi monstrari jusserunt, & admirati sunt, vocaríque Viennæ manus illa solet: Manus boni Pueri.* hæc *Joannes Tanner*, quem ad verbum exscripsi; quippe *dulciùs ex ipso fonte bibuntur aquæ, & veritas* sæpius transmissa, nativum vigorem amittere, & adscititium aliquid facilè potest, & solet contrahere.

Tanner. in Auctario ad C. 5. Bohemiæ Piæ.

In Pago *Zaborzi Prachensis Districtûs* Ecclesia est, quam malè stantem, malè

malè tectam, & materiatam reparari, fornice, & laterculis imbricatis contegi, amplificari, & altero tanto majorem effici, & ad gratiam uſque ornari de ſuo fecit vetuſtæ ſtirpis Eques *Joannes Senior Horcziczky de Proſtebo.* Vir fuit probus, & antiquæ, & innocentiſſimæ ſinceritatis, & ſimplicitatis, ùt, qui novêre, vel audière, commemorant, etſi, ùt tum ferebant tempora, & ſinebant (juxta *compactata*) Romani Pontifices, ſub utraque ſpecie *Eucharistiam* ſumere ſoleret; hic igitur *Eques in Eccleſia*, quam tanto impendio coluerat, humatus, omnibus alijs circa ſe corporibus in cinerem redactis, unus etiamnum omnis corruptionis toto corpore expers, tanto jam tempore viſitur, ut qui vidère, atque inter eos *loci Parochus*, moribus, & vitâ venerandus, coram me teſtati ſunt, cùm anno ſuperiore locum acceſſiſſem, & nisì vetuiſſem, jam *Tumulum* aperire parabant.

[margin: Joannes Horcziczky incorrupto corpore ſpectatur.]

Narrabat mihi fide digniſſimus è Societate noſtra Sacerdos *Tobias Gebler*, ſe in pago cujuſdam (*Zatecenſem vel Cubitenſem Diſtrictum*, ſi rectè memini, nominabat) Eccleſiam (nomen mihi excidit) veniſſe, inductum in cryptam, oſtenſóſque ſibi duos unà jacentes in eodem *Tumulo Conjuges* loci quondam Dominos prorſus ad invidiam viventium incorruptos ab annis ampliùs octoginta; dubitâſse verò, qui *Patrem* adduxerant, utrúmne *Catholicam Religionem* coluiſſent? at ſe circumſpectis omnibus, tandem *Roſarij Mariani* globulos ponè jacentes notaviſſe, deinde in collo Domini, *Romanum Numiſma* è metallo pendens deprehendiſſe; quo ſatis evidenter conficiebat Pater: *Catholicè Conjuges vixiſſe.*

[margin: Duo Conjuges incorrupti.]

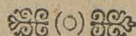
Argumenti ſimilitudo, quamvìs extra Bohemiam (ſed benignos me ſpero, & faciles habiturum *Lectores*) *Brunam* vocat: ubi in ſubterranea crypta *Eccleſiæ* noſtræ domûs Brunenſis *Petrus Torrentinus*, quondã *Collegij*, & *Tyrocinij illius ſacri Rector*, ſingulari in arca compoſitus ſpectatur, tantâ integritate corporis, ut etiam ungves, & barba excreſcant, & vulnus viventi factum in pede hodiéque obligari poſſit; veſtes in eo, & cætera omnia circùm putreſcunt, & annis ſingulis mutabantur, unus ille nihil patitur. Memini me ipſum adjuviſſe manu, ut madidis & mundis linteolis lavaretur Optimi ſenis corpus, & nigror, quem tanto ſitu contraxerat, abſtergeretur; quo facto, lurore abſterſo, candidum corpus evaſit. Alio tempore cryptâ apertâ, novis veſtibus in tumulo induebatur à Nobis An. 1637. aderat tum è præcipuis Provinciæ Bohemiæ noſtræ Patribus unus, *Paulus Anaſtaſius Peruſinus, Collegij Olomucenſis Rector*, qui viſo *P. Petro*, ſanctè affirmabat, *B. Catharinæ Bononienſi*, cujus Virgineum Corpus in *Italia* vidiſſet incorruptum, *Patris Torrentini* corpus nihil omnino concedere, & concertare poſſe. In ijſdem *Eccleſiæ noſtræ Brunenſis* ſubterraneis ambitibus plura Sociorum noſtrorum incorrupta ſpectabantur cadavera: Narravit mihi Laicus noſter Vir optimus *Michaël Sinnig*, qui, ut itâ dicam, *Tumbarij* munus ſibi *Brunæ* per id tempus aſſumſerat, & locandis mortuorum corporibus præerat: ſe facilè quinque incorruptos obſervâſſe, & dicturus mihi erat eorum nomina, cùm primùm cryptam ſubiſſet; ſed ipſemet paulò pòſt mortuus cryptam ſubijt, illuc illatus, nec tamen ad referenda nomina reverſus; inter eos erat *Laicus* murarius noſter (cujus *Brunæ* nomen audivi) incorruptus ſic, ut etiam caroruberet, quod ipſe An. 1638. ſpectavi. Conſultò annos nominavi, quibus illa incorruptionum, ut itâ dicam miracula, ſpectaverim: ſcio enim, & probare poſſum exemplis, tempore deteriora fieri in Tumulis quædam corpora, & illa etiam, quæ incorrupta per triginta, quadraginta, & plures annos viſebantur olim, poſtea communi mortalitatis noſtræ fato

[margin: Petrus Torrentinus S. J. incorrup:]

[margin: Plures incorrupti Brunæ.]

to cœpisse corrumpi, & tandem paulatim contabuisse. Illud tamen permirum, hanc *Incorruptionem Corporum* ijs ferè solis contingere, qui piam, & sanctam vitam duxerunt, & quamvis, ùt principio tractationis ex *Raynaudo* monui, vel naturâ, vel arte id præstari sciamus, tamen apud nos plurimorum incorruptionem magìs ad Sanctimoniam vitæ, quàm ad ullas caussas naturales referri posse. Placet pro coronide apponere: vidisse me *Venerabilis Patris Nicolai Lancicij* è *Societete JESU* (cujus corpus postea *Caunæ Mosci*, aut *Tartari* exhumatum ignibus consumsisse feruntur) ejus, inquam, *P. Nicolai pollicem manûs* multis post mortem annis tam vividum, & carne tam plenâ succi vitalis, ut nihil propè à viventis hominis pollice differret, etiam pingvedinem exsudabat, madente, in quam involvebatur, papyro. Fuit hic senex Sanctimoniâ vitæ conspicuus, ùt altero abhinc libro dicemus.

De pollice Ven. P. Nicolai Lancicij S. J.

§. III.

Aliquot apud nos miræ narrationes de ijs, qui vel ad tumulum, vel jam in tumulo compositi, surrexerunt.

Rei novitas, ac sæculis rara à morte surgentium fælicitas, perpulit me dubitantem, ut exempla in hanc rem, duo, vel tria, quia in sepulchris gesta, apponerem. *Heroina de Fürstenberg* (verba recito *Marci*, clarissimi in arte medendi ætate nostrâ in Bohemia Doctoris) *Heroina de Fürstenberg hic Pragæ pro mortua habita, & extra suum cubile elata, in alio conclavi deposita, & funeri destinata jacebat; cui assidens una ex pedisequis magis fida, cùm nescio quo casu linteum, quo corpus erat tectum, delapsum reponere vellet, plantam pedis leviter offendit, subitòque ex illa titillatione pedem retrahi sensit; unde exterrita intrò profugit, herulam vivere clamans; metu reliquæ mulieres consternatæ, demum animus collectis foras prodeunt, idémque experiuntur; advocantur medici, fomenta adhibentur, & medicamenta analiptica, & ecce ad vitam redux oculos aperit, ac demum ex toto sibi restituta, refert omnia, quæ circa se fiebant, auditu se percepisse, verùm præ virium langvore nullum vel levissimum indicium vitæ dare potuisse. Hæc, dum ante Annos 22. Mediolani cum ejusdem nepote Regni Bohemiæ Marescallo essem, Cænobio Virginum præfuit jam annosa.* hucusque Marci.

Marcus Marci in Vetere Philosophia restituta P. 4. subs. 1. fol. 394.

Morbi quidam homines mortuis similes reddunt.

Eandem admirationem meretur, quod apud eundem *Marcum Marci* legimus: *Simili modo*, inquit, *hic Pragæ Puella pro mortua habita Tumbæ inclusa, & sepulturæ tradita fuit; cùm verò postea loculus refossus, & tumba retecta esset, aculei corollæ, quam in fronte gestabat, eidem infixi visebantur; quod signum erat infælicem, vitæ quidem restitutam; at ubi eâ ratione se inclusam, & desolatam sensit terrore, mentisque perturbatione motam, caput eidem inter luctandum allisisse.* Duo hæc exempla *Marcus* toties laudatus ad *Ecstasin* refert, quæ fortè aptiùs ad *morbum Virgineum* possent referri, cùm, ut *Lælius Bisciola* noster ex Hippocratis operibus loquitur: *cordi viciniora loca ex acuta inflammatione, ac putredine comprimuntur &c.* illustris est locus, quem rerum istiusmodi curiosos, ac præcipuè *medicos* legere operæ pretium fore existimo. Sed nihil in hoc genere *Praga* celebrius vidit, quàm mortem creditam Virginis cujusdam, quæ in *Nova Civitate Pragensi* Parentûm, & amicorum omnium comploratione, symphoniacorum cantu comitan-

Marci ibid.

Exemplum viventis in Tumulo

Læl. Bisciola T. 1. Advers. l. 3. C. 3. ex Cœlio, Rhodigino, Brod. Crinito, Galeno. Author lib. de Virginum morbis inter opera Hippocratis.

mitante, prosequente funebri Civium processione *Tumulo* illata est. Exornârunt virginem *Parentes* (ùt tum erant fælicia tempora) corollis, gemmis, anulis, torque, monilibus, vestibus pretiosis, quæ, dum suprema à Parentibus, & cognatis oscula figuntur, *Vespillonem* perstrinxerunt, animúmque adjecit, ea si posset sua facere. Ergo nocte mediâ, nulli observatus, familiare sibi pridem *Cœmeterium* ingreditur, loculum rursus effodit, *Tumbam* ex destinato malè clausam aperit, jámque ausus erat *torquem* ante omnia collo detrahere, cùm titillatione illâ excitata *Virgo* (quæ non mortua, sed sopitis sensibus jacebat) brachia tollit. *Vespillo* aliud nihil, quàm *Virginis* mortuæ spectrum in se consurgere ratus, exilit è tumulo, & confestim se dat in pedes. *Virgo* (ùt narrabat postea) circumspectis omnibus, omni onere, & quod morari posset, exsoluta, consurgit, ac *lucernâ Vespillonis*, quâ consternatus stantem reliquerat, acceptâ, rectà in domum paternâ contendit, fores pulsat, diu hoc fuit: *ancilla* vix tandem audit, & intus respondet, cum jurgio aperiri sibi postulat; *Pater & Mater* expergefacti viciniam è fenestris clamoribus implent; nec priùs, quàm rem totam narrâsset, admissa domum est, vixit post hæc annis multis. ʼGeminum, ac penè idem exemplum de *Coloniensi Matrona* narratur, quod æri incisum multorum versatur in manibus.

§. IV.

Novæ quædam, & miræ narrationes ad hoc Argumentum de morte, vel ad curationem pertinentes.

MAgna mihi Annis facilè duodecim, cum *Marco Marci* Viro doctissimo, Medico præstantissimo, uno verbo, omnium literarum, & scientiarum homine, consvetudo, & familiaritas intercessit, ùt omnes nôrunt, qui illâ vixerunt ætate; quoties ad *Collegium Pragense* veniebat (veniebat autem quotidie, utpote pluribus annis Collegij medicus) accurrebam, eúmque ad ægrotorum cubile comitabar, audiebam disserentem, ac semper doctior discedebam; multa tum audivi ad valetudinem, & ad medicas artes spectantia, quæ peculiari scripto, rogatu *Viri magni* sum complexus; sed, quę præsens, de quo agimus, mortis argumentum illustrare possint, duo nunc mihi in memoriam recurrunt. Narrabat igitur *optimus senex* sub initia hujus sæculi adfuisse se adhuc adolescentem, dum in *Hradczan* in Arcis Regię conspectu capite minueretur *Reus à Carnifice;* vidisse ibi turbam *Medicorum & Chirurgorum* (ac nisi fallor *Schattonem Regni Bohemiæ Physicum* nominabat, Virum medendi gloriâ clarum, cujus laudes *in Danielis Sennerti Philosophia* leguntur) ponè stantium, velut grandi negotio operam daturos, præsertim *Chirurgos*, instrumentis, emplastris, ac tænijs armatos. Enimverò impetrârant à *Cæsare Rege*, & Ordinibus Medici: liceret probatione experiri, & periculum facere in reo, utrúmne vita ictu illo fatali tam graviter læsa, aliquo tempore sustentari posset? ubi ergo primùm demessum *caput* est, alij *Chirurgorum* (diviserant enim officia) truncum corpus in momento elevavêre; & venas, nescio quo ungvento, subitò perunxêre, alij mox *Caput* jacens in *collum* reposuêre, & venarum oscula venis alijs claudere conabantur, quo tandem utcunque fæliciter perfecto, alijs immotè corpus, & caput tenentibus alij emplastro quodam linteolis calidissimis colligavêre; tum *Medici* ad confortandas vires versi, odo-

Decapitato caput repositum Pragæ.

odoratissima quæque naribus appressêre, sic, ut jam revera recreari, atque etiam nictare cum totius populi secundissima vociferatione inciperet. Elevatus deinde lentissimè, & tractus magis, quàm ductus, in vicinam domum, postquam non parva vitæ indicia dedisset, inter *Medicorum*, *& Chirurgorum* manus sinè dubio vulnere illo debilitatus, & sangvine forsitan, qui semel efferbuerat, & contineri jam non poterat, expiravit. Hæc est illa narratio, quam nisi à Viro tanto, tantæ authoritatis, experientiæ, probitatis, & simplicis veritatis amico accepissem, nunquam commemorare, imò neque credere potuissem. Scio jugulari hâc narratione, aut debilitari sententiam aliquorum, & mihi objici multa posse; at ego historiam scribendam suscepi, neque convenit in præsenti opere philosophari, multóque etiam minùs (ut ità dicam) theologari. Aliud, sed jam quod faciliùs credatur, subjiciam: *fuisse Pragæ Civem* (nominabat hominem *Marcus*) qui ex acerrimo, & continuo capitis dolore, denique in amentiam inciderit;

Capitis apertio innoxia à Chirurgo.

Caput (maximè summam ejus partem, & apicem) illidebat parieti, ut fuerit constringendus; ejus jam ad extrema deducti, & brevì morituri curationem cum *Chirurgo* Pragæ notissimo *Friderico* suscepisse, consopivisse primùm hominem ægrotum medicinis, ut sentiret nihil, deinde se jubente *Chirurgum* rasisse ægri caput, pòst suspensâ manu, & delicatissimo instrumento, & labore, nè *pia mater* læderetur, cranium aperuisse, continuò diducto paululùm cranio exisse summo impetu venenosum illum, qui se in apicem, & arcem Capitis receperat, & condensatus cerebrum inflammabat, fumum, donec totus expiraret; tum rursus constrinxisse *calvam Chirurgum*, clausis se medicamentis vulnus, obligâsse, ægrotum posteà evigilâsse, & *morbo Sapientiæ* (ùt Plinianè loquar) percurato, intellectu, quid secum actum esset, utrique medico gratias habuisse, ac nunquam posteà in aliqua re delirâsse.

De sangvine è cadavere manante.

Cùm aliquando sermo inter nos esset de sangvine, qui ad adventum occisoris ex occisi vulnere aliquando proflueret, me ad DEUM homicidia prodentem omnia referente, *Marcus* naturæ vi hæc sæpe fieri contendebat, idque vel hoc exemplo patêre. Novisse se hîc *Pragæ* puellam annorũ quatuordecim, quę, falsò ab altera quadam muliere sibi venenum porrectum, eâq; se caussâ mori tristissimè querebatur, sed ægrotabat tabano, & convulsionibus exanimabatur. Tertio pòst, quàm è vivis excesserat, die, dum sepulchro inferretur, & mulier illa, in quam suspicionem veneni, & caussâ mortis suæ contulerat, supervenisset, mox sangvis è naribus mortuæ copiosus prosilijt. Inde philosophabatur *Marcus*, dum puella vitam finiret, imaginationem veneni illius, & mulieris forsitan impressam, & relictam in sangvine.

Jam mirabile Curationis exemplum in desperata re adducemus: *Rusticus Bohemus Mathæus* nomine, dum per biennium mirâ, & *inauditâ quâdam gutturis dexteritate* (ùt ex *Crollio Kircherus* noster loquitur) justæ magnitudinis *Cultrum ferreum*, in *guttur* suum satìs amplum immergere, & occultare didicisset, eundémq; cul-

Oswald. Crollius Præfat: ad monit. Basilicæ Chimicæ. Kirch. in Magnetismo l.3.p.7. post C.2.

De Cultro devorato.

trum

trum singulari arte velut præstigiator cuspide cùm luberet, rursus extraheret (cujus spectaculi causâ in tabernis potus illi largiter præbebatur) tandem nescio quâ infælicitate alterâ Paschæ die tam altè cultrum demisit, ut prorsus in stomachum usquè descenderet, & nullo artificio retrahi posset. Jacebat ad extrema deductus septem integras hebdomadas, & dies duos, mortem expectans, *unguento etiam armario* adhibito, cujus vel alterius causæ adminiculo cultri cuspis juxta orificium (ùt vocant) stomachi exitum moliri cœpit; quo animadverso *Rusticus* efflictim obsecravit, ut *culter* incisione extraheretur; post tot preces, cùm etiam cessando mors ægrotum maneret, in omnem eventum princeps Regni, & Urbis Chirurgus *Florianus Mathis Brandeburgensis*, sectionem orsus fæliciter expedivit, cultrúmque extraxit. Color excisi cultri inter *raritates Cæsareas* repositi, in eum modum à stomacho immutatus erat, quasi in igne perpetuò canduisset. *Rusticus* paucarum hebdomadarum spatio, legitimis ab expertissimo Chirurgo remedijs applicatis, integræ valetudini restitutus, Nuptias paulò pòst celebravit, & Convivis suis inter fercula *Cultrum* ostendit, & circuire jussit. *Cultri* hujus longitudinem, formam, cæteráque omnia, ex Technophylacio Cæsaris ad vivum expressa *Lectores* aspiciant! Ridiculum est, quod ex *Mathiolo*, *Cæsari Maximiliano II. Dioscoridem suum Pragæ* dedicante, describo: Venisse Pragam *Circulatorem*, qui cujusdam pulveris potentiâ, quemcunque hominem ad breve tempus, & innoxiè delirantem efficeret. Sed verba ipsa *Mathioli* adducere operæ pretium puto: *In vinum*, ait *radicis cujusdam pulverem, cujus gustatu fauces convelluntur, circulatores immiscent, & cui fucum facere volunt, jubent, ut illo in vino intinctum digitum, quasi prægustandi caussâ sugat, tum illico digitum in vino madidum in os inditum, sibi mordicus non sinè dolore, & clamore premit invitus. Interea perinde, atque blanditijs mærentem consolatur Circulator, temporum, carpique arterias alio quopiam oblinit medicamento, deinde nummum in terram projectum hortatur ut tollat. Ibi ille pronus, primùm sese nequit attollere, mox ungvinis vi amens factus concidit, statimque ejus more, qui metuit, nè mergatur in aqua, natat, ac vociferatur simul se fluctibus obrui. Ergo eum eripit Circulator; ille quasi ulturus injuriam, primùm maleficium obliquo, ac torvo intuitu exprobrare, mox hominem aggredi videtur. Postremò fugientem Circulatorem prosequi, donec absterso tandem illiti medicamenti veneno, recipiat animum, ac menti restituatur. Ubi autem ad se redijt, quasi qui evaserit à mari naufragus, capillum, vestimentaq; veluti vela torquere, exprimeréque, brachia tergere, & nares emungere conspicitur. Hæ fabulæ non sunt: nam non desunt multorum testimonia, qui viderunt, quique imposturã suspicantes, suis & amicorum suorum famulis (ut hoc anno Pragæ factum est) hæc fieri jusserunt.*

Mathiolus in Dioscoridem præfat. ad Imp. Maximil. II.

Delirium ad tempus medicamento procuratum.

Scribebat hæc Mathiolus Pragæ A. 1565

CAPUT XIX.

De ominibus, præsagijs, vaticinijs rem privatam & publicam Bohemiæ attingentibus.

Pectrorum, & umbrarum (de quibus paulò antè egimus) occursus, & illę quasi alterius vitæ imagines, ac simulacra hominum, aut monstrorum, quæ sese mortalium oculis nonnunquam offerunt, portendunt plerumque, & præsignificant tam læta, quæ desiderare, quàm tristia,

Cometę an prædici possint.

stia, quæ cavere, aut si id non datur, expectare, & timere debeamus. Sed est aliud quoddam admonitionis genus, idq; non infrequens, cùm repentinum aliquid, & in hac rerum, ac temporum conjunctione insolitum & inopinatum objicitur, aut ejusmodi (quod tristia solet antecedere) apparet, ùt *Cometæ;* quamvìs & hos nuper nihil esse timendos ostendere conatus sit Vir doctus, cùm docuit, & prædici posse, & necessario quorundam cœlestium corporum concursu existere; sed huic doctrinæ omnia historicorum sæcula adversantur, & innumerabilibus exemplis, syrma quoddam calamitatum post se traxisse demonstrant. Nos hoc *Capite* omne genus omina, præsagia, admonitiones, ac prædictiones, summo semper ad brevitatem respectu prosequemur, & rectè (ùt reor) *umbris & mortibus* ea, quæ pœnas, & mortes significant, subjiciemus.

§. I.

Spectrorum Exercitus nocte Pragam transit. Flagella in Cœlo spectantur. Wotavva, vel Watavva fluvius in caput redit.

Slavata in Apologia adv. Com. Turn. M. S. ad An. 1571. Epit. rer. Boh. l. 5. C. 14.

Spectrorũ Exercitus Pragæ plurimis visus.

Mira omnino sunt, quæ de A. 1571. *Wilhelmus Slavata* Regni Cancellarius in historia sua, & temporum suorum commemorat, quę licèt in *Epitome* pridé narrata, hîc loco suo aptiùs referentur, & repetentur. Spectaculum hoc terrificum, & tristissimum, *Novæ Civitati Pragensi* 20. Julij oblatum est: Ventus maximus primùm mediâ nocte subitò coortus, cum ingenti ab imo strepitu, quasi terræ motu, Cives propè omnes timore perculsos excitavit de somno; plerique Civium, quid rerum ageretur scire cupientes statim fenestras ad forum spectantes (unde ille Tumultus exire videbatur) circumsistunt, & occupant. Ecce autem *Equitatus* numerosissimus, cujus nec initium, nec finem aspectu terminare poterant, per latissimam *Plateam* (quam *combustam* appellant) ad *Ecclesiam Corporis Christi* medio in foro *Novæ Urbis* stantem, ac deinde Ecclesiâ vitatâ, longiùs penes Ecclesiam *Slovanensem*, seu in *Emaus* procedit: Equites omnes quasi jam jam acie concursuri arma tenebant, & egregiè erant armati; Equi, & arma tristè rutilabant, ac horridè strepebant, mœstissimo tamen omnium armatorum silentio; tandem aliquando truculentæ illius militiæ, & pompæ finem intueri datum est. Exercitum *Currus* contectus, & ferro probè munitus sequebatur, sed rotis carebat, atque is currus tanto per terram pondere trahebatur ab *Equis*, ut vicinæ domus omnes contremiscerent, & terra nutare videretur. Currum octo viri comitabantur ingenti magnitudine corporum in ocreis, & calcaribus, sed sine *capitibus*, qui ambulando, majorem, quàm is, qui præcesserat *Exercitus*, strepitum edebant. Cùm forum *Novæ Urbis* transissent, maximus ignis in fori medio ante *Ecclesiam Corporis Christi* reluxit, in cujus ignis parte unâ, quàm plurimæ *Arcæ*, & ingentes cistæ spectabantur; parte alterâ *vasa* plurima stabant, ùt solent in castris, quasi pulveris Pyrij, subitóque *currus* capacissimus concitato Equorum secutus est, sed retrò in Urbem longiùs, *Curiam* versùs, iter vertit. Hîc ventus exortus est, atque omnia momentò evanuêre, excepto, quòd in aëre lucidi *Halones, & rota* quædam lucida totâ nocte ad clarum usq; diem permansit. Hoc spectaculo attoniti, qui viderant, multi incidêre in morbum, & nonnulli terrore paulò pòst sunt

[Fam]em ma[x]imam si[g]nificabat.

sunt extincti; neque de rei gestæ fide dubitari potuit (ait *Slavata*) cùm plurimorum fide dignissimorum Civium, qui ritè examinati sunt, de Veritate constiterit. Post triginta sex dies ab hoc tragico spectaculo 26. Augusti super Urbem totam *Pragam* multis hominum millibus excitatis, *Flagella, & Virgas*, & per eas *lanceam* longissimam cuspide in occidentem decussatim protensâ minantem apparuisse scribunt historici eorum temporum, testes oculati, idque tam sereno lumine in regione aëris expressum videbatur, ut nocturnum *Lunæ* splendorem *flagella, virgæ, & Lancea* æquarent.

Flagella & virgæ in aëre visæ.

Tantam, & tam sævam famem consecutam *Slavata* commemorat, ut multis mortalibus fame extinctis, in *Bohemia* (aliàs frugum ferace Provinciâ, quæ vicinarum Regionum, ùt *Silesiæ, Lusatiæ, Misniæ, Bavariæ, &c.* horreum appellari solet) publicâ authoritate, gravissimis pœnis constitutis, omnes omnino cærevisiæ (vulgò braxatoria) per *Bohemiam* clauderentur, nè consumto in potum frumento, *Panis*, res magìs necessaria, Populo deesset: unde ad aquam bibendam Populus damnabatur, extremo, sed salutari, & prudenti *Procerum* in futurum providentium consilio.

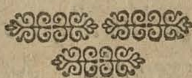
Slavata l. c.

[C]erevisiæ [co]ctio in fa[mi]: vetita.

Quod sequitur, longè majore miraculo acceptum dum fieret, & postea tristissimo luctu universæ *Bohemorum* gentis intellectum, & impletum est (quippe Regem, & Regiam familiam brevi extinctum iri portendebat) idq; Religiosus, coævus, & gravis author *Petrus Abbas Aularegiensis, Cuthenus, & Pulkavva* narrant: *Wotavam* fluvium apud *Pisecam*, eo die, quo *Wenceslaus* penultimus ex Przemyslæa stirpe *Rex*, vita, & moribus sanctissimus obijt 21. Junij, à nocte media ad tertiam diei horam usquè constitisse primùm, mox verò cursum retrò flexisse, quasi in caput suum rediturum. Idem fluvius *Watavva* majore capto impetu, & concitatiore cursu Anno sequenti 1305. rediens ascendit, quò major calamitas Regno incubuerat, in *Wenceslai III. Bohemiæ Regis* indigna cæde *Olomucij* grandi parricidio, & infami proditione patratâ, in quo Principe universa regnans *Przemysli* familia finem accepit; duobus tantùm surculis, qui olim ex *Wladislai* Regis fratribus *Theobaldo, & Henrico* descenderant, *Ssvvihovijs, & Czerninijs* (ùt omnes patrij Scriptores consentiunt) relictis.

Fluvij in caput redeuntes.

Petrus Abbas in Chronico Aulæ Regiæ C. 80. Cuth. in Notis ad Silvium. Pulkawa in hist. Boh. Weleslaw. in Calen. histor. ad 21. Junij.

§. II.

Somnium Regis Ottogari ante cædem. Clades Bohemiæ, Rege Ottogaro cæso, multis Divinitùs prænunciata. Stella in Luna apparens faustissima Bohemiæ.

IGnoscent Lectores, si in *Præsagijs* referendis Ordinem temporum non teneam: neque enim historiam perpetuam, aut *Chronicon* aliquod scribo, sed, ùt *apes floriferis in saltibus*, temerè feror, ac ùt quæq; res sub acumen styli venit, præsertim in *Adversarijs* meis historicis occurrens, exscribo. *Siffridus Misnensis Presbyter* proximus *Ottogari* temporum, refert: extremum illud *Rudolfi I.* Cæsaris, & *Ottogari* Bohemiæ Regis prælium mira ostenta præcessisse: *Regi* ipsi *Ottogaro* oblatum somnium: credebat se caput gerere plenum cornibus, ac venisse nescio quem, & radicitùs omnia illa cornua, summâ vi adhibitâ, evulsisse, unico cornu relicto; Regium profectò somnium, & *Danielis* somnio persimile! Circa idem tempus *Sacerdotem* in Germania vidisse per quietem *flumen maximum* nigris, & turbidis

Siffrid. in Epit. ad A. 1276. lib. 2.

Somnium Ottogari Regis triste

Daniel. 7.

Alia ominosa somnia.

dis fluctibus, intermixtis partibus glaciei, ab occidente in *Bohemiam* magno impetu præcipitari, inter somnium audivisse vocem tristissimam: *dies tribulationis! dies miseriæ! Reinbotho* Eques dormiens videre visus est *Lunas quindecim* in cœlo pugnantes; earum duæ cæteris magnitudine præstabant, altera perfossa plurimis foraminibus, in quam certatim *Lunæ* cæteræ cornua impegêre, sic, ut penitus consumta videri desierit; dum hæc miratur, & animo versat, videt adstare sibi *Regem Ottogarum* cum multo cruciatu vomitantem. Quid ista portenderint, eventus ostendit: An. 1278. pergit Siffridus: *Occiso Rege, totius Regni Bohemiæ clades est secuta, ità, ut per triennium* (ipsius verba recito) *quotidie gens Bohemorum de terra sua, fame, & inopiâ compellente, relictis domibus transmigrarent, venientésque in Turingiam, Misniam, & alias partes Teutoniæ, miserabili inediâ per plateas Civitatum mortui corruerunt.* Hęc Siffridius. At, quæ immisericordia, spectare in plateis præ fame corruentes? Idem *Siffridus* aliud Dresdensis Clerici somnium ante obitum *Wenceslai II.* pijssimi Regis Bohemiæ retulit, ad Annum 1305. itidem de Luna.

Stella in Luna fortunatum Bohemiæ signum.

Mirabile est (qua de re disputent Astrorum periti) *Lunæ* certos aspectus iniquiores *Bohemiæ* videri; at, cùm inter *Lunæ crescentis cornua stella* appareat, fœlicissimum esse *Bohemiæ sidus*, ac fœlicitatem, & salutem ex inimicis ostendere; id quod exemplis probaturum in me recipio; unum modò referam: post cladem *Ottogari* miserabilem, & gravissimam sub *Ottone longo Marchione Brandeburgico* oppressionem An. 1284. die sacro *Sancti Stephani Iris* solito coloratior (mirùm in media hieme) à minore Urbe in *Veterem Urbem Pragensem* porrecta (nam *Nova Civitas* nondum erat, & si eam immemor sui, *Pontanus* nominet) tum (quod huc facit) clarissima quædam *Stella* altero in cornu *Lunæ* promicans *Bohemos* in spem novam libertatis erexit, ídque paulò post factum *Keplerus, & Campanus* affirmant, reddito suis glorioso Rege *Wenceslao II.*

Pontan. l. 1. Boh. Piæ.

Jo. Kepler in Ephemer. Campanus Thesibus hi[…] Reg. Boh.

§. III.

Familiæ quædam Illustres apud nos Mortis admonentur; adducuntur in eam rem exempla. Maximiliani II. & Rudolfi II. Cæsarum mortes præsignificatæ. Petri de Rosis morientis de Bohemia novissima verba. De sexto numero, & de S. Rufi die Regibus nostris fatali.

Mortis admoneri grā de beneficium.

MAgni beneficij instar haberi debet, mortis instantis admoneri, ut benignè comparati æternitatem (in qua homini Christiano sunt omnia) inchoëmus, quam ob caussam meritò à nobis Divinæ Providentiæ gratiæ sunt agendæ: nullam enim facilè gentem in Europa inveneris, cui toties, & tot mortis instantis significationes cœlitùs præbeantur. Ejusmodi exempla innumera in *Vestigio Bohemiæ Piæ Albertus Chanovvsky*, ejúsque commentator *Joannes Tanner* uterque Societatis nostræ Sacerdos retulerunt. Prætereo *Albam Dominam* in Arcibus Procerum *Rosensium, & Novodomensium* sæpius apparentem (de qua jam peculiari loco egimus) omitto dicere de *Sacello S. Annæ* in Arce *Smeczna*, ubi imminente *Martiniciorum* morte, vel lumina à nemine accensa apparent, vel alia signa insolita eduntur; certè obitus *Jaroslai Comitis de Martinitz Regni Bohemiæ Burgravij*, alióque tempore *Barbaræ* ejusdem Comitis filiæ (quam *Serenissimus Marchio Brandeburgi Christianus Wilhelmus* in conjugem acceperat)

Chanowsky in Vestig. Boh. Piæ C. 7.

Novodomenses & Slavatæ.

Martinici[…]

rat) multis, mirisque indicijs præsignificatus est. Familia Equitum *Strogeticzkiorum albo passere* viso, mortis admonetur; *Genißkij Barones & Equites de Augezd hydriâ stanneâ* sese ipsâ cum strepitu modò aperiente, modò claudente, mortem alicui ex suis vicinam esse intelligunt. In Arce *Rabi, cista* grandis est (quam ipse vidi panno nigro instratam *Crucifixi* signo superstante) hæc tanto cum tumultu vi occultâ movetur, & raptatur, ut in vicino subtus pago audiatur, quoties Illustri familiæ *Dlauhoveskijs*, *Czastolarijs aut Chanovvskijs* ab eadem origine descendentibus, moriendum est.

Strogeticzkij.

Augezd

Chanowskij.

Przichowskij.

Przichovvskiana Baronum, & Equitum vetusta, & militaribus factis inclyta stirps in castro *Skoczicz* mortis clarissimam significationem accipit: nam, si quis moriturus ex ijs venationem coluit, *litui, & cornua* venatorum perstrepunt, & *canes*, ùt in venatione fit, oblatrant; si moriturus est miles, *jaculationes*, & militum quasi in certamen procurrentium vociferationes percipiuntur; si *Musices*, si *Equorum* amator moriturus est, *cantus* personat, aut *Equorum* hinnitus insusitati observantur. Iisdem *Przichovvskijs Przesticij* in Ecclesia mortis significatio datur: reperitur enim *Statua D. Joannis Evangelistæ* humi in pavimento Templi deposita, cùm aliàs eadem statua in culmine Altaris penes clypeum *Przichovvskianum* consistat. *Equites* notissimi, & pervetusti apud nos *Wanczuræ* in Ecclesiæ (sub *Horka* castro, & pago sitæ) sacrario habent tumulum lapideum (ac nisì me fallit memoria) marmoreum, clari ex sua gente Herois *Georgij Wanczuræ*; quod imminente morte alicujus ex ea stirpe per totum saxum, & marmor largissimè *sudat*, cùm tamen ad lapidem ob fornicem sacrarij nullus imber, nulla pluvia pervenire possit; credebant priùs loci accolæ, *Georgium* illum *hæreticum Equitem* fuisse: at ego cùm illac A. 1650. iter haberem, ex inscriptione

Wanczuræ

sepulchri demonstravi, & *Catholicum*, & quod ampliùs est, *Ecclesiæ illius Fundatorem, vel Amplificatorem* fuisse. Geminum prorsus sepulchri miraculum Illustrissimis Proceribus *de Kolovvrat* concessit DEUS, in *Rocoviensi Ecclesia*, nunc deserti Cœnobij Ordinis *Eremitarum S. Augustini*: quoties enim *Kolovvratæo* cuipiam moriendum est, humorem copiosissimum profundit *lapis sepulchri D. Alberti senioris de Kolovvrat* Fundatoris Cœnobij illius, qui plenus bonis meritis, in DEUM, & in Cæsarem *Carolum IV.* (quem *Pisis* suo corpore adversùs hostes protexerat) Anno 1391. vitâ excessit, eoque loco humatus est. *Nebylovvskiana Equitum Stirps*, quæ nostrâ memoriâ prorsus interijt, in castro suo *Polina* idem habebat mortis indicium, quòd *Mißam* audientibus *cerea* in Altari *candela* extingveretur. *Nepomuci* Ecclesia est plurimis *Sternbergicorum* sepulchris visenda; hæc tota noctu facibus collucet à *dextro latere* præcipuè, si *Sternbergicus* virilis sexûs moriturus sit, *sinistro Templi latere*, si fæmina. Paulò ante mortem Illustrissimæ *Ludmillæ de Sternberg* (quod ipsos *Nepomuci* vigiles narrantes audivi) itá illustrata nocte *Ecclesia* illa fuit, ut ardere videretur, ideóque accitis Æditius properârunt Templum ingredi, nihil tamen lucis invenerunt. Proceres Bohemi *Ssvambergici Albam* quoque *Dominam* (ùt Rosenses) in Gynæceum venientem videbant morituri. *Czerninij in Chudenicz* Originaria Majorum sede, audire ante mortes suorum solent, velut si *rudera*, aut *arenæ* funderentur. In Arce *Kamen* (quod ipso loci Domino *Joanne Christophoro Malovvecz* referente didici) ante Equitum illorum mortes in quadam arcis areola discurrere per humum *lumina* solent. *Lobkovicios* ferunt admoneri *campanulis*, vel nolulis; *Udalricum de Lobkovicz* narrat *Brunæ* monitum campanulâ (quam in cista clauserat) bis insonante;

Kolowratæi.

Dubraw. l. 22. hist. Boh. Epit. rer. Boh. l. 3. C. 21.

Nebylowskij.

Sternbergici.

Sswambergici.

Czerninij.

Malovecij.

Lobkovicij

te; unde sibi, & filio mortem instare intellexit, quod paucis pòst mensibus contigit. Ante *Wilhelmi Rosenbergici* mortem, non modò, ùt vocant *Albam Dominam* comparuisse, sed Anno 1591. nominatim primâ Novembris, nocte spectra quædam alba, & in albis Equis, eâ *Urbis Crumloviensis* parte, quæ *Fleberg* appellatur, excitatis Civibus, obequitâsse, *Wenceslaus Brzezan* commemorat; nisi id retuleris in *Animarum diem*, cujus erat pervigilium, quo quarum noxis sacrificium *Ecclesia Catholica* Divinæ Majestati offerre consvevit.

Rosenbergici.

Vita Wilhelmi de Rosis M. S. Wenceslai Brzezan.

Refert *Khevvenhiller in Annalibus Ferdinandæis Pragæ* paulò antè *Rudolfi II.* Imperatoris mortem, *Leonem* seniorem, duas item *Aquilas*, quas Cæsari charissimas fuisse constabat, extinctas, mortis Imperatoriæ significationem aliquam dedisse Anno 1612.

Rudolfi II. Imp.

Kkevenhill. in Annal. Ferdinand. P. 3. ad A. 1612.

Præsagijs & illud forsitan adscribendum, quod *Petrus Codicillus* in universitate Carolina Philosophicæ Facultatis Decanus ad An. 1576. annotavit paulò ante *Maximiliani II.* mortem in fine Septembris, cùm ille pro *Rudolfo* filio Rege Romanorum eligendo *Ratisbonæ* Comitia celebraret, *Pragæ* post Arcem Regiam in via, quâ in Silvam *Ssarkam* nomine, iter est, ingentem vim colubrorum congregatam, capita, quasi consultarent, conferentium, per decem dies uno in grandi cumulo conspectam esse, cùm ad id spectaculum quàm plurimi è Civitate accurrerent, idque prudentibus permirum est visum, quòd eo autumnali tempore *Colubri* cavernas potiùs, quàm Solem exquirant, post eos dies repetiêre cubilia, & dilapsi sunt, eóque ipso tempore *Rudolfus Rom. Rex* electus, & 12. Octobris *Maximilianus* obijsse nuntiabatur.

M. S. Codex Carolinæ Universit. Facult. Philosophicæ.

Serpentum congeries ominosa.

Rebellionem Ordinum hæreticorum Anno 1616. & inde clades ex paucorum eventuras, perfidia, non indubiè præsagisse *Patres* nostros sępe à *senibus*, dum commemorarent, puer audivi: mirum illud (quod in *Originibus Comitum de Guttenstein* observavi, idque ex me descripsit *Noribergensis Scriptor*, qui de turbis Polonicis nuper Librum vulgavit) quàm plurimas illustres, & vetustas *Bohemiæ Familias*, quas suo loco commemorabo, circa illos motus extinctas perîsse. Refert *Theobaldus*: *Petrum Wok* de Rosis postremum stirpis suæ, paulò ante mortem altè ducto suspirio exclamâsse: *O misera Bohemia, quanto brevì sudabis sangvine!* eam vocem in *Cassettas* (ùt vocant) seu in folia illa cursorum relatam id temporis se vidisse An. 1611.

Regni calamitas interitu familiarum præsignificata.

Theob. ad A. 1611. in Hu

Coronidem huic Capiti imponam: Majorum nobis traditâ, ac fortasse superstitiosâ nonnihil observatione (quæ, an huc directè spectet, nihil laboro; in *Miscellaneis* certè locum meretur) *Augustum Mensem* (ac præcipuè *S. Rufi* diem 27. Augusti) inter nefastos, atros, & infælicissimos ponentium, quòd is videlicet aliquot maximorum *Bohemiæ Regum* funeribus consignetur (*Przemyslai, Ottogari II. Wenceslai III. Joannis, & Ludovici* Regum) nihil unquam *S. Rufi* die à *Bohemis* gestum esse fæliciter, eâque gratiâ *Carolum IV.* à Pontificibus obtinuisse, ut is dies in Templis Bohemiæ, ritu solenniore *sub duplici*, ùt vocant, coleretur, quo *Sanctissimus ille Martyr*, si quid impendere calamitatis, propitiatus averteret, periculúmque præstaret. Ego nullam *Regno* ab hoc mense, vel die, metuo calamitatem; innocens est omnis mensis, & dies, alijs ex caussis, ùt nôrunt prudentes, mala nascuntur. Errant, ùt ex historicis patet, qui in hunc unum *S. Rufi* diem, omnia illa *Regum funera* contulerunt; deinde, quid mirum, eo mense, quo bella confici plerumque solent, bellicosissimos Reges perijsse? alij alijs mensibus perierunt; *stat sua cuique dies, & inevitabile fatum.* Possem læta *Bohemiæ* quàm plurima recitare, quæ Augusto Mense, ac *S. Rufi* die nominatim evenerint. Ridiculus est *Richte-*

Augusti mensis di 27. infæli Bohemiæ

quidam ...meri Re... ...us infæ... ...es.

Richterus in Oeconomicis suis, qui Regibus alijs alios numeros, *Bohemiæ Regibus sextum numerum* in Annis, mensibus, ac diebus infelicem esse docuit, duobus, vel tribus exemplis ad id sentiendum adductus. Ego sic existimo: fælicibus Principibus, etiam sextum sępe numerum fęlicem, & optandum fuisse; infælicibus contrà non modò sextum, sed sæpe & secundum, & tertium, & quartum infæliciter cecidisse, prudentia omnes numeros explet.

§. IV.

Vaticinia quædam de Regno Bohemiæ, tam vetera, quàm nova, déque fælici, aut infælici Regni statu.

...zemysli ...icinium.

PRima de *Bohemia* vaticinatio, nisì fallor, in historijs nostris repreritur, cùm ab aratro ad Imperium *Przemyslus* vocaretur; antiquiorem invenire non potui: est de *corylo frondente*, tum de *mensa*: *ego Davus sum, non Oedipus*, ait ille: Vide quæ nuper attuli Capite 17. §. 2. *Coryli* vaticinium varij variè interpretantur; lege *Æneam Silvium*, tum *Dubravium*, & *Hagecium*. Vaticinium hoc *Przemysli* descriptum eleganter invenies in libro, vinulis, & delicatis versibus scripto, quem *Collegium S. J. Pragense Ferdinando III.* A. 1627. cùm Coronam Regni acciperet, dedicavit. Inter quæ & illud legitur: esse in *fatis Bohemiæ*, tum eam perituram, cùm *mensa ferrea Przemyslai* (ego *aratrum*, & *vomerem* interpretor) ab allophylis devoraretur. *Libussæ* vaticinia sequuntur, quæ plurima fuère: de *auri*, & *argenti* fodinis *Bohemiæ*; de *Sancto Wenceslao*, & *Adalberto*; de *Pragæ* urbis fortuna, quam à *limine* voluit appellari (quia ad humile limen, ait apud Cosmam vaticinans *Libussa*, etiam magni Domini se inclinant) *Urbem quam ædificabitis, vocabitis Pragam*. Ejusdem *Libussæ* verba sunt: *In Urbe Praga olim binæ aureæ ascendent olivæ, quæ cacumine suo usquè ad septimum penetrabunt Cœlum, & per totum mundum signis, & miraculis coruscabunt. Has olivas hostijs, & muneribus colent, & adorabunt omnes tribus terræ Bohemiæ, & Nationes reliquæ. Una ex his vocabitur Major Gloria* (Wětšý Sláwa / vel Wětšý Slaw / per contractionem Wáclaw) *altera Exercitûs Consolatio* (Wogtěch Wogna quippe vel Bog bellum, těššyti consolari significat) hæc Cosmas. Quæ si verè a *Libussa* prædicta sunt, altiore quàm humano, & Sybillineo prorsus ore, & instinctu edita esse hæc oracula fatendum erit. Alia ejusmodi vaticinia *Przemyslo* marito jam regnante edita, passim in *Hagecij Annalibus* legi possunt, quem Authorem obvium, & genti nostræ notissimum describere tædet, pigétque; diligentiam in supervacuis affectare, meum esse non puto.

...n. Silv. C. ...hist. Boh. ...gek in An:

...leg. Pragen S. J. in Boh. ...Bohemia ...oriens. An. ...27.

...ibussæ vaticinia.

...osmas Decanus Prag. l. 1. ...ist. Boh.

Memorabile in primis vaticinium est Divini, & Apostolici Præsulis *Cyrilli Welehradi*, *Borzivoio* Duci nostro Christianam Religionem suscipere cunctanti, editum (quod plurimi Authores retulerunt) quo, si Christianam amplecteretur fidem, *DEI*, qui Cœlum & terram omnipotenti manu creavit, nomine, *Borzivoio* in posteris fælicitates maximæ, opes, victoriæ, Regnum, & Imperia promittebantur; similitudine magni fluminis usus est *Sanctissimus Vates*, quod à fluvijs minoribus auctum in immensum excrescit. Hæc *Marcomannici Regni in Bohemiam* translatio trecentis ferè annis post *Cyrillum* contigit publicâ totius Imperij, & Imperatoris authoritate perfecta. Consulantur historiæ, & qui omnium diligentissimè hæc tractavit prim⁹ *Bohemiæ Scriptor Christannus de Scala*, *Boleslai Sævi filius*, *Borzivoij*

Pontan. l. 1. Boh. Pia.

S. Cyrilli prædictio impleta.

Ff

voij ipsius pronepos, cujus historiam nostræ insertam, & *Notis* illustratam Typis nuper vulgavimus.

S. Adalberti prædictiones.

Sanctissimi Præsulis *Adalberti* vaticinium adversùs *Wrßovecios*, gentem eâ tempestate non modò Ducibus ex *Przemyslæa* stirpe inimicam, sed Religionis quoque Christianæ odio semper mirum in modum flagrantem, déque ejus (*Wrßoveciæ* stirpis) triplici ruinâ, & exitio, oraculum in *Hagecio*, & *Pontano* legi potest. Pœnis illis exsolutis, & vaticinio impleto, nihil *Wrßovecij*, cæteris *Bohemiæ* familijs, seu pietate in *DEUM*, seu fide erga *Reges*, seu meritis in *Patriam* concessêre.

Hag. in Ann. Pontan. in Bohem. Pia. Bolelucky in vita S. Adalb:

Vogeno data prædictio.

Apud Majores nostros *Vogeno Duci* data prædictio diu fuit in honore: *Slavicam lingvam*, quæ in *Bohemia* regnaret, nunquam ex integro ab hostibus *Slavici* nominis, quidquid ij conarentur, exstirpandam. Gemina prorsus prædictio habebatur *Rudolfo II.* imperante, cujus author ferebatur *Petrus Codicillus* nobilis Astrologus, eâque in scientiâ & Cæsari *Rudolfo*, & *Bohemiæ Proceribus* probatus, qui se id ex astris didicisse palàm jactare solebat: *Croaticum Bohemiæ Populum* (sic enim loquebatur) non periturum, quantumvis ad incitas, & egestatis terminos *Bohemiam* redigi aliquando contingeret. Utrumque Vaticinium (aut quo alio nomine vocandum prudentes censeant) refert *Gallus Zalansky*. Et certè tot machinæ adversùs lingvam, & gentem nostram prioribus sæculis (nam de præsente nihil volo, consultò, dicere) admotæ sunt, ut mirum sit superesse, qui *Bohemicè in Bohemia* loquantur, aut qui se inter nos natos fateantur. Quanto sangvine constitit, sub *Ottone Brandeburgico*, plenam Saxonibus, Svevis, & Marchiacis *Bohemiam* vindicari? quantum opus fuit *Joannis Lucemburgici* Regis adversùs *Bohemos* suscepta consilia enervare, & evertere? Eadem mens *Wenceslao* Nepoti, & *Sigismundo* hujus fratri fuit, quam, quia postremus intempestivè, & incautè prodidit, eâdem operâ, sibi quod cogitârat exequendi eripuit facultatem, unde cruentissima consecuta sunt bella; propiora ad nos tempora prætermitto. De his quorundam machinationibus latè disserui in *Tractatu de Lingvæ Slavicæ præstantia*.

Codicilli Astrologi prædictio.

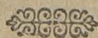
Zalansky Concione 5.

De *statu Bohemiæ* futuro à *Veteribus* per manus tradita jactatur prædictio, quam *Weleslavinus* Patriæ historiæ scientissimus prodidit: ventura aliquando (an fælicia, an contrà infortunata, ambiguum est, cùm in utramque partem, quod dicitur, valere possit) *Bohemiæ* tempora, quibus in *Ponte Pragensi* tam pretiosus, & rarus sit futurus *verus Bohemus* (id est, si quid ego intelligo, cordatus, sincerus, antiquæ fidei, & sinè dolo) *quàm esse possit cervus aureis cornibus.* Memoratu dignissimum est, & quoddam vaticinij instar continet, quod *Poloni Scriptores* observant: *Regnum Bohemiæ, & Regnum Poloniæ* (quasi in libræ lancibus sederent) uno fortunę beneficio, ad laudem aliquam, & celebritatem elato, alterum descendere, & deprimi. Accumulant exempla *Miechovius*, & recens Scriptor ætate nostrâ *Piasecius*: illum audiamus: *Quo tempore Wratislaus Dux Bohemiæ ab Engelberto Trevirensi Archiepiscopo Pragæ An. 1087. 17. Calend. Junij coronatus est, penè eodem tempore Regnum Poloniæ desijt; similiter, dum Universitas Cracoviensis cœpit, Pragensis defecit; Item dum Reges Bohemiæ tractis ad se Principibus Silesiæ glorificati, contra Polonos pro Crucigeris Prutenorum pugnârunt, Reges Poloniæ humiliati contabuerunt; nunc verò Regibus Poloniæ exaltatis, & usque in Bohemiam, & Ungariam elevatis* (sub Wladislao Casimiri filio, Bohemiæ, & Ungariæ Rege, scribebat Miechovius) *Bohemia decrevit. Hæc est Regnorum Mundi pessima alternatio &c.*

Welesl. pr... in Ænean... à Cuthen... tum.

Regna p... loniæ &... hemiæ li... bra sede... dicuntu...

Miechov... hist. Polo... 3. C. 4. Paulus P... us in hist... rum temp...

§. V.

Boleslai Pij Bohemiæ Principis Vaticinatio, & salutaria monita morientis.

Boleslai II. *Bohemiæ Principis* cognomento *Pij* (quem *Beati* titulo omnis retro honoravit antiquitas (ejus, inquam, morientis suprema ad filium, & nepotes admonitio vaticinationi proxima videtur, quam ex *Hagecio* nostro in Latinum translatam fideliter reddam: fateor, eam longiusculam visum iri, ac fortasse extra sacram, quod ajunt, lineam ferri clamabit, dum vaticinijs solis imminet, *Lector*; at verè aurea *Boleslai* monita (quibus solis diligenter servatis, ad summam in terra, & cœlo gloriam *Principes* pervenire possint) contrahi, & curtari non patiebantur. Sic ergo loquitur: *Fili mi, sicut non decet Matrem filio ubera negare, ità non convenit, ut Pater filios indonatos relinquat; atque ideò nobiscum dona sua, & gratias dividit DEUS, ut eas nos quoque proximis dividamus. Id satis certum redditum exemplo Abrahami, Isaaci, Jacobi, Tobiæ, & Matathiæ; nam quibus isti benedixerunt, à DEO quoque fuêre benedicti, & quos rebus humanis, & populo regendo præfecerunt, ùt Samuel Davidem, & alij alios, ijdem à DEO confirmati sunt, ac ritè electi, ac benedicti, multa à DEO ad bene regendum auxilia perceperunt. Scito igitur Cili mi, me à Divina Bonitate, precibus Patrui mei Sancti Ducis Wenceslai ad hoc ævi fæliciter gubernâsse Bohemiam; jam sentio me ad metam decurrisse, quam vitare nullo modo decet. Te (DEO id jubente) mihi successorem nomino, Tibi benedictionem, & pacem impertior! DEUMque oro, ut ejus gratia in Tuo corde perseveret, nam absque ea, omnia hæc monita, quæ nunc damus, evanescent! Rectorem te posuerunt, ait DEUS, noli extolli, esto quasi unus ex illis; quoties te esse altiorem contigerit; memineris, & intellige te esse mortalem; cave dignitatibus vitæ mortalis efferaris! sed illa cogita, quæ te in alteram vitam euntem comitabuntur. Mandata DEI scribe in corde tuo, ut ea custodias, neque Patris tui monita dimittas! In DEI, & Sanctorum ejus honorem Ecclesias construe, (in quibus DEO cultus, & veneratio præstatur) easdem Ecclesias defende, ac sæpe ad colloquendum cum DEO invise, in ijs reverenter te gere, ibique non alibi, enixè, & religiosè precare; Sacerdotes DEI servos reverere, liberaliter tracta, & injurijs appetitos tuêre. Noli esse sapiens apud temetipsum; aliorum audi consilia, præcipuè Amicorum; justè judica, sed non absq; misericordia! viduas, & Pupillos nunquam desere; servos tuos ama; dominationis tuæ terminos cum respectu ad justitiam extende; pecuniam avarè non collige; Legibus, quæ perturbare rem publicam possent, ferendis abstine; Monetam deteriorem facere noli! Memineris Carolum sapientissimum, & potentissimum Principem, cui nos pares non sumus, dum filium suum Philippum pro se Regno imponeret, magno juramento obstrinxisse, nè Libram immutaret, nec leviorem Monetam faceret; nam revera nulla Pestis, nullum bellum, neq; hostium prædationes, & incendia Patriæ tantùm Populo nocent, quantùm frequens Monetæ mutatio, & fraudulenta imminutio; quod scelus, est spoliatio, & deprædatio Populi Christiani. Nihilominus posteà, cùm vilescet Justitia, & abundabit iniquitas, exsurgent in Bohemia Principes non Principes, sed suorum subditorum deprædatores; non gubernatores, sed raptores immites, & sinè misericordia Pecuniæ inhiantes, qui Divino oculo cernente sinè omni pudore, & sinè timore DEI, Populum bis, terve in anno gravabunt tributis, monetam mutabunt cum suorum subditorum interi-*

Amor Ecclesiarum comendatur.

Monetæ probitas.

Vaticinatio

teritu, eâque ratione ipsimet hanc Regionem vastam reddent, & diminuent, quam ego dilatavi DEO adjuvante ultra Cracoviam ad montes usquè, quos Tatros appellant; & tu fili, si timueris DEUM, poteris longiùs amplificare. Plura adhuc dicturum Boleslaum Principem imbecillitas mortualis non permisit. Deflevêre mortem sui Principis Bohemi omnes, velut si Patrem amisissent. Hæc Hagecius ad verbum, qui Annales suos 1541. scribendo absolvit.

§. VI.

Novum Vaticinium ex Codice vetustissimis literis scripto. Aliud ex Archivo Rosensi. Item vaticinium, quod vocant, sacræ Coronæ.

Vaticinium de Bohem:

VAticinium, quod jam referam, ex vetustissimo Manuscripto *Codice Crumloviensis Bibliothecæ* ipse ego descripsi. Est liber in octavo (ùt dicere solemus, cùm in octo folia, chartæ philyra complicatur) corio rubro contectus & afforis ad umbilicos titulum præfert: *Tractatus spirituales Religiosi*, veteri manu, & charactere totus conscriptus est Liber, eámque præfert antiquitatem, ut ducentos minimùm annos superare tutò credi possit; conatus est aliquis *Interpretationem* adjicere in margine, utrumque bona fide ad verbum exscribo.

Prophetia de Bohemia.

LIlium (a) *in meliori parte manebit integrum, & veniet in terram Leonis* (b) *& stabit in agro inter spinas* (c) *Regni sui.* (d) *In primo filius* (e) *hominis veniet ferens feras* (f) *in brachijs suis, cujus Regnum est in terra* (g) *Lunæ, timendus per universum Mundum cum magno Exercitu transiens* (h) *aquas, & ingredietur in terram Leonis auxilio carentem, quia bestiæ regionis suæ jam dentibus pellem ejus* (i) *dilaceraverunt. Illo anno veniet* (k) *Aquila à parte Orientali alis extensis* (l) *super solem, cum magna multitudine pullorum suorum in adjutorium filij hominis. Illo anno castra deserentur, timor magnus erit in mundo, & in quadam parte Leonis erit bellum inter plures* (m) *Reges; illâ die erit sangvinis diluvium, & perdet Lilium coronam, de qua postmodum Filius hominis coronabitur. Per quatuor annos sequentes fient in mundo prælia multa inter plures fidem sectantes* (n) *major pars mundi deseretur. Caput mundi erit ad terram,* (o) *quia filius hominis, & Aquilæ prævalebunt, & tunc erit pax in toto orbe terrarum, & copia fructuum; & tunc Filius hominis accipiet signum mirabile* (p) *transibit ad Terram promissionis.* Hucusque Prophetia, quam Lectores ex certis caussis diligenter perpendere conveniet.

(a) Rex oriundus de Franciæ domo.
(b) id est Bohemiam.
(c) id est Barones.
(d) hæc duo verba dubiè scripta fuerunt, neque legere ob antiquitatem licuit.
(e) Ungarus.
(f) terrigenas
(g) Ungariæ.
(h) multos populos.
(i) divitias ejus, & thesaurum.
(k) id est Poloniæ.
(l) id est authoritate Papæ.
(m) id est terrigenas.
(n) id est spi[...]tuales.
(o) propter [...]spicientiam.
(p) id est signum Crucis.

Vaticiniu[m] de stirpe Rosenber gica.

Extat in alio M. S. ejusdem *Bibliothecæ* Codice vetustissimo *vaticinium de familia* potissimùm *Rosenbergica*, & ejus auxilio reducendæ postliminio in *Bohemiam Religionis Catholicæ*, cujus vaticinij verba singula uni Anno respondent, inchoatúrque An. 1449. usque Ad An. 1529. súntque vocabula illa in summa unum & octoginta. Quæ omnia, cùm jam evenerint, supervacaneum est recitare. Utì & illud, quod in Annalibus Germanæ repertum abs se, Zaweta adducit: *Germaniæ interitum duo trisyllaba, mas, & fæmina maturabunt;* cùm, nisì quatenus Germaniæ finitimi sumus, ad *Bohemiam* non pertineat. Notius & ad *Bohemiam* propiùs spectans *Vaticinium* ante proxima Svecica bella *Bohemi Proceres* habebant in manibus, cujus mihi copiam fecit *R. P. Wenceslaus Joannides S. J.* qui ab *Illustrissimo D. Francisco de Sternberg* Bechinæ Domino, supremo Regni Bohemiæ Præfecto acceperat. *An. 1488. Isthoc Prognosticon repertum est in Sancta Corona in-*

De Germ[a]nia. *Zaweta in Schola Aulica monito: 14[...] ex Argentin[...]te.*

Novum al[i]ud Vaticin[i]um, sed i[d] minutum. V. seq. §.

in hunc sensum: Bohemiæ Regnum non consilio, sed benigno duntaxat Planetarum aspectu regitur, qui cùm præterierit, nisi prudenter administratum fuerit, aut desolabitur, aut Alienigenis in potestatem veniet. Exurget Aquila, cujus volatu destruetur Leo; veniet Pullus Aquillæ, nidificabitque in Leonis Domo, cujus fœtus non obtinebit cibum paternum: eligetur autem aliquis, cui Regia dignitas minimè tradetur. Conspirabunt Germaniæ Principes adversus hoc Regnum Bohemiæ, cujus Magnates affligentur, donec eos Leopardus devoret.

Sinistra profectò, & malè ominata *Vaticinatio!* quam alij in *Cœnobio Cistercienſium*, quod *Spineæ*, vel *Aureæ Coronæ* appellatur, dum tumulus in Ecclesia nescio cui effoderetur, repertam; alij ex *Corona Regia Bohemiæ*, cùm forte *Coronam Wladislaus Rex Ludovici Pater* tractaret, excidisse, & in manus illius temporis Procerum devenisse commemorabant. Ego existimo ex *Christanni Astronomi Pragensis* suâ tempestate clarissimi, plurimisque alijs prædictionibus, non uni *Bohemiæ* modò, sed vicinis quoque Provincijs noti desumtam, & quasi ex majore illo vaticinio defractam esse, nam initia conveniunt, finis tantùm discordat. Porrò de *Christanno*, quantus ille vir fuerit, in Libro de *Literatis, & Eruditis in Bohemia viris* agemus, ut paratam defensionem habeant, qui *Bohemiæ historiam* architectantur, cùm non desint, qui *Christanno* (sed falsò) hæreseos crimen impingant.

§. VII.

Prædictio M. Christanni ætate suâ clarissimi Astronomi, ejúsque scientiæ in Universitate Carolina Professoris.

Audiamus igitur Astronomicam illam Prædictionem, quam ego in vetustissimo Codice *Bibliothecæ Novodomensis Collegij* Societatis JESU inveni, éstque à me ex Bohemico in Latinum optimâ fide traducta. Hiatus, quos alicubi Lector videbit, sciat in ipso Codice inveniri.

Regnum Bohemiæ nullâ vi, neque humanâ providentiâ, sed solis cœlestium Corporũ conversionibus gubernatur &c.

In Bohemia scissiones erunt: Proceres Bohemi, & Moravi, multæque etiam Civitates separabunt sese à Corona Regni; proditiones invalescent; Bohemi hærede Regio carebunt usquè ad quatuor Reges. Et cùm scribetur Anno à Nativitate Domini etsi tum vivere daretur, mori præoptarem: nam & in Bohemia, & in Moravia non bene agetur, usquè ad unionem, & usquè ad vitam Regis ab Oriente; Pragæ seditiones erunt, & sangvinis profusiones. Regem habebunt ab Oriente, & is magis amabit Judæos, quàm Christianos; à suis veneno tolletur. Post multos annos Bohemi, & Moravi dolebunt ob Pragam, ob Hradecium, ob Cuttenbergam. Zatecium proditione capient Principes Misnenses, & omnes ibidem interiment, nam eo tempore erunt Bohemi sinè Rege. Frequentia incendia in Regno, atque etiam in capitalibus Civitatibus ex negligentia orientur. Æstus, & nebulæ erunt, atque siccabuntur; fulgura, & tonitrua graviter sævient; arescent homines præ timore; diluvia frequentia in Bohemia, vicinisque Regionibus pagos, & Civitates auferent. Ijs Annis frumenta media ex parte putrida colligentur; terræ motus, & pestilentiæ frequentes, & graves erunt, sic ut tertia hominum pars consumatur. Surgent falsi prophetæ, & volent fidem destruere, disseminantes falsa, & adversa Sanctæ Legi dogmata, sed delebuntur, & igne peribunt. Clerus affligetur, multique ex ijs dispellentur. Cùm verò in Bohemia, & Moravia maximâ fœcunditate omnia

Bohemiæ calamitates

omnia provenient, summa sequetur rerum caritas in omnibus vicinis Provincijs, & hæc caritas annonæ durabit Annis [hiatus.] *senes, & pueri fame peribunt, utì & pecudes. Siliginis modius vendetur grossis probis argenteis* [hiatus.] . *Altera deinde Pestilentia orietur, & qui antè non periêre fame, peste peribunt; & subitaneis mortibus in Bohemia dimidia hominum pars peribit; sanguinis erit effusio; ad extremum tamen victoria penes Bohemos stabit, & hostes è terra sua expellent; post hæc erit unus Pastor, unum ovile, una fides, unum baptisma.*

Finis bonus Vaticinij.

Hactenus *Christanni* vel *Cristini* prædictio; de qua quis sensus Lectoris mei futurus sit, minimè omnium laboro: non enim vaticinijs, aliisque ejusmodi rebus teneri soleo; itaque etsi plures adhuc *Prædictiones* adferre possim, omitto; ex paucæ ad oblectandum Lectorem sufficiant.

Prædictio Ssudi.

Brevissimam Prędictionem pro coronide adjicio *M. Nicolai Ssud à Semanina*, eámque ex *Codice M. S. Carolinæ Universitatis* excerptam: *An: 1557. in Aprili vitâ excessit M. Nicolaus Astrologus maximus, & qui Nativitates privatorum hominum, tum etiam Reipublicæ mutationes prædicere solebat. Inter reliquas de Regno Bohemiæ Prognosticationes Anno uno ante obitum scripsit in Regnum Bohemiæ pervasuros ranunculos &c.* Nihil additum est præterea. quod reperi, hoc exscripsi.

Dixeram paulò antè omittere me plura quæ in Codicibus MM. SS. legerim Vaticinia (ut erant Majores rerum talium avidi, & percuriosi (circumferebatur initio hujus sæculi (An. 1605.) vaticinium cujusdam *Josephi Hispani*, quod à *Gallo Georgillo* descriptum vidi. Nullibi annotatum est, quis ille *Josephus*, & quo vixerit anno: prædicit defectionem à fide Ecclesiasticorum, Sacerdotum, ac Religiosorum; Ecclesiarum desolationes; Romæ occupationem &c. tum *Bohemiæ gentis* diu pòst secuturam gloriam, & statûs pristini restitutionem, *Civilis Ordinis & Civitatum Bohemicarum fælices* pro religione conatus; *Ungariæ* excidium, denique læta multa & tristia; quæ *Ego* vel omnino fabulosa, vel *Lutheri* hæresi exoriente, *Carolo V.* regnante magna ex parte evenisse arbitror; nisì quod de *Gloria Civitatum Bohemiæ* nihil adhuc Majores nostri viderint, neque etiam *Nos* videamus.

M.S. Georgilli

Habentur apud Nos plures aliæ de *Regno Ungariæ* prædictiones, quas velut improbabiles, & ad hanc rem, quam paro, minimè pertinentes omitto.

De Regn[i] Ungariæ

Celebris in Antiquitate nostra fuit *Prædictio Carolo IV. Cæsari Patriæ Patri*, data, quam in vetustissimis Codicibus non semel invêni, & *Georgillus* testatur, se eam longè ante *Maximiliani II. Imperium* vidisse, & Amicis legisse; Quam, licèt ætate Patrum finem acceperit, ad oblectandum Lectorem compendiario stylo apponam:

Ex Bohe[mi]co verti.

Vaticinium de Bohemiæ Regibus ex M. S. Codice Carolo Cæsari Româ in Bohemiam viâ Noribergensi redeunti Proceres Aulæ faciunt indicium, esse in vico proximo Alterstadt quendam Tatarzinum (an id nomen ob Tartaricam nationem acceperit, an aliunde, non possum dicere) *hunc cæcum à Nativitate, & quasi omniscium callere idiomata plurima, futura quæ evenerint prædicere, sed nonnisì ad unicam quæstionem eodem die respondere. Carolus suorum curiositate & precibus adductus ad hominem venit, & salve, inquit, si es Vir DEI! nam si DEUM non colis, nullam tibi dico salutem! respondit Tatarinus: nuncius sum DEI, tu verò ô Rex, es Vir DEI: nam Opera tua bona nota sunt, & à DEO probantur. Tum Cæsar: dic obsecro, quid habes, de amata mihi Patria Bohemia? quàmdiu stabit, & quos habitura est Reges? Senex postulatâ papyro XII. Elementa literarum formavit: I. K. V. S. A. L. G. V. L. F. M. R. adjecit: quot literæ tot Reges! adjuravit hominem Imperator Carolus: explicaret,*

ret, quæ scripsisset apertiùs explicuit: I. Pater tuus qui nunc regnat Joannes. K. tu ipse es. V. Wenceslaus filius tuus. S. Sigismundus alter filius tuus. A. Albertus Austriacus gener Sigismundi. L. Ladislaus Alberti filius. G. Georgius Bohemus. V. Wladislaus Polonus. L. Ludovicus Ungarus. F. Ferdinandus Hispanus. M. Maximilianus Bohemus. R. Rudolfus Maximiliani filius. Cùm conticuisset senex: quid posteà, ait Imperator? respondit Tatarinus: Imperium, & Principatus.

Carolus, cùm plura rogantem audire nollet, actis gratijs discessit, & hæc scripta latinè post se *Bohemis* suis reliquit. hæc *Thomas Mitis* Vir eruditus in M.S. Aliud vetus M.S. habet: Knjžetstwj wrtkawé / loco illorum verborum: *Imperium & Principatus.* id est dominatio dubia & incerta. Aliud M.S. adjicit: hoc suâ manu consignavit Carolus 17. Augusti Anno 1358.

CAPUT XX.

De Habitu Veterum Bohemorum, déque Vestium, & cætero corporis cultu; nonnulla item de lingvæ suæ conservandæ studio, quod adhibuêre Majores.

[Margin: ...teres Bo...mi Polo...co habi... induti ...ocede...int.]

BOhemi Veteres vicinorum populorum exemplo, varios varijs ætatibus corpori cultus circumposuêre; antiquissimus, & genti suppar fuit, quo *Croatæ, Dalmatæ, Poloni*, ac cæteræ *Slavicæ gentes* utuntur, idque imaginibus vetustissimis adstrui potest, quæ quadringentorum, ac plurium annorum sustinuerunt ætatem, in quibus habitus nostrorum non multùm à *Polonico* discordans spectatur; confirmat hæc Adam Bremensis Canonicus priore libro citatus An. C. 1070. scribens: *Bohemi ab ijs, qui trans Oderam sunt Polonis, nec habitu, nec lingvâ discrepant.* Sed posteà, perpetuâ vicinæ *Germaniæ* consvetudine, cùm & connubia, & ludos cum ijsdem celebrarent, & *Reges suos in Imperio Germanico coronari*, & adorari viderent, mixtum aliquid *ex suo veteri*, & *Germanico* confecerunt; unde gravior, & aliquantò ditior habitus evadebat: nam & quà humeris *brachia* committuntur, *fungosum* quiddam, & *fartum* ornatûs gratiâ surgebat, cui *aureos, argenteos circulos*, seu annulos, imò & *gemmas* inserere consveverant, idémque erat sub thorace, ubi simile *fartum* apparet, quod *cingulo aureo, vel gemmeo*, seu gemmis & emblematis, & circulis aureis distincto, coërcebatur. Hæc de Proceribus, & Aulicis intellige; nam plerique alij (præsertim *Equites & milites*) usquè ad *Wladislai* tempora ad An. 1500. (ut mox dicam) *Polonis* fraternæ genti habitu similes procedebant in publicum. De *Fæminarum vestitu* hoc loco sermo mihi non erit: nam illę longè priùs, quàm viri, *Germanicarum Matronarum, & Virginum* cultus, (quòd peregrinitas illa maritis placere videretur) assumsêre.

[Margin: ...2. C. 6. f. 9. b.]

[Margin: deinde Germanico.]

[Margin: Matronarū habitus.]

§. I.

§. I.

Imagines quædam vetustæ, ex quibus habitus, & tota vestitûs Antiqui ratio cognosci possit. Adversùs eos, qui vetera Monimenta abolent in parietibus, munditiæ inutili prætextu. Belli, & Pacis habitus diversi apud Bohemos.

Principum omnium Bohemiæ effigies.

ANtiquissima Imago Regum duorum *Wenceslai II. & III.* in pelliceis pallijs stantium in *Aulæregiensi Ecclesia*, curiosis, & *emissitijs*, ut Plautinè dicam, *oculis* ante omnia examinanda est; at istud exiguum. Majus illud, & mille oculis intuendum, videlicet *Ducum omnium, & Regum Bohemiæ*, imò & *Interregum* ad ungvem exactæ Effigies, quas in *Arce Novodomensi Procerum Slavatarum* habemus; (ùt jam antè innueram) unicum hoc ex vetere *Bohemia* cimelium remansit. In *Arce Pragensi* quondam, Imagines ejusmodi ab omni memoria conservatæ, à regnantibus semper auctiores, in Regijs cubiculis, & præcipuè in *Vetere Palatio* pendebant; eas sibi per facilitatem Regum, *Novodomenses Proceres*, ac nisì fallor, *Henricus*, expingi ab optimo artifice curârat, Patriæ totius, & gentis suæ singulari fælicitate; siquidem Anno 1541. 2. Junij, quo *Praga minor* conflagravit incendio, etiam *Arx Sancti Wenceslai* & in ea *Imagines Regum*, de quibus loquimur, conflagrârunt; at istæ *Novodomenses* pereuntibus illis hodiéque supersunt; quas ego malè ordinatas, propter Interreges præcipuè, qui non suo loco ponebantur, jubente Excellentissimo Comite *Ferdinando Slavatâ* Stirpis suæ Novodomensis *Gubernatore*, non parvo labore disposui, & ad rationem temporum ordinavi, ut quæque in illo elegantissimo Palatio, suo, sibique debito loco, usquè ad *Augustissimum Imperatorem, ac Regem nostrum LEOPOLDUM*, spectaretur.

Effigies Procerum.

In eadem Arce *Novodomi* sunt complures vetustissimæ *Procerum* Effigies togatorum, & sagatorum, *Meinhardi de Novadomo* (etsi nomen, seu titulus non adsit) perelegans, ad bellum profecturi, & jamjam, ùt manus ostendit, Ensem stricturi; item *Margaritæ Comitissæ de Guttenstein* Sponsæ *Wokonis Rosensis* in auro; ex qua satìs divitiæ, & luxus illius sæculi intelligitur; tanta est ubique gemmarum, & auri lux, ut *Reginam* te videre putes, & ex tot margaritis unam constare margaritam. Ibidem in Ecclesia *Beatissimæ Virginis*, Effigies visitur *Adami de Novadomo Cancellarij* togata cum libellis supplicum, visu dignissima; contrà verò ad *Crupnam* in Divæ Virginis Ecclesia (quæ plena est miraculis) *Albertus de Kolowrat* itidem *Cancellarius*, sed armatus expressus est; quod antiquitatis monumentum improvido (nè quid dicam magìs) consilio, dum inalbare Ecclesiam statuisset aliquis, abolevisset, & calce superinduxisset, nisì ego rationibus, & cùm illæ apud hominem inconsultum parùm possent, etiam precibus impetrâssem, ut Picturæ parceretur. Similem errorem admissum sæpe dolui in vetustissima *Ecclesia Sancti Wenceslai Vetero-Boleslaviæ*, ubi superfluo munditiæ studio, non modò vetustissimæ *Procerum* nostrorum Effigies, & tituli, & stemmata, & marmora elata ex *Templo* (quod quo jure fieri possit, non video, ementibus eum locum pretio Fundatoribus, & Benefactoribus Ecclesiarum) sed ipsum etiam sacrum *Divi Wenceslai Indigetis* nostri *sangvinem* in Templi parietibus ab octo propè sæculis lucentem, calce induci curaverat *Loci Decanus*, pridem fato extinctus; nolo nè stomachum mihi, alijsque moveam, plura hujusmodi adfer-

Sponsæ i vetusta E hemia.

Cancella vetus Im go duple togata & gata.

Adversu eos, qui tustas eff es delent

D. D.

re

re exempla. Quàm verò ea sepulchrorum, & lapidum sepulchralium amotio, & mutatio, ipsis defunctis displiceat, & quàm molestè accipiant, moveri, & locum amittere (ex quo Fideles, præcipuè ab eadem stirpe orti, eorum memoriæ, vel saxis admoniti, *DEUM* pro illis orent, ac comprecentur, & *sacris*, animas Majorum suorum prosequantur) illustre documentum patrum memoriâ editum, in vita manuscripta Dominæ *Helenæ Docyanæ* legi potest: Fundatum erat Ordini Cisterciensi Cœnobium Anno 1264. die octavâ Assumtionis *Beatissimæ Virginis à Smilone Wizovvicÿ Domino* in Moravia, gente *Cunstadæo*, quod *Smilo* à se *Smilheim* jussit appellari; hoc Cœnobium postea ab hæreticis vastatum, & desertum, tota Familia Cunstadæa (priùs à D. *Arklebo de Wiczkovva* redemtum) An. 1494. D. *Boczkoni Kunæ de Kunstat*, & in *Buchlovv* cum omni jure tradidit; qui *Ecclesiam* reconcinnare aggressus, Anno 1497. die *S. Severini* vivis excessit, & quia optimè de sacra illa DEI domo meritus erat, dignissimo loco ante Altare majus in Monasterio *Smilheim* est tumulatus. Patrum igitur memoriâ *Helena Docyana* nata illustrissimâ Ungariæ stirpe Dominorum de *Revvey*, Ecclesiam illam jacentem, & opis egentem An. 1616. instaurare cœpit. Studium erat *Dominæ*, postquam solidâsset, & instruxisset omnia, pavimentum *Ecclesiæ* æquare, ideóque omnes sepulchrorum lapides emovebat, & foras efferri curabat; brevì ad sepulchrum *Boczkonis* perventuri erant *Murarÿ*, cùm quadam nocte, cubile Dominæ *Helenæ*, *Heros* armatus cum strepitu, ut commotum appareret, ingreditur; quærit *Helena* Matrona optima, quis esset, & quid vellet? *Boczko sum de Cunstat* (respondit) *hujus quondam loci Dominus. & Ecclesiæ instaurator. Quid tibi venit in mentem, ô Domina, Tumulum, & quietem meam solicitare? hunc ego mihi locum Ecclesiæ benefaciendo comparavi; cave, saxum, multóque etiam minùs ossa mea moveris, & tractari nè sinito! alioquin hunc locum quietis meæ, vel infælicitate tuâ, vel tuorum tuebor!* his dictis evanuit. Quæsivit deinde *Helena* in Archivis *Boczkonis de Cunstat* nomen, & quod de beneficijs ipse dixerat, notatum invênit, ac Tumulum ejus intactum reliquit, ùt hodiéque videmus. Jam & alterum, cùm semel digredi à proposito cœperim, ostendam, videlicet: *antiquitates Imaginum, & picturarum in parietibus Ecclesiarum non facilè abolendas (ac multò etiam minùs Martyrum sangvinem pro Christo effusum) sed omni potiùs studio conservandas.* Audivi non semel ab ijs, qui *Romam* viderunt, & Christianę Ecclesiæ antiquitates diligenter sunt perscrutati, cùm *Vaticana Basilica* repararetur; primam *Pontificum Romanorum* curam semper fuisse, nè *Pictura* in parietibus (quas *S. Gregorium Magnum*, aliósque Romanos Antistites curâsse constabat) parietibus dejectis perirent, inventúmque esse, & conductum grandi pecuniâ *Artificem*, qui id præstare promiserit, ac præstiterit, ut Imagines in pariete pictæ, summo artificio, instrumentis acutissimis, unà cum calce abraderentur, ac postea reparato pariete rursus agglutinarentur, easdémque ipsas Paries exhiberet imagines. Simile quiddam *Justus Rycquius* memorat in *Epistolis*, cujus hæc sunt verba: *Herì vidimus factum in prothyreo ædis Vaticanæ, ut Navicula Petri Piscatoria opere Musivo à Giotto Florentino elaborata, parietibus suis excisa, ligneísque tabulatis inclusa, alium in locum deferretur.* Quid igitur, amabò, permovere potuit *Pontifices* ad tantam pecuniam profundendam? nimirum Antiquitatẽ etiam in Imaginibus, & picturis venerandam censuerunt, cujus authoritatem, nulla unquam, licèt formosissima Novitas, superabit. Sed redeamus in viam: Ex his ergo vetustis Imaginibus, tam illis,

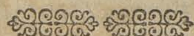
Picturæ Romanæ ingẽti arte in parietibus novis relictæ.

Justus Rycquius in Centuria nova Epistol: Epist. 52.

Effigies Majorum Bilinæ, Bechinæ, Crumlovij, Trebonæ, Novodomi, Carlsteinæ, &c.

quæ *Bilinæ* in Arce, & Ecclesia, quàm in *Bechinensi* Arce, & ejus Palatio, in *Crumloviensi* Arce, & Ecclesia, item in *Trebonensi*, *Nachodiensi*, ac in cæteris vetustis arcibus, & Ecclesijs, ac domibus Procerum, sed ante omnes in *Arce Carlsteinensi*, *&* *Novodomensi* passim spectantur, habitum Majorum nostrorum, & corporis cultum licebit pernoscere; qua in re duo tempora *Belli & Pacis*, tum etiam status diligenter observanda sunt: *Bohemi* nostri plerique in militiam *loricis* induti & *ferro* cum ipso *Equo cataphracto* horrentes proficisci solebant, ac primùm cataphractura vestibus erat conformis, nisi quòd ferreæ (instar parvorum clypeorum) cuspides in humeris, & cubitis promicabant; ad lumbos deorsum præcinctorium quoddam hamato opere usquè ad femora dependebat; *gladio* longissimo qui & *sectim & punctim* ferire posset, accingebantur; sed postea hæc cataphractura gestari desiit, & cataphracturæ hodiernis similes, in quibus etiam non rarò humabantur, in usu esse cœperunt; quo ritu à *Wladislai* temporibus, id est, propè ab An. 1470. usquè ad nos, in marmoribus, & tumulis videmus expressam Equestrem, & alteram majorem Dominorum Nobilitatem. Porrò de *armatura*, *&* *armis Bohemorum* alius erit dicendi locus.

Cataphractura Bohemica.

§. II.

Habitus Majorum nostrorum longè ditior nostro. Quando in Bohemia, prima habitûs, & vestium mutatio facta sit. Effigies Taboritarum Hussi, Ziscæ, & de Wladislai Regis temporibus.

Dives habitus Veteris Bohemiæ.

UNiversim illud affirmari potest, magnificentiâ, & splendore, atque etiam pretio vestium, nunquam nos Majoribus nostris paria facere posse; nescio quomodo & aurum nostrum pallidius, minúsque fulvum, & argentum quodammodo morbosum, & febricitans, si cum veterum metallo comparetur, videtur: materia ipsa vestium, vestes sericæ nostræ, aliáque hujusmodi, panni, & telæ comicæ mihi videntur, præ antiquis, nec radios illos, & amœnitatem colorum spargunt, nec divitias habent, sed adulterinum aurum, & argentum, velut in Comœdia gestamus. *Francorum Veterum* superbissimum, & ditissimum habitum, *Carolo Magno Imperante*, eleganter descripsit *author incertus S. Galli Monachus* in fine libri I. de gestis *Caroli Magni*; (quem post hujus *Capitis* finem adferemus) ex quo luculenter agnoscimus, longè ætatem nostrâ hoc in genere superari; idem de *Bohemia Vetere*, quod de *Gallia Carolina* dici potest; nunc in diem quodammodo vestes parantur, & nullo propè æstatis, & hiemis discrimine, levitatem maximè, & tenuitatem amamus, & quærimus: Cùm *Carolus IV. Imperator*, *&* *Bohemiæ Rex*, in Gallia olim puer educatus, in Galliam sæpius aut ad Reges, aut ad Pontifices tum *Avenione* sedentes cum *Nobilitate Bohemica* commearet, *Aulici Proceres*, ut cæteris domi manentibus, cultu etiam vestium ostenderent, ubi fuissent, aliquam ex eo gloriolam sibi nasci turam existimantes, unà omnes cultum *&* *vestitum Gallicum* in Patriam retulêre; describit ridiculè vestes illas *Hagecius* in historia, sed longè diligentiùs, qui tum vivebat, *Benessius de Westmil Pragensis Canonicus* ad An. 1367. quem omnino svadeo in hoc argumento curiosis legendum.

Francorum veterum habitus.

Henricus Canisius in Antiquis Lect.

Gallicus habitus in Bohemia.

Hagek in A. Boh.
Beness. in hist. ad A. 1367.

Wladislai Regis temporibus post A. 1471. jam *Gallico* habitu posito, *Bohemi Germanis* esse similes maluêre, ùt vete-

Germanicus habitus in Boh:

veteres picturæ præbent indicium, quarum paulò antè meminimus. Aliquam de vestitu gentis *Bohemæ*, quamvis cursim, mentionem fecit Italus scriptor *Bonfinius*, eo loco, quo *Bohemos & Ungaros* inter se comparavit: *Præ cæteris*, inquit, *terrarum gentibus, proceritate staturæ, roboréque corporum, ac pulchritudine, præstantiâ crinium, & suavitate consvetudinis, Bohemi sanè præcellunt; Corpora, comásque plus justo colunt, in habitu, vestitúque nitidissimi, & perquam molles; ad bella, & voluptates tantùm nati; populares omnes sunt, & affabiles; ad conciliandas quoque amicitias nimis idonei; contrà severiores Ungari, & magìs agrestes &c.* Ex his non modò vestitus, & habitus corporum, sed etiam animorum, in *Veteribus Bohemis* intelligi potest. Omitto reliqua, quòd ad rem nostram non faciant. *Taboritarum* vilem habitum, & uni militiæ accommodatum, *Silvius in historia Bohemiæ* depingit; qualem videlicet *Taborij*, dum *Beneßovio Crumlovium* peteret, viderat. *Hussi Hæresiarchæ Magistralem* unà cum Philosophico supercilio vestitum, ad vivum, & verâ omnino effigie ex antiquis monumentis exprimi fecit *Zacharias Theobaldus in Hussitiis*; *Ziscæ* vera effigies spectatur colore simplici expressa in *Turri Taboriensi*, quæ ab Authore *Zißkiana* appellatur: stat cataphractus, *Polonico vestitu* persimili, sed sinè cothurnis illorum, soleatus, cui *Angelus* supernè calicem ex Cælo porrigit; at *cæcus Imperator Monachi* ante se flectentis caput tangit, quærítque manu Sacram Sacerdotum Coronam sinistrâ, dextrâ clavam vibrans, quâ miserum (solâ causâ beatum) improbissimus Cyclops feriat; sed ordinem temporum teneamus. Pace longissimâ *Wladislao*, quem paulò antè dixi, regnante, perfruentibus nostris, maxima luxus vestium accepit incrementa, ut eorum temporum *Comitia* legibus sumtuarijs inveniendis, & ferendis plurimùm fatigarentur. Sub *Ferdinando I. Maximiliano II.* multis Comitiorum Decretis nimius ille vestium cultus configebantur; præscribebantur panni, telæ, ornamenta capitis, & totius corporis vestitus Civibus, Nobilibus, Equitibus, *Baronibus cum Comitibus* (nam hi duo ordines ab omni memoria communes habent in Bohemia prærogativas, neque ullo honoris discrimine separantur) incredibile cuipiam hodiernam rerum faciem apud nos intuenti videatur, sæpe in Comitijs eorum temporum vetari, nè *Rustici filis aureis intextis pelliti* incedant, nè *indusia, & linea amicula* ad corpus ferant *phrygio opere* elaborata, ac nè quidem *Cameracensem telam* in Indusiis permittunt, *aurum* omne vetant in pileis, thoracibus, ac toto farto vestium, in curribus, & phaleris Equorum, quę, ùt olim Rusticis in tantis opibus Patrię gravia fortasse, dum vetarentur, fuerunt, sic hodie *Panem poscentibus*, ac seminudis, si audirent, vel in egestate risum moverent.

Bonfin. in hist: Ungar. Decade 5.

Vestitus & elegantia Bohemicorum Procerum sub Wladislao Rege.

Effigies Taboritarum.

Hussi.

Ziscæ.

Luxus Vestium Comitijs vetitus.

Vide Comitia An: 1546.

Rusticorũ ornatus.

§. III.

De Barba, & Coma Veterum Bohemorum.

Jam *Comam & Barbam*, quanquam in postremis haberi forsitan possint (utpote quas natura quasi abdicat, & abjicit) tamen maximis etiam viris semper curæ fuisse innumeris docemur exemplis. Nota est *cædes Romanorum*, Patriciæque gentis inchoata per *barbæ caussam*; cùm scilicet senis Romani barbam longiorem *Gallus* miles, captâ Urbe demulsisset; *Otto I. Imperator maximus*, & cuique ante se Imperatori rebus gestis par, si quid juramento, quod mutari nullo pacto posset, firmare vellet, *per suam bar-*

Barbæ dignitas.

Livius Dec. 1. hist. Rom.

Henricus Bunting in Histo: Brunsvicensi in Ottone Magno.

Cultus apud Bohemos pro diverſitate temporum

Bileiov. l.3. de reſuſcitat. ſectæ Piccardorũ Bohemicè impreſſo Noriberga A. 1537.

barbam jurare ſe dicebat, quam alebat grandem, & decoro artificio compoſitam; hoc erat jusjurandum omnino ſanctum, & verbum ſæpe extremi furoris. *Bohemis Veteribus* hæc etiam cura fuit; at ſæculorum diſcrimen ſervabant: Vetuſtiſſimi *barbam* alebant non maximam, ſed mediocrem, majorem tamen, quàm noſtra ferat ætas, qualem in vetuſtis Imaginibus *Caroli*, *Wenceslai*, *& Sigiſmundi* Cæſarum videmus: hæreſi poſt An. 1400. exortâ *Milites Bohemi* radi, ſed in terrores hoſtium *myſtaces ferre Polono ritu* voluerunt; id in conſvetudinem poſtea vertit, atque ità corroboratum moribus fuit, ut *Bilejovius* narrat: ſi quis olim in Bohemia barbam grandem aluiſſet, ei à Senatu pœnam irrogari ſolitam, ut ei obtusâ falculâ, aut cultro barba ſcinderetur, quo dolore Cives admonebantur officij; at brevi & jam ante Annum 1450. rurſus *barbæ in Bohemia longiſſimæ* alebantur.

Barbati ſub Rege Georgio.

Vidi Veterem *Georgij Regis* Effigiem, cui Proceres (ac præcipuè *Georgius Hein* homo ex Germania peſtilentiſſimus, & omnium *Georgio præ ipſo Rokiczano* cauſſa malorum) adſtabant omnes, barbis quàm prolixiſſimis reverendi. Sub *Ferdinando I. Cæſare* in Comitijs apparuit inter Equites *Senex centum*, & plurium annorum, cui barba ultra pectus prolixa deſcenderat; ſenis orationem, & honores ei à *Rege habitos*, in ejus ſtirpis memorijs, ſuo loco ac tempore, ſi DEUS vitam dederit, memorabo.

Cæſaries Veterum.

Bonfin hi[…] Ung. Dec. 4. l. 2.

Itinerar. L[…]onis à Sta[…] Pawlowsk[…] editum.

Comam plerumque Majores noſtri nutriebant; neque iſtud in dubium à quoquam poteſt vocari, quando & *Mathias Rex Ungariæ in Oratione* illa ad Proceres ſuos, quâ ſugillat *Bohemos*, nimium alendæ comæ ſtudium objicit, qui, ùt *Seneca* ſcripſit, *mallent Rempublicam turbari, quàm comam*; in hiſtorijs omnibus, præcipuè apud Bonfinium, ſi quando deſcribuntur *Bohemi*, Cæſarie longiſſimâ ſpectabiles, & egregiè comati deſcribuntur. In *Leonis de Rozmital* Baronis noſtri itinere per Europam, & aulas Regum, ac Principum (quod *Stanislaus Pawlowsky Epiſcopus Olomucenſis* ex Bohemico in Latinum Idioma tranſtulit, & vulgavit) narratur admirationi fuiſſe in Aula *Philippi Boni Burgundiæ Ducis*, quod *Leo*, *& Joannes de Zbiroh* Patruelis, ac cæteri eorum Comites, homines militares, tam capillati, & cæſariati procederent. Ad finem prioris ſæculi mutata res eſt, méque puero, in *Bohemia*, inſolitum erat capillum alere; attondebantur penè omnes, relictâ tamen ad auriculam utramque, vel alteram veluti crinium flammulâ (*Sticzkam* appellabamus) quam etiam Magiſtri pueris nobis velut additamentum inutile, & vanum abſcindere ſolebant.

Quid ſi[…] Auſtria[…] ferre.

Strada hi[…] Belgicæ D[…]de 1. lib. 1

Memini me in *Famiano Strada* noſtro legere, *Joannem Auſtriacum* ad lævam temporum partem detorquere ſolitum capillos, & imitatores inveniſſe, ſic ut qui eo ſuggeſtu capitis uterentur, *Auſtriam geſtare* dicerentur; an hæc capillamenti ratio noſtræ ſimilis fuerit, alij judicent; ſed hæc omnia exoleverunt, & jam cæſarie adſcititiâ, quam removemus, & admovemus, cùm lubet, ſenes, juvenes, (penè dixerim viri) fæminas, ſi vellent, mentirentur.

§. IV.

De Lingvæ Bohemicæ, ſeu Slavicæ conſervandæ ſtudio, quod Majores noſtri adhibuêre. Eloquentia quodammodo hæreditaria certis in Bohemia Familijs.

QVanto ſtudio, quantâque curâ conſtiterit Majoribus noſtris *lingvæ veteris Slavicæ* (quæ à *Slavorum* populis in hanc oram ante mille, &

[O]ppressio [Sla]vicæ lin[gu]æ olim [c]aussam de[dit] turbis.

le, & ampliùs annos inducta est) ad nostra usquè tempora conservatio, non possum explicare satis; ejus rei innumera historiæ nostræ suppeditant exempla, ut etiam sæpe hâc unâ de caussa bella gesta sint; legantur, quæ *Franciscus* sui temporis Scriptor, *de Bellis Bohemorum adversùs Suevos*, cùm *Wenceslaus II. Rex* legitimos annos nondum attigisset, commemorat; *Joanne* Rege apud nos regnante, deinde *Carolo*, *Wenceslao*, *& Sigismundo*, quidquid in Patria bellorum, turbarum, seditionum ortum est à *lingvę Patriæ contemtu* (si rectè perpendamus omnia) principium habuit: hâc unâ propè de caussa Regina *Elisabeth Joannis Regis Conjux*, adversùs Maritum pugnavit, & Inclyti Duces ex *Hazemburgicis*, *Wartembergicis*, *Waldsteinijs*, *Zerotinijs*, *Landsteinijs*, *Colovvratæis*, & cæteris, etiam cœlesti auxilio (è cœlo *Divo Martyre Wenceslao* quandoq; descendente) adjuti, *Joannis Regis* consilia armis turbârunt; *Caroli* Imperio innumera *Germanorum* vis in *Bohemiam* quotidie affluens, *Wenceslao filio* civicis eos Magistratibus improvidè admovente, caussam attulit interitûs, & Hæreseos, quam *Hussius* Populo, ob Germanorum odia, gratissimus, excitavit; nec acriore telo ad seditionem faciendam, & arma corripienda usus est *Zißka*, quàm odio Bohemici nominis, & lingvæ, militibus explicato, quod inconsultè satis *Sigismundus Cæsar* prodiderat. In prælijs post Annum 1420. in *Bohemis* adversùs *Cruce signatos* gestis, pro omni tessera, quæ militibus per aciem dividi solet, *Bohemorum Duces* nullam aliam dabant, quàm voce sublatâ, aliquid in procursu, occursu, & concursu præliorum, *Bohemicum* dicere; qui id non possent, & significationem hanc non darent, pro hostibus habebantur. Nec minùs Togati, quàm sagati *Proceres* invigilabant, nè alia, quàm hæc lingva publicè reciperetur; & *Carolo IV.* primùm (ùt ex *Constitutionibus Carolinis* constat) deinde cæteris omnibus Regibus usquè ad *Ferdinandum II. & III.* sancientibus, constitutum est, ut lites in Tribunalibus omnibus, supplicum libelli, Emtiones, earúmque inscriptiones, aliáque hujusmodi, quæ publicâ Authoritate firmanda sunt, nullâ aliâ lingvâ concipi, scribi, & annotari, quàm *Bohemicâ* possent, profértque *Codex M.S.* luculentum exemplum de *Sslickijs Comitibus*, qui cùm adversùs *Cubitenses* accusationem *Germanico Idiomate* scriptam, ad *Proceres* attulissent, sinè responso fuère dimissi, monitíque nisì *Bohemicè* caussam prosequerentur suam, nunquam esse audiendos, quod illi alteris Comitijs statim fecerunt. Idem responsum tulêre *Carolo-Thermitani* An. 1544. cùm *Hieronymum Comitem Sslick* germanicè accusassent. In hanc rem plurimi in Ordinum Comitijs articuli passim leguntur, ac primùm quidem *Carolus IV.* statuerat, ut *Latinè*, vel Bohemicè (quod à primis Regni Bohemiæ initijs factum constat; unde veteres Regum literas *Latinè* plerumque scriptas videmus, & *Cancellarij* plerumque sacri homines *Episcopi*, *Præpositi*, *Canonici*, *Decani* ad id lecti) caussæ tractarentur; *Georgius Rex* tamen postea Latinum propè idioma sustulit (cujus erat ignarissimus) *& Bohemicum* in usum induxit; cùm igitur ad omnes lites, actiones, caussas, scripturas, necessariò *Bohemica lingva* adhiberetur, contingebat, ut omnes *Civitates Bohemicè* loquerentur, & paucissimæ illæ Urbes Germanis constantes, aut immixtæ, & *Cubitensis Districtûs*, missis passim in *Bohemiam* interiorem liberis ad addiscendam lingvam incumberent; quod si hodie revocaretur, intra viginti, aut triginta annos *veterem Bohemiæ lingvam* in Civitatibus audiremus. Scio istud optatum sæpius ab ipsis *Germanis* esse, at semper eorum, qui *Bohemiam*, nullo Patriæ malo merito, oderunt, consilijs, & conatibus interversum. Quid

Omnia olim in Tribunalibus Bohemicè peragebantur.

De Carolo IV. *Paulus Zidek l. 2. Instructionum ad Regem Georgium*

M.S Wartembergicorum.

M.S. Wilhelmi Slavatæ Cancellarij in Apolog. contra Turn.

Georgius Rex Bohemicâ linguâ publicas literas scripsit.

Articuli Comit.

Comitia Anni 1545. 1556. & aliorum plurium *de lingua Bohemica Ferdinando I. Austriaco* probante decreverint, quid paulò ante ætatem nostram (1616.) in Universali Regni Panegyri subscribentibus *Wilhelmo Slavatâ*, & *Jaroslao Martinicio*, statuerint, *Acta & articuli Comitiorum* demonstrant; Nobilitas præcipuè in sexu imbelliore diu superari non potuit, ut aliâ, quàm *Bohemicâ* loqueretur. Procerum, & primæ Nobilitatis, maximè senum, potissima fuit cura, quàm disertissimè loqui, & quàm ornatissimè in *Comitijs*, aliisque publicis conventibus explicare sententiam; celebrantur in Antiquitate nostra plurimi, qui patriâ illâ, ut ità dicam, Eloquentiâ ad miraculum excelluêre, ùt Patrum, & propè nostrâ jam memoriâ *Adamus de Sternberg*, *Adamus de Waldstein Longus* cognomine, ex Moravis *Carolus Zierotinus*, iterum ex Bohemis *Wenceslaus de Budowa*, ingentis, & flexanimæ cujusdam Facundiæ viribus pollens, *Bohuslaus Michalovicius*, aliique innumeri. *Lobkoviciorum* hæreditaria quædam gloria habebatur, copiosè, & disertè *in Comitijs* Bohemicè perorare; quod idem priore sæculo *Kolowrataeos*, & *Sselembergicos* (quos *Nestores Bohemicos* appellatos invenio) ad miraculum Eloquentiâ præstiterunt. Porrò, quid respexerint Majores in ea re nostri prudentissimi homines, & quid eos ad hanc cautelam, & lingvæ unius in *Bohemia* Regnum, ut ità dicam, conservandum perpulerit, vix hodie sinè invidia possum scribere; si placet, inspiciatur *Diva nostra Wartensis*, Liber ante viginti, & quod excurrit, annos, à nobis editus, ac præcipuè nostra *de Lingva Slavica Dissertatio*, ad quam Lectores meos invito; est diligenter elucubrata, continens plurima arcana huc spectantia, quæ placitura curiosis, & eruditis Lectoribus, dubitare non possum.

Eloquentia veterum Bohemorum.

Familijs quibusdam hæreditarium elegantissimè loqui, ut olim Romæ Græcorum &c

1654.

❀ ❀ ❀

§. V.

Lingva Slavica in Misnia, Pomerania, Marchia, Lusatia, Silesia, Carinthia, Carniolia &c. In Curijs Germanicis omnia olim peragebantur Latinè.

Slavica lingva olim usquè ad mare protensa.

Ad hanc Lingvæ Patriæ custodiam impellebant; ùt reor, & movebant Majores nostros vicinarum Provinciarum exempla, quę cùm olim *Slavicè* loquerentur, totáque earum Regionū Nobilitas ex *Slavis* ortum duceret, postea miris artibus (at quorum? non ausim dicere) aut ad servitutem damnata est (qua de re est insignis querela de *Wendis*, & *Wenedis in Saxonia*, aliisque ad *Mare Germanicū* terris pagatim servientibus apud *Gallum hominem, Henricum Spondanum*) aut in novum Populum transivit, ut quod, olim de *Synodo*, nisi fallor, *Ariminensi* dixit *Sanctus Hieronymus*, *ingemiscens orbis terrarum* (dico ego, *Misnia*, *Marchia*, *Pomerania*, utraque Lusatia, totúsque ille in Septentrionem terrarum tractus) alium se esse miratus est. Pauca in exemplum ex *Mathia Miechovio*, qui usquè ad initia superioris, & sui sæculi (An. 1500.) *historiam Polonorum* deduxit, adferemus, nè (quod turpissimum in historia semper existimavi) sinè Authore, & solis meis conjecturis innixus scribere, & fucum legentibus facere videar; sic ergo L. I. C. II. Miechovius: *Lubeca in Polonico Bukowecz dicitur; Slavi circa Roztok* (Rostochium) *nominaverunt se Drzewane, quasi Lignosi, ab abundantia Lignorum alij Trawane, quasi graminosi à copia fœni, & abundantia graminis; alij Kassubiane (quod nomen hodiéque retinent)*

Spondan. in Annal. Eccles. ad An. 1228. X. 12. Epit. hist. rer. Boh. l. 2. C. 12. in Notis. Joan. Pistorius Nidamus Tomo I. rer. Polonic.

Slavorum populi ad mare.

Citates à Slis con- d in In- fore Sa- xoia &c.

nent) *à plicis vestium, Kaß enim plicam significat, & Hub rugam. Alÿ Pomorane, penes mare, quia penes id habitârunt.* Idem Miechovius C. 9. ejusdem Libri enumerat Civitates Germaniæ à Filijs *Lechonis & Leskonis III.* conditas: *Vislaus* condidit *Mecziboc, quod nunc Meidburg dicitur, Sobieslaus Castrum Daley, quod Dalemburg vocatur; Vissimirus castrum Vissimirium* (hodie Wismariam) *in confinijs Westfalorum, & Frisonum; Brzemie (Brema hodie) ut susciperet hostium Brzemie, id est pondus; castrum Svverin, Castrum Lima (hodie Lim vel Lineburg) in petra lucente (Slavi enim nocturnum splendorem Lima vocant) Bukovvecz hodie Lubek, Castrum Rathibor; castrum Lukovv à quodam Miclone conditum, unde Germani Mickelburg vocant; Castrum Gilovv, à crassitudine terræ; castrum Roztoky, à dissolutione aquarum; Castrum Verla à credulitate; castrum Zvvanovv à vocando (vocatus enim Zvvanj Slavicè dicitur) item Castrum Ostrovv, seu Insula (Gustrau) in qua Insula hodiéque stant Tessin, Marlovv, Bolel, Trebessovv, Wolgost (Wolgast) Czasny, Wolinecz, & cætera plura, quæ natio Teutonica occupavit, paucis populis Slavis in rure hodiéque permanentibus.* Hucusque *Miechovius.* Innumera ejusmodi nomina possent proferri Arcium, Oppidorum, & Urbium à *Slavis* conditarum, quæ nunc à *Saxonibus*, aliisque Germaniæ populis insidentur. Ut *Marchia Ucrana, cui*, ùt ait Meibomius (ex Vitichindo) *Ucri Slavorum populus nomen dedêre; hinc eorum Urbes in ripa Ucræ fluminis, Benczlovv, & Pasevvlky* (Bentzlaw, & Pasewlky) *quæ nomina ex Slavorum lingva descendunt.* Quâ verò ratione, & quibus artibus, *Slavorum* populi in ijs oris degentes oppressi sint, cùm *de Origine Slavorum* dissererem, explicui in *Epitome historica.* Quid ego de *Silesia* loquar, quam universam olim *Slavicâ*

eMarchia Ucrana.
Henricus Meibomius l.3. no ad Vitikindum.

Slavica lingva apud Silesios.
Epit. hist. rer. Boh. l.1.C.10 in Notis. & l. 3.C.10. l.1. C.6. fol. 21.

lingvâ locutã, & *Poloniæ* nomine censam, *Polonis Principibus Piastæa gentis* paruisse, omnes historicorum Pueri (ut Græcanicè dicam) sciunt. *Henelius* pereruditus Scriptor, & Silesiæ suæ nobilis historicus, ait *gnaviter insanire illos, qui originem Urbium, & Oppidorum Silesiticorum, & nomina, aliunde, quàm è Slavica lingva conantur deducere;* assignat etiam tempora, quibus in *Silesiam Germani* ascendere cœperint, & cùm lingvam veterem, aut nollent, aut non possent discere, paulatim sinè sensu suam induxerint; sed hæc jam antè probata, & postea diligentiùs tractanda, hoc loco insinuâsse sit satis. De *Carinthia, Carniolia*, aliisque ad alterum illud *mare Venetum* Regionibus, nemo dubitare potest, qui illarum gentium origines, & historias examinârit, quin *Slavicâ lingvâ* (licèt corruptâ) sint usi; de quo minùs video dubitari, nam *Carniolicè* loquentes, dum illac iter haberem, rusticos intellexi: de *Carinthia* non minùs certum esse debet; audiamus *Annales Ferdinandæos Khevvenhülleri*, qui *Carinthiam* optimè noverat, ad An. C. 1597. cùm enim latissimè cerimonias illas propè ridiculas, quâ *Carinthi Principem* sibi creare solebant, descripsisset, *interrogatur*, inquit, *Princeps futurus, Slavonicâ lingvâ, quâ Carinthi in Regione illa utuntur; hodie omnes actus peraguntur Germanicè*, addit: *neque cerimonias illas ampliùs observari;* ultimus qui servârit, *Ernestum* fuisse Anno 1414. *ex Domo Austriaca*, postea nullum. Quod verò paulò superiùs dixeram, *Acta publica* vetustiora ante *Caroli IV.* tempora *Latinè* apud nos conscripta fuisse, nullam continere potest admirationem, id enim etiam toto Imperio servabatur, *Rudolfus I. Imperator*, ait Lehmannus, *germanicam lingvam in Curias, & Judicia induxit, cùm antehac Latinè scriberentur, & proponerentur omnia.*

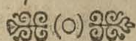
Henelius in Silesiograph.

Khewenhill. Tomo III. Annal. Ferd. ad An. 1597.

De Carnis & Carinthis

Olim in Imperio latinè peragebantur Acta publica.

Lehman. in hist. Spirensi. l. 5. C. 107.

§VI.

§. VI.

Carolus IV. in Bulla Aurea commendat Principibus Lingvam Slavicam; multi Principes, & præcipuè Otto Magnus Imp. hanc lingvam calluit. Lingva Slavica ad peregrinas lingvas diſcendas perutilis. Quàm multùm proſit Principi, Populi ſui lingvam nôſſe, ex Sententia Pij II. Pontificis.

Aurea Bulla Caroli IV. tit. ultimo.

IN Epitome hiſtorica ex *Bulla Aurea Caroli IV.* aliquot plagulas excerpſi, omnibus Germaniæ Principibus *linguam Slavicam* commendantis; & ſanè ſuperioribus ſæculis quàm plurimi *Europæ Principes* proferri poſſent, qui hoc monito *Caroli* ſanctè ſervato, populorum ſibi amorem, & aliorum admirationem concitârint: *Saxoniæ, & Miſniæ Duces, Bavariæ Duces, Palatinos, Electores, Archiduces Auſtriæ, Reges Ungariæ, Cæſares, ac Imperatores* quàm plurimos offerunt hiſtoriæ, perfectiſſimè *Slavicam lingvam* callentes, ex quibus nonnullos in ipſa *Epitome* noſtra, alios in ea *Tractatione, de Slavicæ lingvæ præſtantia* adduxi; olim in ipſis propè initijs Germanici Imperij *Ottonem I.* cognomento à rebus maximis geſtis *Magnum, Slavicè* optimè locutum affirmat *Witikindus*, qui ei à Sacris, & militiæ Comes fuit; univerſim *Saxones Slavis* permixtos, & *Slavicè* locutos quàm plurimos, ex *Helmoldo, Adamo Bremenſi, Ditmaro*, aliiſque vetuſtis Scriptoribus liquet. *Ditmarus Epiſcopus Merſeburgenſis* in hiſtoria ſua, præſertim Libro VI. manifeſtis indicijs oſtendit, ſe non perfunctoriè *Slavicam* calluiſſe. Perpendat per otium Lector, quæ dixerit, dum *Slavicam* vocem *Uſtvice* interpretaretur, tum alia ejus loca, quæ ſupervacaneum exiſtimo referre; atque hinc fiebat, ut *Vetus Bohemia* primos *Pragenſes Antiſtites* aliquot, ortu *Saxones* habuerit, quos omnes ad *populum prædicâſſe Slavicè* (verba veterum codicum recito) in hiſtorijs noſtris legimus. De utilitate, quam adferat Principibus, Slavicæ lingvæ notitia, videantur *Aureæ Bullæ* Interpretes in Titulum ejus Bullæ ultimum, præcipuè *Freherus*, tum *Conradus Geſnerus* in ſuo Mithridate, *Joannes Mathias à Sudetis* in ſubſecivis de origine Bohemorum. Perelegantem Epiſtolam *Alberti Comitis de Guttenſtein* in manibus habeo, An: 1544. ad *Wilhelmum de Roſis*, qui tum apud cognatum Epiſcopum Paſſavienſem *Wolfgangum* ſtirpe *Comitem de Salmis* educabatur, datam; in qua puerum multis, & ſeverè admonet, ut cum Ephebis, & colluſoribus ſuis *Bohemicè* loquatur; ait *lingvam Bohemicam (mirabili arcano) viam ad omnes alias lingvas, quod exemplo cognitum ſit, præſtruere, & præmunire; at contrà, qui eam in pueritia diſcere neglexerint, nunquam in ea profectum feciſſe*; aliáque in hanc ſententiam, quæ magis Præceptori *Henrico Scribonio* (Viro poſtea magno, Eccleſiæque Pragenſis Præpoſito) quàm ipſi *Wilhelmo* crediderim ſcripta fuiſſe.

Principes Imperij Slavicam olim callebant.

Witikind. l. 1. hiſt. Saxon.

Coſmas hiſt. Boh. lib. 1.

Memorabilis obſervatio Alberti Guttenſteinij.

M.S. hiſt: ... Vita Wilhel. de Roſis M... authore W... ceslao Brzez...

Quæ hoc loco de adminiculo ad cæteras *Europæ* lingvas ex *Bohemicæ* lingvæ notitia attulit *Comes Albertus*, etiam Exterorum, *Italorum, Hiſpanorum, Gallorum, Germanorum* teſtimonio probantur, quos ea de re diſſerentes audivi: teſtabantur illi *Polonos & Bohemos* noſtros eo accentu, tam gnifiâ, & rectâ pronunciatione *Italicas*, aliarúmque gentium difficillimas voces efferre, tam facilè peregrinum Idioma diſcere, tam eleganter loqui, ut *Itali ab Italis, Galli à Gallis, Germani à Germanis* ſæpiſſime habeantur. Nôvi ego plurimos ex Nobilitate *Bohemica*, ab illa facilitate, & fælicitate laudatos,

Unde accidat, ut Bohemi facillimè peregrinas lingvas pronuncient.

datos, nec attinet nominare. Unde verò facilis illa vocum peregrinarum pronunciatio in ijs, qui *Bohemicè educati* sunt, oriatur, dixi in meo illo, quem antè citavi, tractatu: nulla enim vocalis, aut consonans in *Europæis* lingvis reperitur, cui similem *Bohemicus sermo* non habeat, quod ibi disertè, & enucleatè probavi; cæteras quoque *Slavicæ Lingvæ* laudes ibidem invenies: esse eam *matricem*, & in confusione lingvarum inter primas genitam ex *Theophilo Raynaudo*, ac cæteris ostendi; multa de ejus amplitudine, & quos populos contineat, dixi, quæ objiciuntur ab ignaris, dissolvi, aliáq; hujusmodi, ut supervacaneum videatur hæc tractare, id enim esset actum agere. Porrò, quàm necessaria *Principi*, lingvarum notitia sit, quámque ea res subjectis populis grata, facilè, si id ageretur, exemplis innumeris posset ostendi: *M. Crassus* quinque Græcorum lingvis, seu Dialectis jus reddebat in Asia; subjicit Valerius Maximus: *quod ei maximum Sociorum amorem conciliavit.* *Æneas Silvius*, postea Pius II. *Pontifex Maximus*, qui priùs in *Principum*, *Regum*, ac *Cæsarum Aulis* versatus maximarum rerum tractationibus, & arcanis interfuit, sapientissimum *tractatum* edidit, in quo *Ladislaum Bohemiæ*, *& Ungariæ Regem* Juvenem optimis præceptis informat; quo in genere, ingenuè fateor, nihil me unquam absolutius legisse. Inter alia, dum agit de ijs, quos *Rex* sibi Juvenes adsciscere debeat: *ex his Juvenibus*, inquit, *quidam Ungaricum*, *quidam Patrium* (Austriacum videlicet) *quidam Bohemicum*, *omnes autem Latinum sermonem nôrint*, *vicissímque obloquantur.* *Sic absq; labore*, *& quasi per ludum hæc omnia perdisces idiomata*, *& alloqui tuos subditos per teipsum poteris*: *nihil est*, *quod sic Principi favorem Populi conciliet*, *quàm gratia sermonis*; *& indignus quodammodo Regno videtur*, *qui conquerentes*, *aut aliquid expostulantes Regnicolas non intelligit.* *Avo tuo Materno* (Sigismundum Pontifex intelligit) *maximi cordis Regi tantùm profuit lingvas nôsse complures*, *quantum Patri tuo* (Alberto Austriaco) *nocuit ignorâsse.* *Mithridatem*, *qui regnavit in Ponto*, *quis non commendat*, *qui viginti duabus gentibus*, *quibus imperavit*, *absque interprete loquebatur?* *Nec ego te plus Australibus Populis affectum*, *quàm Bohemis*, *Ungarisque voluerim.* *Tui sunt omnes*, *æquali studio diligendi.* *Indignam rem agit*, *teste Platone*, *qui unam partem Reipublicæ sic curat*, *ut alteram deserat*, *quæ res maximæ sæpe calamitatis caussa Principibus fuit.* *Atque ratio hæc potissima est*, *quæ nobilissimam Italiæ Provinciam subtraxit Imperio*: *quia contenti Patrio solo Reges Teutonici*, *nimisque suis affecti Laribus*, *Italiæ Regimen neglexerunt.* *Regna non minùs amor*, *quàm ferrum tuetur*, *sed amari eum*, *qui non amat*, *impossibile fuerit.* *Amoris autem conciliator linguæ commercium*; *Tibi ergo*, *cùm per ætatem licet*, *intentum esto*, *ut subditos per te audire*, *intelligere*, *& affari possis.* *Contingunt sæpius aliqua*, *quæ tibi soli referre Subditi velint*, *interpreti non fidunt.* *Princeps*, *qui per alium semper loquitur*; *nihil minùs*, *quàm Regis nomen meretur.* *Mulieri*, *ùt ait Homerus*, *taciturnitas decus adfert*, *at non item viro.* Hæc *Æneas Silvius*, quibus tanti Pontificis præceptis à me quidem nihil addi posse puto. De amore Populi per Lingvam conciliando vide *Plinium* lib. 7. hist. nat. c. 27. quem multis prudentissimis in rem eandem sententijs *Sanctus Augustinus* libro 19. *de Civitate Dei* illustrat. Reges, ac Principes lingvarum peritos nominant, & commendant, *Plinius*, *Gellius*, *Valerius*, *Solinus*; *Cleopatram* etiam ab hac dote commendat *Plutarchus*, *& Amalasvintam Gothorum* in Italia Reginam *Rex Theodahadus* apud *Cassiodorum*. *Ennius* tria se habere corda jactabat, quòd *Græcè*, *Oscè*, *& Latinè* loqueretur; nec inanis hæc glori-

[Margin notes, left:] ...issimũ ... est populis ... re Principem lingu... Populi ...entem.
Val. Max. l. 8. memo. C. 7.
In opera Æneæ Silvij tr. ad Regẽ Ladislaũ.
...morabi... sententia Pij II.

[Margin notes, right:] Laus Principum polyglottorum.
Aug. l. 19. de Civ. Dei C. 7.
Plin. l. 7. hist. nat: C. 2. & C. 29.
Gelli: l. 17. C: 17.
Valer. Max. l. 8. C 7
Solin in polyhist. C. 4.
Plutarch in parall in vita Marci Anton.
Cassiodor. l. 10 variar Epist. 4. & l. 11. Epist. 1.
Gellius l. cit.

gloriatio apud rerum humanarum prudentes esse potest, cùm veteri Proverbio dicamus: *Qui multas linguas callet, eum totidem hominibus adæquari.*

Notatio in §. 2. Capitis XX.

Sangall. l.1. de gestis Caroli M Canis T.1. antiqv. lect.

PRomiseram nuper, adducturum me ex anonymo Scriptore *Monacho Sangallensi* descriptionem antiqui habitus *Francorum*. Res est scitu dignissima, neque ab ullo scriptore tam diligenter tractata. *Erat, inquit, antiquorum ornatus, vel paratura Francorum, calceamenta forinsecùs aurata, corrigijs tricubitalibus insignita, fasciolæ crurales vermiculatæ, & subtus eas tibialia * vel coxalia linea, quamvis ex eodem colore, tamen opere pretiosissimo variata. Super quæ & fasciolas in crucis modum * intrinsecus, antè & retro longissimè illæ corrigiæ tendebantur. Deinde camisia * cilicina, post hæc baltheus spatæ colligatus, quæ spata primum * vaginâ, secundò corio qualicunque, tertiò linteamine candidissimo, cerâ lucidissimâ roborato ita cingebatur, ut per medium cruciculis eminentibus ad peremptionem gentilium * duraretur. Ultimum habitus eorum erat pallium canum, vel saphirinum quadrangulum duplex, sic formatum, ut cùm imponeretur humeris, antè & retro pedes tangeret, de lateribus verò vix genua * tangeret. Tunc baculus de arbore Malo, nodis paribus admirabilis, rigidus & terribilis cuspide manuali, ex auro vel argento, cum cælaturis insignibus præfixo portabatur in dextera. Quo habitu lentus ego & testudine tardior, cùm in Franciam nunquam venirem, vidi Caput Francorum in Monasterio S. Galli præfulgens, duósque flores auricomos ex ejus femoribus progressos, quorum qui prior egressus est, proceritatem illius adæquabat: posterior autem paulatim excrescens verticem stipitis sui summâ gloriâ decoravit, & transcendendo contexit. Sed, ut se mos humani habet ingenij, cùm inter Gallos Franci militantes virgatis eos sagulis lucere conspicerent, novitate gaudentes, antiquam consvetudinem dimiserunt, & eos imitari cœperunt. Quod interim rigidissimus Imperator idcirco non prohibuit, quia bellicis rebus aptior videretur ille habitus. Sed cùm Fresones hac licentiâ abutentes adverteret, & brevissima illa palliola, sicut priùs maxima, vendere comperisset; præcepit, ut nullus ab eis, nisi grandia, latissimáque illa longissima pallia consvetudinario precio coëmeret, adijciens: Quid prosunt illa putaciola; in lecto non possum eis cooperiri, * caballicans contra ventos & pluvias nequeo defendi, ad necessaria naturæ secedens tibiarum congelatione deficio.* Hæc Sangallensis de Carolo M.

* ac

* alius cod. intrinsecus & extrinsecus.

* al. glizina.

* al. vaginâ sageâ.

* al. aurare tur.

* al: contegeret.

* equita

CAPUT XXI.

Bohemicam Tellurem plurimo hominum sangvine omni ævo maduisse; Index centum & septuaginta septem præliorum in Bohemia gestorum. Civitates quædam, villæ & pagi, in præliorum area, seu campo, aut per occasionem præliorum excitati. Quæ caussæ in Bohemia tot Bellorum.

Bohemiæ tellus sæculis omnibus cruentata.

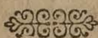

AD absolutam Regionis alicujus notitiam pertinere semper sum arbitratus, curioso, diligentique Lectori indicare prælia, consignare loca, in quibus furore belluino tot inter se hominum millia concurrerunt, victorésque æquè, ac victos nominare; quo quidem in genere infælicitatis (nam

quo

quo alio appellem nomine nescio) tam fœlix, & tam fœcunda, & renovato Cadmi exemplo ferax semper *Bohemia* extitit, ut nesciã ullam tam angustam *Europæ Regionem*, quam frequentiâ cædium, & præliorum, & profusione humani sangvinis provocare non audeamus. Porrò ipse *Titulus* indicat, ea me tantùm prælia adducturum, quæ in *Patria*, & plerumque pro Patria gessêre Majores: nam quæ in *Polonia & Prussia* sub Duce *Boleslao*, *Brzetislao*, *Wenceslais*, *Joanne*, *& Carolo Regibus*, & sub *Sigismundo* contra *Crucigeros* pro *Polonis*, & contra *Polonos* pro *Crucigeris*, item sub *Ottogaro*, & priùs in *Misnia & Saxonia* sub *Boleslao*, *Udalrico*, *Georgio*, aliisque Ducibus, ac Regibus; in *Italia* sub *Fridericis*, *Henricis*, *& Carolo Cæsaribus*; in *Palæstina sub Friderico*, *& Conrado Imperatoribus*, in *Germania*, *& Ungaria* sub omnibus propè Regibus nostris gesta sunt, hoc Indiculo complecti mens non fuit; vide *Epitomen* nostram, ubi bella ordine temporum prosequimur. Occasio hujus Capitis hæc fuit: Cùm ante complures Annos *Chorographicam Bohemiæ Tabulam Augustæ* excudi fecissem, *Bohemiam* nostram *Rosæ* figurâ expressi: propterea, quòd eum florem *è sangvine natum* fabulantur Poëtæ; convenit *Rosæ*, ipsa locorum, & regionis facies, quæ jacentem *Bohemiam* possit constituere; Titulum adjeci: *Rosa Bohemiæ omnibus seculis cruenta, in qua plura, quàm 80. magna prælia commissa sunt, hâc primùm formâ excusa.* Mirati sunt plurimi ex Amicis, tot tam angusto in spatio bella confici potuisse. Promisi me suo tempore, ac loco enumeraturum, & sinè ambagibus relaturum; en fidem poscentibus exsolvo, neque 80. tantùm, sed 176. alterum tantum, eòque ampliùs pono sub aspectum, quanquam sic adhuc (satìs scio) quædam diligentiam meam effugient, sed ea, qui observârint, mihi donent, & addant, ac vicissim me expectationem Amicorum fateantur.

Bohemia Rosæ instar excusa.

§. I.

Prima Bella in Bohemia gesta ante Czechi in has oras adventum.

Cùm defectu monimentorum nullum antiquiorem in *Bohemia* Populum, quàm *Boios*, qui ei nomen dederunt, nominare possimus, consequens est: si quæ *Boÿ in Bohemia* bella gesserunt, ea demum prima, & antiquissima haberi debere. *Credibile non est*, ait Adlzreiter, *tam longâ temporis intercapedine, Nationem Boicam armis assvetam continuò ferrum condidisse, nec à prima sua immigratione usquè ad bella, quæ cum Cimbris, Dacisque gesserunt, egisse quidquam; sed longè verisimilius est, egregÿs factis domi defuisse præcones; multo nimirum literarum silentio sepultum est, quidquid memoriâ dignum gessêre per tot secula.* Primum igitur, quod literis consignatum sit bellum in *Bohemia* adversùs *Cimbros* habemus, qui suis pulsi sedibus (à *Cimbrica Chersoneso* peninsula, ubi nunc *Dania Septentrionalis* visitur) vel soli melioris amœnitate pellecti, vel fato delati, in *Hercyniam Silvam*, *à Boÿs* habitatam regionem invaserunt, & à *Boÿs* ejecti sunt. *Cimbrorum* ad trecenta pugnatorum millia fuisse, apud Scriptores est in confesso. Hi postea *Italiam*, *Illyricum*, *Galliam*, *& Hispaniam* victorijs peragrârunt; quò major *Bojorum* virtus debet censeri, qui tam formidabilem, & bellicosam gentem *Bohemiæ* suæ finibus ejecerint. Quâ parte *Cimbri Bohemiam* intrârint, & quo in loco (quod sinè multo sangvine fieri non potuit, neque uno fortasse prælio in tanta armorum multitudine confectum

Annal. Boi. P 1. lib. 4. it.

I. Prelium adversus Cimbros.

Srabo l. 7. Geogr. Lazius l. 7. de migrat. Gentium.

ctum est) nullus Scriptorum tradit, adeóque Plautinus ille jocus valeat: *Quod nescio, id nescium trado tibi.*

II. Prælia adversus Rhætos. *Strabo l. 4. geogr:*

Secundum bellum, idque prelijs multiplex, *Boijs in Hercynia* intulêre *Rhæti* vetere odio, eóque internecino furentes, ita ut in *Bojcam*, tum *Bohemiam*, (quod *Strabo* disertè scripsit) frequenter involantes, non contenti sævire in armatos, etiam imbellem turbam, & quidquid erat masculini sexûs, cultris immaniter conciderent; reposuisse *Bojos* cladem hostibus dubitari non potest. *Rhæti* igitur *Bohemiam* inter primos cædibus, & sangvine complevêre. Possem hoc loco augere numerum bellorum, si quæ sub *Critasiro Bojo* gesta sunt, *Boijs Hercynijs* imputare vellem; sed *Critasirus* non *Boijs* nostris, sed ijs *Boijs*, qui ad *Daciam*, & *Pannoniam*, & *in Illyrico* consederant, imperavit, ùt ex *Lazio*, & *Adeltzreittero* cognoscitur, idque non observatum, plurimis caussam prabet erroribus; idémque est de *Marcommannis*, qui postea diversis locis, *cis*, & *ultra Danubium*, apud nos, & in Romanis Provincijs, translati, vel impetratis sedibus habitârunt. Delectus igitur rerum habendus est, nè omnia, quæ à *Marcomannis* gesta, aut tolerata sunt, *Marcomannis per Bohemiam*, & *Moraviam*, & *partem Austriæ ad Danubium* habitantibus, adscribamus; *Lazium* Lector (amabò) consulat, *de quatuor diversis Marcomannorum sedibus* scribentem; quo semel admisso, plurima *Moravorum* bella delentur.

Lazius l. cit. Adelzreitter in hist. Boior: scripta à P. Joan: Feruaux Lotharin: S. I. Marcomannorum bella non omnia hîc gesta.

III. Prælia adv. Boios. *Velserus in Boicis. Laz: l. c. Adelzreit: l. c.*

Postquam *Boy Bojohemum* sexcentis circiter annis tenuissent, gravis adversarius exortus est *Maroboduus Rex Marcomannorum*, qui *Bojos* aliquot prælijs fractos domuit, & suis (ùt *Velserus* putat) adjunxit, aut (quod verisimilius est, & ex *Tacito* apertissimè ostendit *Adelzreitter*) in *Noricos* expulit; quam ejectionem sinè clade *Bojorum* peragi non potuisse, quisque prudens intelligit.

IV. Prælium Arminij c[um] Maroboduo. *Tac. l. 2. An n. 46.*

Maroboduum, qui sibi Regiam *Bubienum* nomine (ùt pridem probavimus) in *Bohemia* struxit (*in Bojohemo, id regioni, quam incolebat Maroboduus nomen est*, verba sunt *Velleij*) quamvis septuaginta millium peditum, & quatuor millium Equitum, ùt habet idem *Vellejus*, Exercitum, eúmque Romanæ militiæ more instructissimum duceret, *Arminius* prælio congressus superavit; *non aliàs majore mole concursum, neque ambiguo magis eventu*, ait Tacitus, *fusis utrinque dextris cornibus.* Videtur postea *Maroboduus*, etsi jam fractus ab *Arminio*, aliquid tamen ex Provincijs recepisse.

V. Marobod[uus] & Catvald[a]. *Tac. l. c. n. 6*

Novum bellum *Maroboduo* movit *Catualda ex Gotonibus Nobilis Juvenis*, qui Regiam Marobodui (in *Bohemia*, ùt omnes consentiunt, sitam) occupavit. Etsi verò hæc occupatio, *corruptis Marcomannorum primoribus* contigerit, tamen verisimillimum est cædem aliquam, vel in *Marobodui* castello factam; neque enim tantus, & tam potens *Rex* ad primum *Catualdæ* adventum, Regno in perpetuum cedere, & ad Romanos profugere, desperatione rerum suarum, coactus fuisset. *Catavaldæ* paulò pòst à suis in exilium acto successit *Vannius*.

VI. *Tac. l. 12 An n. 29. 30.* Jubillij c[um] Vannio.

Vannio Marcomannis, & Quadis imperanti, circa An. C. 50. *Jubillius Rex Hermundurorum* bellum indicit, & in *Bohemiam* irrumpit. Consertum est prælium oppidò cruentum; victus *Vannius* trajecto Danubio ad Romanos profugit.

VII. *Tac. l. 4. h* Bellum c[um] Romanis

Ad *Bohemiam* nostram & illud pertinere videtur, quod *Cornelius Tacitus* scribit: *L. Domitium* imperante Tiberio cum exercitu Romano flumen Albim transisse, longiùs penetratâ Germaniâ, quam quenquam priorum, & ob eam fælicitatem insignia Triumphi meruisse. De *Marcomannorum* sedibus primis id intelligit *Lazius* pluribus allatis argumentis. cùm autem triumphi insignia non decernantur, nisi cæsis hostibus, consectarium est dicere: *Bohemicam* tellurem

Laz: l. 9. de [m]igrat. Gent.

eo

eo bello ſangvine humano irrigatam fuiſſe.

VIII. Bellum cũ Trajano. Paterr. l. 23. Europolog: Lazius l. c.

Optimum Principem *Trajanum* *Bohemiam* noſtram, aut primas ſaltem in *Bohemia Marcomannorum* ſedes vidiſſe nimis certum puto, conſtructo ſuper *Danubium* firmiſſimo ponte, quem poſtea *M. Antoninus Imperator* dejecit; *Raphaël Volateranus, & Lazius* ex Scriptoribus Romanis diſertè docent: *Trajanum de Marcomannis* triumphum agere potuiſſe, ſed ob innatam animo moderationem, *Romam Equo* tantùm invectum, & laureatum intrâſſe; quod cædem in ſedibus *Marcomannorum* factas clariſſimè demonſtrat.

…e ſupra N. …r l. 2. Mi…lan. C. 3.

Varia deinde bella à *Marcomannis in Bojohemo*, ſeu *Bohemia* remanentibus geſta ſunt, ſed pleraque extra Patriam; deinde, cùm terris diviſi *Marcomanni* fuerint, & aliqui acceptis agris in *Illyrico*, aliique in locis habitârint, non ſatis liquidò conſtat, quinam ex *Marcomannis* bellum moverint. Certiora igitur tantùm adferemus, eáque prælia per Indicem recitabimus, quibus hoſtes, *Bohemiæ* tellurem innocentiſſimam cruentârunt.

IX. *Lazius l. 9* Bellum Maximini apud nos.

Julius Maximinus Imperator (ùt apertiſſimè evincit *Wolffgangus Lazius*) *Moraviam, Bohemiámq;* hoſtiliter intravit. per *multa milliaria* (ità ipſe Imperator in Epiſtola ad Senatum Romanum ſcribens, loquitur) *Germanorum vicos incendimus, greges abduximus, captivos abſtraximus, armatos occidimus, in palude pugnavimus &c. quæ non de alio*, verba ſunt Lazij, *Germaniæ tractu poſſunt intelligi, quàm qui hodie in Bohemiam, Moraviámque eſt ſectus.* Atroci hoc bello multum in *Bohemia* ſangvinis profuſum, Imperator, ùt vidimus, gloriatur. *Poſt hæc tempora arbitror* (addit loco citato *Lazius*) *reliquias Populi Marcomànnici partim in Pannonias, Galliásque (quibus Romani agros ſub tributo conceſſerant, ùt mox oſtendetur) partim verò ad interiora magìs, à Czechis, & Slavis pulſos receſſiſſe, ubi ad noſtram memoriam Nova, & Antiqua Marca nomina Provinciarum manent, Brandeburgenſibus Principibus ſubjectarum; quarum Incolæ vulgò, à Marcomannis nimirum,* Die Merckher *appellantur.* Hæc Lazius.

Marcomannorum quidam in Brãdeburgiam receſsêre.

§. II.

Bella à Czechi in has oras adventu, uſquè ad Borzivoy (qui primus ex Ducibus noſtris Chriſti fidem amplexus eſt) tempora, in Bohemia geſta. Chronologiæ examen. Animadverſio de gente Thuringorum.

…Rationario …emporum.

CZechum in has oras longè priùs veniſſe, quàm *Hagecius*, atque eum ſecuti ponant, ſatis, ùt arbitror, libro ſuperiore probatum eſt, & alibi vehementiùs, & potentiùs probabitur à nobis; eam nunc *Chronologiam Codicillo & Weleslavino* inſiſtentes, in enumeratione præliorum ſequemur:

Inprimis *Czechi & Croci* utriusque, mitiſſimè regnantium, nulla in Bohemia prælia leguntur; *Przemysli*, qui per *Libuſæ* conjugium, his ſucceſſit, primum (quod ſciamus) bellum in fæminas fuit: *Amazones Bohemiæ Wlaſtâ Duce*, bellum Viris movêre; in primo, & ſecundo certamine (quorum illud circa An. 494. alterum circa 495. utrumque ad Arcem à fæminis conditam *Dievvin*, cujus rudera hodiéque ſpectantur, commiſſum eſt) in *primo*, inquam, & *ſecundo* certamine Fortuna ſuo ſexui favit, cæſis utroque prælio quadringentis, eóque ampliùs viris. *Tertio* prælio in *Amazones* geſto, non modò cæſæ, ſed etiam prorſus in acie deletæ ſunt, & ſi quæ alibi ſparſæ, redierunt ad ſexum. Hoc

Bellum Amazonicũ.

Coſmas Deca. Prag. l. 1. hiſt. Boh. Hag: in Ann: ad An. 749. & 743. Stransky in Rep. Boi. C. 8. Dubrav. Epiſ: Olomuc. in hiſtoria X. XI. XII.

unum, omni ævo cruentatæ, *Bohemiæ* defuit, ut etiam militum *fœminarum sanguine* redundaret!

Stransky l. cit. §. 2.

XIII. Bellum Civile.

Hagek ad An. C. 748.

Nezamysl Przemysli, & Libussæ filius, Pragensis Princeps, circa An. Ch. 504. *Tudricho Duce*, post *Bohemiæ* fines in *Bavaria* fœliciter pugnat, ùt *Stransky* ex Scriptoribus Germanis ostendit; at nihil tum in *Bohemia* fusum cruoris puto, sed Anno 504. bellum eidem Principi fuit in campo *Strhovv* ad villam *Rziczaniensem* cum *Rozhonio Duce Caurzimensi*, in quo prælio ferè quadringenti ex utraq; parte humum planxerunt.

XIV. Aliud Civile,

Hagek ad An. 750.

Civile deinde *bellum Slanenses* inter, & *Zatecenses* circa An. Ch. 506. exoritur; quo primùm *Zatecenses* repulsi, centum quinquaginta amiserunt ex suis; at Anno sequenti *Slanenses* internecione deleverunt.

Stransky l. cit. XV. XVI. XVII. XVIII.

Bellum Moravicum.

Mnatæ Nezamysli filio ab A. C. 538. res diu cum *Moravis Bohemiam* ingressis, & fodinis argenteis incubantibus, fuit: vario eventu pugnatum: primùm vicêre *Moravi*, tum *Bohemi*; bellum post annos sex renovatum à *Moravis*, fugantur, & cæduntur *Bohemi*; postremò concursum viribus omnibus, & acie fusi *Moravi*, & fodinis depulsi, *Kygovium* captum, incensa *Lipnicensis Arx*, quam tenebant.

Stransky l. c.

XIX. Bellum adver: Saxon:

Vogen Mnatæ filius, Misnios, & Saxones Bohemiam subeuntes, & ausos concurrere, in ipsis *Bohemiæ* limitibus acie vincit, & profligat.

XX.

Hag: ad A. 809

Gestum deinde à *Zatecensibus* adversùs *Rohovvicium Wrssovicensem* bellum, in quo *Rohovicius* primùm captus, dein à suis ereptus centum *Lucenses* occidit, propè ducentos in captivitatem abstraxit.

XXI.

Hag: ad A. 810

Anno sequenti *Moravi* reparantes bellum à *Vogeni Ducibus* ad arcem *Chlum* magno numero cæduntur.

XXII. Iterũ adv: Saxones.

Hag: ad A. 824

Wenc: Ripa in hist. Zatecen:

Wnyslaus Vogeni filius (quem malè cum *Crzezomyslo* confundit *Hagecius*) circa An. Ch. 656. auspicatur Imperium; quo regnante ad *Zatecium* cruentam illam *Bohemi de Saxonibus*, quorum mille ampliùs cecidêre, obtinuêre victoriam, quam non suo tempore *Hagecius* narravit.

XXIII.

Hag: ad A. 8

Anno post cæsos Saxones, *Misniaci* adverso *Albi* usquè *Bilinam* penetrantes, excepti *Bohemorum* insidijs, omnes ad unum (utpote in hostili terra) sunt cæsi.

XXIV. Civile B[ellum].

Hag: ad A. 8

Crzezomyslum, post Annum Christi 710. *Wnyslao* patre mortuo, Principem *Bohemiæ* creatum, *Civilia* bella primùm, deinde *Moravica* exercuerunt: duodecimo Principatûs Anno ad pagum *Tuhonie* à *Wlastislao* Lucensi Duce, Pragensis Exercitus *Koldio* fortissimo viro cadente, fugatur.

Nova be[lla]

Fœliciùs adversùs *Moravos* altero abhinc anno pugnatum: concursum acie, conclamata victoria, *Moravi* repulsi.

XXV.

Silv. in hist. Boh. C. 10

Hag. in A

Dubr. in h[ist.] Boh.

Civile cum *Wlastislao* Luzicensi bellum quod ante sexennium conditionibus quibusdam finierant, redardescit; in *Tursko* post *Pragam* prælium inivêre, victus, & occisus *Wlastislaus*; & si *Dubravio* credimus, *Luzicenses* propè omnes (cùm maleficio fugere non possent) ceciderunt.

Stran: in R[ebus] Boi. C. 8.

Welesl. in C[al.]

neal: Prin: I

Cuthen. N

ad Sylvium

Neklani Principatus (ùt meliores Scriptores consentiunt) in *Caroli Magni* tempora incidit; unde (ut hoc obiter innuam) Chronologia *Hagecij* prorsus corruit, qui *Neklanum* Anno 829. natum, & An. 852. Principem nominatum affirmat: nam si *Neklan*, ùt ex Germanicis etiam Scriptoribus probat *Stransky*, cum *Carolo Magno* bellum gessit (quod bellum consensu omnium, qui *Caroli Magni* vitam, & gesta scripserunt, circa Annum 789. gestum est) quâ ratione, cùm nondum natus esset, bellum gerere potuisset? quomodo *Hostivitus Neklani* filius cum *Ludovico Pio* An. 843. *Francofurti* pacem facere? (quod ex Scriptoribus ijsdem *Weleslavinus* ostendit) quomodo *Borzivojus Neklani Nepos* (quem circa Annum 856. in Moravia *SS. Cyrillo, & Methodio* prædicantibus, *Christi* fidem amplexum in *Epitome historica* evidenter ostenditur) *Hostiviti* filius esse potuit, cùm *Hostivitus Parens*

Carolina bella.

Chronol[o]giæ Examen.

An.

An. 853. juxta *Hagecium* sit natus? sed inexcusabilius, aut certè inconvenientius est, quod sequitur, quódque jam in *Epitome* nostra pridem reprehendimus, scilicet: *Borzivoium juvenem* sexto, & trigesimo ætatis obijsse, néve descriptoris vitium existimes, eundem An. 874. editum ex *Miloslava* affirmat; quod quâ ratione sustineri possit, in tanta actionum multitudine, ac varietate, prorsus non video. Nam, ut alia omittamus: *Spitihnæum* tertio decimo ætatis anno, *Wratislaum* verò etiam juniorem gubernaculis *Bohemiæ* admotum à Patre necessariò inde conficitur; tum illud (quod propè à ratione, & consvetudine abhorret, ídque *Hageciani* admittere debent) à *Wratislao* quartodecimo ætatis Anno *S. Wenceslaum* procreatum. non enim ante Annum 893. *Wratislaus* nasci potuit, utpote post *Spitihnæum* fratrem natus, cujus *Spitihnæi* nativitas ab ipso Hageko A. 892. collocatur; atqui juxta eundem *Hagekum* (ab alijs etiam priùs) A. 908. ex Patre *Wratislao* nascitur *Wenceslaus*; ergo quatuordecimo anno à nativitate Parentis nascitur, & tertiodecimo Parentis concipitur. Sed nos ad bella, à quibus nos *Chronologiæ* ratio paululum abstraxit, redeamus.

[Annales Fran-corum apud Reuberum. Fabric: in Orig: Saxon: l. init: Reisn: in Geneal: Bog Basil: in Witikindo.]

Igitur *Neklano* apud Nos regnante 789. bella *Caroli Magni in Saxones* (quos jam pridem *Franci* oppugnârant, ùt ex eorum Annalibus constat) vicinam etiam *Bohemiam* perculerunt, maximè quòd *Witikindus Saxoniæ Dux Svatavam Lechi Ducis Bohemiæ* (ùt habet *Fabricius*, *Reusnerus*, *Czechi Itzi Cescorum Ducis*) filiam haberet in conjugio; quod quâ ratione accipiendum sit, Lib. 2. C. 20. nuper ostendi: fuit enim hic *Lechus*, vel *Czechus* partis alicujus *Bohemiæ Princeps*, quem falsò *Cromerus Poloniæ Principem*, alij sinè ulla veterum authoritate *Moraviæ Regem* fecerunt; nos *Bohemum*, & *Bohemiæ* Ducem dicimus, Regia viâ gradientes, quam antiquissimi Scriptores, *Eginhardus Caroli M.* Gener, *Annales Fuldenses*, *Annales Francorum*, à coævis Scriptoribus exarati, tum *Hermannus Contractus*, verbo omnes veteres, qui de *Carolinis* bellis egerunt, & ex recentioribus accuratissimi *Fabricius*, *Reusnerus*, *König*, *Bunding*, *Weleslavinus*, *Brunnerus* ostendunt, qui nunquam *Lechum* illum, aut *Czechum*, *Poloniæ*, aut *Moraviæ*, aut *Slavorum Ducem*, aut *Regem* sed disertè semper *Behemannum*, *Boëmannum*, *Bohemannorum Ducem* fuisse affirmant. Sed ad rem: Existimo sæpius *Bohemos bellis Francorum* involutos, quoties scilicet *Saxonibus* confœderatis auxilia mittebant, sed Anno 789. *Carolum Magnum* in ipsos *Bohemos* arma vertisse; brevissimè Hermannus: An. 789. *Càrolus M. validò undique collecto exercitu Albim fluvium transit, & Slavos prælijs protritos subjugavit.*

Lechus partis Bohemiæ Dux.

[Eginhardus in Vita Caro: M. apud Reuber: Annal. Fuld. editi à Frehero Annales Fran: editi à Reube: Hermàn. in Chron: Fabric. & Reusner l. c. Bunding: in hist: Brunsvicensi in Witik: Weleslaw. in Geneal: Princ: Boh. Brunner: in Annal. Boicis.]

XXVI. Bellum hoc contra *Bohemannos*, *Vilzos*, & *Avares* gestum esse apertè testatur *Anonymus Monachus* vitæ Caroli Scriptor, ídque disertè testatur *Aimoinus*; neque uno prælio, sed prælijs pluribus opus fuisse omnes consentiunt, ac tum *Bohemiæ* partem aliquam intrâsse *Carolum* verisimiliter affirmatur. Quies deinde à bellis (quamvis *Saxonia* & *Hunnia* negotium *Carolo* facessere non cessarent) in *Bohemia* fuit ad Annum usquè 805. Audiamus Annales Francorum: *Non multò pòst (805.) Caganus Princeps Hunnorum propter calamitatem Populi sui, Imperatorem adijt, postulans sibi locum dari ad habitandum inter Sabariam, & Carnuntum, quia propter infestationem Slavorum, qui Behemanni vocantur in pristinis sedibus esse non poterant; illi enim omnem terram Hunnorum depopulantes Lechonem tunc Ducem habuerunt &c. Misit igitur Imperator Exercitum suum cum filio suo Carolo in terram Slavorum, qui Behemanni vocantur, qui omnem illorum Patriam depopulatus, Ducem eorum nomine Lechonem* (alia lectio habet Bechonem) *occi-*

[Herm: in Chro. Anonym: Monach: S. Galli l. 1. vitæ Caroli apud H. Canisium in Antiquis lect. Annal. Franc: editi à Reuber: Aimoin. l. 4. de gest. Franc.]

Nova cum Carolo filio bella. XXVII.

[Eginhard. in vita Caroli M. Herm. in Chronico. Annal. Fuld. Monach. S. Galli.]

occidit. Meminerunt hujus belli etiam *Eginhardus*, *Hermannus*, aliique.

XXVIII.
Annal: Fuld. editi à Frehero Hermann: in Chron.

Anno Chriſti 806. *Carolus Junior Sorabos* (Srbos) vaſtavit, & *Miliduch* (noſtri Mildruhum appellant) Ducem eorum occidit. Item *miſſo Exercitu* (verba ſunt Hermanni) *Bohemia vaſtatur*, quam vaſtationem multis cædibus confertam non vanè ſuſpicamur.

Ex Gallico Bernardi Giraldi Tomo I. hiſt. Francor: l. 4. f. 342.

Legati Bohemorum Oratio ad Carolum Juniorem.

In hoc tempus referenda videtur Legatio illa Bohemorum ad *Carolum Juniorem*, quâ ſe Pacem ſervaturos promittebant, ejúsque fidei ſe ſubdebant. Excelſum gentis animum, & *Veterum Bohemorum* in bellis fortitudinem indicat legati *Oratio*, quam ex vetuſtis Francorum Annalibus recitat *Bernardus Giraldus Gallus Eques*; in ea (etſi humilem ipſe exiſtimet) quisquis diligenter verba, ſenſúsque perpenderit, excelſam animi magnitudinem latentem inveniet, ſic igitur *Carolum*, quem *filium Fortunæ* vocabant, alloquitur: *Nos Bohemi ad hanc diem Nominis noſtri exiſtimationem armis egregiè tutati ſumus; id oſtendunt maximæ & bello clariſſimæ Nationes, quas Nos acie fuſas domuimus; ſed illud maximum virtutis noſtræ teſtimonium eſt: quòd nullo bello hactenus victi ſumus. ac ſi Fortuna (quam Tu apud Te habere diceris.) Nobis quoque faveret, quot ſub ſignis numeras nationes, tot nos quoque Socios haberemus. Olim Nobis favebant Numina, nunc favent Tibi. Non eſt hæc, ô Franci, Virtus veſtra, ſed fatum quod noſtris obſtat conatibus. Utere igitur fatis, Princeps Inclyte, utere beneficio Temporis, quo nihil eſt inconſtantius, nihil volubilius; ubique viciſſitudo eſt rerum ac temporum; Recipe in amicitiam tuam, & fidem, Princeps fæliciſſime, bellicoſam hanc Gentem, quæ ſe tibi ultro committit, ídque reputa maximum quod Tibi obtingere potuit bonorum, viris talibus imperare.*

His etiam temporibus, aut paulò pòſt, *Neklan Bohemiæ Princeps* moritur, cui *Hoſtivitus*, ſeu *Milehoſt* in Pragenſi Principatu ſucceſſit.

Thuringi quondam profeſſi B johemorū hoſtes.

Anno 814. glorioſiſſimus Imperator *Carolus* Aquisgrani evolavit in cęlum, perpetuus & in ſe & in filijs *Slavorum*, qui nondum Chriſto nomen dederant, hoſtis. Animadverſione dignum eſt: nullam magìs adverſariam, & magìs fatalem *Bohemiæ* Veteri gentem, quàm *Thuringos* illâ tempeſtate fuiſſe. *De Thuringo Zbislai Luzicenſis Ducis Præfecto, de Conrado de Pottenſtein Equite Thuringo, à quo* ultimus ex *Przemislæa* gente Bohemiæ *Rex Wenceslaus* Olomucij indignè confoſſus eſt, legantur Annales; quantum *Erfurdum* proximis bellis *Svecicis*, *Bohemiæ* damnorum attulerit, malo noſtro ſenſimus.

Carolus M. in Thuringia conceptus.

Porrò *Carolum M.* nativitate quidem *Ingelheimenſē* (quidquid alij quidam contrà ſentiant) *conceptione tamen Thuringum Gamanſius Soc. Jeſu.* Vir eruditiſſimus, & peramicus, quibusdam ad me datis literis oſtendit, quarum hæc eſt ſumma: *Virgila caſtrum, & Dominium vetus, & excellens in Thuringia habetur, ubi Carolus M. eſt conceptus*, ídque ex prædictione *S. Bonifacij Pipino Patri* facta; quod *Carolus* ipſe teſtatur literis publicis, quibus *S. Bonifacio* poſt tot tempora *Fuldæ* donat *Virgila Terram Conceptionis noſtræ*, verba ſunt Caroli. Nos domum revocant tempora.

Welesl: in Geneal. Hag: ad A. 874.

Hoſtivitus Bohemiæ Princeps cum *Ludovico Pio* pacem certis conditionibus *Francofurti* fecit (ùt habet *Weleslavinus* An. 823.) *Annales Fuldenſes* habent An. C. 822. quo munera *Francofurtum à Bohemis* miſſa ſint *Ludovico*.

XXIX.
Hagek in A
Bellum C vile.

Domi interea poſt Annum 834. novus hoſtis *Hoſtivito*, & quidem, quod mirêre, frater *Mſtibojus* exoritur; concurrêre Exercitus ſub urbe *Caſſin* ad pagum *Piſtnicz*, & plurimis utrâque ex parte cadentibus *Pragenſes* hoc uno, quòd campo non ceſſerint, vicêre.

XXX.
Weles: in Hoſtivito. Hagek ad eun An:

Poſt annos ſeptem inter *Sukoſlaum Bilinenſem Principem*, & *Duces Hoſtiviti*, ad pagum *Trzebuſſice* prælio decertatum; vicit *Hoſtiviti* cauſſa; numerus cæſorum ad trecentos, & ampliùs aſcen-

XXXI. ascendit, ùt narrat *Hagecius.* Paulò ante *Saxones* (circa An. C. 839.) *Bohemiam* discordijs Civilibus scissam invadunt; quos *Stransky* Exterorum Scriptorum authoritate nixus, egregiè repulsos affirmat, plurimis ex *Saxonica* gente desideratis.

Stransky C. 8. Reip. Boi. Adversus Saxones.

An. C. 845. *Ludovicus Rex quatuordecim ex Ducibus Bohemorum cum hominibus suis* (verba recito Annalium Fuldensium) *Christianam Religionem desiderantes suscepit, & in octava Theophaniæ baptizari fecit.* Notandum plures tum fuisse *Duces Bohemiæ* præter *Pragensem Hostivitum*, deinde illud: *cum hominibus suis*, apertè ostendit, aliquas partes *Bohemiæ* ante *Borzivojum*, & *Pragenses*, *Christianas* fuisse. Hæc omnia sinè cæde, & sangvine peracta ex eo patet, quòd *Duces Bohemannos* ultrò, & desiderantes ad *Ludovicum Regem* venisse antiqui Scriptores affirmant.

Ann. Fuldens: à Freh. editi. Christiani Bohemi ante Borzivo: *Herm. inChron. Sigebert. ad A. 845. Aven: inBoicis Epist. l. 1. C. 10.*

XXXII. An. C. 846. *Ludovicus Rex*, ùt habent Annales Fuldenses, Moravis Rastice, seu Radislao Duce imposito, *per Bohemannos cum magna difficultate*, *& grandi damno Exercitûs sui reversus est.* Apparet insignem cladem à *Bohemis* nostris accepisse *Ludovicum*, ac proinde *Bohemiam* sangvine irrigatam.

Ann. Fuld. editi à Frehero. Herm. inChron.

An. C. 848. *Ludovicus Rex Boëmannos eruptionem molientes per Ludovicum filium suum missâ adversùs eos expeditione, contrivit, Legatósque Pacis gratiâ mittere, & obsides dare coëgit.* Prælium intercessisse ex verbis *Annalium* cuique datur intelligi. Reddidêre vicem *Bohemi* Anno sequenti 849. cùm universus *Francorum Exercitus à Bohemis* cæsus in acie, & qui se in castra fugientes receperant, obsides *Bohemis* dare coacti sunt; *impetratum ægre à victoribus* (verba sunt Annalium) *ut illæsi ab hostibus, & viâ tantùm publicâ pergentes in Patriam reverti possent.* Hanc cladem Author Annalium Fuldensium *Rudolfus*, seu quisquis alius, discordiæ & superbiæ *Francorum*, alij *Cacodæmoni* adscribunt; sed *superbia*, *& discordia* satìs mali Dęmones sunt, ut tertio Dæmone opus non videatur. Pax inde per continuos novem annos in *Bohemia* fuit.

XXXIII. *Ann: Fuld. à Frehero editi. Herm. inChr.*

Bellum cũ Francis. XXXIV.

Ann: Fuld. ibi:

Anno 857. In aliqua parte *Bohemiæ* bellum exarsisse *Annales Fuldenses* ostendunt, cùm *Schlavitza Weitrachi Bohemiæ Ducis filius* (alij *Sclavitagum*, alij *Scalajugatum* legunt) fratrem *Bohemiâ* expulit, quem *Ludovicus Rex Bojorum* restituit in Regnum. Sed hæc incruentè, & magìs imperio, quàm armis, & sangvine confecta esse credimus, ideóque non numeramus.

Ann: Fuld:

§. III.

Prælia in Bohemia commissa à Borzivoij Ducis temporibus usquè ad Boleslaum III. seu usquè ad Annum Christi millesimum.

Circa An. C. 856. *Borzivojus Hostivitum Bohemiæ Principem* & Patrem amisit, ùt in *Epitome* diximus, & consensu totius *Populi Pragensis* Principis thronum conscendit; siluêre multis annis bella, cùm *legem Christianam* Princeps, ùt alibi narravimus, suscepisset. Verisimile existimo, illas quoque A. 869. excursiones in *Bavaros*, *& Thuringos à Bohemis* factas (de quibus agunt *Annales Fuldenses*, *& Hermannus*) non à *Pragensi Principe Borzivoio*, sed ab alijs *Bohemiæ* Principibus, qui postea An. 874. cum *Ludovico Rege* pacem fecerunt, inchoatas, ùt, quæ sequuntur, ostendunt.

Epit:

Ann. Fuld. ad A. 869. Herm: inChr:

XXXV. An. C. 872. ingentem cladem accepit *Bohemia Luitberto Archiepiscopo Moguntino* Exercitum ducente: quinque *Bohemorum Duces* cum maxima multitudine devicti: *Svventislaus*, *Witi-*

Ann. Fuld. cit. Bellum cũ Francis.

Witislaus, Heriman, Spitimir, & Moy-
ſlaus; & alios quidem occiderunt, ali-
os in fluvio *Muldava* ſubmerſerunt.

Jacob: Irſing. In hiſt. Oetin: l. 1. C. 6. Regino in Chron.

Ludovico Bojorum Rege Ludovici Pij
Imperatoris filio, *Caroli Magni* Nepo-
te An. 876. extincto, tres ejus filij *Caro-*
lomannus, Ludovicus, & Carolus, ità
Regnum paternum inter ſe partiti
ſunt, ut *Carolomannus Boicam, Panno-*
niam, Carinthiam, Bohemiam, Mora-
viam; Ludovicus Franconiam, Thu-
ringiam, Saxoniam, Friſiam cum Lo-
tharingiæ parte; *Carolus Craſſus Ale-*
manniam cum Lotharingia reliqua ob-
Partitio Regnorum inutilis. *tineret*. Sed neque primus (maximè
quod attinet *Bohemiam*) neque alter,
neque tertius ſectores, Provincias,
quas in charta diviſerant, tenuêre,
cùm præda, quam ante Venationem
præceperant, nunquam compelli poſ-
ſet in retia, neque jure ullo ad eos *Prin-*
cipes pertineret; Nos ad inſtitutam
narrationem redeamus.

Bella Moravica. Cùm *Borzivojus Pragenſis Princeps*
Religionis Chriſtianæ proferendæ a-
pud ſuos incumbit, vicina interim
Dubrav. l. 3. hiſt. Boh. Hagek ad An. 888. Provincia *Caurzimenſis* bello acerri-
mo conflictabatur; deſcripſit id bel-
lum à *Rege Moraviæ Svvatopluco in*
Mſtibojum ſenem *Caurzimenſem* Du-
cem geſtum, *Dubravius*, neque eſt o-
peræ pretium, dum Indicem texo,
tam enucleatè omnia memoriæ pro-
XXXVI. dere. Ter acies concurrere conti-
git: primo prælio ad *Starkocz* in Bo-
hemia *Mſtibojus*, Moravorum excep-
tus inſidijs, plurimis deſideratis, ægre
ipſe effugit. Reparavit deinde bel-
lum *Mſtibojus, & Chrudo* viro præſtan-
tiſſimo in ſocietatem armorum adſci-
XXXVII. to, *Moravos ad Rudovium* cecidit. La-
borantibus ſuis *Moraviæ Rex Svatoplu-*
cus novas copias ſubmiſit, quæ cùm ſe-
riùs adveniſſent, & non ſatis explora-
to itinere ad ſuos (quos cęſos eſſe non-
dum audierant) properarent, à victo-
re *Mſtibogij* Exercitu ſunt deleti; lo-
cus hodiéque ex re ipſa *Bojanovv* ap-
pellatur, atque ità tria anno uno præ-
lia (alij annos duos faciunt) *Bohemi-*
am cruentarunt. Annum, quo ge- XXXVIII
ſta res eſt, *Hagecius*, aliíque 888. no-
minant; crediderim longè priùs, ùt *Hag: ad A.*
etiam illud, quod ſequitur, accidiſſe:
Borzivojum Chriſtianam Religionem
amplexum, ægerrimè ferebat idolo-
rum cultui inſanè dedita Nobilitas,
eóque progreſſi ſunt, ut etiam in exi-
lium *Borzivojus* pelleretur, quem cùm
Slavibor Comes Melnicenſis, aliíque XXXIX
Chriſtiani Dynaſtæ revocare niteren- *Chriſt. de*
tur, Comitijs exinde celebratis, utrâ- *la in vita*
que parte arma clanculum adferente *Ludmillæ.*
concurſum eſt, & plurimis interfectis,
Borzivoij pars vicit.

An 891. bellum *Bohemi* adversùs *Herm. Co*
Bojos, & Thuringos geſsêre, celebri *in Chronic*
partâ victoriâ, ſed hæc quia extra *Bo-* *Ditm. & F.*
hemiam geſta, omittuntur. Longè
glorioſiores victorias hęc tempora de-
derunt, quas *Chriſtiani* ab Ethnicis Pra-
genſibus reportârunt; ſummatim re-
feram omnia. Sub *Drahomiræ Je-* Prælia Chriſtianorũ cũ Ethnic
ſabelis imperio, quæ pro parvis filijs
Wenceslao, & Boleslao regebat *Bohemi-*
am, Chriſtiana Religio ſummo in pe-
riculo *Pragæ* fuit, nè omnibus cultori-
bus neci datis periret. *Palhogum*
quendam *Urbi Pragenſi Judicem* im-
poſuerat *Drahomira*, qui intra bien-
nium extincturum ſe *Pragæ* omne
Chriſtianum nomen juraverat: poſt
Annum Chriſti 916. *Palhogus* ſexcen-
tis armatis Ethnicis ſilentio compara-
tis, & in domo ſua *Judiciali* (quæ *Ri-*
chta hodiéque dicitur) occultatis, no- XL.
ctu repentè *Chriſtianos* adoritur; ſed
jam emanârat indicium, & *Chriſtiani* *Hag. in A.*
magno numero armati certo in loco
cojerant; pugnatum acerrimè pro
aris, & focis: nam tota *Praga* in duas
diviſa partes adjunxit ſeſe ſuis; deniq;
ex *Ethnicis* facilè quadringenti, neque
pauciores ex *Chriſtianis* ceciderunt,
Cadmæâ, ut ità dicam, victoriâ, cùm
nulla domus eſſet ſinè luctu, & neutra
pars viciſſet. Paulò pòſt majore ſilen- XLI.
tio *Palhogus* cum ſuis nocte concubiâ
ſinè vociferationibus ullis *Chriſtiano-*
rum certas, & priùs conſignatas do-
mos

mos invadit; serò tandem *Christiani* consurgunt, sed perpetrata jam cædes erat, & trecentos ampliùs *Christianos* in domibus suis interfectos sequens dies ostendit. Eodem ipso anno *Palhogus Judex* gratiâ *Drahomiræ*, & suorum viribus, ac numero (quo *Christianos* superabat) elatus, aperto Marte in *Christianos*, in ipso Urbis veteris foro invectus est; fortiter ab his excepta vis, & cùm hęc omnia à *Palhogo* proficisci non ignorarent, eum unum *Christiani* omnes petebant; quo ille animadverso Domum suam recepit se, atque illuc omni Christianorum vi conversâ, trucidatur; quingenti eo prælio ex utraq; parte desiderati; hinc lònga inter Cives pax.

XLII.

Bllum cũ Hrico Acupe.

Regnante apud nos Sanctissimo *Duce Wenceslao Henricus Auceps*, postquam *Slavos Hevvellos*, & *Daleminciós* multis prælijs fatigatos, subjugum misisset, in *Bohemiam* ascendit, & *Pragam* cum ipso Duce in deditionem accepit; sed *Sanctimonia Wenceslai* miraculis, ùt *Witikindus* innuit, satìs perspectâ, eidem *Moraviam*, & *Regni titulum* contulit, de quo videatur *Epitome*. Porrò antequam *Pragam* adveniret *Henricus*, *Saxonicum Exercitum* odio Slavici nominis in *Bohemia* atrocissimis cædibus esse grassatum nihil dubitandum est, cùm etiam (ùt habet *Witikindus*) *in Daleminciâ* sævierint, & captâ urbe *Gronâ puberes omnes crudelissimè interfecerint*, & pueros, ac puellas in captivitatem abduxerint.

Wkind. l. 1. h. Saxon. E. l. 1. C. 6.

XLIII.

XLIV.

Bllum Ungricum.

Jam *Hunni* toti Germaniæ eâ ætate graves, nec *Bohemiam* intactam reliquerunt, sed cùm adversùs *Saxones in Daleminciam* pergerent, circa An. 934. *Septentrionalem* Bohemiam captivitate, cædibus, & incendijs (quod illis perpetuum fuit) crudelem in modum pervastârunt.

XLV.

Witik: l. 1. hist. Sax.
Hag: in Ann:

Paulò pòst *Boleslaus* ætatis fervore, sed magìs dominandi cupiditate instinctus, *bellum non necessarium*, ùt loquitur *Witikindus*, *intulit Dobromiro Luzicensium Duci*, quem acie victum in exilium egit, *Wlastislaviam* Urbem ejus primariam cepit, delevit, ac diruit multo facto sangvine.

An. C. 938. Occiso, fratris parricidio, *S. Duce Wenceslao*, *Otto I. Imperator* cognomento *Magnus*, primo Imperij sui anno *Boleslaum* adoritur; quatuordecim Annis vario Marte pugnatum. *Æsico Ottonis Dux* primo in *Bohemiam* ingressu *Boleslai* copias fudit, & cedere compulit; sed victoriâ elatus, cùm improvidè, & securè nimiùm ageret, *Boleslaus* subitò aggressus, Exercitum *Æsiconis Ascaniæ Comitis* internecione delevit. Eadem alterius *Ottoniani Ducis Eccardi Comitis* (*Ludolfi filij*) fortuna fuit, commisso ad ipsam *Boleslaviam* prælio; tantâ in hostes cæde grassatus fertur *Boleslaus*, ut nè unicum mortalem effugisse *Weleslavinus ex Chronico Vetere Mansfeldensi* affirmet. At *Otto* Imperator rem totam restituit, & duobus Exercitibus immissis *Boleslaum* ad deditionem compulit, ùt alio in loco narravimus. *Boleslaus Ottoni* sese subjiciens, novo *Pincernatûs honore* ornatus, & *amicus Imperij* appellatus est.

Bellum cũ Ottone I. Cæsare.
XLVI.
XLVII.
Chro. Mansf. C. 128.
XLVIII.
Weleslav. in Cal: hist. 28. Sept.
Epit. & in Indice hist.

Inter hæc belli tempora, videlicet An. 941. domesticum, & Religionis Bellum exarsit: *Ethnici* inobservati magno numero, nocte *Pragam*, auxilio, & proditione suorum ingressi, *Domos Christianorum* invadunt, *Cives indefensos*, & imparatos opprimunt, & occidunt. Excitati hoc tumultu *Christiani Pragenses* concurrunt, & suos defendunt; pugnatur strenuè, *Christiani* novo semper suorum affluxu confirmati vincunt, & in fugam hostes avertunt: periêre ex *Ethnicis* terdeni super trecentos, *Christiani* septem, & triginta.

XLIX.
Hagek in An:
Bellũ Christianorum cum Ethnicis.

Jam verò *Ungari* non ampliùs, ùt nuper, per transennam invasêre *Bohemiam*, sed cùm ex *Bohemia Hungariam* sibi facere vellent, totámque *Bohemorum Gentem* funditus delere statuissent, velut in Patria jam sua Arces, & Urbes condebant. Datum bello initium

Bella cum Ungaris.

L. *Hagek in An: Jordan. in L. 5. Dubravij. Bonfin. in hist. Ung. Epit. l. 2. C. 5.*

tium An. 949. quo in *Bohemiam ex Moravia*, quam servitio premebant, irruentes, pagos, & villas, quà *Moraviam* contingit *Bohemia*, cęsis crudeliter incolis, more suo inflammârunt, *Boleslao* id adhuc temporis *Othoniano bello* implicito, ac proinde suis succurrere non valente. Ab eo anno inundata est *Hunnorum*, & qui ijs serviebant,

LI. LII. LIII. *Dubr: l. 5. hist. Boh.*

Moravorum agminibus *Bohemia*, & misere vexata: duo *Boleslai Ducis Exercitus* cæsi ad *Pragam* dissipantur. An. 954. *Hunnorum* fortuna in *Bohemia* paulùm inclinari cœpit: ab ipso *Boleslao Gichan Hunnorum Ductor* acie victus, & *Welvvarium Hunnorum* receptaculum captum est.

Hæc omnia longè pòst gesta quidam arbitrantur, idque fieri potuisse fatemur; sed hîc *Chronologiæ* examinandæ locus non est, dum in prælijs numerandis versamur, *Hagecium*, & *Dubravium* interim secuti sumus.

Post victoriam prope *Augustam Vindelicorum de Hunnis* An. 953. partam (cui prælio interfuisse *Bohemiæ Ducem Boleslaum ex Witikindo* in Epitome probatum est) *Hunni*, quamvìs jam debilitati, & animo non parum fracti, tamen in *Bohemia* restiterunt,

LIV. *Hag. in Ann:*

ausi etiam circa A. 958. prælium offerre, sed virtute Ducis non modò in acie superati, verùm etiam circumpositis, qui exciperent fugientes, internecione ad *Caurzimium* deleti sunt. Exactis *Hunnis* respirans *Bohemia*, rursus post annos ferè sexdecim domestico sangvine purpuratur. An. Ch. 973.

Iterũ Christiani cum Ethnicis.

Ethnici (quod pridem timebatur) in *Bohemia septentrionali* consurgunt, & collecto quanto maximo poterant furorum Exercitu in Christianos incurrunt.

LV. *Hagek.*

Boleslaus Pius Bohemiæ Dux Bratrzimilum stirpe Equestri *Hrussoviâ* editum *Christianis* præfecit, qui ad *Stranovium* stratagemate turbavit hostes, & cæsis plurimis compulit in fugam.

LVI. *Hag: ad A.*

An. 975. cùm Christianæ Religionis hostes juratissimi, *Lucenses*, moturi aliquid timerentur, *Boleslaus Pius* salutari consilio, nè pręveniretur, hostésque nondum paratos opprimeret, subitò *Christianis* ad arma vocatis, *Lucenses aggreditur*, cogit omnes Christiana sacra suscipere, recusantes occidit; redeuntem *Principem* ex insidijs aggressi *Lucenses* reliqui terrorem primùm intulêre; at, cùm se collegissent *Christiani*, trecentis, & viginti Ethnicorum peremtis, cæteros fugavêre. Hoc prælium inter *Pragam & Slanam* medio in itinere gestum.

Bellum Ottone Imp.

LVII *Fabr. l. 2. gin: Saxon Aventin. Epit. l. 2. C Fabr. in C*

An. C. 976. *Ottonis II.* Imperatoris Exercitus ad *Plsnam* stans, *Boleslao Pio Bohemiæ Duce* subitò irruente egregiè acciditur; reliqui in castra coguntur, quę vix defensa sunt; Pax secuta composuit omnia. *Otto* quoque III. An. C. 984. hunc *Boleslaum Pium* Bello appetijt; at non videtur ullo prælio, sed conditionibus bellum esse finitum.

LVIII. *Fabr. l. 2 Epi. l. 2. C.*

An. Ch. 991. Mesico, & Boleslaus Pius Fratres, bello civili colliduntur, cum multo Populi sangvine.

LIX. Bellum timum Ethnicis

Annus 995. ultimos habuit *superstitionis*, & *Idolomanniæ* jam in *Bohemia* morientis conatus: quidquid in *Bohemia Ethnicorum* remanserat, conjunctis viribus supra *Pragam* in monte *Srnobog* è regione *Klukovv* Castris positis constiterunt; tum aggressi permunire locum, mœnibus, & vallis altissimis cinxêre, totámque circa viciniam latè prædis agendis infestare cœperunt. *Boleslaus Dux* diu hoc impune tulit, ut negligentiores hostes redderet, sed hieme ingruente, cùm valla, & mœnia deferuissent, ut excitatis ignibus foverent corpora, repentè, & silentio *Christianis* militibus citatis in securos, nihil suspicantes noctè irruit, omnésq; trucidavit, aut dissipavit. Ex eo tempore *Ethnici* nunquam justum aliquem Exercitum conflare, & in campum educere potuerunt.

§. IV.

Nova Prælia, quibus Bohemiæ Regio ab An 1000. ad An. usquè 1300. copiosè sangvinem humanum combibit.

bold. Epi: ect. in vita Henrici. nos. in vita Henrici. n. l. 2. hist. B. avaC. 26 :Dubrav. ric. l. 2. g.

POst Annum Christi 1002. imperante jam *Henrico II.* (*Sancto Imperatore*) gravia *Bohemiam* afflixerunt bella, & nisi succurrisset *Henricus*, actum erat de *Patria*: per speciem amicitiæ, in *Poloniam* extractus Bohemiæ Princeps *Boleslaus III.* excæcatus, occisi Aulici omnes & semivivi de muris *Cracoviæ* præcipitati, occupata *Praga* (*Wißehrado* excepto) [Illa Polonica.] *S. Henricus Imperator* An. 1004. *Bohemis* periclitantibus auxilio fuit, & cum Exercitu veniens An. 1004. cælesti auxilio, *Polonos* (*Jaromiro* Principe Bohemis imposito) ejecit. (*Zatecenses* præsidium *Polonorum* ipsimet occidêre) Rursus cum *Boleslaus III.* dignitate exutus *Jaromirum* bello peteret, idem *Henricus Imperator* opem tulit, atque iterum An. 1010. *Boleslaum* profligavit. Hæc bella multo sangvine sinè dubio constiterunt; nos quasi tantùm semel *Bohemia* cruore immaduisset, annotamus.

LX. *rm. in Chr.*

ub. l. 6. fine. l. C. 18. hist. ob.

Cum *Polonis* hoc tempore acriter, & sæpius dimicatum est: *Moraviam* illi servitio premere non contenti, etiam *Bohemiam* (dum nostri Principes *Jaromirius*, & *Udalricus de Imperio* concertant) aggredi statuerunt; jámque ultra *Zdiar* processerant, cùm illis *Bohemorum* ex oppidis, & urbibus, quę in limitibus sunt, collectus exercitus occurrit; semel, iterúmque pugnatum: primo prælio attriti *Poloni*, altero prorsus acti in fugam præcipites; gloria hujus duplicis prælij, & victorię penes *Malinenses* (quæ magna, & memorabilis Urbs eo tempore fuit) & *Czaslavienses* stetit. At *Chrudimenses*, qui alterum *Polonorum in Bohemiam* Exercitum irruentem prope *Bystram* observare debuerant, in insidias præcipitati, propè omnes ceciderunt; hoc limite apud *Trpin* (locum ex clade *Chrudimensium* sic dictum) *Bohemiam* ingressi *Poloni*, magnam in illa parte hominum stragem ediderunt, igne & ferro grassantes; quibus Anno sequenti *Udalricus Princeps* vicem reddidit, & fugatos *Moraviæ* depulit dominatu.

LXI. LXII.

LXIII.

Hagek ad An. C. 1012.

An. 1017. *Boleslaus Poloniæ Princeps* lætus discessu *Henrici Imperatoris*, & *Ulrici Bohemiæ Ducis*, Turmam peditum sexcentorum, & ampliùs, viâ *Glacensi*, prædatum in *Bohemiam* immisit; res ex sententia non cessit: quippe prædatores excepti insidijs *Bohemorum* propè omnes sunt deleti. Annis exinde duodecim nihil in *Bohemia* sangvinis profusum invenio, nam *Cæsaris Conradi* exercitu *Beraunam* usquè progresso, *Judithæ Brzetislai Ducis* Conjugis prudentia bellum finivit. LXIV. *Ditmar. lib. 7.*

Bella cum Henric: III. Imp.

An. 1039. *Henricus III.* Imperator animo ad aurum adjecto, quod *Brzetislaus in Polonia* collegisset, sibi mitti quàm primùm postulavit, cúmque id præstare *Dux* meritò recusaret, An. 1040. bello indicto in ipso *Bohemiæ* ingressu, in loco, qui Piwoňka dicitur, à *Brzetislao* cæsus est, *plurimis militum, & Procerum* (ait Hermannus) *amissis.* Anno sequenti *Henrico III.* cum majoribus copijs *Bohemiam* ingresso, cùm Regio tota usquè *Pragam* arderet, & ferro hostili plurimi mortales caderent, *malis subactus Bohemiæ Princeps* (ùt habet Hermannus) dedidit se, & *Severo Pragensi Episcopo* potissimùm agente, in gratiam receptus, eidem *Cæsari* in posterum charissimus, & bellorum omnium, & victoriarum comes fuit. Gesta deinde à *Bohemiæ Ducibus* plurima bella sunt (putà in *Silesia à Brzetislao* contra *Polonos* 1042. in *Ungaria* 1047. & sequentibus, in *Moravia* 1049. iterum in *Ungaria* 1052. à *Wratislao in Mißnia*, alibíque) sed

LXV. *Herm. in Chr. Schaffn. in Chr. Ursperg. Naucler. Stransky C. 8. Reip. Boi. Epit. l. 3. C. 5.*

LXVI.

ſed hæc omnia ad propoſitum non faciunt, cùm ea tantùm prælia indicare ſtatuerim, quæ ſanguineis, ut ità loquar, mortibus *Bohemiam* funeſtârunt.

Bellum Civile. LXVII.

Hag. in Ann.

Satis longo temporum intervallo nihil biberat ſangvinis infelix *Bohemia*. Annus 1109. & ſequentes multo tellurem noſtram ſangvine (ſi ità fas eſt dicere) fœcundârunt: imperium *Bohemiæ Wladislaus Princeps* obtinebat, & cùm adversùs eum pro *Borzivojo II.* ſocero *Vigbertus Comes, Luſatiæ Marchio* Exercitum miſiſſet, à *Wladislao* ad *Bruskam* rivum prælio commiſſo actus eſt in fugam.

Iterum bella Civilia. LXVIII.

Dubrav. l. 11. Hagek ad An: 1110. Crom. l. 5. hiſt. Polon:

Annus 1110. aliud prælium ad *Trutnoviam*, & ad amnem *Cidlinam* habuit: *Sobieslaus* adversùs fratrem *Wladislaum Bohemiæ Ducem, Polonorum* adduxit Exercitum: *Bohemi* Scriptores, ſuos, *Poloni* ſuos viciſſe affirmant; mihi perinde eſt, modò præliorum in *Bohemia* geſtorum numerus augeatur.

LXIX.

Fabr: l. 1. in Miſniacis. Epit: rer: Boh: l. 3. C. 10.

An. Ch. 1126. *Lotharius Imperator Bohemiam* ingreſſus à *Sobieslao Bohemiæ Duce* magno prælio victus eſt, atque etiam ipſemet *Cæſar* in poteſtatem *Sobieslai* venit altero die poſt prælium, (locus ad *Chlumecium* in ſilvis hodiéque monſtratur) cæſa in acie, & in fuga tria *Saxonum & Moravorum* millia, & ex Nobilitate Imperij *quingenti quadraginta*, capti *trecenti*. Agnoſcunt hanc victoriam *Germani* Scriptores omnes, quos in *Epitome* noſtra citavimus.

LXX.

Otto Friſing. l. 7. C. 26. Weles: in Gene: Iarosl. in M. S.

An. Ch. 1141. cruentiſſimo prælio ad *Pragam* commiſſo, *Wladislaus Bohemiæ Princeps* ab æmulis, & Regni rivalibus ex *Przemyslæa gente* (*Conrado, Ottone, Wratislao, Wladislao, Spitihnæo, Leopoldo &c.*) victus eſt; nullum ejus victoriæ pretium fuit, quòd *Conradus Cæſar* confeſtim affini ſuo *Wladislao* ſuppetias cum Exercitu tulerit. *Pragâ* cedentem, penè fugientis ſpecie *Conradum*, cæterósq; *Przemyslæi* ſangvinis Principes *Wladislaus* miſſo fratre ſuo *Henrico*, lectiſſimo cum Equitatu perſecutus, ad *Stok* oppidum propè *Moraviæ* limitem aſſecutus, & terga cædens pugnare coëgit.

LXXI.

Jam obtenta erat victoria, niſi, *Henricus* in avijs ſaltibus inconſultè *Conradum* perſequens, & inde rejectus, victoriam certam amiſiſſet è manibus; ſed multi ab utraque parte cæſi tellurem ſuo ſangvine morientes pinxerunt.

LXXII.

Pulkawa in hiſt: Boh: Hagek ad A[n.] 1149. Weles: in Ge[n.] Hiſt: Klato[v.] M. S.

An. 1149. *Sobieslaus II. Sobieslai I.* filius *in Diſtrictu Plsnenſi* abſente in terra *Sancta Wladislao Duce* acerrimo prælio dimicat adversùs *Theobaldum Ssvihoviæ gentis Originarium* (cui *Wladislaus Bohemiam* pro ſe gubernandam commiſerat) ſed vincitur à *Theobaldo*, & capitur. Alij captum *Olomucij Sobieslaum* ab ipſo *Wladislao* reduce ſcripſerunt; ego *Pulkavvam, Hagecium, Weleslavinum*, & vetuſtiſſimam eo tempore ſcriptam *Clatovienſem Hiſtoriam* ſum ſecutus. Conciliari negotium poſſet, ſi bis captum eſſe *Sobieslaum*, Anno ſcilicet 1149. ac deinde fefelliſſe cuſtodes, tandem à *Wladislao* A. 1162. iterum captum eſſe dicamus, ùt narrat *Hagecius*.

Hagek ad A[n.] 1162.

Sequuntur Bella *Italica*, ex quibus *Regium* nomen, & *Coronam* ſibi paravit *Wladislaus*, quæ utpote extra *Bohemiam* patrata, prætereo.

LXXIII.

Hag: in Ann. Pulkawa ad An. 1178.

Bella Civ[ilia] LXXIV.

An. Ch. 1178. *Fridericus Wladislai Regis Filius Friderici Cæſaris* copijs adjutus, adverſùs *Sobieslaum* Bohemiæ *Ducem, Pragam* (ſibi fidiſſimam Urbem) magnis itineribus contendit; ad *Beraunam Sobieslaus* æmulo occurrit, & *Fridericum* profligavit; iterum ad *Horzelicium* pagum pugnatum, & *Fridericus* prælio ſuperatus, etiam caſtris exutus eſt. Fugienti *Friderico* obvius cum Exercitu Moravorum *Conradus Marchio* ſuppetias tulit, cujus adventu recreatus, collectis etiam ex fuga ſuis, *Pragam* (quæ manſit in obſequio) redijt, & pro mœnibus urbis Aciem inſtruxit; nec *Sobieslaus* recuſavit pugnam: acriter concurſum,

LXXV. sum, *Civibus Pragensibus* egregiè Victoriam adjuvantibus, *Sobieslaus* fugere compulsus, ipsius etiam *Friderici* ense in fuga (sed leviter) perstrictus, ad Ecclesiam *S. Wenceslai in Prosik*, pernicitate Equi, ægre licèt, evasit; nunquam postea vel sperare ausus Imperium.

LXXVI. *Hag: A. 1183. Dubr. l. 14. Pulkava in Chr. Boh.*

An. 1183. *Udalricus, & Wenceslaus Sobieslai II. fratres Pragam* obsidione cinxerunt, quos superveniens *Fridericus ad Pragam* cecidit, universo eorum Exercitu profligato.

LXXVII. *Dubr: l. c. Fros: in M.S.*

An. 1191. *Conrado Bohemiæ Duce* in *Italia* extincto, *Wenceslaus Sobieslai I. filius Bohemiæ* Principatum occupavit, quem *Przemyslus*, postea dictus

LXXVIII. *Franc. in Chr: Hag. Tr. 2. C. 1.*

Ottogarus, scripto Exercitu, pugnâ ad *Pragam* commissâ, deturbavit è solio. Annis post hæc quinquaginta nullum in *Bohemia* sangvinem effusum publicè, & in acie reperio, quo fædius illud, plusquam Civile, sed & sceleratum bellum An. 1249. *Bohemia* vidit, cum *Ottogarus II.* adversùs *Wenceslaum Regem* Patrem surrexit; commisso ad *Brixiam* prælio, *Duces Patris* vicerunt, atque ipsis castris *Ottogarum* exuerunt, coactùsque est non in *amplexus Patris* ruere, sed ad *genua* provolutus *Regis* implorare clementiam.

Ottogari cædes. LXXIX. *Spond: in Ann: Eccl. A. 1278. Num: 12. M.S. Teplensi Hagek, Stransky, Dubraw:*

An: 1278. *Ottogarus Rex* proditione *Milotæ Rosensis* (ùt *Speculum Honoris Augusta Domus Austriacæ* disertè tradit) occiditur in acie. Res ad Propositum meum non spectat, sed illa, quæ ab Exercitu *Cæsaris Rudolfi* sacrilegè sunt patrata (*Rudolfo* absente) qui non modò profanis, sed nec sacris in *Bohemia* locis pepercit, & duodecim ditissima *Cœnobia* spoliavit, & flammis delevit; infandæ simul *Religiosorum hominum* cædes perpetratæ; quę longè execrabiliora mihi videntur, quàm si multa Militum millia in acie pugnantium cecidissent.

§. V.

Bellorum in Bohemia gestorum cum sangvine nova series ab An. 1300. usquè ad 1400.

Bella adv: Albertum Cæs: LXXX.

NOn possum satis explicare legentibus, quàm averso animo hæc tam dira bella, ex quibus plus sangvinis, quàm justæ, & meritæ gloriæ in authores profluxit, commemorem; sed jam alea jacta est, & *cœptum*, ùt ait Poëta *surgit opus*, eritque tempus aliquando à cædibus respirandi.

Bella adv: Albertum Cæs: LXXX. *Welesl. in Wenceslao. Raynald: To: XIV. Annal: Eccl. ad An. 1303. Spiegel der Ehren. l. 2. C. 8. Hagek ad An: 1304.*

An. 1303. *Wenceslao VI. Regi Bohemiæ Albertus Imperator* bellum indixit, jámque cum Exercitu *Cuttnam* usquè pervênit, sed ignominiâ sæpius acceptâ, ac corruptis veneno fontibus, suorum aliquot millibus amissis, *Bojemiâ* pulsus est, ùt in *Speculo gloriæ Austriacæ* latissimè narratur. In hac *Alberti* expeditione immanem, & inauditam feritatem *Cumanos* (quos *Albertus* adduxerat) exercuisse commemorat *Odoricus*, multósque infantes (præcipuè in *Moravia*) ad ephippia ùt agnellos alligâsse, & sale condîtos vorâsse, ut neque ab *Alberto* ferri ampliùs possent.

LXXXI. *Spec Glor: l: c: Franc: in Chr. tr: 2. C. 20. Chro: M.S.C. Hag. ad 1307.*

Mortuo jam *Wenceslao II.* ejus nominis renovâsse bellum in *Bohemos Albertum Cæsarem* veteres Scriptores, tum recens *Austriacæ Gloriæ Speculum* affirmat; nihilque eo bello effectum, cùm *Cæsar* neque *Cuttnam* (cujus argenti fodinæ præcipuam bello caussam dederant) neque *Colinum* expugnare ullo modo potuisset, cum ignominia ubique rejectus, & cruentis certaminibus debilitatus A. 1307.

LXXXII. Bella adve: Svevos. *Hag. ad 1408. Dress. in Boh: & in Henrico Carintho.*

Reliquerat in dotalibus Reginæ Urbibus *Imperator* plurimam *Svevorum* multitudinem, qui toti viciniæ crudeliter dominabantur, levibus primùm prælijs, à *Bohemis Pardubicensibus*, & *Litomißlensibus* petiti, tandem An. 1308.

1308. inter *Opocznam & Trutnovium* decretoriè decertatum: tria millia *Svevorum* in acie ceciſſe *Dreſſerus* affirmat, ex *Bohemis* facilè mille ducentos deſideratos ſcribit *Hagecius*.

LXXXIII. *Hagek 1309. M. S. Cuttn: Epit. l. 3. C. 17* Ut nuper *Svevos Albertus Cæſar in Bohemiam* advocaverat, ſic poſtea *Miſniacos Henricus Dux* Carinthiæ (Bohemiæ Rex electus, non coronatus) magnis præmijs in *Bohemiam* invitavit; utrique odio nationis *Bohemicæ* flagrantes, Agricolas maximè captivitate, & cædibus infeſtabant, ut ſeptennio per *Bohemiam* arationes nullę fieri poſſent (quod manuſcripti Codices narrant) victi neceſſitate *Bohemi*, arma corripiunt, *Joanne de Wartemberg* Duce; bellum totum ad *Pragam* conſtitit; totis viribus concurſum A. 1309. ſpectante ex Arce *Henrico Carintho*, cæſique tanto numero *Miſniaci*, ut *Franciſcus Canonicus Pragenſis* oculatus teſtis referat, ad maximum ſpatium, ubi commiſſum erat prælium, Equos militum, uſque ad ventres in ſangvineo luto aut natâſſe, aut ambulâſſe.

Chr: AulæReg. Bellum adver: Miſn: *Franc. inChr: tra: 2. C. 21. Pulk. in hiſt.*

LXXXIV. *Hag: ad1310.* Adverſus Carinthos. An. C. 1310. *Henricus Carinthus* è *Bohemia* fugiens ingentem *Bohemorum* captivorum numerum (pecuniæ cauſsâ) in *Carinthiam* ſuam trahebat; hos omnes captivos ei pugnando extorſit *Wilhelmus Haſenburgius*, & velut in triumpho *Pragam* reduxit.

LXXXV. *Dreſ. in Rege Joanne.* An. 1318. Idem *Wilhelmus Haſenburgius* cum parvis *Bohemorum* copijs, Exercitum *Miſniacorum decies*, ùt *Dreſſerus* Germanus homo teſtatur, numeroſiorem ad *Zatecium* cælesti miraculo vicit; aliquot hoſtium millia deleta. Paulò pòſt, eodémque Anno *Regis Joannis Mareſcallum, & Præfectos*, impunè per *Bohemiam*, prætextu neceſſarij pro *Regijs Equis* pabuli vagantes, & prædantes unà cum Equis intercepit, ſed hoc incruentum fuit; quod ſequitur, venit in numerum:

Hag: l. c. adver: Miſnios.

LXXXVI. *Franc: inChr:* An. 1319. *Rex Joannes* à Regina, & Proceribus diffidens, commiſſo ad *Pragam* prælio ignobiliter ejuſdem *Wilhelmi ab Haſenburg* (qui *Carolum IV.* educavit) virtute potiſſimùm, campo depellitur.

Bella adv Bavaros. *Hag: in An* LXXXVI Autumnus Anni 1342. *Bavarorum* clade apud *Hagecium* conſignatur: irruère magno numero *Bavari* ſub montibus Bohemiæ habitantes, ad *Occidentalem Bohemiæ* partem, & villis ac pagis plurimis ad *Bielam* vaſtatis, prędâ graves, domuitionem parabant. Weisſulz *Hag. in An* *Bohemi Chodovve*, redeuntes, in ſilvis aggreſſi, cæſis quinquaginta, & ducentis quinquaginta ſeptem captis, diſſipavère cæteros; ex captivis, qui ſe pretio redimere nolebant, aut non poterant, *viginti ſeptem* ſunt ſuſpenſi. Ultionem multo pòſt tempore Anno 1373. quæſière *Bavari*, & ſilentio *Bohemiam* ingreſſi, ſuburbia *Tuſtenſia*, & facilè villas tredecim ſubjectis facibus incendère; ſed illis vicem redditam poſt annos decem An. 1383. à *decem millibus Bohemorum*, qui magnam *Bavariæ* partem pervaſtando omnia peragrârunt, *Hagecius* tradit.

Ceſſatum poſtea à prælijs toto, quo *Joannes*, & ejus filius *Carolus IV.* regnârunt tempore, quippe *Joannis & Caroli* Exercitus in *Italia, Pruſſia, Polonia, Bavaria, Tiroli, Auſtria, Gallia, Brandeburgia, Auſtria* iterum, *Moravia*, ſed non in *Bohemia* conflixère. *Caroli IV.* in *Potenſteinios*, ſeu *Zampachios* Bohemiæ Dynaſtas expeditio, tum in prædones, & expugnanda eorum, quę occupaverant, caſtra, arma per *Bohemiam* circumlata, *Belli* nomen non merentur. Plus aliquid in *Michalovicios, & Roſembergicos* tentavit *Carolus*, ſed bellum hoc civile *Arneſtus Pragenſis* Archiepiſcopus (ùt in ejus vita narravimus) in ipſo ortu eliſit. Sæculum ſequens, quod longa Pax neglexerat, compenſavit, & parſimoniam illam humani, & patrij ſangvinis, nimiâ prodigalitate cruentorum ſcelerum, & ſacrilegiorum (proh dolor!) abundè reſtituit. Sed priùs, quàm *Sacrorum* hominum, & *Catholicorum* indignas cædes ab hæreticis perpetratas

Bellum i quoſdam Proceres.

tas

tas enumerem (nè sanctis scelerata commisceam) *Judæos*, quorum noxio sangvine Tellus *Bohema* contabuit, expediam.

Adversus Judæos. LXXXVIII. *Hag: in Ann: M. Budwic: M. Pragense Well. in Cal: hist. 18. Apr*

An. 1389. (*Hagek* Annum sequentem posuit) ipso primo *Paschatis* die, *Pragæ*, cùm *Sacerdos Catholicus* ad ægrotum, *Sacrum Eucharistiæ Viaticum* apparatu usitato deferret, *Judæi*, lapidibus frequenti jactu *sacram hostiam* excussêre Sacerdoti è manibus; coorto inde *Christianorum* clamore, cùm factum insuper, séque unà defenderent, nullo sexûs, ætatisve discrimine, à furente Populo sunt in Urbe sua deleti; Infantes tamen *Judæorum* servatos quidam Scriptores affirmant.

LXXXIX. *Spond: in Ann: Eccl: A: 1305. Dubr: l. 18. Silv: C. 44. Welesl: Pulka:*

Sed longè in eosdem *Judæos* sævitum est magis eodem sæculo An. Ch. 1305. cùm *Christianum* hominem *Cruci* in loco abdito affixissent; re enim patefactâ, *Judæi Pragenses* omnes, tormentis, quæcunque ira suggerebat, à furente populo excarnificari, perierunt; *Judæorum* igitur etiam scelerato sangvine bis irrigata *Bohemia* est.

§. VI.

Bellum Religionis in Bohemia cœptum, diu nullo sangvine restingvi potuit; Indiculus præliorum recitatur usquè ad Ziscæ mortem deductus.

Ziska crudelissimus Dux.

PRimus *Christiani, & Catholici* sangvinis profundendi signū dedit, & vexillum extulit homo sangvinarius, & barbaricè ferox, immanis, & truculentus *Joannes de Trocznovva Ziśca* cognomine, qui, ut populum, ut ità dicam, initiaret sangvine, & cædibus paulatim assvefaceret, tumultu in *Nova Praga* excitato,

XC. *Hag: in Ann: Theo: in Huss.*

An. 1419. 30. Julij, *Curiam* cum suis ingressus, *Senatores Urbis, & Judicem* vulneribus confectos, vivos cum mortuis è fenestris ejecit, & *Parochum ad S. Stephanum* è trabe suspendit; sed hæc velut minora prætereo: prælusit his malis excidium *Malinæ* Urbis claræ id temporis, & populosæ (ùt antè monui) ex vilissima caussa, ferro, & flammis à *Fossoribus* excisâ, nullo, quidquid erat *Malinæ* hominum, mortem evadente.

Hucusq; tempora cædium, & præliorum enumerans perveneram, cùm repentè dubitare venit in mentem: utrúmne *Religiosorum* in claustris cædes, & cruenta excidia *Cœnobiorum*, *Collegiorum, & Domorum* hoc loco persequi, an omittere omnino, me oporteat? diu dubius hæsi: fæcundum sinè dubio, & gratum posteris eorum argumentum tractarem; cùm enim *Collegiatæ Ecclesiæ* facilè quatuor supra vicenas, & *Cœnobia* plura, quàm centum, ac decem (ùt in *Bohemia* Religiosa probabimus) in sola *Bohemia* (nam *Moravica, & Silesitica* alijs commemoranda relinquo) numerarentur, eáq; *Cœnobia* omnia excisa sint, vix uno, alteróve excepto, & pleraque si non omnium, certè aliquorum ex suis sangvine rubuisse in *Epitome* indicârim, profectò vel unico hoc argumento prolato, demonstrarem evidentissimè *octingentas*, & ampliùs cædes, eásque satìs numerosas tot Religiosorum & DEO devotorum hominum in *Bohemia* contigisse; at ego prælia potissimùm, ùt in *titulo Capitis* legi potest, numeranda suscepi; deinde alteri tractationi commodiùs hæc *sancta* reservo. Si quis tamen hæc impatientiùs scire ante tempus cupit, *Epitomes* nostræ *quartum, & quintum Librum* velit inspicere.

Ingens in Boh: Sangvinis profusio.

Anno igitur 1419. *Hussij* veneno jam infectæ Civitates, *Plsnensis*, (sed hi postea pulso *Ziśkâ* nunquam Religionem mutârunt) *Clatoviensis*, *Tusten-*

XCI. Prælia Hæreticorum. ſtenſis, *Sufficenſis*, *Auſtenſis ad Taborium &c.* cùm *Pragam* ad ſuos turmatim ad condictam diem *S. Martini* properarent armati, *à Petro Sternbergico ad Muldavam*, quâ in *Cnin* via ducit, cum Equitibus invaduntur, & *Auſtenſes*, quorum erant quadringenti proteruntur, & capiuntur.

XCII. *Theob. l. cit. Lauda in M.S.* Reliquos *Pragam* appulſos alia prælia involvêre: 14. Novembris; *Pragenſes* (*Antiqua*, *Nova* Urbs, & cùm ſuis *Ziſka*) in *minorem Pragam* irrumpunt; Regiæ copiæ acerrimè, & bombardis nuper inventis, ad hoſtium terrorem formidabiliter, reſtitêre; dubia victoria fuit; altero die, repetito certamine longè

XCIII. *Continuator M.S. ad An: 1419. Epit. l.4.C.6.* acriùs prælio nocturno pugnatum, incenſa *Minor* Urbs, & à *Pragenſibus* occupata, victi *Regij*, tantâ partis utriusque cæde, ut Plateæ omnes Urbis, ſangvine natarent, & cadaveribus altè exſtructis ſternerentur, horrifico ſpectaculo.

XCIV. *Hag: in Ann:* Anno 1420. die Cinerum, mane ſummo, cùm ex prioris diei lætitiâ *Auſtenſes* Cives (*Sezimiani in Bechinenſi* Provincia) quieſcerent, *Latrones* publici (qui poſtea ex Urbe nova condita, *Taboritæ* dicti ſunt) ſubitò ex inſidijs *Auſtam* occupârunt, & omnibus Catholicis, tum hîc, tum in vicina Arce *Hradiſtienſi* (quæ ſex diebus vim eorum ſuſtinuit) deletis, ipſam Civitatem incenderunt.

XCV. *Hagek 1420. Theob in Huſ:* Prælia Hæreticorum. Eodem Anno, die *Annunciationis S. MARIÆ* feſto, circa *Sudomirium* Catholici quidam Proceres, *Taboritas* adoriuntur, commiſſo cruento prælio uſquè ad Solis occaſum, dubio Marte pugnatum; hæretici pro victoribus, neque ſecùs Catholici ſe geſsêre.

XCVI. *Hag. l. c. Theob. l. c.* Paulò pòſt die *Mercurij poſt Paſcha*, *Ziſka* Dux hæreticorum, *Nicolaum* poſtea Monetæ Præfectum, ad *Wozicium* prælio vincit; atque ab hoc initio cùm antè pedites tantùm, & ferè tribulis (accommodatè ad ruſticam gentem) armatos ductaret, ex hac præda, & arma cætera, & *Equites* in Exercitu ſuo cœpit habere.

XCVII. *M.S. Roſenſ. Epi. l.6.C.7.* Junio Menſe, jubente *Cæſare Sigiſmundo*, *Ulricus de Roſis*, unà cum *Rogirzio de Landſtein* Budvicenſis Urbis Præfecto, & ſuis, ac *Bavaricis & Auſtriacis* (quas Cæſar miſerat) copijs, *Taborium Urbem* tum primùm ſurgentem obſidere cœpit: *Nicolaus Huß* nocte cum ſuis clàm *Taborium* ingreſſus, penultimâ Junij repentè in obſidentes irruens, omnes illas copias cum magna clade, majore ignominiâ, *Landſteinio* in pugna occiſo, in caſtra compulit; Prælia cum hæreticis. ſoluta eſt obſidio, poſtquam in aſſultibus *Roſenſis* ducentos quadraginta ſex amiſiſſet ex ſuis, & totidem propè vulneratos numeraret in caſtris.

XCVIII. *Hag: l. c.* Poſt hæc tempora *Hinek Kruſſina* Pragenſibus ad occupandam Arcem *S. Wenceſlai* cum octingentis armatis auxilio venit; arx à *Pragenſibus* oppugnata ſangvineo, & ad extremum inutili conatu; *Kruſſina* periculosè ſagittâ ictus eſt, & quos adduxerat octingentos penè omnes in oppugnatione amiſit.

XCIX. *Theob: l. cit. Hag: ad 142* *Julio* hujus itidem anni *Sigiſmundus Imperator* cum centum, & quadraginta millium Exercitu 11. Julij *Pragam*, & 13. montem *Vitkonis* aggreditur multis locis; rejectus eſt cum ingenti ſtrage ſuorum, neque incruenta *Pragenſibus & Ziſcæ* certamina fuêre.

C. *Hag: l. cit:* *Ziſka Auguſto & Septembri* menſe *Rziczanum* oppidum, & *Prachaticium* Civitatem egregiam, necquicquam Civibus vim vi repellentibus, obtinet; cæſi utrobique Sacerdotes, & Catholici, præſertim *Prachaticij* die *Nativitatis B. Virginis*, plures nongentis; capti cæteri, in *Eccleſia Urbis* incluſi ſubjecto igne conflagrârunt: ingentes eo tempore *Catholicorum* cædes ubiq; in vicinis pagis, & oppidis, ac potiſſimùm in ditione *Roſenſium*, perpetratæ.

CI. *Hag: l. cit. Dubr: l. 26.* 14 *Septembris*, ex unanimi *Pragenſium* conſilio *Wiſſehradenſis* Arx (ex qua nuper die *S. Laurentij* ſacro, *Regij Præſidiarij*, *Pragenſes* copias malè multârunt, & 80. à ſe occiſos *Cives ex Pragen-*

gensibus in Ratibus compositos secundo *Muldavâ Pragam* miserant) arctissimè cœpta est obsideri; venit obsessis auxilio *Cæsar Sigismundus*, 1. Novembris post *Wissehradum*, summâ vi pugnatum; victoria penes *Pragenses & Taboritas* stetit; cæsi *Catholici*, plurimáque Nobilitas *Ungara*, *Morava*, *Bohema*, & in ijs *quatuor*, *ac viginti Proceres*, *& Barones*; *Cæsar* fugâ ablatus, *Cuttenbergam* tenuit. Ex gregarijs militibus Catholicorum quadringenti, cæsi vulnerati centenis plures, ex victoribus sexaginta interfecti scribuntur.

..la M.S. ..in: M.S. Hæretico-rum victor:

CII. *..: in Calen: ..ob: in Hus:*

25. Novembris, *Hinko de Podiebrad Cunstadæus, Silesios, & Lusatios Bohemiam* jussu *Cæsaris* ingressos, ut popularentur, & prædas agerent, ad *Saczkam* iniquo in loco assecutus cecîdit; captivis manus, nasos, auriculas crudeliter amputavit, domúmq; remisit.

CIII. *..g. in Ann:*

Die *SS. Innocentûm*, *Pragenses* Regiam *Wenceslai Arcem Cunradice* quatuor hebdomadis obsessam, tandem conditionibus certis obtinent. Multi ex *Pragensibus* in ea oppugnatione perierunt, sic ut quodam ad arcem assultu 257. & ex *fossoribus* octodecim sint desiderati.

Annus 1421. plurimo sangvine totam propè *Bohemiam* cruentavit, nos solis prælijs, & cædibus armatorum enumerandis imminebimus.

CIV. *..agek 1421.*

Anni initio Monetæ Præfectus *Divoky* cum *Cuttnensibus Catholicis*, & vicinâ Nobilitate *Przelauczium* oppidum, quod hæretici tenebant, cœpit, & cæsis *Taboritarum* quâm plurimis, alios 125. in fossas *Cuttnenses* injecit.

CV. *..: loc: cit:* ..Catholico-..um victor:

Idem factum in oppido *Chotieborz*, die 2. Februarij, ubi capto oppido ampliùs *mille Taboritæ* ab ijsdem *Catholicis* sunt necati.

..Contin: M. S.

Excidia Urbium.

Parte aliâ in Provincia *Plsnensi*, *Prachensi*, *& Zatecensi Zisska* summus Taboritarum Imperator *Catholicos* sibi delendos sumsit. Narrat M.S. Codex eorum temporum, cujus Scriptor *Benessy de Horzovicz* historiam continuat, *Plsnenses Catholicos* initio Anni cum *Germanorum Exercitu Zisscæ* ad Arcem *Wilstein* prælium obtulisse, atque ab eo *tribus millibus* cæsis repulsos in Urbem. Hujus prælij, cùm nemo ex omnibus Scriptoribus meminerit, oboritur suspicio, confictum esse, ac proinde nullo numero consignandum; certius est obsessam à *Zisska*, & *Pragensibus Plsnam* diebus septemdecim, & magnâ suorum clade sæpius rejectos occisis mille & trecentis, hæreticos abscessisse. CVI.

CVII. *Hag: Theob:*

Cadanæ, *& Commotovij* medio Martio multum Catholici sangvinis profusum est: *Cadanæ* quidquid erat in armis, & *Germani* omnes occisi; atrociùs sævitum *Commotovij*, aliquot ibi *millia* (nam Scriptores in numero variant) occisi, aut igne (etiam muliebris sexus) perire coacti.

CVIII. *ijdem & Epit:*

1. Aprilis, *Berauna* triduo oppugnata multos *Taboritas* misit ad Orcum; at socij istorum vicissim expugnatâ Civitate maximum *Catholicorum numerum* ferro, & igne miserunt in cælum. CIX. *ijdem.*

Broda deinde à *Pragensibus* capta est, Cives omnes *Catholici* ferro peremti; & qui in *Ecclesiam* confugerant *ducenti*, cum *Ecclesia flammis* incensi; milites præsidiarij extra Urbem in rogos injecti arserunt. CX. *ijdem.*

Jaromirium Civitas (14. & 15. Maij) frequentissima id temporis, funditus post datam fidem excisa, atque ut omnibus elementis perirent Catholici, *Senatus*, *Cives* omnes, ipsæ etiam *Virgines* civium filiæ, *nudæ in Albim* vicinum injectæ, & demersæ. CXI. *ijdem.* Excidia Cœnobior:

Pragenses deinde extremo Junio in *Litomericensem Provinciam* abiêre: *Bilinâ* 7. Julij proditione occupatâ, *Cives*, verbo omnes *Catholici* flammis exusti. Sed brevi suo sangvine has cædes *Pragenses* hæretici diluêre, acceptâ ad *Brixiam*, quam obsidebant, ab *Electore Saxoniæ* non parvâ clade, amissis scilicet duobus millibus suorum in pervigilio S. Apostoli Jacobi. Stratagema *Misnensibus* victoriam attulit, cûm plaustra quædam exposuissent, ut

CXII. *ijdem.* CXIII. *ijdem.* *Epit: l: 4. C: 7. Fabr: l. 7. Ori: Saxon:* Cædes Hæreticorum.

ut *Pragenses* prædæ intenti Ordines laxarent; id, cùm esset factum, tum *Misnici* servatis ordinibus, quàm tumultuosissimè & ferocissimè invecti in hostes, turbatos dissipârunt, & cladi obnoxios fecêre.

CXIV.
Crantz. in Vandalia l. 11 C. 6. Cochlæus in Huss: l. 4.

Redière brevì novis aucti viribus *Pragenses*, & cùm *Misnenses* copiam pugnæ non facerent, *Duxovium* versi, capto oppido, & præsidium *Misnense*, & Cives, & omnem ætatem, & sexum ferro delevêre, & cùm se multi in *Ecclesiam* recepissent, séque defenderent, injecto igne, omnes incendio sunt consumti, adeò, ut nè unus hominum ex omnibus *Duxoviensibus*, superstes remansisse scribatur.

Nullum posthæc Prælium memorabile Anno præsente commissum legimus; sed cui vel humani sangvinis effundendi cupidissimo, tot cædes, quas memoravimus, sufficere non possint?

Ziscæ victoriæ.
M.S.Reginoh: Contin: M.S. Theob: l. c. Silviusin hist: Boh:
CXV.
Lupac: Calen: 6. Januarij.

Jam ad An. 1422. veniamus: superioris anni fine Novembri exeunte *Cæsaris* Exercitus, & *Cruce signati Bohemiam* intrârant. 1. Januarij *Cæsari* in Campo sese *Ziska ad Cuttnam* objecit. Nihil à *Cæsare* ad summam rei tantis copijs gestum, nisì quòd *Cuttnam* incenderit, ubi *Ungaros* nè Infantibus quidem in cunis pepercisse legimus; tandem *Cæsar* asperitate hiemis victus in *Moraviam* paulatim recedebat, tergis semper assiliente *Ziskâ*, donec uliginoso in loco *Cæsarem* nactus (ad *Teutobrodam*) ejus copias dissiparet; captâ septem vexilla, cum 450. curribus omnis generis prædâ onustis, in fuga cæsi plurimi, *Pjponis Florentini Equites Ungari* ruptâ glacie in *Sazava* mersi, deniq; in acie, & post prælium copiosus sangvis effusus.

CXVI.
M.S.Reginoh. Raynaldus Tom. XVIII. Annal. Ecc. A. 1421.

9. Januarij, *Ziska* inter colloquium *Teutobrodam* Urbem tum egregiam cepit; sævitum etiam in imbellem ætatulam; *mille quingenti* viri Catholici necati; Civitas annis quatuordecim deserta stetit.

CXVII.

In Septembri Anni hujus *Electores* quidam, & *Principes Imperij* cum Exercitu *Zatecium* claram Urbem in Bohemia obsidere aggressi, sexies assilière ad mœnia, semper cum maxima clade rejecti, urbis mænia cruentârunt; ultimò etiam à *Zateczensibus* campo ipso 19. Octobris depulsi, cùm 60. obsidentium cæsis, alios sexaginta in Urbem captos traxissent. Hagek *Zatecium* bis eodem anno obsessum ponit, quod mihi verisimile non videtur; suspicor ex obsidione una duas fecisse.

Hagek 142. Contin M.
Prælia cu[m] Catholic[is]

Ziscæ victoriæ.

CXVIII
M.S.Regin. Hag. in A. Theob: in H.

Annus Christi 1423. *duobus* cruentis prælijs in *Bohemia* consignatur; in utroque *Ziska* cæcus vicit, *cæcâ fortunâ* favente; Catholica Nobilitas magno numero (ùt gregarij taceantur) perijt ad *Horzicium* 23. Aprilis.

CXIX
ijdem.

Alterum prælium cum *Pragensibus* in ipsis *Reginohradecensis Civitatis* suburbijs initum est 6. Augusti, cæsi *Pragenses* paucissimis elapsis, eorúmque ductor *Dionysius Borzek* (neque *Cunstadæus*, ùt alibi scripseram, neque *Dobalskius*, ùt alij dixerunt, sed illustris familiæ de *Miletnika, & de Pardubicz* ex Arnesti I. Archiepiscopi prosapia) ægrè in arcem suam *Kunieticensem* effugit.

CXX.
Theob: in H. P. 1. C. 55 M.S.Cutt. Vide Rosa[cium] in orat: d[e] [aca]demiæ Pr[ag.] [in]staurat:

Anno sequenti 1424. multo iterum sangvine *Bohemia* fæcundatur: 3. vel 6. Januarij *Arnoviam* cum Exercitu tendentem *Ziskam* Catholici Nobiles ex insidijs adorti turbârunt aliquid primùm; at *veteranus Dux* ordinatâ denuo acie restitit, & ingenti Nobilitatis cæde factâ, victoriam est adeptus; hoc illud prælium est, quod quidam Scriptores *cunicularium* vocaverunt.

CXXI
Contin: M.S. M.S.Cutt. Hag: Th.

8. Junij *Ziska* hostes tum suos *Pragenses* diu frustratus, tandem prope *Cuttnam* ad *Malessovium* extraxit, & repentè conversus, in temerè insequentes, tria *Pragensium* millia (alij mille octingentos numerant) cecîdit, reliquos fugavit.

Augusto mense reparato Exercitu *Pra-*

XXII. ...ob:l. cit: ...g:in An:& ...in qui sup.

Pragenses stantem ad *Kostelecium Zisskam*, & fugam simulantem aggressi, egregio stratagemate, 3. Septembris à *Zisska* vincuntur, & impelluntur in *Albim*. Hæc postrema *Ziscæ Cyclopis* victoria fuit: nam factâ cum *Pragensibus* pace in *Moravos* ducens 11. Octobris, ad *Przibislaviam* est extinctus, cui milites sui excidio *Przibislaviæ* parentârunt.

§. VII.

Continuatur idem argumentum præliorum, in quibus multo hominum sangvine immaduit Bohemia, ab An. 1425. usquè ad A. 1471. quo Wladislauus Princeps Pacis studiosissimus coronatur.

XXIII. ...ah. in M.S. ...ntin: M. S. ...S.Reginoh. ...p:l.4.C.10.

Zisskâ mortuo non continuò bella cessarunt, *Procopiorum*, & *Orphanorum* in campis adhuc stabant Exercitus, & *Cruce signati*, tum *Germaniæ Principes* omnes ab imo commoti, nîl nisì *Bohemiæ*, & unà hęreseos excidium animo versabant. A. 1425. *Orphani Litomisslium* Civitatem deditione, arcem, in qua se plurimi *Catholici* clauserant, scalis capiunt, tantâ ex utraquè parte rabie, ut etiam morientes pugnarent; hostes non sinè suorum clade maximâ, omnem ætatem, & sexum in arce peremêre, ut hæc una Arcis occupatio cruentissimo prælio equiparari meritò possit; quam oppugnationem tam diram *Hagecium* omisisse miror.

Litomisliū excisum.

CXXIV. ijdem.

Totidem, ac fortè etiam plures cędes factæ sunt, *Slanâ* hoc ipso anno ab *Orphanis* proditione captâ: *Cives*, & *Nobiles* ferro, *Senatum* Urbis flammis delevêre.

CXXV. ijdem. M.S. Drahon:

Eodem An: cum *Taboritis*, & *Orphanis Kamenicium* non procul *Novadomo* obsidentibus, prope adsitam piscinam, quæ ob id etiamnum Kalich dicitur, *Meinhardus de Novadomo*, *Joannes de Guttenstein*, & *Jacobus de Bozeiovv* conflixerunt ardore ingenti, sed infælici ad extremum; cæsi enim *Catholici* milites quàm plurimi, & acti in fugam perierunt.

CXXVI. Cochl. in Huss: Austense prælium.

Anno C. 1426. unica, sed ea cruentissima, & pluribus æquanda, 16. Junij ad *Austam Bohemiæ* Urbem pugna conseritur: quinquaginta millia ex *Saxonibus*, *Misnijs*, *Voitlandis*, *Thuringis*, *Franconibus* cecidisse scribit *Theobaldus*, quod verisimile non puto; *Hagek* in acie sola, *Germanorum* duodecim millia cæsa; *Silvius*, & *Cochlæus* novem millia, *Bohemorum* tria millia (toto enim propè die pugnatū est) sed longè plures ex *Germanis* in fuga cecidisse commemorant. Omnes illos campos usquè ad montes supra *Crupnam*, & *Hroby* cadaveribus stratos vidisses.

Theob: l cit: Fab: l. 7 Or. Sa: Silv: hist: Boh. C. 48. Ep. l. 4. C. 10.

Excidia Urbium.

Ante hoc prælium *Lippa* Civitas 1. Maij à *Taboritis* capta, & Civibus occisis incensa. *Bielam Rohacius* occupavit, omnésque adultos interfecit. *Procopius Rasus Teplicium*, *Crupnam*, & vicina oppida cœpit; hę Civitates omnes Catholicorum sangvinem rivis fluentem stupuerunt.

CXXVII. M. S. Contin. Theob. in Hus. Drahon. M.S.

Austa frequens tum Civitas peculiarem sibi vendicat locum, ante prælium 6. Junij oppugnata furiosos *Taboritas*, & *Pragenses* cùm assilirent, fortiter & cum sangvine multo hostium rejecit; at post prælium nocte captâ, omnibus etiam infantibus trucidatis incensa triennio deserta stetit.

CXXVIII. ijdem. Zalensky in vita Hussi. Epitome ibid.

Annus Christi 1427. non tam pugnâ, quàm *clade Catholicorum* insignis fuit: tres in *Bohemiam* exercitus à *Sigismundo Cæsare* immissi ex tribus Imperij circulis *Saxonico*, *Bavarico*, *Franconico*, oblato à *Bohemis* ad *Misam* pręlio, panico timore correpti (hæreticis *Bohemis* fugam sentientibus) dum ad silvas *Tachovienses* properant, à sequentibus *Bohemis* occisi; Scriptores, qui minimum numerum occisorum

CXXIX. Spond. in An. Eccl. A. 1427. n 4. M.S. Reginoh. Miech. in hist. Polon. Prælia cum Cruce signatis.

ſorum ponunt, *decem millia* numerant; ea clades in fine *Julÿ* menſis accepta.

CXXX. *ÿdem.* *Tachovia* deinde obſeſſa 11. Auguſti ſcalis capitur; omnes, quicunque arma tractare poterant, necati.

CXXXI. *Epit. l. 4. C. 10 Theob. in Huſ. l. 1. C. 63. & ſeq:* Secuta eſt *Colini* munitiſſimæ id temporis Civitatis obſidio; obſedêre *Taboritæ*, *Orphani*, *& Pragenſes*, *at Dionyſio Borzek* gente de *Pardubitz*, *& de Miletnik* (ùt indicat Hodiegovinus) fortiter propugnante, multis ſuorum millibus amiſſis, vix tandem per conditiones obtinuerunt, quam cruentiſſimam obſidionem ab initio *Septembris* uſquè ad 20. *Decembris* protractam diligenter deſcripſit *Theobaldus*.

CXXXII. *Hagek 1424.* Interim menſe *Septembri* die ſextâ, plateæ *Pragenſes* ſangvine natârunt: nam, cùm ad liberandum *Coributum*, qui cuſtodiâ attinebatur, quidam *Proceres* animum adjeciſſent, ſexcentis armatis *Pragam* occultè jam ingreſſis, patefactâ conjuratione, omnes penè (vicenis forſan exceptis) perierunt.

CXXXIII. *Hagek ibid.* Paulò ante hoc tempus *Sileſij* clades ſuas ulturi, in *Bohemiam* ſilentio ſubeuntes, repentè ad *Nachodium* ferro, & igne graſſati, plurimos mortales necaverunt; quos *Nachodium* obſidentes *Reginohradecenſes*, aliique plures repulſuri venerunt, ſed *Sileſiorum* inſidijs excepti plus dimidiâ ſuorum parte amiſsâ, domum ſe recipere ſunt coacti.

CXXXIV. *Hag: ad eũ An: D. Warten: P. 1. C. 4. & 5. Epit: l. 4. C. 11. M. S. Reginoh.*

Bellum cũ Duce Můnſterbergico

Annnus 1428. ſangvine, & prælio non caruit: etſi *Taboritæ*, *& Orphani* extra *Bohemiam* majori anni parte latrocinarentur. Extremo anno *Orphanis in Sileſiam* ad prædas, & cædes faciendas profectis, occurrit cum Exercitu *Joannes Münſterbergæ Dux*; in ipſo Pago *Willemsdorff Glacium* verſùs, in conſpectu Civitatis concurrêre acies, ùt pridem deſcripſi, eámque pugnam etiam æri inciſam in *Diva Wartenſi* obtuli ſpectandam. Cæſi *Sileſij & Dux* ipſemet (ex *Piaſtæa* gente *Münſterbergicorum Principum* ultimus) in acie interfectus cum maximo Nobilitatis numero.

Eodem Anno ad *Budinam in Bohemia* pugnatum annotat *Theobaldus*; CXXXV. *Theob. in Huſ. P. 1. C. 67.* hinc *Pragenſium* copiæ, illinc *Joannis Smirzicij* ex potentioribus *Bohemiæ Proceribus* ſtetêre; fugati *Pragenſes*, & cæſi quàm plurimi, captus ipſe *Pragenſium* Ductor *Czarda de Petrovvicz* Auſchæ Dominus.

Anni duo ſequentes 1429. & 1430. non parum cruoris in *Bohemia* profuſum viderunt, ſed quia externis bellis in *Miſnia*, alibíque gentium occupabantur hæretici, & pace inter ſe factâ adversùs *Germanos* (quibus *Bullam cruciatam* dederat Pontifex) vires comparabant, domi nimirum Pax fuit, prælium commiſſum nullum.

Annus 1431. cædes habuit multas tam *hæreticorum*, quàm *Catholicorum*: Obſidio Plſnæ. obſideri primùm cœpit *Plſna à Pragenſibus*, *& Taboritis*, CXXXVI *M. S. Drahoi Ep: l. 5. C. 1* aſſiliêre ſæpius ad mœnia, ſemel etiam in periculo gravi Urbs fuit; ſemper tamen ad extremum *hæretici* cruentis Capitibus, multis ſuorum cæſis, refugêre in caſtra, ut denique obſidionem relinquere cogerentur. *Procopius Raſus Tinam* deinde oppugnatum venit, neq; hîc fælicior: nam & ſæpe cum ignominia rejectus, aliquando *Zdenkone Drſtkâ* loci Domino cum oppidanis excurrente, parum abfuit, quin ipſemet *Procopius* caperetur.

Jam ad atrociſſimum prælium venio: CXXXV *Miechov. l. hiſt. Pol. C. 5 Silv. in hiſt. Boh. C. 48 Roo: in hiſt. Auſtr. l 4. Cochl. in Hu Fabric: l. 7. rid: Sax. M. S. Draho* *Crucigerorum* Exercitus toto *Imperio* collectus cum *Juliano Cardinale Bohemiam* 1. Auguſti ingreſſus eſt, tanto armatorum numero, ut *Bohemiam* ab imo evertere, & inter manus lacerare poſſet: nonaginta *peditum millia*, quadraginta millia *Equitum*, & quadringentos fuiſſe conſentiunt omnes *Germani* perinde ac noſtri Scriptores, ut calonum numerus non ineatur; *curruum* novem millia trahebant; ampliùs, quàm ducentas villas in *Bohemia* incendêre. *Bohemi* contrà (quot nunquam antè) quinquaginta millia *peditum*, *& quinque millia Equitum*, *& tria curruum millia* produxerunt

Crucigerorum clades.

runt in acie. Ad Arcem *Risenberg* 14. Augusti concursum est: difficile opus *Bohemis* fuit, castra *Cruce signatorum* in monte posita oppugnare; at ubi evasêre in montem, terrore perculsi hostes, fugam spectabant, dissipatique sunt. Qui minimum cæsorum numerum ponunt, *duo millia* numerant, alij *undecim*, captos *septingentos*, quos vinctos *Pragenses* in triumpho duxerunt, amissa castra, curruum duo millia, machinæ centum quinquaginta.

CXXVIII *M. Bartošk: Ctin: M.S. Ep: l.4.C:12*

Annus 1432. & tertius in *Bohemia* prælium, aut cædes cruentas non habuit; extra *Bohemiam*, ùt in *Epitome* legere est, pugnabatur; deinde *Compactata* instituta, & à *Concilio Basileensi* confirmata, maximam *Bohemiæ* partem optatâ composuerunt pace; prӕterire tamen silentio non possum Urbis *Plsnensis* obsidionem in paucis memorabilem à 15. Julij An. 1433. in decem menses protractam: obsedêre *Taboritæ*, *Pragenses*, *& Orphani* triginta sex millibus armatorum; oppugnavêre sæpius scalis mœnia hæretici, semper eorum sangvine mœnia rubuerunt, & valla, & fossæ cadaveribus putruerunt; quæ diligentissimè *Drahonicius* meus (*Exemplar* scilicet in *Bohemia* quod sciam unicum) descripsit; adeò, ut uni, ac fortasse pluribus prælijs hæc obsidio possit equari. Discessêre infecto negotio hæretici A. 1434. 13. Maij.

Obsidio Plsnæ. CXXXV *M.S.Drah. Ep: l.5.C.*

Clades hæreticorum.

CXXXIX. *Miech: l. 4. C. 2. Hag: A. 1434. Theob. p. 1. C. 2. Epit. l. cit. Silv. in hist. Boh. MS. Bartošk.*

Hoc eodem Anno *Civile* bellum in *Bohemia* exoritur: cùm enim neque *Concilio*, neque *Comitijs Orphani*, *& Taboritæ* acquiescere, neque authoritatem universi Regni sequi vellent, decretum in eos bellum, & gestum est: inter *Caurzim*, *& Brodam Bohemicam* 30. Maij concurrêre acies; *Taboritarum* peditatus omnis propè perijt, *Equitatus* fugâ *Colini* servatus est; mille ex captivis, à *Plsnensibus* succensis horreis, igne perierunt.

CXL. Huic magno prælio, velut *magnus ignis* (ùt ait *Aristoteles*) *trahit minorem*, addi potest victoria, quam de *Taboritis* mense Augusto die Veneris post Assumtionem B. MARIÆ Virginis ad Pagum *Krzecz Udalricus de Rosenberg* reportavit: obsidebat *Lomnicium Ulricus*; misère *Taboritæ* suppetias suis Milites lectissimos mille, paulò pòst trecentos; hos insidijs, alteros, non incruento Catholicis quoque prælio, occidit. Quies deinde, & otium à bellis diu fuit, sublatis inquietis, & turbulentis *Taboritarum*, *& Orebitarum* Ducibus.

M. S. Rosensc in Ulrico. Epit. l. 4. C. 12

Clades Taboritarum.

An. 1438. Electo *Rege Bohemiæ Alberto*, atque etiam *Pragæ* coronato, *Proceres* nonnulli Regem agnoscere recusarunt, ùt alibi narravi; inter eos *Georgius Podiebradius* (postea *Bohemiæ Rex*) quinque millia *Polonorum* duxit, & cùm ad *Mielnicium in Ungaros* incidisset, commisso prælio vicit, & *Ungaros* egit in fugam. Prima hæc fuit *Georgij Podiebradij* laurea militaris, & gloria, quam pluribus novis victorijs postea cumulavit. CXLI.

Theob: in Hus: P. 2 C. 5. Epit. l. 5. C. 2.

Bella cum Alberto Rege.

Secuta est ab *Alberto Rege*, qui propè triginta millia armatorum numerabat, *Taboriensis Civitatis* obsidio; *Bohemi & Poloni* non ultra quatuordecim militum millia censebant; multæ ab utraque parte cædes factæ. 14. Augusti obsessi currus amisêre, & post paucos dies *Albertus* assilijt ad mœnia, & mille promtissimis suorum amissis rejectus, obsidionem non necessitate, sed consilio deseruit. Remittebat domum ab obsidione *Saxones Albertus*, jussitque *Jacobum Wrzesovecium* eos per *Bohemiam* cum armatis comitari, cùm ecce quidam ex *Proceribus* hæreticis, & *Launenses*, *Zatecenses*, *Clatovienses*, plurésque alij justo Exercitu, *Germanos*, & cum suis *Wrzesovecium* comitantem ad *Pagum Zelenice* non procul *Brixiâ* adoriuntur; post acre prælium victi hæretici, & magnâ clade prostrati; captivorum hæreticorum præter cæsos numerus ad 924. ascendit. CXLII.

Theob. l. c. Epit: l. c.

CXLIII. *Hag: A. 1438: Fab: l. 6. Orig.*

Ab An. 1438. usquè ad *Ladislai Regis*

CXLIV. *Hag. l. cit M.S.Reginoh:*

Adversus impacatos bellum.

gis coronationem 1457. omnia plena in *Bohemia* prædationibus, latrocinijs, & cædibus fuerunt; sibi quisque (videlicet in *Interregno*) *Rex* erat. Istud peculiare aliquid continet, quòd cùm *Georgius Podiebradius* Gubernator Bohemiæ adversùs *Coldam de Nachod* copias ter misisset, *Kolda* ter An. 1449. eas copias profligârit; idem factum cùm idem *Georgius* ad debellandum *Bedrzichum* Orphanorum Ducem ad *Colinium* missis Ducibus exercitum adduxisset; *Bedrzich* enim cum *Colinensibus* in eos invectus multos occidit, omnes dissipavit, quindecim currus, & centum quinquaginta ex hostibus suis cepit. Attrivit etiam *Taboritarum* jam inclinantem fortunam An. 1450. in Julio *Zdenko Sternbergius*, qui commisso cum ijs prælio vicit, & præter paucissimos (quatuor, aut quinque elapsos) omnes ad Orcum transmisit, quadraginta quinque militares currus, & quinque machinas, quę tormenta vocant (pretiosam, & opimam eâ tempestate prædam) reportavit.

CXLV: *M.S.Reginoh.*

CXLVI. *Hagek in An: M.S.Reginoh.*

Anno 1457. in *Koldam de Nachod à Georgio Podiebradio* gestum est bellum, *Czernikovium, Rychmburg, Nachodium* summâ vi oppugnatum, summâ vi defensum, plurimis ab utraque parte cadentibus.

Theob inHus: ad A 1469.

CXLVII. *Fab:in Or: Sa: Theob inHus: Lupac: inCal: ad 22. Sept.*

Prælium cū Cruce signatis.

Georgio apud nos regnante, multa & cruenta in *Coronæ Bohemiæ Provincijs* commissa sunt prælia; adeò, ut *Theobaldus* scribere non dubitârit: *Zißkiana, Taboritarum, Orebitarum, seu Orphanorum* bella ab istis sub *Georgio* gestis longissimè superata fuisse. Nos majora, & quæ in *Bohemia* solùm facta sunt, prosequimur, idque per indicem: Anno Christi 1466. *Crucesignatorum* Exercitus duo ingrediuntur *Bohemiam*, occidentes, & incendentes omnia; tandem ad Arcem *Risenberg* infausto pridem *Germanis* loco, in altissimis jugis montium consedêre; 22. Septembris in altum eluctatæ *Bohemorum* copiæ post prælium acerrimum toto illo die continuatum, obtinuêre victoriam, quòd pessimo consilio recipere se *TinamCrucesignati* cœpissent; inde auctus hæreticis animus, & cędes inchoata, quæ tanta fuit, ut rivi subterlabentes nihil nisi sangvinem veherent, & campus à *Cruce signatis*, Krzizovvy dictus, totus manaret sangvine.

CXVIII. *ijdem.* Civilia be[l]la.

An. 1467. *Rex Georgius* non parum in *Regno* suo *Catholici* sangvinis effudit, arces oppugnavit, & cepit *Raudnicium, Chvvatierub, Kostelecz ad Sazavam, Leßtno, Sternbergam, Miesſicium, Frimburgum, Wrzeſſtiovv, Zibobicze, Mladiegovvice*; (anno sequenti *Trosky, Skaly, Tauzim, Angelicum montem, Woſtrovv, Buchovv &c.*) cecîdit ad *Teplam hostes; Launenses Joannem Hasenburgium* aliquoties fugaverunt; in quibus gestis sangvineis, totus propè consumtus est annus.

CXLIX *Stransky in Rep Boi: C. §. 5.*

adv: Cru[ce] signatos.

An. 1468. 2. Julij *Crucesignati*, qui plusquam Scythicâ barbarie in omnem ætatem, & sexum grassabantur, apud *Neirsko* deprehensi; gravi clade à Regijs fusi, ac profligati sunt. At illi *Crucesignati*, qui ad *Kadanam*, & *Przisezniciam*, latronum, non militum vitam agebant, promiscuè plebem miseram, inermem, ac innoxiam trucidantes ab *Hassensteinio*, & *Weitmilio*, qui se cum *Zatecensibus*, & *Launensibus* junxerant, *Bohemiâ* ejecti sunt: de quibus hæc scribit Fabricius: *Militum volonum ingens multitudo (A. 1468.) vel religione, vel spe prædæ Norībergâ, Erfurdiâ, Magdeburgo, Wratislaviâ coiverat, & in Bohemiæ finibus non sinè maleficio grassabantur; sed quia Duce illustri carebant, nec tormenta habebant bellica, prædam non retinent, & passim in itineribus, & silvis opprimuntur. Nec evasisset ex ijs quisquam, nisi Fridericus Schonburgius Misnensis, stirpe ingenuâ ortus, aliquot signa collecta reduxisset in Patriam.* Hæc Fabricius. Utramque hanc cladem fiduciæ caussâ uno numero comprehendo.

Fabr: l. 7. Saxon.

§. VIII.

§. VIII.

Nova cruentorum præliorum in Bohemia series à Wladislai Regis Imperio ad prælium usquè Albomontanum ad Pragam deducitur.

REx *Wladislaus* Pacis alioquin amantissimus Princeps, fato quodam *Bohemiæ*, periculosis, & sat cruentis, præsertim Regni initio, involutus est bellis, sed pleraq; extra *Patriam* gesta, ad propositum nostrum nihil faciunt. Nos in *Bohemia* gesta prælia numeramus.

CL. [...]er. l. 29. [...]Pol. init. [...]la Regis [...]ifici [...]ladislai.

An. 1478. *Burianus Comes de Guttenstein Wladislai Regis* copiarum ductor, *Plsnam*, quæ *Mathiæ Regis Ungariæ* partes sequebatur, & *Wladislaum Regem* recusabat agnoscere, eminus obsidebat, eique tum cætera vitæ presidia, tum annonam potissimùm reddebat difficilem. *Plsnenses* singulari virtute, & fœlicitate *Burianum* obsidentem semel atque iterum aggressi ad extremum *sexcentis Regijs* partim occisis, partim demersis in flumine, partim captis, obsidionem solvere coëgerunt.

[...]va. in M.S:

Annus 1547. nullum quidem justum prælium (quod videlicet prælium appellari posset) sed tumultum, & seditiones *Pragensium* multas adversùs *Ferdinandum I.* habuit, quæ (ùt in historijs eorum temporum legimus) eorum, qui concitârant, sangvine, sunt dilutæ, & deletæ. 5. Julij tumultuaria quædam inter *Pragenses*, & Regios milites commissa est pugna, in qua non pauci utrinque vulnerati. 6. Julij, *Legionarij Germani* Insulam majorem in *Muldava* occupare coacti repelluntur; contrà verò *Pragenses*, cùm adversùs *Hussaros* in campum, quem *Hospitalensem* appellant, exissent, pluribus quàm septuaginta suorum amissis recedere in urbem sunt coacti, atque in reditu Equitem *Kruppam*, qui se *Ducem* illis præbuerat, tanquam proditorem in frusta secuerunt.

CLI. [...]æliũ sub [...]erdinan: I.

Similis post annos decem Tumultus excitatus est *Pragæ* A. 1557. nam cùm in *Ungariam* ex Imperio plurimæ copiæ adversùs *Turcas* mitterentur, quingenti Equites (5. Junij) *Pragam Antiquam*, & *Novam* transeuntes, in foro nugari cum fœminis cœperunt, quam petulantiam militarem non ferendam esse *Cives* rati, signo dato, clausisque statim portis, omnes eos *Equites*, paucissimis evadentibus, trucidârunt.

Slawata in Apol: M. S. M.S. Dobrzensky.

Jam ad Tumultum *Passaviensem* & cædes in eo factas veniamus:

CLII. *Hist. Sedl: Slavata l. c.* De Tumultu Passaviẽ:

An. 1611. Januarij mensis fine, *Passaviensis* Exercitus (sex millia Peditum, & duo millia Equitum) subitò *Bohemiam* ingressi *Budvicio*, *Pisekâ*, *Muldavo-Tinâ*, *Taborio*, & *Berauna* occupatis, 15. Februarij *Minorem Urbem Pragensem* adoriuntur: occurrit cum pauco Equitatu *Comes Mathias Turn*, sed cæsis quibusdam ex suis, ipse vulneratus, imparem sese intelligens recessit; sunt tamen à Civibus nonnulli *Passaviensium* occisi in *Praga minore*; qui longiùs per *Pragensem Pontem ex Passaviensibus* pertendere volebant, postea demissis in *Ponte* cratibus, in *Veteri Urbe* partim cæsi, partim capti sunt; in discessu quoq; *Pragâ Budvicium* in silvis hinc inde cùm apertâ vi non daretur, in angustijs locorum complures interfecti.

Bellum Ordinum hæreticorum. CLIII. *Jul: Bellus in Lauro Austriaca lib. 2.* *Hist: Sedl:* *fol. 115.*

Annus 1618. & consequentes quatuor, aut quinque, multo sangvine, & cędibus *Bohemiam* inundârunt: Initium belli *Cæsarem* inter, & *hæreticos* ad *Czaslaviam* 14. Septembris est factum; concurrère acriter, multis utrinque desideratis, & unâ parte alteram tormentis infestante. Tandem *Dampier* in silvam cum suis recessit; ibi fame pressi *Cæsarei*, & qui ad quærendam annonam excurrerant, à rusticis

Ll

sticis obtruncati. Hæc *Julius Bellus*. Iterum Septembris 30. trecenti Equites *Cæsariani* sunt oppressi. Ad *Taborium* 1. Novembris turma Equitum *Cæsarianorum* persequentibus *Bohemis* cæsa, 40. ex ijs capti, cæteri aut occisi, aut dissipati sunt. Eodem die *Cæsariani* castra Bohemorum summo mane invadere decreverant, sed vigilijs passim dispositis, & diligenter excubantibus, cùm quosdam ex suis amisissent, re infectâ discesserunt. 9. Novem-

CLIV. *Bell. f. 122.* bris acriter ad *Camenicium* cum *Bucquoio Bohemi* dimicârunt: quadringenti ex *Cæsareis* desiderati, & capti ducenti; ac fortè non pauciores ex *Bohemis* ceciderunt. 14. Novembris 800. Milites *Fürstenbergici* Viennâ venientes, quibusdam cæsis, reliqui aguntur in fugam. Obsidio, & occupatio *Urbis Plsnensis à Mansfeldio* hoc Anno Mense Novembri peracta, plurimos & ex obsessis, & ex obsidentibus absumsit, quam latissimè *Julius Bellus* descripsit. Palantes in bonis *Ssuvambergicorum Cæsarei* milites à *Bohemis* intercepti, & cæsi fuerunt extremo Novembri.

CLV. *Jul. Bell. l. 4. init.* Januario Anni 1619. *Comes Buquojus* cum mille circiter militibus *Budvicio* eruptionem fecit, ut castra *Bohemorum* spoliaret, cui *Bohemi Crumloviâ* redeuntes occurrerunt, & aliquot horis conseruêre manus, ut utrinque quingenti circiter sint desiderati; *Bucquojus* sensim *Budvicium* retrocessit.

Id. Bellus. Eadem Bella. Die 4. Martij, *Comes Dampirius* de intercipiendo oppidulo *Bohemiæ Gratzio* consilium inivit, quod etiam factum; sed cùm illud sinè arce, unde crebræ jaculationes in eum fiebant, tenere non posset, direpto oppido, & incenso discessit. Insidias etiam *Bohemis* struxit, quod ipsi malè cessit, non exiguo militum numero amisso.

CLVI. *Bell. l. cit.* Die 6. Aprilis, cùm *Budvicio Cæsarei* ad prædas agendas exîssent, *Bohemi* cum quinque Equitum alis eos persecuti sunt. In itinere primum agmen offendêre, ex quo viginti interfecti, & quidam capti sunt; in reliquos, qui quadringenti numerabantur, partim Equites, partim pedites, impetus factus, sed ij aliquoties Equites à se repulerunt, donec vexillum peditum adveniret, quorum auxilio *Cæsarei* superati sunt, centum quadraginta *Equites & pedites* cum Centurione capti, reliqui occisi; ex parte *Bohemorum* non tam multi desiderati, sed multi Equi sauciati fuerunt. Hoc *Bell. ibid.* tempore usquè ad *Majum* milites *Bucquoij*, & *Bohemorum* ante *Budvvicium* mutuò sese vehementer infestabant, productis aggeribus eò usquè, ut alter alterum sclopo ipso verberare possent, quo fiebat, ut multi quotidie necarentur.

18. Maij. *Bohemi* obsessos *Cæsarianos* ex munimento, quod erat ad auream semitam ad *silvas Bohemicas* situm, vi expulerunt, multis viris fortibus ab utraque parte desideratis.

Postquam Exercitus *Bucquoij* mille CLVII *Bell: ibid.* cataphractis *Alberti Waldsteinij* Equitibus, & alijs copijs, quæ duodecim hominum millibus constabant, auctus esset; 8. Junij *Netolicium*, quod *Ernestus Comes Mansfeldius* 60. peditum præsidio firmaverat, *Ungaris* invadendum commisit, qui non cunctati irruptionem fecerunt, in qua non pauci ex ipsis ceciderunt. Postridie cum *Muldavo-Tinam Bucquoius* tenderet, in Exercitum *Mansfeldicum* incidit; pugna cruenta exorta est, in qua *Mansfeldius*, qui viribus longè inferior erat, victus, postquam sex horas fortiter pugnâsset, & aciem hostilem aliquoties perrupisset, loco cedere coactus est. Quot ab utraque patre ceciderint, non constat; multa à victoribus signa capta, & mille ducenti ex *Mansfeldicis* magnam partem pedites cum Duce suo *Reingravio*, alijsque Præfectis militaribus in *Bucquoij* potestatem venerunt. Cepit deinde *Bucquojus Fraunbergam*, *Rosenbergam*, aliáque

Prælium Mansfeld[illegible]

Jul. Bell: l. 4. f. 161. & 1[illegible]

que loca, ubi ad terrorem major aliquantò sævitia exercita, & omnes, qui illic reperti, trucidati fuerunt.

victores. CL III. In fine Julij mille quingenti Ungari palantes, *Equitatum Silesiorum* obvium habuerunt, cum quibus prælio commisso *trecenti Ungari*, & 140. *Silesij* occubuerunt. *Exercitum Cæsareum* posthæc *Bucquojus* ad oppidum *Gratzen* addduxit, ubi *Wallones* impetu facto in *Arcem* insilire conati sunt, sed à præsidiarijs repulsi octoginta ceciderunt, ducentis vulneratis.

Id. l. Ibid. f. 163.

Die 8. Julij *Comes Solmensis* ex parte *Bohemorum* militans, cum 500. Equitibus, & ducentis legionarijs in 800. *Hussaros* incidit, ex quibus 450. interfecit, 50. cepit, reliquis dissipatis magnâ prædâ ipsis ereptâ.

LIX. In fine Julij *Comes Turn* expugnatâ *Tinâ Wltaviensi* præsidiarios omnes *Cæsarianos*, & quos circumquaque nactus est, concîdit, Duo millia *Ungarorum* castra *Bucquoij* deseruerunt, & prædam in *Bohemia* partam domum secum avexerunt. Hos alius quidam *Dux* cum *quingentis Ungaris* sequi voluit, sed à *Bucquoij*, *& Waldsteinij militibus* interceptus, multos ex suis amisit, & omnis prædæ, quam habebat, jacturam fecit.

Bell. l. 3. f.

ecæ Canitas. 24. Augusti *Comes Bucquoj Pisecam* vi cepit, quamvis præsidiarij (duo erant peditum vexilla) strenuè se defenderent, multósque ex hostibus sternerent, tandem tamen victi, capta Civitas, & direpta, incensa, multique in ea cæsi, *Centurio* actus in furcam, & *Primas* capite truncatus. Eandem Urbem, utì & *Tinam* paulò pòst recepit *Mansfeldius*.

f. 224.

l. 4. CLX. Anni 1620. principio, cùm in *Austria*, *& Cæsareus*, *& Bohemorum Exercitus* versaretur, aliqua in *Bohemia* quies fuit: *Budvvicenses Cæsarei*, qui in præsidio erant, *Muldavotinam* aggressi dedentibus se *Mansfeldicis*, Cives spoliarunt, & complures interemerunt; sed à *Trebona* sunt repulsi, quam paulò pòst, æstatis fine, totus *Cæsareorum Exercitus* obsedit. Habebant *Bohemi Castra* sua nonnisì dimidio milliari ab his *Cæsarianorum copijs* apud *Weselium*; unde fieri non potuit in tanta propinquitate, quin quotidianæ inter utrosque committerentur velitationes, cum multorum militum cæde.

Id l. 4. f. 364. Expugnat: Urbium.

Ad finem Septembris *Bavariæ Dux Budinam* (ùt habet *Bellus*, quanquam nè sit error in nomine, & nè *Wodnianum*, aliùdque ejusmodi supponendum sit, subvereor) cum multo *Civium sangvine* vi cepit, eodémque mense *Bucqvojus Prachaticium* oppugnavit; cùm autem præsidiarij memores officij validè resisterent, & circiter 60. *Bucquojanos* interfecissent, obruti multitudine oppugnantium, stationes deserere sunt coacti; ingressi *Cæsariani* omnes puberes ferro trucidârunt. Hæc laniena prudentioribus, imò neque ipsi *Bucquojo* placuit, itaque in *Libello de Bohemico Bello* à quodam *Constantio Peregrino* in *Bucquoij favorem* postea edito, multis excusatur. *Julius Bellus* audiatur compendio: atrociùs in miseros *Pisecenses* die 30. Septembris sævitum, qui cùm ad colloquium de deditione descendissent, parte alterâ *Cæsariani* Civitatem ingressi barbarico furore omnes interfecerunt, non milites modò, & cives, sed & mulieres, puellásque, & ipsos infantes. Fuerunt in præsidio quingenti pedites, Equites quadraginta, ex quibus nè unus quidem superstes cladi fuit.

Id: f. 372. Prachaticium expugnatur. CLXI. *Id. f. 373.*

Ultimo die Octobris ad *Rakonicium* conflictus Equestris acerrimus est habitus, in quo deterior fuit *Exercitûs Bohemici* fortuna, multiq; Equites utrinque periêre.

Albomontanum prælium. CLXII. Secutum est 8. Novembris celebre illud, & fatale prælium in *Albo monte* quod plurimi historiarum authores describunt: interijsse dicuntur ex *Palatini* exercitu sex circiter millia tam in

in pugnæ ardore, quàm in fuga, capti quingenti; ex *Cæsarianis* perijsse putantur trecenti; *Ungari*, ùt habet *Bellus*, *primi sinè necessitate fugientes victoriam Cæsareis dederunt in manum.*

§. IX.

Enumeratio præliorum, & effusi in Bohemia sangvinis post partam in Albo monte victoriam usquè ad Pacem An. 1650. conclusam.

Jul. Bell. l. 5. f. 495.
CLXIII.

Cùm jam tota ferè *Bohemia* ad obsequium *Cæsaris* redijsset, *Taborium* tamen anno integro usquè ad 18. Novembris Anni 1621. sese adversùs *Balthasarem de Maradas* defendit, adeò, ut in quodam assultu plurimi ex *Cæsarianis* ab ijs cæsi, & ducenti sauciati sint; sed cùm nullum sperarent auxilium, eo, quo dixi die, Civitatem conditionibus *Balthasari* dediderunt.

Res cruentæ gestæ ad Glacium.

Jul. Bell. f. 5. 495. 553.

An. 1622. in Junio quinque *Cosaccorum millia Cæsari* militantium, qui *Silesijs* non parum detrimenti attulerant, in *Bohemia* aliquot Rusticos Rebelles ad *Glacium*, qui illos transitu prohibere conabantur, in fugam egerunt, quingentis ex ipsis cæsis, atque ità perruperunt. Hoc Anno *Urbs Glacensis* totâ æstate obsidionem *Cæsareorum* sustinuit, quibus obsessi assiduis eruptionibus incredibile damnû attulerunt. *Junior Comes Turn Glacio* egressus, *Neutram*, in qua firmum *Cæsaris* præsidium erat, scalis cepit, & præsidiarios obtruncavit; in hac expugnatione Magister Equitum & centum Equites perierunt. Paulò pòst ijdem *Glacenses Winschelburgum* Oppidum interceperunt, & quinque signa militum *Cæsareorum* partim conciderunt, partim captivârunt; tandem 26. Octobris *Glacium* honestis conditionibus est deditum.

CLXIV.
Id: f. 571.

CLXV.
Prælium adversus Rusticos.

Klingenberga arx in *Bohemia* adhuc sese tenebat, quam, cùm *Cæsarei* dedi sibi postularent, obsessi eruptione factâ loco deditionis, illos non exiguo damno affecerunt. Nullum deinde ad Annum usquè 1628. prælium, nulla publica clades accepta, nihil profusum est sangvinis. Anno, quem dixi 1628. in *Reginohradecensi Provincia* circa *Opocznam*, *Neostadium*, *Smirzicium* Rustici opprimi se à *Præfectis* ditionum caussantes, consurrectionem fecerunt, armis, ùt cuique suggerebat ira, correptis: vastabant, diripiebant, & auferebant omnia, præsertim in ditionibus *Catholicorum*, quorum aliquos peremerunt; spectavi *Puer* inconditam illam multitudinem aliquot millium, armatam, ex alta turri *Urbis Reginohradecensis*, cui imminebant; sed carpebantur paulatim, ùt aves autumnales in aucupijs; ac primùm *Kostelecenses*, & *Czastolovicenses Catholici* ad pagum *Libitz* (hæreticis jam sæpius fatalem) aggressi, aliquam eorum partem occiderunt, captivârunt, fugârunt; deinde *Legionarij Milites Pragâ* missi dissipârunt omnes, & captos in rotas, & furcas egerunt.

An: 1631. *Praga*, *Litomericium*, *Egra*, *Melnikum*, *Brundusium*, *Podiebradium*, *Colinum*, *Reginohradecium*, ab omni Cæsareo milite desertæ priùs, Civitates, & oppida, capiuntur à *Saxone in Cæsarem* tum pugnante. Hæc omnia Anno sequenti, *Albertus Waldsteinius* recuperavit; quæ, utpote sinè sangvine gesta, mittamus. Atrocissima, & nimiùm cruenta *Nymburgi* occupatio à *Saxonibus* An 1634. fuit: nam oppugnante *Saxone*, indignâ fraude, Præsidij militaris Præfectus, ignorantibus *Civibus*, pactus deditionem Urbis, eosdem *Cives* exclusit; unde factum, ut præsidio abeunte *Urbem* ingressi *Saxones*, puberes omnes, & non parvam etiam imbellis ætatis turbam

Brach. l. 4
Nimburg sium cæ

bam interfecerint, sic ut per plateas rivi humani sangvinis decurrerent *in Albim*.

CLXVI. (rach. l: 6. heatr. Euro: Merian:1639) An: 1639. cæso *Marazinio* ad *Chemnicium*, *Bannerius Svecicæ militiæ Dux* viam sibi in *Bohemiam* patefecit: *Austam*, *Litomericium*, *Tecznam* Arcem munitissimam occupavit; 29. Maij ad *Albim* prope *Brundusium* octo *Galassij* legiones *Pragâ* ad ripam *Albis* tuendam missæ à *Panirio* cæduntur, & profligantur. (ellorum vecicorũ alamitates) Eodem tempore quatuor *Svecorum* Regimina, ùt vocant, cùm sese ad currus *Cæsareorum* militum spoliandos sinè ordine militiæ immersissent, ab *Ungaris* maximam cladem acceperunt, deletíque omnino fuissent, nisì reliqvus *Svecorum* Exercitus suppetias attulisset.

CLXVII. (heatr: Euro: 112.) 14. Junij. *Schlangius ad Wißehradum Croatarum* castra repentè invadit, quindecim vexilla obtinet, multísque cæsis *Croatas* per *Muldavam* cogit in adversam ripam cum Equis enatare. (ohemia curitur.) Hoc anno, & consequentibus, militibus utriusque partis *quilibet audendi fuit æqua potestas*; spoliabantur sinè delectu omnes, tormentis, & lanienis extorquebantur pecuniæ, occidebantur viatores, tertia pars *Bohemiæ* arsit, adeò, ùt sexdecim milliaribus *Pragâ* omnia vasta, & sinè ullo homine cultore jacerent. (beat: Europ: 117 118. & q. 124. & 85.) 10. Julij *Hatzfeldius* Cæsareus Dux duo *Svecorum* regimina cecìdit, atque ex ijsdém 150. captos reduxit; paulò pòst ad *Launam*

CLXVIII. trecentos *Svecorum* cepit. Iterum *Hatzfeldius* duo regimina *Svecorum* ad *Colinium* offendit, sex vexilla eripuit, reliquos dissipavit, ex quibus multi, dum fugiunt, *Ponte* fracto *in Albi* perierunt. *Gallas* cum sex millibus ad *Brundusium*, propugnaculum quoddam *Svecorum* vi occupavit. (heat. Europ: eod.) *Glacensis Præfectus* militaris ad *Reginohradecium* progressus 50. *Svecos* captivos abduxit, sed plures interfecit.

CLXIX. Mensis Augusti fine ad *Pragam* centuriæ aliquot *Cæsareorum* gravis armaturæ Equitum, & 80. *Equites Ungari* cæduntur; quam jacturam cùm post aliquot dies *Stephanus Balfi* resarcire cuperet cum 500. Ungaris, & ipse, & facilè centum *Ungari* (cum Ducis occisi corpus hostibus eripere volunt; quod etiam magnanima Gens præstitit) ciderunt. 30. Septembris, quinque *Regimina Saxonum Traudischy* ad *Rakonicium* cæsa à *Schlangio Sveco* captis quinque Equitum vexillis. 24. Octobris *Comes Hoditz* 400. *Ungaros ad Albim*, non procul *Brundusio* deprehensos cecìdit, & 50. cepit. Per id tempus *Panirius in Albo Monte* Cæsareum propugnaculum ad *Stellam* summâ vi ter aggressus, multis suorum amissis, rejectus est, tandémque quarto assultu cæsis utrinque non paucis, eo potitus. (Præl: plura.) (Theat: f. 124.)

CLXX. (Theat: Europ: P. 4. f. 379.) An: 1640. Generalis Cæsareus *Götz Colinium in Bohemia* medio Februario, vi cepit, totúmque *Svecorum* præsidium occidit. Velitationes acerrimæ fiebant, quibus *Panirio* maximum illatum est damnum. Inter alia Comitis ab *Hoditz* Regimen 10. vexillis constans propè universis Militibus occisis, deletum. Post *Reginohradecium* (20. Februarij) recuperatum, in velitaribus prælijs sex *Svecorum Regimina*, præsertim *Ebersteinense à Cæsareis* non parvam accepère in *Bohemia* cladem. In fine Februarij in Districtu *Boleslaviensi Cæsarei* mille Equites sexcentos *Svecos* malè accepère, ut vix ducenti effugerint.

CLXXI. Anno 1641. *Bohemia* vix ullo publicè sangvine immaduit, alibi terrarum pugnantibus *Svecis*, nisì quòd in Martio fugiens *Panirius* in *Bresnitz in Bohemia* penè conclusus, tamen evaserit; clades *Svecis* illata non potest inter prælia numerari, nec velitationis mensuram multùm excedit.

(Theatr: P. 4. f. 927.) Annus 1642. bellum in *Bohemia* non habuit, sed contagione, ut ità dicam *Moraviæ*, in qua *Sveci* dominabantur, misera fuit & nostra conditio, usquè *Gitzinium ab Olomucio* tributa exigentibus *Svecis*, & pagis, op-

 pidis,

Rursus nostræ & Svecicæ clades

pidis, ac Civitatibus, velut ab hoste (quoties *Svecis* luberet) incendia redimentibus pretio; sed multo illis sangvine prædatio constitit: quingenti Equites *Sveci à Rublando*, qui *Urbi Glacensi* præerat, cęsi 186. capti 120 reliqui dissipati. *Ibid:* Paulò pòst *Croatarum Ductor Rakevvicz*, *Reichvvaldium Svecorum Ducem in Bohemia* nactus, ducentos *Svecos* captivos reduxit, & tantò plures occidit. hæc in fine Julij gesta. Initio Octobris ad *Schlukenaviam Cæsarei* ductoris *Mattlohe* in silva latentis stratagemate, malè acceptus est *Svecorum Ductor Schlangius;* ex duobus Regiminibus, quæ ducebat, plurimi cæsi, 150. capti, reliqui dissipati.

CLXXII. In fine Novembris *Rokyczana Civitas*, totáque illa vicinia *Plsnam* versùs, plurimas mortes vidit, cùm ex *Madloviano Regimine*, quod turpi in prælio *Lipsensi* fugâ sacrilegium militare admiserat, Præfecti penè omnes, ex militibus verò decimusquisque carnificis manu perierunt.

Ibid: Extremo anno *Sveci*, qui in *Juniore Boleslavia* nidificare cæperant, à Comite *Ladislao de Waldstein* fugantur.

Ibid: An. 1643. *Dorstensonius* repentè raptis quibusdam copijs à *Freiburgo in Bohemiam* excurrit in Januarij fine, & *Cadanæ* 60. *Croatas* occidit, reliquos fugavit.

Novæ clades. In Majo uterque & *Cæsaris*, & *Svecorum Exercitus in Bohemia* consedit, nihil actum memorabile. *Bohemia* tum temporis, totóque illo anno *via Regia fuit*, quâ isti, & illi, quoties luberet, commearent innoxiè.

Ib: P. 5. f. 217. In Aprili à Svecis ad *Monachogrecium* ad Iseram in *Districtu Boleslaviensi Croatæ* oppressi non paucos amiserunt ex suis. 24. Maij Exercitus *Svecorum Albim* facto Ponte transivit, multis hinc inde, sed velitando *Cæsareis* militibus occisis, & ante *Pragam* totus constitit, quem tunc è mœnibus stantem spectavimus, qui mox in *Moraviam* sese convertit.

CLXXIII. Annus sequens 1644. innoxius fuit *Bohemia*, neque ullo prę-lio apud nos, & sangvine infamis; reliqua in eorum temporum Scriptoribus leguntur. Annus alter Sangvine plurimo Patriam rubefecit: ipso ejus Anni 1645. principio, Januariò, *Svecorum Exercitus Bohemiam* ingressus, necquicquam tentatâ Arce *Tetznensi*, & pluribus suorum amissis, castra ad *Zatecium*, & *Cadanam* fixit; 24. Januarij *Reichvald Svecus* in pago *Bessin Croatarum Regimen* oppressit, capto ipso *Duce Palfi* cum trecentis Equitibus; Sed quid ista ad pugnam *Jankoviensem Cæsari*, & omnibus nostris *Provincijs* infælicem? in qua, qui minimùm dixère, tria millia ab utraque parte in acie cecidisse (ut sauciorum, & captivorum numerum sileamus) qui plurimùm, sex millia posuerunt. Eam cruentam pugnam 6. Martij initam descripsêre plurimi, & tribus tabulis expressit *Merianus*; nostrum non est hæc persequi. *f. 657.* *Theat. Europ. Tomo V.*

CLXXIV. *Dorstensohnius à Brunâ* repulsus Augusto mense in *Bohemiam* rediens, *Pardubicium*, & *Reginohradecium* frustra tentavit; *Pardubicij* non paucos ex suis amisit. *fol: 923.* Anno 1646. inchoato 150. *Volones Cæsarei à Svecis ad Zatecium* cæduntur, sex & triginta, non ampliùs, effugerunt. *fol: 1016.* Reddidit hostibus vicem *Devverthius* cæsis in pluribus velitationibus aliquot centurijs *Svecorum*. *fol: 1017.* Plures ejusmodi cruentas Velitationes in *Bohemia* describit Author *Theatri Europæi*, quas, cùm nihil memorabile contineant, præterimus. *fol. 1031.*

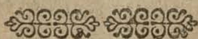
Anno 1647. insignem cladem in Februario *Cæsarei à Wittembergio* ad *Policzkam* ante *Braumoviam* accepe-runt, cæsis aliquot *Montecucolianorum* centurijs, alijs captis, alijs usquè *Reginohradecium* fugientibus & dissipatis. *fol: 1834.* Cæsi Cæsarei quidam

CLXXV. In *Julio* hujus Anni obsessa à *Svecis Egra*, postquam egregiè restitisset, & quater omni vi assilientes *Svecos* repulisset, deditione in hostium potestatem venit, stante non procul inde *Exercitu* *Theat. Europ. f. 1396. & seq.* Egrensis obsidio.

xercitu Cæsareo, atque ipso Augustissimo *Cæsare Ferdinando III.* Periêre ex obsessis toto eo tempore milites trecenti, quadraginta sex è Civibus, ex *Svecis* occisi mille quingenti. 28. Julij cruentæ Velitationes commissæ, non parvâ cæde militum, præcipuè *Svecorum*. 30. Julij *Svecorum* furiosus ductor *Helm Wrangel* castra Cæsarea, vel ipsum *Cæsaris* cubile inopinatè invasit, & *Cæsarem* in aliquod conjecit periculum, sed virtute Vigilum cum ignominia repulsus est, occisi è *Svecis* quingenti, plurimi vulnerati, ex *Cæsareis* triginta non ampliùs desiderati. Paulò pôst *Cæsarei* in conspectu *Svecorum* arcem *Tribel* assultu capiunt, & omnes præsidiarios *Svecicos* interficiunt; cùmque *Sveci* ex suis, sexdecim agmina suorum in auxilium obsessis misissent, hos *Devverdius* insidijs prælocatis exceptos, fugavit; numerati præter saucios mille quingenti *Svecorum* in campo occisi, vexilla viginti aliquot hosti erepta, & *Cæsari* in castris præsenti sunt oblata.

Annus 1648. *Bohemiæ* cruentissimum bellum, & optatissimam attulit *Pacem*; nunquam ullum *Bohemiæ* inflictum altius vulnus est hâc ætate, quàm dum *Arx Regia Pragensis*, & *Praga minor* cum tota Nobilitate, & Regni *Senatu* universo à *Königsmarkio* caperetur. Capta est vicesimâ sextâ Julij sceleratâ proditione *Franconici Equitis ab Ottovvald*, quem *Poloni*, dum apud eos militaret, *Ottovvaldsky* dixêre; (at is seipsum *Osvvaldum de Streitenberg*, ùt audio, appellabat) sed hæc omnia, id est rapinas, cædes Civium, sævitiam hostium, inurbanitatem, & inhumanitatem, ut mitissimè dicam, *Sveci Ducis* in sedem, thronum, & cubile *Cæsaris* admissam, jam ante me complures, & post ætatem meam cæteri, lætiùs, & securiùs prosequentur; mihi ad propositum meum satis est dicere: & in occupatione *Parvæ Urbis*, & deinde in acerrima Reliquarum duarum *Urbium* oppugnatione, *Pragam*, & *Pragæ* tellurem ac mœnia tam Civium suorum, quàm hostium sangvine liberaliter (quod ipsi vidimus) maduisse. Qui parcissimi in numerando sunt, quatuor hostium millia *Pragense* solum, occisos, momordisse dicunt, ut vulneratos taceamus; alij alterum tantum numerant; ex militibus, Civibus, juventute Academicâ, atque etiam Religiosis, qui stabant armati, quot ceciderint, non memini usquam me legisse; crediderim, si omnium à *Svecis* ferro tam in *Urbe minore*, quàm postea in *Majore*, & *Nova*, tormentis, & machinis, globis scloporum, & cuniculis, granatis, & saxis in altum libratis, & in caput ruentibus, hastis, & ensibus, aliisque præliorum artificijs cæsorum numerus ineatur, facilè ad *octingentos*, vel mille omnis generis homines interfectos numerari posse. *Pax optima rerum, quas homini vidisse datum est* (ùt canit Poëta) *Monasterij Westfalorum*, candore suo cruorem hunc omnem paulò pôst diluit, aut prorsus absterſit. Faxint superi, ut nunquam hic Præliorum numerus, quem ad ætatem nostram perduximus, augeatur, sed translato in Barbaros, & fidei Christianæ hostes bello, in Patria — *Lucan:*

- - *ferro, & compagibus arctis*
Claudantur Belli Portæ, Furor impius intus, — *Virgil:*
Sæva sedens super arma, & centum vinctus ahenis
Post tergum nodis, fremat horridus ore cruento!

§. X.

§. X. & Ultimus.

Caussæ Bellorum Bohemicorum præcipuæ; adjiciuntur quædam Civitates, villæ, & Pagi, qui in campis præliorum, aut per occasionem pugnæ sunt excitati.

Brachel. ad A. 1648. Gold in Libris de Boh.

IN primis agnoscendum est quoddam Patria nostrę fatum (ut quondam *de Roma* nescio quis Romanus dixit) bella cruentissima ex sese gignentis, & sæpe alijs etiam gentibus gerenda, velut per manus tradentis, ac tandem (cùm DEO *Pacem* terris dare placuerit) fæliciter finientis; revocent ad animum *Lectores*, vel hoc, in quo nunc degimus, decimum septimum sæculum, & vera, quæ dico, comperient; tractavit hoc argumentum peraccuratè *Goldastus*, & *Bohemorum* cum *Germanis* bella percensuit; at, quòd ex omnibus bellis *Rebellionem* conficere velit, non parum se præstat injurium, suóque se confodit gladio, ut luculentè alio in loco probavi. At unde ea bellorum in *Bohemia* tam fæcunda seges, & tam læta fæcunditas? an id gentis Martiale ingenium facit? ferè enim Imperia, quę armis condita sunt, armis propagantur, & servantur; constat verò *Czechum*, & *Lechum* gentis authores cæde *Romanorum* patratâ, adhuc ab ea cæde recentes, & cruentos, socios, & militares viros secum in has oras rapuisse, & duo Regna *Bohemicum*, & *Polonicum* fundâsse; *fortes* itaque *creantur fortibus*, & cùm aliæ gentes ingenium habere, & ferre in digitis dicantur, alij callidi ad mercimonia, & quæstus, alij ad nauticas artes, ut pendeant per maria, alij ad regendos imperio populos, ut de *Romanis* suis cecinit *Poëta*, alij ad peregrinandum, & patriam alibi quærendam, alij ad alia nascantur, *Bohemos Veteres*, ac magnanimas *Polonorum*, & *Slavorum* gentes, ad arma gerenda natos fuisse. An id opportunitas locorum fecit? nam, cùm *Bohemi*, natio lingvâ, & moribus à *Germanis* olim diversa in medio jaceret, cingentibus eam undique *Germaniæ* populis, fortè vel ideo opportunior injurię vicinis videbatur? an fortè ipsa inquieto ingenio caussam præbuit bellorum? an quòd *Imperio Germanico* subjici non pateretur, séque liberam in has oras venisse recordabatur, ultróque lacesseret, aut lacessita bellum defenderet? an, quòd ubertate, & fæcunditate optimis quibusq; *Germaniæ* terris certaret, plus etiam *Invidiæ* colligebat? certè Poëta ingeniosus cecinit:

Caustæ bellorum in Bohemia.

Ovid.

Fertilior seges est alieno semper in agro,
Vicinúmq; pecus grandius uber habet.

An aurum, argentum, gemmæ, aliáque vitæ humanæ bona, quibus olim ad invidiam plurimarum terrarum abundabat, aut etiamnum abundat *Bohemia*, cupiditatem habendi, & ex ea ferrum vicinorum acuebat? compertum enim est, & experimentis cognitum: terras propè omnes, quę aurum, gemmas, argentum, & rerum pretia gignant, *Bellis* maximis oppugnari, & *Magnetem* quidem *acus ferreas*, aurum verò tela *ferrea* invitare, & ad sese trahere? hinc *Carthaginensium*, & *Romanorum de aureis Hispaniæ Puteis* cruenta, internecina, & sæculis protracta certamina, solo alterutrius Urbis excidio restincta. *Quàm multi dati sunt inauri casus*, ait Salomon! quod ad aurum, & opes, quæ hominibus omnium sunt caussa malorum, sacri Interpretes retulerunt. Non postrema bellorum nostrorum caussa fuit forsitan Imperij cupiditas: nam cùm *Imperium Germanicum* electione Imperij Principum acquireretur, non sorte nascendi, cúmque *Bohemiæ Reges* potentiâ, & viribus & populo, cui-

Appian. in *thicis.* *Mariana* *Hispan.*

Omnes ... ræ, quæ ... vites me... lis, bello... tuntur.

Consilia Politica.

que

que in *Imperio Principi* aut pares, aut etiam superiores haberentur, atque ex ea caussa ad *Imperium* sæpius, multis jam inde sæculis vocarentur, nimirum operam conferebant æmuli, ut vel *Bohemiæ Regnum* penes unam *Principum familiam* non esset, aut ad alios respiceret, aut cùm id aliquando præstare non possent, ut saltem enervaretur, rueret super regnantes, & velut sceletum, ac *alienis viribus mobile lignum* suis non constaret nervis, & ad summam, seu Imperium nihil proficeret. Quæ malesana consilia mirum est, olim placuisse hominibus Patrijs, qui se omnia pro securitate regnantium velle, & nullam dimicationem recusaturos inaniter gloriabantur! atqui perforabant eam navim, in qua ipsimet navigabant. Sed ego me tantis rebus imparem sentio, ideóque alijs post me hanc disputationem integram relinquo; de *Bellis* unicum istud adjicio: non mirum cuiquam videri posse *Veterem Bohemiam à Pio II.* cæterisque Scriptoribus (ùt suo loco dicemus) bellicosam, & armorum studiosam appellatam fuisse: *Optimus miles ex confragoso venit*, verba sunt *Vegetij* de militum conscriptione, & delectu loquentis, probátque ibidem (cui *Plinius* subscribit) *fortissimos viros, & strenuissimos Milites ex Agricolis*, qui opere durati sint, existere. Utramque hanc notam *Bohemiæ* Incolas habuisse, nemo dubitare potest, nam & montosa omnis ferè *Bohemia* est, & si ullo hominum genere, tum potissimùm *Agricolis* constat.

Pertinere ad hoc *Caput* videntur ex Urbes, aut pagi, qui aut in præliorum loco conditi, aut à prælijs appellationem sunt sortiti: *Brodam*, (quam *Bohemicam* dicimus) inde dictam inter Authores convenit, quòd cùm *Wißehradenses, & Kaurzimenses* vetusti *Bohemiæ Principes*, eo in loco terminali sepe infestis armis concurrerent, fusóq; sangvine, equi pariter, & homines pedes mersarent (quod **brodici** dicimus) ab illa cruenta vadatione vicum *Brodam* vocârint; sita est inter tres alios pagos, qui intra primam fortunam (*Brodâ* in Civitatem evectâ) manserunt: primus est *Przistaupina*, quasi dicas, primus in hostem accessus, & pedatus; alter *Tuhoraza*, id est acris percussio, & conflictus; tertius *Tuclaca*, vel *Tucleca*, à genuflexione, quod victi faciunt, vitæ gratiam, projectis armis, postulantes. Ad *Przedlicen* vicum in *Austæ* vicinia acerrimè A. 1426. pugnatum est, cadentibus multis millibus *Misnicorum*, ùt habet *historia Thuringiæ* C. 162. Locus pugnæ hodiéque **na Běhánj** vocatur (*campus* vel *area procurrentium*) columnâ, gestæ rei teste, insignis. Non procul inde **Hroby** (id est *Sepulchra*) quòd cæsis in loco terra concessa sit. Post *Bilinam* item ad *Mireßovicium* *Hrobczice* pagus surrexit, quòd ibi, qui ad vicinum pagum *Zelenice* in prælio ceciderant, ad tumulos sint deportati. *Taborium* quoque Civitas à militaribus *Tabernaculis* appellata est, ùt *Lauda, & Stransky* docuerunt, quæ sententia ex *Polonica* lingva firmatur: *Tabor*, ait Piasecius Polonus Scriptor, *Nostri vocant Castellum ex curribus junctis arte militari constructum*; ad hanc formam Civitas illa *Taboriensis* exstructa fuit, ùt alio in loco narravi. *Kyge* pagus hodiéque in *Caurzimensi Districtu* notissimus, in prælij loco conditus est, illúdque ei nomen impositum, quòd octingentos fustes repererint *Bohemi*, quibus *Czechos* se è *Bohemia* expulsuros *Moravi* jactaverant, ùt est apud *Hagecium*, *Kyge* enim baculos significat. *Tuhonie* itidem pagus in area prelij stat etiamnum; eadem est origo villæ *Boganovv*, & plurium ejusdemmodi pagorum, quos omnes enumerare velle, cùm id magnopere ad *Notitiam Veteris Bohemiæ* non pertineat, hominis foret diligenter, & laboriosè otiosi.

Sed me quoque jam tot prælijs enumeratis satietas quædam, fastidium, & odium humani sangvinis effusi tenet

Fab. in Misn: in Frider: l. & lib. 7.

Piaf: in Chron. ad A. 1620.

Hag. A. 794.

Id. 863. 888.

Mm

net. *Sævit amor ferri, & scelerata insania belli*, quo vel ipsum chartæ candidum, & innocuum æquor cruentari, & eorum scelere, qui bella volunt, & provocant, conscelerari videtur; jam cũ *Goldasto* obtrectatore *Bohemiæ* mihi res erit, quem brevissimè pro tam fæcunda ejus maledicentia refellam, nè silentium ad tot maledicta *Bohemæ gentis* universæ, pro confessione ab ignaris accipi possit.

CAPUT XXII.

De malignitate Goldasti in Bohemiam, cujus errores, & mendacia quàm plurima proferuntur, & apertissimè summâ brevitate refelluntur.

Goldastus propè in omni argumento virulentus.

Plutarch. Tom. III. Moral. ex editione Syllburgij.

PLutarchus sapientissimus ætate suâ Scriptor, idémq; optimo *Imperatori Trajano* charissimus, Librum vulgavit peregregium (qui inter ejus immortalia opera hodiéque legitur) cui titulum fecit, *de Herodoti Malignitate;* hoc certè exemplo Nos quoque quicunq; in *Bohemia* nati sumus, jure meritissimo conari oporteret, ut malignitatem *Goldasti* demonstremus Orbi; tantis enim, & tam varijs maledictis *Bohemiam Goldastus* affecit, ut à *Bohemia* condita neminem extitisse putem, qui majore odio gentis nostræ occupatus scripserit, quàm obtrectator *Bohemici nominis Goldastus;* neque illud odium innatum fuisse viro, & inustum quodammodo existimo, (quamvis ejus pennam, semper maledicam, semper virulentam fuisse Clarissimi Scriptores *Gretserus*, *Theophilus Raynaudus*, aliique demonstrent, ut defensioni locus esse non possit) sed à viro dignitate, & munere magno, emtus, & ad *Bohemorum* odium, pretio inductus, (ùt perhibent) animum induxit non segniter mentiri, & gnaviter impudentiam ostendere, ut absque omni controversia mercedem promissam operi mereretur. Existimo exorituros aliquando ex *Bohemorum* albis ossibus eruditiores aliquos, & majore otio abundantes Scriptores, qui ejus fallacias, & aperta mendacia non modio, ùt *Plautus* dixit, sed ipso horreo admetiantur, ùtque Servi canibus obscœnis, & nauseabundis in cautelam, & pœnam faciunt, vomitum ipsum maledicentiæ in ós regerant, cogántque vorare. Illud generatim non modò solatij, sed etiam defensionis loco, *Bohemiæ* nostræ subservire potest apud cordatos, & rerum humanarum prudentes, quòd eum *Bohemia* habeat obtrectatorem, quem *boni mores*, quem *Ordo Societatis JESU*, quem denique *Romana Ecclesia* capitalem habuit hostem, virulentissimis ab eo voluminibus editis, & revocatis è tumulo putrescente omnium hæresiarcharum Erroribus. Scripsit Librum *de Lectione Veterum*, in quo (adversùs omnes probatos consensu nationum mores, sensúmque omnium bonorum, adversùs ipsam prudentiam, conscientiam, humanas, divinásque leges) *stultissimè*, ùt ait *Raynaudus*, contendit: *Pueris, & adolescentibus* malè prohiberi Librorum, & Poëtarum obscœnorum lectionem; immeritò arceri eos à spectaculis; legendas ab ijs esse Comœdias argumentis ipsis fœdissimas; malè libros excuti è manibus adolescentûm de amore meretricio, de furtis amorum, Elegias criminosas, satyras Petronianas, Priapeja, Epigrammata fœdissima; ac primùm credebam

Gretser. in Apologia pro Baronio. Th. Rayn. To. X. tr: de bicipiti Ecclesia. Item To. X. in Erotematicis. item To. XVI. in Heteroclit:

Goldastu[s] hæreticus & hostis [...]norum.

Tomo X tr: bicipiti Ecc[...] Punct. 9. N[...]

Magister ventutis pessimus.

Goldast. in [...] leg. ad Petro[...] Arbitrum.

bam *Goldastum* Ironem esse, ùt olim *Socratem*, qui *Iron* dictus est, & ironicè scripsisse; at ubi eam rem vero vultu, & sententiâ confirmari perspexi, stultitiam, & imprudentiam impurati hominis satìs admirari nunquam potui; sed eum egregiè in hoc argumento retudit *Theophilus Raynaudus*. Porrò *Societatem JESU* adversùs ejus calumnias defendêre permulti; *Ecclesiæ Romanæ, & Sanctæ Sedis* authoritatem, & caussam egêre, omnes, qui post *Goldastum, Controversias* religionis tractavêre Catholici Scriptores. Sed directâ fronte, & explicatâ acie *Jacobus Gretserus Soc: JESU* toto *Apologiæ Baronianæ* grandi volumine, *Goldasti Calvinistæ commenta* (ùt *Spondanus* loquitur) *refellit*, eúmque ipsis castris exuit. Mirabile in *Goldasto* odium in *Romanos Pontifices* esse oportuit, qui aliquot *Basilicis Voluminibus* (itâ enim vocat) omnia hæresiarcharum opera, quotquot ab *Ecclesiæ Catholicæ* primis ætatibus nancisci potuit, evulgavit, & Tomis aliquot divisit: *Quidam infectionem* (ait *Raynaudus*) *puritati sanæ doctrinæ moliuntur inferre, ùt Bertrami, Abelardi, Guilielmi de Sancto Amore, Wicleffi, & aliorum impiorum Scriptorum è tumulo (in quo fætebant) Editores; quod nuper indignissimè factum à Goldasto, qui & librum Occami inter Collectanea sua vulgavit.* Credibiléne est *Goldastum* omnia illa hæresiarcharum dogmata tenuisse? minimè gentium, nam sibi ipsi falsitas adversatur, sed odio *Catholicæ Religionis* præceps, & cæcus, quidquid adversùs eam doceretur, suum esse, & in suis partibus stare putavit. Hæc alijs tractanda relinquimus, nos paucula, quæ libris sex *de Regni Bohemiæ Juribus* adduxit, brevissimè persequemur; qua in re *Goldastum* sæpenumero *Goldasto* opponemus; itâ enim ipse sibi veritatis vi ictus, & victus adversatur, ut nemo magìs *Goldastum*, quàm ipse *Goldastus* oppugnârit. Simul hæc, quæ adferemus, necessariæ defensionis obtinebunt locum: jam enim audivi quosdam obtrectatores (qui nunquam inspexère *Goldastum*) reprehendere *Epitomen rerum Bohemicarum* meam, & in deterius accipere, quòd sæpius invehar in *Goldastum*. An oro tot calumnijs in *Nationem nostram* conjectis, satis erit responsi, si uno in loco, aut in margine nominetur? cum calumniatore totâ fronte pugnandum, & *Mentiris*, ut ait ille, dicendum; Terentianum est: *Si mihi pergit ea, quæ vult dicere, ea quæ non vult, audiet.*

[Margin notes: *Ra[y]: To: XI. in [E]rotem: 7.* — Hostis capi[tali]s Ecclesi[æ] Romanæ. — *Jacob Gretsc: in Apolog pro Card. Baron:* — *Spond: in Not: ad [A]n. 895. edi[t.] Francof. A. 1[6]17.* — *Gold. in Tom: Basilicis.* — *Ray. Tr. X. [...]cit. & To. XI. in Hete[r]oclitis.* — Videtur nō hæreticus, sed atheus. — *And. A. 4. Sc. 4.*]

❧(✠)❧

§. I.

Errores, & Malignitas Goldasti exemplis aliquot prolatis ostenduntur.

Libri I. Capite primo conatur ostendere *Bohemiam Germaniæ esse Provinciam*, ex eo, quòd antè *Boy Germaniæ populus in Bohemia* habitârit. An *Bohemia Germaniæ* pars sit, non disputo (nuper hoc argumentum tractavi) at antiquioribus Cultoribus, Provincias adscribere, & donare, tam ridiculum est, quàm si *Romanis* hodiernis, & *Hispanias, & Gallias, & Germaniam* usquè ad *Albim* adjudices. Sed neque ipsi *Romani* rerum *Domini*, Dominis carebunt, cùm *Italiam* ante *Romanos Græci* tenuerint, atque ipsum *Romæ* locum priùs quàm à *Romulo* condita Urbs esset, Græcos insedisse, *Dionysius Halicarnassæus historiæ* suæ principio, probabili satìs narratione confirmet. Deinde *Goldastus* ipsemet, Slavos ab *Albis fontibus* usquè ad *Mare Oceanum* primitus habitâsse narrat; cur igi-

[Margin notes: [An]tiqui ti[tuli] nihil [ef]ficiunt. — *C. huj: Lib:* — *Dion: Halicar. l. 1. anti. Rom.*]

 tur

tur *Slavis* suas regiones non restituit, cur *Germaniam Septentrionalem* Regionibus *Slavorum* non adscribit?

Error Goldasti.

C. 2. *Cosmam Pragensem Episcopum* cum *Decano Pragensi* ejusdem nominis confudit, quod per *Chronologiam*, *& rationem* subsistere non posse, alibi jam dictum est.

In Ep. hist. l. 2. C. 8: in Not.

Falsa vocis detortio.

C. 3. Injurium se genti suæ *Goldastus* præbuit, cùm quosdam Germaniæ populos à Nemen, id est rapere, & prædari, *Nemetes* appellatos putat. Grandior error sequitur: *inde*, inquit *Sarmatæ, & Scythæ Germanos Nemetzky vocant, à rapiendo, & prædando*; cùm in *Slavorum lingva* nulla omnino vox sit, quæ Němec prædonem, aut raptorem significet, unde autem vox Němec nata sit, ostendit *Hagecius*.

Hag. in Ann:

C. 6. ejusdem libri, hæc habet *Goldastus: Maroboduus desertus à suis ob sævitiam, vincitur ab Arminio Cheruscorum Principe, qui etiam ipse à suis ob Tyrannidem affectatam est occisus.* hæc certa, & proba; addit de suo *Goldastus* stultam, & ridiculam conclusionem: *hoc tempore ab Arminio sub ditionem Populi Romani, & quod sequitur, in ditionem Germanici Imperij Bohemia est redacta.* Non video, quid stultiùs possit inferri: nam etsi *Bohemiam Germaniæ Provinciam* esse dicamus, tamen id eo tempore factum ab *Arminio*, quomodo dici potest? *ô Goldaste*, nónne jam antè C. 2. *Bohemiam Germaniæ Provinciam* fuisse dixeras vel ex eo, quòd in ea *Boij Germaniæ populus* (veriùs Galliæ) habitârint? deinde, quâ authoritate *Arminius* alienum Regnum adjunxit *Romanis*? an arma *Arminij* arma erant *Romanorum*? ut quidquid *Arminius* obtineret, continuò obtinerent *Romani*? imò & *Germani?* qui post tot sæcula in Titulum *Imperij Romani* successerunt? nullus certè capitalior hostis Romanorum, quàm *Arminius* fuit, qui *Quintilium Varum* cum Legionibus delevit; videantur ejus adversùs *Romanos* consilia, & bella apud *Vellejum*, *& Tacitum*. Denique tota *Goldasti* probatio caduco innititur fundamento *Marcomannos esse Bojos*, quod omnes Scriptores negant, pernegántque. Si neges, cadet *Goldasti* assertum: *Bohemiam eo tempore Germanici Imperij Provinciam esse cœpisse.* An existimavit *Goldastus* nullum è *Bohemis* (quos alibi ab ingenio commendat) unquam futurum, qui psephismata hęc intelligat? vel ausit refellere?

Goldastus sibi ipsi cōtradicit.

In Notis ad C. 7. ait *Goldastus: Rebelles Bohemiæ Proceres, Ruperto Cæsari Regnum Bohemiæ unà cum ipso Excæsare Wenceslao obtulisse, sed Rupertum recusâsse, idque Theodoricum à Nihem socordiæ Ruperti adscribere.* Hæc *Goldasti* narratio tam incredibilis est, ut de ea, nè verbo quidem, coævi Scriptores meminerint; *Theodorus Nihem*, quod à pluribus observatum est, *Lucemburgicis Regibus* infestissimus *Scriptor*, hoc loco audiri unus non debuit; at quos mihi *Goldaste Rebelles Bohemiæ Proceres*, nisi *Catholicos* nominabis? nam hæretici, & novarum rerum cupidi (ùt ex *Ænea Silvio*, & Oratione *Wenceslai Corandæ* constat) nullum Regem unquam præ *Wenceslao* mallebant, qui saginæ suæ deditus, nullum illis negotiū facesseret, & permitteret omnia; quæ ipsa caussa fuit, cur *Sigismundi* fratris operâ semel, iterúmq; Regibus, & Principibus Imperij, ac propè universâ Europâ probante, in custodiam *Archiducibus Austriæ* sit datus; quod, si, *Goldaste* reprehendere pergis, eâdèm operâ reprehendere, & Rebellionis arguere eos omnes *Imperij Principes*, ac Ordines debebis, qui *Wenceslaum*, cui *Electo Imperatori* antè juraverant, contra datam fidem abdicârunt. At quem Imperium abdicavit, *Bohemi* non deseruère, sed ad mortem usquè manserunt in fide, nè ijs quidem exceptis, quibus alioqui fidem frangere est in proclivi.

Maledictum novum.

Spond. in A. Eccles.

Silv. in hist. Boh.

C. 8. Perstringit *Goldastus Marcomannorum* bella cum Romanis, tum addit de suo: *semper hæc Regio prætextu libertatis Populos tulit in supremam potestatem, malè morigeratos, & rebellatores.*

Adversantia sibi scribit Gold.

latores. Vide, ô *Goldaste*, quid scripseris! *Marcomannos Germaniæ* fuisse populos tute probâsti, quis igitur adversùs *Romanos* arma corripit? cur *Regioni* crimen imputas, quod *populo* imputare debuisti? tota accusatio in te, ac tuos redit, quid peccavit regio, quam nondum *Czechus* cum *Slavorum* populis intraverat? quod si regioni vitium hoc, & crimen inesse dicas, excusatiùs peccat Populus; quo nihil dici potest absurdius. Quid *Bohemis Slavicæ genti*, cum *Marcomannis Germaniæ populis* commune? sed valeat hîc, quod C. 7. paulò antè pronunciâras: *Romani, non erant legitimi Germaniæ* (dic etiam Marcomanniæ, dic Bohemiæ) *Domini, sed hostes, & usurpatores Dominium quærentes, non habentes.* Vide cæcitatem tuam, si potes, *Goldaste;* quod in alijs legitimam defensionem statuis, hoc in gente, quam calumniaris, *Rebellionis crimen* appellas.

Idem C. 8.

Error Goldasti de Diœcesi Mediolanensi, ad quam existimat pertinuisse Bohemiam

Ibidem, quàm in sacris Canonibus parum operæ posuerit, satis ostendit; nam, cùm narrâsset *Fritigilem Marcomannorum Reginam à S. Ambrosio Fidei* formulam petijsse, subjecit *Goldastus: hinc colligitur, Regna Bohemiæ, & Moraviæ ad curam Archiepiscopi Mediolanensis pertinuisse.* Dormitas, ô *Goldaste!* quid enim? an peti non possunt documenta fidei, præsertim à *gente* nondum Christianis sacris initiata, ac proinde nulli adhuc Antistiti subjecta, ab eo Episcopo, ad quem *Diœcesis* ipsa non pertineat? videlicet ob gloriam docentis? sic ad *Hieronymum*, sic ad *Augustinum* (ùt ex eorum *Epistolis* constat) ex orbe toto quæstiones dubiæ deferebantur, non continuò tamen subjectos fuisse, qui detulêre, probatur; ipsum hunc *S. Ambrosium*, ajunt *Paulinus, & Baronius*, non tantùm vicini *Italiæ Episcopi*, tanquam oraculum quoddam, & synceræ doctrinæ magistrum venerabantur cum *S. Augustino, S. Paulino, S. Basilio, S. Hieronymo*, sed etiam præter *S. Basilium*, alij Orientis Episcopi. Vide item, quæ suprà de *Marcomannis* dixi ex *Welsero*, videlicet non eos fuisse, qui *Moraviam, & Bohemiam*, sed qui *Romanam Danubij ripam* incolerent, quarum *Regina Fritigil* nominabatur.

Paulinus & Baronius in Vita S. Ambr: præfixa ejus operibus. Nicol. Lancic: to: 1. Opusc. C. 8. N: 103:

Velf. in Boicis. Adelzr: in hist. Boj. Vid. lib. 2.

C. 9. Error de sedibus Wandalorum.

Caput nonum hujus primi libri sui aliquot erroribus, velut gemmis distinxit *Goldastus: Wandali*, inquit, *fuêre Germani* (hoc probum) *& habitârunt in inferiore Saxonia, & Polonia. Ita Welserus, Cromerus, Theobaldus, Meibomius, & Sudetis.* Quidquid sit de *Wandalorum* sedibus (quod cùm de *Wandalis* egimus, examinavimus) certissimum est: *Cromerum* falsò adduci, qui nunquam in *Polonia* habitâsse *Wandalos* lib. 1. C. 5. historiæ (alijs sedibus assignatis) ostendit: cæteri, quos adducit Authores, in tertia eorum migratione, non in *Polonia*, sed à *fonte Vistulæ* (qui in *Tiessinensi Silesiæ Principatu* oritur) ad *Hermunduros*, & ultrà porrectas fuisse *Wandalorum* gentes demonstrant.

Error in tempore & persona.

Pergit *Goldastus: Hoc*, inquit, *pudibundo errore deceptus S. Wenceslaus Dux Bohemiæ ab Ottone I. Imperatore petijt corpus S. Sigismundi Burgundionum, Vandalicæ Gentis, Regis, tanquam unius ex Majoribus suis.* Quàm impudenter in *SS. Principem Wenceslaum* invehitur, quem *pudibundi erroris* conatur arguere! tuus pudibundus est error, ô *Goldaste!* non enim unquam *Sancti Sigismundi corpus* ab *Ottone I.* sed *Sancti Martyris Viti brachium* petijt *Wenceslaus*, quod cùm accepisset, fundatâ *Sancti Viti Ecclesiâ* honoravit; quatuor pòst sæculis *Carolus IV. Imperator Lucemburgicæ, Burgundiæ Regibus* cognatæ stirpis causâ, *S. Sigismundi corpus* attulit *Pragam.*

Sed *Goldasto* ignoscendum videtur, in *Divorum* actis hallucinanti, vitas enim Sanctorum hæretici legere non solent, præcipuè in *Calvini Schola* educati, cùm tamen frequentissimæ hæresiarcharum à *Goldasto* citationes (ùt *Lutheri*, quem à subtilitate ingenij mirè

Gold. var: loc: vide ejus Not: ad C. 5. lib. 1.

mirè commendat &c.) & aliorum hæreticorum ùt *Petri Martyris, Melanthonis, Brentij, &c.* cuique fidem faciant, quàm diligenter in eorum Libris sit versatus.

Bohemis falsa imponit nomina

Calumniæ, & maledicentiæ plenum est illud, quod eodem Capite scripsit: *Bohemos olim appellatos Gazaros, & Patarenos à Patara Civitate Dalmatiæ, & Bozinenses, & Bulgaros.* Cedò mihi *Goldaste*, vel unici Scriptoris authoritatem! quam si proferre non poteris, tristem illam literam *Kalumniatoris* merebere. Hæc certè postrema nomina nata sunt à Provincijs, quas *Bohemi* nunquam incoluêre. Ego verò longè potiori jure *Goldastum* fuisse *Gazarum* evincam, & telum in eum qui primus conjecit, retorquebo: *Gazari* nomen à *Leone III.* Orientis Imperatote (qui *Gazarus* appellabatur, & multorum sacrilegiorum, & pravæ doctrinæ ab Ecclesia Catholica damnatus est) ortum habet; ob eam caussam hodiéque (verba sunt Abrahami Bzovij) *omnes hæretici per Germaniam, Bohemiam, Poloniam, & Septentrionales regiones Gazari*, seu deflexâ paululum ex Græco voce (Kätzer/ Kacyři) *dicuntur.* Cùm igitur constet *Goldastum* omnes hæreticorum errores *Tomis suis Basilicis* ab inferis revocasse, ut initio hujus *Capitis* ostendi, & hæreticorum antesignanum fuisse, ac denique *Calvini calvam fidem* propugnasse, consectarium est: ut *Gazarus*, seu Kätzer/ Kacyř possit appellari. Præsertim cùm *Gazari*, seu *Leonis III.* hæreses, & adversùs *Catholicam fidem* errores, tam sollicitè, nè perirent, evulgârit. Judicet benignus *Lector*, amabò, an non in castris suis cædatur *Goldastus*? & quàm aptè *Calviniano* virulentissimo *Gazari* nomen conveniat?

Bzovius T. 20. in Ann. Eccl. n. 16.

Pergit *Goldastus*: *Judæi Bohemos Cananæos vocant, putántque à Josue ejectos in has oras venisse;* quid tibi venit in mentem *Goldaste* hæc falsa, & nunquam ab ullo *Judæorum* audita scribere? si non satis errorum vobis est, ô *Judæi*, *Goldasto Thalmud* committite, prolixè illud vobis augebit! Irridet deinde *Originem Bohemorum à Turri Babel*, quam pridem refelli, quod necesse est omnes dicere, quicunque inter primigenias lingvas generis humani (quas inter & *Slavica* ab eruditissimis hominibus computatur) aliquam referendam esse statuerint.

Bibliotheca ticana liber. manus. Theoph: Rey & alij citat in Epit.

Goldastus Provinciam integram accipit pro Urbe.

Capite decimo, graviùs etiam hallucinatur *Goldastus*, dum *Pragam Bojohemum* esse contendit, simili prorsus errore, quo quidam *Italus*, rerum nostrarum ignarus, literis, quas ex *Italia* mittebat, *Bohemiam in Praga* adscripsit; at *Goldastus* excusari non potest, tantus, ùt ipse sibi videbatur, historicus, qui ex *Tacito*, & *Ptolemæo*, & Scriptoribus omnibus discere potuit: *Bojohemum Regionem* fuisse *Veterum Bojorum*, in qua *Maroboduum Regiam* sibi ædificâsse (*Bubienum*, vel *Boviasmum*, vel *Maroboduum* dictam) pridem probavimus. Quod etiam ipsemet *Goldastus*, sui oblitus, postea docuit hujus Libri Cap. 5. cujus hæc sunt verba: *Marcomanni Bojos bello aggressi Bojohemi principia occupârunt &c.* quæso, *Goldaste*, an tu hoc loco *Bojohemi* nomine *Pragam* Urbem, an potiùs *Provinciam*, intelligis, & jubes intelligi?

l. 2. Miscell.

Futilis ratiocinatio.

Eodem Capite, cùm *Pragam in Germania* sitam esse nervis omnibus probare contendit, illum Achillem addúcit: An. 1377. *mediam partem Senatûs in Urbe Pragensi Germanicam fuisse.* Risi, cùm hæc legerem: quid enim istud ad rem facit? an si tu *Goldaste in Alsaticis Urbibus*, æquè in *Belgicis*, *Senatum Gallicè* loquentem audieris, *Galliam* ibi esse existimabis? quid an in *Polonia*, *Ungaria*, *Germanicas Urbes* esse nesciebas? quas tamen ad *Germaniam* pertinere nemo sanus unquam somniavit. Alij sunt Provinciarum limites, ac termini, alij lingvarum.

Caussæ non caussæ.

Æquè imbelle est argumentum de *Clypeo Veteris, & Novæ Civitatum Pragensium*, quem *Fridericus III.* multis ima-

Hag. in An. A: 1447.

imaginibus exornavit, ùt in *Praga* dicemus; quod si tu omnes *Hispanos*, *Gallos*, *Polonos*, *Italos*, *Imperatorum* gratiâ Nobilitatem adeptos, continuò *Germanos*, & Imperio subjici putas, onerosum profectò beneficium facis, quod emitur servitute.

Post hæc *Goldastus in Moraviam è Bohemia* transit, quam non à *Marcomannis*, sed à *Quadis* habitatam (ùt nuper *Bohemiam* fuisse *Marcomanniam*) conatur ostendere. Idem repetit Capite sequenti, tum refellit communem illam propè omnium Scriptorum sententiam: qui *Marckmänner* quasi *limitaneos homines* dictos existimârunt: *Si*, inquit, *istud admittimus, tum omnes collimitaneæ Austriorum, Styriorum, & Venedorum Marchiæ, tum Lusatia, & Misnia ab eisdem Marcomannis essent deducendæ.* Fallit hæc argumentatio *Goldaste!* non enim dicimus vocem *Marck* (quæ *limitem* significat) à *Marcomannis*, sed contrà *Marcomannos* à vocabulo *Marck* nomen accepisse; quod quia plures habuêre populi, ùt *Marchiones Lusatiæ, Austriæ, Brandeburgi &c.* eosdem limitibus defendendis aliquando præfuisse, nihil dubitamus, eorúmque regiones *Marchiæ* dicebantur.

Silesiam olim *Poloniæ* Provinciam, & *Poloniæ* nomine comprehensam pridem ostendi, at eam *Goldastus Germaniæ Provinciam* esse affirmat; nolo de re ipsa hoc loco quidquam scribere, argumenta *Goldasti* tam futilia sunt, ut nihil viderim magis: *Olim*, inquit, An. C. 15. *fuit subjecta Arminio.* Unde id oro *Goldaste*, nisi conjecturâ probabis? deinde etsi fuisset, alij sunt, alij olim fuêre *termini Regnorum; an Arminius Germaniæ Imperator?* eâdem operâ restitue *Venedis Slavorum* populis *Pomeraniam, Mechlburgum*, ac maximas à *Balthico* mari ad nos usquè regiones; restitue *Italis Orbem*, quem olim *Romani* ditione tenuerunt. At *Silesia* loquitur *Germanicè, & Borek Wratislaviam Cæsaream Urbem* vocavit, est igitur *Silesia in Imperio.* Nihil hoc loco repugno. Argumentum infringo: An igitur *Burgundia*, an *Lotharingia*, an *Provinciæ* quædam *Belgicæ*, quæ *Gallicè* loquuntur, te authore in *Regno Galliæ, & Gallia* censentur? quid *Borek Wratislaviensibus* suis adulando scripserit, nihil refert; nihil hac de re habet *Henelius*, nihil cæteri *Silesiæ Scriptores;* non magìs in *Imperio Wratislaviam*, quàm *Pragam*, aut quamcunquè *Urbem Bohemiæ, Moraviæ, Silesiæ* collocâris, quæ *Bohemiæ Regibus* immediatè subjectæ, *Imperatoris Majestatem* respiciunt, & comiter observant.

In Capite XV. hujus Libri insignis est *Goldasti* nostri hallucinatio, qui *Glacensem Comitatum*, quem *Bohemis* accenseri bene probat, ait à *Bohemis Cozlium* appellari! nunquam istud in animum induxeris *Goldaste!* Kladsko dicimus, at *Cozlium*, seu *Kozla*, arx naturâ loci munitissima, procul Glacio, in *Oppoltensi*, aut *Ratiboriensi Silesiæ Principatu* censetur. Glacium non est arx Kozlensis.

Liber secundus. Totum hujus libri principium, & *primum Caput* in maledictis adversùs universam *Slavorum* nationem consumitur: ait *Slavicam fidem* proverbio dici sublestam. Maledicta in gentem Slavicam à Goldasto. Non credo, *Goldaste*, nisi fidem authoritate alicujus boni Scriptoris feceris, quod te nunquam facturum satis scio. Quis igitur *Slavorum triginta Duces* in convivio fide datâ occidit? lege *Fabricium, Dresserum*, aliósque *Saxonicæ* historiæ Scriptores. Non te pudet ea scribere, quæ in te facillimè retorquentur? Nolo invidiosa commemorare, quæ *Cromerus in historia Polonorum* exemplis frequentibus stabilivit. *Semper fuisse Bohemos, ac Moravos ingratos Imperatoribus, quibus omnem libertatem, honorem, dignitatem, uno verbo salutem deberent.* Quam tu mihi libertatem, quam salutem narras? num amissâ libertate, à *Septentrionibus in Illyricum*, & ex eo in nostras hasce oras veniebant, ut libertate

tate donarentur? atqui nondum *Germanicum Imperium* erat constitutum; ipsa hæc profectio nihil aliud erat, nisi mera libertas, quam aliquando violari vicinorum artibus contigit, tu defensionem libertatis *rebellionem* vocâsti: Quòd majores nostri duci, & abduci nollent, quòd occidi se non paterentur, nec ferrum reciperent, qui liberi advenerant, quòd servitutem ultro imponi pronis cervicibus nollent, ijs tu *rebellionis crimen* impingis; sed maledicta ejusmodi in *Epitome histori-ca* pridem refellimus. Consule historias *Helvetiorum* tuorum, *Saxonum*, *Bavarorum*, ac cæterarum *Germanicarum gentium* cum *Francis Imperatoribus*, ipsorum denique *Francorum*, & *Italorum* cum *Germanis Imperatoribus*, bella pro libertate, pro patria, pro aris, & focis gesta, an omnia hæc *Rebelliones* vocabis? In Bohemorum bellis id facit *Goldastus*, & *Catalogum Rebellionum Bohemicarum* texit, (ità enim loquitur) quoties *Bohemi*, neque dum Christianis sacris initiati, manum capulis admoverunt, & pro libertate sua, utpote bene nati, pugnantes, *Francorum* armis opposuerunt arma. Sanè nemo tam amens reperietur, qui quoties *Hispani*, *aut Angli*, *Lusitani*, *aut Batavi Barbarorum terras* invadunt, Populos illos *rebellare* dixerit, hîc enim illud valet, *armis parari Regna*, *non legibus*. Pari exemplo *Germania*, & *Bohemia* nostra *Francis Imperatoribus* resistens, *rebellâsse* dici non potest, nisi *Imperium Germanicum* jure naturæ, aut gentium constitutum esse dicamus, quo nihil dici potest absurdius. Hâc unâ defensione, ô *Goldaste*, facilè tibi *octoginta Bohemiæ Rebelliones* delentur.

Bella inter gentes ante constitutũ Imperium gesta, non possunt Rebelliones dici.

Silv. C. hist. Boh.

§. II.

Idem Argumentum pertractatur, & natio Bohema adversùs Goldasti calumnias brevissimè defenditur, refutatis etiam nonnullis ejus erroribus.

L. 1. C. 2.

NUllum propè ex L. 1. & 2. in *Goldasto* Caput inveneris, quod reprehendi meritò non possit: alibi error, alibi calumniandi, & mentiendi libido, alibi audacia, & impudentia spectatur. In *Notis* ad Caput 2. cùm in *Poloniæ* nomen incidisset, affirmat (nullo in re tanta allato argumento) *Poloniæ Regnum ad Imperatores Germaniæ*, & Germanicum Imperium sinè dubio pertinere; nihil ego definio, sed litem totam judicandam prudentissimi Lectoris arbitrio committo.

N. 13.

Polonia utrum Imperio germanico subsit.

Hoc Capite 3. specimen edidit *Goldastus* apertissimum mali animi, malæque, & odio *Bohemorum* occupatæ mentis (quod ab eo sæpius factum videbimus postea) nam cùm laudabili diligentiâ, *Bohemorum cum Francis Cæsaribus* bella (quæ ille, ùt antè dixi, *Rebellionum* flagitiosissimo nomine indigitat) collegisset, quæ in laudem *gentis Bohemæ* cedere poterant, quæq; apud eosdem Scriptores legebat, transilijt silentio; exempli grâtiâ ad An. C. 848. ex Rudolfo Fuldensi: *Boëmannos per expeditionem compescuit Rex Ludovicus*, *Legatósque Pacis gratiâ mittere*, & *obsides dare coëgit*. At quid in Fuldensi sequitur, *Goldaste?* An. 849. *Exercitus à Ludovico Rege contra Bohemannos missus*, *cùm pactum & obsides hostium petentium pacem contemsisset*, *turpiter ab ipsis cæsus*, & *spoliatus*, *obsides dedit*, & *cum dedecore redijt*. Hęc omnia, quia laudem fortitudinis *Bohemæ* continere videbantur, velut cantherius fossam, *Goldastus* transilijt, contentus duobus verbis dicere: *adhuc bellum*: inde mox ad An. C. 852. transgressus; cùm tamen hanc *Ludovici*

Flagitiosũ in historia Goldasti silentium.

In Ann. Fulg.

vici cladem, & *Bohemorum victoriam* in alijs quoq; Scriptoribus legere potuerit, quos citat in margine, *Sigebertum, Reüsnerum, Fabricium.* O Scriptorem germani pectoris scilicet! veritatis studio, ùt jactat, scribentem! atqui inter primas historiæ leges à *Tullio* ponitur, non modò *nè quid falsi scribat, sed nè quid veri scribere non audeat.* Credebat forensis hic rabula, neminem fore, qui scripta sua, cum Scriptoribus, quos citabat, conferret.

...l. deOrat.

Eadem *Goldasti* malitia in *Narratione Belli quatuordecennalis* (quod *Otto I. Imperator* adversùs *Boleslaum* gessit) apparet: legebat *Goldastus in Witikindo*, legebat in *Vita S. Udalrici*, legebat *in Fabricio*, legebat præcipuè in *Chronico Mansfeldensi, Calvisio, Spangenbergio &c.* (quos omnes hoc loco citavit) duplicem *Ottoniani exercitûs cladem à Boleslao*, cùm in primo prælio pauci occiso *Duce Eschone*, in altero nè unus quidem evasit; hæc nimiùm gloriosa *genti Bohemæ* putavit *Goldastus*, itaque ùt vulpes retia transilijt; at ubi ad *Boleslai* deditionem ventum est, velut liberum campum nactus, omnes in eam rem, quos potuit, laudavit Authores, & cladem *Boleslai* magno ore narravit.

Silv. C. hist. Boh.

Flagitiosum rursus eodem Capite silentium *Goldasti* deprehendi potest: *Boleslaus Pius Bohemiæ Princeps Ottonianum Exercitum* pervastatâ *Bohemiæ* parte ad *Luticium, & Lunam* securè agentem, natantem, ludibundum, palantem, inobservatus oppressit, & compulit in castra, ùt Germani Authores *Fabricius*, aliique fatentur; vastationem, & incendium *Bohemiæ ex Fabricio*, quem citat, narravit *Goldastus*; victoriam *Boleslai* ex eodem *Fabricio*, velut angvem calcâsset, præterijt. *Hoccine est officium viri*, ut Terentianè dicam? *heu pietas, heu prisca fides!* qualem ubique de se jactitavit *Goldastus*.

...ura ejusmodi infidelitatis in historia à Goldasto amissa Exempla.

...br. l. 2. Ori: ...x. Calvis. ...ud Vohburg. ...vent. l. 5. ...de Ep: nost: ...IV.

Eodem genio (Capite sequenti) *Goldastus* clarissimam *Udalrici Bohemiæ Ducis* An. 1015. victoriam prætermisit, neque id tantùm, sed prorsus contrarium sensum ex eodem authore *Fabricio* malignâ mente elicuit; ut id Lectores clarè intelligant, verba primùm *Fabricij*, deinde *Goldasti* recitabo. Fabricius: An. C. 1015. *primo prælio* (Udalrici Bohemiæ Ducis cum Henrico) *800. è Bohemis desiderati sunt, sed brevi reportata est de Saxonibus ingens victoria, Udalrico Duce Bohemorum primo aciem ducente, ceciderunt è Saxonibus clarissimi quinque Viri.* Hæc Fabricius. Quid *Goldastus? A. 1015. Ulricus Dux Bohemiæ Pacem ab Imperatore, & gratiam impetrat. Ità Fabricius.* Ubi istud dixit Fabricius, *Goldaste?* aut si dixit, cur *Victoriam* omittis, quam nunquam omitteres profectò, si de *Bohemis* parta fuisset?

Fab l. 1. Ann: Urbis Misnæ & l. 2. Or: Sa:

Gold. l. 2. C. 4.

Neque tantùm *Goldastus* flagitioso silentio, sed etiam narrationibus ipsis impossibilibus (ùt in loco monebimus) peccat: nam eodem Capite 4. Libri 2. numero 5. docuit: *Jaromirum à fratre suo Boleslao immani crudelitate excæcatum*, cùm tamen postea N. 13. sui immemor eundem *Jaromirum ab Udalrico Bohemiæ Duce asserat, Ducatu pariter, & oculis esse privatum.* Fortè *Boleslaus* unum tantùm *Jaromiro* oculum, & *Udalricus* eruit alterum: certè enim bis excœcari non potuit.

falsæ & sibi adversantes narrationes

Paulò antè superiori Capite grave est *Goldasti in Chronologiam* peccatum, qui *Juditham*, quæ in *Cœnobio Ratisbonensi* educabatur, Regiam Virginem ab *Udalrico Bohemiæ Duce* raptam scripsit, cùm id non sub *Ottonibus*, sed sub *Conrado II.* factum facilè tricenis annis seriùs, quàm ponat *Goldastus*, coævi, aut vicini eorum temporum Scriptores affirment, neque ab *Udalrico*, sed à filio *Brzetislao* Virginem raptam in *Epitome historica* probamus. Addidit *Goldastus* epiphonema stultissimum: *Hæc*, inquit, *Cæsaris nostri Jurisdictionem in Regem Bohemiæ fundant!* nihil vidi magìs! quid si *Juditha*, ùt probabile est, non *Imperatoris*,

In Chronologiam peccatum Goldasti.

Ex bello illato nulla probatur Juriſdictio.

ſed *Comitis Filia* fuit? quæ inde *Juriſdictio* inferetur? at bello Imperator *Bohemiam* petijt. Quid poſtea? an hac una de cauſſa? deinde, an ex bello ſuſcepto *Jurisdictio* poteſt probari? certè bellum inferri potuiſſet à quocunque vicino Principe, cujus filia rapta fuiſſet, neque tamen ullâ ratione conficere poſſemus, bello petitam Regionem continuò eſſe *Jure ſubjectam*.

Gold. l. 2. C. 5.

Rurſus mala mens Goldaſti proditur.

Libro eodem alia ſeſe prodit *Goldaſti* malignitas: nam non contentus, ut haberet auctiorem Catalogum rebellionum (quas immeritò ſic appellat) ex *uno bello plurima* feciſſe (quod ei perpetuum, & ſolenne fuit) ab *Henrico III. Imperatore Brzetislaum* bello petitum referens, atque in eam rem plurimos authores citans, *cladem Henrici*, & quidquid erat *genti Bohemicæ* honorificum, additâ voce: & *cætera*, tranſilit; alibi initium, aliàs media, aliàs finem, omiſit, nè quid, quod nollet referre, cogeretur; tanto videlicet odio in *Bohemiam* flagravit, ut mallet verum omittere, & imperfectam hiſtoriam tradere Lectori, quàm abſolutam, & perfectam hiſtoriam cum laude eorum, quos oderat, recitare.

Vide Epi: hiſt. Boh. l. 3. C. 5.

Gretſerus noſter adverſarius Goldaſti.

Quam rurſus malignitatem admiſerit in *Gregorium VII.* Sanctiſſimum Pontificem *Goldaſtus* ad A. 1076. *Gretſerus in Apologia pro Baronio* demonſtrat, qui eum toto illo opere, atque etiam poſtea, alio contra ejusdem *Goldaſti Replicationes libro*, prout merebatur, accepit.

Caput 6. ejusdem libri ſecundi *Goldaſtus* totum ejuſmodi doloſis, & fallacibus narratiunculis, velut centonem conſarcinavit, & conferſit: nam

Duo Imperatores in Germania.

cùm duo Imperatores *Philippus Svevus*, *& Otto Saxo* in Germania circa An. C. 1200. regnarent, & modò hunc, modò illum vincere, aut vinci contingeret, multæ tranſitiones *Principum* neceſſariò fiebant, cùmque ad extremum *Innocentius III. Romanus Pontifex* neutri titulum *Imperatoris* concedere vellet, *& Cenſuris ad officium revocarentur*, ùt ait *Spondanus*; *Przemyslaus Rex Bohemiæ* exemplo omnium tum viventium *Germaniæ Principum*, jam *Philippo* jam *Ottoni* adhærebat, ut quæque pars melior, & fortior videbatur; poſtea cogente Pontifice deſeruit, utrumque; igitur *Goldaſtus* ſvavis homo, ut *Bohemorum* gentem odioſam legentibus redderet, quando *Przemyslaus Rex Philippo* adhæſiſſe narratur, ait eum *rebellâſſe Ottoni Imperatori*; quando rurſus *Ottoni Rex* adhæſit (unde *Ottogar* eſt appellatus) ait *Bohemiæ Regem Philippo Imperatori Rebellâſſe*; quando verò cum ſaniori Germaniæ Principum numero, *neutrum pro Imperatore* agnovit, ait *Bohemiæ Regem Imperio rebellâſſe*, ut *Goldaſto* Judice æquiſſimo, quidquid *Przemyslus Bohemiæ Rex* egiſſet, neceſſariò in *Rebellionis* crimen incurreret.

Spond. in Ann. Eccl. ad Anni 1200. & ſeq.

Quàm iniquus in Reges Bohemiæ Goldaſtus.

Quid igitur *Goldaſte* reſpondebis? aut tu *Philippum Imperatorem* verum, & legitimum agnoſcis; ergo delendi tibi ſunt omnes *Przemysli* conatus (quos tu invidioſè, & falsè *Rebelliones* vocas) adversùs *Ottonem*; aut *Ottonem Imperatorem* agnoſcis, delenda tibi ſunt *Przemysli* prelia, & conatus adversùs *Philippum*, aut ſi deniq; *utrumque Imperatorem* agnoſcere recuſas, eâdem operâ *Przemyslum Regem* ab omni *Rebellionis crimine* cogêris abſolvere. Itaque ridiculè ex hoc capite *Goldaſtus* ab his Imperatoribus ab univerſa propè *Europa* deſertis, & *Imperio* dejectis, minas, proſcriptiones, & adversùs *Przemyſlum Ottogarum Bohemiæ Regem* decreta exaggerat, cùm conſtet omnibus, nihil illos ampliùs in *Bohemiam*, multo etiam minùs, quàm in *Imperium Juris* habuiſſe.

Plura ejus malignitatis Exemp in Goldaſ

Eodem Capite unius Scriptoris mendaciſſimi, quem *Fabullum, & Fabellinum* appellat *Raynaudus* (*Aventinum* intelligo) authoritate nixus ſcribit: *Wenceslaum Regem adversùs Fridericum II. Imperatorem Budvicij in Bohemia An. 1216. cum cæteris Imperij Principibus Comitia celebraſſe*; Anno verò 1217. *reconciliatum Friderico*; at rur-

rursus agente *Gregorio IX. Pontifice* adversùs *Imperatorem* consurrexisse cum alijs Principibus, iterúmque An. 1233. *Friderico Imperatori* fuisse conciliatum. Quæ omnia suspecta esse possunt eorum temporum historiam legenti: nam ut taceam Comitia illa *Imperij Budvicensia* novo exemplo, & in Veterum Scriptorum silentio, extra Imperium celebrata, tot mutuæ amicitiæ exempla, tot favores, & honores in *Wenceslaum* congestos à *Friderico* ijs temporibus, quibus bellum inter eos fuisse scribit *Goldastus*, habemus, (quos postea in *Indiculis Chronologicis* adferam) ut nullâ ratione bellum inter eos admitti possit: adde quòd An. 1216. *Wenceslaus* nondum *Bohemiæ Rex* fuerit, post Annos duodecim primùm creatus, & ab ipso *Friderico Imperatore* confirmatus, ùt in *Bulla aurea* (quam in Epitome recitavi) *Carolus IV. Imperator* testatur; cadit pariter reconciliatio Anno 1227. quibus Annis adhuc *Wenceslaus* sui juris non erat; Anno 1227. *Gregorius IX. Pontificatum* auspicatur (ùt habet *Spondanus*) *Fridericus II.* Anno sequenti 1228. confirmat *Coronationem Wenceslai*, ùt ex actis publicis constat, cúmque Anno 1230. Pater *Wenceslai Przemyslaus* obijsset, iterum *Fridericus II. Wenceslai* coronationem approbat An. 1231. quas literas *Friderici* per longum refert *Pulkavva*, quo ipso anno, & sequentibus usquè ad Annum 1235. (quo facta Pax est) bellum pro *Friderico Cæsare Wenceslaus* gerit in *Austria*, ùt habet idem vetus *Scriptor Pulkavva*; quomodo igitur adversùs *Imperatorem* arma gerit? quomodo An. 1233. ei conciliatur? Porrò An. 1234. *Wenceslaum Regem* fuisse, & apud *Fridericum in Comitijs Wormatiensibus*, & An. 1235. in *Comitijs Augustanis*, & decem millia marcarum argenti pro conjugis suæ dote accepisse, & summâ gratulatione, imò etiam veneratione *Cæsaris* exceptum esse, *Trithemius*, *Crantzius*, *Lupacius*, ac *Weleslavinus* commemorant; ubi igitur eorum temporum iræ, ubi arma adversùs *Cæsarem Fridericum*? nimirum non modò, qui amant, sed etiam, qui oderunt, ipsi sibi somnia fingunt, ùt hîc fecit *Goldastus*.

Eodem Capite aliud est in *Chronologiam* peccatum; affirmat enim *Goldastus*: *Ottogarum I. Regem Bohemiæ* An. 1147. à *Friderico II. Imperatore*, quòd excommunicatus esset, defecisse, citátque *Trithemium*, *& Bzovium*; at isti de *Wenceslao* intelligendi sunt: nam *Ottokarus I.* An. 1130. decessit, *Wenceslao* (quem nonnulli Germani Scriptores æquè *Ottogarum* appellant) filio succedente, eòque Anno 1253. mortuo, *Ottogarus II.* vel juxta quosdam tertius, auspicatus est Regnum, ùt omnium Scriptorum veterum, ac novorum testimonijs constat, igitur *Ottogarus I.* à *Friderico II.* deficere non potuit.

Lupac. in Calen: hist. Hag. 1234.

Exemplum Anhistoriæ novum.

Trith. in Chr: Hirsaug: Bzov. in Ann. Eccl.

Caput VII. non errorem (qui etiam viris bonis obrepit aliquando) sed *mendacium* (quod in virum bonum, & historicum non cadit) continet: cùm nullâ cujuspiam Scriptoris authoritate, nullo testimonio literarum, nullâ causâ, solùm ut haberet, quod *Bohemis* objiceret, & quo fallerentur Lectores, *Goldastus Bohemos* contra *Cæsarem Adolphum* conspirâsse mentitur; atqui, ô *Goldaste*, si veteres Scriptores consulas, neque ullus Principum eâ ętate *Adolpho Bohemis* amicior, & neque præ *Bohemis*, eorumq; Rege obsequentior populus *Adolpho Romanorum Regi* fuit; legenda sunt, quæ in *Epitome historica* attulimus L. 3. C. 16. ex ejus ævi Scriptoribus: *Adolphum Wenceslaus Rex* Anno 1292. potissimùm ad *Imperatoris* dignitatem evexit, & prærogativam hujus sortis *Electores* cæteri sunt secuti; *Adolphi filio Ruperto* idem *Rex filiolam* suam penè infantem, infanti desponsavit, & quamquam postea ablatum ab *Electoribus Adolpho* sit Imperium, tamen *Wenceslaus Rex* non nisi auditâ *Adolfi*

Gold. l. 2. C. 7.

Iterum aliud de Adolfo Cæsare.

Chron: Aulæ Regiæ C. 47.

 cæde

Gold. l. 2. C. 7.

cæde adduci potuit, ut *Alberto* ad imperium ſuffragaretur. Atque, ut magìs palpari poſſet mendacium, paulò pòſt ſibi contrarius invenitur *Goldaſtus*, qui ad An. C. 1297. poſuit: *Wenceslaum Regem Bohemiæ adversùs Albertum Cæſarem cum tribus Electoribus Eccleſiaſticis conſpirâſſe;* vivebat tum adhuc *Adolfus* (nam primùm A. 1298. occiſum, optimi Scriptores, & coævi tradiderunt) doce, quæſo, *Goldaſte!* quâ ratione eodem anno, & tempore *Alberto* adverſari potuerit *Wenceslaus* contra *Adolfum*, & *Adolfo contra Albertum?* aut fatêre, te à ſacra Veritatis linea ſtudioſo mendacio diſceſſiſſe.

Specul. honor. Auſtr: de Birg:

Silentium malignum Goldaſti.

Eodem Capite, cùm ad A. C. 1304. bellum *Alberti I. in Bohemia* geſtum commemorat, flagitioſo ſilentio prę̨terit, quidquid in *Wenceslai Regis* gloriam dici potuiſſet, contentus ſcribere: *Albertus cum Exercitu Bohemiam invadit.* Quis igitur belli finis *Goldaſte?* quis vicit? quis repulſus eſt? taces. Atqui tacere non ſoles, cùm votis tuis exitus reſpondet! tum Authorum nomina accumulas, tum ſententias excerpis, tùm argutaris, tum ampullas projicis, ut in tam optato argumento diſertus videâre.

Jam & illud odium *Goldaſti* in gentem noſtram ſatìs indicat, quòd, nullo Authore, imò adverſùs omnium Scriptorum ſententiam *Conradum de Badenſtein*, quem omnes *Thuringum*, ille natione *Bohemum* eſſe affirmat, qui ſcilicet *Olomucy Wenceslaum Regem*, ultimum *Przemyslææ ſtirpis* occiderit. De hac malignitate *Goldaſti* jam pridem egi in *Epitome.*

Ep. l. 3. C. 16.

Novum & ſtudioſum Goldaſti mendaciū.

Alia mendax calumnia in *Goldaſto* ſequitur: *Henricus VII. Cæſar rebelles Bohemos domuit, ut filium ſuum Joannem Regem conſtitueret.* Non facilè pingvius, ut ſic dicam, mendacium legi: conſtat inter omnes Legatione ab omnibus *Bohemiæ Ordinibus* miſsâ, petitum ab *Henrico VII.* filium ejus *Joannem*, & ægre impetratum; vide, quæ omnes Scriptores, & Nos diximus in *Epitome;* quomodo igitur *Bohemos* domuit *Henricus?* & quâ ratione *Rebelles?* cùm neque *Henricus*, neque Filius *Joannes*, eo tempore ullum in *Bohemia* paſſum, neque ullum *Jus* haberent? ſi mentiri placuit, delicatè mentiendum fuit, non adversùs omnes hiſtoricos tendendum, & authores ſaltèm aliqui in ſpeciem citandi, nè primus mendacij author videreris; at *Goldaſtus* ſeſe pro hiſtorico *Poëtam*, & *fabellæ patrem, & Æſopum* quendam conſtituit; atque ut magìs ſtudioſum *Goldaſti mendacium* Lector intelligat, ipſe adeò *Goldaſtus* alio in loco recitavit literas, quæ *Pragenſibus* datæ ſunt ab *Henrico VII.* An. 1310. 29. Julij, quibus eis facultas *eligendi & procurandi Regis* conceditur.

Ep. l. 3. C. 1; Dubr: Hag. ... vius, Cuſpin. ... Roo. Spec. hon. ... à Bircken ...

Philoſtr. Sen. in Imagin: ... Fabulæ.

Gold. in Beyl... gis N. 22.

Calumnia falſa.

Capite VII. ejuſdem Libri II. non tam *mendacium*, quàm *calumniam* evomit, cùm ſuſpicatur *Maximiliano II.* venenum à *Bohemis* propinatum, ideóque ante tempus, videlicet ætatis 49. eſſe defunctum. Tam atrox facinus non ſuſpicione, ſed argumento invicto, *Goldaſtus* probare debuerat; refûtavi hanc calumniam in *Epitome;* certè non invenies, neque ante id tempus, neq; diu pòſt ex *Auſtriaca* ſtirpe *Regem*, quem *Bohemi* magìs, quàm *Maximilianum II.* amârint; tantis eum laudibus etiam hæretici Scriptores noſtri efferunt, ut dici ſatìs non poſſit, conſtátque neminem unum è *Scriptoribus* dicere, eum *Cæſarem veneno eſſe ſublatum*, ſed maximis, & diuturnis morbis, quibus conflictari ſolebat, demum *Francofurti* ſuccubuiſſe. Quæ in *Goldaſto* ſequuntur de *Rudolfi, Mathiæ, & Ferdinandi II. Imperatorum* temporibus, turbísq; in eorum Regno exortis, hæc omnia in *Goldaſti* recidunt *caput*, ab hęreticis nimirum orta, à nullo Procerū Catholicorum; defendat igitur hęreticos ſuos, ùt aliàs tot libris editis fecit *Goldaſtus*, & ſi poteſt diluat, quod magni Authores Exemplis pridem docuerunt: *hæreſin ſemper infidam Regibus* ſuis fuiſſe.

Florim: Re... dus in lib: ... Orig: hære...

§. III.

§. III.

Hallucinationes aliæ Goldasti in rebus Moravicis, & Silesiticis, & quantùm, & quàm sæpe sibi ipse adverſetur, & ſecum pugnet.

CApite 8. & 9. recenſet *Rebelliones*, ùt vocat, *Moravicas Goldaſtus* magno numero, quas jam ab ingreſſu eorum in *Moraviam* coacervat, ut ſcilicet neque *Bohemi*, neque *Moravi* commovere ſe unquam potuerint, neque ullum bellum gerere, quin illud à *Goldaſto Rebellio* appellaretur: hoc unicum ſupereſt, ut quæ in *Turcam* Majores noſtri bella geſſerunt, ea *Rebelliones* nuncupentur. Videat infælix *Goldaſtus*, quis cauſſam nuperis bellis dederit, quis exteras, & barbaras gentes in *Imperium*, in *Bohemiam* advocârit, quis ſigna adversùs *Cæſarem* extulerit, & poſthac non miretur, *Slavos* veteres, advenam, & liberum ad eam diem populum, regiones deſertas occupantem, neque dum *Imperio Romanogermanico* conſtituto, moribus, & lingvâ differentem, pro libertate pugnâſſe, cùm ij, ex quibus orti ſunt *Cæſares*, cognati, & ejuſdem lingvæ, & Jurium communione ſocij, *Cæſares* legitimos abs ſe, & ex ſe creatos oppugnârint.

Eodem Capite 9. cùm narrâſſet, ob nimiam potentiam *Regum Moravicorum*, *Arnulphum Cæſarem* An. 892. ad eorum vires refringendas, *Ungros*, ſeu *Hunnos*, ſeu *Avares* Ethnicos evocâſſe, qui mediam propè *Regni Moravici* partem, ſcilicet utramque *Daciam*, aliáſque Regiones occupârint, ſibique uſurpârint, vehementer *Arnulphi* conſilium aſtutum probat *Goldaſtus*, ſed quàm Chriſtianè, examinent Chriſtiani, & boni Politici. Nam ut alia taceam, certiſſimum eſt per eam evocationem in ſummum diſcrimen adductam eſſe *Europam* univerſam, *Hunnorum* barbarie extremâ, & armis, *Boicam*, *Germaniam*, *Italiam*, *Galliam*, ſangvine inundantibus. Simile, & noxium conſilium fuit *Imperatorum* *Conſtantinopolitanorum*, *Saracenos*, & *Turcas* in auxilium vocantium, & olim *Gallorum in Ungaria*, *Turcarum* arma, aut ementium, aut excitantium, ut habet Gallus Scriptor *Spondanus*. *Spon. in ſuppl. ad Baron.*

N. X. Caput X. *Goldaſti* riſum mihi clarum excuſſit, ſimúlque illud ex ſacris literis venit in mentem: *Mentita eſt iniquitas ſibi.* Eâdem enim periodo duo prorſus adverſantia, & repugnantia junxit *Goldaſtus*, & ſeipſum mentientem mendacio refutavit; de *Sileſia* igitur hæc ſcribit Cap. 10. *De Sigiſmundo, Alberto II. & Ferdinando I.* (imò & II.) *Imperatoribus, Sileſiam ſibi reluctantem perdomantibus, in promtu ſunt varia variorum Scriptorum monimenta; quæ nihil attinet hoc loco refricare, nè videar velle Sileſiis Germanico Imperio, & Romanis Cæſaribus ſemper fidis, & conjunctiſſimis invidiam conflare.* Quid ais, *Goldaſte! ſi reluctantes, ſi perdomari* debuerunt, quomodo *ſemper fidi?* ſi conjunctiſſimi, quo jure armis petiti? an *Sigiſmundus*, *Albertus*, & *Ferdinandi*, *Cæſares* non erant? ſi *Goldaſtus* aliâ paginâ *fidos* dixiſſet, aut voce *ſemper* abſtinere voluiſſet, aliâ paginâ *reluctantes*, & *ad obſequium armis adductos* ſcripſiſſet, ferendum eſſet; nunc pauculis lineis, eodem ore mendaci & calidum & frigidum *Goldaſtus* exſpirat, ut nullus *Goldaſto* magis, quàm *Goldaſtus* ipſe contrarius fuiſſe videatur. Atqui *mendacem* (ùt proverbio dicimus) *memorem eſſe oportebat!* nimirum exercitati, & aſſveti mendacijs, etiam cùm verum dicere volunt, mentiuntur, & cujuſdam elegantiæ loco, velut tropum, aut figuram, narrationes mendacijs aſpergunt. Cuperem ex *Goldaſto* ſcire, quid illa verba C. 12. ſignificent: *An. 874. Sileſij rebellantes à Ludovico II. Caroli Magni nepote compreſſi. Stra-*

De Sileſia in eadem periodo ſibi adverſatur Goldaſt.

Maledictū grave Goldaſti jactū in Imperij Principes.

Strabus, *& Adam Bremenſis.* Locus hic admonet me alterius Sententiæ in *Goldaſto*, quam maledicendi ſtudio, in ſumma Imperij capita vibravit: en verba ipſa annumero octavi capitis fine: *Eſt hoc proprium quodam modo, ac perpetuum Germanorum Principibus, ut ſuis Rebellionibus, diſcordijs Civilibus, & bellis inteſtinis occaſionem præbeant Exteris ad Imperium eorum invadendum, dilacerandum, & diſtrahendum.* O *Goldaſte*, quid acerbius, & injurioſius in *Principes*, & præcipua *S. R. Imperij membra* ſcribere potuiſti? ſi nec parcis tuis, quomodo parces alienis, quos proſcindendos, & lacerandos omnibus convitijs ſuſcepiſti?

Nota.

Iterum ſibi adverſantia

Cùm tot inter ſe adverſantia *Goldaſtus* aggeſſerit (ùt modò vidimus) minùs jam mirum eſt, *Titulos capitum* rebus tractatis aliquando non congruere, v. g. Capitis XII. titulus: *Moravia, & Sileſia Bohemo conceſſa reſervato Tributo Imperatoribus præſtando.* Atqui aliud tute in contextu, & ſerie Capitis probas, & ſuperioris Capitis XI. fine ſcribebas: *Philippus Imperator A: 1200. Tributum omne Bohemis remiſit, quam Patrui ſui ordinationem confirmavit Fridericus II. Imperator A. 1212. Baſileæ; diploma illud producunt Scriptores.* Quâ ratione igitur nunc *tributum* exigis, quod *remiſſum* eſſe dixiſti?

Joan. Bapt. ab Eiſen deduct. Boh. parte 1. Beatus in hiſt. Boh. Hag. in Ann: Boh. ad 1212.

Diviſio Imperij in duas Francias prorſus nõ ſubſiſtit.

Illud magnam continet difficultatem, quod Capite XIII. conatur oſtendere, ſed aſſerendo, non probando: *Bohemiam, Moraviam, Sileſiam, Luſatiam in partitione Imperij Franciæ Orientali aſſignari.* Cujus authoritate, rogo, hæc partitio primùm facta, & quo tempore inchoata fuit? an eam *Romani rerum Domini*, an poſtea *Carolus M.* nondum *Imperio Germanico* conſtituto, an *Ottones*, an *Henrici*, an *Friderici Cæſares* ſtatuerunt? ubi illa *Sanctio* legitur? an voluntate tantùm, an etiam ſcripto comprehenſam tradiderunt? ut cùm nos in *Francia Orientali* cenſeamur, ſocios ſaltèm, qui in *Francia Occidentali* cenſentur, ſcire poſſimus?

An Regnũ Boh: extra ordinem ad bellũ gerendũ ab Imperio cogi poſſit.

Quod ſequitur Capite XIV. non minùs controverſum eſt; quod ego quidem in dubium non revoco, ſed alijs Juris noſtri peritis ad expendendum relinquo: *Bohemiam, Moraviam, Sileſiam, Luſatiam* ad expeditionem hoſtilem ab *Imperio* indictam teneri, imò & extra ordinem evocari poſſe non obſtante *Bohemorum, & Sileſiorum Privilegio*, quo aſſerunt, ſe extra Regnum, & Ducatum militare non teneri. Vide, quæ *Ferdinandus I.* An. 1548. in *Comitijs Auguſtanis* publicè prolocutus eſt, quæ alio in loco retuli; tum etiam *Archivum Carlſteinenſe in Privilegijs*, quibus *Goldaſti* opiniones jugulantur. Probat autem *Theſin* ſuam *Goldaſtus* generali principio, *quòd Vaſallus, & ſubditus teneatur Dominum ſuum ſequi, licet procul à Patria ſit belligerandum.* Non excutio hunc *Vaſallatum*, *Davus ſum non OEdipus*, hiſtoricus, non Juriſconſultus. Sed, ô *Goldaſte!* quid ſi *Vaſallatus* ille ſit *Privilegiatus?* quid ſi *Exemtus?* ad extremum ajo: ſi omnes *Imperij Principes*, atque etiam *Reges* (quos tu in *Imperio* collocas) ſequantur Imperatorem, fortaſſe *Bohemiæ Reges* non erunt poſtremi.

Vide C. 1. huius Lib:

De Poloniæ & Ungariæ Regnis.

Cap. VI.

Probat poſtea Capite ſequenti *Hungariam* ſub *natione Germanica* comprehendi, multò etiam id eſſe certius *de Polonia;* nihil definio, judicent prudentes. Illud argumentum *de Corona Regno Poloniæ* ab *Ottone II.* data pridem decuſſi: non enim ex honore collato infertur ſubjectio, ut, ſi quem ex *Nobilitate Polona, aut Hiſpana &c. Imperij Principem* creet *Imperator*, non continuò *Vaſallus* ejus eſſe cogatur. Adde quòd *Ottonem II. Imperatorem* honores *Regios Polonis* non contuliſſe, ſed *Sedem Apoſtolicam* clariſſimis documentis oſtenderit *Cæſar Baronius*, quod idem de *Ungaris*, idque certiùs, conſtat.

Baron. in An Eccl.

Poſtquam *Goldaſtus* toto Libro I. &

II.

Cõtradictiones Goldasti de gẽte nostra.

II. Capitibus omnibus, maledicta in gentem nostram unde unde corrasa, incerta, dubia, falsa congessisset, tandem ultimo Capite magnam se gratiam initurum speravit, si hæc omnia quodammodo retractaret! (at, ô *Goldaste*, faciliùs est morbum facere, quàm curare! Itaque Caput 18. & ultimum, hunc *Titulum* præfert: *De fide, & observantia Regum, atque Ordinum Bohemiæ erga Imperatorem, & Sacrum Imperium, ob quam non immeritò suas laudes, & præconia digna merentur.* Coacervat deinde ex *Diplomatis Imperatorum* prorsus admirandas gentis *Bohemæ* laudes, quæ tantæ sunt, & à tantis *Imperatoribus* scriptæ, ut non modò omnia, quæ *Goldastus* malè dixit, deleant, sed ipsum *Goldastum* obruant, & calumniatorem, & obtrectatorem mendacissimum ostendant.

Hoc unicum nunc premo: quid *Goldasto* inciderit, hæc adjicere, quibus prorsus ipse jugularetur? ut, quod Rhetorum pueri discunt ex *Tullio*, id ei aptissimè possint occinere: *qua in re ridiculè mihi es visus esse inconstans* (Goldaste) *qui eundem* (nationem Bohemam) *& læderes, & laudares: & virum optimum, & hominem improbissimum* (nationem *fidam*, *& Imperij observantissimam, & infidam, & semper rebellem &c.*) *esse diceres, eundem* (eandem) *tu & honoris caussâ appellabas, & virum primarium esse dicebas* (gentem laudibus & præconijs dignam) *& socium* (Imperium) *fraudâsse arguebas.* Magna scilicet *Veritatis* vis est, ut etiam ex ore eorum, qui sibi mentiendi, & maledicendi audaciam sumsêre, excidat vel invitis; itaque etsi *Goldastus* titulis omnibus *semper* (notam vocem) *Rebelles Bohemos* præscripserit, tamen veritate victus scripsit, quod nolebat, & quod titulo planè non congrueret: *Henricus IV.* inquit *Capite V.* (cujus titulus: *Bohemi semper rebelles*) *fidos semper, morigerósque habuit Bohemos, Ducisque Wratislai operâ in summis, gravissimísque Imperij negotijs utebatur.* Et C. 6. *Fridericus I. Imperator & Henricus VI.* ejus filius *Bohemos semper habuit obsequentes.* Quomodo hæc componi possunt, ô *Goldaste*, *semper obsequentes, semper rebelles?* adferamus Imperatoris alicujus testimonium: *In Privilegio Circuli gestandi*, quod *Fridericus Imperator* contulit An. 1159. 15. Cal. Febr. *Wladislao Illustrissimo, & strenuissimo Duci Bohemiæ* (hic eum mirificè laudat) *ob insignia servitij, & devotionis tam ejus, quàm omnium Bohemorum merita &c. Attendentes* (ait Fridericus II. Imperator) *præclara devotionis obsequia, quæ Bohemorum universa gens ab antiquo tempore Romano exhibuit Imperio, tam fideliter, quàm devotè &c.* subscripti plurimi Episcopi, & Imperij Proceres. *Basileæ* An. C. 1212. cui quæso credendum est magis, *Goldasto*, an *Imperatori?*

Tull. orat. pro Roscio Amer:

Bohemi apud Goldastum semper obsequentes, & semper rebelles.

Notabile.

Libro 3. C. 1. *Goldastus Barones Bohemos* oriundos à *Germanis* affirmat; sed istud pridem in *Epitome* tractatum, non vacat hoc loco refellere; vide, quæ in hoc ipso *Miscellaneorum* opere aliquando adferemus, cùm de *Nobilitate Bohema* disserendi locus erit.

Ep. rer. Boh. l. 3. C. 5. in Not.

Etsi verò *Goldastus* in præsenti opere (ut *Ferdinando II. Imperatori* Catholicæ Religionis studiosissimo placeret) summâ arte *hæresin* suam obtegeret, efficere tamen non potuit ullâ simulatione, quin aliquando ulcus odore proderet, quod latebat in pectore; ut passim animadversiones hasce meas legentes intelligent. Hoc capite gravissimè *Sigismundum Cæsarem* accusat *Goldastus*, quòd *Hussio* fidem datam violaverit. Vide, quæ *Cochlæus* in hanc rem pro Sigismundo attulit, eáque non ignorâsse *Goldastum* certum est, sed animi pervicaciâ neglexisse.

Goldastus virulentus hæreticus.

Cochl. in Huss.

Capite VII. ridicula est *Goldasti* opinio, asserentis *Bohemiæ Regem in Jus Electionis Imperatoriæ* venisse, propter veterem *Bojorum gentem*, quæ in *Bohemia* habitârit. *Risi*, ut ait ille, dentibus albis, dum hæc legerem; cur *octavus*, cur *nonus, decimus Elector* non addi-

Rex Boh: non est Elector propter Bojos.

Plaut. in Epid:

additur ob *Bavaros*, qui veri germanique *Boij* ſunt? cur non ob Marcomannos, cur non ob *Quados?* cur non ob *Longobardos*, *Wandalos*, *Svecos*, *Auſtrios*, *Haſſos*, alióſque plurimos? at longè aliud *Diplomata Imperatorum* loquuntur, qui hoc decus ſe *Bohemiæ Regibus* (ex gente Slavica & Przemyslæa) addere ob *fidem Imperio præſtitam*, ob virtutes togatas, & ſagatas, atque ob cætera merita, non ob *Bojorum* nomen, qui in *Bavariam* immigrârunt, ultrò fatentur.

Sacerdotes hiſtorias Populum ſcripsêre.

Capite VIII. *Goldaſtus* quendam *Hagecij* errorem referens, ſatyricè prorſus excuſat: *condonandus*, inquit, *homini Presbytero, & in rebus Imperij imperito eſt error.* Quaſi propria *Sacerdotibus* ignorantia foret. Miſerum te *Goldaſte*, qui neſcias omnium propè gentium hiſtorias à *Sacerdotibus* ſcriptas eſſe, ùt pridem in *Epitome* probavi.

Ep. rer. Boh. l. 2. C. 3.

De Electorum convẽtu Pragæ.

Tranſilio hoc loco quàm plurima *Goldaſti* errata: piget enim, tædétque tot erroribus immorari; ad *Caput XIV.* venio, quod plurimis ſcatet erroribus; unum in exemplum adferam: allegat *Goldaſtus Acta Electorum* in Conventu *Pragæ* An. 1610. habito inter *Rudolfum Cæſarem*, & ejus fratrem *Mathiam*; ex ijs Actis probare contendit, certum eſſe *Bohemiæ ab Imperio* dependentiam. Ridiculum conſectarium hoc eſt, & prorſus à terra ad cælum petitum: non ſecus, ac ſi quis medium ſe paci, vel bello offerat (unde *mediatoris nomen*) ex eo ſibi dominationem obventuram ſtultiſſimè putet; dum hæc ſcribo, *mediatoris* partes inter *Gallos*, *& Hollandos* agit *Angliæ Rex;* ergóne ab *Anglia aut Gallus*, aut *Hollandi* pendebunt? adde, quòd *Rudolfi*, *& Mathiæ* diſcordiæ non velut inter *Reges*, ſed ùt *inter fratres* componi debuerint, quos *Electores* conciliare ſtudebant, ùt ex ipſis actis, & cauſſa, quam *Slavata Cancellarius* tum *Rudolfo* à conſilijs, & *Khevvenhiller in Annalibus Ferdinandæis* diligenter explicant, intelligi datur.

Slav. in M. hiſt. ſuor. t.

§. IV.

Errata, & obtrectationes Goldaſti in quatuor poſtremis libris; hæreſis de Inveſtituris Antiſtitum.

De fraudibus Slavorũ Goldaſti maledictũ.

Libro 3. & 4. ſequenti *Goldaſtus* viſus eſt cum gente noſtra redire in gratiam velle; tam diligenter, & amicè *Privilegia Regum Bohemiæ* percenſet, ut maledicendi artem oblitus exiſtimari poſſit; at erumpunt aliquando tamen vel invito malè tectæ veteris odij ſcintillæ: quale iſtud eſt Capite 3. Libri IV. inter alia: *Simplex ille Germanorum candor ſæpe fuit ab aſtu Slavorum* (vide maledictum in univerſam nationem *Bohemicam*, *Polonicam*, *Croaticam*, *Illyricam &c.*) *circumventus, & fruſtratus.* De *candore Germanorum* admitto, quod dicitur, neque hîc locus eſt odioſa tractandi; at illud de *aſtu Slavorum* nego, pernegóque, & res ipſa ſatis ſeſe prodit, ac lucet: an enim *Slavi* non circumventi ſunt? lege obſecro, quæ *Spondanus* homo *Gallus* in Annalibus ſuis de Vendis ſcripſit juſto dolore commotus, quæ in *Epitome noſtra* (ſunt enim digniſſima lectu) retulimus; nónne depulſi terris ſuis à *Mari Balthico*, *& ſinu Venedico* uſquè ad nos, æternâ quodammodo, in terris majorum ſuorum, ſervitute damnati ſic ſunt, ut velut *illegitimi*, nec ad artes, & opificia diſcenda admittatur? quis *Slavorum Duces* omnino 30. ad convivium aſtu invitatos (quod toties repetere cogimur) occidit? quis eos inter ſe commiſit ſuis viribus perituros? quis diviſos aggreſſus eſt? quis prætextu honoris alios, alijs artibus aut ſubjecit, aut ſibi obnoxios reddidit? accumulare nihil attinet.

Spon. in A. Eccl. ad 12. X. 12. Cran. l. 2. Vandaliæ & in. trog. Ep. hiſt. l. 3. 2. ad fin.

Capi-

Defensio quodam liberrimæ Poloniæ.

Capite V. in *Polonos* gentem liberrimam calamum stringit *Goldastus*, affirmans eos jam pridem non modò à *Societate, & obsequio Imperij defecisse*, sed latissimas quoque Imperij Provincias, *Samogitiam, Masoviam, Cujaviam, Pomerelliam, Borussiam*, denique *Livoniam per vim abstraxisse*, ideóque *pro Exteris in Imperio Romano* haberi. Mihi hanc *Goldasti* accusationem neque probare, neque refellere est animus; vereor tamen, ut *Goldastus* hæc omnia, & singula, quæ attulit, probare possit.

Adversatur sibi eodem capite Goldastus.

Capite XII. rursus *crimen Rebellionis Bohemis* imponit, quòd *Joannem Regem ad Ludovicum Imperatorem Bavarum* detulerint. Quâ fronte, scire velim, *Goldastus* accusare in hoc *Bohemos* possit, cùm huic ipsi Capiti XII. titulum præfixerit: *Rex Bohemiæ à subditis conveniri potest apud Imperatorem, & in dissidio Regis cum subditis, & contrà, solus Imperator legitimus est Judex.* Nihil disputo de titulo, sed hominem ipsum arguo, qui eodem Capite idem factum laudavit, & damnavit. Adijce, nullo modo accusationem illam *Rebellionem*, vel ob id posse vocari, quòd & ipsa *Regina*, quæ *Regnum Joanni* attulerat pro dote, in *partibus Bohemorum* steterit, & ipsi à *Cæsare* missi *Legati* (*Moguntinus*, & *Trevirensis*) in favorem *Bohemorum* caussam definierint. Vide *Petrum Abbatem* Aulæ Regiæ ad Ann: 1318. Consideret quæso Lector *Goldasti* malignitatem, & odium in universam nationem.

Bohemos domi Judicia habuisse

Capite XIII. ut quacunque viâ posset, *Libertatem Regni Bohemiæ* convelleret, conatur probare *Bohemos* veteres, *Silesios, Lusatios* nulla domi habuisse, & non sponte, sed coactos, *Magdeburgo* judicia petere debuisse. Quis coëgit, quæso, *Goldaste*! nomina vel unicam legem! nomina Authorem, refutabo palmare hoc *Goldasti* (nè dicam magis) commentum, & ratione optimorúmque authoritate Scriptorum, cùm *de Judicijs Regni Bohemiæ* disseram in sequentibus, non fuit Magdeburgense judicium, sed arbitrium.

Observaveram paulò antè in *eadem sententia*, atque, ut Grammaticè dicam, *constructione*, ipsum sibi adversari *Goldastum*; aliud geminum, & simile prorsus specimen edidit Cap. 15. ubi incusat *Bohemiæ Proceres*, quòd *Carolinarum Constitutionum* Codicem acceptare noluerint, deprecatique sint (ex qua deprecatione *Goldastus* pro more suo *Rebellionem Bohemicam* conficere cupit) cùm tamen ultro fateatur *Codicem illum quædam præjudiciosa Regni statibus* continuisse. Cui ergo genti non liceat, quod *præjudicium* tutè fateris, *deprecari?* pro *Bohemis* facit illa *Joannis Marchionis Moraviæ de abrogatione Novi Codicis Carolini* attestatio Pragæ An. 1355. quam ipsemet alio loco *Goldastus* recitavit. *Gold. in Beyl: Num. 42.*

Ignorantia Goldasti in rebus Bohemicis.

Libri V. Caput I. in ipsa fronte maculosum est, cùm *Goldastus* tres olim in *Bohemia Ordines*, seu *Status* fuisse affirmet: *Prælatorum, Nobilium, Plebejorum.* Atqui certum est ex omnibus historijs, *Regni* Legibus, consvetudinibus, aliísque scriptis, & traditis documentis. Alium fuisse *Dominorum Ordinem*, alium *militum, seu Equitum*, sic ut gravissimè aliquando dissiderent (ùt in *Regalibus ferendis &c.*) súntque etiamnum ab antiquitate nobis relicta munia, quorum alia *Dominis*, alia solis *Equitibus* conferantur; verbo: omnes in *Bohemia* nati sciunt, ab omni memoriâ hominum, & literarum, (si Regnum hæreticorum ab A. 1420. ad A. 1621. excipias) *quatuor ordines in Bohemia* censos, atque etiam hodie censeri.

Bohemi Christi fidē non recepēre à Pannonibus.

Capite II. ejusdem libri, memoriâ labitur *Goldastus* (non enim aliud dici potest) qui *Moravos* Christi fidem suscepisse à *vicinis Pannonibus Christianis* ad eam inductos affirmat. Ubi igitur *Cyrillus, & Methodius?* & si antiquiora præplacent, ubi *Ludovici Pij* Impe-

Imperatoris temporibus *Urolfus Passaviensis Antistes?* ubi *Luitpramus Salisburgensis?* de quibus videatur *Epitome*, & ipsemet *Goldastus*.

Epit. l. 1. C. 3. in Notis. Gold. in Beyl.

Capite III. hæresis oculos *Goldasti* lippos reddidit, cùm *Investituras Episcoporum, ac Præsulum à Regibus & Cæsaribus* factas probavit, & laudavit: etsi enim id aliquando permissum *Cæsaribus* fateremur, tamen id *Jure ad eos pertinuisse, & fieri debere, ac debuisse, indubitatam hæresim continet*, ait apud *Spondanum Baronius*. Aliud est *Investitura*, aliud *Regalium receptio*, quæ qui non distingvunt, & *Episcopos, & Prælatos Ecclesiarum per virgam, vel baculum, vel sceptrum*, post annum C. 1122. investitos esse, aut hodie per secularem potestatem investiri scripserunt, næ illi ad *Henricianam hæresin* (quam ità vocabant) accedunt proximè, & nisi bona mens excuset, Anathemate in *Bulla Cœnæ* contorto feriuntur. Cautiùs in rebus tam periculosis, quæ nonnisi à *Summis Juris Canonici, & Pontificij* consultis tractari debent, est loquendum: nam *Sigeberti, & Urspergensis Abbatis* (quos citant) & cæterorum ejusdem farinæ Scriptorum authoritas, *utpote Schismaticorum*, nihil evincit.

Heresis Goldasti de Investituris Episcoporũ

Baron. in An: Ec. A. C. 1111. n. 6.

Error quorundam recentiũ Scriptorũ, cùm agunt de Investituris Prælatorũ, etiam Regularium.

Quàm verò libera sit, ac semper sinè servitute fuerit *Ecclesia Pragensis*, clara *Juris sanctio* docet, quę diligenter est notanda; consulantur igitur *Juris-Consulti à Sede Apostolica* probati; historicum enim esse, aut fuisse, nulla est *Juris Canonici professio*. Audiamus in hoc argumento plagulam *Spondanianam*, quæ huc facit: *post obitum*, inquit, *Illustrissimi Cardinalis Baronij Melchior Goldastus Calvinista edidit Rationale, ùt vocat, Constitutionum Imperialium: ubi professus se Romani Imperij Jura adversùs Baronij Annales elenchos præscribere, Calvinisticè (ut nihil aliud dicam) rem agens, modestissimum, atque sincerissimum historiæ tractatorem misere proscindit. Sed mox prodijt ex adverso fortissimus veritatis defensor Jacobus Gretserus Societatis JESU Theologus, qui Apologiam pro Baronio suscipiens, cunctas Goldasti argumentationes dissipavit; cúmque nihilominus ille irrationabiliorem Replicationem edidisset, eidẽ rursus aliâ editâ defensione os Gretserus obturavit. Quare quæ pro Schismatico Sigeberto hæreticus Calvinista de hac Quæstione* (Investiturarum) *procaciter effutijt, tu si libet, vide ab eodem clarissimæ Societatis nobili Professore egregiè discussa, atque disjecta Apolog: Baron: C. 1. & contra Replicat. L. 2. C. 1. & 2. sicut & de alijs præcipuis ejusmodi Goldasti criminationibus, adnotabitur inferiùs suis locis.* Hæc Spondanus.

Liber. Decret. Cap. Veniens. 15. de Accusat. l. 6
Juret. in Obs: ad Yvonis Epi. 60 & 190.
Sirmond. Not. ad Godfr. l. 1. Epist: 7.
Spond. in Ann. Eccl. ad A. 774 post. num. 10.

Pragensis Ecclesia libera.

Goldasti hęresis & error egregiè refutatus.

Eodem Capite 3. *Goldasti* malus in *Sedem Apostolicam* animus nonnihil apparet, cùm *Jaromiri Pragensis Episcopi* caussam, ad Pontificem Romanum, præterito *Archi-Episcopo Moguntino, per saltum*, ùt vocant, delatam reprehendit, citans in eam rem *Gregorij VII. Papæ Apostolicas literas*. Miseret me tui, *Goldaste!* nam in ijs literis apertissimè *Moguntinus Præsul* arguitur, quòd eam caussam ad suum judicium, postquam *Romam* delata fuisset, revocare studuisset.

Gregor. VII l. 2. Epist. 44. & 45. 60 & 61. Baron. ad A. C. 1073. nũ: 53.

Caput IV. insignem *Goldasti* errorem continet, qui *S. Gaudentium* non fuisse *S. Adalberti germanum fratrem*, sed *spiritualem* tantùm affirmat; at *Goldastum* omnes sacræ, & profanæ omnium Scriptorum historię convincunt. Idem peccatum est *Goldasti* in *Archiepiscopo Pragensi Joanne Lohelio*, quem fuisse *Cardinalem S. R. Ecclesiæ* asserit, & tum *tres* tantùm in Germania fuisse *Cardinales*. *Lohelium*, certissimum est, nunquam *Purpuræ* dignitatem consecutum.

Bolland. in vita S. Adalber:

Errata historica Goldasti.

Caput VI. *Goldasti* hoc eodem libro V. de *Wratislaviensi Episcopatu* multa continet, sed in eo Author maximas nugas agit, & quæ hodiernis moribus maximè repugnant: nolo ijs refellendis immorari, imò nec referendis, cùm odium timeam: ait inter cætera, *Bohemos, & Moravos* admitti ad

Wra-

Wratislavienses Infulas non posse, nec tamen insolitum esse, ut *Teutonici* promoveantur. Ubi id à te *Goldaste* lectum dicere potes? iniqvum certè foret in *Provincia Coronæ Bohemiæ* annexa solos Extraneos admittere, domesticos excludere; exempla certè *Bohemorum* aliquot, qui *Wratislaviæ Episcopatum* gesserunt, ùt *Jodocus de Rosis*, aliiq; contrarium prorsus loquuntur, citátque *Schickfusius Postulatum* ab ordinibus omnibus, & *Silesiæ Principibus*, nè illa dignitas ulli, nisi in *Corona Bohemiæ* genitis, id est, *Silesijs*, *Bohemis*, ac *Moravis* conferatur.

Sckfus in An. Siles. Transactio Colloratiana apud Nicolaum ...vel. &c.

Optarem errorum semel esse finem; at, cùm *Goldastus* maledicentiæ nullum sibi præfixerit finem, par est, eos, qui famam bonorum illæsam præstare cupiunt, defensione non fatigari, & semel susceptam ad extremum usquè pertendere; *benedictis si certâsset, audîsset bene. Quod ab ipso allatum est, sibi id esse relatum putet*, ait in *Phormione* suo *Terentius*. Audiamus igitur Dictatorem: *Saniores Politici statuunt: Gentes Slavicas servili ingenio nasci, ad serviendum magìs, quàm ad imperandum.* Quinam igitur isti sunt saniores Politici *Goldaste*; profert unicum *Ditmarsum*, qui *ater*, an *albus* fuerit, ego nescio. An tu servili ingenio censes, qui ad libertatem se genitos, & bene natos semper meminêre? ipsa, si dicere verum volumus, malè ominata hæreticorum A. 1618. *Rebellio*, pro læsa libertate, etsi falso titulo, ijs imposuit, qui eam suo sibi sangvine diluêre. Quæ gens libertatis servantior, quàm gens *Slavorum*? certè *Poloni*, præcipuâ in *Electione Regum* suorum libertate gaudent, & quod nulla propè in *Europa* gens habet, *Reges* pro arbitrio eligunt. *Procopius Cæsariensis à Goldasto* citatus Author, contra eum facit, cùm asserit *Slavinorum gentes non ab uno aliquo homine regi, sed ab antiquo, communi, plebeáque libertate vivere*; igitur nemo tum servivit *Slavorum*, nisi qui voluit; *Spartanorum*, *& Atheniensium* veniat in mentem. Quod si *Goldastus* ingenia ad imperandum deesse, & defuisse *Slavis* velit dicere, innumeris Regum, & Principùm, & Procerum nostrorum in *Bohemiæ*, ac nè res nimiùm gloriosa videatur, aliarum ex *Slavis* gentium (ùt generosissimæ Gentis *Polonicæ*, ac cæterarum) exemplis demonstrare possemus, plurimos *Gubernatores* domi, ac togâ sapientissimos, tum *Belli Duces* clarissimos protulisse. Vide quæso Lector, quæ in *Icone Animorum Barclayus* scripserit, de moribus, & ingenijs *Bohemorum*; quis item hodiéque sensus sit *Gallorum*, *Italorum*, *& Hispanorum*; nam *Ditmarsum* illum *Goldasti Politicum* saniorem, fortasse etiam natione *Ditmarsum*, in rebus *Europæ* à patria sua remotis hospitem, & vix ulli vel de nomine notum, Judicem recusamus.

...rent. in Pro... Phormio:

...avi mini... è omniū ...rviles.

Optimi Duces ex Slavis plurimi.

Jam verò cùm *Goldastus* videret *Slavos* ultra omnium gentium cæterarum morem libertatem semper amâsse, nè illud obstaret, decutere conatus est: *Quin*, inquit, *Sarmatæ Reges suos, ac Principes habuerint, etiam illi antiquissimi, non sinit nos ratio ipsa dubitare.* Si agendum suspicionibus est, nullam *Goldastus* Rempublicam admittet: non *Romanam*, non ante illam *Atheniensem*, non *Spartanam &c.* quia *ratio non sinit dubitare; at historia lux temporum*, magistra veritatis aliud docet, & de *Slavorum* antiquorum republica *Sudetis*, *& Eisen*, plurimiq; alij tradidère, & paulò antè ex *Procopio* dixi.

Sudetis in subseciv. de Orig. Boh. Joannes Eysen in Deduct. Boh. init.

Pergit gnaviter, cùm semel cœpit, exerrare *Goldastus*, & probare mirabili prorsus, & se digno sophismate: *Rex, seu Princeps subditis est antiquior, & prior; igitur veteres Slavi, & Bohemi Regem habuerint est necesse.* Exangvis, informis, clauda, & male fulta probatio! *Libertas non hominum solùm, sed ferarum, volucrúmque sensibus fixa, ait ille, & ingenita, primum spolium fuit.* Et alius: *Liberos natu-*

Futilitas rationationis Goldasti.

Anonym. Declam. 6. Corporis projecti, quæ malè Quintiliano adscribitur.

Imperatoris temporibus *Urolfus Paſſavienſis Antiſtes?* ubi *Luitpramus Salisburgenſis?* de quibus videatur *Epitome*, & ipſemet *Goldaſtus.*

Epit. l. 1. C. 3. in Notis. Gold. in Beyl.

Heręſis Goldaſti de Inveſtituris Epiſcoporū

Capite III. hæreſis oculos *Goldaſti* lippos reddidit, cùm *Inveſtituras Epiſcoporum, ac Præſulum à Regibus & Cæſaribus* factas probavit, & laudavit: etſi enim id aliquando permiſſum *Cæſaribus* fateremur, tamen id *Jure ad eos pertinuiſſe, & fieri debere, ac debuiſſe, indubitatam hæreſim continet*, ait apud *Spondanum Baronius.* Aliud eſt *Inveſtitura*, aliud *Regalium receptio*, quæ qui non diſtingvunt, & *Epiſcopos, & Prælatos Eccleſiarum per virgam, vel baculum, vel ſceptrum*, poſt annum C. 1122. inveſtitos eſſe, aut hodiè per ſecularem poteſtatem inveſtiri ſcripſerunt, næ illi ad *Henricianam hæreſin* (quam ità vocabant) accedunt proximè, & niſi bona mens excuſet, Anathemate in *Bulla Cœnæ* contorto feriuntur. Cautiùs in rebus tam periculoſis, quæ nonniſi à *Summis Juris Canonici, & Pontificij* conſultis tractari debent, eſt loquendum: nam *Sigeberti, & Urſpergenſis Abbatis* (quos citant) & cæterorum ejuſdem farinæ Scriptorum authoritas, *utpote Schiſmaticorum*, nihil evincit. Quàm verò libera ſit, ac ſemper ſinè ſervitute fuerit *Eccleſia Pragenſis*, clara *Juris ſanctio* docet, quę diligenter eſt notanda; conſulantur igitur *Juris-Conſulti à Sede Apoſtolica* probati; hiſtoricum enim eſſe, aut fuiſſe, nulla eſt *Juris Canonici profeſſio.* Audiamus in hoc argumento plagulam *Spondanianam*, quæ huc facit: *poſt obitum*, inquit, *Illuſtriſſimi Cardinalis Baronij Melchior Goldaſtus Calviniſta edidit Rationale, ùt vocat, Conſtitutionum Imperialium: ubi profeſſus ſe Romani Imperij Jura adversùs Baronij Annales elenchos præſcribere, Calviniſticè (ut nihil aliud dicam) rem agens, modeſtiſſimum, atque ſinceriſſimum hiſtoriæ tractatorem miſere proſcindit. Sed mox prodijt ex adverſo fortiſſimus veritatis defenſor Jacobus Gretſerus Societatis JESU Theologus, qui Apologiam pro Baronio ſuſcipiens, cunctas Goldaſti argumentationes diſſipavit; cúmque nihilominus ille irrationabiliorem Replicationem edidiſſet, eidē rurſus aliâ editâ defenſione os Gretſerus obturavit. Quare quæ pro Schiſmatico Sigeberto hæreticus Calviniſta de hac Quæſtione* (Inveſtiturarum) *procaciter effutijt; tu ſi libet, vide ab eodem clariſſimæ Societatis nobili Profeſſore egregiè diſcuſſa, atque diſjecta Apolog: Baron: C. 1. & contra Replicat. L. 2. C. 1. & 2. ſicut & de alijs præcipuis ejuſmodi Goldaſti criminationibus, adnotabitur inferiùs ſuis locis.* Hæc Spondanus.

Baron. in An: Ec. A. C. 1111. n. 6.

Error quorundam recentiū Scriptorū, cùm agunt de Inveſtituris Prælatorū, etiam Regularium.

Liber. Decret. Cap. Venienſ. 15. de Accuſat. l. 6

Juret. in Obſ: ad Yvonis Epi. 60 & 190.

Sirmond. Not. ad Godfr. l. 1. Epiſt: 7.

Spond. in Ann. Eccl. ad A. 774 poſt. num. 10.

Pragenſis Eccleſia libera.

Goldaſti h[æ]reſis & error egregi[e] refutatus.

Eodem Capite 3. *Goldaſti* malus in *Sedem Apoſtolicam* animus nonnihil apparet, cùm *Jaromiri Pragenſis Epiſcopi* cauſſam, ad Pontificem Romanum, præterito *Archi-Epiſcopo Moguntino, per ſaltum*, ùt vocant, delatam reprehendit, citans in eam rem *Gregorij VII. Papæ Apoſtolicas literas.* Miſeret me tui, *Goldaſte!* nam in ijs literis apertiſſimè *Moguntinus Præſul* arguitur, quòd eam cauſſam ad ſuum judicium, poſtquam *Romam* delata fuiſſet, revocare ſtuduiſſet.

Gregor. VII. 2. Epiſt. 44. 45. 60 & [...] Baron. ad A. 1073. nū: [...]

Caput IV. inſignem *Goldaſti* errorem continet, qui *S. Gaudentium* non fuiſſe *S. Adalberti germanum fratrem*, ſed *ſpiritualem* tantùm affirmat; at *Goldaſtum* omnes ſacræ, & profanæ omnium Scriptorum hiſtorię convincunt. Idem peccatum eſt *Goldaſti* in *Archiepiſcopo Pragenſi Joanne Lohelio*, quem fuiſſe *Cardinalem S. R. Eccleſiæ* aſſerit, & tum *tres* tantùm in Germania fuiſſe *Cardinales. Lohelium*, certiſſimum eſt, nunquam *Purpuræ* dignitatem conſecutum.

Bolland. in [Vi]ta S. Adalbe[rti]

Errata hi[ſ]torica G[ol]daſti.

Caput VI. *Goldaſti* hoc eodem libro V. de *Wratislavienſi Epiſcopatu* multa continet, ſed in eo Author maximas nugas agit, & quæ hodiernis moribus maximè repugnant: nolo ijs refellendis immorari, imò nec referendis, cùm odium timeam: ait inter cætera, *Bohemos, & Moravos* admitti ad

Wra-

Wratislavienses Infulas non posse, nec tamen insolitum esse, ut *Teutonici* promoveantur. Ubi id à te *Goldaste* lectum dicere potes? iniqvum certè foret in *Provincia Coronæ Bohemiæ* annexa solos Extraneos admittere, domesticos excludere; exempla certè *Bohemorum* aliquot, qui *Wratislaviæ Episcopatum* gesserunt, ùt *Jodocus de Rosis*, aliiq;, contrarium prorsus loquuntur, citátque *Schickfusius Postulatum* ab ordinibus omnibus, & *Silesiæ Principibus*, nè illa dignitas ulli, nisi in *Corona Bohemiæ* genitis, id est, *Silesijs*, *Bohemis*, *ac Moravis* conferatur.

[Schickfus in ...n. Siles. Transactio Co...ratiana a... d Nicolaum ...emel. &c.]

Optarem errorum semel esse finem; at, cùm *Goldastus* maledicentiæ nullum sibi præfixerit finem, par est, eos, qui famam bonorum illæsam præstare cupiunt, defensione non fatigari, & semel susceptam ad extremum usquè pertendere; *benedictis si certâsset, audîsset bene. Quod ab ipso allatum est, sibi id esse relatum putet*, ait in *Phormione* suo *Terentius*. Audiamus igitur Dictatorem: *Saniores Politici statuunt: Gentes Slavicas servili ingenio nasci, ad serviendum magis, quàm ad imperandum.* Quinam igitur isti sunt saniores Politici *Goldaste*; profert unicum *Ditmarsum*, qui *ater*, *an albus* fuerit, ego nescio. An tu servili ingenio censes, qui ad libertatem se genitos, & bene natos semper meminêre? ipsa, si dicere verum volumus, malè ominata hæreticorum A. 1618. *Rebellio*, pro læsa libertate, etsi falso titulo, ijs imposuit, qui eam suo sibi sangvine diluêre. Quæ gens libertatis servantior, quàm gens *Slavorum*? certè *Poloni*, præcipuâ in *Electione Regum* suorum libertate gaudent, & quod nulla propè in *Europa* gens habet, *Reges* pro arbitrio eligunt. *Procopius Cæsariensis à Goldasto* citatus Author, contra eum facit, cùm asserit *Slavinorum gentes non ab uno aliquo homine regi, sed ab antiquo, communi, plebeáque libertate vivere*; igitur nemo tum servivit *Slavorum*, nisi qui voluit; *Spartanorum*, *& Atheniensium* veniat in mentem. Quod si *Goldastus* ingenia ad imperandum deesse, & defuisse *Slavis* velit dicere, innumeris Regum, & Principùm, & Procerum nostrorum in *Bohemiæ*, ac nè res nimiùm gloriosa videatur, aliarum ex *Slavis* gentium (ùt generosissimæ Gentis *Polonicæ*, ac cæterarum) exemplis demonstrare possemus, plurimos *Gubernatores* domi, ac togâ sapientissimos, tum *Belli Duces* clarissimos protulisse. Vide quæso Lector, quæ in *Icone Animorum Barclayus* scripserit, de moribus, & ingenijs *Bohemorum*; quis item hodiéque sensus sit *Gallorum*, *Italorum*, *& Hispanorum*; nam *Ditmarsum* illum *Goldasti Politicum* saniorem, fortasse etiam natione *Ditmarsum*, in rebus *Europæ* à patria sua remotis hospitem, & vix ulli vel de nomine notum, Judicem recusamus.

[Terent: in Prologo Phormio:]

Slavi minimè omniū serviles.

Optimi Duces ex Slavis plurimi.

Jam verò cùm *Goldastus* videret *Slavos* ultra omnium gentium cæterarum morem libertatem semper amâsse, nè illud obstaret, decutere conatus est: *Quin*, inquit, *Sarmatæ Reges suos, ac Principes habuerint, etiam illi antiquissimi, non sinit nos ratio ipsa dubitare.* Si agendum suspicionibus est, nullam *Goldastus* Rempublicam admittet: non *Romanam*, non ante illam *Atheniensem*, non *Spartanam &c.* quia *ratio non sinit dubitare; at historia lux temporum*, magistra veritatis aliud docet, & de *Slavorum* antiquorum republica *Sudetis*, *& Eisen*, plurimiq; alij tradidêre, & paulò antè ex *Procopio* dixi.

Sudetis in subseciv. de Orig. Boh. Joannes Eysen in Deduct. Boh. init.

Pergit gnaviter, cùm semel cœpit, exerrare *Goldastus*, & probare mirabili prorsus, & se digno sophismate: *Rex, seu Princeps subditis est antiquior, & prior; igitur veteres Slavi, & Bohemi Regem habuerint est necesse.* Exangvis, informis, clauda, & male fulta probatio! *Libertas non hominum solùm, sed ferarum, volucrúmque sensibus fixa, ait ille, & ingenita, primum spolium fuit.* Et alius: *Liberos natu-*

Futilitas rationationis Goldasti.

Anonym. Declam. 6. Corporis projecti, quæ malè Quintiliano adscribitur.

Quintil. Inſti: l. 3. C 10. S. Syneſ. l. de regno ad Arca. ex editione Dionyſ. Petav. S. I. Scipio Ammirat. in Tacit. G. ab Ens in Theſau: Polit:

ra omnes genuit: quomodo igitur antiquior Principatus? *Monarchia*, fateor, *Democratiâ melior*, ſed non prior. Reſpublica non eſt propter Principem, ſed Princeps propter Rempublicam. Vide, quæ *de regno ad Arcadium* ſcripſit Sanctus æquè ac doctus Antiſtes *Syneſius*, quǽque alij *Magiſtri Politicorum* docuerunt.

Errores hiſtorici novi

Eodem Libri VI. Capite 2. & 3. aliquot ſunt in hiſtoriam *Goldaſti* peccata: *Czechum, & Lechum in Bohemia, & Polonia reliquiſſe ſuos poſteros hæreditario jure ſuccedentes*: nec *Czechus*, nec *Lechus* reliqvêre; in Polonia *Crocus*, vel *Cracus*, in *Bohemia Crocus* ſenior, poſt hos *Przemyslai* nova linea, apud *Polonos Principes, & Piaſti &c.*

Paulò antè Capite 2. alium errorem legimus: *Regia*, inquit, *familia Marcomannorum in Bohemia fuit Marobodua, Quadorum autem in Moravia Tudria dicta.* Unde quæſo iſtud de *Marobodua?* nam primus *Maroboduus ex Svevica* gente (ùt habet *Tacitus*, & alio loco probatum eſt) *ſeſe, gentémque ſuam in Bojohemum tranſtulit*, poſtea ab *Arminio* cæſus, ac deinde à *Catvalda* pulſus ad *Romanos* confugit, & *Ravennæ* conſenuit; nullus ex ejus filijs regnavit unquam, ùt patet eorum temporum geſta legentibus; neque ante *Maroboduum* ullus alius *Maroboduus* reperietur; quomodo igitur nata eſt *Goldaſto* familia *Marobodua*, cùm nec duos *Maroboduos* unquam ſit allaturus? denique quid ad novam *Czechorum* gentem facit, quibus moribus & legibus *Quadi*, aut *Marcomanni Germaniæ* (ùt ipſe fatetur) populus, vixiſſe legantur?

lib. 2. Miſcell.

An hiſtorifia.

Capite 5. ejuſdem libri citans *Goldaſtus* librum de *Tumultu Pragenſium ſub Ludovico Rege*, ait: *ejus libri authorem fuiſſe Monachum quendam Brzevnioviensem.* Res eſt ridicula, cùm omnibus propè lineis authorem illum *hæreſi* corruptum conſtet, *Piccardorum* ſuorum innocentiam ubiq; prædicare, eorúmque ſacrilega pſephiſmata, velut *Evangelium Chriſti* jactare; fuit verò Author Libri *Burianus* quidam *Antiquæ Urbis Scriba*, & ipſe poſtea ob eam hæreſin loco motus; eſt ejus libri autographum cum nomine Authoris in *Archivo Slavatino Novodomi.* Sed ignoſcendum eſt *Goldaſto*, ſi in aliena Republica hoſpes, & peregrinus fuiſſe deprehendatur, & *Piccardorum* dogmata (homo ipſe atheus) *Catholicis* adſcribat.

Iterum fil[...] adverſatu[...] Goldaſtus *Gerard. de R[...] in hiſt. Auſtr[...] l. 4. ad 142[...]*

Caput VI. quod ſequitur, errorem habet, qui excuſari difficiliùs poſſit: agens enim de *Alberto Auſtriaco Sigiſmundi Cæſaris* in Regnis ſucceſſore ex *Gerardo de Roo* aſſerit: *Sigiſmundum cum Alberto* pactum iniiſſe: ut ſi unam, vel alteram filiam ipſe (*Sigiſmundus*) ſuſcepiſſet, ijs *Albertus* Regna ſervaret. Quomodo hæc probare poteſt *Goldaſtus*, qui toto V. Capite proximè antecedente demonſtrare conatus eſt: in *Bohemiæ Regno* maribus non extantibus, ſuccedere filias? quomodo igitur *Sigiſmundus* filias ſuas, durus pater, *Regni jure* privabat?

Hiſtorici non habe[...] totius Regni & Pro[...]vinciæ au[...]thoritate[...]

Eodem Capite VI. cùm pro ſe *Hagecum* attuliſſet, conatur homo ſvavis perſvadere legentibus, quæ *Hagecius* ſcripſit, ea univerſum *Regnum Bohemiæ* ſenſiſſe, & ſentire. Quæ conditio iniquior eſſe poteſt, quàm cùm *de jure* diſceptatur, unius Scriptoris, & hiſtorici (non Legiſlatoris) authoritate, omnia velle finire? profectò, ſi id ſemel admittimus, nunquam tuta ſatìs erit innocentia.

De Polon[...] Goldaſti errores.

Capite X. probare contendit *Regnum Poloniæ* fuiſſe ſucceſſivum, & *hæreditarium* in Regijs familijs *Lechia, Piaſtæa, & Jagellonia* uſquè ad *Sigiſmundum Auguſtum* poſtremum ex ſtirpe *Jagellonica* Regem. Item *Regnum Ungariæ* ſimiliter *Jure hæreditario* deferri. Nihil ego iſtorum oppugno, neque mihi incumbit, imò periculo non vacat iſta tractare; referre tamen volui, quòd & in his *Goldaſtus* errârit: nam quæ unquam fuit *familia Lechæa*, cùm unicum *Lechum*, & nul-

& nullam ejus prolem, quæ regnâric, adferre possimus? vide Scriptores *Polonos.* Et an quæso ij, quos ipse nominavit, ante *Piastum Principes, Lechi* fuerunt? quid de *Wenceslao II. Bohemiæ Rege VI.* dicet, quem omnes *Poloni Scriptores Poloniæ Regem* appellant? ex qua gente is fuit? an *Lechæus*, an *Piastæus*, an *Jagellonides?* idem *Goldasto* de *Sigismundo Sveco Wladislai* Patre objici potest, qui dum hæc *Goldastus* scriberet, in *Polonia* regnabat.

[D]ifferunt [h]eredes & [su]ccessores

Capite XII. in omnem se partem, velut angvis pede pressus, convertit, ut ostendat: *in Imperatorum Rescriptis, aliisque publicis Instrumentis hæredes, & successores accipi pro eodem, & converti*, ut philosophicè loquar; omnis quidem hæres successor est, at non omnis hæres est, quicunque successit; ægrè istud *Goldasto Jurisperiti* concesserint: cùm videamus *Successores Pontificibus, & Imperatoribus*, & (extinctâ Regiâ familiâ) etiam *Regibus* dari, non tamen omnes *hæredes* esse.

Hæc pauca ex innumeris *Goldasti* erroribus, & maledictis adduxi: nam nè Lector erret, plurima omisi, cùm justum tractatum *de malignitate Goldasti* pridem confecerim, quem non semel amicis, atq; in primis *Reverendissimo D. Episcopo Samandriensi Thomæ Joanni Pessina* legendum exhibui; sufficient hæc pauca ijs, qui me tam infestum semper in *Goldastum* ire mirantur; non potest ejus improbitas, & mala mens, malus animus in nos satis explicari.

§. V.

De Petro Ribaldo Peruano.

[P]etri Ribal[d]i maledi[c]entia.

OPtimè velut *Mantissa Goldasto* misobohemo subjicietur alter in eodem maledicentiæ ludo egregiè versatus *Petrus Ribaldus Peruänus: neque aqua aquæ, neque lacte est lacti usquam similius*, ait Plautus, quàm *Ribaldus Goldasto.* Prodijt post Annum 1621. Liber linguâ Latinâ nomen authoris præferens illud, quod modò dixi, plenissimus maledictis, & Satyris in omne *Bohemorum* nomen, nullo discrimine, an Catholici, an hæretici, an Nobiles, an Cives, an servi, an Regis Locumtenentes, denique omnes *Bohemi* petulantissimè convicijs omnibus, & probris proscinduntur, neque credo ullum ampliùs Epithetum, quod ad ignorantiam valeret, *Poëtæ* in versu hærenti occurrere posse, quod *Ribaldus* ille (ità enim se appellat) in *Bohemam* gentem non conjecerit; insuper, ut acumen ostenderet, integram quandam, & satis rabiosam declamatiunculam in laudem nostræ gentis contexit, per ironiam, ut ipse monet, & ordine inverso à fine ad principium legendam, ut appareret eum studiosè, & cum ingenio maledicere voluisse. Diu fuit cùm in *Authorem* inquirerem, nam fictum esse *Ribaldi* nomen constabat, neque ullo vestigio ad cubilia hujus feræ licuit pervenire; tandem sæpe exquirenti *Doctor Juris* præstans, eòque nomine ad Regiæ *Appellationis* summum Tribunal à Cæsare circa Annum 1642. promotus *Paulus Wencelius* gente *Lusatius* fecit indicium, & Authorem libri hujus sub illo *Ribaldi* nomine *Michaëlem Pieczek* latentem mihi aperuit; fuisse hominem mediocris fortunæ *Civem Novæ Pragæ* Satyricum, & rixosum in primis, atque, ut Terencianis verbis dicam, *purum putum Gnathonem*, qui ut offam sorberet, & quibusdam placeret, adversùs Patriam, & suam gentem, séque ipsum scripserit; nam *ante victoriam Pragensem* (ùt ejus Libri ostendunt) non modò *Bohemos Proceres* multos, & *Barones, & Equites*, sed etiam *Cives* multis laudibus, & encomijs celebraverat; at

quis sub eo nomine latuerit.

at post *Ferdinandi II. Cæsaris Augustissimæ memoriæ Victoriam Albomontanam*, folium, & stylum mutavit, totúmque se ad vituperia scribenda convertit; de eo carmen illud in *Melissis* nostris legitur:

In eum, qui Bohemus in Bohemos scripsit sub nomine Petri Ribaldi Peruäni.

Omnes dilaceras cùm *Petre Boheme Bohemos*,
In caput Authoris tot maledicta cadunt;
Ribaldi nomen tibi convenit, & *Peruäni*,
Barbara mens quovis cernitur in *folio*.

Jam cùm obtrectatores *Bohemiæ* duos, pro eo, ac meriti sunt, acceperim, nè quis Lectori scrupulus adhuc resideat, *Elogia* quædam, & *Encomia Bohemæ* gentis magnorum, & illustrium Scriptorum verbis adferam, tum *Librum* hunc, qui nihil nisi in *universis*, & in *generalibus*, ut cum Philosophis loquar, versatur, concludam.

CAPUT XXIII.

Quædam Eruditorum, & clarorum Virorum de Vetere Bohemia testimonia adferuntur.

Nimis profectò vilem *Bohemiam* Lectoribus facerem, si encomia ejus omnia crederem *uno Capite* comprehendi posse; quædam paucissima, eáque in vulgus Eruditorum forsitan ignota, ùt in *Adversarÿs* invenero, temerè, sinè lege, sinè ordine proferam, ùt hactenus feci. Laudavi pridem *Georgÿ Fabricÿ Chemnicensis* de Bohemia distichon, non tam argutum, quàm prudens, & prudentibus scriptum:

In Vita Bohuslai de Lobkovicz à Thoma Mite edita. In Programmat.

Georgij Fabric: carmē

Teutoniæ in medio, generosa Bohemia, Regnum
Constituit, Populi fortis, & acris opus.

Duobus hisce versiculis *fortitudinem* Majorum nostrorum, magìs etiam *Nobilitatem*, *militarem virtutem*, *heroicam*, & *Leoni* suo simillimam indolem, verbo: *bella* omnia nostra, & subjectam invidiæ, & armis vicinorum, *Fortunam*, sub unum aspectum, & nictum oculorum *Fabricius* posuit.

Marquardi Freheri Germani hominis, cùm *Bohemiæ Scriptores Hanoviæ* ederet patrum ætate, verba recitabo, non procul à *Fabricÿ* sensu abludentia: *Si qua est ullius gentis*, ait, *historia, quæ cum admiratione observari, & ad posteritatem cum cura conservari debeat, ea est gentis illius Slavicæ, quæ à Bojorum sede antiquâ, Bojohemo, occupatâ, nomen sumsit.* Subdit paulò pòst: *Gentem hanc exilibus principÿs ortam, invalidissimam nationem excrevisse, & latè circumquaque vicinos populos sub suum Jus Marte compulisse, &c.*

Marquard. Freher. præf: ad Scriptores Bohem. abs se editos.

Testimonium Frecheri.

Quantum *Joannes Cochlæus* Vir eruditissimus, & historiæ Hussiticæ diligentissimus Scriptor, *Canonicus Wratislaviensis*, qui rem catholicam labantem cum *Eckio* solus in *Germania* sustinuit, genti *Bohemæ* tribuit, quantique ipsam *Bohemorum* indolem, naturam, & institutionem fecerit, luculentè in eo, quem modò laudavi, libro, declaravit: nam, cùm de *Hieronymi Pragensis* morte, quam ille fortissimè, & lætissimè ad stuporem præsentium omnium, ad flammas, & rogum damnatus, pertulit (homo aliàs Diris omnibus ob hæresin devovendus) mentionem fecisset, hæc ipsa verba subjicit: *Cæterùm, quòd animi ejus fortitu-*

Joannis Cochlæi.

Cochl: in Hus. mihi fol. 14.

titudinem, quâ mortem jucundâ frontè, & alacri vultu, ùt ait Poggius Florentinus, non solùm perpeti, sed etiam appetivisse visus est, plerique admirantur, & laudant, nihil miror: erat enim Bohemus natione, ex fortissima sanè gente, quæ & animi vigore, & corporis robore nulli facilè cedit. hæc Cochlæus germanus eâ ætate inter doctissimos numeratus.

Casparis Dornavij.

Dorn. lib. de inc: Iuvent.

Caspar Dornavius Silesius Vir pereruditus, & libris doctissimis editis percelebris, magnis & ipse laudibus *Bohemiam, & Bohemorum* veterum genium prosequitur elegantissimâ oratione, quâ *Albertum Joannem Smirzicium* Baronem Bohemum *Juventutis Principem* celebravit: appellat Bohemiam *Germaniæ delicium, & Coronam*, alio in loco *Germaniæ viridarium: Bohemia* inquit ibidem, *cùm nullum externum flumen recipiat, de se tamen nobilissimum flumen Albim progignit, qui Moldavam excipiens, Egram Sazavam, Giseram, Misam, tum fluvios alios, rivósque pisce plurimo juxta, & suavissimo refertos in mare Occidentale immittit &c.* Et post: *Neque verò extima tantùm Bohemorum superficies telluris tam est fæcundè hilaris, sed ipsius quoque viscera salutares profundunt Thermas: inter cavernas autem suas fovent venas; quarum haud paucæ præter cuncta alia metallorum genera argentum mittunt; aurum quoq; ubertate usq; eò luxuriante* (hæc Dornavius ex Petro Bertio Hollando totidem verbis descripsit) *ut frusta auri X. pondo Regi aliquando oblata literis sit proditum &c.*

Cosm. l. 1. hist. Boh. init.

Mercat: in Atlante.

Bertius in Tabul: Geogr:

Ejusdem majus testimonium.

Auban: lib. de Morib. Gent:

Gold. in 6. lib. de Jur. Boh.

Quæ in *Dornavio* sequentur, an adscriberem, diu multúmq; dubitavi: invidiæ plenum videbatur apponere, & vetabat quædam occursans imago modestiæ; at cùm considerarem, quibus maledictis indignissimè Gentem nostram *Joannes Bohemus Aubanus Teutonicus*, alijsq; ejus descriptores tum *Goldastus*, & nostrâ memoriâ *Michaël Pieczek* proscinderit, venit rursus in mentem, hæc ad illa delenda valere posse: neq; ego omnes promiscuè *Bohemos*, nisi qui se majoribus suis dignos præstant, hâc laude comprehendam: *Hominum istorum* (de Bohemis loquitur) *penè proprium est, Leonis animalium generosissimi* (*cujus sideri Bohemi subjacent, & quem bellicosissimi Imperatoris Friderici Barbarosæ beneficio, ob militares virtutes, insertum gestant in clypeo*) *quandam quasi imaginem exprimere: sive enim requiras celsam proceritatem corporum, sive latum, validúmq; pectus, sive rectam, fulvisq; comis decoratam cervicem, sive vultûs quandam majestatem, diductam frontem, oculos micantes, vocis sonum arduum; omnia in illis Leonina æstimamus. Animus proinde Leoninus ipsis est hoc nomine; quòd fiduciâ quâdam virium res fortes suscipiunt; exanimari se, aut exarmari haud facilè patiuntur; juris sui, libertatisq; tenacissimi, in suos fidi, cum primis in Deum, Religionem, & Magistratum, in exteros à doctrina potissimùm commendatos mites, atque hospitales; illustres Septemviratu Romani Imperij, & Feudis, quæ conferre Potentissimis Germaniæ Principibus solent &c.* Sequuntur Elogia doctæ in *Bohemia Nobilitatis*, quæ alteri loco servantur. Eandem Leonis, & Genij Bohemici collationem, & parallela habet *Dubravius* Olomucensis Episcopus, quæ quia à Patrio homine scribuntur, libenter omitto; sed illud de *docta nobilitate Bohemorum* encomiũ ad nostram usq; ætatem perduximus. Certè Vir eruditione, & Sapientiâ clarus *Nicolaus Avancinus* è *Societate JESU*, justam gloriationem *Bohemæ* gentis agnoscit, quòd *doctam semper habeat Nobilitatem.* Hospitalem esse *Bohemiam*, & doctorum virorum præcipuè, unde unde illi adveniant, amatricem, & admiratricem, Exteræ Gentes ultro fatentur, & quanquam tacerent, *honores Exterorum in Patria*, Magistratus, opes, & gloria loquerentur, ut verendum magis sit, nè (qui multorum

Dorn. l. cit.

Dubr. l. 1. hist. Boh.

R. P. Avancini.

Avanc. in Elo: Cæs. in Carolo IV.

torum sensus est) in charitatem Patriæ peccemus, nè hospitalitati deesse videamur. In hanc rem quàm plurima coacervat *Adamus Weleslavinus*, aitq; suo tempore *Pragam Hospitale Imperij* ab *Advenis* appellatam fuisse; humaniter excipi nationes omnes, audactérque affirmat, nullam facilè ejusmodi in Exteros humanitatem reperiri, & si fides sibi non habeatur, provocat ad experiendum.

Bohemicæ gentis Hospitalitas.

Welesl. præf. in Æn. Silv. à Cutheno edit:

Jodoci Ludovici Decij, Viri magnis in rebus versati *Sigismundo Poloniæ Regi à Secretis*, de veterum Bohemorum felicitate, ac virtute testimonium adjicere supervacaneŭ non erit; is, cùm Procerum quorundam *Bohemiæ* consilia ante Annum 1500. suscepta, ut ad obedientiam Apostolicæ Sedis postliminio Regnum rediret, diligenter commemorâsset, adjecit sinè omni malevolentia: *Sed Bohemia inclytum Regnum, quod hominum proceritate, ac numero, armorum usu, divitiarum copiâ, & splendore, rerúmq; omnium abundantiâ, nulli unquam cessit Regno, quondam &c.* (hîc eos nominat, quorum negligentiâ, ambitione, & superbiâ in hæresin sit prolapsum, quæ libens omitto) *si receptum ab Apostolica Sede fuisset, in hanc ætatem multò plura pietate, & observantiâ Religionis, Ecclesijs contulisset. Ea enim gens in Deum, Sacra Templa, & Patriæ ornamenta semper fuit intenta; quanquam nunc quoq; futurum spero* (loquitur de bello à Christianis adversùs Turcas gerendo) *Bohemos in tutanda Republica Christiana, cùm necessitas adegerit, non postremos fore qui multis antè ætatibus pro Fide Catholica intrepidè militarunt.*

Dec. l. 2. de Vetustat. Polon:

Testimonium Decij.

Nota.

Hæc *Decius* non unus de trivio, sed ùt dixi, magnus, & qui, ùt constat, omnia propè Christiani nominis Regna pervagatus, intimam Reipublicæ Christianæ sibi comparârat notitiam.

Antonius Bonfinius homo Italus Scriptor egregius, & barbari illius sæculi, quo pura, & illimis Latinitas jacebat, miraculum, Annales suos *Mathiæ Corvino Regi*, cui scribebat, nimiùm fecit obnoxios; cujus cùm bella adversùs *Bohemos* gesta celebranda, oratoriè magis, quàm historicè suscepisset, consectarium erat, ut *Bohemos* deprimeret; vidêre istud ipsimet *Ungari*, adeóque *Sambucus* Scriptor apud Ungaros insignis, & à *Lipsio* alijsq; sæpe laudatus, pretio *Bonfinium*, judicium suum, & calamum vendidisse, *Mathiæ* suspicatur. Ut ut sit, vi veritatis victus *Bonfinius*, non semel *Bohemicæ* gentis fortitudinem commendare literis coactus est. Decade II. Rerum Ungaricarum: *Boëmi* inquit, *repentino Ducis edicto, arma capiunt; quod eò libentiùs faciunt, quando genus est hominum ultro ad bellum natum.* Fateor Decade 3. lib: 2. in Oratione *Regis Mathiæ ad Comitia Procerum* suorum, postquam *Bohemos* Martiales, formosissimum genus hominum, cupidissimum belli, & ad pericula promtissimum, quibus procera corpora, & speciosa, contemtus mortis magnus insit, & persvavis consvetudo, dixisset, elevare postea, & contemnere gentem, quasi nimiùm cultui corporis, præcipuè capillorum deditam, voluptatibus obnoxiam, inediæ, & laboris impatientem; at meminisse oportet, hæc à *Rege* dici in consilio, eâque in oratione, quâ *Mathias Rex Proceres* à bello Bohemico alienos, & aversos, ad bellum adversùs *Georgium Regem* gerendum, juvenili studio, & gloriæ amore instinctus, ipse, incendere cupiebat, ideóq; necessitate, & utilitate *Belli Bohemici* demonstratâ, facilitatem quoque adduxit, & *Bohemos* docuit vinci posse, ex Oratorum legibus oratione compositâ; at ubi secum ipse *Corvinus de bello Bohemico* disputat, alia prorsus in Bonfinio leguntur: *Duæ res*, ait, *hoc tempore Corvini mentem acerrimè vexabant: bellum Turcicum, & Bohemicum, Bohemi bello acerrimi, metûs expertes, & quàm maximè mortis, adjectis Polonorum viribus, potentissimi habebantur &c.* Pulcerrimus in eodem

Antonij Bonfinij.

Samb. præf. in Ann. Bonf.

Bonf. Decad. 2. lib. 6.

Bonf. Dec. 4. 2. in fine.

Bon-

Parallelæ Ungarorũ & Bohemorum apud Bonfinium

Bonfinio locus est Decadis IV. libro V. *Conventum Olomucensem Wladislai Regis Bohemiæ, & Mathiæ Regis Ungariæ* describentis, quo eâ ætate nihil magnificentius visum à se Majores nostri credebant; qui derogat fidem, ipsum adeat *Bonfinium*, satis scio dabit manus, tantus fuit Aulæ utriusque splendor, tanta Majestas, tantus luxus, ut se incredibilia commemorare *Bonfinius* fateatur, quæ tamen verissima sunt, neq; omnia narratione posse complecti quæ viderit: comparat initio utrãque *Ungarorum*, & *Bohemorum* gentem, Regésq; ipsos *Mathiam*, & *Wladislaum* componit; supervacaneum est describere, cùm *Bonfiny Annales* passim in Bibliothecis occurrant; pauca, quæ ad rem nostram faciunt, recitabo: *Insolentes utrinque fiunt apparatus, & à Mathia præsertim, qui plus æquo ambitiosus est habitus &c. Wladislaus ad statum tempus cum ornatissimo Procerum ordine aliquot diebus prior adfuit, secúmque florentissimum duxit Exercitum.* Item præter Bohemos Duces duo illustrissimi, & affines, quorum alter Bavariæ, Saxoniæ alter Princeps erat. *Præ ceteris autem terrarum gentibus, proceritate staturæ, roboréque corporum, ac pulchritudine, præstantiâ crinium, & suavitate consvetudinis, Bohemi sanè præcellunt; corpora, comásque plus justo colunt, in habitu, vestitúque nitidissimi, & perquam molles, ad bellum, & voluptates tantùm nati, populares omnes sunt, & affabiles, ad conciliandas quoque amicitias nimìs idonei. Contrà severiores Ungari, & magìs agrestes, bello durissimi, austeræ consvetudinis, & quàm maximè peregrinæ &c.* nolo, ùt dixi, nec vacat plura describere; hęc sufficiant.

Samb. præfat. Ann. Bonf.

Bonf. Decad. 2. lib. 6.

ad A. 1479.

Testimonium Bartolini.

Bonf. Dec. 4. l. 2. in fine.

Riccardus Bartolinus Perusinus ab Italia, Vir judicij, & eloquentiæ magnæ, in *Oratione*, quam in conventu maximorum *Europæ Principum, Maximiliani I. Cæsaris, Wladislai Bohemiæ, & Ungariæ Regis, ac filij ejus Ludovici, tum Sigismundi Regis Poloniæ* An: 1515 Viennæ ad Sanctum Stephanum habuit, postquam ad *Bohemorum* cladem, qui ab ijs, pro quibus pugnabant deserti, & hostium multitudine oppressi Anno 1504. ceciderant, & *Maximiliano I.* victoriam, sed non incruentam reliquerant, describendam accessit: *Nollem*, inquit, *Bohemicam pugnam recensere, sed cùm à tanto Principe vinci etiam gloriosum sit, audeo dicere: nullibi unquam, neque fortiùs, neque periculosiùs pugnatum esse, adeóque feroces illos Bohemorum animos & admiratus es* (Maximilianum I. Imperatorem alloquitur) *& tibi placuisse præ te tulisti, ut non solùm ijs, qui super、erant, clementissimè peperceris, sed in posterum quoque bellicosissimum Populum tantâ benevolentiâ prosecutus fueris, ut stipendiarios, & præsidiarios eos* (Nota) *semper habueris; contrà ij, quantæ erga te fidei exstiterint, testatur illa ad Muranum obsidio, in qua, ut tuæ Celsitudini fidem servarent, ad turpium quoque animalium esum descenderunt.* hæc Bartolinus.

Bartol. in Hodæporico Cardinal: Gurcensis To: II rer: German: inter Scriptores editos à Marquardo Frehero.

Joannis Fabri Episc:

At *Joannes Faber* Ordinis Prædicatorum Theologus primùm, postmodum ad summas evectus dignitates de eadem clade verba faciens in *Oratione funebri*, quam *Maximiliano primo* Anno Christi 1519, dixit, hæc habet: *Bohemi quoque viri omnium bellicosissimi, qui plures solâ nominis sui famâ Exercitus fugârunt, cùm nescio quid sinistri adversùs Cæsarem hunc molirentur, eśéntque auxilio his, qui non satis obedire viderentur, parvâ militum manu acceptâ (neque enim Exercitum suum, qui magnus esset, expectare voluit) apud Ratisbonam ab hoc Cæsare nostro prostrati sunt, atque profligati. Nemo eorum salvus remansit, nisì quem innata clementia Cæsaris conservavit, quos & in verba sua jurare coëgit. Nemo posthac Cæsarem magìs dilexit, & admiratus est, quàm Viri Bohemi, quos & ob eximias suas virtutes, ac integritatem animi,*

Cæsar summo in pretio deinceps habuit, ipsisque in bellis usus, magnam eorum expertus est fidem.

Hieronymi Balbi V. Cl. testimoniũ

Hieronymi Balbi itidem Itali Elegia, pro tempore quo vixit, perelegans inter opera *Bohuslai Lobkovicij à Thoma Mite* edita reperitur; eam, cùm & brevis, & nervosa sit, bonâ lectoris mei gratiâ recitabo:

Panditur in latas celebris *Germania* terras,
Nunquam *Romulea* tota subacta manu;
Illius in gremio, sylvis vallata jugosis,
Bohemia. Erigit excelsum *Martia Bœma* caput.
Sintq; soluta licèt veteris commercia lingvæ
Slavo: lingva. Discat & *Illyricos Bœmica* turba sonos,
Fines & limites Bohem: *Teutonicas* tangit spatijs propioribus Urbes,
Nec nisì *Germanis* jungitur illa suis.
Moravia. Terminus huic roseo *Moravia* surgit ab ortu,
(Vocibus en cogor nectere verba novis)
Cuttenbergenses fodinæ. Dives inexhaustis resonat quà *Cuthna* metallis,
Argentóq; fluens tota liquescit humus;
ad Septentriones. At quâ parte regit vultu *Cynosura* gelato,
Silesia. Flectitur obliquo *Slesia* ducta sinu,
Saxonia. Et levibus duri versant se *Saxones* armis,
Misnia. *Misnáq;* jugeribus non operosa suis.
Zatecium. Launa. Proxima *Zatecensésq;* tenent & mœnia *Lunæ*,
Cadana. Inde *Cadana*, tuę conscia terra lyrę.
scribit ad Bohuslaum Lobkovic: *Bavaria ad Occid.* *Occiduos* claudit populosa *Bavaria* fines,
Egra fl. Quà patet æstivo fertilis *Egra* vado.
Clatovia. Blandáque lascivos *Glatovia* jungit amores,
Plsna. *Pilsna* sacris gaudet relligiosa viris.
Sed quâ *Zona rubens* medio curvatur ab axe,
Austria ad Merid. *Austria* Bacchiferis explicat arva jugis.
Cæsius hîc viridi surgit vestitus *Jaccho*,
Collectúsq; fluit plenior *Ister aquis*.

Hinc *Budvvis* fœcundat agros, animosáque *Thabor*, *Budvicium. Taborium.*
Nuper ab exorta seditione potens
&c. Post:
Non Bœmos rapit *atra lues*, nec torrida *febris*, *Laus Bohemiæ*
Pallentem misero ducit in ore notam.
Hîc bona temperies, & sidere missa salubri
Aura jubet fato prosperiore frui. *Salubritas cœli*
Brachia nîl metuit *Cancri*, nîl ora *Leonis*,
Nec gemit *Icario* terra perusta *Cane*.
Prodigus eversâ non sævit *Aquarius* urnâ,
Nec riget immodico *Parrhasis* ursa gelu.
Sed *Caper* irradians *Phryxæi* velleris auro
Intepet, & spicis *Virgo* adoperta manus.
Ridet humus, varijs intexta coloribus, arbos *Fructus & flores.*
Ridet, adoptivis conspicienda comis,
Pingviáque ingentes tondent dumeta *juvenci*, *Pecudes & Armenta.*
Et niveas pascit fertile gramen *oves*.
Vidimus hîc spreto modulantem *Pana Lycæo*,
Vidimus hîc multo *lacte* madere *Palin*.
Hîc habitant *Charites*, & junctis *Gratia* dextris,
Et jocus, & risus, & bene gratus amor.
Non agitant tristes curæ, nec luctus inanis
Sollicitat lacero pectora tunsa sinu.
Quisque epulis, genióque vacat, passimque per herbas *Securitas Pacis sub R. Wladisl*
Exercet faciles blanda *Juventa* choros.
Non pudor est largo mentem vincire (*Lyæo*,
Nec pudor est *Veneris* concaluisse face.
Hîc homines nullo nôrunt livescere fuco, *Synceritas gentis.*
Utq; quis ore refert, sic quoq; corde gerit.

Nulla

Hospitalitas Bohemor.

Nulla magis gaudet gens hospite, nulla profectus
Orbe peregrino mitior esse solet.

Henricus de Novadomo Patronus Hieronymi.

Ut sileam reliquos, quis non *Gindriche* probabit,
Exhibet externo quę tua cura Viro?
Tu mihi certa fides, requies tu certa laborum,
Tu mihi funestos non finis ire dies;
Tu facis, ut doctis juvet insudare Camoenis,
Subdis & admisso non leve calcar equo;
Sæpe ais, ô tantum foveas mea *Bœma Poëtam:*
Tam bene qui cantat, concinat ille tibi.

Viri militares simúlq; docti.

Arma placent, fateor, mentem motura virilem,
Non tamen hîc deerit, quod vel inermis agas.
Sæpe etenim Geticum permutat *Apolline Martem*,
Bœma potens armis, carmine *Bœma* potens.

Aurum & argentum.

Hæc vehit *argenti* rivos, *ærisq;* fluenta,
Aureáq; effossâ massa cavatur humo.

Frumentum & vinum.

Terra ferax *Cereris*, nec fastidita *Lyæo:*
Namq; suum spirat munus uterque Deus.
Fruge patent sulci, vestit *vindemia* colles,

Apes & mella.

Perstrepit *Hyblæâ* gemmeus hortus Ape.
Sæpe levi certant examina blanda susurro,
Sæpe sonat placidum garrula carmen avis.

Avium copia.

Multitudo ferarum in silv:

Hæc loca frondosis *Hercinia* sylva capillis
Claudit, ab innumeris nobilitata feris.
Hîc pharetrata suas spargit *Dictynna* sagittas,
Et victrix multâ cæde cruentat humum,
Mixtáque formosis *Satyrorum* turba *Napæis*,
Captat in obscuro dulcia furta solo.
Labitur in medio vitreis argenteus undis
Albis, & errantes devehit amne Deas

Albis fluv:

Colludunt virides sinuoso gurgite *Nymphæ*,
Forsitan & raptus fœdera jungit *Hylas*, &c. Itâ Balbus.

Huic nostræ Telluris encomio ab *Italo homine*, subjiciam aliud à Viro doctissimo *Bartholomæo Anglico Ordin: Fratrum Minorum*, qui lib. XV. de Proprietatibus rerum Noribergæ A. 1492. Typis edito, hæc de Bohemia scripsit: *Bohemia ad plagam Orientalem juxta Germaniam posita in Europa, quæ à montibus maximis, & sylvis densissimis, & altis undique circumsepta, à Germania, & Pannonia & nationibus alÿs per montes, sylvas, & flumina est divisa. Est autem regio montium altitudine in pluribus sui partibus valde firma, camporum, & pratorum planitie conspicua, facie cœli saluberrima, glebâ fertilissima, in vineis abundans, & annona; in auro, argento, stanno, & cæteris metallis ditissima, fontibus, & fluviÿs irrigua; nam terram irrigat Albia fluvius nobilissimus, qui in montibus oritur Bohemorum; similiter & Mulda, qui præterfluit Pragam Regiam Civitatem*; (Albiam vocat Albim, & Muldam appellat Muldavam vel Wltavam) *in ejus montibus abundant pini, & abietes, & herbæ innumerabiles, non solummodo pascuales, verùm etiam aromaticæ, & medicinales; ibi diversorum generum abundant feræ innumerabiles: sunt apri, cervi, capreolæ, tragelaphi, bubali, seu bisontes, & inter has feras est quædam habens magnitudinem bovis: hæc bestia ferox est, & sæva, & habet magna cornua, & ampla, cum quibus se defendit, sed habens sub mento amplum folliculum, in ipso aquas recolligit, & currendo aquam miro modo in illo folliculo calefacit, quam super venatores, seu canes sibi nimis appropinquantes proÿcit, & quidquid tetigerit depilat horribiliter, & exurit;*

Cap: 3o.

Testimonium Anglici

De hac fera egim⁹ L. I.

Bonasus.

urit; & hoc animal linguâ Bohemicâ bovi nuncupatur. Hæc terra circuitur ex parte orientis Moraviâ, & Pannoniâ; ex parte Euri aquilonaris Poloniâ, ex parte verò meridiei Austriâ, ex parte occidentis Bavariâ Germanicâ, & Mißenensi Marchiâ circumdatur, & ambitur.

Nemo mirabitur, qui quid *Adversaria* sint, norit, me non habitâ temporum ratione (quod facillimum erat, si ordinare, quæ nunc temere scribo, voluissem) multa congerere: in primis id hoc loco nihil attinet; deinde, ùt dixi, *Adversaria* describo: jam rursus in antiquitatem relabor:

Sigismundi Cæs. de fortitudine Gentis Testimonium.

Sigismundi Cæsaris Sapientissimi Principis dictum circumfertur, quod in *Speculo Gloriæ Austriacæ* novissimo libro & non ità pridem edito legimus: *solitum sæpe dicere Sigismundum: Bohemos nisi à Bohemis vinci non posse.*

Spec: Glor: Austri: de Bircken

Quid sibi voluerit *Cæsar*, explicare meum non est, sed quantam hoc dictum gentis laudem contineat, sapientes intelligunt: reflectant animum legentes ad bella *cruce signatorum*, & omniū vicinarum Gentium adversùs *Bohemiam Exercitus*, qui in angusta licet *Bohemia* tumulum invenêre; clariùs etiam locuta est *Synodus Basileensis: Bohemos ex inscrutabili DEI consilio armis vinci non posse:* verba ipsa Concilij recitavi.

Dubr. l. 26. hist. Boh. Cochlæus l. 8. in Hussit:

Vide C. 20. hujus libri. Epit. hist. rer. Boh.

Testimon: Synodi Basileensis.

Testimon: Goldasti Bohemaspidis, & hostis jurati.

Tot igitur *Bohemiæ laudibus*, quas attuli, aut adferam, à Viris integerrimis profectas, obstrepere ausus est ætate nostrâ *Calvinianus* homo *Melchior Goldastus*, cujus maledicta in gentem nostram superiore Capite diluimus; expressit tamen illi veritas vocem: nam cùm toto libro primo & secundo, quidquid in *Bohemos* dicere poterat, aggessisset, ultimo, seu 18. Capite Libri secundi, hunc Titulum præfixit: *De Fide, & observantia Regum, atque Ordinum Bohemiæ erga Imperatorem, & sacrum Imperium, ob quam non immeritò suas laudes, & præconia digna merentur.* hæc titulus. In contextu postea multa insignia ex *Diplomatis Imperatorum* fragmenta recenset in laudem *Regum nostrorum*, & totius *Gentis Bohemiæ*, quæ supervacaneum foret hoc loco describere, cùm Liber passim versetur in manibus; illud vel obiter notandum, deleri hoc Capite, quidquid antè falsis, & detortis narrationibus *Goldastus* odio nationis attulerat: plus enim *Regibus*, & *Imperatoribus*, quàm *Goldasto* credendum: *Goldastus Bohemos semper Rebelles;* Imperatores, *Bohemos sibi, & Imperio fidissimos;* ille Slavorum universam gentem *fraudulentam, & vilem*, isti *simplicem, & candidam, & gloriosam;* ille *imbellem*, isti *fortissimam*, & ad bella natam testantur. Sed aliorum quoque testimonia audiamus.

Petri Schotti V. Cl.

Petrus Schottus Argentinensis (cui intima cum *Bohuslao Lobkovicio* familiaritas intercessit, ùt Epistolæ utriusque satis indicant) quantum *Bohemicæ* telluri, quantum etiam ingenijs, & humanitati tribuerit, ex ejus *Hodæporico Bohemico*, quod vulgavit, quisque capiat conjecturam.

Inter opera Bohusl. de Lobko:

Alberti Crantzij.

Albertus Crantzius Vir eruditissimus in sua *Vandalia: miramur*, inquit *olim Vandalos per Germaniam, Gallias, Hispanias tanta patrâsse, Africam imperio terruisse, quando ejus gentis una portio Bohemi* (error hic est Crantzij, Vandalos cum Venedis aut Wendis malè confundentis, ùt sæpius demonstravi) *tantum valeant in florentes juxta se Provincias, ut ijs nemo bello par esse possit.* Et capite 23. *pervasit metus Bohemorum Germaniæ Provincias, cùm nihil esset invium feritati.* Postea libro eodem Cap. 33. confirmat *Sigismundi* Cæsaris dictum: *Monstravêre* inquit, *Orthodoxi, Bohemos nisi à Bohemis vinci non posse.*

Crancz. l. 11. Vandal. C. 20

Vide L. II.

Hæc, quæ modò attuli, ferè ad gloriam armorum, & militares Virtutes *Veterum Bohemorum* pertinere videntur; adteramus etiam encomium in perpessione dolorum; nam fortitudinis virtutem majorem esse in tolerando, quàm in aggrediendo præstantissimi

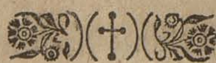
mi *Ethices*, seu *morum Magistri* docuerunt. *Pius II.* doctissimus, idémque prudentissimus Pontifex in literis Apostolicis 17. Calendas Julij An. 1463. datis, hæc scribit: *In illo Inclyto Bohemiæ Regno, hæretici magnos motus excitârunt &c. Proceres tamen & Nobiles in ipso Regno, & Marchionatu* (Moraviæ) *& Civitates pleræque sanctissimè in fide permanserunt, ità, ut quamvìs armata hæresis Fidelibus vim facere statuisset, atque adversùs eos arma movisset, nunquam tamen ab Evangelij veritate, Sanctorúmque Patrum doctrina, & Romanæ Ecclesiæ obedientia divelli potuerint, potiùs occumbere, ac omnibus tormentorum generibus affici, quàm illorum insaniæ consentire voluissent, ità, ut multos Martyres nostra ætas in Bohemia viderit &c.* Vide, quæ idem Pontifex in eandem sententiam scripsit in *historia Bohemiæ*, præfatione ad *Alfonsum Magnum Arragoniæ Regem.* Ad arma rursus redeamus: Est apud me M.S. Codex publicarum literarum in negotio *Georgij Podiebradij Bohemiæ Regis* (cujus Codicis Exemplaria plura in vetustis *Bibliothecis* Bohemiæ reperiuntur) ubi *Oratio Legati ad Paulum II. Pontificem Maximum Romæ* habita legitur; Legatus hic omnium Electorum, & Imperij Principum nomine missus disertissimè probat: imminente *Turcico* bello malè, & inconsultè *Bohemos* irritari; ostendit: *Bohemiâ turbatâ vicina Regna omnia, ac Provincias turbari; Regem Bohemiæ* primum esse Imperij membrum sæculare; in bello Turcico gerendo maximam Imperij spem sitam esse in *Armis Bohemorum*, quorum ibi Militia, modúsque pugnandi, tum militares animi summis laudibus efferuntur; quod verò sequitur memorabile: *universum vulgus Bohemorum ex innata quadam feritate sævis rebus permisceri gaudet, & arma semel apprehensa non facilè reponit: quò fit, ut per Ungariam, Poloniam, Prussiam, Austriam, ac finitimas Provincias, pacatâ Bohemiâ, reliquiæ bellatorum extractorum quasi quoddam seminarium militiæ disseminatæ, vel dispersæ conspiciantur &c.* Moraviæ quoque Civitates in eodem Codice ad eundem *Paulum II. Serenissimi Regis Ungariæ Mathiæ*, inquiunt, *potissima spes in opibus, & suffragijs Bohemicæ Militiæ versatur &c.* Idem de Turcis ingenuè confessi sæpius sunt *Ungari, Dalmatæ, Croatæ: nihil satius est* (verba sunt *Franconis Bani* Dalmatię in Comitijs Ungaricis An: 1443.) *in adeò ingenti non hujus tantùm Regni, sed totius quoque Christiani nominis discrimine, quàm uti operâ quorumcunque* (adversùs Turcas) *& imprimis Bohemorum, qui ad manum essent, & in priori Expeditione (quoad tuendam Religionem pertineret) non solùm pij, sed etiam constantes cogniti essent.* Paulò post: *nec totidem Volones Cruce signatos, ex reliquis omnibus Christianis nationibus accurrerunt, quot ex unica, & haud sanè numerosâ Gente Bohemorum.* hæc Banus Dalmatiæ, in Regni totius, Procerum, Regis, & *Joannis Corvini Hunniadæ* præsentia locutus; quę vera fuisse factis illustribus adversùs *Turcas Bohemi* sæpius ostenderunt, & Nos alio in libro, cùm de *Militia Veterum Bohemorum* agemus, luce clariùs demonstrabimus.

Hæc pauca *Encomia Bohemæ* Gentis adversùs *Goldasti*, & qui ejus Optio, & succenturiator esse voluit, *Petri Ribaldi* calumnias dicta sunto; plura suis locis dabuntur. Intemperantię quędam, & profusæ garrulitatis species mihi esse videtur, etiam dum lucubramus, quæcunque scimus, simul omnia proferre velle, & *cum pulvisculo*, ut Plautinè dicam, *detergere*, cùm in omni messe *spicilegio* sit locus.

A. M. D. G.

Margin notes: x liter: pu fol. 306. — tificis II. testi- nium. — *Nota.* — Legatus Im perij quæ ro Bohe- nis in Con sistorio Pa pæ dixerit. — *Ib. f. 198.* — *f. 3. & 4.* — *Callimach. in hist. Ung. l. 3. Bonfin. in hist. Ung. Decade 3. lib. 6.* — Bani Dalmatiæ in Comitijs Ungaricis oratio.

INDEX

RERUM PRÆCIPUARUM,

Quæ in hoc III.

MISCELLANEORUM HISTORICORUM LIBRO

leguntur.

A.

B.

Bohe-

C.

D.

E.

F.

G.

H.

I.

K.

L.

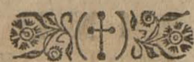
INDEX.

Errores nonnulli irrepſerunt, quibus ignoſci petunt Typographi.

Folium.	*Columna.*	*Linea.*	*Error.*	*Correctio.*
15.	2.	30.	1644.	1645.
16.	2.	44.	munificentiſſima.	munitiſſima.
19.	1.	34.	ab occaſum.	ad occaſum.
22.	1.	2.	Malovecium.	Maloveciorum.
38.	2.	22.	appellent.	appellant.
41.	1.	13.	1222.	1322.
44.	2.	16.	ad enthuſiaſmum:	*dele* ad
102.	1.	32.	ſolidas.	ſolidus.
126.	1.	27.	pulvere	pulverei.
156.	1.	penult.	mereantur	merebantur.
157.	2.	39.	Joannes.	Joannis.
167.	2.	10.	1621.	1421.
178.	2.	44.	tu.	ut.
197.	2.	31.	vindicabat.	vindicabit.
202.	1.	41.	argenti.	argentei.
204.	1.	7.	decretorum.	decretorium.
207.	2.	15.	recitato.	recitabo.
209.	2.	35.	deprehendiſſet.	deprehendiſſe.
210.	2.	ult.	Wlaſtimius.	Wlaſſimius.
211.	2.	28.	ſcelera.	ſcelere.
216.	1.	ult.	intellectu.	intellecto
218.	2.	36.	concitato.	*adde*: curſu concitato.
219.	1.	25.	Cereviſiæ.	*adde*: officinæ.
221.	1.	41.	quod.	qui.
Ibid:	2.	penult.	narrat.	narrant.
222.	1.	13.	quo.	pro.
Ibid:	2.	34.	impendere.	impenderet.
237.	2.	30.	quâ	queis. *vel* quibus.
241.	2.	ult.	armorum.	armatorum.
270.	2.	6.	Patria.	Patriæ.
281.	2.	17.	1253.	1153.
286.	1.	5.	Svecos.	Svevos.
Ibid:	2.	7.	certum.	certam.
287.	1.	44.	domi.	*adde*: judicia.

Errata reliqua pro ſua prudentia, & facilitate *benevoli Lectores* excuſabunt; ut partam pro partem; quæritur pro queritur; Mecœnatæ; effoſum; Cæreviſia; Aquilla; præcabatur; hinc pro hanc; quodam pro quondam; Benotky pro Benatky; de Lugdano pro Lugduno; Nævercæ pro Novercæ; Cili mi, pro Fili mi; &c.

ADDITAMENTA
QVÆDAM AD
LIBRUM I. MISCELLANEORUM,
SEU
HISTORIAM NATURALEM
BOHEMIÆ:

Amicis, & Viris doctis suggerentibus.

Cùm multis in locis *Miscellæ* hujus historiæ optaverim Auxilijs *Lectorum* adjuvari, ut si quæ *ad hanc rem, quam paro*, haberent, ea communicarent mecum, invêni duo genera hominum: alios, qui promitterent, alios qui præsentem operam conferrent. Illos nihil moror (*pollicitis dives quilibet esse potest*) at istorum solertiam, & mihi, meæque historiæ gratificandi studium lubens amplector, his adjiciam nonnulla, quæ me fugerat antea scribere, & nunc primùm cogitanti venerunt in mentem.

Ad Libri I. Caput V.

Pragensia capita venustissima.

DOcueram illo Capite, ex *Tychonis Brachæi* incomparabilis Astronomi testimonio: summam esse in *Bohemia*, ac *Pragæ* præcipuè (nisi aliunde contagio invehatur, ut nuper proh dolor! fieri contigit) summam, inquam, esse in *Bohemia* cœli salubritatem, huc referebam exporrectos, & vivaces adolescentûm, omnísque ætatis vultus, lætam indolem, ac plerumque ut vocant, *complexionem sanguineam*, altitudinem corporum, ac proportionem debitam, aliáque hujusmodi; posthæc omnia suggerit Vir Cl. & nunquam à me sine præconio nominandus *Christophorus Arnoldus* homo limatissimi judicij & excellentis doctrinæ: apud statuarios, ejúsque nobilissimæ artis Magistros, Belgas potissimùm, *Pragense Caput* appellari, quod in conformatione & cælatura Capitum, perfectissimum sit, & pro præcipuo & palmari habeatur. Referam ipsa *Arnoldi* mei verba ex Epistola ad me Noribergâ hoc ipso anno 5. Septembris data: *Ex arte Statuaria nuper*, inquit, *observavi, CAPITA PRAGENSIUM haberi pro formosissimis! id enim Belga aliquis in libro suo testatur; quæ observatio digna prorsus videbatur, ut in Tua Naturali Historia caput extolleret.* Hæc ille.

Ad C: 68. L.I. De albis Monedulis, & Perdicibus.

Albæ monedulæ & Perdices.

NArraveram pro miraculo, *Hirundines, Monedulas & Passeres albos*, non semel à me visos; admonuit Vir doctus, & peramicus *Fabianus Blovsky* passim ad Pragam, *albas Monedulas*, dum gregatim volitant, & in agris vermiculis exscalpendis occupantur, inveniri. Item in *Rozdialovicz* in Hradecensi Provincia *Perdices albas* tam frequenter, lucidissimo nivium colore perfusas, apparere, ut nemo sit ampliùs qui miretur.

Vivaria quædam.

Eodem Libro I. C. 57. *de Vivarijs ferarum*, & C. 70. *de Phasianis*, multa nomina diligentiam meam fateor effugisse: *Rozdialovicij* vivarium est amplitudine vix alteri in Bohemia concessurum; *Duxovij* in ditione Celsissimi *Archi-Episcopi Pragensis, & Principis* duo Vivaria opportunis locis constituta spectantur, quorum alterum nemorosum & opacissimum *phasiana-*

rum

rum gallinarum educationi cessit. *Crumlovij* amœnissimum Crumlovienſis Ducis *Vivarium*, rurſusque aliud ad *Novamdomum*, duo alia (majus & minus) ad *Teltzium*, proximè intravi & ſpectavi. *majus* illud *Cervis & apris* (quorum habitatio ſepibus diſtingvitur) refertum, Arcem vetuſtam & egregiam, *Roſtein* dictam, includit. Qui plura ejuſmodi Theriotrophia per Bohemiam viderint, adjiciant de ſuo: fieri enim non poteſt, ut à me ob multitudinem, omnia nominentur.

Ad Cap. 61. Libri I. De Equis, eorúmq; Vivarijs in Bohemia.

De Equis Bohemicis.

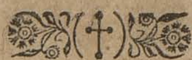
PRomiſeram Libro I. dicturum me ſuo tempore ac loco, *de Vivarijs Equorum*, ſed fefellit me ſenilis memoriæ mala fides; itaque monuère Amici, ac præſertim Ad: R. D. *Wenceslaus Czervenka* Giczinenſium Decanus promiſſum non præſtitum. Habet Bohemia *Propagines Equorum* multas, habet quàm plurimas pulcherrimi & generoſi hujus Animalis varietates: laudantur in Equis hominum vitia, laudantur & virtutes: ſi altos ſpiritus gerant, ſi verberibus irritentur, ſi contemtum ſui impatientiùs ferant, ſi ad nutum obediant, ſi honore, & hortatibus, bonis verbis, & poppyſmatis excitentur, ſi verſatiles ſint, ſi dociles ad ſaltus, aliáſque artes, ſi verbo moniti in veſtigio conſiſtant; ſi memorioſi, & ad lubricas, & periculoſas vias attenti; ſi noſcant Dominos; ſi eorum quæ præterpropter geruntur incurioſi, terrores & oculorum ludibria, tum ſubitos ſtrepitus & occurſus parvi pendant; ſi malorum tolerantes, & ad incommoda durati. Hæc, ut ita dicam, ad animum, cætera quæ ad corpus ſpectant, frontis altitudo & venuſtas, maculæ certis in locis nullæ, pedes velut torno expreſſi, aliáque hujusmodi *Virgilius* divinè proſequitur; denique finis nullus eſſet Virtutes Equorum, & heroicam indolem commendandi; ad inſtitutum ſatis eſt dicere: omnia hæc bona, quæ alibi natis inſunt, quæque aut generoſâ nativitate, & virtute parentûm aut educatione & inſtitutione Magiſtrorum aut Cœli influxibus, aut aſſiduâ exercitatione comparantur in *Noſtris* inveniri. Olim in antiquitate *grandes Equos* ad belli Machinas devehendas mittebat *Bohemia*, ut dixi libro I. iique in Comitijs, *Imperij Circulis* imperabantur, & ex *Bohemia* petebantur; noſtrâ & patrum memoriâ compertum eſt: *Equos Bohemicos* in militia Cæſarea, maximam præ Equis cæteris reportaſſe gloriam, tolerantiſſimos eſſe laborum, obedientiſſimos eoſdem, patientes pulveris atque Solis; id ſe comperiſſe Milites quidam Cæſarei ſanctè affirmant, recitántque magnorum in bello Ducum nomina, qui *Bohemicos Equos* multum cæteris præferant, iiſque in prælio & in caſtris ſint uſi, non parvo pretio coëmtos: narrabant exempla famis, & aliorum malorum, quæ nuper in *Germaniam* delati, *Equorum Bohemicorum* ope, & jejunio ſuperaſſent, cùm aliarum nationum Equi malis fracti jacerent. Porrò gemina apud nos *Equilia Regis* à præſtantium Equorum fætura celebrantur: prius (*Smrkovicenſe* dictum) *Albertus Fridlandiæ Dux* inſtituit, quod ab ejus morte curare Regij Miniſtri cœperunt, uno & medio milliari *Giczinio* ſitum. Aliud quoque idem Dux *Equile* habuit infra Caſtrum *Waldſtein* familiæ ſuæ originarium, quod hodie deſertum ſtat nullo ſumtum præſtante. Alterum *Equile* regium inter Chlumecium & Pardubicium à pago vicino **Kladruby** / *Cladrubienſe* appellant, utrumque etiamnum ex legibus Hippocomiæ, & Hipponomiæ, ut ita dicam, regitur, & plurimis Equorum & Equarum centurijs animatur; ſed *Cladrubienſe* præ *Smrkovicenſi* principatum obtinet, & majoris dignitatis, ac pretij Equos includit: nam *Smrkovicenſe* magis ferè ad paſcendos Equellos, & armenta gregatim æſtate viventia

Equorum Virtutes.

Virgil. in Georgicis l. 3.

Equi Bohemici patientiſſimi laborum.

Vivaria Equorum Regiorũ duo præcipua.

tia accommodatum videtur, *Cladrubiense* admissioni, educationi, & institutioni servit, & in hoc, si quid rarum est in equis, immittit Aula, & hinc (si quid elegans amicis Principibus donatur) petit. Dies me deficeret, si quæ ibi *Equorum* miracula viderim, percensere vellem, sed neque tractatio talis in hac *Appendice* locum habet, neque ego tantum mihi sumo, ut me putem cum dignitate tam difficile argumentum tractare posse, cæcum scilicet de coloribus; *Equilia* nominando, meo muneri jam feci satis; pauca tamen, nè quis se à me destitutum queratur, historicè adducam: *Equorum & Canum* amores, educationem, & institutionem omni ætate, pro honestissimis Viri *Principes ac Reges* habuêre, exempla, si id ageretur, essent in promtu; de *Equis* dicimus, de *Canibus* egimus lib. I. *Proceres Bohemi* commoditate Telluris ipsius invitante (quamvis *Equilia* regijs opibus fundata & exstructa non habeant) aliquem tamen pratorum & nemorum incingunt locum, in quibus libera *Equorum* armenta & *sæcla*, ut *Lucretius* solet dicere, pascantur, ubi admittantur anni solito tempore, & denique propagentur, maximo Oeconomiæ commodo, emolumento, & lucro, si modus servetur. Neminem nominare opus est, sed omnes propè Proceres nostri, in hoc Equario studio (licet alij alijs diligentiùs, ut facultas & opportunitas locorum, aut propria cujusque animi propensio suadet) versantur. Si mihi extra *Bohemiam* peregrinari liceret, haberem profectò dives argumentum scribendi, neque modò Equos de Schola, saltatores, & qui choreas scitè peragunt, sed etiam monstrosos, manos, pumilos, gibbosos, raritate colorum spectabiles citarem ad nomen; idem de Contubernijs Canum rarissimorum, eorúmq; agminibus, ac penè dixerim, Exercitu (nam mille superant) intelligi volo. Apud nos *Alberto Duce Waldsteinio* (quem antè nominaveram) in Equorum generosa progenie, & nitore, & raritate, superiorem invêni neminem; sum ejus gloriæ oculatus testis à puero.

Vivaria Procerum pro Equis passim.

Dux Fridlandiæ amat Equorum maximus

Laudat Equile *Ducis Fridlandiæ in Itinerario suo Thomas Carve Hibernus*, & cum admiratione commemorat *duodecim Equos*, qui Currus duos *Ducis* traherent à se An. 1632. visos, qui *tam uniformes* (verba sunt scriptoris) *erant, ut nè minimâ pilorum labe à se mutuò distingverentur, potissimâ parte candidi, nisi quòd candorem nigræ hinc inde maculæ venustissimè confunderent.* Hos *Equos duodecim in Smrkovvicensi Vivario* natos, & educatos senes *Giczinenses* affirmant. Eodem *Itinerarij* Libro Author (quamvis in cæteris *Waldsteinio* iniquior videatur) Aulæ ejus splendorem, *Ducis* magnificentiam, altissima consilia multis describit, quæ omnia alibi exactiùs, atque etiam minutiùs legentur.

Itin. C. 3. C. 10.

C. 11.

Hactenus de *Equis*, quos nostro etiam sub aëre in *Bohemia*, optimos, venustissimos, & patientissimos nasci posse docuimus.

Ad C. 52. Libri I. de Piscibus.

SUb Castro *Tetzen* Comitum *de Thuen* in Albi multi generis pisces numero innumero capi docet experientia, & confirmat ratio: quòd piscib⁹ in *Bohemiam* ascendentibus per *Albim* hoc iter omnino necessarium sit: *Siluri, Mulli, Salmones*, etiam *passeres marini* (sed rariùs) ascendunt à mari; *Salmones* ad ultimas cataractas *Pulsnicenses* tridentibus configuntur; ibidem more suo ad palos digladiantur *typhlæ*, sed in altiore *Pulsnicia* (à *Benzen* sub Benessow usquè *Lippam)* frequentiùs; *Castores & Lutræ* ripas cuniculatim effodiunt, & tristem illis in locis edunt piscium stragem; ob eam maximè caussam prudentiores *Piscium, crudeles illas ripas & littus avarum* properanter transeunt (ut *Salmones, Mustelæ, &c.*) atq; ut periculum superent, omni

Pisces sub Arce Teznensi.

ni avium volatu ocyus, in tutum conantur evadere.

Ad C. 25. Libri I.

Acidulæ Senozatenses

IN Tractatione de *Aquis Acidulis* omissæ sunt *Acidulæ Senozatenses* (admonuit Vir Cl. *Fabianus Blovvsky* Cameratici Judicij Secretarius) Oppidum est *Senozaty* in Czaslaviensi Provincia in ditione *Cœnobij Siloënsis*, dici non potest, quantâ celebritate, & frequentiâ fons adeatur, & bibatur: vehit enim præsentem sanitatem, & potatur innoxiè! Hunc ego fontem esse arbitror, quem *B. Castulus Siloënsis Præpositus* Messoribus suis igneâ quadâ siti pereuntibus, fusis ad DEUM precibus elicuisse narratur in Vita, eámq; medicam vim etiamnum retinet.

Vita B. Castuli lib. 4. Miscellaneor.

Ad C. 49. Libri. I.

Peregrinæ belluæ dentes.

MOnocerotum *Cornua*, quæ passim ad ostentationem, & rudis vulgi stuporem ad Pharmacopolarum officinas pendent eadem esse *fossilia*, aut in mari *ex certo belluarum genere*, defracta, pridem docuimus: quippe nihil viventium in terra reperitur, quod non imitetur fœcundissimum Mare. Narrat igitur Vir Religiosus (literis hoc Anno datis) in arce notissima *Svvamberg* ante annos undecim effossos esse dentes corniculatos, seu crescentis lunæ in modum formatos (ipse *Monocerotum Cornua* existimat) eos dentes à se visos, & diu ac sæpe manibus tractatos, néve Aprorũ dentes falcatos quispiam suspicetur, non angulatos, aut striatos, sed teretes, ac rotundos omnes affirmat fuisse, neq; se dubitare, quin hodieq; apud eos, qui illi ditioni præsunt, in miraculum asserventur. *Monocerote* Europam carere, neq; unquam apud nos visum esse pro comperto habetur; reliqvum est, ut vel ignotæ belluæ dentes illi sint, vel aliunde ad nos allati vel fossiles sint, Naturâ ubique ludente, atque etiam in telluris utero figuras viventium studiosè assimulante; quod plurimis exemplis eodem in libro adstruimus.

R. P. E. W.

Monocerote caret Europa.

Ad C. 50. Libri I. de Lapidibus.

Lapides cũ radicibus in terram infixis.

QUod sequitur authoritate *R. P. Edmundi Wannerer* Ord: S. Benedicti Viri doctissimi, & mihi religiosâ familiaritate conjunctissimi (qui complura in hac Appendice ad historiam naturæ spectantia communicavit) exscribam: Silva Monasterio Cladrubiensi vicina lapides habet cum primis memorabiles (Senotitz ea silva vocatur) ab ea parte qua lapides terrâ extant, glabri sunt, parte quâ in terrâ merguntur, cum singulari gratia asperantur, velut si saxum ipsum radices ageret: nam cuspides quatuor, quinque, sex, septem vel octo etiam angulorum, aliam aliâ longiorem, miro naturæ opere, si lapidem invertas, ostendunt, eæque Soli obversæ, licet candorem crystalli imitentur, in extremis tamen Iridem gratissimâ colorum varietate lucentem mentiuntur. Hujuscemodi lapides ante complures annos sibi mitti expetijt Mathæus Abbas ad S. Joannem sub Rupe (postea Archi-Episcopus Pragensis) quibus Eremum suam, & speluncam, quam tum exstruebat, ornavit.

Ad C. 11. Libri I. De Antro Sancti Ivani.

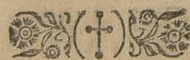
Culter in media rupe repertus

ANtrum *S. Ivani* ex lapide stillatitio, ut vocant, constare Libro I. narraveram; id verò manifesto indicio probatum est: nam sub *Abbate Mathæo* dum cęduntur lapides, ex medijs rupibus ferreus culter excisus est: videlicet humore saxifico affluente, & in saxum durato obvolutus, qui, cùm lapidescere ferrum non possit, sic ut erat, remansit.

Ad C. VI. De Montibus Cerconossiis, seu Giganteis.

QVanto in pretio semper fuerint *Cerconossij Montes*, qui *Bohemi*-

am

am & Silesiam dividunt, satis ostendunt decora ingenia eorum, qui de montibus illis scripserunt. *Christophorus Arnoldus* Vir Cl. Poëticæ, & Oratoriæ Facultatis publicus in Imperiali Urbe Noribergâ Professor, quem ob linguarum peritiam, historiæ & omnis ævi notitiam, interiores literas & eruditionem reconditam, *Cornu Amaltheæ*, usitato jam Eruditis Titulo, compellare possis, nuper ad me misit *Nympham Hercyniam* tam solutâ, quàm ligatâ & vorsâ oratione germanicâ lingvâ descriptam. Author est, *Princeps Germani Carminis Opitius* (ut eum *Jacobus Balde S. J.* appellat) quàm delicatè & blandè Scriptor ille succedit in montes! quàm eleganter, & venustè, & quàm *amussitato* (ut Plautinè loquar) styli cultu, prata, antra, & crateras fluviorum præcipitantium describit! quàm lepidè in opibus, gemmis & Cimelijs Naturæ delineandis versatur! in miraculis gemmarum aliquæ censeri possunt, quas in *Cerconoßijs* crescentes nominat: *nigram Crystallum, album chalcedonium*, violaceum amethystum, cæruleum Sapphirum, Jaspidem coloribus variantem, *Granatum nube purpureâ involutum*, Carneolum crudæ carnis speciem præferentem, *ex cæruleo rubentem Amethystum*, flavescentem Beryllum, Achatem varia repræsentantem, *flavum Topazium*, Adamantem lucidè scintillantem, &c. Quæ omnia nunc eò libentiùs adduco, quòd in illa tractatione mea, quosdam ex his pretiosis lapidibus in *Cerconoßijs* inveniri, priùs nescierim.

Raritas & varietas mira coloratorum lapidũ in Cerconossijs Montibus.

Lib. I.

Ad Cap. 58. L. I. de Monstrosis partubus.

EC quis erit, qui hominum vitam tot erroribus obnoxiam miretur, cùm ipsa etiam Natura rerum, cui affectus, & mali mores obrepere non possunt, sæpissime aberret? ex quo *monstra* (quæ expiare & procurare solebant Veteres) nascuntur. In pratis *Taußkovviensibus Cœnobij Cladrubiensis* sub *Romano Abbate* Lepusculus captus est, monstrum Leporis: octonis pedibus currebat, capite ultra solitum magno, & auriculis tribus deformato. Hunc ad *Abbatem Romanum* in Carolinis Thermis lavantem *Venator* attulit, cujus imperio evisceratus, plurimæ, quæ tum in Thermas affluxerat, Nobilitati diu spectaculo fuit. Videtur Natura animal timidissimum & ad fugam natum pluribus pedibus instruere voluisse.

Monstra animantiũ.

Lepus.

Ad idem Cap. Hinnulus Heidensis.

H*Eidæ*, seu in *Bor* Hinnulum Equinum nasci contigit unoculum, sed is oculus unicus in fronte velut gemma lucebat. Civis, Equuli Dominus, territus prodigio, stultissimo consilio, à Matre statim depulit, & fame mori coëgit, cùm ex eo apud *Divites* lucrum maximum facere potuisset.

Monstrosus Equell

Vitulus monstrosus.

IN *Elsch* (Wolfse quondam Bohemis) meminêre Incolæ natum *Vitulum*, qui in capite suo suggestum illum (qualem mulieres ornando capiti in occipitio gerunt, Aufsatz illæ vocitant) gerebat; res est certissima, *Joannes Lazarus Pictor* Pragæ natus (quem *R. P. Edmundus* antè laudatus *Cladrubij* narrantem audivit) vituli hujus caput ob rei novitatê depinxit.

Vituli du monstros

Nimis mirum est, quod eodem Religioso Viro perscribente didici: *Vitulum* ante pauculos annos apud *fabrum Cœnobij Cladrubiensis* in stabulo vicino in lucem editum, qui anteriore parte Vitulum quidem referret, sed posteriore *Damula* vel *capreolus Silvestris* esset, pilo, colore & ipsâ denique cute cum brevi caudula, super quam ad fimum naturę excernendum, locus patebat, cùm alioqui in animantibus cæteris portam illam studiosè abscondat Natura, contegátque caudis.

Ad monstrosos partus *Heidensis anser* pertinet, quê pro vexillifero cæteri per

Anseris r strum.

per eam viciniam Anserum greges habuêre: nihil differebat à reliquis, nisì quòd *tertium pedem Anserinum* in dorso rigidè extantem circumferret. Forsitan in eorum gratiam, qui pedes & callum anserinum inter exquisitas cupedias, & mensarum delicias numerare sunt soliti.

coniæ colores.

Jam & *Ciconias* duas, quę nihil candidum deferrent, viderunt Amici: utraque nigro sed diluciore colore omnibus plumis vestiebatur: alteram volantem *Venator* dejecerat globo, quæ in porta *Elschensi* diu expansa pependit; altera *Schlackevverdæ* apud *Ducem Saxoniæ* educata pluribus annis tenuit hospites admiratione defixos.

Ad C. 68. Lib. I. de Avibus.

uracitas tiam in a- imantibus ngeniosa.

Cùm de Avibus agerem Libro I. de *Corvorum*, *Monedularum*, *Sturnorum*, *&c.* ingenijs verbum nullum feci: nimirum (ut me Lectoribus excusem) ijs propè solis imminebam, quæ *Bohemiæ* peculiaria forent, quæ verò terris omnibus ac nobis communia, in propatulo haberentur, neglexi; paucula tamen hoc loco, ut Amicis mos geratur, adducam: Pridem observatum est: Fures, omnésque eos, qui fortunam ubicunque inveniunt, amant, ingeniosos esse, & cùm *in subitis casibus* maximè sese prodant ingenia, versatiles, & armatos ingenio ad furandum accedere: id quod vel animantium exemplo pateat: nam ùt quæque furacissimæ sunt, ità maximè abundant ingenijs; *Corvorum, picarum, monedularum, vulpium, martalorum, canum &c.* furacitas omnibus nota est, æquè ingenium: *Corvi* quàm lepidè *Canibus* illudant, quàm sagaciter furentur, & furta abscondant, quàm citò si deprehendi timent, aliò transferant, quàm fæliciter voces imitentur, ignorat nemo. *Corvum* in Collegio Nostro *Pragensi* vidimus & audivimus, qui *Janitoris* vocem ad Januam Patres vocantis tam genuinè, eodem vocis tenore & flexu, eodem accentu & conatu exprimeret, ut *Patres* se ab *Janitore* vocari nihil dubitarent. Memini *Janitores* à Majoribus nostris monitos, nè quem manè Orationis tempore vocarent ad portam, cùm id *Corvus* inscijs Janitoribus præstaret; *Galli indicij* cucuritionem (aut quo alio nomine appellem nescio) risus hominum, & cachinnos, puerorum in Scholis vapulantium ejulatus, nolæ tinnientis pulsus, aliáque plura ad vivum assimulabat; discebat hæc ipse ante horam quartam in matutino silentio, ac primùm (quod egomet observavi) primus ille conatus sæpe fælix non erat, sed corrigebat ipse se in melius, ac repetebat, donec ad perfectum adduceret, quod imitari & exprimere statuisset. Narrabo rem ridiculam: *In Contubernio S. Wenceslai Pragæ*, dum *P. Eustachius Remigij* Regentis nomine præesset, Canes duo fratres gemellì (*Castor & Pollux* nomen erat) *Corvi* item duo alebantur; perpetuum inter hæc paria intercedebat bellum, quod quidquid reliquiarum ex cibis aut ex penu alteris obvenisset, alteri sibi crederent detractum & ereptum; *Canes* cum *Corvis*, *Corvi* cum *Canibus* hostilitatem exercebant, æquo tamen Marte ferè semper discedebant ex prælio. Contigit aliquando, me, pluribúsque alijs pręsentibus, altero *Corvorum* nescio ubi absente, alterum solum à *Canibus* in areæ medio deprehendi, statim in hunc *Corvum* auxilio sui comparis destitutum *Canes* impetum faciunt; alter *Canum* à fronte, alter à tergo mordere & despoliare plumis conantur; quid *Corvus* faceret? vociferatione summâ socium in auxilium vocat, nęc minùs acriter sese defendit, & in omnem partem minas intentat; jam alter *Corvus* in socij auxilium properabat, cùm *Castor* prioris *Corvi* uripydium, & pennas in cauda jam jam ore apprehensurus esset, *Corvus* momento in tergum versus Corneo illo suo rostro *Castorem* ferit; sed ecce quod minimè timeri poterat

Corvus ingeniosus & fælix imitator.

Corvus manè studens.

Ridiculus casus Canis Corvum nare portãtis.

terat, in *Castoris* nares tam altè rostrum infigit, ut extrahendi moram non haberet. Canis *Castor* tam inopinato malo territus, amens dolore, pendentem è nare sua *Corvum* tenens, dat se in fugam, tum ligneas Contubernij pergulas percurrit; expectantibus nobis in area, quem res esset exitum habitura, ubi ad descensum, & scalas *Canis* devenit, turbato capite, præceps per gradus devolvitur cum *Corvo*; modò *Canis*, modò *Corvus* suprà infrà & in orbem ruebant; donec illo motu rostrum *Corvus* extraheret, & *Canis* narem liberaret, sed copioso sangvine profluente. *Canis* cruentatus statim se in angulum conjecit, & inter trabes diu latuit, neque unquam posteà, licèt incitaretur, in *Corvum*, pugnare voluit; at *Corvus* ubi se liberum vidit, & defunctum periculo, stetit in gradu, quámque maximè inflato collo, *Crax*, *Crax* sæpius iterando, Victoriam cecinit. Hæc Anno 1643. gesta.

Corvus virgâ elatâ, hostes exterret

In Collegio S. J. *Novædomi Corvum* habebamus, qui ex *Gallinarum* simplicitate miros sibi faciebat ludos, *Gallo gallinaceo* indignante, nec tamen auso concurrere priùs, quàm *Galli & Gallinæ Indicæ*, seu *Meleagrides* aliquot accessère Collegio. Has etiam postquam non semel *Corvus* irritasset, *Gallúmque Gallinaceum* provocasset, certatim *Galli Indici & Gallinæ* quasi dato signo incurrunt in *Corvum*; diu animosè pugnavit in medio, at cùm circumsisterent, & velut obsessum tenerent, ut vix sine damno, & salvis rebus posset erumpere, mirabiliter usus ingenio, *Virgam* quandam longam, quę jacebat humi, rostro corripit, & hostibus attonitis, nec scientibus quid ageretur, viam sibi per medios hostes facit & effugit, *Virgam* illam, quam tenebat, ostentans, quam velut aliquod ferale signum *Gallus & Gallinæ* cæteræ intuentes percellebantur tanto metu, ut etiam vociferarentur. Ejusdem prorsus ingenij & nequitiæ *Corvum* habebat *Collegium Glacense* An. 1639. qui cum Promo Condo nostro inimicitias irreconciliabiles exercebat; nunc proprio nomine *Habel Habel* appelans subsannabat, nunc quæ ille in horto Collegij plantârat, cum ira evellens; denique quidquid ei molestum & odiosum esse sciebat, aggrediens. Ibidem *Glacij Monedulam* habebamus ex vicina Templi Turre delatam, cùm adhuc flaveret rostro & croceis ab ovo plumulis sparsa esset; educata est familiarissimè, & sat diu in *Collegio* habitavit, cui nolulam injecimus; posteà cœpit gregales suas amare, eísque adhærere Socialiter, nullum tamen prę- terire diem passa est, quin ad *Collegium* revolaret, & demensum penè cum jurgio flagitaret; tractari tum sese, & mulceri familiariter sinebat, & humanam passa manum deferebat ad pullos, quæ dono accepisset à nobis. Jucundum erat videre, cùm *Magistri* nostri (ex quorum ipse numero fui) ab Urbe procul, certo die spatiarentur in campis, & *Monedula* nostra, in grege cæterarum, in altissimo aëre volaret, ex nola agnitam & vocatam, protinus respondere ad nomen, & demittere sese, atque in caput nostrum vel in humeros devolare, grege *Monedularum* reliquo plerumque in gyrum volante, ut quid cum illa fieret, cognoscere possent, *Nos* amicè, & bene lautéque & per iter, & domi habitam remittebamus ad *Turrim*.

Monedula docilis.

Corvus & Monedula Cladrubienses.

DE *Corvo & Monedula* mira nuper ad me *R.P. Vanner* è *Cœnobio Cladrubiensi* perscripsit: *Corvum*, inquit, ante undeviginti annos educavimus, qui citatus ad nomen veniret; nihil ei pręter sermonem humanum defuit, sed plurima tamen Latina, Germanica, bohemica loquebatur: ad miraculum exprimebat canum minorum quæstus & ejulatus; cùm minimè observaretur, terga hominum *mordentes*

Corvi pugnæ cum Gallis & gallinis Indici[s]

tes

tes Canes aſſimilabat tam vivaciter, ut homines exſilirent, & velut morſi palleſcerent; quotidiana illa pugna cum *Gallis Indicis* fuit (graves erant adverſarij, & nonnunquam ſeptemdecim numero) fortiter primùm repugnabat, aliquando pugnam declinabat, donec in truncum vel lapidem altiorem inſiliret, ibi velut jam par hoſtibus & ſtaturâ æqualis, nulli cedebat, & hoſtes, ſi propiùs accederent, tundendo multabat egregiè, præcipuè carneam illam *Gallorum Indicorum*, quæ roſtro ſuperimpendet proboſcidem capere conabatur; tum deprehenſum mordicus *Gallum* deducebat in terram, volvebat in luto & pulvere, attonitis audaciâ cæteris, cùm unus ille omnibus omnia minaretur, donec victoriam hoſtes *Corvo* relinquerent, ſeſéq; reciperent. At *Corvus* dimiſſo hoſte in altiorem locum inſiliens, quidquid loqui ſciebat, geſtiens repetebat, & pœana citabat. Quod ſi tum illi *Cerevisiæ* potus porrigeretur, id fieri victoriæ cauſsâ exiſtimans, animo exſoluto potabat hilariter, ſic ut temulentus titubaret, caderet, volveretur, & omnibus ſe ridendum propinaret.

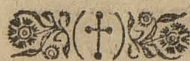
Monedulæ mirabile ingenium.

Monedulæ cujuſdam *Kladrubienſe Cœnobium* hodiéque meminit: in Teplenſi Turre (ſi quid hoc ad rem facit) nata, *Cladrubium* allata, poſt data ingenij documenta maxima relicta ſibi eſt, circumvolabat liberè; cùm ad *Refectorium* ſignum dabatur, devolabat protinus, & per feneſtram in *Refectorium* intrabat; ſi clauſam inveniſſet, & aditus non pateret, conferebat ſe ad januam, ibi inconditè vociferans, roſtro & alis januam verberabat, donec vel odio admitteretur ad paſtum, qué ipſa ſibi deberi credebat. Tractari ſe & demulceri libentiſſimè ferebat, præſertim ſi quis plumarum vertice arrepto pendentem circumferret, rotabatur illa, & demiſſa ſic iterum, ut portaretur, petebat. Poſthæc eam in ſcutella dorſo incubantem deponebant pro mortua, & ſi quando ex Majorum authoritate ſilentium Religioſum, ùt fit, laxaretur, velut *Ægyptium ſceletum*, & ferculum ambulans ab altero porrigebatur alteri; illa tamen oculis conniventibus, obſervabat, nè quod ſubiret periculum: nam ſi quis in ſe cultrum, & fuſcinulas ſtringeret (quod deditâ operâ fiebat) protinus iſta ſurgebat in pedes, & avolabat; ac tum primùm in fornace alibíve conſidens, quaſi ſuperato periculo geſtiens & garriens, mirè geſticulabatur, quódque id petulantia extrema faciebat, alis in altum elatis per terram currebat. Didicerat eum, qui ditioni *Cladrubienſi* præerat, fiſtulantem labijs, & ſervos aut ruſticos vocantem exprimere, quod iſta tam dextrè præſtabat, ut famuli recurrentes ad Dominum, quid vellet, rogarent. Tandem rigidiſſimâ quadam hieme in tecto *Cœnobij* ſedentem *Monedulam duo Corvi* famentes aggreſſi, nec quicquam Auxilium *Patrum & Fratrum* implorantem, laceratam devorarunt.

Lupus familiaris cum Cane, Vulpe, & Marte.

Lupus caninus.

COEnobium *Cladrubienſe S. Benedicti* (ùt hactenus Lectores intelligere potuerunt) mirabili raritate volucres & animantes, fœliciſſimè educavit; ſingulare eſt, quod de *Lupo, & Canibus* teſtis oculatus & Religioſus ſuppeditat: fortè bubulcus, Sole ardente, in ſilvam armentum compulerat umbræ gratiâ; ibi in coryleto, *Vaccæ* quoddam animal informe, vix ſpithamâ longius inveniunt, & crebrâ ravium conſpiratione, ùt ſolent, terrorem ſignificant; accedit *Paſtor*, videt quadrupes animalculum, quod Mater modò effuderat, aut (quod etiam belluis ſæpe contigit) amiſerat, vel abortierat; defertur ad *Cœnobium*, nemo quid eſſet poterat dicere, divinabatur; commodùm *Canicula* pepererat, & lactabat *Catulos*, cæteri amori, uno ſolo relicto, cui ſocius iſte ignotus apponitur. Procedente tem-

pore *Lupum* esse apparuit, qui seu lacte canino, seu *Socij*, quem *fratrem* esse putabat, seu aliorum *Canum* consvetudine, omnis lupinæ feritatis oblitus evasit humanissimus: primùm, jam à lacte depulsus socium *Canem* collactaneum suum ita diligebat, ut ejus desiderium vix ferri posset, ejulatu maximo lugebat absentem, neque nisi eo præsente & unà vescente cibum gustabat; denique totus transivit in *Canem*. Fecit sibi deinde jam adultior consvetudinem, *Sacerdotem*, qui *Kostelecensem Parochiam* sacris procurabat, comitandi; currebat more Canum jam sequens, jam præcurrens, & cùm aliquando *Pastorij Canes & Molossi* occurrerent, quibus ille par non erat, ab humilitate mutuabatur consilium, & humi stratus elatis in altum pedibus ab improbis istis telonarijs (*Canes* intelligo) nè quid vetitarum mercium ferret, visitari sese patienter ferebat, donec abirent; tum ille surgens quasi confecto visitationis negotio cæptum prosequebatur iter. Erat tum in *Cænobio Canis* alius, qui nonnunquam velut ex condicto, & lupum hunc, & & cæteros *Cænobij Canes* ad venationem vocabat; ibant in silvas, & sæpe prædam ad *Cænobium* adferebant, sæpe cruentato ore, ut devorasse intelligeres, redibant taciti; *Lupus* noster *Anseres* (præcipuè si quem segregem, & solitarium invenisset) consectabatur; hunc ille, ut se cæteris moderatiorem ostenderet, ad *Cocos in Culinam* deferebat, eorúmque permittebat arbitrio, & pro ansere aliud quidpiam referebat. Non tamen semper obsequentem Naturam, & in officio habere potuit, quin aliquando, quod erat, ostenderet: contigit, ut fame premeretur, ergo dum *Canes* cæteri in silvam, *Lupus* ad vicinam Civitatem *Cladrubium* cursu contendit: quidquid ibi altilium per viam nactus est, strangulavit, & in loco reliquit; tum primùm velut per otium ad pratum *Monasterio* subjectum anseres & gallinas attraxit, ibíque toto die magnificè epulatus, pransus est, & cœnavit. Porrò *domesticos Anseres*, *Gallinas* omnis generis, *porcellos &c.* noscebat optimè, neque terrebat, ut viso lupo neque loco cederent, neque se commoverent. Spectaculum erat jucundissimum hunc *Lupum*, & collactaneum *Canem*, tum *Martem & Vulpem* ex eadem patina vescentes sine omni murmure, aspicere. *Lupus* tandem fortuito casu saucius, cùm percurari non posset, misericordiâ Venatoris nè diu cruciaretur, globo trajectus interijt.

Canes sponte venaturã facientes.

Lupus, Martes, Canis & Vulpes amici.

Ad Caput 54. de Piscibus L. I.

QVàm piscosi sint *Bohemiæ Fluvij* multis jam antè documentis demonstratum est: *Aquila fluvius in Reginohradecensi Provincia* de principatu cum cæteris contendit, in quo quidquid est optimorum piscium hospitatur libentissimè. Quà *Czastolovicio Kostelecium* iter est, dextro viæ latere post pratum, *brachium* quoddam *Aquilæ* fluvij sed aquâ stante, occurret, tot, tantis, támque varijs piscibus refertum, ut nunquam, & nullo anni die *Piscatores* frustrentur. Non semel ad piscationem illam accessi; quantæ, DEUS bone, piscium varietates! *nihil vidi magis*, ut comicè dicam. Iterum post *Kostelecium*, cùm illam *Civitatulam Pragense Collegium* ditione teneret, in eodem *Aquila fluvio*, & *Salmones*, & cæteri nobilissimi Pisces, artificio, aquâ subtractâ, legebantur à nobis ùt flores. Fecerat Œconomiæ nostræ Præfectus *R. P. Christophorus Fischer* (heu nuper senectutis morbo nobis ereptus!) novum aquæ supra cataractas per prata descensum, & defluxum, ut quoties luberet, fluvium in hunc novum alveum deduceret, ac derivaret; post multa spatia revertebatur in veterem alveum fluvius, & vetus alveus prætexebatur retibus, ut neque pisces sursum, neque deorsum effugium haberent; ita decepti nullâ affluente aquâ,

L. I.

Aquila fluvius piscosissimus.

Artificium pisces in sicco relinquendi.

quâ,

quâ, & priore totâ defluente, *pisces* longissimo usquè ad cataractas tractu relinquebantur in sicco, & ùt dixeram legebantur ùt flores. In ijsdem cataractis rem lepidissimam in Vere Anni 1652. accidisse recordor, quæ initium dubium ac triste, exitum habuit lætum ac fortunatum: nam cùm antè laudatus *P. Christophorus Fischer* me præsente, & vidente, *cataractas* (de quibus modò dicebam) obiret, posteáque inter trabes (quibus *cataractæ* coërcentur) otiosus super malè aggrestam terram consisteret, repentè *Agger* occultè ab Aquis pridem subtractus, dehiscens subsidit, & *Pater* lumborum tenus in aquam decidit; territi accurrimus; *Piscatores* bene madentem foras extrahunt, simúlque dum nos alij *Patrem* circumsistimus miserantes, illi observatis Piscium eo in loco motibus, applicant protinus retibus, sexdecim grandes *Parmas*, vel *Barbones* pingves, & bene curatâ cute extrahunt post Partem, & in ripa (cum alijs minoribus Piscium) deponunt in ripa; qui scilicet, dum *cataractæ* fierent à Lignatoribus, sub ripa deprehensi, postea negato exitu captivi diu hæserant, & cùm aqua recens per commissuras trabium semper illis afflueret, & terrâ limosâ velut congruo cibo vesci possent, angusto licet & brevi loco, velut in sagina claudebantur. At *Patris Fischeri* periculum in risum vertit: quòd is convenienter nomini suo, nè cadere quidem in Aquam posset, quin *Pisces* caperet, & vel seipsum hami loco *Piscibus* projecisset.

Felix in Aquam lapsus

Fluvium ignobilem, & ut ità dicam, innominem *Cladrubienses* commendant, & divino, ut par est, beneficio adscribunt, quod omni anni tempore, tot *Pisces ad Abbatis* & hospitum, ac totius *Conventûs* Mensas suppeditet, ut nunquam vacuari piscibus posset. Piscium genera sunt: grandes *Lucij* (undecim librarum jam reperti sunt) *Carpiones*, *Percæ*, *Plani* piscium (quos Bratfüsch appellant) *angvillæ*, *mugiles*, *gobij*, *auratæ*, *thymalli*, *mustelæ fluviatiles*, *& minorum gentium pisces omnes.* Id mirandum maximè, quòd in eo fluviolo *Pisces* conveniant, qui alioquin diversas aquas amant, & diversos alveos consectantur, saxosos, foraminosos, arenarios &c. Alterum, quòd fluviolus angustissimus, neque ultra dimidium milliare longus (quantum ex illo ad *Cœnobium* pertinet) tantos, & tam multiplices Piscium populos, sibi plerumque infestos contineat. *Josephus Ulitzky Eques*, qui nostrâ ætate, antiquâ pietate, sua omnia *Cœnobio Cladrubiensi* donavit, *Uniones* etiam in hoc fluviolo natos, & à se collectos monstrare solebat.

Fluvius ad Cœnobiū Cladrubiēse pertinens mirabiliter fœcundus.

Ad C. 66. Lib. I. de Avibus.

NArraveram *Hirundines* à nobis Autumno discedere, ut sciunt omnes, ac si quæ abire distulerint, hieme ingruente, cava arborum, rupium, & riparum subire, seséque recondere; suggessit Amicus: scire se hominem rusticum, qui mediâ hieme lignatum profectus, desectam ingentem arborem Equis domum advexerit, atque ut siccaretur in hypocaustum attraxerit; sed en ex illius Trunci cavo complures *hirundines*, calore redanimatæ evolarunt, quæ intus nemine conscio consopitæ jacuerant.

R.P.E.W.

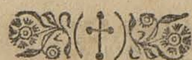
Hirundines hieme in cavo arboris latentes.

De Coturnicis in Bufonem memorabili conversione.

PRæclarè dictum est à *P. Syro* in Mimis: *Discipulus est prioris posterior dies;* propterea videlicet, quòd plurima addiscantur tempore, & philosophandi perversum sit genus, sine observationum & experientiæ adminiculis de abditis in natura rebus disserere ac disputare; qua de re divinè locutus est Philosophiæ princeps *Aristoteles l. 8. de Generatione C. 10.* nam cùm dixisset, Apum generationem esse in obscuro, subjicis: *nondum satis explorata quæ eveniunt, habemus.*

Scientiæ ex experientijs inædificandæ.

Nota.

quòdsi quando satìs cognita habebuntur, tunc sensui magìs, quàm rationi credendum erit. Rationi enim fides adhibenda est, si quæ demonstrantur, convenient cum ijs rebus, quæ sensu perficiuntur. Hæc *Aristoteles* damnans eum rationandi modum, quem nonnulli Philosophorum Veterum & Novorum tenuerunt, arcana Naturæ solis ex ingenio natis ratiunculis, experientiâ non adhibitâ, explicantes; observatio igitur, & experientia, cùm acquirentur tempore, non malè, ùt dixi, *Syrus posteriorum diem discipulum, priorem* verò *Magistrum* appellat. Sed ad propositum, & exempla Naturæ veniamus:

Audieram sæpius *Coturnicem* putridam, & cadaverosam in *Busonem* converti, eámque causam, memini, quosdam prætexere, cur in cibis *Coturnicem* non attingant; deerat idoneus author tam audacis asserti. Inventus est tandem *Civis Plsnensis* honoratus inter suos, *Lemannus* nomine, quem narrantem plurimi audière: habuisse domi suæ *Coturnicem* familiarem, cui nolam parvulam appendisset, eam *Coturnicem* posteà amissam ex oculis, diu quæsitam non apparuisse; post longissimum tempus ex muro sub scamno insonuisse nolulam, & studiosè quæsitam *Coturnicem* ab ancillis; ejus loco ex foramine grandem *Busonem* prorepsisse, qui *nolam Coturnicis* in collo gestabat. Ita cognitum ex *Coturnicis cadavere Busonem* procreari. Ego narrationem hanc in dubium non revoco, sed ajo, non ideo *Coturnices* mensis arcendas. Quid enim istud miri continet? quippe ex cadaveribus animantium, & dapibus quantumlibet delicatis dum putruerint, fœdissima quæque constat oriri, neque continuò à recentibus abstinemus. *Optimi pessima est corruptio*, ait Philosophus, & ex spina humani cadaveris, serpentes & bufones nasci plerique Scriptores affirmant. Scio tamen *Coturnices* morbo *comitiali* tentari, ùt scribunt *Ornithologi*, atque etiam *menstruis* laborare: accedente igitur *busonino* putri semine & sordibus, ac materiâ menstruatæ *Coturnicis*, (ut de *serpentum & draconum* vulturinis & Aquilinis capitibus in *mundo subterraneo* ratiocinatur *Kircherus*) quàm facilè Natura, cadavere illo materiam suggerente, *busonem* induere potuit, *nolâ*, dum generatur *buso*, remanente.

[Margin: Ex Coturnice bufo.]

[Margin: Generationes ex putri]

Ad C. 69. Libro I. de Vulture, aut Accipitre Leporario.

Tuscoviensi ditioni *Cladrubiensium* Præfectus homo sagax, & ad rem attentus in scopulosis silvis *Vulturis* grandem nidum ante non multos annos, in eóque pullos deprehendit; quibus cibū poscentibus *Leporem* mater attulerat. *Leporem* illis Venator seu *Præfectus* abstulit, & pullis, nè edere possent, lignellis ora distendit; rursus *Mater* alium *Leporem* attulit, rursúsque iste *Leporem* subtraxit; certabant, *Vultur* adferendo, *Venator* auferendo, sic ut eâ industriâ *octo Lepores Vulturibus* subtraxerit, tum denique cùm pulli deficerent, furtorum ipse satur, *Matrem* globo trajecit, nidúmque penitùs desolavit.

[Margin: Nidus Accipitris leporarij spoliatur.]

Ad C. 33. Libri I.

Amochrysus, de quo citato Capite in Plsnensi Provincia inter *Hostaunam*, & *Mutinam* (quarum illa ad *Trautmansdorfios Comites*, hęc ad Equites *de Widersperg* pertinet) tantâ copiâ lucet, ut ex Amochryso via ipsa constare videatur.

[Margin: Amochrysus-]

In eadem Provincia ad Pagum *Hnievvnitz* (quem pagum olim Cœnobio Cladrubiensi *Comites de Guttenstein* donavère) *Carbones fossiles* ingenti copiâ reperiuntur, nec inde procul passim in Agris eruuntur *Cotes* prę̨stantissimæ.

[Margin: Cotes, & Carbones fossiles.]

De Albi Flumine ad Caput XXIII. Libri I.

Sciunt omnes in *Bohemia* nati: *Albim*

[Margin: Albis regius Bohemiæ fluvius.]

bim esse Regem fluviorum nostrorum, qui omnes cæteros *Bohemiæ* fluvios unà cùm nominibus ipsis devorat, séque unum pro omnibus propinans, ad *Mare Oceanum* per *Misniam & Saxoniam* cursu descendit. Fuit mihi cum Illustrissimo ex Procerum Ordine, & nobilissimo Domino *Wilhelmo de Talmberg* Joannis filio, & Joannis, qui superest, Patre, Viro apertissimi pectoris, & candidissimę mentis, vetus quondam amicitiæ usus, ob quam eum in *Suchomast* ditione suâ morantem, adivi. Is me (quod percuriosum Antiquitatis nostræ esse sciret) ad quendam Nestoreum senem, centum & plures annos numerantem, qui ob senectam lecto pridem affixus erat, ortus perillustri *Equitum Bechiniorum* prosapia, adduxit. Multa ex optimo isto Sene familiariter percontando didici (velut de Majorum nostrorum consvetudinibus, moribus, de convivijs, & ludis, de Comitijs & Judicijs, de Stemmatis Nobilium, de Spectaculis &c. quibus suus apud me locus servatur) tum illud mirabile & memorabile, quod nunquam alibi legeram, nec fando audieram: *Albim in ipsa Bohemia propè devorari, & magnam sui, & aquarum partem amittere;* senis colloquium, quoad meminisse possum, hoc loco recitabo: Quęrit ex me *Bechinius*: utrúmne *Litomericij* aliquando fuissem? respondi, fuisse me. Tum: an *Albim* fluentem & ejus decursum observassem? hîc quoque annui. Ampliùs: an *Podiebradij, Brundusij, Chvvaterubij, & ad Melnicum* jacentes cataractas vidissem, & considerassem aliquando? dixi: mihi puero hæc omnia nota fuisse; adderet etiam, si vellet, *Reginohradecenses* duplices, & alias plures aquarum *Cataractas per Bohemiam*, prę sertim in *Albi*. Quid igitur inquit, Tu Pater, majorem & auctiorem *Aquis Albim Reginohradecij*, aut *Podiebradij*, an *Litomericij* esse putas? sine dubio, respondi, *Litomericij* auctior esse debet, cùm in progressu tot fluvijs augeatur. Atqui, subjicit senex negare non poteris, vel *Chvvaterubenses in Muldava Cataractas*, aut tantùm, aut ampliùs Aquarum quàm *Litomericenses* defundere, postquam etiam *Albi Muldava* plurimis fluvijs comitatus accesserit: revoca ad memoriam, quantus incedat *Reginohradecij*, quantus post *Podiebradium*, quàm tristi profunditate tumidus, quàm celer & turbidus! cùm interea *Litomericij in Cataractis* (ubi id maximè spectari potest) vix quatuor Vasorum instar depleatur, atque ibidem æstate & autumno curribus superetur, & Vaccæ propè sine natatu, *Albim* transmittant, quem altero tanto, aut etiam ter & quater majorem & auctiorem esse oporteret. Respondi ego: id forsitan *elevatione Cataractarum* fieri; risit *senex*: nihil, ait, istud facit, nam etsi primùm *Cataractarum* altitudo Fluvio superanda sit, tamen, ubi posteà continenti novarum aquarum affluxu ascenderit super cataractas, tantundem necessariò profundit, quantum accepit, habétque. *Dicam tibi Pater, quòd à Majoribus acceptum servo: Albim in subterraneos quosdam meatus in via descendere, & magnam aquæ partem illic perire.* Respondi: si id fieret, *corrotundationem* (ut Senecæ verbo utar) aquarum fore, atque ut *de Scylla & Charybdi* legimus, vortices in ipso fluvio indicium facturos. *Do tibi hoc* inquit senex, si in ipso alveo Abyssus illa pateret; at Majores nostri dicebant: partim in vetere *Albis alveo* (quà *Vetero-Boleslaviâ Mielnicum* iter est) partim sub Insulis (quæ à *Mielniko* deorsum in *Albi* sparsæ sunt) fieri jacturam illam Aquarum. His auditis ego quievi. Meâ nihil refert, quidquid *Lectores* (quorum arbitrijs omnia submitto) statuerint; memini tamen, mihi non semel Quæstionem hanc *de exilitate Albis ad Litomericium* propositam;

Albim duobus in locis amitti.

sitam; quæ facilè (si vera sunt, quæ *senex Bechinius* ex Majorum authoritate narravit) ex hoc loco dissolvitur.

Paralipomena L. III. Miscellaneor: ad C. XVIII. De Incorruptione Cadaverum.

FUnestum prorsus & tragicum Exemplum ad hanc rem Amici suppeditant: Erat antiquæ nobilitatis Equiti (Familiam in *Bohemia* notissimam nominare nolo) *Filius* perditissimis juvenis moribus, in *Pilsnensi Districtu*; *Pater* Vir optimus optimis monitis proficiebat nihil: aleator, scortator, potator, abactor, blasphemus, perjurus, & nullius frugi filius, ad cumulum omnium scelerum, cùm paternas objurgationes ferre ampliùs non posset, *Patrem* interficere decrevit; neque id sceleratum consilium clam paravit, sed ut belluæ istius rabiem intelligas, palam, & in via publica (horresco referens) *Patrem ad duellum* secum ineundum provocavit; diu *prudens Pater* recusavit conditionem, posteà tamen fortasse sperans rabiosum, ad præsentiam suam quieturum, ad armatum filium contendit, monet gravibus verbis, parricidio abstineret, meminisset *quis & quid pater esset, quis filius.* Nihil profectum: videt in se ire filium, & intentare mortem; ergo irâ paternâ turbatus cùm armatus & ipse venisset occupat, & filium primo manualis Sclopi ictu deturbat ex Equo, & & mittit ad Orcum, dictum illud clarâ voce ingeminans: *Honora Patrem tuum!* Jacuit diu insepultus in publica via infælix *Filius*, cùm improbissimi juvenis contactu nemo vicinorum aut Viatorum manus suas conscelerare vellerit; tandem, nè quid ad pœnam deesset, *Lupis* cessit, quibus quarta pars cadaveris erupta est, & in pagum *Tomasthlag Ssvvambergensi* Arci proximum allata servatur: eam se partem incorruptam cum parte pedis, multis præsentibus, vidisse & tractasse ante undecim annos, affirmavit mihi *Vir Religiosissimus P. Edmundus Wanner in Cœnobio Cladrubiensi Professus*, quem toties in his *Additamentis* laudavi. Hanc verò incorruptionem scelerato cadaveri DEUM præstare existimo, ut omnes, quæ pœnæ divinitus parricidio constitutæ sunt, intelligant, & qui vident, aut narrantes audiunt, perhorrescant.

Filius scelestus Patrem ad duellum provocat.

Occiditur à Patre.

Cadaveri pars inco[r]rupta.

Ad L. III. Cap. 20. §. 2.

NArraveram Capite X X. *Rusticis* in *Vetere Bohemia* magnas fuisse divitias; ex illis aureis *Bohemiæ* sæculis censeri potest *Rusticus* ille ad Novamdomum ætate nostrâ, qui moriens Domino suo *Paulo Adamo Comiti Slavatæ* legavit *Coronam Beatæ Virginis MARIÆ*, quæ tota numismatis aureis, seu ducatis, ùt vocamus, constaret: fila erant auro texta, vices granorum agebant *numi aurei*, sic inflexi, ut per eos fila transmitterentur; ubi *majora grana Rosarij* inter minorum decades interponuntur, ibi *aurei majores*, vulgò *duplones*, spectabantur. Divitem profectò *Rusticus* ille & raram pietatem sequebatur, qui, si jocari licet, *Deo* simul *servire potuerit, & mammonæ.*

Rustici [..]sarium au[..]reum.

Ex vetustis Bohemiæ opibus illud quoque descendit: *Anicula Pragensis* ante non multos annos *Pragæ* moriens (de qua, nè somniare quidem esse divitem ullus potuit, quòd paupertatem omni vita præferret) *Augustissimo Cæsari Leopoldo*, quidquid haberet, legavit, soliciteque providit, ut ad Cæsarem omnia perferrentur. Ignorantur rerum pretia, sed *Torquem* inter alia fuisse narrant, quæ altitudinem hominis longè superaret, & obvolvere totum corpus posset; *Gratissimus Imperator totâ Pragâ* pulsu campanarum, *&* Sacrorum in Ecclesijs justa funebria aniculæ illi peragi jussit, & pretium repræsentavit.

Vetula h[..]redem r[..]rum suar[..] Cæsarem [..]stituit.

Ad C. VIII. Libri III. §. 2.

ARx munitissima loci naturâ *Bezdiezy*, habet etiam illud memorabile

rabile

ntes qui si- oces re- tunt.

rabile, quod Amicus addendum monuit: ex *Arce Bezdiezy* ad *Arcem Hauskam*, dimidio & ampliùs grandi milliari distantem, si quis inde vel hinc illuc loquatur, non clamosâ, sed mediocri voce, audire & audiri omnia tanto intervallo, & colloquia misceri posse, nec intercipi voces colloquentium, sed innoxiè à *Bezdezy ad Hauskam*, & hinc rursus ad *Bezdiezy* pervenire, idque sæpenumero probatum. Facit istud dubio procul singularis ad vocis iter aptitudo subjectorum locorum, ut ex hisce duobus Montibus quasi per canalem voces provehantur. Ex ijsdem Arcibus *Hauska*, *& Bezdiezy* (dum has arces ante complures annos conscendissem) à Senibus accepi: funiculos quosdam, & fila ferrea, ætate Majorum in sublimi protensa fuisse, quæ ab alterius Arcis turri ad alteram pertingerent duplici ordine, ut Domini illarum altissimarum Arcium, *per cælum eunte Nuntio* (ùt de columnis Epistolas ferentibus Romanus Scriptor dixit) Amici, alteri alteros de consilijs hostium certiores facere, in certum diem auxilia promittere, aut arma sociare, & si quid aliud amicitiæ contestandæ faceret, & pericula indicare possent. Literæ funiculis alligatæ ultro citróque per anulos ferreos trahebantur, idque Arcibus pluribus commune fuisse in quibusdam Manu scriptis Codicibus invenio; inter arces *Dieczin & Blanckstein* nominatim, inter *Ralsko & Dievvin*, in *Waldstein*, *& Skaly*, inter *Skalkam*, *& Kostialovv*, inter *Hasenburg & Libochovicz*, inter *Kumburg*, *& Pradlecz*, inter *Bradlecz*, *& Welis*, aliásque Arces innumeras Commercium hoc intercessisse traditur usquè eò familiariter, ut se mutuò invitarent poculis, & præcipuè in *Trosky*, arcibus duabus vicinissimis, lagenas sibi vino plenas mitterent, ac remitterent.

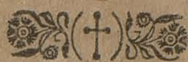
Eadem fuit Majorum nostrorum in hostium repentinis incursibus solertia, qui nimirum pro Regni salute & incolumitate, velut *pro domo sua*, toto pectore soliciti, id unum agebant, ut *Patriam florentissimam Regi suo præstarent*, quod bonę gubernationis caput & finis est. Illi inquam Heroës inclyti ex antiquissimis Bohemiæ Familijs *Rosenbergijs*, *Landsteinijs*, *Wartembergijs*, *& Waldsteinijs*, *Hasemburgicis*, *& Leonibus*, *Bercis*, *& Lippæis*, *Guttensteinijs*, *Kolovvratæis*, *Slavatis*, *Nachodijs*. *Sternbergijs*, aliisque octoginta Procerum familijs) cùm vis aliqua Regno fieret, jubebant noctè continuò ignibus signum dari; ac statim sese tota stipendiaria ad periculũ colligebat Militia; pervigilabant enim aliquot militum millia in *Strazijs*, *in Wartis* (plura hoc nomine loca in Bohemia fuerunt) in *Nachod*, *in Königsvvart*, *in Tetzen*, *&c.* & ex Arcibus Regijs signo dato, ùt dixi, concurrebant ad commune periculum propulsandum; sed hæc in Libro *de Militia Veterum Bohemorum* accuratiùs si Divi annuerint, prosequemur. *Decad. II.*

Ad idem Caput Libri III. de Arcibus §.

ETsi Libro III. nihil memorabilium rerum omittere voluerim, quod ad *Arces* pertineret, quotidie tamen novæ aliæ veniunt in mentem, aut ab Amicis suggeruntur, ut nullum futurum finem existimem. *Bistricium* Urbecula est versus Moravos fines, quæ *Kragiciorum Procerum* ditio multo tempore fuit; ea arcem habet perantiquam, & non ævi nostri, sed profectò (si quid ego intelligo) nulli vel hodie, etiam Principi aspernandam: amplitudo Arcis, cubiculorum numerus, & ordines, elegantia tabulatorum, & fornicum, imaginum antiquissimarum Proceres nostros, eorúmque Conjuges ad vivum repręsentantium Majestas, hoc ipso anno & mense, dum hæc Typis eduntur, adeò me suspensum tenuère, ut in parte fælicitatis reponam, hæc spectavisse. Non procul inde *Cænobium Minimorum*

Arx Bistricensis.

Ecclesia SS. Trinitatis Minimorũ.

rum eſt S. *Franciſci de Paula* vivente *SS. Fundatore Franciſco* erectum, cui lętiſſimum, altiſſimum, & magnificum *SS. Trinitatis Templum* vetere diruto, adędificavit multis millibus, *Illuſtriſſimus & Excellentiſſimus Comes Joachimus Slavata ſuæ Domus Gubernator.* Sed revertamur ad Arces; *Biſtricenſi Arce* omnibus ijs, quos attuli, titulis, ſplendidior eſt *Telczenſis;* at *Novodomenſis,* omnes, quas ibi *Comes* habet, *Arces* exſuperat. *Palatium, & Imagines Ducum, Regúmque* noſtrorum (quod univerſæ Bohemię, ut ſæpiùs antè monui, cimelium eſt) genuinè & autographicè expreſſæ, *Tabulata*, & cæteræ Imagines parietibus appenſæ, habitationis commoditates, propè *hortus* pulcherrimus, & in eo *Palatium* ingens, rotundum, & altiſſimâ concameratione, & teſtudine, quæ ſupernè uſquè ad tholum ſeu cuppulam arctatur, ſpectabile; muris omnibus plaſticè miro artificio exornatis, *Statuarium* varietate, & multitudine præſtans; tum in vicinia *Ambulacrum Columnarum, & Grotta*, ſeu *Specus* ſaxis, *conchis, gemmis, lapidis, Muſivo opere* compoſitis, imitatione naturæ conformatus; quæ omnia, ſi *Palatium* excipias, *Comes Joachimus*, ſuæ & hoſpitum voluntati paravit, ut in eadem Arce, ſive antiquitas, ſive novitas placeat, inveniant hoſpites quod mirentur. Verbo: *Arces Procerum* antiquorum, *lætitiâ & ordine* quodam cubiculorum (quæ plano paſſu adeuntur) *gratiâ* fornicum & feneſtrarum luce ab Arcibus novis ſuperantur; at viciſſim, *Novæ Arces* multitudine cubiculorum, varietate, habitationum Majeſtate, & altitudine ædificiorum, totius operis firmitate ab Antiquis vincuntur, quod maximè *de Crumlovienſi*, tum de hac *Novodomenſi, Telczenſi, Biſtricenſi, Libochovicenſi*, ac cæteris intelligi volo. *Novæ Arces* formoſæ ſunt, ad Regulas novæ ædificationis Italicæ conformatæ; *Veteres* ſplendido & divite opere perfectæ, & auro lucentes majoribus

Arx Novodomenſis.

Diſcrimen inter Arces Veteres, & Novas.

impenſis æternitati videntur exſtructæ.

Zirovnicium, inter *Telczium & Novamdomum* ſita arx cum oppido vetus *Wencelicorum* & olim *Guttenſteiniorum* ditio; in qua plurima Antiquitatis monimenta viſuntur; antiquiſſimi lapides *Templariorum Crucibus* inciſi ad eos *Equites* olim arcem pertinuiſſe loquuntur, Arcem hanc *Sveci* permunitam abs ſe, diu tenuêre, & inde prædas egêre.

Zirownicenſis A[rx]

In Indiculo Arcium prætermiſsâ, nî fallor eſt, *Arx Chlumecenſis* in provinciola *Wltravienſi* octo Pragâ milliaribus; quam olim munitiſſimam, æquè ut *Konopiſtium*, tota illa reſpiciebat vicinia; utraque hodie, ſi hoſtes ingruant, niſi in eorum caput ruinę cadant, contra vim tueri ſeſe nô poſſunt. Similis eſt alio in latere Bohemiæ arx *Koczaurov* & per Bohemiâ plereq; aliæ.

Chlume[ci]um.

Konopi[ſti]um.

Arx Potenſtein in Reginohradecenſi Provincia, nominata jam pridem eſt: fuit prima ditio *Procerum Zampachiorum*, (cujus ſtirpis hæredem poſtremum, decorâ proceritate juvenem puer apud *Moravos* vidi) *Carolus IV. Imperator* ante annos 300. *Zampachios*, conſangvineorum Procerum auxilijs nexos, ad officium reduxit, & arcem hanc captam inſtauravit. *Fons* in ea arce profundiſſimus ſedet rupibus exciſus, qui ad vicinum fluvium pertendit. Memini me puero, in eum fontem ſæpius anates & anſeres leniter immiſſos, qui paulò pòſt procul ab Arce, in ſubjecto fluvio per ſubterraneos cuniculos apparebant.

Potenſte[in].

Plures *Arces* recenſere, maximè ſi quis dejectas & deſertas ſibi nominari poſtulet, infiniti foret operis.

De Arce TecZnenſi.

INter Illuſtriſſimas ſtirpes, quas, pluribus vetuſtis Bohemiæ familijs fato ſuo extinctis, boni Cœlites & Genij ſubſtituêre nobis, & Patriæ inſeruerunt, & quodammodo inocularunt, *Illuſtriſſimi Comitis de Thuen* Romanæ origi-

Comites de Thuen originis Ro[m]anæ.

originis Proceres (ùt ſuo loco probabitur) vel ob hoc nominandi videntur: quòd præter alia in *Bohemiam* merita, *Arces* ſuas non ſtare deſertas, ſed magnificè ab humo ſurgere, & ſplendidè in ſublime caput efferre juſſerint. *Illuſtriſſimus Comes Michaël de Thun* in Bohemia *Zehuſſicij*, non ita procul à *Sedlecenſi Cœnobio* Arcem pulcherrimam à fundamentis exſtruxit, cum mirifica omnium, qui eam Arcem luſtrarunt, commendatione. Optaré Arcis hujus fabricam poſſe deſcribere, ſed cùm illac iter nunquam habuerim, neque Amicum qui hanc mihi operam daret invenire potuerim, nimirum præterire & in commodiorem locum ac tempus cogor differre. At *Tetznenſem Arcem*, quam ſuperiore anno curioſè luſtravi, præterire non poſſum, & quanquam nolim deſcriptionem meam odioſâ comparatione corrumpere, affirmare tamen auſim: paucas ætate noſtrâ, conſtructas Arces in Patria reperiri, quę *Tetznenſem* exſuperet: deeſt quibusdam arcibus debita loci altitudo, deeſt alijs aqua, obeſt vicinitas æmulorum Montium, obſunt alijs aquæ lacuſtres, deeſt ſoli firmitas, & duritiès cuniculis militaribus impervia, aliáque hujuſmodi, huic omnia inſunt, quæ deſiderari ſolent, arcium bona, & ſive firmitatem operis, ſive ſplendorem ædificationis, ſive hortorum & delitias exoptâris, invenies. Primùm, in alta rupe conſiſtit, & in viciniam omnem dominatur; imminet *Albi fluvio Arx* tam prono deſpectu, ut remigum, ut ſic dicam, varices numerare poſſit; videt ante ſe duorum fluviorum oſtia *Badenbachæ*, *& Pulſniciæ*, qui in *Albim* cadentes nomen amittunt, eáquæ cauſſa videtur, cur antiqui *Bohemiæ Reges* in hoc limitaneo caſtro præſidium militare ſemper aluerint, nè videlicet *Miſnij* in *Bohemiam* invitis nobis aſcenderent; certè Svecico bello nupero oppugnata *Tetznæ* in Cæſaris fide diu perſtitit, ac ſi paulùm obſtinatiores, & Martiales Præfectos habuiſſet, expugnari minimè potuiſſet. Quanquam ætate noſtrâ nemo amplius in *Arcibus*, quas ipſi demolimus, fiduciam & ſervitutem reponit ſuam; ſola habitationis opportunitas hodie ſpectatur. Arcis hujus novæ ædificatio loci Domino Illuſtriſſimo *Comiti Maximiliano de Thuen annos quindecim* conſumſit, & maximum Operariorum numerum occupavit: ſedet, ut dicebam, in rupe; quod, ut aptè, & cum decoro fieret, *ſex annos* in frangendis, & pertundendis duriſſimis rupibus & cautibus contriverunt *Opifices*, cùm nec pugillus terræ, ut ſic dicam, oſtendi potuerit, qui rupem pro ſolo non haberet; quod licet ædificio firmitatem ſummam adjiciat, magni tamen laboris eſt & neceſſaria illa rupium complanatio plurium annorum molimine vix tandem ſuperatur. Ipſe ad *Arcem* aſcenſum ex Civitate per ſectas rupes aperitur leni neque arduo nimis itinere ſic coæquatis rupibus, ut aſcenſus, quèm proximè fieri potuit, planitiem, & planum ęquor imitaretur. Ex utroque vię hujus latere, hinc & illinc muri aſcendunt altitudine ulnarum XII. minus uno quadrante; habétque ſiniſter murus arcus quinquaginta duos ad arcem uſque deductos; ſed ſingularem aſcenſui Majeſtatem ipſa *viæ hujus longitudo*, *& latitudo* conciliat: quippe latitudo ulnas examuſſim *quindecim*, longitudo ulnas *quadringentas & quinque* exæquat. Prima Arcis porta inferior, antè quàm aſcendere cœperis, Clypeis Dominorum depictis, exornata collucet; propè Portam veteri more Romano ſtant aræ *Indigetum Signis & Imaginibus Divorum* collucentes, ut ſive arcem in hac via ſuſpicias, ſive viam longiſſimam deſpicias ex arce, gratiſſimo ſpectaculo oculi paſcantur. Sed meliora quaſi de induſtria ſepoſita, poſt muros latent: nam Muri illi qui, ut modò dicebam, muniunt viam, dextrâ

Margin notes:

lificato- Arcium

Deſcriptio Arcis Tetznenſis.

Via ad Arcem.

Nota: quædam ex his ut audio, immutata ſunt ob Eccleſiam S. Crucis vicinam, quæ nunc à fundamentis exſtruitur.

parte (verè dicere possum *pensilem*) *Hortum*, sinistrâ Equorum Circos, & ut ita dicam, palæstram (ubi quotidie matutinis horis exerceantur) includunt. Nunquam quidquam in hortorum genere in tam edito monte saxis affixum, & in locorum angustijs formosius à me spectatum esse memini. *Nympharum Domus* & quæ Domum sustinent columnæ, & quibus exornatur *Gratiarum* aliarúmque personarum Imagines, summa arte umbrarum, & procul jacentium regionum & oppidorum vivâ repræsentatione perfectæ, totum me quodammodo attonuerunt. Quid fontium artificiosæ deliciæ? præsertim *Iridum* quoties placuerit, ex Aquis, & roridis guttulis enata pulchritudo? aquæ tanta copia in rupibus, ut mergere hortum possint. At *Statua Neptuni*, *& Dij Deæque lavantes* Statuariorum illustrium operâ, proportione & Cymmetriâ membrorum, gestuum, & totius hominis flexu ita sese commendant spectantibus, ut nihil nisi anima deesse videatur, corporibus certè (si saxum, humanum corpus esse potest) exteriùs, nihil video defuturum. His Aquaticis Numinibus subjecti sunt Aquarum crateres, tum *piscinulæ* illimibus aquis, quas usquè ad fundum oculis explorare poteris, redundantes; in vivis hisce aqvullis formosissimi piscium *auratæ*, *thymalli*, alicubi etiam *Siluri* ex vicino *Albi* flumine huc translati, lusitant; octoginta nonnunquam & 90. librarum tam familiariter humanam manum patiuntur *Auratæ*, ut panis candidi micas certatim è manibus si admoveris, rapiant, neque dubitent velut avium pulli hiantes, ex undis capitella proferre, & osculo offerre. In floribus *Pisces* habitare dixeris: nam cùm inter areolas, & pulvillos florum, aquarum rivuli deducti sint, adversus hostes cunicularios (*talpas &c.*) aquis flores muniuntur, ac vicissim velut *acies hastata*, aquas & pisces permuniunt, & ut Poëta loquitur, *defendunt æstatem*. Florum raritates, & venustates mihi videre non contigit, iniquo enim floribus tempore, & Autumni fine, cùm minima floribus gratia, locum accesseram, sed qui viderant, species *Rosarum*, mille varietates *Tuliparum*, tum etiam stirpes illas, & *pumillos frutices*, qui ab Italis imò ex transmarino orbe petuntur, plurimum commendabant. Habet idem Hortus *Meniana* quædam, & projecturas in alto, in ijsque aperta conclavia, ut sive ad Solem apricandi, sive meridiandi, sive Solis radios declinandi, sive se aspectu *Horti*, *florum*, *aquarum*, *Albis fluminis*, ac totius viciniæ, & procul eminentium *Montium*, *& Scopulorum* grato horrore oblectandi, & recreandi, sive etiam lucubrandi opportunitas hospitibus præbeatur. Antè quàm ab *horto* digrediar, nolo suâ laude fraudare *Artifices duos*, quorum præcipua opera tum in hortis, tum in Arce reliqua vivunt, vivéntque dum arti suus honos erit; Pictorem ab Italia Arcis Dominus habuit *Josephum Bragalliam Bononiensem*, qui laboribus picturæ immortuus est; Statuarius artifex non modò in statuis suis, sed in seipso vivit adhuc *Abrahamus Kitziger patriâ Tetznensis*, quem ego (si quid intelligo) antiquæ manûs fælicem imitatorem agnosco. Sed jam Arcem ipsam ingrediamur: ea duplex & cum duplici area sese offert, *Vetus* scilicet *& Nova*. Vetus ædificium præter altitudinem, deinde cubicula aliquot spatiosa, sed obscuritate tristia, ùt antiquis mos fuit, jam alta, jam depressa, jam angulosa, jam quadrata, & in varias, variásque figuras pendentibus, hinc inde pergulis conformata, nihil habet magnopere visendum. *Sacellum & fontem* excipe: illud justæ Ecclesię æquiparari potest: fornix altus & operis invicti. *Fons* è vivo saxo excisus profunditate alveum vicini *Albis* attingit. unde illi per subterraneos meatus *aqua* recens infunditur. Separatur vetus

Hortus in arcis aditu.

Pisces in horto.

Flores.

Menianu[m] hujus hor[ti]

Pictoris & Statuarij nomina.

Arx vetu[s]

vetus Arx à nova ingenti & manufactâ fossâ facilè duodecim pedes profunda, qualis etiam ante *Arcem novam* occurrit intrantibus; utraque fossa, si id ageretur, aquâ posset impleri. *Pons ligneus* Arces hasce duas jungit, ad cujus pontis ingressum ex uno eóque non permadente saxo *statua ingens*, veriùs *Monstrum* ex tribus naturis compositum sedet, *Aquas* ingenti copiâ in subjectam *Concham* saxeam ore, aliísque membris profundens.

rx nova.

Arcis novæ fabrica plus habet intus commodorum, quàm foris ostentet: quod ego Cubiculorum nitorem, & splendorem, & si viciniam è fenestris despicere lubeat innoxios & serenos cœli haustus, & quæ locorum altitudo oculis delicias facere solet, commemorem? pleraque conclavia pluribus è vitro fenestris illustrantur; tabulata vivacissimis imaginibus collucent; parietes tabulis, quæ horrorem aliquem repræsentent, conteguntur. Omnia hæc commendat stantium, & in rupibus excavatarum officinarum cellæ, puta: culinariæ, penuariæ, vinariæ, cerevisiariæ, farinariæ, carnariæ, &c. *Pharmacopæi* quoque, quod apparatu medicinarum paucis apud nos Civitatibus cedit; nihil, ùt in rupe, neque humidum, neque siccum nimis invenies.

Officinæ ex saxis.

Operâ Gigantum exstructam Arcem posses dicere, cùm montes montibus impositos, velut olim *Pelion Ossæ* videamus: nam ubi hiatus aliquis, aut hiulcitas aliqua exstruentibus Montem occurrerat, alio monte vel rupe, machinis, cochleis, aliisque Mathematicorum artibus attracto, & in fundamenta dejecto locus complanabatur. Sunt in ædificium attractæ moles saxeæ, præcipuè in angulis ædificij, ut plurimum mensarum, atque etiam cubiculorum magnitudinem æquent. Omnes hi lapides ex Montibus, qui *Grund* dicuntur excisi infra *Tetznam* ex adversa *Albis* ripa per flumen in citeriorem, devehi, tum in altum librari, ac tandem summo Artis ingenio in Arcis fundamentum leniter deponi debuerunt.

Difficultas ædificationis.

At nihil ęquè admirationem movet quàm *Equorum Stabulum*, quod in Arcis infima parte palatio cuipiam aut Sacrario simile visitur: duodecim columnæ ex solido saxo singulæ, octo ulnarum longitudine (ut basim & capitella non metiamur) fornicem præaltum sustentant; præsepia eodem saxo excisa, lapidibus quadratis & sectis constratum solum. *Eques grandis* è solido saxo, velut *Pegasus*, primoribus pedibus pendens in saltu nobili artificio naribus & ore in subjectum ingens è saxo lavacrum summo impetu & grato tumultu *Aquam* continenter effundit. De stationibus & pręsepibus tum de superbis Equorum conatibus, de nationibus, & artibus supervacaneum est scribere: omnes qui in hoc grandi stabulo hospitantur in Equestri Schola exercitati cum gratia singulari, insigni docilitatis argumento (cujus ipse testis oculatus fui) peregerunt omnia, plerique eorum centum, trecentis, nonnulli etiam majore aureorum pretio comparati.

Equorum Stabulum.

Pone stabulum, *Aurigarum*, & *Equisonum* habitationes aperiuntur, tum *penus Equilis*, *fabrile* cum fabro, frenorum apparatus, *Equiles medicinæ* suis quęque cubiculis omnia distincta servantur; alterâ stabuli parte *Canales* foras prospectant, per quos quidquid è stabulo everritur, extra arcem in subjectam vallem foras ejicitur, atque inde commodo tempore ad lætificandos agros avehitur; quò fit, ut nihil olidum ab Equis, nihil quòd nares infestet ad *Arcem* perveniat.

Aurigarum cubilia.

Hoc loco quærat aliquis: unde tanta aquarum vis & copia? unde limpiditas & puritas? unde tantus summâ vi se se trudentium aquarum in tam edito Arcis monte impetus? quàm responsio mea facilis, tam deductio fuit improbi laboris: ex dissito procul, altissimóque monte rivum integrum furati sunt *Aquilegi*, quem per tubos, & canales partim ligneos, partim

Rivus ex monte deductus ad Arcem.

tim ut res poſcebat, plumbeos coactum, infra *Pulſniciam* flumen ſine ulla commixtione aquarum impellunt, & in arcem immittunt. *Turre aquaticâ*, brevì ut molitur Dominus ad Pulſnicæ alveum exſtruenda, commodius ex proximo Aquę haurientur. Habetur alioqui in *Arce*, ùt jam dixi, inexhauſtus fons quem *Albis* per ſubterraneos meatus implet, habentur etiam ſaxis exciſa receptacula, ad Aquas pluvias, ſed hæc neceſſitati ſervantur; major enim ad hortos, aliáſque artificioſas delicias aquarum prodigalitas requiritur, ut quamvis non poſcas, occurrant.

Concha portentoſæ magnitudinis.

Venio nunc ad ultimum Artificum *Tetznenſium* conatum, *Concham* ſcilicet ingentis magnitudinis, quam *balneum Thetidis & Nympharum* jure meritò appellâris, hîc certè lavare, ùt eſt in *Epigrammatis Græcorum* commodiſſimè poſſunt. Nihil in hoc genere illuſtrius à me viſum conteſtor, multóſque audiri homines, ut ita dicam, *Ulyſſeos*, qui *terráſque, tractatúſque* Soli & ſali, per Italiam ædificationum Magiſtram, aliáſque Provincias diligenter, & cum animadverſione luſtrarunt, idem mecum diſertè affirmantes, nullam à ſe viſam ampliorem. *Concha* uno è ſaxo conſtat portentoſæ magnitudinis circularis figuræ. Ut magnitudinem & pondus Lectores intelligant, conchæ peripheria & in orbem ſeſe inflectens ambitus quadraginta quinque *Pragenſes* ulnas, ſeu *90. Geometricos pedes* protenditur, unde Diameter 15. ulnas Pragenſes exſuperat; totam hanc machinam ex proportione fragmentorum, & fruſtris ſaxorum, Artifices colligunt ad pondus *mille ſexcentorum ſexaginta* & ampliùs *Centenariorum* aſcendere. Maximi laboris, & multorum annorum opus fuit: *Concham* primùm ex rupe, quæ in *Albis* crepidine propè in ipſo ſtat fluvio, excindere, tum purgato loco innoxiè, & leniter, nè quod detrimentum acciperet humi deponere; ubi iſtud poſt plurima conſilia, & ſæpe irritos Artificum conatus proceſſit, *Naves* admotæ ſunt. Hæ ſex erant numero inter ſe ingentibus catenis colligatæ, eâque ratione trabibus inſtratæ, ut pondus *Conchæ ſaxeæ* ad omnes ſex perveniret, & gravitas illa divideretur inter omnes; ſed itineris longinquitas (quippe uno *à Tetzna* milliari diſtat locus, & adverſo *Albi* navigandum erat) penè in deſperationem machinatores adduxit, quotidie tamen tempore, & ipſo conatu eruditiores fiebant manus, & tractatione *Conchæ* quotidiana & familiari, meliora & ſaniora expediebantur conſilia, adeò ut denique licet teſtudineo, & titubante gradu in altum flumen evaderent, jámque medium ferè iter navigatione confecerant, cùm ecce in vadum impingitur, continuò mutato pondere *Concha* uno navigiorum latere depreſſo in aquam pendet; parum certè abfuit, quin tota fluctibus mergeretur: fracta, lacerata, curvata retinacula, naves quædam hauſtæ, aliáque incommoda conſecuta, quibus malis victi deſponderunt animos, id tantùm conſilijs omnibus quæſitum, nè in alveo *Albis Concha* hæreret, ſed in ripam extraheretur, quod tandem poſt laborem aliquot dierum fæliciter effectum, atque ità ceſſante ob deſperationem Domino, ridentibus qui id futurum prædixerant, longiſſimo tempore conquievit. Poſt Annos duos, tréſve novis Inventionibus occurſantibus iterum operi admota eſt manus, & ſuccedente fæliciter negotio ſub Arcem *Concha* advecta, trochleis alióq; Artificum apparatu, Cylindris ſubjectis in hortum ſubarcenſem promota, id ſolùm ut in loco ſibi debito collocetur, expectat; *Concham* venientem *Comes* fælici ſucceſſu delectatus tormentis, & machinis muralibus, terrifico, ſed læto & auguſto boatu ſalutavit ex Arce. Hactenus *Ædificationum Tetznenſium* brevis deſcriptio, quas ſuperiore anno invitatus obivi,

Concha in debitum l cum quâ r tione adve cta ſit.

Arx Tetz nenſis no vis ſempe invention bus exorn tur.

obivi, & curiosiùs perlustravi. Plura omissa (fateor) cuipiam post me venturo videri poterunt, quia quotidie nova ornamenta adduntur; ut mirum non sit, tam pulchris Operibus Scriptores, ac me quoque fatigatum jam pridem finem respicere. *Hortus* subarcensis hoc anno post abitum meum pro recipienda *Concha* in novas areas ac delicias disponi cœptus est, ipsúmque flumen *Pulsnicium* per rotam haustoriam in multiplices fossas, piscinas, lacúsque recipiet.

Ad Idem Caput VIII. §. 2. Lib. III. De Arce nova Cholticensi, quæ nunc absolvitur.

DIfficile opus est, ea quæ non videris, oratione describere, *segnius irritant animos*, canit Poëta, *demissa per aures, quàm quæ sunt oculis subjecta fidelibus:* cùm enim etiam ea, quæ sensibus percipiuntur stylo explicare paucis datum sit, quâ ratione id quod neque videris, tam fœliciter verbis expingas, ut vera & viva rei imago legentibus offeratur? sed Vir peramicus hac in re operam præstitit mihi ipso loci Domino *Illustrissimo Romedio Comite de Thuen* adjuvante, & dictante ut alienis oculis, & literis satìs securè confidere possim: *Arx Choltitz in Provincia Chrudimensi* diu *Equitum Gersdorffiorum*, qui in Bohemia ante duo & ampliùs sæcula consederant, fuit; quæ cùm per alios, aliósque Dominos (ut fit apud nos) tandem ad *Comitem Romedium* emtione pervenisset; is consilio cum Fratribus, cæterísque Amicis inito (*Patriæ amore*, ut ipsemet ad me scripsit, *& ad nominis Thuniani gloriam*) Arcem hoc loco præclaram aliquam & celebrem excitare, quæ nimirum familiæ memoriam conservaret, constituit. Stabat in congerie ruderum *Vetus Arx;* imò dubium esse poterat, an staret, cùm quotidie aliquâ sui parte corrueret, presertim ędificium quoddam in area situm ruinam minitans, vix avibus, nè dicam Domino habitabile, multis etiam ipsum incendijs deformatum, & ambustum. Omnibus, quæ solo extabant, ut locus melioribus daretur, dejectis ædificationis laborem placuit auspicari: primùm ab *Occidente* latiùs potiùs quàm altiùs (utpote in plano, & loci amplitudine maximâ) ædificari cœptum, duplici tantùm in altum conclavium ordine, fronte primâ murorum depressâ, ut qui conclavia illa inhabitarent, *Orientem Solem* semper videant, & nervo, & quasi majali tempore foveantur. Occurrebat ab occidentali Arcis plaga rivus, qui ad vetustam quandam molam versandam per fossam ignobilem ducebatur; hac fossâ obcæcatâ, & complanatâ fossam quadrato lapide constratam, unde rivus, quasi ex regno suo superbiùs proflueret, fieri placuit. Rivus hic sectus & divisus complures piscinulas, & piscium vivaria vivis aquis infundit, tum iterum ad se rediens, & collectus ad maximam Arcis commoditatem varijs flexibus ab occidente in meridiem, hinc ad Orientem, tum ad Septemtrionem (sub ponte egregij operis, per quem in Arcem ingressus patet) rursúsque inde in Orientem flexo itinere serpit. Hæc rivi deductio tam longo, & scrobs & fossa fundo & lateribus omnibus secto & quadrato lapide permunita, multis Domino stetit impensis. *Cellaria* ad Septentrionem Arcis partem delitescunt, quę licet scrobe illâ (de qua modo dicebam) longè demissiora sint, tamen ob illam lapidum tam in fundo, quàm in lateribus defensionem, nihil admittunt humoris, & semper resiccata perseverant. Eadem *Cellaria* insuper secto in quadrum lapide constrata fornice præalto conteguntur, quem ad operis firmitatem & gratiam lapideæ columnæ sustinent amplitudine tanta, ut brachiorum nexu stringi non possint; ponè *Cellarium* occurrit *Camera Glacialis*, unde ęstate vina refrigerentur, & respicerent quodammodo.

Novæ Arcis ædificatio.

Rivi laboriosa & pretiosa deductio.

Cellaria.

Arx Choltice vetus dejecta.

Ad

Ad Arcem ejúsque porticus redeamus in altum: Primus in Arce conclavium *Ordo* arcuato fornicum opere conſtat, ſed ità Cameris & Conclavibus diviſa ſunt omnia, ut quisque cui aliquod œconomiæ demandatum eſt munus habeat ad manum, nec aliunde procul quàm ex *Camera* cubiculo ſuo adſita, petere ſit opus: itaq; & *Sacellanus* omnia ad res ſacras pertinentia

Cubilia cũ Cameris.

in Camera ſua ſervat, *Stabuli Præfectus* ſua, *Promus Condus* ſua, *Cocus* ſua, *Cellarius* ſua &c. Quod ad ordinem & œconomiæ diſciplinam plurimum confert, ac præcipuè ad ſilentium, unde vociferationes nullæ, quas alioqui ex confuſione, naſci neceſſe eſt, eouſquè ut in arce nullâ concurſione ſit opus, quódque ampliùs eſt, præter Domini adventantis aut *hoſpitum Currus* nullus audiatur perſtrepens, cùm alij currus ſeu annonam, ſeu res alias apportent, foris extra arcem ad ipſas *Cameras Præfectorum* advehantur, & ex curribus deponantur. In hac Meridionali parte exſtructum eſt *Sacrarium*

Sacellum S. Romedij.

(ob amplitudinem rectiùs *Templum* appellaveris) mirâ venuſtate, & ſingulari architectonices ratione deſcriptum, *S. Romedy Tirolenſis Comitis* (cujus inſignes reliquias impetratas in Bohemiam Comes attulit) nomine conſecrandum. *Sacrario* conjuncta ſunt conclavia ampliora, ſeu ambulacra terræ proxima

Grottæ.

(*Stanze terrena* vocant Itali) ſine furnis, ſed non ſine incruſtationibus, & teſtudinibus, quæ ſimulatione antrorum & ſpecuum concamerantur, ut ex his plano pede in mœnia progreſſi hoſpites ſpatiando cùm libuerit, oblectentur.

Ultimum, ſed in primo adhuc ordine Conclavium, quæ ad terram ſunt,

Equile.

Equile ſedet, cui, ubi ſuprema impoſita fuerit manus, neſcio an aliud, præſertim ob inventionis fælicitatem in vicinia ſit futurum præſtantius: *Stabulum* illud igitur quadratum fornice octangulari contegitur; eum fornicem *Gigantes quatuor* ſinguli ex uno ſaxo exciſi ſuſtentant, ac ſimul ore pleno aquas effundunt. Amplitudo & altitudo totius loci, feneſtrarum lucem admittentium quædam hilaritas, coronidum delicatæ ſuſpenſiones plurimum commendantur, illud Equorum ſtationibus percommodum, quod ſub ſingulis *Canales* occulti ſubterfluunt, qui quoties lubet aquis implentur, & quidquid humoris olidi, aut ſordium ab Equis proficiſci poteſt, quadam eluvione detergunt, & lavant; hujus ſtabuli quatuor partibus adſita ſunt *Aurigarum Conclavia.*

Jam ad ſecundam Arcis Regionem quæ primæ ſuperſtat (*Contignationem* uſitatâ voce dicerem, niſi lapides timerem) veniamus: omnia laterculis & ſaxis, pleraque quadrato lapide (quem *Skrobatio* prope *Zeletinum* ab uno & medio milliari non parvis ſumtibus advehi oportuit) conſtant.

Arcis ingreſſus.

In Orientem verſum ædificium portas Arcis aperit magnifici prorſus operis, & viſendi: earum altera ad Sacrarium, altera è regione ad præparata hoſpitibus conclavia ducit; ex partibus ſolidę uno, è ſaxo perfectę columnæ *Manianũ* quoddã ſuſtinent, ex quo pectore tenꝰ ſpectatores emineant & delicientur. Exitus ſingulari artis gratiâ patet; porrò inferiorem & interiorem Arcis ingreſſum *duo Fauni* grandes baſibus ſuis inſiſtentes ſervant.

Gradus.

Gradus in aſcenſu diverſis in locis multiplices varijs architectonum artibus exſtructi; id maximè ſpectabatur, ut lucis haberent quàm plurimum, útque ad ſcandendum faciles eſſent: qui Orientem ſpectant, ad atrium & palatium deducunt, qui ad Occidentem ad cubicula herilia, qui ad meridiem ad *hoſpitum conclavia* pereleganter inſtructa pertendunt, ijdem gradus eâ ratione dividuntur, ut hoſpitibus ſingulis ſine interventu alterius ſervitium præſtetur. Partem meridionalem hujus ſuperioris ædificij, maximam *Sacrarium* occupat

pat

pat, cui in hac media regione plurima adhærent cubicula, *Chorus*, ut vocant, *Oratorium*, *& ambulacrum* seu *Galleria* optimo situ. Fabricam universam spectabilem reddunt *Perspectivæ*, ut vocant, quarum quinque sese simul objiciunt oculis longo ordine tot cubiculorum, & portarum foras exstantium jucundo spectaculo. *Turres quatuor* mirificè splendorem & dignitatem quandam Arci conciliant: *duæ* horologijs (Germanico & Bohemico) *tertia Sacrarij* campanis, *quarta* domesticis quibusdam usibus destinatæ. Arx tota universim, licet habitationis commoditates potissimùm, Architecti respexerint, nihilominus etiam ad defensionem subservit, potéstque volaticos hostium, & repentinos impetus si ingruant, utcumque sustinere, cùm omni parte vel loricâ, vel solo palustri muniatur. Sed hęc omnia spatiantibus impedimento non sunt: quippe ad Occidentem super valla, quasi ex ipsis mœnibus exiens aperitur *hortus minutis*, *& pygmæis arboribus* consitus, ubi & area ad lusum pyramidum aptata porrigitur, ex hac in *ferarum vivarium* iter est, & exhinc in *hortum*, quem vocant, *desertum*, quòd scilicet hospitibus solitudinis voluptatem, & delicias repræsentet, in quo oblectare se legendo, orando, abscondere, & amitti possint si velint; protenditur hęc solitudo ad 75. orgias in longum, in latum 18. cum media viâ duplici ad eam ducente; quarum viarum alteram sex orgijs latam *arbusculæ prunorum* in quincuncem dispositæ & propè ad regulam ascendentes exornant, alteram verò duodecim orgias latam in marginibus duplici ordine tum *tiliæ*, tum arbores *sorborum majores* à Sole defendunt. Supra illud de quo modò dicebam, prunetum, *piscinulam auratarum* invenies, cujus piscinulæ latera lapide quadrato muniuntur; hanc *Piscinam* rursus prunetum excipit, tandémque rivus (de quo antè dixi) ex horto sese evolvens & præcipitans non sine grato, nocte præsertim, vel susurro vel strepitu, quem ex Conclavibus suis *loci Dominus* audit. Viæ hujus horti singulæ in *Perspectiva*, & oculorum terminatione suam habent porticum (quam Itali *Loge* vocant) earum altera ad montis radicem extenditur usquè ad *Ornithotropium*, quod duplex est, *turturum* aliarumque hujusmodi avium, alterum *phasianorum* . *& Perdicum*, in quo Aves istæ umbris suis quærunt contegi, & nihilominus vel latentes spectantur. *Colliculus* ad occidentem assurgens *Cuniculis* deputatus est totus, in cujus apice turricula stat ad receptum si perterrefiant; quanquam & fossâ aquis redundante, & quadrato in marginibus lapide velut coronâ cinguntur, & satis contra vim hostium suorum muniuntur. In eadem fossa, nè quid vacuum & inutile sineretur, minores quidam piscium, præsertim funduli nidulantur, & ludunt. Ad Orientem rursus *Petra* extat testudinibus, & limacibus destinata, quam etiam, ùt antè, fossæ & rivi cingunt pleni pisciculorum. In reditu ad Arcem è *Phasianorum Domo*, post nemus arbuscularum *Balneum duplex* aperitur, aliud *calidum*, aliud *laconicum* seu frigidum, utrumque rivo præterlabente, ut sic loquar, vivificit. Hîc villa quæ ad Orientem arci conjungitur, occurret, deinde *theriotrophium* seu *vivarium ferarum*, cujus antè memineram, latissimè patens: pro comperto habetur *centum quinquaginta majores feras* in eo claudi posse, & bene pasci ac vivere, cùm enim centum feræ in eo numerarentur, adhuc quinquaginta fæni currus fuêre collecti; *vivarium* pascua multa continet, multos colles, silvas, & montes, duas item piscinas triginta sexagenarum carpionum capaces (ubi feræ natare possint) duas item alias minores *piscinas* complectitur; adde copiam *silvestrium fructuũ*, præcipuè *glandium*, *& vivæ aquæ* dulces rivos, tum uligines in quibus meridiari, vel apricari possint; *rivus Arcis* insuper (quem antè descripsi) alijs etiam aquis aucti-

Perspectivæ.

Arcis ingressus.

Hortus.

Vivarium.

Gradus.

Piscinula auratarum.

Porticus hortensis.

Ornithoboscium.

Cuniculi.

Vivarium ferarum.

auctior totũ ſe in vivarium infundit. Hactenus ab Amico miſſa deſcriptio, quam ego in loco meis verbis illuſtrare conatus ſum; hæc licet accuratiſſima ſit, obſcura tamen ſinè præſidio & auxilio oculorum evadit; proinde Lectorem meum ad fælicitatem hanc, quam ego ipſe non habui, ad ſpectandas res viſu digniſſimas, quoad poſſum, invito.

Ad Caput X. §. VIII. de Turribus.

T*Urribus*, *& turritis operibus* oblectari ſolitos *Majores* noſtros, ac fere omnes illas ſuperiores ætates (ut erant animi maximi, & ad magnificentiam, æternitatémque referebant omnia) pridem in *Erneſti I.* vita probavi; ejus rei indicia, ſi quibus injuriæ hominum, aut temporum pepercerunt, in altiſſimis Arcibus hodiéque ſpectamus: de *Caroli IV.* turribus auro collucentibus, tum de alijs *Pragæ*, *Carlſteinæ*, alibíque dixi ſuis locis. *Neklankam* turrim Wiſſehradenſem à *Neklano* Duce conditam & Genealogicis Stemmatibus *Ducum* Noſtrorum depictam celebrabat Antiquitas. *Wratislaus* quoque *Bohemiæ Princeps* optimus in medio foro *Antiquæ Urbis Pragenſis*, ubi nunc *Curiam* ſpectamus A. 1073. Turrim ſtatuit *Wiſſehradenſi* altiorem, longéque elegantiorem.

Turres antiquæ.

Hagi A. 866.

Quadratis Turribus hodierna ſæcula gaudent, Veteres *rotundas* amabant; talem exſtruxit *Raudnicenſibus Canonicis*, *Erneſtus I. Archiepiſcopus Pragenſis*, quam ſucceſſor ejus *Joannes* abſolvit. Omnium in Bohemia *Turrium* ob venuſtatem & artem, principatum tenuiſſe traditur *Turris Pragæ ad S. Clementem* ſtans ante Pontẽ Pragenſem, cujus neq; fundatorem, neq; architectũ ſcire poſſum: quadrato conſtabat lapide, figuris varijs, emblematis & ſignis mirificè exornata, ut *Statuarij*, *Architecti*, cæteriq; in ſaxis occupati Artifices, hinc peterent exemplũ ſibi, & qui *Pragam* venirent, *Turris* hujuſce ichnographiam, Symmetriam, totámque effigiem ac deſcriptionem habere, & ſecum domum deferre conarentur. Cecidit antiquiſſima hæc Turris die S. *Priſcæ* Anno Domini 1466. cauſſam ruinæ, & quod vitium traxerit, nuſquam invêni.

Celeberrima Turris in Cœnobio S. Clement: Prag

Ad Librum III. Caput X. §. III.

INter illuſtriora Bohemiæ Templa, quæ tempeſtate noſtrâ excitari videmus, primum ſibi expectatione multorum vendicat locum *Eccleſia Crucigerorum cum rubea Stella ad pedem Pontis Pragenſis* (ut Veteres loquebantur) conſtabit intus tota porphyretico marmore Bohemico, quod è *Dobrzichovicenſibus* fodinis deſectum parietes Eccleſiæ conteget opere prorſus magnifico: *forma & figura* interioris Eccleſiæ exhibebit *Crucem* illius Ordinis ſacri; at in tholo Templi media in teſtudine, *rubea ſtella* fulgebit. Hoc Templi, noſtrâ ætate, decus, cùm nondum abſolutum perfectúmque ſit, alijs poſt me deſcribendum relinquo.

Eccleſia marmorea Pragæ.

LECTORI SALUTEM.

Terentianum eſt: *neſcio quid abſente nobis turbatum eſt domi;* abierat domo ad aliquot pauculos dies in ſuburbanum rus profectus *Libri* hujus *Author*, cùm illico tot & tam pingves errores, ſphalmata, & menda in has ultimas philyras non irrepſerunt, ſed irruperunt, ut vel referre ſit triſte; potiora recitabimus, cætera nunc condonantur.

In duernione Qq pag. 3. col: 3. pro honeſtiſſimis, lege: pro *honeſtiſſima.* In Duer: Rr 1. col: 2. galli Indicij. L *Indici.* ib: uripydium pro *uropygium.* ib. col 4. R.P. Vanner, fac *Wannerer.* Rr 2. col. 1. quotidiana *illa.* L. *illi.* C 2. id petulantia, fac *in petulantia.* ib. rarum, fac *narium.* ib. cæteri amori, fac *amoti.* col. 3. ferri pro *ferre.* Rr 3. C 1. Partem, fac: *Patrem.* ib. poſſet pro *poſſit.* Col. 3. rationandi, fac *ratiocinandi.* ib. acquirentur pro *acquirantur* col. 4. pulſis pro *pullis.* Rr. 4. col. 4. erupta, fac *erepta.* In Duern: S s. pag. 1. col. 1. columnis pro *columbis.* ib col. 2. Kragiciorum, fac *Kragirziorum.* col. ſtatuarium, fac *Statuarum* ib. lapidis pro *lapidibus.* ib. voluntati, fac *voluptati.* col. 4. nexos pro *nixos.* Ss 2. col. 2. demolimus, fac *demolimur.* ib. aſcenſum, pro *aſcenſus.* col. 3. Cymmetria, fac *ſymmetriâ* ib. librarum, fac. ib. oſculo pro *oſcula.* con. 4. pumillos, fac *pumilos.* Ss 3. col. quod ego fac *quid ego.* C. 2. Eques grandis, fac *Equus grandis.* col. 3. audiri pro *audivi.* Ss 4. col. 2. & nervo, fac *verno.* ib. tam longo, fac *tam longa.* ib. ad Septentrionem, pro *Septentrionalem* ib. reſpicerent, fac *reſpirent.* col. 3. converſione, fac *concurſatione.* En quot errores peperit unius oſcitantia!

FACULTAS

REVERENDI PATRIS

PROVINCIALIS

SOCIETATIS JESU

PER PROVINCIAM

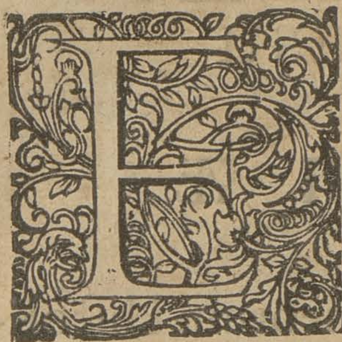
BOHEMIÆ.

ùm duos Miscellaneorum Historicorum libros, SECUNDUM (qui de Bohemiæ Incolis tractat) & TERTIUM (qui singulorum Bohemiæ Districtuum descriptionem continet) à P. BOHUSLAO BALBINO EX SOCIETATE NOSTRA conscriptos, tres ejusdem Societatis Sacerdotes recognoverint, ac in lucem edi posse censuerint, potestate à Patre Nostro JOANNE PAULO OLIVA PRÆPOSITO GENERALI ad id mihi datâ, Facultatem concedo, ut prædicti duo Libri Typis mandentur. In quorum fidem has literas manu meâ subscriptas, & Sigillo officij mei munitas dedi. Pragæ in Collegio ad S. Clementem, 21. Martij, 1680.

WENCESLAUS SATTENWOLFF.

PROTESTATIO
AUTHORIS.

Tsi non meminerim, me primis hisce tribus MISCELLANEORUM LIBRIS unquam ulli hominum, SANCTI aut BEATI Titulum adjecisse, (nam is solâ & unâ Ecclesiæ authoritate defertur) tamen Decretis Apostolicis obsequendo, rectâ mente profiteor: si quid ejusmodi in his Libris meis inveniatur, privatâ, historicâ, & humanâ tantùm authoritate factum, aut scriptum esse, exceptis tantummodo ijs, quos jam priùs Apostolica, eadémque Romana Sedes, Sanctorum, Beatorum, aut Martyrum Titulis honoravit.

Ità contestor

Pragæ in Collegio Soc: JESU ad S. Clementem Anno CIↃ IↃC LXXXI. 21. Octobr:

BOHUSLAUS BALBINUS
è Societate JESU.

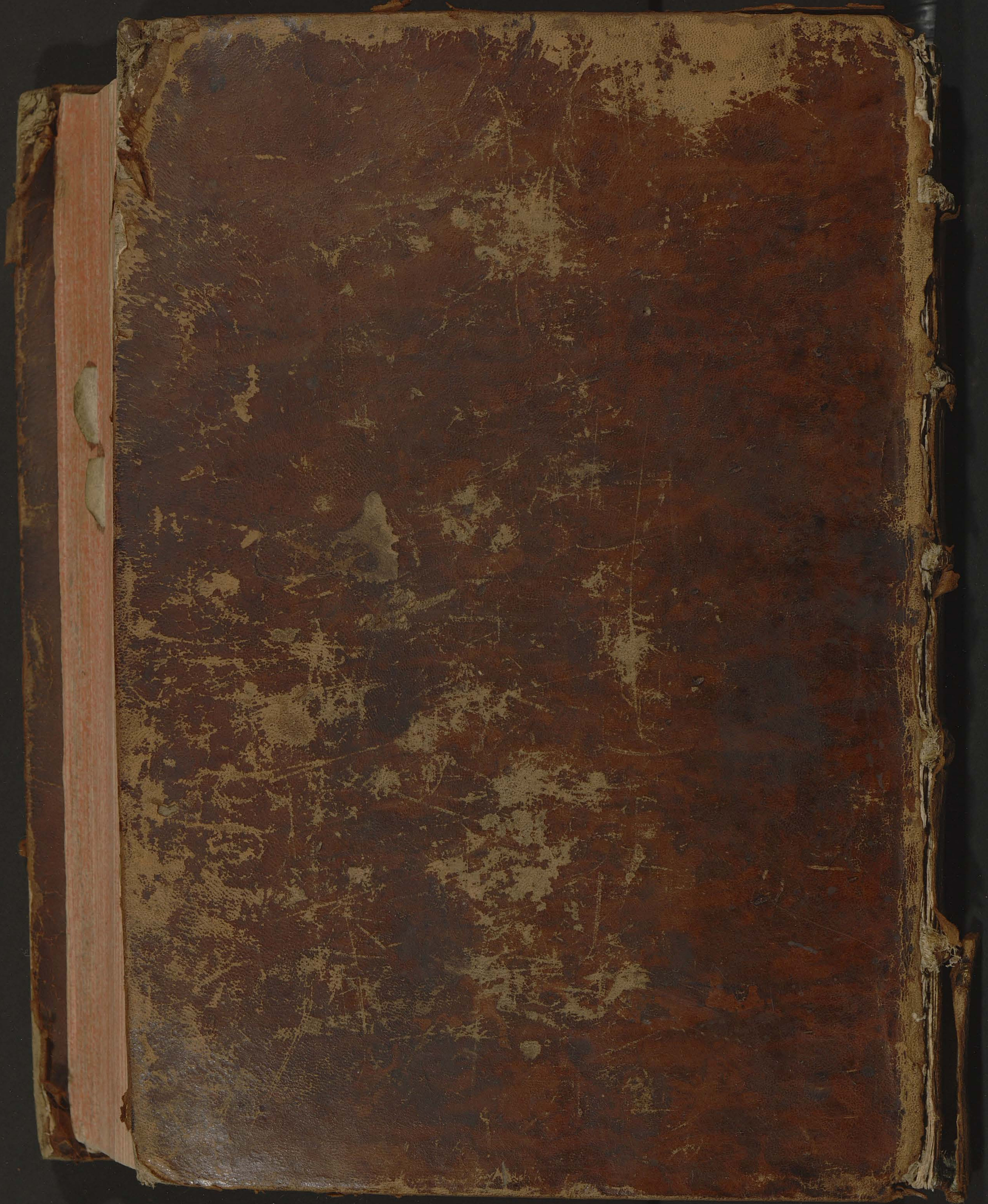

364 fol

4 Kr. f 24 —

Biblioteka Jagiellońska
stdr0026790

Ad fol. 132.

TEMPLI S. BARBARÆ KUTTENBERGÆ ICHNOGRAPHIA.

